

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**KEMAL ABDULLA'NIN UNUTMAYA
KİMSE YOK İSİMLİ ROMANI VE
MUHTEVA İNCELEMESİ**

RUKİYE BORAN

**ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ BİLİM DALI**

ŞUBAT 2015

**KEMAL ABDULLA'NIN UNUTMAYA KİMSE YOK İSİMLİ ROMANI VE
MUHTEVA İNCELEMESİ**

Rukiye BORAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT 2015

Yüksek Lisans Tezi kabul ve onay sayfası

Rukiye Boran tarafından hazırlanan Kemal Abdulla'nın Unutmaya Kimse Yok İsimli Romanı ve Muhteva İncelemesi adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YILDIRIM

Çağdaş Türk Lehçeleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan : Prof. Dr. Naciye YILDIZ

Çağdaş Türk Lehçeleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nihal ÇALIŞKAN

Yeni Türk Dili, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 10 / 02 / 2015

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Suna BAŞAK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir; aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Rukiye BORAN

10.02.2015

KEMAL ABDULLA'NIN UNUTMAYA KİMSE YOK İSİMLİ ROMANI VE
MUHTEVA İNCELEMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Rukiye BORAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Şubat, 2015

ÖZET

Kemal Abdulla, günümüz Azerbaycan edebiyatının en güçlü temsilcilerindedir. Hikâye, roman, şiir, piyes ve çeviri alanında yetkin eserler veren yazar, çağdaş Azerbaycan edebiyatına yeni bir soluk getirmiştir. Bu çalışma, Kemal Abdulla'nın "Unutmaya Kimse Yok" isimli romanının Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılması ve muhteva bakımından incelenmesinden ibarettir. Kemal Abdulla'nın bahsedilen romanında çağdaş Azerbaycan edebiyatının sosyal kimliğine ve kültürel değerlerine ışık tutulmuş ve postmodernist anlayışla kurgulanan roman; romancılık geleneğine farklı bir bakış açısı kazandırmıştır.

Bilim Kodu : 4.046
Anahtar Kelimeler : Azerbaycan Edebiyatı, Kemal Abdulla, postmodernist roman,
Unutmaya Kimse Yok, Azerbaycan Türkçesi
Sayfa Adedi : 510
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YILDIRIM

THE RESEARCH OF THE CONTENTS OF THE NOVEL WHICH IS NAMED
“UNUTMAYA KİMSE YOK” OF KEMAL ABDULLA

(M. Sc. Thesis)

Rukiye BORAN

GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

September 2014

ABSTRACT

Kemal Abdulla is one of the strongest representative of Azerbaijani literature nowadays. The writer who writes stories, novels, poetry, plays and translations in the field of jurisdiction, has brought a new dimension to contemporary Azerbaijani literature. This study is consist of “Unutmaya Kimse Yok” which is named Kemal Abdullah novel is translated from Azerbaijan to Turkey Turkish and Turkish transposition and examined for content hazard. Kemal Abdullah who has mentioned in his novel of contemporary Azerbaijani literature shed light on social identity and cultural values and insights of postmodernist novels conceived; novelistic tradition has brought a different perspective.

Science Code : 4.046
Key Words : Azerbaijani literature, Kemal Abdulla, postmodernist novel,
Unutmaya Kimse Yok, Azerbaijani Turkish
Page Number : 510
Supervisor : Assist. Prof. Dr. Hüseyin YILDIRIM

TEŐEKKÖR

Konunun tespiti konusunda beni yönlendiren Prof. Dr. Mehman MUSAOĞLU'na, çalışma sırasında kendilerine her an bilmediğim konularda danıŐtıđım Yrd. Doç. Dr. Ferhat TAMİR ile Yrd. Doç. Dr. Veli Savaş YELOK hocama, bana her konuda sabır ve anlayışla yardımcı olan tez danıŐmanım Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YILDIRIM'a, maddi ve manevi destekleriyle beni bugünlere getiren sevgili aileme ve çalışmam boyunca bana hep inanan özel insan Utku KAYAN'a en derin hissiyatımla teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

YAZAR ve UNUTMAYA KİMSE YOK ROMANI HAKKINDA

1.1. Yazarın Hayatı	11
1.2. Yazarın Edebî Kişiliği.....	13
1.3. “Unutmaya Kimse Yok” Hakkında	21

2. BÖLÜM

KEMAL ABDULLA’NIN “UNUTMAYA KİMSE YOK” ADLI ROMANINDA YAPI

2.1. Unutmaya Kimse Yok’ta Olay Örgüsü.....	31
2.2. Unutmaya Kimse Yok’ta Kişiler	35
2.3. Unutmaya Kimse Yok’ta Mekân	113
2.4. Unutmaya Kimse Yok’ta Zaman	155
2.5. Unutmaya Kimse Yok’ta İzlek	174
2.6. Unutmaya Kimse Yok’ta Sosyal Meseleler	187

3. BÖLÜM**ROMANIN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARILMASI**

3.1. Unutmaya Kimse Yok.....	231
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	503
KAYNAKÇA.....	509
ÖZGEÇMİŞ	510

KISALTMALAR

Bu çalışmasa kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
UKY	Unutmaya Kimse Yok
Yay.	Yayınları

GİRİŞ

Günümüz Azerbaycan edebiyatının güçlü temsilcilerinden Kemal Abdulla'nın "Unutmaya Kimse Yok" adlı romanı, bu çalışma ile ilk kez Türkiye Türkçesine aktarılmış ve eser muhteva bakımından incelenmiştir.

Eser olarak "Unutmaya Kimse Yok" adlı romanın seçilmesinde Kemal Abdulla'nın çağdaş Azerbaycan edebiyatında anılması gereken farklı bir yazar olması ve bu romanın da önemli eserleri arasında yer alması gibi faktörler etkili olmuştur. Eser, yazarın duygu ve düşünce dünyası hakkında fikir edinmeyi sağlarken bir taraftan da günümüz Azerbaycan Türklerinin dünya görüşü, hayat tarzı hakkındaki ayrıntıların eserde yer alması da bilgi verme açısından önem teşkil eder.

Roman, Türkiye Türkçesine aktarılırken ana dil ile hedef dil arasındaki ortak kelime, atasözü ve deyimler muhafaza edilmiştir. Diğer kelime, kelime grubu ve cümlelerde ise bire bir aktarma yerine anlatılmak istenene en yakın anlamın sağlanması amaçlanarak aktarma yapılmıştır. Roman; Türkiye Türkçesine aktarılırken Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlük (Ankara: TDK, 1998) ve Seyfettin Altaylı'nın Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I ve Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü II (İstanbul: MEB Yay.,1994) adlı sözlüklerinden yararlanılmıştır.

Çağdaş Azerbaycan edebiyatının öncü kalemlerinden Kemal Abdulla, dünya çapında tanınan bir yazar olmasına rağmen ne yazık ki Türkiye'de yeterince tanınmamış ve onun eserleri ile ilgili yeterli ilmî çalışma yapılmamıştır.

Bu çalışma ile bugüne kadar ülkemizde tam anlamıyla tanınmayan Kemal Abdulla'nın tanınması ve söz konusu romanın Türkiye Türkçesine aktarılarak Türkiye Türkleri tarafından da okunması amaçlanmıştır.

Bu çalışma Giriş, İnceleme, Aktarma ve Sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş Bölümü, kendi içinde dört ayrı başlık altında meydana getirilmiş; önce yazarın hayatı ve yazarın edebî kişiliği hakkında bilgi verilerek yazarın eserleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra Unutmaya Kimse Yok ve Postmodern Roman hakkında bilgi verilmiştir. Yazar ve eserleri hakkındaki bilgiler, akademik yayınların yanı sıra, çeşitli internet adreslerinden

alınan bilgiler doğrultusunda derlenmiştir. Kemal Abdulla, hakkında yeterli akademik bilginin bulunmaması bu yaklaşımımızın temel sebebidir.

Çalışmada İnceleme başlığı altında çalışma konumuz olan romanın muhteva incelemesi yapılmıştır. Muhteva incelemesinde roman; olay örgüsü, kişiler, mekân, zaman, izlek ve sosyal meseleler açısından ele alınmıştır. Romanın muhteva incelemesi, farklı kaynaklardan alınan aşağıdaki yöntemler ışığında yapılmıştır:

Olay Örgüsü:

Anlatma esasına dayalı edebî metinlerin bel kemiğini oluşturan olaylar zinciri, zaman ve mekân kavramlarına bağlı kalarak bir sıra doğrultusunda seyrederek. Kahraman ve tiplerin başından geçen vakalar okuyucuda merak ögesini canlı tutar. Nitekim olayı ve konusu olmayan hiçbir edebî eser düşünülemez.

Roman ve hikâye incelemesi metodunun toplu halde görülmesinin faydalı olacağı düşüncesiyle aşağıda Nurullah Çetin ve Şerif Aktaş'ın çalışmalarındaki inceleme metodu verilmiştir:

Olay örgüsü, romanın hikâyesinde yer alan olayların sıralanış ve düzenleniş sistemidir. Bir başka ifadeyle olaylar zincirinden oluşan vakadır. Olayların belli bir anlayış, mantık ve esasa göre, edebî değer gözetilerek düzenleniş vakadır. Olay örgüsü; kişiler, şeyler, durumlar ve olgular arası ilişki ağlarından, organik anlamda sağlam bağlantılardan oluşur. İlişkiler ağı ya olumlu biçimde seyreden olaylar biçiminde ya da 'çatışma'ya dayalı olarak gelişir. (Çetin, 2012: 187)

Olay, olay örgüsünü ya da vakayı oluşturan parçalardan birine denir. Roman için söz konusu olan 'olay' kavramı, en genel anlamıyla iki unsur arası ilişkiler ve etkileşimler bütünüdür. Olay, özünde hareket unsurunu barındırır; durağan değil, hareketlidir. Daha çok fiillerin karşılığıdır. Bu etkileşim ve ilişki, roman kişinin kendisiyle ya da kendisinin dışındaki bir varlık arasında cereyan eder. Kişinin dışındaki varlık; sosyal veya tabii çevre olabilir. (Çetin, 2012: 187)

Anlatma esasına bağlı metinlerde olay vazgeçilmez bir unsurdur; çünkü bu metinler bir olay veya olay örgüsü çevresinde vücut bulur. Olay, zaman ve mekân içerisinde yer alır. Kişiyi beraberinde getirir. Öyleyse bunların birlikteliği söz konusudur. Bu noktayı farklı noktalardan hareketle parçalara ayırmak mümkündür.

1. Bazen yazar, eserini telif ederken onu çeşitli şekillerde bölümlere veya kısımlara ayırır. Parçalama işinde yazarın yaptığı bu bölümlenmeyi esas almak mümkündür.

2. Mekân dikkate alınarak eser parçalara ayrılabilir.

3. Olayın zamanı veya anlatma zamanı esas alınarak bu parçalama işi gerçekleştirilebilir.

4. Şahıs kadrosundaki değişiklikler de metnin parçalanmasına imkân verir.

5. Muhtevada görülen değişiklikler de metni parçalamamızda yardımcı olabilir. (Aktaş, 2013: 41)

Kişiler:

Bir romanın edebî incelemesinde üzerinde önemle durulan öğelerden biri de kişilerdir. Romanda olay örgüsü asli kahramanlar ve tipler üzerine kurulmuştur. İnsanların yanı sıra insan dışı varlıkların da olaylar zincirinde yer aldığı görülür. Romanda zaman ve mekâna bağlı kalarak cereyan eden vakaları yaşayan kişilerdir; olaylar şahıs kadrosu ile bir bütünlük arz eder.

Romanda şahıs kadrosunu oluşturan “asli kahraman” ve “tip”ler hakkındaki bilgiler Nurullah Çetin, Mehmet Kaplan ve Metin Akkuş’un roman ve hikâye inceleme metodlarından alınmıştır:

Roman kurgusunun önemli bir parçasını da kişiler oluşturur. Bunlar, romanda ya etken ya da edilgen konumdadırlar. Yani ya özne ya da nesnedirler. Olayların canlı, hareketli bir biçimde seyredebilmesi için bunlara yön veren, oluşumlarına sebep olan kişiler vardır. Roman, bir insan sanatıdır. Dolayısıyla kişisiz ya da kişiye özgü niteliklerin olmadığı roman, roman adını alamaz. (Çetin, 2012: 142)

Kişî kadrosunu genellikle insanlar oluşturmaktadır. Ancak bunun yanında az da olsa hayvan, eşya, harf, sayı, işaret, ya da daha başka bir şey (simge)in roman kişisi olarak görev aldığı da görülebilmektedir. İnsanın dışındaki simgelerden oluşan figüratif elemanlar da çoğu zaman insanî nitelikleri, fiilleri, duygu ve düşünceleri aktarmakla görevlendirilirler. Fabllarda figürler, genellikle hayvan ve bitkidirler. Zaman zaman modern zamanlara ait romanlarda da insan dışı roman figürlerine rastlanmaktadır. Klasik romanda figür, genellikle ‘kişi’dir, yani insandır. Bu kişinin adı, sanı, soyu sopyu, işi gücü, mülkiyeti, karakteri, huyu, geçmişi bellidir. Kişiyi romanda var kılan da asıl bu özellikleridir. (Çetin, 2012: 142)

Destan, mesnevi, roman, hikâye ve tiyatro gibi vakaya dayanan edebî eserlerde, o vakayı gerçekleştiren asli kahraman vardır. Eserin bel kemiğini o teşkil eder. Eser boyunca önemli vakalar, duygular ona bağlanır. Bazı eserlerde bu kişiler basittir, bazılarında karmaşıktır. Hayatı en ince ayrıntılarına kadar tasvir eder. Romanlardaki

şahıslar umumiyetle karmaşıktırlar. Çeşitli yönleri vardır. Onları bir kelime veya bir formül ile özetlemek hemen hemen imkânsızdır. (Kaplan, 1996: 98)

İnsanın ikinci ve üçüncü görünümü olan tip ve karakter ise müellifin okuyucusuna vermek istediği mesaja göre, zihninde şekillendirdiği insanlardır. Bunlar gerçek yaşamda var olmamış, ancak yaşamış şahsiyetlerin dikkat çekici özelliklerini kendilerinde toplamışlardır. Karakter daha devingen bir insan örneğidir. Edebî eser boyunca silik bir görüntü olmaktan çıkıp adeta yaşayan bir organizmaya dönüşür. Tip ise karakterlere göre daha yüzeysel ve dondurulmuş bir insan görüntüsüdür. Eserde ilk görüldüğü şekliyle sonuna kadar aynı kalır. Yüzyıllar boyu oluşan kültür, olgunlaşma sürecinde kendi tipini oluşturur. Geniş bir süreçte oluşan tip, toplumun temel değerlerini temsil edecek konuma gelir. (Akkuş, 2006: 56)

Zaman:

Romanda vuku bulan hadiseler üzerinde etkili olan kavramlardan biri de zamandır. Zaman; bir romanın edebî incelemesinde mekân, kişiler, ana fikir ve sosyal meseleler hakkında önemli ipucu ve detayları görmemizi sağlayan ölçütlerden biridir.

Çalışmada roman inceleme ölçütlerinden olan zamanın açıklanması hususunda Çetin ve Aktaş'ın görüşlerinden yararlanılmıştır.

“Romanda kendisine yer verilen olayların geçtiği, olup bittiği, cereyan ettiği, nesnel, vaka ve anlatma zaman dilimlerini karşılayan bir kavramdır. Roman, bir zaman sanatıdır ve geniş bir zamana yayılan olay, durum, olgu, yaşantı, duygu, hayal ve düşünce unsurlarının sergilenmesidir.” (Çetin, 2012: 126)

“Anlatma esasına bağlı edebî metinlerin incelenmesinde zaman problemi üzerinde durma zorunluluğu vardır. Bu tarz eserlerin ilk özelliği kurmaca olmalarıdır, yani kurmaca bir dünyada meydana gelen olayları anlatmalarıdır. Bu dünyada zamanın da kurmaca olması doğaldır.” (Aktaş, 2013: 49)

Romanda üç ayrı zaman kavramından söz edilebilir:

1. Nesnel Zaman: Kozmik zaman. Takvime bağlı olan zaman. Çerçeve zaman. Aktüel zaman. Somut var olan gerçek zaman. Dış zaman, geçip giden tarih. Dış dünyanın, evrenin, toplumların yaşamış oldukları, insan bilincinin bir bakıma dışında kalan genel zamandır. Romanın dışında da var olan herkesin paylaştığı ortak zaman dilimi. Romanda nesnel zaman, romana göre canlı olan, gerçek olan ya da yüzey yapıda, ön planda yer alan zaman dilimidir. Mesela Birinci Dünya Savaşı'nı konu alan romanın nesnel zamanı, 1914 ve ve sonrası yıllardır. 1914 ve sonrası yıllar, romana ait bir zaman dilimi değil; genel, herkese ait bir zamandır.

2. Vaka Zamanı: Öykü zamanı. Romanda olayların geçtiği zaman dilimi. Nesnel zamanın tamamını kapsamayan, sadece olayların cereyan ettiği zaman süresi. Diyelim ki nesnel zaman, üç yıldır ama olaylar bu üç yılın her günü ve her saatinde geçmeyebilir. Bazı olaylar üç ay, beş ay ya da bir yıl gibi zaman dilimleri atlanarak geçebilir. Yani nesnel zaman akıp gider ama roman olayları ve nesnel zamanın bazı dönemlerinde karşımıza çıkabilir. Vaka zamanı sadece olayların geçtiği zaman dilimlerini ifade eder...

Vaka zamanındaki olaylar, ya nesnel zamanda geçtiği hâliyle aynen, ya da bazı kopmalarla yani özetlenerek veya genişletilerek üç biçimde sunulur:

a. Aynen aktarma: Olayları nesnel zamanda nasıl olmuşsa hiç değiştirmeden, özetleyip, atlayıp genişletmeden, oluş sırasını bozmadan, zamandizimsel olarak, takvime bağlı kalarak olduğu gibi aktarma...

b. Özetleme: Daraltma. Nesnel zamanda geçen olaylar, bütün ayrıntılarıyla değil de özetlenerek, bazı ayrıntılar atlanarak, kısaltılarak önemli görülen olaylar belirtilerek aktarılır... Dolayısıyla nesnel zamana paralel olaylar vaka zamanında daraltılmış olarak sunulur.

c. Genişletme: Öznel zaman. Olaylar, nesnel zamana paralel olarak gelişmeye devam ederken roman kişisi ya da anlatıcı, bazı olay ya da olgu, durum ve eşyaların uyandırdığı çağrışımlarla, hatırlamalarla, iç konuşmalarla geriye döner ya da ileriye gider...

Genişletme bize iç zamanı verir. Bu, psikolojik zamandır ya da derunî zaman. Yani kişilerin iç dünyalarında seyyal olan öznel zaman. Roman kişisi, bir zaman dilimi içinde konuşurken, bir iş yaparken ya da boş otururken çağrışım ve hatırlamalarla geçmiş ve gelecek zamanlara dalar gider. İşte bu kişinin kendi iç dünyasında yaşadığı öznel, kişisel zamana 'iç zaman' diyoruz.

3. Anlatma zamanı: Romanda geçen olayların birisi tarafından öğrenilip anlatıldığı, aktarıldığı, okuyucuya sunulduğu zaman. Romanın yazıldığı zaman. Roman anlatıldığı, okuyucuya aktarıldığı, roman kitabı biçimine dönüştüğü sırada vaka zamanı değişebilir. Bu süreçte sadece cereyan eden olayların aktarımıyla yetinilmez; bunun yanında hatırlamalarla, çağrışımlarla, geriye dönüş ve ileriye gidişlerle başka zaman dilimleri de ilave edebilir.

Anlatma zamanında nesnel ve vaka zamanları farklı yorumlanarak yani yeniden üretilerek sunulabilir. Yazar; romanını yazarkenki ruh hâline, bilgi birikimine, bakış açısına göre olayların nesnel ve vaka zamanlarında bazı tasarruflara gider. Yani geçmişe yeni ve farklı bir gözle bakar. Anlatma zamanı iki biçimde olmaktadır:

a. Anında Aktarma: Romanda geçen olaylar, daha olup bitmekteyken, sıcaklığına aktarılır... Bu tür aktarmada olaylar ve zamanı üzerinde fazla bir değişiklik ve tasarruf yoktur. Çünkü aradan zaman geçmemiştir.

b. Sonradan Aktarma: Romandaki olaylar olup bittikten sonra ileriki bir zaman diliminde hatırlamalara ya da tutulan kayıtlara göre aktarılır. Bu bakımdan bazı romanlar, hatıra defterlerinden ya da günlüklerden oluşur... (Çetin, 2012: 127-131)

Mekân:

Anlatma esasına dayalı edebî eserlerin şekillenmesinde etkili olan ölçütlerden biri de mekândır. Mekân kavramı roman kişilerinin sosyal ve kültürel özelliklerinin belirlenmesinde, psikolojik ve fiziksel kimliklerinin oluşmasında son derece etkin rol oynar. Romanda hadiselerin vuku bulduğu yerler dekoratif bir sahne konumundadır. Bilhassa mekân tasvirleri ile bu sahne okuyucunun zihninde daha canlı ve hareketli bir işlevsellik kazanır.

Mekân, mekân çeşitleri ve mekân tasvirleri hakkındaki bilgiler Çetin ve Aktaş'ın görüşlerinden yararlanılarak oluşturulmuştur:

Kurmaca bir eserde mekânın da kurmaca olması doğaldır. Olay örgüsünü meydana getiren halkaların mahiyeti ve ona eşlik eden kişilerin içinde buldukları şartlar bu kurmaca mekânın şekillenmesine etki eden faktörlerdendir. Anlatıcının durumu, tanıtılan yere göre bulunduğu mevki, mekânın tanıtılmasında önemli rol oynar. Bunun için mekân tasviriyle ilgili satırlar ve pasajlar üzerinde dururken bu mahallin kim tarafından ne zaman görüldüğünü ve kime anlatılmakta olduğunu araştırmak gerekir. (Aktaş, 2013: 64)

Mekân, romana özgü olay ya da olayların ve roman kişilerinin hareketlerine ayrılmış bir sahne olan yerdir. Mekân unsuruyla ilgili olarak şu sorulmalıdır: Roman kişilerinin kişilik ve kimliklerinin, sosyal, kültürel, ekonomik konumlarının sunulmasında ve hissettirilmesinde, sosyal yaşantıların sergilenmesinde ne oranda işlevseldir? Mekâna yüklenen işlev ve değerler ortaya konmalıdır. Mekân ne ölçüde öne çıkarılıyor ya da geri planda bırakılıyor?

Romanda mekân unsurunun belirleyici bir yanının olup olmadığı üzerinde durulur. Olayların sunulmasında, gelişmesinde, kişilerin kişiliklerinin belirlenmesinde yönlendirici, belirleyici bir işleve sahip midir değil midir, buna bakılır. Mekânların insan üzerindeki etkileri incelenir. (Çetin, 2012: 133)

Romanda mekân genel olarak ikiye ayrılır:

1. Somut Mekânlar

Somut mekân, roman kişilerinin gerçek hayatta olduğu gibi içinde buldukları, yaşayıp hareket ettikleri, gündelik yaşantılarını ve her çeşit faaliyetlerini

sürdürdükleri, bu evrene ait somut, bildiğimiz mekânlardır. Bunlar da genelde romanda iki boyutuyla işlevseldir:

a. Açık Mekân: Buna “geniş mekân”, “dış mekân” da denir. Olayların cereyan ettiği köy, kasaba, şehir, ülke, ova, deniz, dağ gibi açık alanlardan oluşan mekân...

Bazı kişiler, kapalı mekânlarda bunalırlar, sıkılırlar, tedirgin olurlar, korkarlar, sanırlar görürler. Ancak açık mekânlarda ruhsal bir dinginliğe ve huzura sahip olurlar. Dolayısıyla mekânın, mekân tercihinin kişilikle, ruhsal durumla, mizaçla doğrudan bir bağlantısı vardır. Romanda mekân unsuru bu açıdan da irdelenmelidir.

b. Kapalı Mekân: Buna “dar mekân”, “iç mekân” da denir. Ev, oda, daire, iş yeri gibi kapalı yerler. Kapalı mekân tercihinin kişilikle olan bağlantısı da irdelenmelidir. Bazı insanlar içe dönüktürler, yalnızlığı, kapalı mekânlara kapanmayı, inzivaya çekilmeyi severler. Bunlar dışa dönük aktif değil, içe dönük pasif kişiliklerdir. Bireysel, felsefi, metafizik anlamda zihinsel faaliyetlerle uğraşırlar. Bu tür kişiler, kendi varoluşlarını ancak kapalı mekânlarda gerçekleştirebilirler.

2.Soyut Mekânlar

Romanlarda genellikle mekânlar, gerçekçi özellikler gösterir. Yani bilinen, görülen, içinde yaşanan bu dünyaya ait somut mekânlardır. Ancak bazı romanlarda özelliklerine göre somut mekânların dışında soyut planda kalan, hayalî, ütopyik, dünya dışı mekânlar da olabilmektedir. Bunların bazılarına değinelim:

a. Ütopyik Mekânlar: ...Ütopyik yerler genellikle her şeyin son derece mükemmel ve güzel olduğu, ideal mutluluk diyarı olarak sunulan ve hayalde özel olarak üretilmiş olan, yeryüzünde bulunmayan mekânlardır. Bunlar genellikle adalardır. “Düş ülke” dediğimiz bu mekânlar, gerçek mekânların ve dünyanın olumsuzluklarına, kötülüklerine, sıkıntılına, çirkinliklerine karşı ve insan ruhunun özlemlerini karşılamak üzere, hayalde kurgulanmış ideal mekânlardır.

b. Fantastik Mekânlar: Bazı fantastik romanlarda gerçekçi olmayan mekânlara da yer verilebilir. Ütopyik mekânlarda olduğu gibi burada mekân, idealize edilmeyebilir. Yazar, fantezilerinin gerçekleşme alanı olarak hayalinde ürettiği birtakım mekânlara yer verebilir. Fantastik mekânlar bu evrene ait somut mekânlar olabilir. Ancak romanın kurgusu içinde soyut kalır...

c. Metafizik Mekânlar: Fizik mekân, içinde yaşadığımız bu evrene ait mekânlardır. Metafizik mekânlar ise özellikle dinlerin sunduğu, bu evren dışı cennet, cehennem gibi fizik ötesi mekânlardır...

ç. Duyusal Mekânlar: Bunlar da insan duyularına, duygularına ve ruhsal yapısına bağlı olarak üretilen mekânlardır. Rüyaya ait mekânlar gibi. (Çetin, 2012: 133-137)

3.Mekân Tasvirleri

Roman hadiselerinin okuyucunun gözünde bir tablo gibi belirmesi, hayalinde canlanması ancak mekân tasvirleri ile mümkündür. Mekân kavramı öznel ve nesnel tasvirler ışığında işlevsellik kazanır.

“Mekân tasvirlerinin olup olmadığı, varsa ne oranda olduğu ve niçin yapıldığı incelenir. Tasvirler, nesnel ve realist ya da romantik ve öznel olup olmadıkları bakımından incelenir. Buradan mekâna yüklenen işlev tespit edilmeye çalışılır.” (Çetin, 2012: 137)

“Olayın mahiyeti, mekân tasvirlerine ayrılan satırlarda sezdirilir. Bu bakımdan mekân tasvirlerinin sinemada film başlamadan evvel çalan müziğe benzer bir fonksiyonu vardır...” (Aktaş, 2013: 65)

“Mekân tasvirine ilişkin olarak şu sorular sorulmalıdır: Tasvirler, olaylara bir dekor oluşturmak için mi yapılıyor? Yoksa roman kişilerinin ruhsal durumunu, iç dünyasını ortaya koymaya, çözümlenmeye yarayan işlevsel bir niteliğe mi sahip?” (Çetin, 2012: 137)

Yöntem olarak iki türlü tasvir etme biçimi vardır:

a. Nesnel Tasvir: Gerçekçi tasvir, Realist tavır. Objektif tasvir. Görülen, gözlenen varlık ve olaylar en ince ayrıntılarına kadar tasvir edilir. Bu tasvirler uzundur... Romanda söz konusu edilen şeylerin aynen gerçek hayatta geçiyormuş duygusunu uyandırmak için mekân tasvirleri ayrıntılı bir şekilde yapılır.

Roman kişilerinin yaşadığı, gezip gördüğü mekânlar çok önemlidir, onun için iyice tasvir edilmelidir. Bu türlü tasvirde tasvir edenin duyguları işe pek karışmaz. Olan olduğu gibi aktarılır. Bu tür uzun tasvirler, kişileri ve olayları çok belirgin bir biçimde vermeye yarıyorsa, amaca uygun olarak kullanılıyorsa işlevseldir...

b. Öznel Tasvir: Buna “izlenimci tasvir”, “romantik tasvir” de denir. Mekân, tabiat, varlıklar, eşya, çevre en ince ayrıntılarına kadar tasvir edilmez; sadece belli bir öneme sahip ilk bakışta dikkati çeken unsurları tasvir edilir. Kişinin ruh durumuna göre ilk bakışta gözüne çarpan unsurların algı dünyasında aldığı görüntüler tasvir edilmekle yetinilir... Bu tür tasvirde, tasvir edenin kişisel duyguları ve öznel görüşü egemendir. (Çetin, 2012: 138-139)

İzlek:

Ana düşünce bir edebî eserde yazarın okuyucuya vermek istediği mesaj şeklinde tanımlanabilir. Edebî metinlerde harmanlanan bütün duygu ve düşüncelerin özü olan ana düşünce, yazarın eserinde ulaşmak istediği nihai hedef olarak da düşünülebilir.

Çalışmada yazarın okuyucuya vermek istediği mesaj, Çetin ve Aktaş'ın “izlek” ve “tema” hakkındaki görüşleri ışığında belirlenmiştir:

İzleğe “theme”, “tema”, “tem”, “ana düşünce”, “ileti”, “mesaj”, “öz” gibi karşılıklar da önerilmiştir. İzlek, romancının romanında söz konusu ettiği gerçek ya da kurgusal ama özel, tekil bir olaydan genel için geçerli olduğunu iddia ettiği bir hükümdür. İzlek, romanın üzerine temellendiği konunun yazarın duygu ve düşüncesinde öznel bir yargı hâlinde ortaya konan sentezi olup, romanın nihai hedefi ve romancının asıl amacıdır... (Çetin, 2012: 121)

Olay örgüsünü meydana getiren parçalar arasındaki çatışma veya karşılaşmanın en kısa ve kesin ifadesi temadır. Anlatmaya bağlı edebî metinlerin tümünde düzenlenmiş bir olay örgüsü vardır. Bu olay örgüsünün kuralı kendi içindedir. Yani bunlar, yalnızca o metinde görülen bir kurala uygun biçimde birleşmiştir.

Bu bakımdan, her metin bir tema etrafında birleşen bir olay çevresinde meydana gelir. Her birinin bir anlam değeri vardır. Ancak hepsi metnin temasında birleşir, bu temayı bir yönden tamamlar... (Aktaş, 2013: 69)

İzleğin belirlenmesinde ana örge motifinden yararlanabiliriz. Ana örge (leitmotive, kılavuz motif, ana motif, gong ifade), romanın belirli yerlerinde ana düşünceyi ya da yan iletileri yansıtmak üzere tekrar edilen simgesel değerdeki kelime, ifade, cümle, mısra gibi dil unsurlarıdır. Ana örge, her romanda farklı işlevlere sahip olabilir. Romancı, bu ifadeyle üzerinde önemle durduğu bir düşünceyi, motifi, durumu ya da olayı vurgulamak, okuyucunun belleğinde perçinlemek isteyebilir. Ayrıca roman kişinin belirgin bir yönünü vurgulamak, kişiliğine ayna tutmak üzere de ana örge kullanabilir.

Adalet Ağaoğlu'nun Bir Düğün Gecesi (1979) romanında “İntihar etmeyeceksek içelim bari!” sözü ana örge olarak kullanılır. (Çetin, 2012: 123)

Sosyal Meseleler:

Roman ve hikâye gibi eserlerde cereyan eden hadiseler tesir eden hususlardan biri de hiç şüphesiz sosyal meselelerdir. Söz konusu edebî ölçüt, kahramanların dünya görüşü, hayat tarzı ve mensup oldukları toplumun kültürel özellikleri hakkında önemli ipuçları sunar.

İncelenen romanda; sevgi, aşk, dostluk, misafirperverlik gibi birçok sosyal meseleye yer verilmiştir. Çalışmanın “Sosyal Meseleler” başlığı Kaplan'ın bu konu hakkındaki görüşlerinden faydalanılarak ele alınmıştır:

Edebî eser, hiç şüphesiz onu vücuda getiren yazarın hayatı ile tarihî ve sosyal çevresiyle de yakından ilgilidir. Her insan gibi sanatçı da belli bir aile içinde doğmuş, irsiyetin karanlık dehlizlerinden geçmiş, bir mahallede büyümüş, belli okullarda okumuş, geçimini temin için çeşitli vazifelerde bulunmuş, sevmiş, sevilmiş, pek çok insan tanımış, yaşamış ve okumuştur. Eserini yaratırken bunlardan faydalandığı da gerçektir.

Bu anlayış tarzı öteden beri bilinen ve uygulanan eser-yazar, eser- sosyal çevre, eser-devir arasındaki münasebetleri incelemeyi gayrimeşru veya ilim dışı kılmaz. Elbette bu nevi incelemeler de edebî eserin bazı yönlerini aydınlatır... (Kaplan, 1979: 8)

Çalışmada III. Bölüm başlığı altında “Unutmaya Kimse Yok” romanı Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Eser; Türkiye Türkçesine ilk kez bu çalışma ile aktarılmıştır. Romanın aktarılması esnasında bire bir aktarma yerine duruma uygun düşen ifade esas alınmıştır. Eserin önsözünü Arif Acaloğlu kaleme almıştır. “Giriş” ile başlayan roman, sekiz bölümden oluşmaktadır. Sekizinci bölümden sonra ise “Son” adını taşıyan bir bölüm yer alır. Beş yüz yirmi iki sayfadan oluşan romanın aktarmasında önsöz kısmına yer verilmemiştir.

Kemal Abdulla'nın romanda en çok göze çarpan dil ve üslup özelliklerinden biri aynı anlam veya yakın anlama gelen ifadelerden birini parantez içinde yeniden vermesidir. Yazarın söz konusu bu ifadeleri korunarak Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Yazarın kendine özgü bu dil ve üslup özellikleri, romandan alınan aşağıdaki örneklerde bahsedilen hususu daha anlaşılır kılar:

“...Bazen malzeme geciktiğinde ustalar kısa ya da uzun müddetli ‘molaya’ (araya) çıkıyor arka arkaya sigara içiyor, inşaat meydanında oturarak çaydan içtikçe içen yüzü daima asık suratlı ustabaşı Zerbeli'nin dediği gibi ‘erzak’ bekliyorlardı.” (UKY: 108-109)

“Bir müddet, tahta bahçe kapısına uyuşmuş (donmuş) elleriyle ikisi de vurdu. Kapı, tepesine indirilen bütün darbeleri içine hapsedip kendinden başka tarafa hiçbir ses seda bırakmadı.” (UKY: 188)

“- Doğrudur, ben de bunu bir yerde okumuştum; ama hayır galiba (belki de) televizyondan duymuştum. Onlar sönmüşlerse elbette görünmezler...” (UKY: 320)

Sonuç ve Öneriler kısmında ise Kemal Abdulla'nın günümüz Azerbaycan edebiyatındaki yeri ve önemine değinilerek romanın muhteva incelemesi hakkında genel sonuçlara değinilmiş ve kardeş Türk dillerinin korunması ve geliştirilmesi hususunda önerilere yer verilmiştir.

1. BÖLÜM

YAZAR ve UNUTMAYA KİMSE YOK ROMANI HAKKINDA

1.1. Yazarın Hayatı

1950 yılında Bakü'de aydın bir ailede dünyaya gelen yazarın babası öğretmen, annesi doktordur. 1968 yılında Bakü'de 190 Nolu ortaokulu bitirmiştir. 1968-1973 yıllarında Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde eğitim görmüştür. 1973-1976 yıllarında SSRİ EA Dilbilim Enstitüsünün “Türk dilleri” bölümünde yüksek lisans yapmıştır. 1977 yılının Ocak ayında Moskova'da “Sözdizimsel Paralelizm” (“Kitab-ı Dede Korkut” Destanlarının Dili Üzerine) adlı doktora tezini savunmuştur.

1977-1984 yıllarında Azerbaycan SSR EA Nesimi adına düzenlenen Dilbilim Enstitüsünün “Türk dillerinin karşılaştırmalı değerlendirmesi” bölümünde genç araştırmacı, yüksek mühendis ve şube müdürü olarak görev yapmıştır.

1984 yılında Bakü'de “Azerbaycan Dili Söz Diziminin Teorik Sorunları” adlı doktora tezini savunmuştur. 1984-1987 yıllarında Yabancı Diller Enstitüsü “Genel ve Azerbaycan dilbilimi” bölümü başkanı olmuştur. 1988-1990 yıllarında Azerbaycan Kültür Vakfı başkan yardımcısı, 1990 yılında Azerbaycan Kültür Vakfı Yönetim Kurulu başkanı olarak görev almıştır.

1990 yılında MF Ahundov Rus Dili ve Edebiyatı Enstitüsü “Genel ve Rus dilbilimi” bölümü başkanı seçilmiştir, 1993 yılından 2000 yılına kadar yeniden Yabancı Diller Enstitüsü “Genel ve Azerbaycan dilbilimi” bölümü başkanı olmuştur. 1994-1995 yıllarında Bursa (Türkiye Cumhuriyeti) Uludağ Üniversitesi “Türk Dili ve Edebiyatı” bölümünün profesörü olarak çalışmıştır.

2000 yılının Mayıs ayında MF Ahundov Rus Dili ve Edebiyatı Enstitüsü rektörü olarak görev almıştır. 2000 yılının Haziran ayında ülke cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in kararnamesi ile yeni kurulan Bakı Slavyan Üniversitesine rektör olarak atanmıştır. BSU'nun “Çeviri Sorunları” araştırma laboratuvarının başkanı, “Filoloğun kütüphanesi - 100”, “Türkoloji” ve “Dünya Neşri” serilerinin yazarı ve icracısıdır.

BSU bilimsel eserlerinin “Dil-edebiyat” serisinin baş editörü, Savunma Bilimsel Kurulunun başkanıdır. Azerbaycan Yaratıcılık Vakfının (eski Azerbaycan Kültür Vakfı) başkanı, Azerbaycan Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu, Tiyatro Adamları Derneği ve Azerbaycan Basın Konseyi Yönetim Kurulu üyesi; Azerbaycan Badminton Federasyonu başkanıdır.

Fransa'da Inalco Üniversitesinde, Türkiye'de Bursa Uludağ Üniversitesinde, Rusya'da ve Almanya'da çeşitli üniversitelerde ders ve konferanslar vermiş, bilimsel kongrelerde tebliğler sunmuştur. Dil ve edebiyat üzerine yüzden fazla bilimsel araştırması, makale ve kitabı vardır. Yapıtları Türkiye'de, Fransa'da ve Rusya'da yayınlanmıştır. Tiyatro yapıtları Azerbaycan'da, Gürcistan'da ve Estonya'da başarıyla oynanmıştır.

Sanatsal yaratıcılıkla uğraşan yazarın tiyatro, şiir, hikâye ve romanları Azerbaycan'ın yanı sıra birçok ülkede de yayınlanmaktadır.

ABD (Kolombiya Üniversitesi, Harriman Enstitüsü), Fransa (İnalco ve Strasbourg Üniversiteleri, Almanya (Mayns Üniversitesi), Rusya (Linguistic Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Dilbilim Enstitüsü), Türkiye (Uludağ Üniversitesi, Ege Üniversitesi...), Polonya (Varşova Üniversitesi) üniversitelerinde konuşma yapmış, birçok uluslararası sempozyum ve konferansların hem organizatörü hem de katılımcısı olmuştur.

2007 yılı Nisan ayında Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi muhabir üyesi seçilmiştir.

29 Kasım 2007 tarihinde Rusya Devlet Başkanı V.V. Putin tarafından Puşkin Madalyası ile ödüllendirilmiştir.

2007 yılında Azerbaycan'da Humay ödülünü, 525. Gazetenin “Yılın romanı” adlı ödülünü almış ve Monitorink Grubu tarafından “Yılın edebiyat adamı” seçilmiştir.

2009 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli rol oynadığı için “Karl Kramej” madalyası ile ödüllendirilmiştir. Yine aynı yıl Polonya Cumhuriyeti cumhurbaşkanı Lech Kaczynski tarafından bu devletin “Büyük Haç” nişanı ile de ödüllendirilmiş; ayrıca Polonya'daki ilişkilerin gelişmesinde olumlu rol üstlendiği için Polonya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Özel Diploması'na layık görülmüştür.

2009 yılının Kasım ayında Fransa'nın Strasbourg, Polonya'nın Varşova, Almanya'nın Mayns Üniversitelerinde “Mitten Yazıya ve Gizli Dede Korkut” kitabının tanıtım törenleri düzenlenmiş ve Kemal Abdulla “Dede Korkut” konusunda dersler vermiştir.

2009 yılında hayata geçirilmeye başlamış “Dede Korkut” ve “Nibelunklar Hakkında Şarkı” adlı on yıllık uluslararası projenin (Almanya'nın Mayns Üniversitesi ve Folkenştayn Cemiyeti ile beraber) fikrî yazarı ve organizatörlerinden biridir.

2010 yılında Dede Korkut Ulusal Vakfı “Dede Korkut Ulusal Ödülü”nü almış ve “Azerbaycan Dünyası” adlı derginin “Vatan evladı” altın madalyası ile ödüllendirilmiştir.

2014 yılında Azerbaycan'ın Kültür Bakanı seçilmiştir.¹

1.2. Yazarın Edebî Kişiliği

Günümüz Azerbaycan Edebiyatının önemli temsilcilerinden biri de Kemal Abdulla'dır. Azerbaycan'ın Umberto Eco'su olarak görülen yazar, çok yönlü bir edebî kişiliğe sahiptir. Yazarın romanlarının yanı sıra hikâye, şiir, tiyatro ve çeviri alanlarında da eserleri mevcuttur.

Yazar; özellikle de bugüne kadar edebiyat, dil, kültür, tarih gibi birçok alanda araştırma konusu olan Dede Korkut destanlarına olan özel ilgi ve çalışmalarıyla dikkat çeker. Edebiyat dünyasında destan bilimci olarak da anılan Abdulla'nın Dede Korkut alanındaki çalışmaları edebî yaratıcılığında en çok dikkat çeken eserleri arasında yer alır.

Yazarın “Gizli Dede Korkut” (1991), “Gizli Dede Korkut - 2” (Bakü, Bilim, 1999), “Mitten Yazıya - Gizli Dede Korkut” adlı eserleri söz konusu çalışmaları arasında yer alır. “Gizli Dede Korkut” kitabı Bursa'da (Bursa, Ekin Basımevi, 1995) ve İstanbul'da, (İstanbul, Ötüken Basımevi, 1995) ayrı ayrı Türkçeye aktarılıp yayımlanmıştır.²

¹ Yazarın hayatı ile ilgili bilgiler; <http://www.kamalabdulla.az/> adresinden 15 Haziran 2014'te alınmıştır.

² http://mehmanmusayev.com/pdf/mk_8.pdf

Dede Korkut destanlarından esinlenerek kaleme aldığı bir diğer eseri ise Türkiye’de Eksik El Yazması adıyla yayımlanan Yarım Yazma adlı eseridir. Postmodernist üslupta kaleme aldığı “Yarım Yazma” romanı Bakü’de 2004 yılında basılmıştır. Bundan sonra “Le Manuscrit Inachevé” adıyla Fransa’da (Paris, L’Harmattan, 2005), “Eksik El Yazması” adı ile Türkiye’de (İstanbul, Ötüken, 2006), Brezilya’da “O Manuscrito Inacabado” adı ile (João Pessoa, Ideia, 2009), Polonya’da “Zagadkowy Rykopolis” adı ile (Torun, Adam Marszałek, 2009) yayımlanmıştır.³

Çok yönlü bir edebî kişiliğe sahip olan Abdulla, edebî çalışmalarının yanı sıra bilimsel çalışmalara da imza atmıştır. Usta bir romancı olmasının yanı sıra filolog-bilgin, eleştirmen, şair, gazeteci, çevirmen sıfatları ile de Türkoloji alanındaki başarısını perçinleştirmiştir. Mitoloji ve tarih kaynaklarından beslenerek masalsı ve destansı bir üslup ile kaleme aldığı romanlarında postmodernist akımın izleri görülür. Yazar, söz konusu bu özgün üslubu ile romancılık geleneğine farklı bakış açısı kazandırmıştır. Musaoğlu, *Kemal Abdulla'nın Eserleri Türkiye Türkçesinde* adlı eserinde ondan şu şekilde bahseder:

Azerbaycan Bilimler Akademisi yedek üyesi, Prof. Dr. Kemal Abdulla, bir filolog-bilgin, destan bilimci, eleştirmen, şair, gazeteci-çevirmen olarak bilimsel çalışma ve edebî entelektüel yorumlarıyla her şeyden önce bir Türkolog’dur. Günümüzde edebî fantastik görüşleriyle Türk dünyası kavramını yeni bir modernleşme ötesi roman tekniği olanaklarıyla ve tarihî nitelikli Oğuz Türkçesi kelime hazinesi ve sentaksıyla yorumlayabilmekte ve artık ünlü bir deneme yazarı olarak da tanınmaktadır. O, Türk dünyası kavramının temel unsurlarından birini, mitolojik çağdan destan edebiyatına geçiş dönemi olayları ve süreçlerini yansıtan, Türklerin başucu kitabı Dede Korkut destanını önce Gizli Dede Korkut adlı eserinde bir destan bilimci olarak irdelemiş, sonra ise Eksik El Yazması deneme yazısıyla romanlaştırmıştır (Musaoğlu 2007a). Öte yandan Orta Çağ İslam dünyası düşünüş tarihinde çok önemli ve tartışmalı bir yer alan mistik Hallac-ı Mansur ve öğrencilerinin şeytanın, Allah’ın kutsal kitabı Kuran’da yer alan son mesajının özünü bozmak amacıyla evrende verdiği savaşının karşısındaki direnişini masalsı bir folklorik üslupla ve kendine özgü metin birleşenleri sıralamasıyla anlatmıştır. Ortaçağ İslam dünyasında gerçekleşen önemli sosyal-manevi olayları ve ilgili tarihî gelişmeleri “tarih-evren-insan” denkleminde modernleşme ötesi roman tekniğiyle kurgulayabilmiştir. (Musaoğlu, 2010: 41-42)

Kemal Abdulla’nın birçok eseri Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Bu eserler arasında Gizli Dede Korkut, Eksik El Yazması, Büyücüler Deresi ve Tarihsiz Günlük adlı

³ <http://www.kamalabdulla.az/>

eserleri sayılabilir. Musaoğlu, *Kemal Abdulla'nın Eserleri Türkiye Türkçesinde* adlı eserinde söz konusu bu eserler hakkında ayrıntılı bilgiler sunar:

Azerbaycan yazarlarından Kemal Abdulla'nın Gizli Dede Korkut, Eksik El Yazması ve Büyücüler Deresi adlı eserlerinin Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktararak İstanbul yayınevlerinde yayımlanması da dikkatleri çekmektedir. Bu eserlerden birincisi, şimdiye kadar Dede Korkut üzerine yapılmış geleneksel incelemelerden bütünlükte farklıdır, çünkü bilimsel düzeyli popüler anlatım ve felsefi-folklorik içerikli edebî yorum niteliği taşımaktadır. Böyle bir edebî yorumun Türkiye Türkçesindeki aktarma metninin konunun mitolojik-folklorik özgünlüğüne ve eserde kullanılan ansiklopedik verilere ve bilgilere dayanılarak özel ve bilimsel nitelikli not ve açıklamalarıyla düzenlenmesi (Abdulla 1997) dikkat çekicidir. Bu, eserin daha sonralar Rusçaya çevrilmiş aktarma metninin de söz konusu bilimsel not ve açıklamalarla hazırlanmasına yol açmıştır (Abdulla 2006c), (Musaoğlu, 2010: 42)

Yazarın Gizli Dede Korkut eseri, ilk olarak 1991 yılında Bakü'de yayımlanmıştır. Kitabın Kerime Üstünova (1995) ve Ali Duymaz (1997) tarafından Türkiye Türkçesinde yapılmış aktarmaları, Bursa'da Ekin Kitabevinde, İstanbul'da ise Ötüken Yayınevinde basılmıştır. Eser, Sır İçinde Destan veyahut Gizli Dede Korkut adıyla eklenilmiş ve tamamlanmış yeni bölümüyle Bakü'de 1999 yılında ikinci kez gün ışığına çıkmıştır. Bundan sonra eser, Gizli Dede Korkut adıyla Rus dilinde hazırlanmış ve içerdiği yeni bilişsel bilgili dipnot açıklamalarıyla 2006 yılında yayımlanmıştır. En son olarak, Mifden Yazıya Gizli Dede Korkud adıyla 2009 yılında Bakü'de yayımlanmıştır. Söz konusu yayın, yazarın Dede Korkut konusu üzerine yaptığı araştırmaların ve incelemelerin derinlemesine bir devamı niteliğini taşımaktadır. Son yayında da yeni bilimsel kaynaklardan yararlanılmış ve esere bilişsel nitelikteki yeni tamamlayıcı eklemeler yapılmıştır. (Musaoğlu, 2010: 43-44)

Kemal Abdulla'nın söz konusu eseri, her şeyden önce Dede Korkut destanları üzerine söylenmeyenlerin, belki de gözden kaçanların dile getirilmesi açısından seçilmektedir. Eserin hem bilimsel hem de popüler nitelik taşıması bu boyutuyla ilintilidir. İşte eserde mevcut semantik boşlukların doldurulması da Türk'ün düşüncesinin, yaşayışının, algılayışının, yazılı yazısız değerlerinin, fikir dünyasının, tarihî ananelerinin ve bugüne kadar olan gelişiminin ve dünya medeniyetleri arasında nasıl bir yerde olması gerektiğinin sergilenmesiyle ortaya çıkmaktadır.⁴

Kemal Abdulla'nın söz konusu tarihî romanlarındaki bilişsel özellikli millî bilinç algılanmaları, modernleşme ötesi roman tekniğiyle kurgulanmış ve özgün bir dil ve üslûpla ifade edilmiştir. Nitekim belirtilen eserlerin Türkiye Türkçesindeki hedef metinleri de diskursal ve masalsi nitelikli bileşiksel dili ve anlatımı biçimiyle ve roman metinlerinin dil ve üslûp özelliklerinin muhafaza olunmasıyla seçilmektedir. (Musaoğlu, 2010: 42)

⁴ gazi-turkiyat-sayi-5-0217-0244-musaoglu%20(11).pdf

Kemal Abdulla'nın Tarihsiz Günlük (Tarihsiz Gündelik) eseri ise Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü Azerice - Türkmençe Anabilim dalı mezunları Gülsen Talas ve Dede Sönmez tarafından Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

Kemal Abdulla'nın Tarihsiz Gündelik (Tarihsiz Günlük) adlı eseri, 2005 yılında Bakü'de yayımlanmıştır. Eser, yazarının da gençlik yıllarında yaşadığı, başından geçirdiği benzeri olmuş geçmiş olaylar üzerine bir deneme yazısı olarak kaleme alınan bir yaşam hikâyesidir. Elbette, otobiyografi nitelikteki povestin (romandan küçük, hikâyeden büyük nesir eseri) kahramanı da yazarın çağdaşlarından birisidir. (Musaoğlu, 2010: 42-48)

“Yazarın eleştiri alanındaki eserleri de edebî yaratıcılığında önemli bir yer tutar. Azerbaycan dilinin korunması ve gelişmesi yönündeki edebî çalışmaları ve hizmetleri de onun milliyetçi ve vatansever kişiliğini gözler önüne serer.

Yazarın ‘Gelin Azerice Konuşalım’ adlı eseri Azerbaycan diline verdiği önemi ispatlar niteliktedir. Eser, 2008 yılında Paris'te yayımlanmıştır.

1983 yılından başlayarak ‘Azerbaycan Dili’, ‘Koşma’, ‘Define’, ‘Sözün Sırrı’ gibi aylık ve haftalık edebî-sanatsal ve bilimsel televizyon programlarının yazarı ve sunucusu olması da ülkesi adına gerçekleştirdiği önemli hizmetleri arasında yer alır.”⁵

Abdulla deneme ve eleştiri alanlarında da kendine özgü çizgisi ile çağının problemlerine ışık tutar. Dil alanındaki çalışmalarında genellikle Azerbaycan dilini konu edinir. *Yazar-Eser-Okur, Eninde Sonunda Yazılanlar, Yolun Başı ve Sonu, 300 Azerbaycanlı, Dilçiliye Seyahet, Dilçi Olmayanlar Üçün Dilçilik* adlı eserleri söz konusu alandaki çalışmalarıdır. Yazarın deneme ve eleştiri alanındaki başarısına ilişkin Musaoğlu ve Güneri'nin görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Kemal Abdulla, *Yazar-Eser-Okur, Eninde Sonunda Yazılanlar, Yolun Başı ve Sonu* gibi eleştirel yazılarının yer aldığı kitaplarında, 1970-1980'li yıllar Azerbaycan edebiyatı örneklerinden belli bir ölçüde modernleşme ötesi nitelikli ilk edebî denemelerini daha XX. yüzyılın son çeyreğinde edebiyat bilimi açısından irdelemiştir. Azerbaycan Dili Sentaksının Kuramsal Problemleri adlı kaynak eserinde

⁵ Yazarın eleştiri ve dil alanındaki eserlerinin önemi vurgulanırken söz konusu alandaki eserleri ile ilgili bilgiler <http://www.kamalabdulla.az/> sayfasından alınmıştır.

ise, Azerbaycan Türkçesi söz dizimi ve metnini, dilbilimdeki en yeni gelişmelerin ışığında simetrik ve asimetrik yapılanmalarıyla kuramsal olarak betimlemiştir. Böylece, Kemal Abdulla'nın gerek edebiyat gerek dil bilimine ait eserlerine gerekse edebî-felsefî yorumlamalarına kendine özgü bir sistem hâkimdir. (Musaoğlu, 2010: 42)

Abdulla, Dilçiliye Seyahet, Dilçi Olmayanlar Üçün Dilçilik adlı eserini, ünlü Azerbaycan dilcileri Memmedağa Şireliyev, Muxtar Hüseyinzade ve ebdüzel Demirçizade'nin aziz hatıralarına ithaf eder. Yazar, bu eserde, âdeta dilci olmayanlar için dilcilik ilminin sırlarını ortaya koyar. Üslubu destansı, samimi ve sıcaktır. “Menim Eziz Oxucum ve yaxud Giriş evezi” diyerek başlar söze. “Dilcilik yaşamımızın neresindedir?” sorusunun cevabını arar. Abdulla'ya göre, insan ister hekim, ister mühendis, hangi meslekten olursa olsun dilcidir, her defasında dili yeniden doğar...⁶

Kemal Abdulla, aynı zamanda Türk halklarının eski epik edebiyatları alanında araştırmacı yazardır. Çeşitli ülkelerin üniversitelerinde (Rusya, Polonya, Fransa, Almanya, ABD...) “Genel Dilbilim”, “Metin Söz dizimi”, “Kitab-ı Dede Korkut” destanlarının kültürel özellikleri üzerine dersler vermiştir. Yazar; Edebiyatşinaslık ve eleştiriye dair “Yazar - Eser - Okuyucu” (Bakü, Yazıcı, 1985), “Önce - Sonra Yazılanlar” (Bakü, Yazıcı, 1990), “Yolun Başı ve Sonu” (Bakü, Azerbaycan Devlet Neşriyatı, 1993), “300 Azerbaycanlı” (Bakü, Mütercim, 2007) adlı eserlerinde dünya edebiyatının sorunlarından bahsederken diğer taraftan da eski ve modern edebî sürecin görünmeyen taraflarını aydınlatmayı amaçlamıştır.⁷

Modern Azerbaycan edebiyatının gelişmesinde önemli hizmetleri olan yazarın edebî yaratıcılığının çok yönlü olduğunu görürüz. Roman, hikâye ve şiirlerinin yanı sıra tiyatro alanında da birçok başarıya imza atan yazarın piyes alanındaki eserleri de dikkate şayandır:

“Şah İsmail, Tüm Seni Sevenler Buradadır, Casus, Kim Dedi ki Simurg Kuşu Varmış?” gibi birçok tiyatro yapıtı, Azerbaycan, Gürcistan ve Estonya'da sahnelenmiştir.

⁶ http://www.dilarastirmalari.com/files/Dil_Arastirmalari_sayi06_Tanitma_Guneri_242_245.pdf

⁷ <http://www.kamalabdulla.az/>

Kemal Abdulla, piyeslerini romanlarının eskizi olarak değerlendirir. ⁸Söz gelimi “Unutmaya Kimse Yok” adlı eseri 1995 yılında yayımladığı piyesler koleksiyonudur. 2011 yılında ise bu piyesle yine aynı adı taşıyan “Unutmaya Kimse Yok” adlı romanını yayımlar. “Ruh” (Bakü: Azərneşr, 1997), “Bir, iki, bizimki!” (Bakü, 2003) adlı piyesleri de önemli tiyatro yapıtları arasında yer alır. ⁹

“Yazarın bazı dram eserleri Azerbaycan, Rus ve Türk dillerinde yayınlanmıştır: ‘Unutmaya Kimse Yok’ (Bakü: Azərneşr, 1995), ‘Ruh’ (Bakü: Azərneşr, 1997), ‘Casus’ (Bakü: Mütercim, 2004) , ‘Ruh’ (Ankara, 2006) ‘Vse Moi Peçali’ (Bakü: Mütercim, 2009)...

‘Unutmaya Kimse Yok’ (Bakü, Azərneşr, 1995) adlı kitabında beş piyesi yer almaktadır. ‘Ruh’ (Bakü, Azərneşr, 1997), ‘Vse Moi Peçali’ (Bakü-Mütercim-2009) piyesler kitabında yedi piyesi yayınlanmıştır. Kitap Türkiye’de de ‘Ruh’ adı ile yayımlanmıştır (Ankara, 2006).

‘Garip, değil mi?’ (Bakü, BDU Matbaası, 1998) adlı eserinde şiirlerinin bir kısmı bir araya getirilmiştir. ‘Gümüş Devrin Sırları’ (Bakü, Mütercim, 2001) adlı eserinde Rus şiirinin gümüş dönem şairlerinin seçme çevirilerini bir araya getirmiştir. ‘Hüzünlü Seçmeler’ (Bakü, Mütercim, 2002) adlı eserinde ise şiirleri, hikâyeleri, çevirileri ve piyesleri yer alır.

Şiir ve piyeslerinden oluşan ‘Yolun Sahibi’ adlı eseri Moskova’da Rusça yayımlanmıştır Eserleri Rus, Gürcü, İngiliz, Fransız, Alman, İspanyol, Polonya, Portekiz dillerine ve başka dillere çevrilmiştir; piyesleri Azerbaycan, Gürcistan, Estonya ve Türkiye’de sahnelenmiştir.

Azerbaycan’da onun hakkında ‘Kederin Sırrı’ (Yazar: Elçin Selcuk) ve Türkiye’de ‘Kemal Abdulla’nın Eserleri Türkiye Türkçesinde’ (Yazar: Mehman Musaoğlu) adlı kitaplar yayınlanmıştır. Bilimsel ve sanatsal yaratıcılığı hakkında Rusya, Türkiye, Fransa, Brezilya ve Polonya’da yazılar yayımlanmıştır.

⁸ <https://www.facebook.com/pages/T%C9%99kc%C9%99n%C9%99lik-Kamal-Abdulla-il%C9%99/113162282215403>

⁹ Buradaki eserlerin adları <http://www.kamalabdulla.az/> sayfasından alınmıştır.

‘Gümüş Devrin Sırları’ adlı tercüme koleksiyonu yazarın tercüme alanındaki eseridir (Bakü, Mütercim, 2001). ”¹⁰

Yazar; başarılı birçok roman ve tiyatro yapıtının yanı sıra ilgi ve beğeniyle okunan hikâyelerin de sahibidir.

“Hekâyeler (Bakü: Mütercim, 2008), Labirint (Bakü: Kanun Yayınevi, 2012), Sirri-Zemane (Bakü, 2014)” adlı eserleri hikâyeye alanındaki seçkin çalışmalarıdır. ¹¹

Edebî yaratıcılık yönü çok başarılı olan yazar, dünya çapında okunan kırkı geçkin esere imza atmıştır. Yukarıda verilmeyen eserlerin de görülmesi açısından bunlar; bir bütün halinde şu şekilde sıralanabilir:

Edebî ve İlmî Eserleri

1. Unutmaya Kimse Yox (piyes koleksiyonu) (Bakü: Azərneşr, 1995)
2. Qeribedi, deyimli?! (şiiirler) (Bakü, 1998)
3. Ruh (piyesler) (Bakü: Azərneşr, 1998)
4. Kederli Seçmeler (şiiirler, tercümeleler, denemeler, hikâyeler, piyesler) (Bakü: Mütercim, 2002)
5. Bir, İki, Bizimki! (piyes) (altı dilde) (Bakü: Mütercim, 2003)
6. Yarımçıq Elyazma (roman) (Bakü, 2004)
7. Шпион (Rusça) (Bakü: Mütercim, 2004)
8. Господин дороги (Moskova, 2004)
9. Le Manuscrit inachevé (Paris: L'Harmattan, 2005)
10. Tarixsiz Gündelik (povest) (Bakü, 2005)
11. Неполная рукопись (roman) (Moskova, 2006)
12. Eksik El Yazması (İstanbul: Ötüken, 2006)
13. Sehrbazlar Deresi (roman) (Bakü: Mütercim, 2006)
14. Büyücüler Deresi (İstanbul: Avrupa Yakası Yayınları, 2007)
15. Hekayeler (Bakü: Mütercim, 2008)

¹⁰ www.kamalabdulla.az/

¹¹ www.kamalabdulla.az/

16. Все мои печали (piyes) (Bakü: Mütercim, 2009)
17. O Manuscrito Inacabado (Brezilya: Luiz de Oliveiraş – João Pessoa, 2009)
18. Zagadkowy Rykopis (Polonya, Adam Marszalek, 2009)
19. O Manuscrito Inacabado (roman) (Brezilya: João Pessoa, İdeia, 2009)
Portekizceye çeviren: Umberto Luis Lima de Olivyera)
20. долина кудесников (roman)(перевод: Людмила Лаврова) (Санкт-Петербург, Златоуст, 2010)
21. Unutmaya Kimse Yox (roman) (Bakü, 2011)
22. Labirint (hikâyeler) (Bakü, 2012)
23. Prematüre Yazma (roman) (Roman, 2012 yılında Mısır Kültür Bakanlığının bünyesinde faaliyet gösteren Ulusal Tercüme Merkezi tarafından dünya edebiyatı serisi kapsamında Arapça yayınlanmıştır. Roman Ayn Şems Üniversitesi öğretim üyesi Azerbaycanlı âlim Dr. Ahmet Sami Elaydi tarafından tercüme edilmiştir. Önsöz Ahmet Sami Elaydi tarafından yazılmıştır.
24. The Incomplete Manuscript (“Prematüre Yazma” İngilizce) (roman) (Çeviren: Anne Thompson) (Strategic Book Pupliching and Riphts Agency, 2013)
25. Stebukladariu Slénis (“Sihirbazlar Deresi” (Litvanca) (roman) (Çeviren: Lione Lapisnkiene) (Edukologija, 2013)
26. Толык Емес колжазба (“Prematüre Yazma” Kazak Türkçesinde) (roman) (Çeviren: Kalimaş Baqalinova) (Qlasir, 2013)
27. Le Manuscrit Inachevé (“Prematüre Yazma” Faransızca) (roman) (Çevirenler: İzabel Rişar, Firuze Memmedli) (L'Harmattan: 2. Baskı, 2013)
28. Das Unyollständige Manuscript (“Prematüre Yazma” Almanca) (Çeviren: Aygün Mehbalyeva) (Goldegg Verlag, 2013)
29. “Sihirbazlar Deresi” Japonca) (roman) (Çeviren: Takayuki Murakami) (Miçitani, 2013)
30. Nar Çiçekleri (şiiirler ve küçük poemalar) (Bakü, 2014)
31. Проблемы синтаксиса простого предложения в азербайджанском языке. (Баку: ЕЛМ, 1983)
32. Yazar-eser-okuyucu (Bakü: Yazıcı, 1985)
33. Eninde Sonunda Yazılanlar (edebî sanatsal denemeler) (Bakü: Yazıcı, 1989)
34. Gizli Dede Korkut (Bakü: Yazıcı, 1991)

35. Yolun Öncesi ve Sonu (edebî sanatsal denemeler) (Bakü: Azərneşr, 1993)
36. Gizli Dede Korkut (Bursa: Ekin Basımevi, 1995)
37. Gizli Dede Korkut (İstanbul: Ötüken, 1997)
38. Azərbaycan Dili Söz Diziminin Teorik Sorunları (İstanbul: Maarif, 1998)
39. Sirriçinde Destan veya Gizli Dede Korkut-2 (Ankara: Bilim,1999)
40. Лекции в Бакинском славянском университете (Akademik A. Mirzeczade ile) (Bakü: Mütercim, 2003)
41. Русский язык в Азербайджане. История, Современность, Перспективы (İ. Hemidoyla) (İstanbul: Kitap Âlemi, 2005)
42. Тайный “Дедэ Коркут” (Bakü: Mütercim, 2006)
42. 300 Azərbaycanlı (edebî sanatsal denemeler) (Bakü: Mütercim, 2007)
43. Mifden Yazıya veya Gizli Dede Korkut (Bakü: Mütercim, 2009)¹²

1.3. “Unutmaya Kimse Yok” Hakkında

Unutmaya Kimse Yok Kemal Abdulla'nın 2011 yılında Azerbaycan'da yayımladığı ve postmodernist anlayış ile kaleme aldığı romanıdır. Eser bağımsız bir roman olarak değerlendirilmekle birlikte romanı üçüz eserin son romanı ya da üçleme eserin son romanı olarak görenler de vardır. Eksik El Yazması, Büyücüler Deresi ve Unutmaya Kimse Yok'u Mehman Musaoğlu üçleme eser olarak değerlendirirken Arif Acaloğlu ise bu eserlere üçüz eserler demeyi tercih etmiştir.

Kemal Abdulla, Eksik Elyazması ve Büyücüler Deresi eserlerinden sonra Unutmaya Kimse Yok (Abdulla 2011) romanını yazarak meşhur üçlemesini tamamladı. Üçlemeyi oluşturan önceki iki romanın başlığının neye işaret ettiği herkesçe malum. Birinci romanın başlığı Dede Korkut Kitabı'na, ikincisi ise eski dönemlerde mevcudiyeti hayal edilen bir gizemli-sanal büyücüler deresi algılayışına işaret eder. Acaba 'Unutmaya Kimse Yok' romanının başlığı bizi neye, hangi gizemli dünyalara götürüyor? Neden Unutmaya Kimse Yok? Aslında bu kelimelerle Kemal Abdulla algılayışının felsefesi ifade olunmaktadır. Bu bakımdan söz konusu kelimelerle ifade edilen anlam, genelde Kemal Abdulla yaratıcılığının, özelde ise onun Unutmaya

¹² http://az.wikipedia.org/wiki/Kamal_Abdulla

Kimse Yok romanının bir özel metin kurucu işareti olarak nitelendirilebilir, diye düşünüyoruz...¹³

...Daha önce ilk iki roman arasında çok yönlü ilişkileri göz önünde bulundurarak ben bunları ‘ikiz roman’ olarak adlandırıyordum. ‘Unutmaya Kimse Yok’u okuduktan sonra artık üçüz romanlar demeyi tercih ediyorum. Bu ifadenin ‘üçleme’ olarak anlaşılması gerekir. Çünkü bu romanlardaki hadise ve personajların birbiriyle herhangi bir ilişkisi yoktur, birindeki konu diğerlerinde devam etmiyor. Bunlar arasındaki ilişki sadece ikizlerde(üçüzlerde) olduğu gibi genetikdir. Bu romanların üçünde de aynı dünya kavrayışı, aynı anlam yaratma mekânizmaları faaliyet gösteriyor; farklı boyutlarda ve farklı ölçütlerde gerçekleşen ifade tarzı ise onların arasındaki farkları meydana getiriyor. (UKY:13)

Postmodernist bir roman olan Unutmaya Kimse Yok’ta hadiseler *Paralel Dünyalar*, *Muhteşem Ahenk* ve *Hadiselerin Ufuğu* adını taşıyan kavramlar üzerine kurulmuştur. Eserde aşk, sevgi ve tarihî konuların yanı sıra felsefî konulara da yer verilmesi dikkat çeker.

Aynı zamanda bir şair olan yazar, Unutmaya Kimse Yok adlı romanı yine aynı ismi taşıyan şiirinden esinlenerek kaleme alır:

“Mene deyen gerek ne olub axı,
Ne çabalayırsan, söyle, ne xeber.
Sen çetin tapasan (bulasın) axtardığını(aradığını),
Sen axtardığını itirmeyibler.
Neler arzuladıq, neler qazandıq,
Hele neleri de itireceyik (kaybedeceğiz).
Yollara sarılıb biz de uzandıq,
Hara gelib çatdıq (ulaştık, eriştik) bele telesik (acele)?
De mene varmıydın, ya belke yoxdun?
De mene, yuxudu belke bu dünya?
Bu bulaq suyunda senmiydin axdın?
Bu bulud apardı seni haraya?

¹³ http://mehmanmusayev.com/pdf/mk_8.pdf

Vaxt gelir, her şeyin yetişir sonu,
 Bu neydi qurtardı, yox oldu, getdi?
 Bu da bir heyatdı, oynadıq onu,
 Bu da bir oyundu, yaşadıq bitdi.
 Yollar getdi üzü dağa,
 Yoxuşlar enişlerden çox.
 Kimse yox xatırlamağa,
 Unutmaya da kimse yox. »¹⁴

Şiir, yukarıda belirtildiği üzere, Kemal Abdulla'nın çok çeşitli edebî türlerden oluşan büyük metnine bütünlükte bir metin dilbilimsel meta gönderme niteliği taşımaktadır. Veya söz konusu şiir, çağdaş metin dil bilimi terminolojisi ile ifade edecek olursak, lengüistik nitelikteki anafora, kor anafora ve kor katafora unsurları ile bir sistemde yer alan somut bir kataforik gösterge olarak da değerlendirilebilir. Kemal Abdulla metninin kavrayışlar dünyası kendine mahsus kavramsal renkliliği ile de bilinmektedir. Bu renkler, kavramlar ve kavramsal çizgilerin birçoğu, Kemal Abdulla metninde alt düzey ve faktörleriyle artık kavramlaştırılmıştır. Söz konusu kavramlaştırmalar, kavramsal-psikolojik yönleriyle doğrudan doğruya yazarın kendisine aittir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Dolgun an;
- Yol ve yolun sonu veya hiç bitmeyen yol;
- Ruh ve ruhun gözü;
- Tenhalık; teklik ve tekcenelik;
- Sır ve sır içindelik veya bilinmezlik;
- Gariplik ve yalnızlık;
- Hatıra, unutkanlık ve unutmaya kimse yokluk;
- Oyun ve oyunbazlık;
- Günah ve günah içindelik;
- Kıyas ve kıyasçılık;
- Mıt ve tarih; mitin veya tarihin Kemal Abdulla tabiriyle tekceneleştirilmesi veya bireyselleştirilmesi vb.

-Azerbaycancılık ve Türkçülük; etnik belirlilik ve millî kimlik; Azerbaycan dili, Türkçe, Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi gibi kavramların algılanması

¹⁴ http://mehmanmusayev.com/pdf/mk_8.pdf

vb. Kemal Abdulla metninde yer alan bazı kavramlaştırmalar ise yazarın bilişsel sisteminde eklendiği mantıkî ve felsefî nüanslarıyla genellikle evrensel niteliktedir.

Bunlara ise aşağıdakiler dahil edilebilir, diye düşünüyoruz:

“-Hayat ve ölüm;

-Baki ve fâni

-Rabbani ve arzani;

-Ruh ve cisim;

-İdeal ve gerçek;

-Batin ve zahir;

-Özgürlük ve zaruret;

-Birey, toplum ve nihayet şair-hükümdar veya entelektüel-güç kavramlaştırmaları” (Hacılı 2010: 61)¹⁵

Kemal Abdulla metninin paradigma sistemi, çağdaş edebî-bedii süreçte yazarın çağdaşı olduğu diğer yazarların deneme metinlerinden büyük bir ölçüde farklılık göstermektedir. Her şeyden önce, yukarıda belirtilen kavramların algılanması, tahayyüle verilmesi, fikir ve düşünce bağlamı düzeyinde belirlenmesine göre yazarın kendine özgü bir semantik sistemi veya mantığı bulunmaktadır. Söz konusu metin, kavramların yazarın tahayyülünde anlamlandırılması ve düşünüşünde fikir ve düşünce birleşenlerinin kavramsal çerçeveleri ve bileşiksel tiplerini olarak biçimlendirilmesi özelliklerine göre diğer Azerbaycan yazarlarının deneme metinlerinden seçilmektedir. Bu kavramların özel metin işaretleri ve ana dili ile homojen olarak ifadesi ise onların, yukarıda da belirtildiği üzere, en orijinal metin üretici etkenlerindedir...¹⁶

Kemal Abdulla'nın Unutmaya Kimse Yok adlı romanında dikkat çeken hususlardan biri de yazarın özel isimleri farklı bir şekilde tasarlamasıdır. F.K.nin isminin bir kısaltma şeklinde yer alması bu asli kahramanı daha çekici kılar. *Günortac*, *Hadiselerin Ufuğu*, *Muhteşem Ahenk ve Dil ve Tefekkür Enstitüsü* gibi özel isimlerde yazarın özgün kavramlar oluşturması dikkate şayandır. Yazarın mitolojik kavramlardan ve masal unsurlarından yararlanarak kurguladığı *Karağac*, *Çoban Papağı*, *Çiçekli Yazı*, *Veng Dağı*, *Işık saçan taş* gibi fantastik mekân ve öğelere yer vermesi romanı özgün kılan ifadeler arasında yer alır.

¹⁵ http://mehmanmusayev.com/pdf/mk_8.pdf

¹⁶ http://mehmanmusayev.com/pdf/mk_8.pdf

Mehman Musaoğlu'nun romandaki özel metin kurucu işaretler hakkındaki görüşleri de söz konusu durumu destekler niteliktedir:

Unutmaya Kimse Yok'ta dikkat çeken özelliklerden biri de yazarın kendine özgü metin kurucu kavramlara ve işaretlere yer vermesidir.

- F.K. kısaltması yazarın kendisinin veya zamanın yaratıcı gençliğinin grafik işaretlerle ifade olunan metin kurucu göstergesidir;

- Mitolojik ve bununla da bilişsel içerikli Karağac, Çoban papağı, Çiçekli Yazı, Veng Dağı, Işık saçan taş, Bozlar, Mağara vb. kelimeler ve söz birleşmeleri metin kurucu özel ad göstergeleridir;

- F.K.nin ve Bahram'ın düşünde gördüğü paralel uykular ve aynı uykuları görme olayları veya paralel dünyalardan birinin uykularda yazar gerçekliği olarak gerçekleştirilmesi unsurları, ayrılıkta özel metin kurucu işaretler olarak kullanılmaktadır;

- Eryenin ölümden kurtulabilmesi için gıyaben köyün imamı Seyit Cafer'e "makintoj palto" (Deri mont) alma sözü vermesi olayı da özel metin kurucu işaret niteliği taşır vb.

Kemal Abdulla *Eksik El Yazması* ve *Büyücüler Deresi* adlı eserlerinin isimlerini mitolojik unsurları yansıtacak şekilde tasarlamıştır. *Unutmaya Kimse Yok* romanı ise paralel dünyalara işaret eden ve felsefi derinliği olan gizemli bir roman ismi olarak kurgulanmıştır. Mehman Musaoğlu, bu durumu yazarın yerinde ve çok başarılı bir seçimi olarak değerlendirir:

Söz konusu romanın başlığı ve Kemal Abdulla'nın önceki romanlarının başlıkları da doğru seçilmiş özel metin kurucu işaretler olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan yazarın *Eksik Elyazması* romanının başlığı dikkatleri daha çok çeker. Roman, Dede Korkut hikâyeleri kavramsal bağlamının şimdiye kadar denemesel olarak yorumlanmayan tarihî metin altı motiflerine ve Şah İsmail şahsiyetinin hâlâ toplumca iyi bilinmeyen edebî-psikolojik çizgilerine göre yazılmıştır. Eser, Türkiye'de Türkiye Türkçesinde yayımlandıktan sonra İstanbul'da bir araştırmacı

Türkolog bir yazısında Dede Korkut Kitabının yeni bir el yazmasının bulunduğunu bildirmişti. Böyle bir yanlış çağrışımın ortaya çıkması, her şeyden önce, bir özel metin kurucu işaret olarak Eksik Elyazması roman başlığının yazar tarafından çok uğurlu seçimiyle ilintilidir. Aslında söz konusu başlık, kendisi başlı başına bir meta metin ve meta bağlamdır. Yazar söz konusu kavramsal bağlamı, konular ve edebî tiplmelerle tematik olarak işleyerek çalışma süresinde metinleştirmiştir. Veya yazarın Büyücüler Deresi romanının başlığı da edebî-bedii nitelikli özel bir metin kurucu işaretidir. Bu başlık, sıradan insanlarca bilinmeyen esrarengiz bir dünyaya işaret etmektedir. Burada, sanki Yeni Çağ'a ilişkin bir bedii tasavvuf dünyası modeli gözlerimizin önünde canlandırılabilir. Böylece, Kemal Abdulla'nın roman metninde bir yandan Eksik Elyazması başlığıyla mitolojik ve folklorik ve aynı zamanda edebî, efsanevi ve tarihî şahsiyetlerin metin altı dünyası, bir yazar gerçekliği veya bedii metin modeli olarak alıcı tarafından veya okur tarafından algılanmaktadır. Öte yandan Büyücüler Deresi romanının başlığıyla ve metniyle mistik dünyamızın olup bitenleri, ruhlar dünyası bağlamı ve ruhun gözü ekseninde metinleştirilebilmektedir. Unutmaya Kimse Yok romanının başlığıyla ise, yukarıda da belirtildiği üzere, paralel dünyalara, muhteşem ahenge ve hadiselerin ufku veya ufuk çizgisine bütünüyle işaret edilmektedir. Bütün bunların ise günümüz insanınca unutulması veya gereğince algılanmayışı mümkün değildir. Ne dün, ne bugün, ne de yarın!¹⁷

Eserin önsözünü Arif Acaloğlu kaleme almıştır. Roman, *Giriş* bölümünden sonra sekiz ana bölümden oluşur. Her bir bölüm ayrı ayrı alt başlıklardan meydana gelir. Bu alt başlıklar hadiseler zincirinin halkaları gibidir. Söz konusu başlıkların gizemli bir şekilde tasarlanması roman boyunca okuyucunun merak ögesini canlı tutar. Sekiz bölümün ardından *Son* adlı bölüm gelir. Bu bölümde hafızalardan kolay kolay silinmeyecek final sahnesi yer alır. Mehman Musaoğlu yukarıda bahsi geçen bölümlerin alt başlıklarını “paragraf-başlıksılar” ifadesi ile izah eder. Bu başlıkların edebî metin kurucu işaretler olduğuna dikkat çeker:

“Romanın önsözünü ünlü halkbilimci bilgin Arif Acaloğlu yazmıştır. Eserin temel metni sekiz fasıla bölünmektedir. Son söz yerinde özel olarak *Son* adlı bir parça verilmiştir. Romanın birinci faslı 4, ikinci faslı 6, üçüncü faslı 6, dördüncü faslı 3,

¹⁷ http://mehmanmusayev.com/pdf/mk_8.pdf

beşinci faslı 6, altıncı faslı 19, yedinci faslı 10, sekizinci faslı 7 yarım başlıktan veya başka bir ifadeyle “paragraf-başlıksılardan” oluşmaktadır. Söz konusu başlıklar, yazarın bedii kavramlar dünyasının anahtar kelimeleri olarak da nitelendirilebilmektedir. Onlarla doğrudan ve dolaylı olarak yazarın kendi yorumlaması ile belirlenen kavrayışlara ve diğer evrensel nitelikteki kavramlara işaret edilmektedir. Ve söz konusu kavramlar da kitabın uygun bölümlerinde açılmaktadır. Bundan dolayı romandaki bütün başlıklar ve yarım başlıklar, aynı zamanda edebî-bedii nitelikli özel metin kurucu işaretler olarak yorumlanabilmektedir.

Tarihî ve mitolojik unsurları masal tadında kaleme alan Abdulla'nın *Büyücüler Deresi*, *Eksik El Yazması* *Gizli Dede Korkut* ve *Unutmaya Kimse Yok* adlı romanları çağdaş Azerbaycan edebiyatında yeni bir çığır açar. Söz konusu romanları postmodernist anlayışla besleyen yazar romancılık geleneğine farklı bir bakış açısı kazandırarak ününü Azerbaycan topraklarının dışına taşır. Musaoğlu Kemal Abdulla'nın romanlarını Azerbaycan'ın yirmi yıllık bağımsızlık döneminin eserleri olarak değerlendirir:

Bazen Azerbaycan'da diyorlar ki 20 yıllık bağımsızlık döneminin en iyi eserleri edebiyatımızda daha yazılmamıştır. Düşüncemize göre söz konusu eserler, artık yazılmış bulunmaktadır. Kemal Abdulla'nın “Eksik Elyazması”, “Büyücüler Deresi” ve “Unutmaya Kimse Yok” triloji öyküsü, bağımsızlık dönemi Azerbaycan edebiyatının en büyük roman metnidir, diye düşünüyoruz. Çünkü son derece uygun bir yazar gerçekliği, söz konusu trilojide art-eş ve iç görünümelerde, semiyotik nitelikteki özel metin kurucu işaretlerin çoğu kez birbiriyle örtüşen tematik açıklanmalarıyla bir roman anlatımında ilk defa olarak ifade olunabilmiştir. Paralel dünyaların, muhteşem ahengin ve hadiselerin ufku veya ufuk çizgisinin gelecek parametrelerinin tematik olarak deneme yazısı düzeyindeki ön görünümlü edebî-bedii ifadesini ise gerek toplumumuz ve Türk dünyası gerekse bütün dünya, yazardan sabırsızlıkla beklemektedir. Kemal Abdulla'nın *Unutmaya Kimse Yok* romanının ana dilinde ifade olunan bedii yazar gerçekliğinin modeli, paralel dünyaların kavramlar haritasına göre kurulmuştur. Romanda ve Kemal Abdulla'nın diğer bedii eserlerinde çok net olarak ifade edilen bedii kavramlar dünyası ve genellikle çağdaş edebiyat gerçeklikleri, bugün artık kavramsal nitelikteki edebî-lengüistik ölçütlerle incelenmelidir. Bu, bilgi çağının talebidir. Nitekim roman

üzerine şimdiye kadar yazılan makalelerde de artık yeni edebî-felsefî ölçütlere dayanan birçok düşünceye ve bazı az ve öz nitelikteki eleştirel düzenlenmelere rastlamak mümkün...¹⁸

4. POSTMODERN ROMAN:

Unutmaya Kimse Yok adlı eser postmodernist anlayışla kaleme alınan bir romandır. Postmodernist romanların kurgusu, edebî inceleme metotları ile dil ve üslûp özellikleri klasik romanlardan farklılık gösterir. Bu nedenle postmodernist roman hakkında fikir edinilmesi açısından aşağıda konuyla ilgili Nurullah Çetin'in görüşlerine yer verilmiştir:

(Sanal gerçekliğe Yönelik Roman. 1960-). “Postmodernizm, modernizm sonrası, modernizmden kaynaklanmakla birlikte ondan bazı farklılıklar gösteren” demektir. Bu, modern romandan sonraki aşamayı ve modern romandan bazı noktalarda farklılaşmayı ve kopuşu imler. Buna “metafiction” (üst kurmaca) ve “surfiction” da denir. Postmodernizm, aslında modernizmden çok da farklı değil, onun biraz daha ileri bir aşamasıdır. Aslında “modern”, zaman olarak en son olan hali belirtir. Bu bakımdan “modern sonrası” anlamındaki postmodern, çok da uygun düşmüyor.

“Modern sonrası” demek olan postmodernizm, Aydınlanma çağında temelleri atılan tüm modern yapı ve anlayışlara karşı oluşturulmaya çalışılan yeni sanat ve düşünce anlayışının genel adıdır. Aydınlanmacı düşünceye dayalı modernizm, geleneğe ve dine karşı olduğundan, eski metinlerden ve geçmişe ait kültürel motiflerden yararlanmayı reddediyordu. Tek kaynak insan aklı ve onun ürettiği ilkeler, kurallar, ekoller ve sistemlerdi.

Postmodernizm, bu anlayışa karşı çıkarak geleneğe ve dine olduğu gibi başka kültürlerle de yaslanılabileceğini iddia etti. Modernizm, ferdî ve sosyal sorunlara salt akli esas alan tekçi çözüm önerileri sunuyordu. Ferdi, toplumu, devleti ve dünyayı genelleme yaparak akıl üzerine kurulmuş siyasî ve felsefî sistemlerle tanımlıyordu. Postmodernizm ise tekçi ve genellemeci ferdî ve sosyal kurtuluş reçetelerini reddediyor, onun yerine ferdin işine yarayan her şeyden faydalanılması esasını getiriyordu. Postmodern roman da bu anlayışa bağlı kalıp belli kural ve kalıplara uymayarak romancının malzemeyi dilediği gibi kullandığı roman anlayışının adı olmuştur.

Bu roman anlayışının belli başlı özellikleri şunlardır:

-Kurgu ve teknik: Postmodern romancı; kendini genelde bir topluluk, grup, ekip içinde görmemeye, kendi bireyselliğini hâkim kılmaya çalışır...

¹⁸ http://mehmanmusayev.com/pdf/mk_8.pdf

Bu anlayışa göre romanın asıl konularından biri; romanı yazma, kurgulama biçimi ve roman kuramıdır. Romanın gerçeğin ve gerçekliğin dışında bir kurgu olduğunu öne çıkarırlar. Olayları, öyküleri iç içe vermeye dayalı çerçeve kurma tekniğine önem verirler. Daha önceki dönemlerde ciddiye alınıp yüceltilmiş kimi sanatsal ve estetik olgu ve ilkeler hafife alınır. Benimsenip alışılmış estetik değer yargıları ciddiye alınmaz.

-Son: Postmodern romanda alışlagelen sonuç bölümü anlayışı yıkılmıştır. Sonuç, genellikle belirsizdir. Bu tür romanlarda kesin, çözümlenmiş, tatmin edici ve her yönüyle bitmiş ve tamamlanmış bir son yoktur. Romanın sonu ya ucu açık bırakılmıştır ya da birçok farklı sonuçlara yer verilmiştir.

-Çoğulculuk: Postmodern romancı, tek bir konu, tek boyutlu kahraman anlayışı, tek bir anlatım biçimi, tek bir bakış açısı, tek bir kültüre ait motifler yerine çok yönlü ve değişik unsurları bir arada kullanma yoluna gitmiştir. Yazar, değişik üsluplar kullanır, birçok anlatı türüne yer verir, farklı anlatım yöntemlerine başvurur...

-Bütünlük yerine parçalanmışlık: Modernizmin bireyci yaklaşımını kendi içinde ayırıştırarak parçalanma ve karmaşa aşamasına getirir. Böylece parçalanmış benlik ortaya çıkar...

Romanı oluşturan metinler, birbirine bağımlı bir bütün oluşturmayabilir, birbiriyle ilgisiz ve birbirinden kopuk parçalardan da oluşabilir. Yine postmodern roman, birden fazla yazarın elinden çıktığı izlenimini verebilir.

-Somut gerçeklikle soyut gerçekliğin iç içeliği: Beş duyumuzla algılanabilen, somut, deneyle test edilebilen pozitivist ve materyalist anlayışa bağlı gerçeklikle inanıp inanmamaya bağlı olan, soyut ve hayalî nitelikli gerçeklikler iç içe geçmiştir. İnsanlar, cinler, periler, hayaletler, hortlaklar, devler, melekler, şeytanlar, gerçek mekânlarla gerçekdışı mekânlar, gerçek zamanlarla gerçek üstü zamanlar, rüya ile gerçek hayat iç içedir.

-İçerik: Postmodern romancı, çağın insanını ve sorunlarını herhangi bir ideolojik düşünceye, geleneksel anlayışa ya da başka bir şeye göre değil, nasılsa öyle ortaya koymaya çalışır. Bunu yaparken de yerleşik roman anlayış ve tekniklerine bağlı kalma zorunluluğu duymaz...

Postmodern romanda tarih, siyaset, felsefe, sosyoloji, psikoloji iç içe yer alır. Özellikle tarih, değişik açılardan irdelenir. Tarihi edebiyat malzemesi olarak değerlendirip onu yeniden üretmeye çalışırlar...

-Ciddi duruşa karşı alaycı tutum: Hayata, topluma, kurumlara, yerleşik değerlere dair anlamsız ve saçma bulunan durumlar, alaycı bir üslupla yansıtılır. Yazarlar, sanatı ciddilikten öte bir oyun olarak değerlendirirler ve kurgu unsurlarını bir oyun düzeni içinde sunarlar...

-Metinler arası ilişkiler: Başka metinlerle yararlanma, eleştirme, alaya alma, çağrıştıma gibi değişik amaçlarla ilişkiler kurulur. Edebî ya da edebiyat dışı başka kaynaklardan metin parçaları alınır, onlara değişik şekillerde göndermeler yapılır, isimlerine çağrıştırmalar yapılır vs. Siyasal anlamdaki demokrasi kültürünün bir yansıması olarak romanda da farklı unsurlara, değişik edebiyat türlerine, söylemlere ve metinlere yer verirler...

-Kişiler kadrosu: Roman kişileri, bilinen anlamıyla gerçek kişilikler olduğu gibi gerçek dünyadan bağımsız, uydurma ve hayalî kişiler de olabilir...

-Zaman: Kesin ve nesnel zaman ölçüleri yerine belirsiz ve öznel zaman anlayışı yaygındır.

-Mekân: Belli mekânlar değil; her türü mekân, karmakarışık bir şekilde kullanılır. Mekânlar arası mantıksal ilişki aranmaz. Gerçek dünya mekânları ile hayalî dünya mekânları iç içedir.

-Dil ve üslup: Postmodern romanda kelime, cümle yani dil önemlidir. Edebiyatın aracı olan dil amaç haline gelmiştir... Düzgün, seviyeli, derinlikli, sanatlı, zarif aristokrat bir üslupla küfür, argo ve sıradan unsurlarla dolu halk dili birlikte kullanılabilir... (Çetin, 2012: 91-99)

2. BÖLÜM

KEMAL ABDULLA’NIN “UNUTMAYA KİMSE YOK” ADLI ROMANINDA YAPI

2.1. Unutmaya Kimse Yok’ta Olay Örgüsü

Roman, Dil ve Tefekkür Enstitüsünün başarılı Türkologlarından F.K.nin umutlarıyla Veng Dağı’na doğru yol almasıyla başlar. Veng Dağı’nın eteğindeki bir mağarada tarihî ve edebî bir değer taşıdığı düşünülen Çiçekli Yazı’nın okunması için birçok Türkolog görevlendirilmiş; ancak kimse bu yazıyı okuyamamıştır. Dil ve Tefekkür Enstitüsü tarafından Çiçekli Yazı’yı okuması için görevlendirilen son Türkolog genç ve yetenekli F.K.dir.

Çiçekli Yazı’nın okunmasıyla geçen süreçte hadiseler Veng Dağı’nın ücra bir köyünde gerçekleşir. Mağarayı bulan ve Çiçekli Yazı’yı ilk fark eden Behram olur. F.K.nin deyişiyle “Kuzgun gagası”nı andıran Veng Dağı’nın eteğindeki “Çoban kalpağı”na benzeyen tek katlı kulübede yaşayan Behram bu yazıyı okumak için köye gelen görevlilere yardım eden, onlara evini açan, yardımsever bir insandır. Yaklaşık üç ay köyde kalan F.K. de Behram’ın misafiri olur.

Romanın birinci bölümünde F.K.nin köye gelmeden önce enstitüde yaşadıkları, enstitünün bu zorlu yazıyı okumak için yaptığı çalışmalar, nihayetinde son umutları olarak gördükleri F.K.yi bu yazıyı okuması için görevlendirmeleri ve Behram’ın mağarayı nasıl bulduğu anlatılmaktadır.

Romanın ikinci bölümünde Behram’ın mağarayı bulduktan sonra yaşadıkları, Behram’ın aynı zamanda okul arkadaşı olan Kolhoz başkanı Mübariz ile “ruh”u olan mağara hakkındaki sohbetleri yer alır. Köyün öğretmenlerinden Kulam Hüseyin mağaranın duvarlarındaki nakışlara dokunduğu için hayatını kaybeder. F.K.nin köye geldiği ilk gece Behram’ın yaşadığı heyecana bu bölümde ortak oluruz. Behram’ın bir ömür boyu sevip kavuşamadığı, aynı sırayı paylaştığı Gülsüm’ün Behram’ın dünyasında ne kadar değerli olduğuna bu bölümde tanıklık ederiz. Okul yıllarından, Mübariz, Gülsüm ve Behram’ın arkadaşlıklarından, Gülsüm’e yakın olabilmek için Behram’a yanaşan Mübariz’den,

Gülsüm'ün lise ve yüksek okul tahsilini devam ettirebilmek için Bakü'deki Varis Amcasının yanına gitmesinden bahsedilen bu bölümde Behram'ın artık Gülsümsüz bir aşkı yaşadığını, uyuyamadığı bir gece daldığı anılardan haber alırız.

Zaman kavramının geriye dönük olarak ilerlediği romanın üçüncü bölümünde F.K.nin köye geldiği günün sabahı yaşadıkları, Behram'ın Mağaranın Ruhı hakkında F.K.ye açılmaya çalışması anlatılmıştır. F.K.nin nakışlara dokunup öleceğinden korkan Behram, bu korkusunu hayale taşır. Şiraz Hekim'in Behram'ı ziyarete gelmesiyle Behram ile birlikte okuyucu da hayal âleminden uyanır. Bu bölümde Seyid Cafer'in Gülsüm'ün babası Eryen'i esirlikten kurtardığı gizemli hadiseler de yer verilmiştir. Kulam Hüseyin Hoca'nın ani ölümünden sonra Mübariz, Behram'ın Mağaranın Ruhı hakkında söylediklerine inanır. F.K.nin mağaraya ilk girdiğinde Çiçekli Yazı'yı görünce neler hissettiği bu bölümde tasvir edilmiştir.

Paralel dünyalar, Muhteşem Ahenk ve Hadiselerin Ufuğu üzerine kurulan romanda üçüncü bölümün sonlarında, rüya ekseninde gerçekleşen sırlı olayların yaşandığı bir hikâyeye yer verilmiştir. Bu hikâyedeki olaylar 1657'li yıllarda Veng Dağı'na yakın bir yerde yerleşen Günortac adlı şehirde yaşanır. Bu hikâyedeki hadiseler, KamerYüzbaşı'nın bir yazıyı okutmak için Alikumral Yüzbaşı'yı Mirze Pirkulu'ya göndermesi ve Mirze Pirkulu'nun rüyasında mitolojik özellik taşıyan bir kurdu görmesi etrafında şekillenmiştir.

Bu bölümün sonunda F.K. bir sır olarak gördüğü Çiçekli Yazı'ya anahtar söz arayışına düşer.

Dördüncü bölümdeki hadiseler şehirde cereyan etmektedir. Bakü'deki Dil ve Tefekkür Enstitüsünde Çiçekli Yazı'yı okuyacak kişinin belirlenmesi için ortak bir müzakere gerçekleştirilir. Bu müzakerede her bilim alanının üyeleri kendi adayını belirlemiş ve bu adaylar da Çiçekli Yazı'yı okuma metotları hakkında bilgiler vermişlerdir. Bu müzakerenin sonunda Çiçekli Yazı'yı okuyacak en uygun aday olarak F.K. seçilir.

Beşinci bölümde müzakere bittikten sonra tebrikleri alan F.K. Dil ve Tefekkür Enstitüsünün Tükologlarından biri olan Patriarh ile sohbet eder. "Bu yazının kanatlarında Stiks Çayı'nın sahillerine kadar gidilebilir." diyen Patriarh ile Çiçekli Yazı, paralel dünyalar ve Türkolojiye ait birçok konu hakkında sohbet ederler. Patriarh, F.K.ye hocası Molla

Güleli'nin rivayet ettiği bir hikâyeden bahseder. Bu hikâyede Yunan mitleri, Troya Savaşı ve nifak elması ile ilgili hadiseler yer alır.

Altıncı bölümde F.K., Behram'ın bahçesindeki Karağac'ın altında Behram'a yazıyı okuyamamasından duyduğu üzüntü ve endişelerden bahsederken onunla paralel dünyalar hakkında derin bir sohbete dalar. Bu sohbetin sonunu yirmi dört gün sonra getiren F.K.; sevgilisi Afak'tan, onunla ilgili sorunlarından, Afak'ın arabozucu annesinden bahseder. Afak'ın annesiyle yaptığı telefon görüşmesinde sevgilisinin hasta olduğunu, tahlil sonuçlarının iyi olmadığını ve Afak'ın kendisinin yanına geleceğini öğrenir. Temiz köy havasının Afak'a iyi geleceğini düşünen F.K., ilk kez Afak'ın annesi ile bir konuda anlaşır ve sevgilisinin yanına gelmesine razı olur.

Paralel dünyalardan sıkça bahsedilen romanın bu bölümünde F.K. ile Behram ufak tefek farklılıklarla aynı rüyayı görür. İkisi de gökten aslanların ve develerin yağdığını, bir dede ile torununun farklı bir teknolojinin ürünü olan televizyonda izledikleri “Çölde Gemi” adlı çocuk dizisini ve dizideki kahramanları hayatlarına dahil etmelerini yansıtan ilginç bir rüya görürler.

Mağaranın Ruhü, Çiçekli Yazı bir hazineye işaret ettiği için kimsenin ona dokunmasına izin vermez. F.K.nin mağaradaki nakışlara dokunup öleceği endişesiyle yaşayan Behram, Mağaranın Ruhü ile konuşup bir anlaşma yapar. “Kim elini nakışlara sürerse ölecek.” diyen Mağaranın Ruhü'na kurban olarak kendini gösterip onunla F.K.ye Çiçekli Yazı'yı okuyabilmesi için sahte bir anahtar söz söylemesini ve onun yazıyı hiçbir şüpheye kapılmadan okumasını sağlayacak bir anlaşma yapar. Mağaranın Ruhü, anahtar söz olarak Behram'ın bahçesindeki Karağac'ı ima eder.

Bu bölümde F.K.; Behram ile uzun uzun Moskova hatıralarını ve burada Afak ile nasıl tanıştıklarını da anlatır.

Romanın yedinci bölümünde F.K., Behram'a gördüğü rüyayı anlatırken Behram ile aynı rüyayı gördükleri ortaya çıkar. Behram bu rüyayı F.K.nin Çiçekli Yazı'yı okuyabileceğine yorar. Sohbet esnasında Behram Çiçekli Yazı'nın sırrını çözecek anahtar sözün “Karağac” olabileceğini söyler. Çiçekli Yazı beş yapraklı olduğu için F.K., “Karağac” kelimesini anahtar söz olarak uygun görmez. Fakat daha sonra Karağac'ın

telaffuzda “Karac” olarak söylenen şeklini esas alarak mağarada yazı üzerinde çalışmaya başlar. F.K. bu çalışmadan iki gün sonra yazıyı okur, Behram ise aniden hastalanır. F.K., Çiçekli Yazı’yı ilk Behram’a okur, bu esnada Behram son isteğini F.K.ye söyler. Hastalanmadan önce Çoban kalpağında Mübariz ile buluşan Behram, onunla helalleşip vedalaşır. Çiçekli Yazı’nın okunmasından sonra Behram ölür. F.K., Mübariz ve köylüler Behram’ı defnederler. Behram’ın ölümünden sonra Afak, F.K.nin arkadaşı Ayaz ile birlikte köye gelir. F.K. Çiçekli Yazı’yı ikinci kez Afak, Ayaz ve Mübariz’e okur. Çiçekli Yazı’nın tarihten, geçmişten bahsetmeyen bir sevgi mektubu olması Ayaz’ı hiddetlendirir. Ayaz, öfkesini F.K.den çıkarırken F.K. ise anahtar sözün “Karağac” olduğunu, metne bağlı kalarak çalıştığını ifade ederek kendini savunma ihtiyacı hisseder. Behram’ın canı gibi sevdiği Bozlar, onun öldüğünü hissedip mağarayı terk eder.

Behram’ın ölümünden derinden etkilenen F.K., Çoban kalpağında yalnız kalarak Behram’ın ani ölümü hakkında uzun uzun düşünür. En büyük arzusu Çiçekli Yazı’yı okumak olan F.K., ömrünün sonuna kadar bu hüznü yüreğinde taşıyacağını hisseder. Behram’ın ölümü ve Çiçekli Yazı’nın okunması arasında bir ilgi kuran F.K, hissettiklerini açıkça ifade edemediği için şüpheyle yaşamaya başlar. Veng Dağı’nda yaşadıklarını düşünen F.K., uzun uzun hayatı sorgular ve yaşananları kader inancıyla bağdaştırır. Yaşananların ardındaki sır perdesini aralayacak yegâne varlığın Allah olduğunu düşünür.

Romanın son bölümü F.K.nin köyde yaşadıklarını yazmak için getirdiği ama tutamadığı günlüğüne Veng Dağı’nda kaldığı son iki gün aldığı notlardan, Bakü’ye dönüp profesörle görüşmesinden oluşur. F.K., günlüğüne mağaraya ilk girdiğinde neler hissettiğini, Çiçekli Yazı karşısında düştüğü hayreti kaydeder. Behram’a duyduğu sevgi ve saygıyı ifade eden F.K., onun kendisi için ne kadar değerli olduğunu dile getirir. Hayatı kendi deyişiyile “Hadiselerin Ufuku’nda” seyreden F.K., Çiçekli Yazı’nın mağaranın duvarlarından çıkarılıp akademinin “Eski Tarih” müzesine götürülmesine Behram’ın katlanamayacağını düşünerek onun doğru bir zamanda öldüğünü ve artık onun başka bir paralel dünyada hayatına devam ettiğini düşünür.

Bakü’ye dönen F.K., profesörle görüşür ve tebriğini alır. Tarihten hiçbir iz taşımayan Çiçekli Yazı çoğunu hayal kırıklığına uğratsa da profesör yazının gün ışığına çıkmasından son derece memnundur. Behram’ın ölümüne üzülen profesör de Behramsız Veng Dağı’nın yetim kaldığını düşünür.

Veng Dağı'ndan döneli iki ay geçmesine rağmen F.K.; orada yaşadıklarını, dikkatini çeken esrarengiz olayları unutamaz. Veng Dağı'nda âdeta aşağıdan yukarı doğru yağın yağmuru, yatmış bir devi andıran Veng Dağı'nı, Behram Dayı'yı, Karağac'ı, Bozlar'ı Hadiselerin Ufuğu'na yerleştiren F.K., yaşadıklarını hayatın içinde yer alan zıt kavramlarla birlikte sorgulamaya ve anlamaya çalışır.

Romanın sonunu “Son” adlı bölüm oluşturur. F.K., Behram'ın bir ömür sevip kavuşamadığı Gülsüm'e, Gülsüm'den Behram'a kalan tek yadigâr olan “Ovod” kitabını vererek onun ölmeden önceki arzusunu yerine getirir.

Roman F.K.nin Çiçekli Yazı'ya ve Behram Dayı'ya veda etmesiyle son bulur.

2.2. Unutmaya Kimse Yok'ta Kişiler

İncelenen romanın geniş bir şahıs kadrosu vardır. Romanda “asli kahramanlar”ın yanı sıra “tip” olarak adlandırılan “yan kahramanlar” da şahıs kadrosu içinde yer alır.

F.K.: Romanda yer alan “asli kahramanlar”dan ilki F.K.dir. Roman boyunca varlığı hissedilen F.K.nin karakter özellikleri ile fizikî özelliklerine okuyucunun zihninde canlanacak şekilde yer verilmiştir. Otuz yedi yaşındaki F.K., Dil ve Tefekkür Enstitüsünün genç ve yetenekli Türkologlarından birisidir. Mesleğine âşık olan F.K., hırslı ve başarılı bir doktora öğrencisidir. İşine bağlılığı ve özgüveni ile dikkat çekmektedir. Başarılı ve kabiliyetli bir genç olması F.K.nin en belirgin karakter özelliklerindedir Bundan dolayı da toplum içinde her zaman aranan bir tiptir:

“...Profesörün Çiçekli Yazı'nın okunuşu ile ilgili inandığı yegâne adamı; F.K.yi demek ki herkes çoktan 'deşifre' etmişti. Profesör de artık bunu gizlemiyordu: 'Başarırsa o başaracak. Gençti, kabiliyetliydi...’” (UKY: 230)

“Oda ölü bir sessizliğe boğulmuştu. 'Bir şey mi yapılacak ilk akla gelen F.K.ydi. Konferansa gidecek bir kişi var; kim gitsin F.K., gazeteye kim röportaj versin F.K., televizyonda kim programa çıksın, F.K.. Nereye baksan F.K., sola bakıyorsun F.K., sağa bakıyorsun F.K.’” (UKY: 238)

“‘Nereye baksan F.K.; sağa bakıyorsun, sola bakıyorsun, ileri bakıyorsun F.K.’ şeklinde düşünenler hiçbir zaman ‘arkaya bakıyorsun F.K.’ diye düşünmüyordular: ‘Adalet dinin yarısıdır.’ isteseler de böyleydi istemeseler de F.K. her zaman ilerideydi.” (UKY: 239)

▪ Çiçekli Yazı’nın okunması için son umut olarak görülen F.K.nin yetenekli ve başarılı olması romanda âdeta onun sıfatı hâline gelmiştir:

“‘Genç ve yetenekli’ F.K.nin profesyonel damarı tuttu. ‘İnilti’ elbette bu bir anahtar söz olabilir. ‘inilti’ ya da ‘enilti’ bir fark yoktu. ‘v’sesi ise... kelimenin her yerinde kullanılabilir, burda kelimenin başına gelmiş. ‘v’yi çıkar at sonra da eniltiden iniltiye git veya tam tersine iniltiden eniltiye git önüne de bir ‘v’ getir koy bu da sana Veng Dağı’nın etimolojisi. Aklından boş boş geçen bu ‘anlamsız’ düşüncelerden keyfi yerine geldi; gülümsedi, sevindi.” (UKY: 86)

▪ Kendini beğenen, özgüveni yüksek ve kibirli bir insan olması F.K.nin en belirgin karakter özellikleri arasında yer alır. Bu özellikleri onu yeni tanıyan birinin bile fark edebileceği kadar belirgindir. Mübariz ile ilk görüşmelerinde onun F.K. hakkındaki izlenimleri bu durumu doğrular niteliktedir:

“ Esas soruya ise (‘Sen hiç köye geldin mi?’) F.K. cevap vermedi. ‘Yok, bu adam hiç köye gelmemiş, ilk geliyordu. Dikbaşıydı, gözünü dikiyor adamın gözüne, ayırmıyor gözlerini; bildiğini dedesine bile söylemeyen, biraz da... hayır adamakıllı çalımı da var. Yetenekli genç uzman...’” (UKY: 59)

“ Mübariz bu sözlerden sonra yine sinirlendi. Nasıl derler iyice şüphelendi. Yakınlık kesinlikle kurulmuyordu. ‘Kendini beğenmiş delikanlıydı, ancak...’ Bir şeyi anlayamıyordu, F.K.nin bu şekilde dikbaşlılığı (gizli de olsa), böyle kibri, böyle büyüklenmesi (daha doğru söz bulmak zordu, elbette büyüklenme!) niye onun keyfini kaçırmaya başlamıştı?! Ona tuhaf geliyordu ki beyninin derinliğinde bir azaplı (niye azaplı?) duygu doğuyor. Kısakançlık duygusu. Çiçekli Yazı’yı bu uşaktan mı kısıkanıyor?! Niye üzülüyordu?! İçini, kalbini, sanki kurt kemiriyordu. Sebep ise bilinmiyordu. ‘Şüphesiz ruh meselesinden Behram onu haberdar eder... gerekirse... Bana niye gelmiş?!’” (UKY: 59)

“ Behram gerçekten F.K.yi beğenmişti. Terbiyeli, anlayışlı, bilgiliydi; ciddiyeti de vardı. Sert mizacının altında ise mülayim, yumuşak kalpli bir gençti, karşısında oturmuş düşünceli düşünceli çayını içiyor Çiçekli Yazı’yı düşünüyordu. İşine, sanatına âşık birisiydi. ‘Biraz da gururlu, kibirliydi; ne olur olsun... Okursa da bırak bu okusun. Ne olacaksa zaten olacaktı. Eninde sonunda bu yazıyı okuyacaklar. Bırak bu okusun!’.” (UKY: 144)

▪ F.K. inatçı, bildiğinden şaşmayan, sabırsız ve meraklı bir kahramandır. Bazen sonraya ertelemek istemediği bir sohbede bazen de öğrenmek istediği bir konuda onun merakı ve sabırsızlığı hemen dikkat çeker:

“Behram Dayı, diyorum ki acaba bu “Veng” sözüünün, dağın adının bir manası var mı? Buralarda bununla ilgili bir bilgi var mı, yok mu? Belki bir rivayet, masal...

- Rivayet, masal bilmiyorum, işitmedim. Şunu biliyorum halk arasında şöyle bir inanış var ki bu dağdan geceleri ...ses geliyor. Rahmetli babam derdi, geceleri Veng Dağı’nın iniltisini her duyan katlanamaz... Öyle söylüyordu...” (UKY: 85-86)

“ - Hayır, niye ki çok ilginçti. Şimdi konuşalım. Şu an benim için her şeyin manası çok önemli. Neydi demek istediğin Behram Dayı, söyle. F.K. sanki kendini daha iyi hissediyordu, gözünü uzaklardan ayırdı o artık ayrı bir ilgiyle Behram Dayı’sını dinlemeye hazırtdı.

- Bir şey değil. Yani diyeceğim öyle bir şey yoktu. Behram’a tuhaf geldi ve hayret etti; F.K. onun söylediklerinde (aslında söylemediklerinde) gizli bir mana arıyor.

F.K.nin ise, gerçekten ‘inadı’ tutmuştu, kesinlikle Behram ile edeceği sohbeti (‘akşama niye erteleyelim, şimdi niye konuşmayalım?’) ertelemek istemiyordu.

‘İnattdı. Şimdi ben buna nasıl diyeyim ki kendim de bilmiyorum, niye böyle bir fikir geldi girdi aklıma?! Mağarada bunu bana öyle fısıldadılar. Belki Mağaranın Ruhu fısıldadı?! Ruh varsa eğer insan da var mı?! Nerden bileyim?!’.” (UKY: 183-184)

▪ Romanda F.K.nin fizikî özelliklerini tasvirlerle anlatan yazar, F.K.nin söz konusu bu özelliklerine çok az yer vermiştir. Dolayısıyla F.K. okuyucunun zihninde tam olarak

belirmeyen sadece bu tasvirler ışığında birkaç fizikî özelliği şekillenen bir roman kahramanıdır. F.K. tebessümünü bile gizleyen, ciddi görünüşlü, uzun boylu, yakışıklı bir gençtir:

“...Afak böyle düşüne düşüne F.K.yi; onun uzun boyunu, geniş omuzlarını kaba, kalın parmaklarını, güçlü kollarını ve nihayet yakışıklı ama her zamanki gibi kırgın yüzünü (“neden, niye?”) hatırlayıp gözlerinin önüne getirdi. Aklı F.K.de olan Afak gülmekten de geri kalmıyordu. Yüzünde hoş bir tebessüm sık sık başını çevirip içinde alev gizlenen gözlerini Mübariz’e dikiyordu: ‘Özledi mi özlemedi mi sen biliyor musun?!’.” (UKY: 457)

“...F.K. bu güzel tebessüme belirsiz tebessümü ile karşılık verdi. Yani gülümsüyor mu yoksa tehdit mi ediyor bilinmedi. Suratının F.K. için böyle anlaşılmaz oyunları vardı.” (UKY: 73-74)

“...küllü yüzü (aslında yüzü değil, burnu) pencereye yapışmıştı, dışardaki karanlığın içinden artık bir şey seçemiyordu, karanlık, zifiri karanlık her şeyi yutmuştu ve birden bire F.K.nin içi yine sıkılmaya başladı. Biraz önceki huzur nereye uçup gitti?!” (UKY: 486)

“...F.K. sivri, oynak kaşlarını çattı; ayağını gaza basıp arabanın süratini biraz daha artırdı. Sağda, solda tek tek, çift çift köy evleri, fundalıktan çitle çevrilmiş avlular, bu avlularda ise usul usul başını çevirip bu gürültülü patırtılı arabanın sesine hayretle bakınan küçük çocuklar görünmeye başladı...” (UKY: 34)

▪ Roman boyunca başarılı ve yetenekli bir genç olarak anılan F.K., bu başarısını düzenli ve disiplinli çalışmasına borçludur. F.K. nin kendine özgü bir çalışma metodundan da söz edilebilir. Ayrıca sadece meslek alanındaki çalışmalarla yetinmemiş; mesleğinin dışındaki sosyal konularla da ilgilenen duyarlı bir insan olmuştur:

“...Çünkü o, enstitüde çalıştığı süre zarfında yalnızca ilmî tez yazıp müdafaa etmemişti, kütüphane ve kiraathanelerde (özellikle ‘Papağan’ Salonu’nda) boştan yere uzun uzun zaman geçirmemiş, her gün en az bir cümle’ parolasını kendine boştan yere çalışma metodu seçmemişti...” (UKY: 241)

“...F.K. yatmadan önce en az bir paragraf, bir cümle de olsa tezini yazıp devam etmeliydi. Ama bütün bunlarla yetinmek olmazdı. Bu süre zarfında F.K. enstitünün yeraltı

sularının hangi semte ve nasıl aktığını da iyice öğrendi, F.K. insani münasebetlerin görünmeyen tarafına, içine nüfuz etmeye, onlardan doğru sonuçlar çıkarmaya alıştı...” (UKY: 241)

▪ Konferanstaki ve edebî sahadaki çalışmalarda kendini gösteren, düşünceleri ile ilgi odağı olan F.K.; alanında yetkin bir Türkologdur. Çiçekli Yazı’yı okumak için önerdiği metot da alanındaki başarısını destekler niteliktedir. Mesleğine gönül veren bir genç olan F.K., mesleği ile hayatını âdeta bütünleştirmiştir:

“- Uzun sözün kısası... Çiçekli Yazı’nın içinden onun şifresini, yani anahtarını bulup sonra yazıyı okumak gerekir. Anahtar sözü bulabilirsek mesele bitiyor. Yazının geç ya da çabuk okunacağını artık zaman gösterecek. Herkes kendi anahtar sözünü öneriyor, kimi bu yazıyı kahramanlık yazılarına götürüp dayandırmak istiyor (Patriarh’ın bostanına bir taş! Bu profesörün hoşuna gitmeliydi) kimi eski Türk yazıları olan Orhun-Yenisey yazılarını (Geçmişteki ihtiyarlara darbe!) esas olarak anahtar olarak kabul etmeyi öneriyor. Anahtar ise bence yazının bulunduğu mağarayı, mağaranın yer aldığı dağı, dağın eteğindeki köyü... bir bütün hâlinde öğrenmekle bulunabilir. Bunların hepsi büyük bir Muhteşem Ahenk’in içindeydiler. Yazı ile bunların ilgisini araştırmak çok önemlidir. Bunun için ise yazının solgun resmini... „Allah Cafer Hoca’ya rahmet eylesin, solgun resmini uzaklarda değil; aslında onun buradaki canlı muhtevasını, derinlere giden tarihini öğrenmek gerekir. Profesörün anlattığına göre, mağarayı bulan yaşlı bir adamın yüreği defterdi; o yerlerin tarihini, masal ve efsanesini onun gibi bilen yoktu...” (UKY: 247-248)

“Behram gerçekten F.K.yi beğenmişti. Terbiyeli, anlayışlı, bilgiliydi; ciddiyeti de vardı. Sert mizacının altında ise mülayim, yumuşak kalpli bir gençti, karşısında oturmuş düşünceli düşünceli çayını içiyor Çiçekli Yazı’yı düşünüyordu. İşine, sanatına âşık birisiydi...” (UKY: 144)

“- Senin diğer gelenlerden farkın neydi biliyor musun? Behram Dayı bana bir defasında bana birden böyle bir soru sordu. O Çiçekli Yazı’nın bulunması ile doğan canlanmayı, öylesine gelip gidenleri, gerçekten çiçeklerin sırrını çözme niyetinde olanları hepsini birlikte göz önünde bulunduruyordu. Ben ne diyebilirdim? Soru böyle geldiyse arkasından cevabı da gelmelidir. Cevabın gelmesi çok sürmedi:

- Diğerleri evladım şaşırmadılar. Hatta bazıları şaşkınlıklarını gizlemeye, örtbas etmeye çalıştı. Olmaz!..” (UKY: 499)

▪ Yazar romanda F.K.nin fizikî özelliklerine çok az yer verirken iç konuşmalar ve psikolojik çözümlenmelerle F.K.nin iç dünyasını tümüyle yansıtmayı başarmıştır. F.K. sürekli bir iç tartışma hâindedir. İç diyaloglarında içindeki ikinci F.K. ile tartışır. Hayatı, hadiseleri ve içinde yaşadığı dünyayı kendi bulduğu özel ifadelerle anlatmayı seven ve bu kavramlar doğrultusunda hayatı algılamaya çalışan F.K., sorgulayıcı ve yaratıcı bir kişiliğe sahiptir. O, hayata dair hadiselerin yaşandığı yeri kendi dünyasında “Hadilerin Ufuğu” olarak adlandırmıştır. Hadiselerin Ufuğu ise F.K.yi fazlasıyla meşgul eder. Kendine sorular sorar ve bu soruları yine kendisi cevaplamaya çalışır:

“...Bu noktayı F.K. kendi âleminde ‘Hadiselerin Ufuğu’ diye adlandırmıştı. Niçin? Kendi de bilmiyordu. F.K. Hadiselerin Ufuğu’na doğru baktıkça bakıyordu (yıldızlar orada, gözden uzak yerde sanki yeryüzüne ayak basa basa geziniyorlardı) o zaman göğüs dolusu nefes alıyordu; havada uçan zarif elma ıtırını hazla var gücüyle ciğerlerine çekiyordu. ‘Nasıl, nasıl insandan başka ne varsa her şey bu büyüklükte ahengin içinde var olabilir? Peki biz, biz niçin bu ahenkten uzaktayız, acaba neden ona kavuşamıyoruz?!’ Aklına bu tür muammalı ve endişeli fikirler gelip girdikçe, kalbinin çarpıntısı artıyor, kanı kaynıyor, neredeyse bedeni ile ruhunun ayrılmaz temasını hissediyor, ve şaşırtıcı olan şu ki o zaman nedense anlaşılmaz bir kahır onu boğmaya başlıyordu...” (UKY: 41-42)

“...Bu tebessüm nedense gelip arabanın ön camına yapıştı. Arabanın belli olmayan rengini onun aklına, başının üstündeki bu esrarengiz renkler âlemi getirmişti, ‘F.K., F.K., sen ne zaman akıllanacaksın?!’ F.K. dostunun arabanın ön camına yapışıp kalmış gülümseyen yüz ifadesinden bakışını kaçırıp yukarı, gökyüzüne baktıkça böyle düşünüyordu: ‘Henüz bilinmiyor asıl oyun, asıl tiyatro renkli perdenin hangi tarafında vuku buluyor; seyirciler hangi taraftaydılar, oyuncular hangi tarafta?! Teselli belki de bundaydı.’” (UKY: 34)

▪ Hayata dair her kavramı, insana ilişkin her duyguyu sorgulayarak anlamaya çalışan F.K., hadiselerin ve kavramların altında yatan sebepleri araştırıp sır perdesini aralamayı hayat prensibi edinecek kadar sorgulayıcı bir kişidir:

“...Bekleyesin, bekleyesin, arayasın... Böyle olmamalıydı. Beklediği, kederle aradığı ve bulamadığı işte bu değil miydi? Hem buydu hem de değildi. Karağac’ın altında oturup “Hadiselerin Ufuku”na hayran hayran hasretle baktığı geceler bu ağacın ona bir şey dediğini (demek istediğini) o neden hissetmemişti?! Ağaç ona her akşam mutlaka bir şey fısıldıyordu, o ise ağaç dinleme dersini bilmiyordu. Bilseydi... Karağac!.. Yani bu kadar mı açık bu kadar mı yakın bu kadar mı basit?.. Evet anlaşılan bu kadar. Peki öyleyse neden sevinemiyordu, hoplayıp zıplamıyor gülüp kahkaha atmıyordu?! İçini sıkın üzüntü neyse niye ondan kurtulamıyordu?” (UKY: 412)

“Ama hayır! Olamaz. Elbette, olamaz! ‘Hiç kılım bile kıpırdamadı. Belki kılım kıpırdasaydı o zaman anlardım ki burada bir şey var. Tüyüme inanıyorum. Hiçbir şeye ne beynime, ne kalbime! Yalnız bedenimdeki tüyüme inanıyorum. O ise kıılmıdamadı. Karıncalar tüylerime üşüşmedi. Demek ki önemsizdi’. Bu yabancılığa dışardan baktığında hatta bundan biraz rahatsız da olduğu dikkatini çekti. Sevinmek yerine yabancılık! Böyle de oluyormuş... Bunun kesinlikle bir sebebi var. Bundan bir hayli zaman önce F.K. hiç anlamadığı bir duyguyu, olayı adım adım izleyip köküne, kaynağına doğru mutlaka giderdi; asıl sebebi (ilk, derindeki sebebi!) ortaya çıkarmaya sonra ise bu yüzden mücadele vermeye çalışırdı. Bunu bir hayat prensibi hâline getirmişti.” (UKY: 412)

“...Tuhaftı, biraz vakit geçti, F.K. yavaş yavaş sadece endişeden değil; onun ne zaman geleceğinden de korkmaya başladı, endişelendi... Afak ile bağdaki o sohbet ise hiç unutulmadı ki unutulmadı. Ne söylemediler ki birbirlerine?! Hepsini bir eşeğe yüklesen götüremezdi. ‘Böyle iyi oldu. Canımı kurtardım, sora sora kanımı içip bitirecekti beni, çok güzel oldu. Hele sen bana bir bak. Böyle sevmek mi olur, benim sevmem de adam gibi değil. Yok daha neler! Gitsin işine. Ama... Bu nasıl olabilir ki? Ben ona ispatlasam ki doğrusu benim dediğimdi o ise bana yalan diyor ben hiç haklı değilim. Off... Bende akıl mı var? Yoktu, vallahi yoktu. Bitireceksen bitir bu meşakkati, bu azabı, F.K. bitir. Bitirmezsen hiç adam değilsin!..” (UKY: 43-44)

▪ F.K., hayatı küçük ayrıntılarda yaşamayı, bu konuda düşünmeyi seven bir roman kahramanıdır. F.K.nin iç ben’inde konuştuğu konuların yelpazesi oldukça geniştir. F.K., bazen günlük sıradan bir olay bazen de gerçeklerin üstünü örten bir sır hakkında kafa yorar. F.K.nin iç ben’i hüznlerini, sevinçlerini paylaştığı bir dostu gibidir. İçinde kurduğu dünyayı hayallerle süslemeyi de ihmal etmez:

“...F.K.nin bakışları beyninin içindekilerden ayrılmıştı, bir dakika önce ne düşündüğü gördüğünden başkaydı. Şimdi bunlar yine birleşti. Akli da hayali de yerine geldi. Artık F.K. Behram'ın gösterdikleri ile yetinmiyor; gözleri Radyo meydanının üstünden uçup göz alabildiğince uzanan sonsuzluğa dikiliyordu. ‘Hadiselerin Ufuğu!’. Ufuk ilk defaydı ki sırlı yüzünü kâh gösteren kâh göstermeyen, kaybolan, sonra yeniden (adımından asılı!) peyda olan sıradan yol değildi; ufukta bir şey oluyordu, hadise ardından hadise geliyordu, hadise hadiseye karışıyordu, her şey aynı bir zamanın içindeydi, mantık yok olmuştu, -ama hangisi, ama nasıl?.. - o bunu bilmiyordu, o bunu hissediyordu. ‘Anahtar söz! Anahtar söz burada bir yerlerdeydi. Havada dolanıyordu. Belki de ben şimdi onu görüyorum. Ama nerde o?! Nerde?!’” (UKY: 168)

“...Bunu Behram F.K.ye öğretmişti. Arıdan korkma, onu kovma, el kol sallama ‘Sakince dur, dostu olduğunu anlayacak o da sakince uçup gidecek.’. Denemişti, doğru çıktı. Kendi kendine latifelice ‘Arıların Dostu F.K.’ diye bir lakap da verdi. ‘Otobiyografyama yazmaya başladığım zaman bu kitabın adını ‘Arıların Dostu’ koyarım. Ama... Belki başkaları yazarlar benim hakkımda?! Neden olmasın?! Olabilir. Böyle bir kitap yazılsa, adı herhâlde ‘Arıların Dostu’ olacak. F.K.?? Hangisi, hangisiydi o? Yazıyı nihayet ki çözen. Hangi yazıyı? Hiç kimsenin okuyamadığı bu ağır metni ilim âlemine kazandıran? Hangi metni ‘Çiçekli Yazı’yı? Olamaz! Çiçekli Yazı'nın sırrını o mu buldu? O, o, elbette F.K. ‘Arıların Dostu!’, F.K.den başka kim olacaktı ki?!’” (UKY: 39)

▪ Sorgulamayı ve düşünmeyi bir uğraş edinen F.K.nin felsefi konulara ilgisi vardır. Yaşadığımız dünyanın dışında başka dünyaların da olduğunu düşünen F.K.nin en çok kafa yorduğu konulardan biri paralel dünyalardır. Romanda sıkça bahsedilen kavramlardan biri olan paralel dünyalar ışığında, F.K.nin hayatında önemli kesişmeler yaşanmıştır:

“Patriarh sustu, kısa bir zaman içinde ne ise zihninde ölçüp biçti, sonra önceki gibi sakince, ama birden sordu:

- Paralel dünyalara inanyor musun?

F.K., sanki ömrü boyunca hasretle bu soruyu beklemişti:

- İnanyorum! Bir saniye bile düşünmeden kesinlikle cevap verdi. ‘Var, var bu dünyalar. Uff. Sanki yüreğime su serpildi.’” (UKY: 277)

“ - Ne olacak bundan sonra? Usulca kime soru sorduğu bilinmeyen F.K.ye öyle geldi ki dünyanın şimdiye kadar bilinen terazisinde bir şey kırıldı hem de öyle kırıldı ki bir daha aynı yerden bitişmesi zordu. ‘Muhteşem Ahenk peki nereye bakıyor, böyle bir uygunsuzluğa nasıl izin veriyor, nasıl katlanıyor?! Bu da ahenk bu da sistem bu da.... Hadiselerin Ufuğu! Hadiselerin Ufuğu! Elbette Hadiselerin Ufuğu görüyor bu işi. Böyle durumlar ancak onun mekânında olabilir. Dün Hadiselerin Ufuğu buraya, bu eve gelmiş. Âlem de bu yüzden karışmış birbirine. İki farklı adam, aynı rüya! Biz Behram Dayı’yla milyonda bir olabilecek tesadüf neticesinde uzak, sonsuz gelecekteki paralel bir dünyada (bu artık başka özellikte bir paralelliktir, neydi adı Lobaçevski’nin paraleli!) görüşmüşüz. Belki rüyada o dünyadaki dede Behram’dı?! Belki çocuk bendim?!’ Ortaya sessizlik çökmüştü.” (UKY: 408-409)

▪ Çok dikkatli bir kişi olan F.K., aynı zamanda iyi bir gözlemcidir. Varlıkları önce hayal dünyası ile buluşturup daha sonra onlara yeni isimler koyan F.K., okuyucuya dış dünyayı kendi gözlerinden izlettirir. F.K.nin varlıklara ilişkin benzetmeleri onun yaratıcı kişiliği ile örtüşmektedir:

“Behram’ın köyün yukarı ucunda arkasını Veng Dağı’na yaslamış evini gördüğü zaman F.K. onu kendince ‘Çoban kalpağı’ diye adlandırdı. Yatmış devin karnının altında çoban kalpağı?!... “Güzel kız doğru demiyormuş, yerin adı var, en azından yerin adı olmalıydı, yoksa o yer, yer değil”. Mübariz başı ile (belki de uzun burnu ile) eve doğru işaret ederek, azıcık soluklanmak için durdu; F.K.yi dürttü...” (UKY: 65-66)

“...Veng Dağı’nın tam ortasında, yüz yıllardır insanların dağı kuşak gibi saran, ömür boyu ayak basıp gittikleri yolun sağ tarafında (sol taraftaki kaya parçası Behram’ın evinin üstüne eğilmiş tıpkı akbaba gagasıydı) bir mağara bulunmuştu...” (UKY: 67)

▪ F.K.nin kişiliğini ve hayatını şekillendiren duyguların başında aşk yer alır. İç âlemindeki hesaplaşmaların merkezine oturan aşk ile onun hüzne açılan kapısını aralarız. O; kimi zaman asi ve hırçın bir çocuk, kimi zaman öfkesinden gözleri deliye dönen bir adam olur. Afak ile kırgın ayrılan F.K., son görüşmelerinde yaşadığı tartışmayı köyde bulunduğu zaman zarfında hiç aklından çıkaramaz. O, üzüldüğü her an Afak’ı üzüntüsüne sebep olarak gösterebileceği bir neden muhakkak bulur:

“...Kendine çok güvenerek bu işe girişmişti, bu da mükafat gözyaşı. ‘Ben ha... gözümde yaş ha?!’ Gözyaşı kimsesizdi. Bu kimsesiz gözyaşı bir taraftan dört tarafın, kainatın uzak yıldızından başlayarak Karağac’ın dalına takılıp, yuvasına gecikmiş ve sıkıcı bir vızıltıyla başının üstünde aralıksız dönen arıya kadar bütün çevrenin Muhteşem Ahenk’i karşısında sözsüz ve aciz ibadetten doğuyorsa da diğer taraftan Çiçekli Yazı karşısında F.K.nin güçsüzlüğünden haber veriyordu. Bir damla gözyaşı, ibadet ve güçsüzlüğün buluştuğu nokta. ‘Hayır bu sadece yazı ile ilgili değil, ben biliyorum o şeytan çocuğuydu sebep olan, oydu, Afak’tı...’” (UKY:43)

“...Afak ile bağdaki o sohbet ise hiç unutulmadı ki unutulmadı. Ne söylemediler ki birbirlerine?! Hepsini bir eşeğe yüklesen götüremezdi. ‘Böyle iyi oldu. Canımı kurtardım, sora sora kanımı içip bitirecekti beni, çok güzel oldu. Hele sen bana bir bak. Böyle sevmek mi olur, benim sevmem de adam gibi değil. Yok daha neler! Gitsin işine. Ama... Bu nasıl olabilir ki? Ben ona ispatlasam ki doğrusu benim dediğimdi o ise bana yalan diyor ben hiç haklı değilim. Off... Bende akıl mı var? Yoktu, vallahi yoktu. Bitireceksen bitir bu meşakkati, bu azabı, F.K. bitir. Bitirmezsen hiç adam değilsin!..’” (UKY: 43-44)

“- Böyle sevmek mi olur?! ‘Seviyor...’ Adam gibi sevmek yok mu bu dünyada?! İnsanın hayatını zehrediyorlar; gününü mahvediyorlar, adını da koyuyorlar: ‘Sevgi’. Başka şey yok, sadece beni düşün, benimle kal, beni koru... Bu muydu sevmek?! Böyle sevmek mi olur Behram Dayı? Sevgi böyle mi olur? İnsanlar sevmiyor mu? Onlar da seviyor. Bu beni seviyormuş... Yok, vallahi bana lazım değil. Billahi lazım değil. Kanımı emiyor kanımı Behram Dayı. Sence bu yazıyı okumam neden bu kadar uzadı? O yazı benim için hiçbir şeydi. ‘Yalansa...’ İnanmıyor musun? Beynimin içinde sadece onun sesi var, her an onunla kavga ediyorum. Ahmakça sözleri giriyor aklıma, çıkıyor mu ki?! Aklımı toplayamıyorum... Bak, buraya gelmemin üzerinden ne kadar vakit geçti. Bir ay... bir ay!.” (UKY: 332)

▪ Canını acıtan duygularla yüzleşen F.K., okuyucuya roman boyunca yüksek sesle hüznün adının “Afak” olduğunu söyler. Onu dış dünyadan zaman zaman soyutlayan, iç âleminde yalnızlaştıran Afak, aynı zamanda F.K.nin içini ıstıran sıcacık bir huzurun kahramanıdır:

“...F.K.yi adamakıllı şaşkırtan şuydu ki dünyada hüküm süren bu Muhteşem Ahenk dışarı açık mana kesitlerine bürünmüş işaretler gönderiyordu. ‘Bütün bu düzen, bütün bu ahenk, bu rahatlık bir işaret değil midir, elbetteki bir işarettir. Çiçekli Yazı da o türden. Benim canımı bu beladan kurtarırsa Çiçekli Yazı kurtarır. Nasıl kendi ayağımla gelip düştüm bu zulüme?! Ah... Ah... Belaydı benim işim belaydı...’ Duyan F.K. ‘bela’ derken Çiçekli Yazı’yı kastediyor zannederdi. Ama hayır bela Çiçekli Yazı değildi. Belanın insan gibi adı vardı. Belanın adı Afak’tı. Sıcak, güzel, çıkarsız sevgisiyle ona azaptan (aslında huzurdan) başka hiçbir şey getirmeyen Afak!..” (UKY: 51)

▪ F.K.nin Afak’a olan kızgınlığı onun ilişkilerine üçüncü bir şahıs olarak annesini dahil etmesinden kaynaklanır. Bu uzun ilişkinin evlilikle neticelenmemesinden endişelenen Afak’ın annesi F.K.nin deyişiyle cadaloz bir kız annesi olarak karşımıza çıkar:

“- Vallahi ve billahi bana böyle sevgi lazım değil. Biliyor musun, -F.K.nin sesi birden bire yabancılaştı- bunun akıl hocası var, bunun cadaloz bir anası var... Sen onu tanıımıyorsun. Hepsini o ana yapıyor.” (UKY:332)

“‘Ah evladım?? Hayrola? Bu da neydi şimdi, bu niye ağlıyor?’ Telefon hattının diğer ucundan için için gelen ağlama sesi F.K.nin önce umrunda olmadı. ‘Çok çektirdin bana. Adam gibi kurulan münasebetleri sen böyle katlanılmaz hâle getirdin. Umrunda değil, ağla. Ağla! Anlaşılan yine evlenmekten bahsedecek.’” (UKY: 339)

▪ F.K., hayatına müdahale edilmesinden hiç hoşlanmayan bir karakterdir. O, duygularını yaşarken bile ipleri elinden hiç bırakmaz. Özgürlüğünü kısıtlayan hiçbir şeye tahammül edemeyen F.K., Afak’ı deliler gibi sevmesine rağmen bunaldığı zaman kasvetli bir mekânda nefes alamayan bir insan gibi kendini hemen dışarı atıverir. Nitekim F.K.nin en çok söylendiği konuların başında da Afak’ın bıktırıcı tavırları gelir:

“ - Niye, be evladım, nişanlın değil mi? İstiyorsan burda kalsın, istiyorsan Mübarizgile gönderelim. Orası rahattır. Hiçbir şey düşünme.

- Yok, yok, sen ne söylüyorsun?! Benim ona sarf edecek vaktim mi var? ‘Bütün hayatımı zaten aldı elimden, aldı...’ O burda kalırsa yazı işi kalır, mağara da cabası. Her

gün diyecek, oraya gidelim, buraya gidelim. O ormanı alt üst edelim, bu kayaya tırmanalım. Gitme gözümün önünden, geçerim kendimden..” (UKY: 334)

“ - Peki ne zaman evleneceksiniz? Evlenseniz belki bu konu da kapanır, öyle değil mi? Behram ciddiyetle sordu.

- Kanımı emiyor bu benim, kanımı. Ben bununla evlensem iki ay sonra kalp krizi geçiririm. ‘Eh, bu da evlenmekten başladı.’” (UKY: 335)

▪ Afak’a daha ilk görüşte âşık olan F.K., onu hayatının merkezine yerleştirmiştir. F.K.yi bir gölge gibi takip eden Afak, onun hayatını anlamlı kılan en değerli kişidir. İç âleminde sürekli Afak ile hesaplaşan F.K., aşktan duyduğu hüznü rağmen aşkı; iç huzurunu oluşturan duyguların en güzeli olarak kabul eder. Behram’a Afak ile nasıl tanıştıklarını anlatan F.K.nin anılara yaptığı yolculuğa ortak olarak onun duygu dünyasının kapılarını aralarız:

“...Demin dedim. Bu kız güzel değildi; ama Behram Emmi çok güzel... görünüyordu. Güzel görünmek hiç kimseye bu kadar yakışmamıştı. Ben onu sokakta hayran hayran seyretmeye doymuyordum, yorulmuyordum; en önemlisi de utanmıyordum. Bir insana böyle baktığında o insan senin yüreğinden geçenleri hissediyor muydu acaba?! Neyse...” (UKY: 392)

“Behram Dayı ben sabahı, ertesi günü saat dördü (‘Uygun olursam vaktim olursa görüşürüz...’ Benim görüşme teklifime Afak böyle yüzeysel bir cevap vermişti) nasıl hasretle nasıl sıkıntıyla beklediğimi bir Allah bilir. Bütün gün ne yapacağımı bilemedim hiçbir iş yapmadım (yapamadım) Vurulmuştum, bir bakışa vurulmuştum. Biliyor musun, benim için adın da büyük önemi var. Adı kendinden güzeldi, kendisi adından...” (UKY: 393)

“F.K.nin içi yavaş yavaş ısınıyordu. Restoran hem sıcaktı hem de yemekler lezzetliydi. Afak samimiyetle ‘Oraya gidelim hoşuna gidecek!’ diyerek akşam yemeğine ısrarla davet eden ama nereye gideceklerini asla kararlaştıramayan F.K.yi ‘Biliyorum, hoşuna gidecek.’ diyerek hiç şüphesiz ‘Özbekistan’ restoranına götürmüştü. Böyle güzel bir hanımın yanında F.K. gözü gönlü memnun bir hâlde ılık saadet sularında yüzüyordu ve

genellikle kadınlarla yakınlaştığında içini huzursuz eden his şimdi yoktu...” (UKY: 399-400)

“... Gittikçe Afak’tan daha çok hoşlanan F.K. (kalbinde kendine ‘bu kızı herkesten, bütün dünyadan korumak gerekir’ sözünü de işte o zaman verdi) başladı Afak’a eski yazılar, deşifreler, alfabeler hakkında hevesle bahsetmeye (konferans vermeye)...” (UKY: 401)

▪ Afak’ın çaresi olmayan bir hastalığa yakalandığını öğrendiği zaman, F.K.nin yaşadığı üzüntüden ve duyduğu endişeden onu ne kadar çok sevdiğine bir kez daha şahit oluruz:

“F.K.yi bıçaklasaydın belki de kanı akmazdı, ‘Oğlanın rengi kapkara oldu, ağzına bir şey koymuyor, akli da hayli uzaklarda... Akşam ise Mübariz gelecek. Haftası geldi. O gelene kadar ben bir bunun derdini öğrenyim..’” (UKY: 343)

“Telefon ahizesini yavaşça yerine koyan F.K., ancak bundan sonra postanede aldığı haberin nasıl bir haber olduğunu anlayabildi. Eve çok düşünceli geldi bir de baktı ki Çoban kalpağının önündeydi, eli boştu, dükandan alacaklarının hiçbirini almamış.” (UKY: 341)

▪ F.K., iç dünyasının zenginliklerini Afak ile keşfetmiş, onu herkesten, her şeyden daha fazla sevmiştir. Afaksız bir hayat F.K. için bir hiçten ibarettir:

“Gerginliği bir anda uçup giden F.K. içeriyi, hoş olamayan sohbeti, Behram’ı, Afak’ın hastalığını, her şeyi, her şeyi, her şeyi unuttu, heyecanlandı; birden sert bir hareketle geriye dönüp Afak’ın başını iki eli ile sıkıca tutup gözlerinin içine dikkatle baktı (‘biliyor musun de ki biliyorum, de, de...’ – ‘elbette, elbette biliyorum, sensiz hiçim ben, bilmez olur muyum?’), saçlarını karıştırdı, bu saç karıştırmayı sadece ikisi anlıyordu...” (UKY: 465)

Behram: Romanın “asli kahraman”larından birisi de Behram’dır. Onun fizikî ve karakter özelliklerini bir arada veren yazar, kahramanın özelliklerini tasvirlerle anlatmıştır. Yaşadığı topraklara bağlı, doğayla iç içe yaşayan, mesleğini severek icra eden, hayatın

acılarla yoğurduğu insanlardan biridir, Behram. Behram'ı Behram yapan karakter özelliklerinin başında doğallık ve samimiyet gelir. Güler yüzlü, cömert, cana yakın ve dost canlısı bir insan olması da karakterinin diğer özelliklerindedir:

“Başı daima şapkalı, sakalı birbirine karışmış Behram Dayı'yı ise ilk günden itibaren ne kadar uğraştıysam böyle adamlarla bir tutamadım itiraf ediyorum, istedim... olmadı. O her sözünde, her hareketinde doğal ve samimiydi, ne yapıyorsa hem akli hem de kalbi ile yapıyordu...” (UKY: 497)

“...Bu adamın oldukça cana yakın ve yumuşak surati vardı, sesi de uysallığı ile yüzüne çok uygun düşüyordu. Bu adam sanki onları bekliyordu.” (UKY: 66)

▪ En ciddi olduğu anlarda dahi gözlerinin içine kadar gülen Behram, insanların dostluğunu bu gülüşüyle kazanmış; samimi, sevecen bir insan kimliğine bu sıfatıyla bürünmüştür:

“Sorunun sesi çok uzaktan, boğuk bir derenin dibinden geldi. Sorunun manasını ise Behram'ın gözlerinin içindeki tebessüm fısıldadı. Bu tebessümü ilk gördüğü andan beri onun 'esiri' olan F.K.ye önce öyle geldi ki tebessüm bu adamın değil; onu kimdense (başka birisinden) borç almış, ama buna çok kapılmadı ('neydi, ne değildi, kimindi, kimin değildi en önemlisi de şuydu ki samimiydi')...” (UKY: 73)

“Mübariz dikkatle Behram'ı süzdü. Başındaki şapkanın altında geriye kalan saçları da bembayazdı, yüzünü sakal kaplamış, gözleri ise her zamanki gibi oynuyor; içinde fener mi yanıyor, nedir? Acaba yine bana şaka mı yapıyor?!” (UKY: 93-94)

▪ Romanda, bir köy insanı olan Behram'ın hayatı ve ailesi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Behram, köy çobanı olan babasına daha küçük yaşlardan itibaren yardım etmiş; ortaokuldan sonra ise eğitimini sürdürmemiştir. Okul yıllarında babasının can yoldaşı olan Behram, baba mesleğinin aksine arıcılığı meslek olarak seçmiştir. İşini seven, çalışkan bir arıcıdır. Balının methi köyün sınırlarını aşmıştır:

“Yalan olmasın, bundan tahminen elli-elli beş yıl önce (tam diyecek olursak 1954 yılında) bulutlu bir sonbahar sabahı (ama hayır belki de kırk yıl önceydi) Behram köyde

açılan yeni mektebe, 3.sınıfa gitmeye başladı. Mektebe geç başlamıştı, rahmetli babası onu uzağa (yakın köydeki mektebe 1 saat yürüyerek gidiliyordu) göndermek istememişti aslında yol uzak her gün gidip gelmek çocuğa ağır gelir vs. vs. diye istememişti; hayır Kamer böyle şeyleri önemsemezdi. Sadece, küçük Behram ona burada -otlak yerinde lazımdı- koyun otlatmaya gittiğinde büyük bir oğlan gibi ona can yoldaşlığı ediyordu, onun için. Behram'ın babası Kamer köyün çobanıydı.” (UKY: 107-108)

“Behramgil bütün nesil (yalnız babası hariç, babası çobanlık ederdi) ne zamandan beri, belki de yüz yıllardır arı yetiştirirlerdi. Behram'ın balını bölge merkezinden gelip götürürlerdi; misafirler ve görevli insanlar için. Temiz olurdu, şeffaf olurdu, tatlı olurdu, hakiki çiçek balıydı. Behram arı yuvasına ilaveten hiçbir şey katmazdı. Avludaki petekler (on beş, ya da yirmi petek olurdu) kapıdan girildiğinde sağ taraftan satranç gibi çapraz düzölmüşlerdi...” (UKY: 38-39)

▪ Romanda Behram'ın fizikî özellikleri okuyucunun gözünde canlanan tasvirlerle anlatılmıştır. Behram; yetmiş yaşlarında ak sakallı, kır saçlı, mavi gözlü, uzun boylu bir adamdır:

“Mübariz, bahçeye yaklaşıp -dikenli çitin ortasında bu çitin varlığından güçlükle seçilen bir küçük tahta kapı vardı- bu kapıyı açmak isterken kapı birden kendiliğinden açıldı. F.K. şaşırmasına daha fırsat bulmadan kapının öbür tarafından başında, daha doğrusu, tepesinde renkli şapka, üstüne uzun kollu dama şeklinde çizgileri olan bir gömlek giyinmiş, selvi boylu, yaşlı bir adam göründü. Bu adamın oldukça cana yakın ve yumuşak suratu vardı, sesi de uysallığı ile yüzüne çok uygun düşüyordu. Bu adam sanki onları bekliyordu.” (UKY: 66)

“Başında şapka, omzunda kolsuz kürk, ak sakalını kaşıya kaşıya Behram bir kenara çekilip misafirleri bahçeye aldı...” (UKY: 66)

“- Çok da bilirsin ya?! Gerçekten hoşuna gitmedi mi? Gitmiş, gitmiş... gözlerinden anlıyorum hoşuna gitmiş, benim hoşuma gitti. -Gölsüm kızardı- Behram sen sanki Ovod gibisin, biliyor musun? Onun gibi uzun boylu ve güçlüsün... Ver, ver şunu.” (UKY: 124)

“Mübariz dikkatle Behram’ı süzdü. Başındaki şapkanın altında geriye kalan saçları da bembayazdı, yüzünü sakal kaplamış, gözleri ise her zamanki gibi oynuyor; içinde fener mi yanyor, nedir? Acaba yine bana şaka mı yapıyor?!”

Mübariz Behram’dan beş (belki de altı) yaş büyüktü. Ama şimdi gençlik dostu Behram’a keder, hayret ve dikkatle baktı: ‘bu yetmiş yeni giriyor, ya bu niye böyle çabuk yaşlandı?! Acaba bu böyleyse, o zaman ben ne hâldeyim, insan kendisi hissedemiyor ki yaşını...’” (UKY: 93-94)

▪ İnsana huzur veren, gönül okşayan, kadife kadar yumuşak sesiyle dikkat çeken Behram; mavi gözlerinin derinliğinde gizlenen tebessümle sevecenliğini âdeta bir kat daha artırır:

“Behram’ın sesindeki yumuşaklık ve cana yakınlığı, akşam vakti Veng Dağı’nın bu bahçeye “özel olarak” gönderdiği gönül okşayan serin meltem gibi hissetmemek mümkün değildi. Sonraları F.K. dikkat edip görmüştü ki Behram ciddi olduğunda da mavi gözlerinin derinliğindeki ışıklı tebessüm yerinden eksilmiyor. Gözlerinin içinde sanki kandil yanyordu. “ (UKY: 67)

“Bu sırlı büyüleyiciliği ben bir de onun sesinde o; ölüm yatağındaiken bunları yazdığım vakitten bir ay önce duydum. Özellikle, Mübariz ile son sohbeti benim çok tuhafıma gitti.. “ (UKY: 492)

▪ Behram; evlenip çoluk çocuğa karışmayı hiç düşünmemiş, ömür boyu yalnız yaşamıştır. Kurduğu küçük dünyasında kendi kendine yeten, her işini kendi gören, çalışkan bir insandır. Evlenip çoluk çocuğa karışmayı hiç düşünmemiş, ömür boyu yalnız yaşamıştır. Arıcılık onun için hem geçim hem de gurur kaynağıdır. O, yaptığı her işi özenle ve titizlikle yapar:

“...Bu adamın kendine has bir çay zevki vardı. Behram çaysız Behram değildi. Nerde olursa olsun çayı kendi demlemeliydi. Semaveri de hep sıcak olurdu. Bu işten özel bir zevk alıyordu. Bunun dışında Behram yetmiş yaklaşan, bu yaşını başını aldığı hâlinde de hayli çalışkan bir adamdı. Evin içinde de bahçede de çalıştıkça çalışırdı; peteklerle,

ağaçlarla, tavuk ve civcivle... Uzun lafın kisası, bütün işlerini kendi görsün istiyordu... “ (UKY: 46)

“...Behram ise altmışı çoktan geçmişti; ama ailesi, karısı, çoluk çocuğu yoktu, buna önceden de hiç hevesi olmamıştı, “külfet kadın, çocuk... yok, yok, Allah aşkına, başka şeyden konuşalım” ısrarla onu evlendirmek isteyen babası çoban Kamervefat ettikten sonra daha hiç kimseyi kandırmaya gerek kalmadı, kendisi için yaşıyordu, bir de arıcılık yapıyordu, çünkü Behram arıcıydı, hem de iyi arıcıydı...” (UKY: 129)

▪ Behram eğitimini yarıda bırakmasına rağmen bilgisi, hoş sohbeti ile cahillikten arınmış, hayat okulunda olgunlaşmış kalender bir insandır. F.K. ile gerçekleştirdikleri sohbetlerde onu hayrete düşürecek kadar akıllı bir insandır. Bu özellikleri de onu sıradan bir köy insanından farklı kılmıştır. Behram kendi deyişiyile hayat okulunu bitirmiş bir profesördür:

“...Profesörün anlattığına göre, mağarayı bulan yaşlı bir adamın yüreği defterdi; o yerlerin tarihini, masal ve efsanesini onun gibi bilen yoktu...

- Behram, adı Behram'dı. Profesör F.K.yi dikkatle dinlemiyordu. Gözü penceredeydi. Düşünceli düşünceli Behram'ın adını zihninde canlandırırdı.” (UKY: 248)

“ ...Ama bu adam hayatı boyunca ancak bir roman okumuştun, o da “Ovod”du ?! Peki bu adam benim dediklerimi nasıl böyle açık bir şekilde anlıyor; sohbet edebiliyor, kendi fikirlerini (hem de paralel dünyalar hakkında!) ifade edebiliyor, nereden geliyor bütün bunlar?! Okumasına bu konuda belli görünüyor ki hiçbir şey okumamış, duyduğuna da... inanmıyorum, kimden işiticek? Demem o ki bir tek bir şey kalıyor o da zeka! Bu derecede?! Hiç inanılacak gibi değil.” (UKY: 501)

“ - Behram Dayı, vallahi diyorum ki sen şehirde yaşasaydın, yüksek tahsil alsaydın, çoktan profesör olmuştun. F.K., hakikaten ciddiye.

- Bırak ben de bir kendimi öveyim, ne olur? Behram yerinde 'kıpırdandı'. Bu defa örtbas etmeye sakalı için öyle bir zahmet olmadı, Behram'ın dudağına konan tebessüm çok hafif tebessümdü, onu gizlemeye ihtiyaç bile yoktu:

Ben hayat profesörüyüm evladım, evet hayat profesörü 'Babam, babam sağ olsaydı da işitseydi beni. Şüphesiz döverdi'. Başını salladı babasının öfkeli yüzünü gözünün önünden silip atmaya çalıştı...' (UKY: 330)

"'Dilci ben miydim, bu mıydı?' F.K. artık Behram'a gittikçe artan merak ve hürmetle bakmaya başlıyordu." (UKY: 87)

▪ Behram; insan ilişkilerine önem veren, geleneklerine bağlı, yardımlaşmayı ve insanlara hizmet etmeyi seven, misafirperver bir insandır. O, kırıldığı insanlarla dahi dil ve gönül ortaklığı kuracak kadar yüce ve temiz bir kalbin sahibidir:

"Bakü'den gelen adamların (uzmanların) onun evinde kalması Behram'ın gururunu okşuyor, halk arasında saygınlığını yüz kat artırıyor. Behram mağarayı (oradaki yazıyı) bulmasına, ilk defa ortaya çıkarmasından belki de şehirden gelen konukların sadece onun evinde kalmalarına bile daha çok seviniyordu. Mübariz ara sıra onun bu sevincini kaçıırırsa da (bazen zorla misafiri televizyon izlemek bahanesiyle kendi evine yatmaya götürüyordu, bundan fazlasına gücü yetmiyordu) 'kıskanıyor, kıskanıyor, kıskançlık bunun canında kanındaydı' Behram bunu önemsemiyor, Bakü'den gelen misafirlere (enstitü görevlilerine, onlara rehberlik eden bölge işçilerine, Mübariz'e) hizmet etmekten, ayrı zevk alıyordu." (UKY: 105)

"... Şimdi Behram F.K.ye Mübariz hakkında "Mübariz iyi adamdı" derken neyi göz önünde bulunduruyor, neden böyle diyor; bunu sorsan kendisi de bilmiyordu. Behram sadece insanlar arasında daima gönül birliği olsun, herkes birbirinin yüzüne sadece güleriyle baksın ve birbirine hoş sözler söylesin, istemişti." (UKY: 129)

▪ Behram sınıf arkadaşı ve aynı zamanda akrabalarının kızı olan Gülsüm'e âşıktır. İlkokul ve ortaokulu Gülsüm ile okuyan Behram, çocuk kalbinde hissettiği o güzel ve sıcak duyguyu ömrünün sonuna kadar bir emanet gibi taşımıştır. Gülsüm, eğitimini devam ettirmek için Bakü'deki amcasının yanına gidince ömür boyu sürecektir olan bir yalnızlığın esiri olur. Gülsüm'e olan aşkıdan dolayı da evlenmeyi hiç aklından geçirmez:

"Kısacası gün günü, ay ayı, yıl yılı kovaladı; altıncı sınıfa bu şekilde birbirlerine (hem yüzde, çoğu zaman ise yüreklerinde) güle güle geçtiler. Altıncı sınıfta günlerden bir

gün Behram kalbinde derin bir yerin Gülsüm olmadığında sıkıldığını, ezildiğini, bir şey kaybetmiş insanlar gibi hiçbir yere sığmadığını hissetti. Gülsüm'ün 'ergenlik dönemi' vakti gelmişti sıskalığına rağmen (bir deri bir kemikti) oldukça güzelleşmişti yanakları kıpkırmızı, kaşları yay gibi, saçları kapkara, gözleri, gözleri ise menekşe renginde (aslında, bilinmiyordu yeşil miydi, mavi miydi, gök rengi miydi, neydi ?!). Kesinlikle şunu da söylemek gerekir, -tabii ki Behram'ın bundan haberi yoktu, bu ondan özenle saklanılıyordu- Gülsüm'ün kendisi de 'kalın kafalı' Behram'ı içeri girip sınıfta görmeyince sudan çıkmış balık gibi ağzını bıçak açmıyor, sanki nefes almıyordu; böyle zamanlarda sabrı tükeniyor, ne yaparsa yapsın kendine yer bulamıyordu. Tebessüm onun yüzüne bir de Behram'ı gördükten sonra (küçük yüreği derin bir nefes aldıktan sonra) ürkek ürkek geri dönerdi. Bir aynanın iki yüzü gibiydiler o ne yapıyorsa ne duyuyorsa diğeri de tıpkı öyle." (UKY: 113-114)

▪ Hayata bakış açısının değişmesinde, kişiliğinin şekillenmesinde önemli bir yer tutan aşk kavramı ile çocukken tanışan Behram; son nefesine kadar bu duygunun imtihanını verir. Gülsümsüz bir hayatın içinde yaşadığı ise yine Gülsüm'ün kendisidir:

"Biraz daha geçecekti, okulda yaz sınavları başlayacak ve onlar sekizinci sınıfı bitirecektiler. Anlaşılmayanı bazen rahat rahat, bazen ise gaddarcasına anlaşılır hâle getiren okul yılları, bu sınıf, koridor, Kehrizli köprüye kadarki yol... her şey, her şey geride kalacaktı, uzun yıllar boyunca çok şey olacaktı; çok şey değişecekti, ya geçip gidecek, unutulacaktı, ya da kalıp yaşayacaktı. Gülsüm asla unutulmayacaktı. O bundan emindi..." (UKY: 122)

"Şimdilerde akşamları evde veya Karağac'ın altında, Behram önünde bir bardak çay bir başına kaldığı zamanlar (böyle zamanlar ise ne kadar istersen çoktu) okul yıllarını, Gülsüm'ün unutulmayan tebessümünü minnettarlıkla hatırlıyor ve o an artık ilk zamanlardaki gibi acı çekmiyordu, aksine mutlu oluyordu. Rüyasına o günler giriyordu, Mübariz'in can yakan 'itirafından' önce elbetteki daha önce Gülsüm'ün ona evden 'Ovod' romanını getirip (şehirden gelen amcası, Varis Amca'sı, bir kucak kitap getirmişti) ciddi bir şekilde 'kesinlikle okumalısın' tavsiyesi üzerine kitabı okuması ve okuyup bitirdikten sonra kızı kızdırmak için 'Bu da kitap mıydı?! Okuyamadım.' diyerek artistlik yapması..." (UKY: 123-124)

“ ...Ben böyle kaldım. Gülsüm bana el sallayıp çıkıp gitti. Gitti kendisi bilir, ben ise... Gülsümsüz bana hayat mı vardı?! Ah, yazık, çok yazık. O gün o yolu Kehrizli Ark'a kadar Gülsüm'ün ardınca düşüp gitmeseydi... Şimdi bir şey değişmiş miydi, yoksa...?! Gülsüm, Gülsüm acı, hayır elbette artık acı yok; şirin bir hayal gibi her zaman onunladır. Bugün de Gülsüm onun adımlarını sayıyor, hareketlerini düzenliyor, sabah uykudan kalkıp ta geceye kadar kulağında sesi ile gözünde vücudu ile kalbinde huzuru ile onun hizmetindeydi; onu azarlıyor, övüyor, onunla iftihar ediyor, kederleniyor... Gülsüm sürekli şöyle diyor:

- Ben yanında olmasaydım, biliyor musun sana hiç kimse katlanamazdı, sen bunu biliyor musun?

- Biliyorum. Behram ona cevap veriyor, belli etmeden gülüyor, 'Sensiz ben yok olup giderdim' yüreğinde kendi kendine konuşuyor.” (UKY: 130)

▪ Geçmişine sıkı sıkı bağlı olan Behram, tıpkı F.K. gibi hüznlerinden güç alan bir karakterdir. O, yüreğinde ve hafızasında derin bir iz bırakan Gülsüm'ün gülüşüyle bir ömür geçirmiştir. Uyku tutmayan gecelerde geçmişe yol alıp anılara dalar. Böyle zamanlarda yüzündeki tebessüm yerini hüzne bırakır:

“Behram şimdi o geçmiş yılların arkasında kalan (belki de gizlenen?!) günleri hatırladığında ve o an içi sıkıldığında ilk önce aklına gelen, kızaran yüzünü hemen ondan kaçırıp pencereye diken Gülsüm'ün menekşe (yeşil, mavi?!) gözlerindeki o ürkek tebessüm oluyordu.” (UKY: 114)

▪ Bir zamanlar Gülsüm'ü bir gün görmemeye bile tahammül edemeyen Behram, artık onu sadece anılarda yaşayan ve onun gülüşüyle avunan yalnız bir adamdır. Küçük yüreğinde filizlenen aşkı artık ihtiyar yüreğinde hiç yaşlanmayan bir kara sevdadır. Yıllar sonra Gülsüm ile Kehrizli Ark'ın köprüsünde karşılaşan Behram, onun nişanlandığını öğrenince yalnızlığı ve çektiği acı bir kat daha artar:

“Behram o zaman bir defa tesadüfen Gülsüm'le karşılaştı. Üstelik çok kötü bir yerde yüz yüze geldiler, tam Kehrizli Ark'ın köprüsü üstünde ('Kehrizli ark, söyle sende ne sır var?'). Gülsüm, hakikaten başka bir Gülsüm olmuştu, öncekinden de hayli güzelleşmiş,

kendini toparlamıştı (önceleri zayıftı; ‘Sen yemek yemiyor musun, Gülsüm?! Galiba sen ağacın dalında yaşıyorsun, onun için böyle inceciksin, sana dal bakıyor...’).

İşitmişti, bazı kocakarılar bir müddet ortadan kaybolan kızlar tekrar köye döndüğünde önce onların karınlarına bakıyorlar: ‘şiş miş mi, şişmemiş mi?’. Bu bir anlık köprü üstündeki görüşme anında Behram’ın gözleri fırsatını bulup Gülsüm’ün önce gözlerinin içine ilişti, sonra Behram Gülsüm’ün kalbine baktı. Gülsüm’ün kalbi şişmişti. Bu kalbe biri girip orada yuva kurmuştu (hatıralar, hatıralar, ‘Ovod’...). ‘Ah, kocakarı, kocakarı...’ Gülsüm hamile değildi, Gülsüm’ün kalbi hamileydi. Köprünün üstü... Onların eski veda yeri... Yüz yüze geldiklerinde rengi kıpkırmızı, pancar gibi olan Gülsüm unutup elini gayri ihtiyari saçlarına attı; ama örgüleri yoktu, saçlarını modaya uygun şekilde kısa kestirmişti. Kız başını önüne eğip kalbi yaprak misali titreyen Behram’ın selamına isteksizce ‘selam’ verdi, kendisinin de yüreği aynı şekilde (ama bir şey hissettirmeden) titreye titreye geçip gitti. Vesselam. ‘Kalp kırmak neydi, ben sana gösteririm (?)’. Ama niye, niçin, neyin hatrına?! İçi öyle sıkıldı ki...” (UKY: 127-128)

- Bir akraba düğününde Gülsüm ile son kez karşılaşan Behram, yalnızlık ile yoğurduğu hayatının merkezine yine onu yerleştirerek yaşamına devam eder. Gülsüm’ün yüzüne çok yakışan ve Behram’ın ömür boyu unutamadığı o gülüşü bir veda tebessümü gibi son bir kez daha belirir yüzünde:

“Bu defa birden yüzünü çevirip bakışlarını kaçırmadan Gülsüm’e baktı. Damarında kanı donmadı mı, dondu. Gülsüm’ün yüzünün rengi giyindiği elbisenin renginin tam tersi olmuştu. Elbise kırmızı kareli siyah elbiseydi, Gülsüm’ün rengi ise şimdi bembeyazdı. Gülsüm keder ve hasret dolu yeşil (mavi, menekşe?...) gözlerini dikmişti doğru onun yüzüne ve... Gülsüm sakın sakın gülümsüyordu. Bakıyor ve gülümsüyordu. Tebessüm yine kelebek gibi onun titreyen dudaklarına uçup konmuştu. Gülsüm aynen okuldaki gibi, aynen özel olarak onun için gülümsüyordu. Onlar yine yalnız kalmışlardı. Mübariz de daha Kehrizli Ark’ın köprüsünün üstünde o ahmak sözlerini dememişti. Radyo meydanında o geride kalan zamanda olduğu gibi bütün bu düğün ahalisi; damat ve gelin, misafirler, şarkıcılar, musikiciler, hizmetçiler, şarkıyı dinleye dinleye kederli gözlerini bilinmeyen, uzak bir noktaya dikip sigarasını hevesle tütüren yüzü kıpkırmızı kızaran Seyyaf Hoca, kısaca hepsi uçup gitmişti, erimişti, yok olmuştu. Gülsüm sakın sakın, açık

bir hasretle ona bakıyor, gözleriyle ‘Biliyor musun?’ diye soruyor ve ince, kelebek tebessümü ile gülümsüyordu. Bu bir veda tebessümüydü. Son defa. Özel olarak onun için.

Bitti. Bu defa gerçekten bitti.” (UKY: 135-136)

▪ Gülsüm’den ona kalan tek yadigâr “Ovod” adlı kitaptır. Ömründe okuduğu tek kitap da budur. Bu kitaba gözü gibi bakan, onu kıymetli bir mücevher gibi saklayan Behram, aşka ve sevgiye verdiği önemi gözler önüne serer. Ovod ona Gülsüm’ü yaşatan ve hatırlatan tek somut şeydir; işte bu yüzdendir ki Behram bu kitabı defalarca okumaktan bıkmamıştır. Ölmeden önce gerçekleşmesini istediği tek arzusu da “Ovod”un Gülsüm’e ulaşmasıdır:

“...Bir defasında öğle vaktiydi, onun yatak odasına bir şey için girmiştım. Baktım, uzanıp kitap okuyor. ‘Ovod’du. Bu onun benim gördüğüm okuduğu tek kitaptı, her zaman da ortadan katlanan sayfası olurdu. Bu defa da öylece ortadan katlanmıştı, ‘anlaşılan bu adam hayatı boyunca bir kitap okumuş onu da yarısına kadar’ diye düşündüm. Sonraları anladım ki Behram Dayı bu romanı nerdeyse ezbere biliyor. Niye ‘Ovod’? Bunu ondan sorduğumda ‘Ben de bilmiyorum’ dedi, ama dudağının ucuna konan ılık bir tebessüm (sanki bu tebessümü birinden borç almış gibiydi, onun tebessümü değildi), bu tebessüm ‘Sorma, bu benim sırrım değil.’ dedi.” (UKY: 498)

“ - F.K., evladım, bir buraya bak...

Behram’ın güçsüz sesini işiten F.K. hemen onun yanına geçti.

-... buraya gel, yaklaş.

Behram’ın elinde nerden çıkardıysa bir kitap vardı. O, bu kitabı F.K.nin yanında yastığının altından çekip çıkardığı beyaz bir bezin (torba gibi bir şeydi) içine koydu, ve torbayı güçsüz eli ile ona uzattı:

Al bunu. Hâline uymayan kalın bir sesle rica mı etti, emir mi ?!

- Neydi bu, Behram Dayı?

- Al. Söyleyeceğim. Senden son bir defa...

- O nasıl sözdü, Behram Dayı?! İçi daralan F.K. onun sözünü kesip ‘maskaralık’ yapmaya başladı. Diğer paralel dünyaların birinde sen bu an buradaki Behram Dayı’ya bakıp güldükçe gülüyorsun. Gülmüyor musun?

- Öyle gülüyorum... Behram hafifçe gülümseyip başını salladı. Sen hele al bunu.

F.K. beyaz torbadaki kitabı eline aldı. Torbanın açık ağzından görünüyordu, baktı ki 'Ovod' kitabıydı, Voyniç'in meşhur 'Ovod'u. Behram Dayı'nın okumaktan yorulmadığı 'Ovod'. Çok eski bir yayındı, kitap çok eskimişti." (UKY: 444)

"F.K.nin üzüntüden boğazı düğüm düğüm olmadı mı oldu. Nefes alamadı. Bir müddet ikisi de konuşmadı.

Bir müddet sonra:

- Dinle, kesme sözüümü. Behram'ın bakışı sertleşti. Ben kendim böyle istiyorum. Bilesin... bilesin ki benim için böylesi daha iyidir. Hasretle beklediğim son bir şey kalmıştı... onu da sen şimdi gerçekleştirdin. Sana bir söz diyeyim aklında tut. Gerçek tarih işte buydu... Her insan anlamaz. İsteğim... ise..." (UKY: 445)

▪ Çocukluğundan itibaren hayvanlarla iç içe yaşayan Behram'da hayvan sevgisi hemen göze çarpar. Bozlar adlı köpeği âdeta onun dostu gibidir. Behram, onu tıpkı bir çocuğu sever gibi sever; Behram'ın şefkatinden Bozlar da nasibini alır:

"...Bozlar daha el kadarken Behram'daydı, onun bahçesinde büyümüştü. Bozlar'ı ona Veng Dağı'nın öbür tarafından dostu Medet kirve getirip hediye etmişti. Bozlar'ı Behram 'maralim' diyerek seve seve beslemişti, her ihtiyacını karşılamıştı, o Bozlar'a, Bozlar ona çok ısınmıştı, şimdi de onu ilk defa bahçesinden çıkarıp götürüp mağarada zincirledikten sonra ('Böyle gerekiyordu, maralim, böyle gerekiyordu') geri dönmeye ayağı asla gitmiyordu ki gitmiyordu. Köpeğin pırıl pırıl ışıldayan gözlerine bakmamaya gayret ediyordu. Ne görecekti ki?! Bozların ona dikilen gözlerinde sadakatten, bir de ışıktan başka hiçbir şey görmeyecekti." (UKY:81)

▪ Yufka gibi bir yüreğin sahibi olan Behram'ın iç zenginliklerinden biri de affedici olmasıdır. Hatalarına rağmen insanlarda sevecek bir taraf muhakkak bulur. Mübariz'in de Gülsüm'e karşı hisleri olduğunu ve ona yakın olabilmek için Behram'ın dostluğunu kullandığını öğrendiğinde ona kin güdecek kadar öfkelenir. Buna rağmen olanları unuttur ve onunla dostluğuna devam eder:

"Ama yok, Mübariz bir kelime söz etmese bile Mübariz iyi adamdı. Şüphesiz, kendini benim yanımda suçlu hissediyor, yüzünden ben onun içini okuyorum, suçlu hissediyor. Bu benim için yeterliydi." (UKY: 131)

“Bu sırlı büyüleyiciliği ben bir de onun sesinde o, ölüm yatağındayken bunları yazdığım vakitten bir ay önce duydum. Özellikle Mübariz ile son sohbeti benim çok tuhafıma gitti. Behram Dayı’nın yanına gelip hüzünlü hüzünlü oturan Mübariz, onun elini eline aldı; güya ovuşturup ısıtacaktı bir müddet sonra:

- Affet beni Behram hakkını helal et, diye fısıltıyla konuştu.

Behram Dayı kısılan gözlerini hâlsiz bir şekilde onun gözlerine dikti:

- Boşuna konuşma, sen de hakkını bana helal et, diye fısıltıyla konuştu.” (UKY: 492)

▪ İnsanları seven onlarla dostça geçinen Behram’ın en önemli özelliklerinden biri de fedakâr olmasıdır. Nitekim Behram F.K.nin Çiçekli Yazı’yı okuyabilmesi için Mağaranın Ruhü ile yaptığı anlaşmada kendini kurban olarak gösterir ve hayatından vazgeçer. Behram’ın hayata gözlerini kapaması romanın en hüzünlü sahnelerinden biridir:

“Zaman kendini bekletmedi. Gerçekten, Behram’ın dediği gibi saat on biri biraz geçmiş bu olay gerçekleşmişti. Gözlerini kapatıp konuşmayan ve bazen içini çeken Behram onun yanında oturup elinden tutmuştu) birden ağır ağır nefes almaya başladı, sonra nefes almasına küçük bir ara verdi, hatta nefesi bir defa gitti, bir daha gelmedi, sonra nasıl olduysa döndü yine.. F.K.nin heyecandan boğazı kurudu (o bütün bunlara hem bakamıyor, hem de gözünü Behram’dan ayıramıyordu) omzundan soğuk ter, su gibi aktı. Sonunda Behram’ın nefesi son defa fena gitti, bir daha gelmedi. Yüzü önce oldukça ciddileşti, nefesinin geri gelmemesine sanki kendisi de şaşırды, kaşları çatıldı, yüzündeki çizgiler gerildi. Sonra bütün vücudu titredi, sanki ayaklarının bağı çözüldü. F.K. yorgan üstünden onun ayaklarını ovuşturmak için elini uzatmak istiyordu ki adamın bütün bedeni birden bire donakaldı. F.K.nin elini tuttuğu parmakları boşaldı gözleri açıldı ve bir noktaya dikildi. F.K. bir baktı ki Behram’ın yüzündeki deminki sert ifade hiç yokmuş gibi uçup gitti, şimdi onun yüzünü uysal bir tebessüm kapladı. Behram gözünü kırpmadan zarif bir ciddiyet ve dikkatle onu süzmekteydi, nefesi ise artık gelmiyordu.

...Behram böyle rahat bir şekilde ruhunu teslim ettikten biraz sonra onun yanından sessizce ayrılan F.K. evin ışığını birkaç defa yakıp söndürdü; yeşil sobalı odaya geçip yazı masasının dayandığı ve bahçeye açılan pencereye burnunu yapıştırdı. O taraf zifiri karanlıktı. Burnunun ucu pencereye yapıştığı gibi nefesi pencere camını terletti. F.K. büyük bir gayretle dikkat edip ancak şunu seçebildi ki yine yağmur yağmaya başlamıştı.

Damlalar önce bir bir (seyrek) sonra ise sık sık (art arda) diğer taraftan pencereyi takırdatmaya başladı. F.K.nin yüreği tıpkı yağmurun ahengine uymuştu, pencereye değerek su hattına dönmüş aşağı doğru (bazıları ise yukarı doğru) süzülen pencerede garip (acayip, ilginç?!) nakışlar bırakan yağmur damlaları nasıl bir hızla gelip cama konuyorsa F.K.nin yüreği de o hızla o ritimle vurmaktaydı, ne az ne çok.” (UKY: 445-446-447)

▪ Herkes tarafından iyi bir insan olarak anılan Behram, Veng Dağı ile özdeşleşen bir köy kahramanıdır:

“Profesör sözünü yarıda kesti, bir daha bana dikkatle baktı. Bu defa ben onun bakışlarının derinliğinde hüznün ve keder gördüm.

- Yazık o adama, diyerek sözünü değiştirdi. Behram’ı diyorum. Yazık ona. Mübariz de kötü biri değil. Ama Behram... Yazık. Onsuz oralar yetim kaldı.” (UKY: 510)

Mübariz: Romanda dikkati çeken bir diğer “asli kahraman” ise Mübariz’dir. Mübariz, Behram ile Gülsüm’ün çocukluk arkadaşıdır. Çok konuşkan ve çok meraklı bir insandır. Mübariz’in fiziksel özellikleri romanın birçok yerinde tasvirlerle anlatılmıştır. Fiziksel açıdan en dikkat çekici özelliği uzun burnudur. Bu özelliği âdeta onun sıfatı hâline gelmiş ve uzun burunlu Mübariz olarak anılmıştır:

“...Asıl hâline acınacak adam benim, Behram’dı, Mübariz değil; uzun burunlu Mübariz hiç değil. Ne olmuş ki Mübariz’e?! Evi barkı, çocukları, karısı (daha o zamanlar genç, hoplayarak gezen Tükez Karı hakkında da acı diller bazı şeyler söyledi, günahı diyenlerin boynuna)... Mübariz hayatını çoktan kurdu...” (UKY: 106)

“F.K. Mübariz’in uzun burnuna yine dikkatlice baktı. Aslında gözlerini kaçırmaya çalışsa da bu burun ister istemez takılıyordu gözüne. Mübariz bunu hissetti, zavallı Mübariz gerçekten bazen burnunu nereye saklayacağını kendisi de bilmiyordu yerli yersiz cebinden mendili çıkarıp özenle burnunu siliyordu. F.K.nin aklına yine Mirze Celil’in Hudayar Bey’i gelmedi mi geldi ve o gülmek için kendini zor tuttu: ‘İnsanlar, onların duyguları, kulakları, burunları zaman geçtikçe değişmiyor. Değişen dış görünüştür; giysisi, saçının şekli, kişisel bakım türleriydi, biraz da aklın (o da eğer varsa) azlığı çokluğuydu...’.” (UKY: 380)

“Bu uzun burunlu, çizgili kalın ceket (hem mevsim için uygun değildi, hem de üstüne biraz büyüktü) giyen ‘müdür’ daha ilk bakışta Afak’ın hoşuna gitti ‘komik biriydi, tuhaf bir burnu var, kendisi de sanki bizi görünce şaşırdı’ (‘şehirli köylü’ oyunu Afak’ın hoşuna gidiyordu). Afak sessiz sessiz oturup ‘komik’ adamın oraya buraya kaçan ve asla rahat edemeyen gözlerine (yabancı birine gözleri şaşı gibi geliyordu) kâh sağ kâh sol gözüne tebessüm göndererek içinden geçenleri şen bir edayla yavaşça o tebessüme geçiriyordu.” (UKY: 456)

▪ Mübariz’in dikkat çeken bir diğer fiziksel özelliği ise sağ ayağının aksak olmasıdır:

“Bu sıcakta böyle kalın ceket giyinmiş kolhoz başkanı Mübariz’in uzun burnundan ve azıcık sağ ayağının aksamasından, keskin, çok keskin bakışlarından başka hatırdan kalan, mühim bir tarafı herhâlde yoktu. Hı, bir de ısrar etmeyi severdi. Usulca, gizlice baka baka... Mübariz ilk bakışta ne düşündüğünü belli etmeyen adamdı.” (UKY: 53)

“Gizlice ona dikkat eden Mübariz topallayarak yola koyuldu. Yolları önce Kehrizli Ark’ın yanından geçiyordu, sonra azıcık sola dönüp çıkacaktılar Veng Dağı’nın doğru eteğine kadar uzanan sürü yoluna. Mübariz şaşkınlık içindeydi...” (UKY: 61)

▪ Meraklı kişiliğinin yanı sıra soru sormayı çok seven Mübariz, soru üstüne soru sorarak insanları bunaltır. Bir konuya ilişkin hiçbir ayrıntı onun gözünden asla kaçmaz. Uzun burnunu sokmadığı konu yoktur:

“...Mübariz köyün meşhur soru soranıydı. ‘Uzun burnunu sokmadığı konu yoktu...’ Köyde onun soru yağmuruna tutulan kim olursa olsun, yalvarıp yakasını güç bela kurtarabiliyordu:

- ‘Bilmiyorum, vallahi, benlik değil. Sen bilmiyor musun?’

- Güzel, şunu da bil bakalım, atom bombasını kim bulmuş???

- Ya Mübariz, ben nerden bileyim bunu sen bunları da nerden biliyorsun, teknik okulun marifetini görüyor musun?!” (UKY: 115)

“...O zaman özel bir hevesle Mübariz aklına gelen her şeyi bu ustalara üst üste soruyor (onların bölge merkezindeki işleri, evleri, eşi, çoluk çocuğu, akrabaları hakkında, ‘yakın’ Moskava’dan, ‘uzak’ Berlin’den), haddinden fazla ustaları bezdiriyordu. Her zamanki gibi sessiz duran Zerbeli hayretle diyordu ki (sadece o zaman somurtkanlığı onu terk ediyordu) benim evimde neyim var, neyim yoktu Mübariz benden iyi biliyor.” (UKY: 109)

“... Birden hiç nedeni yokken insanın tam gözlerinin içine doğru dik dik bakıp soru sorması vardı. Mesela, bir defa Allahverdi’ye birden şöyle bir soru sordu:

- Biliyor musun, BMT’nin genel sekreteri kimdir? Bilmiyorsun...

- Kimdi, ya Mübariz? Samimiyyetle onun bunun yüzüne bakan (yardım eden olmadı) Allahverdi şaşırıp merakla sordu.

- U Tan’dı. U Tan.

- Kime diyorsun utan, hu? Ben mi utanayım? Kıpırmızı bozaran Allahverdi, öfkelensin mi gülsün mü bilemedi.

- Yok e... etrafta duranları şeytanca inceleyen Mübariz için için güldü. Ya Allahverdi Dayı, “U Tan” insan adıdır. Kendisi aslen Birmalıdır. Birma bir ülkedir. Bütün dünyanın reisliğini vermişler ona. U Tan’a.

- Ada bak, be. Utan. Utan’ın oğlu olmuş mu?

- Olmamış, olmamış... Etraftakiler hevesle faaliyete geçtiler...” (UKY: 116)

▪ İktisat eğitimi gören Mübariz, kolhozun başkanıdır. Atmış beş yaşlarında evli ve çoluk çocuk sahibibi bir adamdır:

“...Mübariz uzun zaman önce köye dönmüştü karısı çocukları... kolhoz başkanıydı, Behram ise altmışı çoktan geçmişti; ama ailesi, karısı, çoluk çocuğu yoktu, buna önceden de hiç hevesi olmamıştı...” (UKY: 129)

▪ Mübariz de Behram gibi Gülsüm’e âşıktır. Behram’a bir dost gibi yaklaşmasının altında bu gerçek yatar. Mübariz okula gitmediği zaman okul çıkışında Behram’ı daha doğrusu Gülsüm’ü bekler. Bu yüzden en büyük eğlencesi Gülsüm ile uğraşmaktır:

“...Mübariz Behram’ın okuldan çıkacağı zamanı, hangi dersinin olup olmadığını çok iyi biliyordu, hatta Behram hayret ediyordu ki bazen son dersleri olmadığında bile

okuldan çıkıp Mübariz'i okul kapısının karşısında, kurumuş Karağac kütüğünün üstüne oturduğunu görüyordu. 'Çoktandır bekliyor muydu, neydi? Ya bunun kendi dersleri ne oldu?! Gerçek dosttu, gerçek dost diye buna derim...' (UKY: 116)

"Gülümser Gülsüm'le yolları bir olduğu için, çoğu zaman diğer çocuklar olmadığında Kehrizli köprüünün üstüne kadar üçü birlikte gidiyorlar; köprüünün üstünden birlikte geçiyorlardı. Mübariz, Behram, bir de o, Gülsüm. Köprüyü geçip Mübariz'le Behram sola, Veng Dağı'nın eteğine, Behramgilin bahçesine (Çoban kalpağına) doğru, Gülsüm ise başını önüne eğip (ama gülmekten de geri kalmıyordu), sağa dönüyordu. Gülsümgilin evi mezarlık yolundan önceydi. Vedalaşırken Mübariz her defasında kıza şakayla bir söz bulup diyordu: 'Bak, sabahki derslerini iyi çalış, sabah matematik dersinde sana soru sorulacak, içime doğuyor. '...' (UKY: 116-117)

▪ Gülsüm'e olan ilgisi konusunda yakayı ele veren Mübariz ondan aldığı cevap karşısında âdeta yıkılır. Mübariz de Behram gibi Gülsüm'ü hiç unutamaz:

"...nihayet günlerden bir gün Mübariz kendi kendini ele verdi... Bu her defa Behram'ın aklına geldiğinde kalbi hızlı hızlı çarpıyor. O gün Mübariz okuldan köprüye kadar sürekli şunu deyip durdu: 'İnsanların birbirinden uzakta birbirini hatırlaması nasıl oluyor, biliyor musunuz?'. Ardı arkası kesilmeden konuştu, sorularını yağdıra yağdıra o an en çok da Gülsüm'e bakıp, 'sen acele etme, Behram, sen acele etme' diyerek bir taraftan bir kelime söz söylemeye çalışan Behram'ı sakinleştirdi, cevabı bir tek Gülsüm'den bekledi. Behram'ın ise yüreği sabırsızlıkla atıyordu. 'Benden herhâlde sonra soracak, kız şimdi yolu dönecekti, onun için yakasını bırakmıyor.'"

Gülsüm, elbetteki yine de gülümseyerek (gülmeden olur muydu hiç?) 'bilmiyorum' dedi.

- Ben diyorum ki belki... Behram bir daha ümitsizce bir şeyler söylemeye çalıştı.

- Dedim ya. Sen bekle!.. Mübariz coşmuştu, artık bu defa sabırsız ve kaba bir şekilde Behram'ın sesini kesti, yüreği titreye titreye tekrar yüzünü Gülsüm'e çevirdi, istiyorsan deneyelim mi?! Eğer... hayır, sen bu akşam evde beni hatırladığında mutlaka saate bak saat kaçtı?! Göreceksin ben de seni aynı vakitte hatırlayacağım. Sen şahit ol!" (UKY: 117-118)

“Gülsüm yine Behram’la birlikte dersler bittikten sonra okuldan çıktığı zaman Mübariz’i her zamanki yerinde görüp (ağaç kütüğünün üstünde oturmuştu) tebessümünün yerine açıkça görülen bir somurtkanlıkla cevap verdi, adımlarını hızlandırdı. Mübariz’le Behram ise hiçbir şey anlamadan onunla birlikte hızlıca yürüdüler.

- Ne oldu, dün ben aklına geldiğimde saat kaçtı?

- Konuşmayı unutan Mübariz selamsız kelamsız (beklemeden) kalbi çarpa çarpa sordu. ‘Bu niye böyle somurtuyordu?!.. Acaba ne olmuş?!’.

Gülsüm cevap vermedi, parmaklarıyla okul çantasını sıkı sıkı tuttu. Ama Mübariz cevap almadan insanın yakasını bırakmış mıydı, bırakmamıştı. Bu defa da usandırdı:

- Saata baktın mı, saat kaçtı? Öyle sordu ki artık cevap vermemek mümkün olmadı, köprüye Gülsüm’ün evlerine döndüğü yere de az bir yol kalıyordu.

- Hiç aklıma gelmedin. ‘Git başımdan! İşim gücüm bitti bir de senin uzun burnun mu aklıma gelecekti?!’.” (UKY: 119)

“‘Mahv olan’ Mübariz’in iniltili cevabını Behram sonraki zamanlarda sık sık hatırlar ve o zaman acı acı gülümser. Bir daha tekrar tekrar o yeri hatırlıyor, Gülsüm’den bakışlarını çekemeyen Mübariz’den (sanki, şimdiydi) tekrar soruyor:

- Sen! Sen! Sen ne zaman onu hatırladın? Hadise, mekân biraz öne gidiyor. Mübariz yine duruyor, Gülsüm’den gözlerini kaçırarak Behram’ın nihayet gözünün önünü görmesini sağlayan ve yaralı kalbinde ne zamandan beri sakladığı o iniltili cevabını sanki kendi kendine (yüz bininci defa) fısıldıyor:

- Benim onu hiç unuttuğum zaman olmuş mu?! “(UKY: 121)

▪ Mübariz, kendini daima Behram’a karşı suçlu hissetmiştir. Kendini Gülsüm ile Behram’ı ayıran bir kara çalı gibi görür. Yıllar geçmiştir; ancak çektiği vicdan azabı geçmemiştir:

“Mübariz nefes nefese otlak yerine geldi:

- Gelmiş. Selamsız kelamsız ‘iyi’ (‘kötü?’) haber verdi.

- Mübariz, sen niçin geldin?

- Öylesine... Geldim. Diyorlar, nişanlamış güya. Varis Amcasının oğluyla nişanlanmış.

- Allah mutlu etsin. Sanane?

- Seni düşünüyorum. Ben senin için söyledim.

- Mübariz başını önüne eğip yalan söyledi. Behram'ın genç kalbinde neler olup bittiğini 'kör' Mübariz biktıran sorularını sora sora çoktan öğrenmişti. Mübariz'in sonraları kendi kendine zulmederek azap çektiği, uykusuz geçirdiği geceleri bir değildi, iki değildi. 'Ben sebep oldum, ben sebep oldum. Ne onu bıraktım hareket etsin, ne de kendim... bir şey yapabildim. Zalimin kızı , zalimin kızı...' (UKY: 128)

▪ Behram'ın tabutunu mezarlığa götürürlerken bir zamanlar Gülsüm'ün oturduğu evin karşısından geçtikleri için geçmişi hatırlayan Mübariz'in içi daralır. Mübariz, Gülsüm'ü deliler gibi seven ama ona kavuşamayan Behram için bir kez daha üzülür:

“...Behram'ın tabutunu komşular, akrabalar acele acele Kehrizli Ark'ın köprüsünden (dünkü yağmurun balçığına bata bata) geçerek köy kabristanlığına götürüp hemen defnettiler. Köprünün diğer tarafında, yolun sağında, Gülsümgilin kilitli kapılarının karşısında Mübariz'in içi (hiç böyle olmazdı) çok sıkıldı, rengi karardı. 'Behram, Behram...' kaşları çatıldı.” (UKY: 451-452)

▪ Mübariz her şeye rağmen iyi bir insandır. Hatasını kabul eden, kıldığı insanların gönlünü almaya çalışan ve dostluğa önem veren biridir. Uzun yıllar Behram ile dost kalmayı başarabilmiştir. Dar zamanlarında onun yanında olmuş, yardımını ondan esirgememiştir. Behram'ı son yolculuğuna uğurlayan Mübariz, onun cenazesinde elinden gelen her şeyi yapmış, dostluk görevini yerine getirmiştir:

“...Mübariz haftada bir kez Behram'a eşi Mensume'nin kendi ineklerinden sağdığı sütten bir bidon süt getiriyordu. Behram da borçlu kalmazdı. Aralarında sanki yazılmamış bir sözleşme vardı. Behram ayda veya iki ayda bir Mübariz için en güzel meşhur balını götürüp evlerine bırakırdı. Kısacası, el eli yıkar, el de döner yüzü yıkar, bugün haftası gelmişti...” (UKY: 343-344)

“Kabristanlıktan dönüp bahçeye gelen adamlara eve girme teklifinde bulunuldu. Teklifi Mübariz etti. Tükez kadın çay koymuştu, helva yapmıştı. İçeri geçen az oldu. Onlar da çok oturmadılar, hemen kalktılar. Akrabası yok (ya da işte burdakilerin hepsi akraba değil miydi?!) ailesi yok, kime başsağlığı dileyeceklerdi, kendilerine mi?! Mübariz salavat çekti ve Fatiha okudu. 'Sabah değil, ondan sonraki gün ölümünün üçüncü günüydü,

bilesiniz'. Adamlar bir bardak çay içip 'Allah rahmet eylesin' diye diye dağılıp gittiler. Mübariz kaldı.' (UKY: 452)

▪ Dostunu ebedî yolculuğa uğurlayan Mübariz, onun ölümünden oldukça etkilenmiş ve ölüm gerçeğinin doğurduğu hüznü içinde yaşamıştır:

“ - Önceki gün bu vakitlerdi. Sen gittikten sonra bu iş nihayet ki bitti. İlk defa onun için okudum. Sevindi.

Yüreği paramparça olan Mübariz: 'biliyorum, biliyorum...' hissetti ki şimdi keder onu boğacak, gözleri yaşaracak; güya boğazını temizledi, mendili ile yine boğazını sildi (bu kez ter yoktu), yine hiç kimsenin yüzüne bakmadı, gözünü dikti yere, artık bir kelime konuşmadı. F.K. onun hâlini anlıyordu. Bu defa (ilk defa) Mübariz'e tuhaf (gecikmiş?) bir samimiyetle baktı.' (UKY: 469)

Gülsüm: Romanda yer alan “tıp”lerden biri Gülsüm'dür. Gülsüm'ü Behram'ın ona olan büyük aşkıdan ve sık sık geçmişin kapısını araladığı anılarından tanırız. Romanda Gülsüm'ün fizikî ve karakter özellikleri tasvirlerle anlatılmıştır. Fizikî özellikleri; çocukluk, gençlik ve yaşlılık hâllerini ayrı ayrı yansıtabilecek niteliktedir.

▪ Behram'ın hem sınıf arkadaşı hem de akrabasının kızı olan Gülsüm'ü zihinlerde canlı tutan en belirgin özellik onun sürekli gülümsemesidir:

“...Gülsüm ise kıpkırmızı kızarıp öyle durmadan gülümsüyordu, tebessüm tıpkı renkli bir kelebek olup dudagina konmuştu, sanki bir daha hiçbir yere uçmayacaktı. Tebessüm Gülsüm'ün yüzünden eskik olmuyordu ki olmuyordu; biraz geçti, sınıfta hepsi onu 'Gülümser' diye çağırmaya başladı. Bir defasında kaçarken düşmüştü (dersler bittiği zaman böyle oluyordu) itişe itişe elbetteki farkında olmadan Gülsüm'ü düşürmüşlerdi (kalın çorap üstünden giydiği lastik ayakkabısı ayağından çıkmıştı), dizi yere çarpıp kanamıştı. Ayakkabısını onun ayağına giydiren Behram'a, bir de sıyrılmış dizine korka korka bakıp 'uf... uf... uf...' diye inildeverek kız hem ağlıyordu ,menekşe (yeşil, mavi?) gözünden yaşlar iniyordu, hem de... yalnız Behram için zorla da olsa gülmekten geri kalmıyordu.' (UKY: 113)

▪ Gülsüm; güzel, alımlı ve akıllı bir kızdır. İlk bakışta dikkat çekecek kadar etkileyici ve güzel, menekşeyi andıran gözleri vardır:

“...Ayakkabısını onun ayağına giydiren Behram’a, bir de sıyrılmış dizine korka korka bakıp ‘uf... uf... uf...’ diye inildyerek kız hem ağlıyordu ,menekşe (yeşil, mavi?) gözünden yaşlar iniyordu, hem de... yalnız Behram için zorla da olsa gülmekten geri kalmıyordu.” (UKY: 113)

“...Gülsüm’ün ergenlik dönemi’ vakti gelmişti sıskalığına rağmen (bir deri bir kemikti) oldukça güzelleşmişti; yanakları kıpkırmızı, kaşları yay gibi, saçları kapkara, gözleri, gözleri ise menekşe renginde (aslında, bilinmiyordu yeşil miydi, mavi miydi, gök rengi miydi, neydi ?!)... .” (UKY: 113-114)

▪ Ortaokul eğitiminden sonra eğitimini tamamlamak için Bakü’deki Varis Amcasının yanına giden Gülsüm filoloji eğitimi almıştır. Yüksek okulun dördüncü sınıfindayken köyüne folklor derlemeye giden Gülsüm, köyün gençlerinin aklını başından alacak kadar güzeldir:

“...Bir defasında yaz tatili zamanı (büyük ihtimalle, dördüncü sınıfa geçmişti) derleme yapmak maksadıyla Gülsüm’ü tecrübe edinmesi için yakından tanıdığı kendi köyüne göndermişlerdi. Ev ev gezip masal, efsane, fıkra, deyim derliyordu. Gülsüm’ü köyde görenler sadece ondan bahsediyorlardı. ‘Güzel, alımlı, akıllı, edepli... masal derlemeye gelmiş, ona güzel bir masal anlatsam.’ Köyün gençleri kılık kıyafetlerine özen göstermeye başladılar...” (UKY: 126-127)

▪ Fizikî özellikleri; çocukluk ve gençlik dönemleriyle karşılaştırılarak verilen Gülsüm’ün güzelliği onun hiç değişmeyen fizikî özelliklerinden biridir. Sıska bir kız çocuğu olan Gülsüm, artık etine dolmuş güzel bir genç kızdır:

“Behram o zaman bir defa tesadüfen Gülsüm ile karşılaştı. Üstelik çok kötü bir yerde yüz yüze geldiler, tam Kehrizli Ark’ın köprüsü üstünde (‘Kehrizli ark, söyle sende ne sır var?’). Gülsüm, hakikaten başka bir Gülsüm olmuştu, öncekinden de hayli güzelleşmiş, kendini toparlamıştı (önceleri zayıftı; ‘Sen yemek yemiyor musun, Gülsüm?! Galiba sen ağacın dalında yaşıyorsun, onun için böyle inceciksin, sana dal bakıyor...’).” (UKY: 127)

▪ Varis Amcasının oğlu Seyyaf ile evlenen Gülsüm'ün bir de çocuğu olur. Yıllar sonra Bakü'de bir akraba düğününde Behram ile karşılaşır. Behram onun gittikçe güzelleştiği fikrinden yine kendini alıkoyamaz:

“...Gülsüm onu gördüğünde yanakları birden kızarmadı mı kızardı (sadece önceki tebessümü yüzünde yoktu, ama tebessümsüz de Gülsüm aynı Gülsüm'dü, 'Bu kız her defa bir az daha güzelleşiyor'). Gülsüm'ün üstündeki kırmızı kareli siyah elbisesi, boynundaki iki katlı incisi ona çok yakıştıyordu...” (UKY: 132)

▪ Güzelliği ile yıllara meydan okuyan Gülsüm, artık iki torun sahibi bir ninedir. Sırlı ve büyüleyici tebessümünden ise hiçbir şey kaybetmemiştir:

“Nine, menekşe renkli gözlerinde (gözlük de bu rengi gizleyememişti) sırlı bir tebessümle torununa 'hey seni... iftira atma hiçbir şey yok' dedi. Ben onlara yaklaştığım için başını kaldırıp yüzünde hâlâ o tebessüm biraz da hayretle beni dikkatlice inceleyip tanımaya çalıştı; ama elbette tanımadı. Onun sırlı tebessümü benim, şöyle söyleyeyim kalbimi yerinden oynattı.” (UKY: 518)

“Gülsüm Nine, elindeki beyaz torbayı ve içindeki kitabı yine parmakları ile okşaya okşaya oturduğu yerden bana kederli kederli (hüzünle) baktı. Bu bakış yavaş yavaş yarasını korumaya çalışan çok ince, çok hazin ve çok aciz bir tebessüme büründü. Gerçekten, ben çok tebessüm görmüştüm; ama böylesini görmemiştim. Gerçekten de gülümser Gülsüm hakkında söylendiği kadar güzeller güzeliymiş.” (UKY: 522)

▪ Romanda Gülsüm'ün Behram'a olan ilgisi doğrudan verilmemiş; sezdirilerek anlatılmıştır. Çocuk kalbinde Behram'ı okuduğu kitabın kahramanı Ovod'a benzeten Gülsüm, Mübariz aralarına bir kara çalı gibi girinceye dek Behram ile geçirdiği vakitlerden büyük keyif alır. Behram olmadığı zaman kendini hep mutsuz hisseder:

“Gülsüm gözleri Behram'da olsa da (her zamanki gibi açıkça özellikle onun için gülümsüyordu) Mübariz'e:

- Evet de insanlar aynı vakitte birbirleri hakkında düşünüyorlar diye sen demiyor muydun? Burada Behram aslında Gülsüm'ün bakışlarından ilham alıp attı kendini

ortalığa, ne attı birden aklına geldi ki dünkü sohbetin özü bu sorudadır, onu da şahit göstermiştiler; Gülsüm, onun Gülsüm'ü ise şimdi ondan yardım bekliyor (???).” (UKY: 120)

“Kısacası gün günü, ay ayı, yıl yılı kovaladı; altıncı sınıfa bu şekilde birbirlerine (hem yüzde, çoğu zaman ise yüreklerinde) güle güle geçtiler. Altıncı sınıfta günlerden bir gün Behram kalbinde derin bir yerin Gülsüm olmadığına sıkıldığını, ezildiğini, bir şey kaybetmiş insanlar gibi hiçbir yere sığmadığını hissetti. Gülsüm'ün 'ergenlik dönemi' vakti gelmişti sıskalığına rağmen (bir deri bir kemikti) oldukça güzelleşmişti yanakları kıpkırmızı, kaşları yay gibi, saçları kapkara, gözleri, gözleri ise menekşe renginde (aslında, bilinmiyordu yeşil miydi, mavi miydi, gök rengi miydi, neydi?!). Kesinlikle şunu da söylemek gerekir, -tabii ki Behram'ın bundan haberi yoktu, bu ondan özenle saklanılıyordu- Gülsüm'ün kendisi de 'kalın kafalı' Behram'ı içeri girip sınıfta görmeyince sudan çıkmış balık gibi ağzını bıçak açmıyor, sanki nefes almıyordu; böyle zamanlarda sabrı tükeniyor, ne yaparsa yapsın kendine yer bulamıyordu. Tebessüm onun yüzüne bir de Behram'ı gördükten sonra (küçük yüreği derin bir nefes aldıktan sonra) ürkek ürkek geri dönerdi. Bir aynanın iki yüzü gibiydiler o ne yapıyorsa ne duyuyorsa diğeri de tıpkı öyle.” (UKY: 113-114)

▪ Gülsüm'den Behram'a kalan tek yadigâr Ovod adlı kitaptır. Ölmeden önce gerçekleşmesini istediği son arzusu Ovod'un Gülsüm'e ulaşmasıdır. Ovod'u Behram'a benzeten Gülsüm için de bu kitabın özel bir yeri vardır. Gülümser Gülsüm, bu emaneti Ovod'u tekrar okurken alır. Romanın aynı zamanda sonu olan bu hüznü sahne Gülsüm'ün de Behram'ı sevdiğini ve onu hiç unutmadığını doğrular niteliktedir:

“Gülsüm Nine, elindeki beyaz torbayı ve içindeki kitabı yine parmakları ile okşaya okşaya oturduğu yerden bana kederli kederli (hüzünle) baktı. Bu bakış yavaş yavaş yarasını korumaya çalışan çok ince, çok hazin ve çok aciz bir tebessüme büründü. Gerçekten, ben çok tebessüm görmüştüm; ama böylesini görmemiştim. Gerçekten de gülümser Gülsüm hakkında söylendiği kadar güzeller güzeliymiş. Ama o tebessümün gelip konduğu yeşil (mavi, menekşe?) gözlerinin içinde benim gitmemi sabırsızlıkla (bir başka dünyada sabırla) bekleyen iki damla yaş vardı. Belki bana öyle geldi, kim bilir?!” (UKY: 522)

Afak: Romandaki “tip”lerden bir diğeri ise Afak’tır. Romandaki hadiselerin küçük bir bölümüne dahil olan Afak daha çok F.K.nin iç âlemindeki konuşmalarında yer alır. Bakü’de ailesi ile yaşayan Afak, yüksek okul öğrencisidir.

- F.K.nin aşk hikâyesinin baş kahramanı olan Afak; F.K.yi tıpkı onun gibi seven, ona tutkulu bir aşk ile bağlı, neşe ve hayat dolu bir genç kızdır. Romanda Afak’ın daha çok fizikî özelliklerine yer verilmiştir. O; güzel olmaktan ziyade alımlı, dikkat çeken bir genç kızdır.

- Romanda Afak’ın fizikî özelliklerini ve nasıl bir insan olduğunu onunla Moskova’da nasıl tanıştıklarını anlatan F.K.nin dilinden öğreniriz:

“...Moskova’da. Otuz üç yaşındaydım, ilk kez Moskova’ya gidiyordum, ilmi konferansa. Metroda bir de başımı kaldırıp gördüm ki, tam karşımda bir güzel kız oturuyordu. Bana doğru hiç bakmıyor, ama yine de sanki bana ‘gel gel’ diyor. F.K. pencerenin önünden ayrıldı, içip bitiremediği çay bardağını iki eli ile sımsıkı sıkıp bıraktı. Sıcak kanlı, güzel. Güzelden ziyade alımlıydı. Bana öyle geldi ki böyle hayranlıkla bakmam onun hoşuna gidiyor. Sonra sanki biri kulağıma bu kızın Bakü’den geldiğini fısıldadı...” (UKY: 385)

“...Demin dedim. Bu kız güzel değildi; ama Behram Emmi çok güzel... görünüyordu. Güzel görünmek hiç kimseye bu kadar yakışmamıştı. Ben onu sokakta hayran hayran seyretmeye doymuyor, yorulmuyordum en önemlisi de utanmıyordum. İnsana böyle baktığında o insan senin yüreğinden geçenleri hissediyor muydu acaba?! Neyse...” (UKY: 392)

- Afak’ın güzel ve alımlı bir kız olduğunu onu görünce Gülsüm’ü hatırlayan Mübariz’in gözlemlerinden ve hissettiklerinden de anlarız:

“Mübariz çoktandır böyle güzel kız (gelin?) görmemişti. ‘Bu bana bir şey sormak istiyor. Kime, kime benziyor?! Birine benziyor ama ben hatırlayamıyorum...’

Yalana gerek yok, iyi hatırlıyordu. Sık sık hatırlıyordu. Ama Behram’ın ölümünden sonra hemen bunun yaşanmasını istemezdi. Şimdi de Mübariz’in aklına Gülümser Gülsüm gelmemiş miydi gelmişti (‘Acaba bu saat bu dakika Gülsüm de beni hatırlıyor

mu?') içi çok sıkıldı. Bu şehirli kız niye böyle sırtıp duruyor?! Bu kız mı sebep oldu? Gülsüm'ü onun aklına unutulmuş yılların boşluğundan çekip tebessümlü (gülüşünü zorla tutan) bu şehirli kız mı getirdi, bu kız getirdi. ... ” (UKY: 457-458)

- Afak; samimi canayakın, sevgi dolu bir insandır:

“Onun bugün böyle samimi bir şekilde, dostça birbirlerini bin yıldır tanıyorlarmış gibi davranması, en önemlisi ise F.K.ye “sen” diye seslenmesi (dün ısrarla “siz” diyordu) F.K.nin buzunu bir anda eritti. Bugünkü Afak dünkü değildi. Gerçekten de sanki yıllardır tanıyorlardı birbirlerini. Gidip Telgraf binasının içine girdiler.” (UKY: 397)

“- Hay Allah senin iyiliğini versin, inşallah hastalanmazsın yoksa kendimi hiç affetmem... Gel, bu tarafa gel...

Afak F.K.yi girişte bir kenara çekip üstünün karını temizlemeye başladı. Kar dünkü gibi yağmasa da (bugün soğuk daha etkiliydi) kar tanecikleri havada tembel tembel dönüyorlardı; ve onların bazıları F.K.nin paltosuna düşüp düştüğü yerde donuyordu, sonra pırıl pırıl yanan yıldızcığa dönüyordu.” (UKY: 398)

- F.K.nin kişiliğinden ve meslek hayatıyla ilgili sohbetlerinden etkilenen Afak, sanki yıllardır onunla yaşıyormuşçasına F.K.nin hayatına “aşk” ile sokulur:

“...Çiçekli Yazı hakkında Afak'a bahsettiğinde hissetti ki, kız dikkatini topladı. - Yani gerçekten o kadar eski bir zamanda yazılan yazıyı okumak mümkün müdür? Şaşkınlığını saklamak bile istemeyen Afak, açık (çok anlamlı) gözleriyle F.K.ye baktı. Bakışı ile onun içini titretti.” (UKY: 400)

“...Gittikçe Afak'tan daha çok hoşlanan F.K. (içinden kendine “bu kızı herkesten, bütün dünyadan korumak gerekir” sözünü de işte o zaman verdi) başladı Afak'a eski yazılar, deşifreler, alfabeler hakkında hevesle bahsetmeye...” (UKY: 401)

- Afak, sevgide sürekli ilgiye muhtaç olan bir tiptir. Onun sevgideki doyumsuzluğu ilişkilerinde sorun yaşamalarına neden olur. Onun davranışlarının çoğunu bıktırıcı bulan F.K.ye göre o, aynı zamanda bencil bir insandır:

“ - Yok, yok, sen ne söylüyorsun?! Benim ona sarf edecek vaktim mi var? ‘Bütün hayatımı zaten aldı elimden, aldı...’. O burda kalırsa, yazı işi kalır mağara da cabası. Her gün diyecek, oraya gidelim, buraya gidelim. O ormanı alt üst edelim, bu kayaya tırmanalım. Gitme gözümün önünden, geçerim kendimden...” (UKY: 334)

“F.K. ‘bu da beni anlamadı’ yeniden yerine oturdu, huzursuzluğu ise geçmiyordu. Parmakları ile masanın üstünü öfkeli öfkeli takırdattı, güya çok sevdiği ‘Bakü, güzel şehir, muhabbetli diyar!...’ şarkısının ritmini tutuyordu. F.K. Behram’ı sanki unutmuştu, bir anlık Afak’ın gelip köyde kaldığını hayal etti deli gibi oldu. ‘Bununla kurtulmak lazımdır, evet diyorum, evet kurtulmak istiyorum, anası cadaloz sanki haber almış hemen arkamdan gönderiyor. Git, görüş, birden soğur senden, evlenmez. Bunların aklı fikri evlenmekti, evlenmek!’ (‘Bakü, güzel şehir...’ güçlü bir takırtıyla yarıda kaldı).” (UKY: 334)

“... ‘Asmalardan sallanan üzüm’ onun aklına yine bağ evinde Afak’la birlikte geçirdikleri son akşamı getirdi.

‘Sen kendinden başka hiç kimseyi düşünmüyorsun!

- Ben mi? Allah aşkına...

- Sen! Sana demiştim, evden çıktığında telefon edersin. Demiş miydim, dememiş miydim?

-...

- Demiş miydim, dememiş miydim??? Gözyaşı cevap mıydı?

- Hayır, cevap değil... Sen biliyorsun ki...

- Bilmiyorum! Doğru düzgün cevabın yoktu çünkü.

- Yoktu... Vallahi, acele acele çıktım. Annem telaşlandırdı beni...

- Bak, gördün mü?! Yine o! Ben sana ne diyeyim?! Diyorum da, kendinden başka hiç kimseyi...

- Ben yoruldum, vallahi yoruldum.’.

(‘Allah’ım, ne olur bu defaki ayrılık gerçekten de son ayrılık olsun, ne olur...’.)” (UKY: 46)

▪ Afak’ın en belirgin karakter özelliklerinden biri de eğlenceye düşkün ve neşeli bir insan olmasıdır:

“Bu uzun burunlu, çizgili kalın ceket (hem mevsim için uygun değildi, hem de üstüne biraz büyüktü) giyen ‘müdür’ daha ilk bakışta Afak’ın hoşuna gitti ‘komik biriydi, tuhaf bir burnu var, kendisi de sanki bizi görünce şaşırdı’ (‘şehirli köylü’ oyunu Afak’ın hoşuna gidiyordu). Afak sessiz sessiz oturup ‘komik’ adamın oraya buraya kaçan ve asla rahat edemeyen gözlerine (yabancı birine öyle geliyordu ki Mübariz’in gözleri şaşıydı) kâh sağ kâh sol gözüne tebessüm göndererek içinden geçenleri şen bir edayla yavaşça o tebessüme geçiriyordu.” (UKY: 456)

▪ Romanda Afak ve F.K.nin aşkında tutku kavramının da ön plâna çıktığını görürüz. Afak son derece ihtiraslı ve tutkulu bir tiptir:

“Gerginliği bir anda uçup giden F.K.; içeriği, hoş olmayan sohbeti, Behram’ı, Afak’ın hastalığını, her şeyi, her şeyi, her şeyi unuttu, heyecanlandı. Birden sert bir hareketle geriye dönüp Afak’ın başını iki eli ile sıkıca tutup gözlerinin içine dikkatle baktı (‘biliyor musun de ki biliyorum, de, de...’ ‘elbette, elbette biliyorum, sensiz hiçim ben, bilmez olur muyum?’), saçlarını karıştırdı, bu saç karıştırmayı sadece ikisi anlıyordu. Afak böyle başını kaçırmaya çalışıyor, F.K. ise onun başını tutup alevlenen dudakları ile onun dudaklarını arıyor, arıyor, güya bulamıyordu, nihayet buldu; kızın yarı kapalı, şehvetle süzülen gözlerini, yüzünü, ona uzanan ihtiraslı dudaklarını önce yavaş yavaş, sonra hızlı hızlı, hatta dişleye dişleye öpmeye başladı. Dudağı dudağına değdiği gibi yine geri çekildi, dudak dudaktan kaçtı, bir defa, iki defa... sonra birden ‘yavaş, yavaş, ne yapıyorsun ayıp...’ fısıldaya fısıldaya titreyen bedenini ona biraz daha kuvvetlice kıstıran Afak’ın açık kalan ağızına yıllar boyunca suya hasret çöl yolcuları gibi dudakları ile yapışmadı mı yapıştı ve ağızında aynı tanıdık hoş kokuyu bir daha (yeniden) hissetti.” (UKY: 465)

“... Afak; gelene gidene baka baka içinde uyanan sıcak, aynı zamanda şiddetli bir haz hissine (aslında ihtirasa) engel olmaya çalışıyor, onun büyümesine izin vermek istemiyordu, F.K. ile görüşmenin birazdan vuslata çevrilecek hoş intizarını (!) önceden yaşıyordu. ‘Özledi mi özlemedi mi?! Yüzüne baktığımda anlayacağım. Üç ay, üç aydı... Bana bakar mısın?! Kalbim öyle çarpıyor öyle çarpıyor ki sanki on sekiz yaşımdayım’. Afak böyle düşüne düşüne F.K.yi; onun uzun boyunu, geniş omuzlarını kaba, kalın parmaklarını, güçlü kollarını ve nihayet yakışıklı ama her zamanki gibi kırgın yüzünü (‘neden, niye?’) hatırlayıp gözlerinin önüne getirdi. Akli F.K.de olan Afak gülmekten de

geri kalmıyordu. Yüzünde hoş bir tebessüm sık sık başını çevirip içinde alev gizlenen gözlerini Mübariz'e dikiyordu: 'özledi mi özlemedi mi sen biliyor musun?!'" (UKY: 457)

Şiraz Hekim: Romanda dikkat çeken "tıp"lerden birisi de Seyid Cafer'in oğlu olan Şiraz Hekim'dir. Gerçek mesleği veterinerlik olan Şiraz, hekimlik aşkıyla yanıp tutuşan birisidir. Bu yüzden de kendini "hekim" gibi göstermektedir.

- Zamanında kolhoz başkanı olan Allahverdi'nin ağrıyan başına elini koyduğu gibi adamcağızın baş ağrısını geçirmiş ve bu hadiseden sonra kimi gerçekten kimi de alaylı bir şekilde onu hekim olarak görmüşlerdir:

"Şiraz köyün 'hekim'i'ydi. Aslında Şiraz hekim değildi. Babası Seyid Cafer okuldan sonra onu veterinerlik öğrenmesi için bölge merkezine göndermişti; ama boşuna göndermişti. Şiraz'dan koyuna, davara bakan biri çıkmazdı; çünkü Şiraz hekimlik aşkıyla yanıyordu. Köye resmen veterinerlik yapmak için gelse de kendini hekim gibi gösteriyor herkesin sağlığıyla defalarca ilgileniyordu. İnsanları önce bıktırsa da babası Seyid'e göre ('Bir akılsız evladım var ne olacağını Allah bilir...') yavaş yavaş herkes bunun sağlıklı ilgili gıcık sorularına üstünkörü cevaplar vermeye başladı. Bir defasında o, başının ağrısı kaç zamandır (uzun müddet) asla geçmeyen Allahverdi'nin alınına elini koydu. Ne diyorsun, adamın baş ağrısı geçmedi mi geçti; gözlerine ışık gelmedi mi geldi. İnandılar sanki birbirlerine söz verip Şiraz'ın hekim değil de baytar olduğunu unuttular. Baş ağrıyan da karnı ağrıyan da artık (hekim!) Şiraz'ı arayıp buluyordu. Adını Şiraz Hekim koymuşlardı. 'Hekim' sözünü bazıları alayla söylüyordu. Çoğu ise onu gerçek 'hekim' gibi kabul etti. Bu adamların gözünde o, çocuğun da büyüğün de işine yarayan gerçek hekimdi." (UKY: 147-148)

- İnsanlar onu hekim olarak görmeseler de yine de ihtiyaç hâlinde Şiraz Hekim'in kapısını çalmışlardır. Şoför Hasret'in ateşten yorgan döşeğe düşmüş kızını da iyileştirmesi köyde onu gerçek hekim olarak görenlerin sayısını artırmıştır:

"'Denize düşen yılanı sarılır' haber geldiği gibi yararlı olduğuna, işe yaradığına (bu küçük kızın hastalığına ?) içinden çok sevinen Şiraz 'hekim' dizine kadar kara bata bata yüzü gözü, üstü başı kardan bembeyaz, nefes nefese gelip şoför Hasretgile çıktı. Dört taraftan hayret verici bakışların altında herkesin ümidini kestiği bu küçük kızı eli ile

(soğuktan titreye titreye elini onun alınına koyup tam iki saat elini alından çekmedi) iyileştirdi. Kızın titremesi, ateşi nereye gitti, hiç kimse bilmedi.” (UKY: 148)

▪ Cahil tavırları ile romanda güldürü ögesini oluşturan bir tiptir. Art arda tekrarladığı sorularla insanları bunaltan Şiraz; bu yönüyle romanın kahramanlarından Mübariz’i anımsatmaktadır. Şiraz, insanların bir yerinin ağrıyıp ağrımadığını öğreninceye kadar onların yakasını bırakmaz:

“- Ooo Şiraz, ooo Şiraz, gel gel, hoş geldin. Geç buraya otur, çay içer misin? Şiraz ‘Hekim’ şaşırıldı. Behram onu böyle hürmetle karşılayıp masaya oturtuyor acaba nedendi hayrola; onu bu kez böylesine sıcak karşılıyor ‘Ya her zaman niye böyle olmuyor?! Çünkü hiçbir zaman bana sonuna kadar inanmıyor, babam Seyid Cafer’e ise yürekte inanıyordu. Belki misafir var ondandı, ama her zaman ne diyor?! Başka zaman... git ya Şiraz, git işine gücüne görüyorsun ki elimde işim var sonra, sonra gelirsin... arı sokar bizim arı kötü sokuyor, der arıyla korkutur...’. Yüzünü, boynunu ağdan yapılan şapkanın içine sokup arıcılık eldivenlerini giyip arı peteğine elini sokan Behram Şiraz’a böyle zamanlarda yüz vermemeye çalışırdı. Yüz verseydi, bilirdi ki canını zor kurtaracak. Şiraz ilk önce soracaktı:

- Ne var, ne yok?

- Hiç.

- Ne olsun ki...

- Yine hiç.

Sessizlik. Bir hayli böyle geçecekti. Sonra Şiraz ‘Hekim’ bir şey olmamış (ilk defaymış) gibi yine soracaktı:

- Daha ne var ne yok? Bir tarafın ağrıyor mu?..

Artık Behram iyice zıvanadan çıkacaktı. Şiraz’ı inciten o kötü sözlerini de işte o zaman diyecekti. Onları dile getirmemek için Behram baştan ‘kestirip atıyordu’ Şiraz ‘Hekim’ yıllardır buna alıştığından Behram’ın bugünkü davranışına şaşırmadı mı, şaşırıldı...” (UKY: 156-157)

“- Ne var, ne yok? Tekrar edip (adam ölecek, dediğine hemen pişman oldu, biliyordu ki Behram bu sorudan hoşlanmıyor masum, suçlu gözlerini Behram’ın gözlerinin içine dikti sonra da misafirin yüzüne. Misafir benzerliğe şaşırmadı mı şaşırıldı: ‘Bu sanki

bizim Mübariz Hoca'nın öz kardeşiydi. Gözleri oynuyor, burnu tahminen o büyüklükte (bunu F.K. biraz abartıyordu) soru üstüne soru...'

Behram gülümsüyordu, biliyordu ki birinci sorusuna cevap beklemeden Şiraz 'Hekim' ikinci sorusunu soracak: 'Daha ne var ne yok?' Sonra üçüncü soru gelecekti: 'Daha ne var ne yok?' Behram yüzünü yana çevirip merakla 'tepeden turnağa' Şiraz 'Hekim'i' süzen F.K.ye:

- Köy adamıydı, deyip gülümsedi. Hekimdi (Şiraz kulağını 'dikti'). Hayır başhekimdi. Seyittir. Elinde şifa damarı var. Sonra da başını çevirip kaş gözüyle F.K.ye ancak şunu diyebildi: 'Boş ver bunun hakkında sonra konuşuruz, önemseme.'” (UKY: 158)

Seyid Cafer: Romanda yer alan ve özellikleri ile diğer “tip”lerden ayrılan Seyid Cafer, Şiraz Hekim'in babasıdır. Ak sakallı bir derviş gibi tasvir edilen Seyid Cafer, oğlu Şiraz'ın aksine gerçek bir hekimdir. Her derde deva olan, bilgin bir şahsiyettir. Seyitlik özelliklerini taşıdığı için Seyid Cafer olarak anılır:

“...Bir onu biliyor ki gözünü yumup köylerinde ak sakallı Seyid vardı; Seyid Cafer, oğlu Şiraz'dan önce köyün hem hakiki hekimi, hem büyüçüsü, hem de her derde çare olanıydı. Tesirli seyit sayılırdı, ondan yardım bekleyen hiçbir zaman ümitsiz, ilaçsız geri dönmezdi...” (UKY:152)

▪ O, romanda esir düşen ve derin bir kuyunun dibinde çaresizlikten Seyid Cafer'den yardım bekleyen Eryen'in imdadına yetişir. Eryen de bu yardımına karşılık Seyid Cafer'e deri palto sözü verir; ama sözünü yerine getiremeden Seyid Cafer ölür. İşte bu deri palto hediyesinin kahramanı olan Seyid Cafer, olağanüstü özellikleri itibariyle diğer tiplerden ayrılır:

“... Eryen'in esir düşmesinin ilginç bir tarihçesi vardı. Savaş zamanı günlerden dehşetli bir gün gökten de yerden de ateş saçılıyormuş, sağ da sol da mahvedilmiş savaş arkadaşlarının cesedi ile dolu, o ise derin kuyunun dibinde (falcı Peri kadının dediği gibi), cehennem en sıcak yerindeymiş. Bir onu biliyor ki gözünü yumup köylerinde ak sakallı Seyid vardı; Seyid Cafer, oğlu Şiraz'dan önce köyün hem hakiki hekimi, hem büyüçüsü, hem de her derde çare olanıydı. Tesirli seyit sayılırdı, ondan yardım bekleyen hiçbir zaman

ümitsiz, ilaçsız geri dönmezdi. Eryen gözünü yumup, dört tarafını güç bela unutup bu musibetin içinde Seyid Cafer ile yüreğinde konuşmaya başlıyor:

- Ya Seyid, senin o güzel ceddine kurban olayım, ya Seyid... beni bu cehennem ateşinin içinden diri çıkart, senden... başka hiçbir şey istemiyorum, yalnızca sağ salim döneyim köye... Sana... sana deri bir palto alacağım. Yeter ki sağ kalayım... ceddine kurban olayım.. yeter ki sağ kalayım.

Ardı arkası kesilmeyen makineli silah ateşlerinin arasına girip oradan bazen çıkan, bazen de çıkamayan bu sözleri aceleyle diyen Eryen'in gözünün önüne yukarıda, kuyunun başında ona dikkatle bakan Seyid Cafer'in ak sakallı nurani sureti geliyor, Eryen zorla da olsa gülümsüyor (rahmetliğin yerli yersiz gülmesi vardı, gülümseyen Gülsüm'ün babası değil miydi?!) ve bundan sonra korkudan mı, nedense kendinden geçiyor. Ayıldığında kendini sapasağlam... ama esirlikte görüyor. 'Daha ne olsun, esas mesele sağ kalmak değil miydi?! Seyid sağ olsun, onun ceddine kurban olayım'." (UKY: 152-153)

▪ Seyid Cafer'e verdiği sözü unuttuğu için pişman olan Eryen, deri palto almak için Bakü'ye gider. Dayısının oğlu Varis ile Bakü'nün altını üstüne getirip paltoyu alır; fakat ne yazık ki Seyid Cafer deri paltoyu alamadan ölür:

“Ertesi gün Eryen Seyid Cafer'e “ceddine kurban olayım” deri palto almak için büyük bir hevesle ilçe merkezine gitti, orda o palto bulunmadı, Eryen çıkıp Bakü'ye kadar gitti. Dayısının oğlu Varis'le Bakü'yü birkaç gün didik didik arayıp Seyid'in üstüne (Seyid çok zayıf birisiydi) yepyeni bir deri palto alıp iki gün dayısını oğlu ile birlikte Bakü'yü gezdikçe gezdi ve geri döndü... Nihayet bir gün Eryen otobüsle dizinde palto paketinin olduğu çantayla köye girdiği zaman otobüsün penceresinden bakıp görüyor ki bütün köy bir tabutun ardına düşüp Değirmen yolu ile köy mezarlığına doğru gidiyor. Cemaat gece gözlerini bu fani dünyaya ebedi olarak kapamış salih ameller sahibi Seyid Cafer'i defnetmeye gidiyormuş. Seyid'in deri paltosunu Eryen gözünde yaş, kalbinde derin pişmanlıkla götürüp oğlu Şiraz'a veriyor, helallliğini ondan alıyor...” (UKY: 155-156)

▪ Ak sakallı bir ihtiyar olarak tanıdığımız Seyid Cafer'in romanda yer alan bir diğer fizikî özelliği ise çok zayıf olmasıdır:

“...Ertesi gün Eryen Seyid Cafer’e ‘ceddine kurban olayım’ deri palto almak için büyük bir hevesle ilçe merkezine gitti, orda o palto bulunmadı, Eryen çıkıp Bakü’ye kadar gitti. Dayısının oğlu Varis’le Bakü’yü birkaç gün didik didik arayıp Seyid’in üstüne (Seyid çok zayıf birisiydi) yepyeni bir deri palto alıp iki gün dayısını oğlu ile birlikte Bakü’yü gezdikçe gezdi ve geri döndü...” (UKY: 155)

Eryen: Romanda dikkat çeken, ilginç hadiselerde yer alan “tıp”lerden birisi de Eryen’dir. Gülümser Gülsüm’ün babası olarak tanıdığımız Eryen, aynı zamanda romandaki “deri palto” hadisesinin baş kahramanıdır.

▪ Savaşa asker olarak giden Eryen, savaş bittikten sonra köyüne dönmez. İki yıl Moskova’da, Sibiya’da esir olarak yaşar. Arkadaşlarının cesetleriyle dolu savaş meydanında bir kuyunun dibine düşen Eryen, gözlerini kapatarak Seyid Cafer’den yardım ister. Onun yardımına koşan Seyid Cafer sayesinde kurtulur ve köyüne döner:

“... Savaştan sonra ilk yıllar herkes bu olay hakkında konuşuyordu. Köyün her yerinde sohbetin özü buydu. Eryen iyi bir askerdi, savaşta bulunmuştu. Ama savaş bittikten sonra bir müddet köye gelmedi, iki yıl geçti, iki yıldan sonra Eryen nihayet geri döndü. Dediğine göre onu Sibirya’ya sürmüştiler, savaş bitince ‘prangaya vurulup’ bir başına Sibirya’ya en fazla iki, ya da üç ay Alman esirliğinde kalmış. Kalmış, kalmış da kaçıp canını kurtarmış... gidip Beyaz Rusya Gerilla savaşına katılmış ve savaşın sonuna kadar oralarda, o orman senin bu orman benim gerilla mücadelesi vermiş. Hiçbir şeyi, ölümü bile gözü görmeyen Eryen gör nasıl bir cesaretle mücadele etmiş ki o tutulduktan sonra uzak Sibirya’ya Beyaz Rusya’dan mektuplar (mektup üstüne mektup) gitti. Eryen’in savaş arkadaşları onun hakkında birçok yere, sadece Sibirya’ya değil, Moskova’ya da adam gibi çok iyi şeyler yazdılar ve... nihayet, bunun neticesi şöyle oldu ki iki yıldan sonra... Eryen’i tutsaklıktan bıraktılar. Askeri risalesini de madalyalarını da (bir hayli madalyası vardı) tutsak olduğunda ondan alınan bazı ufak tefek eşyalarını da hepsini aldılar. Eryen daha durmadı, hemen (birkaç gün içinde) dönüp köye geldi. Üç gün evden dışarı çıkmadı, herkesin (ondan meraklı savaş sohbetlerini, savaştan sonraki maceralarını bekleyenlerin) sabrı tükendiğinde ise Eryen gerçek kahramanlar gibi birden bire Radyo meydanında peyda oldu, karşısına çıkan herbir adamla nezaketle ve samimiyetle görüştü, hem tutsaklıktan kurtulması, hem de nişanlanması münasebetiyle yaşlılardan tebrik aldı. Bir müddet (gerçeği

öğrenene kadar) Eryen'in Beyaz Rusya'da eşi çocuğu kalmış diye köyde haber dolaştı; bugün yarın onlar da gelecek (falçı Peri kadın böyle diyordu)." (UKY: 149-150)

▪ Savaş sırasında cehennemi andıran bir kuyunun dibine düşen Eryen, gözlerini kapatıp Seyid Cafer'den yardım ister. Eryen'in tek isteği köyüne sağ salim dönmektir. Bunun karşılığında da Seyid Cafer'e deri bir palto sözü verir:

"...Eryen'in esir düşmesinin ilginç bir tarihçesi vardı. Savaş zamanı günlerden bir dehşetli gün gökden de yerden de ateş saçılıyormuş, sağ da sol da mahvedilmiş savaş arkadaşlarının cesedi ile dolu, o ise derin kuyunun dibinde (falçı Peri kadının dediği gibi), cehennemden en sıcak yerindeymiş. Bir onu biliyor ki gözünü yumup köylerinde ak sakallı Seyid vardı; Seyid Cafer, oğlu Şiraz'dan önce köyün hem hakiki hekimi, hem büyücüsü, hem de her derde çare olanıydı. Tesirli seyit sayılırdı, ondan yardım bekleyen hiçbir zaman ümitsiz, ilaçsız geri dönmezdi. Eryen gözünü yumup, dört tarafını güç bela unutup bu musibetin içinde Seyid Cafer ile içinden konuşmaya başlıyor:

- Ya Seyid, senin o güzel ceddine kurban olayım, ya Seyid... beni bu cehennem ateşinin içinden diri çıkart, senden... başka hiçbir şey istemiyorum, yalnızca sağ salim döneyim köye... Sana... sana deri bir palto alacağım. Yeter ki sağ kalayım... ceddine kurban olayım... yeter ki sağ kalayım.

Ardı arkası kesilmeyen makineli silah ateşlerinin arasına girip oradan bazen çıkan, bazen de çıkamayan bu sözleri aceleyle diyen Eryen'in gözünün önüne yukarıda, kuyunun başında ona dikkatle bakan Seyid Cafer'in ak sakallı nurani sureti geliyor, Eryen zorla da olsa gülümsüyor (rahmetliğin yerli yersiz gülmesi vardı, gülümseyen Gülsüm'ün babası değil miydi?!) ve bundan sonra korkudan mı, nedense kendinden geçiyor. Ayıldığında kendini sapasağlam... ama esirlikte görüyor. 'Daha ne olsun, esas mesele sağ kalmak değil miydi?! Seyid sağ olsun, onun ceddine kurban olayım'." (UKY: 152-153)

▪ Eryen, içinde bulunduğu düzene baş kaldıran asi ruhlu bir tiptir. Birtakım çete gruplarına katılması ve esir düşmesi de bu yüzdendir:

"Allahverdi yaşlı biriydi, o gün resmi açılıştan sonra başına toplanan insanlara şöyle dedi:

- Bakın, ben ölüyüm, siz dirisiniz, artık bizi güzel günler bekliyor. Bu toprağın büyük tarihi var. Babam anlatırdı, Veng Dağı'nın yakınlarından gelip o kadar demirden

eşyalar, süs eşyaları, türbe ve mezarları bütün hâlinde götürmüşler ki.. Hiç kimse bilmiyor, şimdi onların nerde olduğunu?!

- Sahibi yok buraların, sahibi! Savaştan sonra Sibiryaya'ya sürülüp en fazla üç ay 'esir düşmüş' sonra kaçıp Beyaz Rusya savaşlarına katılmıştı köye yeni dönen Eryen her zamanki gibi yine "engel" oldu.

- Yokmuş, şimdi var! – Eryen'in 'esir'liğiyle daha barışamayan Allahverdi bu 'şüpheli' şahsa sert cevap verdi.

'Öyleydi, öyleydi...' diyenlerin kimi tasdik ettiği bilinmedi; Eryen'in dünyaya, ülkeye, devlete gizli itirazını mı, yoksa kolhoz başkanı Allahverdi'nin söylediklerini mi." (UKY: 112)

▪ Eryen sözünde durmayan, rahat davranışları olan bir tiptir. Seyid Cafer'e verdiği deri palto sözünü unuttur ve yerine getiremez:

"Beyaz Rusya'dan, Sibiryaya'dan itibaren Eryen dolanıp sağ salim evine geri dönüyor, artık vakit kaybetmeyip (sanki ya o birini takip ediyordu ya da birisi onu) evleniyor, ama Seyid'e verdiği sözü tutmuyor, ona vaat ettiği deri paltoyu almıyor, vaadini 'unutuyor'. Eryen bu konudan hiç kimseye bahsetmiyor: 'Kim bilecek, bir tek ben biliyordum, başka kim biliyordu ki?..' Bu konuyu önemsemiyordu. Günlerden bir gün (geri döndükten beş ya da altı ay sonra) Eryen postahanenin karşısında utanmadan (Radyo meydanında) kahvehanede çay içen kişilere (köyün yaşlılarına) yaklaşıyor.

...Radyonun hırıltılı sesi her tarafa yayılıyordu. Kahvehanedeki ('caka buraya kadar!') herkese Eryen nezaketle selam verdi. Hepsi de saygıyla onun selamını aldı. 'Sibiryaya'dan gelmiş, azap çekmiş...'. Onun selamını almayan sadece ak sakallı Seyid Cafer oldu, Seyid yüzünü yana çevirdi. Ortaya kırgınlık çöktü.

- Seyid, sen bir ihtiyar adamsın, ceddine kurban olayım, benim günahım neydi, benim selamuma niye yüz çeviriyorsun? Her şeyi unutan Eryen kaşlarını çatarak yüreğinde tam bir eminlik Seyid'e samimiyetle sordu.

Seyid morali bozuk bir hâlde ve sakince ak sakalını sıvazlamaya başladı, sustu: 'Cevap vermeyeceğim, bırak endişelensin.'. Bu hepsine tuhaf geldi. Şimdi artık yalnızca Eryen değil, kahvehanedeki herkes birbirine hayretle bakıyor ve susup kalan Seyid'den bir cevap bekliyordu.

Seyid Cafer anladı ki cevap vermezse suçun sahibi o olacak, nihayet sırrı açıklama kararına varıyor:

- *Git sen iyi bir adam değilsin, diyor.*

- *Niye? Ancak şimdi Seyid'in sesinde ne hissettiyse dehşete kapılıyor. 'Kuyu dibi' birden aklına düşüyor. Ama artık geç oluyor.*

- *Sen bana palto sözü vermiştin, deri palto, almadın." (UKY: 153-154)*

"Bu sözleri dedikten sonra Seyid hemen kahvehaneyi terk edip gitmek istiyor, o an rengi bembeyaz olan Eryen az kalsın aklını yitiriyor (savaşta cehennem içinde olduğu gibi), güçlükle onu tutup altına bir iskemle koyuyorlar, aklını kaybediyor. Seyid bunu görüp 'Allah kahretsin' diyerek gözlerini sıkıca yuman (utanyor muydu, neydi?!) Eryen'in şakaklarına elini sürüp ovuştura ovuştura biraz bekliyor, sonra:

- *Bir şeyi yok, şimdi gelir kendine...*

Bir müddet sonra Eryen kendine geldi, ama önce konuşamadı. Allahverdi (kolhoz başkanı) yapmacık bir telaşla sordu:

- *Ne oldu, evladım sana?*

Eryen etraftan gözlerini kaçırıp 'hiç...' suçlu adamlar gibi başını salladı. Bir süre konuşamadı. Konuşmaya başlar başlamaz Eryen herkesin gözü önünde Seyid'in ayaklarına kapanıp:

- *Ağa, ceddine kurban olayım, beni bağışla. Hata yapmışım. Bağışla beni... bağışla... Eryen'in gözünden yaş sel gibi aktı. İnsanlar hayretler içinde kaldı. Eryen herkese meseleyi anlatmaya başlıyor. Seyid ise bir tarafta sessizce oturup çayını içiyor. Seyid'in uzak Beyaz Rusya toprağında o vahşetin içinde kuyu başında göze görünmesi, Eryen'in isteğine cevap vermesi, onu kuyunun (ölüm kuyusunun) dibinden çıkarması, vaat edilen hediye haberdar olması ve hediyesini (deri paltoyu) bunca zaman sabırla beklemesi herkesi hayli derinden etkiliyor. Eryen "ceddine kurban olayım, sen ki beni işittin, sen ki nurlu yüzünü o kuyunun başına gönderdin, ağa ben senin ceddine kurban olayım"...*

Ertesi gün Eryen Seyid Cafer'e 'ceddine kurban olayım' deri palto almak için büyük bir hevesle ilçe merkezine gitti, orda o palto bulunmadı, Eryen çıkıp Bakü'ye kadar gitti. Dayısının oğlu Varis'le Bakü'yü birkaç gün didik didik arayıp Seyid'in üstüne (Seyid çok zayıf birisiydi) yepyeni bir deri palto alıp iki gün dayısını oğlu ile birlikte Bakü'yü gezdikçe gezdi ve geri döndü... Nihayet bir gün Eryen otobüsle dizinde palto paketinin olduğu çantayla köye girdiği zaman otobüsün penceresinden bakıp görüyor ki bütün köy bir tabutun ardına düşüp Değirmen yolu ile köy mezarlığına doğru gidiyor. Cemaat gece gözlerini bu fani dünyaya ebedi olarak kapamış salih ameller sahibi Seyid Cafer'i defnetmeye

gidiyormuş. Seyid'in deri paltosunu Eryen gözünde yaş, kalbinde derin pişmanlıkla götürüp oğlu Şiraz'a veriyor, helallliğini ondan alıyor..." (UKY: 154-155)

▪ Eryen yerli yersiz gülen, tıpkı yüzünde tebessümü hiç eksik olmayan kızı Gülsüm gibi güleryüzlü bir tiptir:

"...Eryen zorla da olsa gülümsüyor (rahmetliğin yerli yersiz gülmesi vardı, gülümseyen Gülsüm'ün babası değil miydi?!) ve bundan sonra korkudan mı, nedense kendinden geçiyor. Ayıldığında kendini sapasağlam... ama esirlikte görüyor..." (UKY: 153)

Allahverdi: Romanda Allahverdi adını taşıyan iki "tip" vardır. Bunlardan biri Eryen'in babası olan aksak Allahverdi'dir. Köyün bekçisidir, insanlar onu daha çok başkalarının sırtından geçinen biri olarak tanırlar. Doğuştan aksak olan Allahverdi, gençliğinde Kaçak Sultan'ı yakalaması ile köyün hafızasına kazanmıştır. Esir düşen oğlu Eryen'e çok üzülmüştür:

"...Bir müddet (gerçeği öğrenene kadar) Eryen'in Beyaz Rusya'da eşi çocuğu kalmış diye köyde haber dolaştı; bugün yarın onlar da gelecek (falçı Peri kadın böyle diyordu). Eryen'in babası bu sözü kendine dert etti, nerdeyse işini gücünü bıraktı, işi ise çok ağır, çok sorumluluk isteyen bir işti. Allahverdi Eryen'in babası (kolhozun başkanı Allahverdi değil, bu onun adaşıydı), ilçe merkezinden köyüne bekçi olarak görevlendirilmişti. Niyeyse sebebini hiç kimse bilmiyordu, herkes onu işe yaramayan 'başkasının sırtından geçinen' bir adam olarak tanıyordu. Ama herkesi şaşırtarak Allahverdi doğuştan aksayan ayağını sürüye sürüye (adına da aksak Allahverdi diyorlardı) Radyo meydanındaki kahvehaneden kaçarak aradan tüymek isteyen kaçak Sultan'ın eğri büğrü köy yolunda karşısına cin gibi çıkıp tir tir titremesine, yalvarmasına bakmayarak ellerini arkadan tutup pantolonun kayışını çıkarıp bağlayıp tutuklamamış mıydı, tutuklamıştı ve bu hadise köyün (kimi şerefli diyordu; kimi lekeli) tarihine ebediyen yazılmıştı." (UKY: 150)

"Falçı Peri kadın bir gün Eryen'in babasına korkma oğlun sağdır; ama derin bir kuyunun dibindedir. Artık Eryen'den ümitlerini kesmekte olan anne ve babası elleri havada Allah'a defalarca dualar ediyorlardı. Ve savaş bittikten sonra (iki uzun yıl) sonra Eryen, nihayet bir gün sabah vakti çıkıp köye dönüyor. Savaşı başından sonuna dek köyde geçiren aksak Allahverdi oğlu Eryen nefes nefese eve gelip bavulunu yere koymadan onun her iki

yanağından öpüp üzüntüden ağlıyor, daha fazla evde durmayıp gidiyor, yüreğinin en büyük arzusunu hayata geçiriyor, o gün Eryen'in elçiliğini yapıyor..." (UKY: 151-152)

Allahverdi: Romanda Allahverdi ismini taşıyan ikinci "tip"tir. Behram'ın çocukluğunda kolhoz başkanlığı yapmıştır. Gelenek ve göreneklerine bağlı, kültürel değerleri korumaya çalışan bir tiptir. Yaşlı ve duygusal bir insandır:

"Allahverdi, yaşlı biriydi; o gün resmi açılıştan sonra başına toplanan insanlara şöyle dedi:

- Bakın, ben ölüyüm, siz dirisiniz, artık bizi güzel günler bekliyor. Bu toprağın büyük tarihi var. Babam anlatırdı, Veng Dağı'nın yakınlarından gelip o kadar demirden eşyalar, süs eşyaları, türbe ve mezarları bütün hâlinde götürmüşler ki.. Hiç kimse bilmiyor, şimdi onların nerde olduğunu?!" (UKY: 112)

"En çok hayret eden ise kolhoz başkanı "duygusal" Allahverdi oluyordu. Akşamları Radyo meydanında yaşlıların sohbeti nadir durumlarda Mübarizsiz geçirdi. Kendisi olmadığında da "eee, bu nerdeydi, gelseydi, ilginç bir sohbet ederdi..." diyenlerin hatta Mübariz'e azıcık küstükleri zaman da oluyordu, hepsi onun ilmi ve siyasi bilgisine çok değer veriyordu. Allahverdi ise kesin emindi ki bu uzun burunlu Mübariz yakın gelecekte ne ise bir kahramanlık yapacak ve bununla köyün adını göklere çıkaracak..." (UKY: 115-116)

Cafer Hoca: Romandaki "tip"lerden birisi olan Cafer Hoca, Çiçekli Yazı'nın okunması yönündeki çalışmalar için köye ilk gelenler arasındadır. Yazının kopyasını çıkaran Cafer Hoca, el becerisi olan, arif bir insandır. Çiçekli Yazı'ya dokunduğu için ölen ilk kişi odur:

"Akli fikri Çiçekli Yazı'da olsa da F.K., sanki Behram'ın ne düşündüğünü hissetti:

- Cafer hoca vardı, ilk gelenlerdendi, yazının şeklini kağıda çizmişti, hatırlıyor musun? Somurtkan bir adamdı...

- Hatırlıyorum. Allah rahmet eylesin. Profesör ikinci kez geldiğinde niye öyle oldu, diye sordu bana.

- Hiç yoktan yere öldü. Araba tam evlerinin önünde vurdu ona. Yere yıkılmasıyla ölmesi bir olmuştu, rahmetli...

Behram bakışlarını gizledi:

- *Hayat işte... 'Onun da parmakları nakışların üstünde çok gezdi, ah ah...'. (UKY: 145-146)*

" -... Cafer, Cafer Hoca... Hayıf ona. Ayaz kafasını salladı.

- Yazık, çok yazık. Köye geldiğinde bir gece bizde de kaldı. Arif adamdı, çok iyi el kabiliyeti vardı. Bana göstermişti. Yaptığı resimde Çiçekli Yazı'daki çiçekleri aynen olduğu gibi benzetmişti, yazık..." (UKY: 461)

Kulam Hüseyin: Kulam Hüseyin, romanın meraklı ve ihtiraslı tipidir. Ömründe bir kez olsun hastalanmamış manda gibi kuvvetli bir adamdır. Köyün öğretmenlerinden biri olan Kulam Hüseyin, mağaradaki Çiçekli Yazı'yı gördükten sonra öğrencilerine de göstermek ister. Asıl niyeti ise Çiçekli Yazı'nın altında yatan esrarengiz sırrı öğrenmektir. Çiçekli Yazı'ya dokunduğu için ihtirasının kurbanı olur ve ölür. Behram'ın Mağaranın Ruhunu hakkında söylediklerine inanmayan Mübariz ise Kulam Hüseyin'in ölümünden sonra ona hak verir. Kulam Hüseyin'in ölümü romandaki esrarengiz hadiselerden biridir:

"Behram batıl şeylere inanmasa da Mağaranın Ruhuna inanıyordu. Mağaranın Ruhunun ettiği tehdidin boşuna olmadığına inanıyordu. Çünkü Kulam Hüseyin Hoca elini nakışlara vurduktan sonra ruh nasıl dediyse öyle oldu birden bir gecenin içinde öldü. Behram'ı ruhun tehdidine inanmaya mecbur eden, kanını damarında donduran ruhun onun beynine gönderdiği o tuhaf sestir, bu ses korkunçtu. Mağaranın Ruhunun bakır gibi çınlayan, nerden geldiği bilinmeyen bu korkunç sesini Behram hatırladığında morali bozuluyordu." (UKY: 145)

"Behram'ın hiç hoşuna gitmedi, Kulam Hüseyin Hoca mağaranın duvarındaki nakışları (işaretleri) eli ile tek tek yokluyor, az kalsın yerinden koparacaktı.

- Ya hoca ne yapıyorsun? Dağıtıp koparırısın, etme eyleme.

*- Ne yaptım ki? Kulam Hüseyim Hoca yüzünü öfkeyle Behram'a çevirdi. Hiçbir şey olmaz, korkma, sağlamdılar. 'Yani, bu nakışların altında gümüş de mi yoktu? Keşke bunsuz (Behram olmadan) buraya girmek mümkün olsaydı...'.
- Ertesi gün, sabah şehirden onca âlim gelip bakacak, olmaz...
- Ben bir şey yapmıyorum. Ne yapıyorum ki ben?! 'Hele ben çocukları getireyim, burayı dağıtsınlar da siz görün.'"*

Kulam Hüseyin Hoca gözlerinde hasret ve ihtiras dört tarafı bir daha dikkatle gözden geçirdi, 'Yok, bir şey var, bir şey var burada. Öylesine değil. Bu nakışlar burada boşuna durmuyor. Behram haber almış. İşte bunun için de buralardan gitmiyor. Nakışların altında kesinlikle bir şey var.'

Kulam Hüseyin Hoca Behram'a manalı manalı bakıp mağaradan çıktı." (UKY: 98-99)

"Ne olsun ki? Kulam Hüseyin Hoca'nın başına buyrukluğunu iyi bilen Mübariz önce bu sohbetten bir şey anlamadı.

- Olan şu ki bana söylemişti, kim nakışlarla dokunursa ölecek.

- Kim demişti?

- Mağaranın Ruhü.

- Be adam sen ne anlatıyorsun! Daha fazla dayanamayan Mübariz sonunda iyice sinirlendi, yerinden kalktı pencerenin önüne geçip bekledi. Dışarı baka baka öfkesini yatıştırmaya çalıştı. Okulda derslerin bittiği vakitti. Tertiplice giyinmiş, eli çantalı çocuklar iki iki, üç üç kolhozun önünden geçip evlerine gidiyorlardı. Yüksek sesle konuşa konuşa birbirinin sözünü kese kese... Her zaman bu vakitler kolhozun karşısı gürültülü olur. Akli bir an içinde mağaraya gidip gelen Mübariz Behram'a doğru dönmeden gürlledi:

- Sen ne anlatıyorsun ? Kim ölecek, nasıl ölecek, niye ölecek?! Bütün bölgede, üstelik belki Azerbaycan'da Kulam Hüseyin'den güçlü adam yoktu. Manda gibi güçlüydü o, öküzdü, bilmiyor musun, hayatı boyunca bir kez bile hastalanmamış! Komşumdu, ben biliyorum. Sen bilmiyor musun?

- Ben de biliyorum. Behram mahzun mahzun cevap verdi." (UKY: 100-101)

"Çok geçmedi iki gün sonra köye Kulam Hüseyin Hoca'nın gece yatıp uykudan uyanmadığı haberi yayıldı. İnanılacak gibi değildi. Uykudayken ölmüştü. Ölmeden önce çok ter dökmüştü. Köyün yaşlıları böyle ölüme terli ölüm diyordular, 'Havadan, sarsıntıdan...'. Ah vah sesleri... Ani ölüm ağır ölümdü, sebebini ailesi, hısım akrabası bildi mi bilmedi. Mübariz Behram'ın dediklerini hatırlayarak onları bu hadise ile bağdaştırdı ve bu kez gerçekten çok korktu. 'Doğru söylüyormuş, ateş olmayan yerden duman çıkmaz!'. Birkaç gün Mübariz deli gibi gezdi. Nedense Kulam Hüseyin Hoca'nın yanında hatta Behram'dan uzak durmaya çalıştı. Ama hüznü bir akşam bir şey alıp onu Behram'ın avlusuna götürdü. Çoban kalpağı her zamanki gibi sırtını Veng Dağı'na yaslamıştı. Veng Dağı yoktu, yerinde büyük bir karaltı vardı. Mübariz dağ tarafına

bakamadı. Balaca'nın altında yastığa yaslanıp ikisi de sessizce oturdular. Birbirlerinden bakışlarını kaçırarak:

- *Gördün mü? Sessizliği bozarak ilk Behram sordu.*
- *Gördüm diyerek Mübariz cevap verdi.” (UKY: 102-103)*

Varis: Gülsüm'ün babasının dayı oğlu olan Varis, Bakü'de yaşamaktadır. Gülsüm'ün ortaokuldan sonraki eğitimi konusunda ona destek olan, iyi, babacan bir adamdır. Gülsüm, filoloji eğitimini tamamlayıncaya dek Bakü'deki Varis Amcasının yanında kalmıştır. Mezun olduktan sonra onun oğlu olan Seyyaf ile evlenmiştir:

“Gülsüm'ün babası Eryen'in Bakü'de yakın akrabası (dayısının oğlu, belki de amcasının oğlu) Varis yaşıyordu, anlaşmıştılar Gülsüm orta öğretimi Bakü'de tamamlayacaktı ve bu müddet zarfında akrabalarında kalacaktı. Varis Hoca adlı bu dayı oğlu, gerçekten çok canayakın adamdı, Gülsüm'e iki yıl ortaöğretimde okuduğu ve beş yıl da yüksek okula gittiği zaman evinde öz çocuğu gibi baktı. 'Kızım, senin yüzünün güldüğünü ne zaman göreceğim, yoksa köy için mi bu kadar çok sıkılıyorsun?! Önceleri ben de sıkılıyordum, sonra ise, eh...’.

Beşinci sınıfı bitirip filolog diplomasını aldıktan bir müddet sonra Varis Amcasının onu oğlu Seyyaf'a nişanladığı gün kızın yüzündeki tebessüm yeniden peyda oldu. Gülsüm birden bire sanki bir şey hatırlayıp o ışıklı (sırlı?) tebessümün yeniden kelebek gibi (eski dostlar gibi) dudağına konmasma izin verdi.” (UKY: 126)

Seyyaf: Behram'ın Gülsüm ile ilgili anılarından tanıdığımız Seyyaf, romanda hakkında çok az bilgi edindiğimiz tiplerden birisidir. Varis'in oğludur. Gülsüm'ün eşi olan Seyyaf; canayakın, samimi, güleryüzlü ve kısa boylu bir adamdır. Behram'ın dilinden tanıdığımız Seyyaf, içten sohbeti ile dikkat çeker:

“...Belki de görmemezlikten gelip Gülsüm karşılaşmamak isterdi; ama mümkün olmadı göz göze gelmiştiler yakışık almazdı, durup selamlaştılar:

- *Tanıştırayım, Israrla Behram'ın yüzüne bakmayan Gülsüm eşine onu isteksizce takdim etti. KamerAmcanın oğludur, Behram. Köyde yaşıyor. Aynı sınıfta okuduk. Bu da...*
- *İşte akrabayız ki... Ben de Varis Hoca'nın oğluyum, bu hanım da ayıp olmasın (niye?) biricik evladımızın annesidir. Seyyaf Hoca; Varis Amcanın oğlu (güleryüzlü adamdı) jestle elini ona uzatarak kendini takdim etti.*

- *Behram. Behram'ın uzun boyu sanki kısaldı, bunu kendisi isteyerek yaptı (Seyyaf Hoca'nın kısa boyundan mı utandı?). Onlar birbirinin elini sıktılar. Behram uğraştı ki yüzüne bir tebessüm kondursun (eski zamanlarda yeri gelince Gülsüm'den tebessüm borç alırdı), başardı mı başaramadı mı bilmedi. Gülsüm (' ah!..') dudağını ısırıldı. 'Demek oluyor ki başaramadı'.*

- *Çok oldu mu geleli ? Seyyaf Hoca Behram'la bin yıldır tanıştırmış gibi konuşmaya başladı.*

- *Düğüne mi? Evet, biraz oldu. Çok gürültülüydü. Dedim çıkayım bir nefes alayım... Kalbi çarpa çarpa Behram yüzünü Gülsüm'e çevirdi, ama gözlerine bakamadı. Nasılsın iyi misin? Çocuklar, Varis Amca?..*

- *İyiyim. Hepsi iyi. Sizlerde ne var, ne yok?! Akrabalar, tanıdıklar, dostlar nasıldılar?.. Peri nine yaşıyor mu? 'Dostlar' sözünün hususi vurgusu vardı.*

- *Yaşıyor,yaşıyor. Hepsi iyi. Selamları var. Behram gizli imayı, elbetteki anlamadı."*
(UKY: 132-133)

Tükez: Romandaki "tip"lerden birisi de Tükez'dir. Kolhozun temizlik işleriyle uğraşan Tükez, aynı zamanda Mübariz'in isteği üzerine ara sıra Behram'ın evine de yardıma gider:

"... Evden çıktılar. Bahçe kapısına gidene kadar Mübariz sustu. Avludan çıktığı yerde ise yavaş ve kaygılı bir sesle Behram'a sordu:

- *Bir şeye ihtiyacın var mı? Tükez'i sabah gönderelim mi?*

F.K. şüphesiz 'Benim bu evde kalmamla ilgili bir şey lazım mıydı, para ve erzak konusunda ne yardımı yapabilirim?!' diye düşünüyordu. Peki bu Tükez kimdi?" (UKY: 83)

"- Behram, bak kulağına bir ses gelmiş. Boş şeydi. Mağaranın Ruhü... Git, eve git dinlen, yat. İstiyorsan Tükez'i gönderelim, bir iki gün sana hizmet etsin mi?! Mübariz kolhozun hizmetçisi Tükez kadını ara sıra ('Eve kadın eli değsin diye...') Behramgile yollardı. 'Ne de olsa yalnızdı hastalanmasın insandı.'"

- *Yok, Tükezlik bir mesele yoktu. Diyorsan ki git, ben giderim. Ama sen, sen ise unutma ben diyeceğimi dedim."* (UKY: 96)

- Tükez kadın, Behram öldükten sonra da Mübariz ile ölü evine yardıma gitmiştir:

“Kabristanlıktan dönüp bahçeye gelen adamlara eve girme teklifinde bulunuldu. Teklifi Mübariz etdi. Tükez kadın çay koymuştu, helva yapmıştı. İçeri geçen az oldu. Onlar da çok oturmadılar, hemen kalktılar.” (UKY: 452)

“Bir müddet Mübariz ile F.K. konuşmadan karşılıklı oturdular. Tükez kadın çay bardaklarını yıkayıp temizledi, sobaya bir iki odun attı (gelenler kendileri ile birlikte içeri kabristanlığın soğuşunu da getirmişlerdi), sonra elleri koynunda, sıtını duvara yasladı, sessizce gözlerini Mübariz’e dikti, bekledi.” (UKY: 452)

- Bir zamanlar köyde Tükez ile Mübariz’in ilişkisi olduğu hakkında bir dedikodu çıkar:

“...Asıl hâline acınacak adam benim, Behram’dı, Mübariz değil; uzun burunlu Mübariz hiç değil. Ne olmuş ki Mübariz’e?! Evi barkı, çocukları, karısı (daha o zamanlar genç, hoplayarak gezen Tükez karı hakkında da acı diller bazı şeyler söyledi, günahı diyenlerin boynuna)...” (UKY: 106)

Humay: Romandaki “tip”lerden birisi de Humay’dır. F.K. bir gün Kehrizli Ark’ın köprüsünden geçerken suyun kenarında bulaşık yıkayan iki kızın tartışmasına kulak verir. Bu iki küskün kız, Ahmet adındaki kişiye duydukları ilgiden dolayı Kehrizli Ark’ın suyunu bölüşemezler. Bu iki küskün kızdaki biri olan Humay’ın söylediği “buranın sahibi yok” sözü dilci olan F.K.nin dikkatini çeker:

“Küskün kızlar hırslı hırslı arkın suyuna kapları şakırtıyla daldırıp yıkamaya başladılar. F.K. ki dilciydi, onun dikkatini ‘buranın sahibi yok’ sözleri çekti ve o, adımlarını yavaşlattı ki bu tartışmanın devamını da işitebilsin. Açıkta ki, bu küskün kızların birbiriyle böyle eda ile konuşmasının sebebi var, büyük ihtimalle bu küçük güzeller ya komşuydular, ya da aynı sınıfta okuyordular, kısacası, bunların arkadaş oldukları belliydi. ‘Hey sizi, güzeller...’ F.K gülümsedi. Mübariz kendi düşüncelerine dalıp etrafa kulak asmadan gidiyordu, kızlar umrunda değildi. Aslında, onlar da kızların hiç umrunda değildiler; çünkü kızlar da meşguldüler. Kızların tartışmasının sonunu artık köprüden yeterince uzaklaşmakta olan F.K. zorla işitiyordu.

- Kim birinci geldiyse, yer onundu. Buranın sahibi yok. O adama deyin ki yer gök dağılsa da ben Ahmet’i unutmuş değilim!..

- O adama deyin ki yer gök dağılsa da ben de Ahmet'i unutmuş değilim! Bir de o adama deyin ki benim kaplarımın işi aceleydi. Cabbar Hoca bu akşam bize misafir gelecek. 'Cabbar Hoca' adı hususi iftihar ve gururla çıktı. 'Belli oldu. Güzelller bu Ahmet kimse aralarında paylaşamıyordular.'

- O adama deyin ki benim işim ondan da acildi. Babam bu akşam yemeğini evde, bizimle birlikte yiyecek..." (UKY: 64)

"Ark başında hem kızların, hem de yıkanan kapların öfkeli ve şakırtılı sesi artık işitilmez oldu. Yanından geçtikleri bahçedeki ağaçtan iki sığırcık birbirine özlemle sarılmışlardı, onların civıltısı kızların sesini bastırdı. Sığırcıkların civıltısına nerden geldiği bilinmeyen inek böğürtüsü karıştı. Köpekler geri kalmadı, 'ses verip' onlar da bir ağızdan havladılar. Artık karanlık daha çabuk etrafı kaplıyordu. F.K. az önceki allı güllü, geniş tumanlı kızın dediği 'buranın sahibi yok' sözlerini beyinde 'yerin adı var, yoksa yok muydu? Mekânın adı mekânı anlamak için bize ne söylüyor?' sorusuna çevirmedi mi çevirdi ve yanında topallayarak giden, mendilini cebine koymadan sık sık yüzünün, boynunun terini ('çok sık terliyor') silen Mübariz'i birden ve doğrudan unutarak doğru Behram'ın bahçesine kadar bu sorusuyla ('ne alakası var?!') beyinde savaşa savaşa gitti..." (UKY: 65)

▪ Romanda Humay'ın çocukluğunda hastalanmasından ve Şiraz Hekim'in gelip onu iyileştirmesinden de bahsedilmiştir:

"...İki yıl önce ise (o yılın kışı çok ağır geçmişti, kaç gün boydan boya kar yağmıştı, köy de dağ da dört taraf da bembeyaz dumanın içine girip görünmez olmuştu) kış vakti şoför Hasret'in küçük çocuğu az kalsın ölecekti, kızcağız ateşlenip yorgan döşeğe düşmüştü ve titredikçe titriyor, hatta sayıklıyordu; öyle şeyler söylüyordu ki bu kızcağız onları ömründe kendi kendine bilemezdi. Şoför Hasret'in dokuz yaşındaki bu küçük kızı Humay o Kehrizli Ark'ın kenarında bulaşık yıkamaya gelen: 'o adama söyleyin...' allı şalvar giyen kızlardan biriydi ('Babam bugün yemeğini evde, bizimle birlikte yiyecek'). Bu kız yattığı yerde çırpınıp kendini o tarafa, bu tarafa vura vura aynı avludaki komşuları Eryen'e yalvarmıştı 'Eryen Emmi, ya Eryen Emmi, Allah aşkına, Seyid'in adağını ver, kurban olayım, Seyid'in adağı aklından çıkmasın...'. Hepsi, evdekiler şaşırıp kalmamış mıydı, şaşırıp kalmıştı.

'Denize düşen yılanı sarılır' haber geldiği gibi yararlı olduğuna, işe yaradığına (bu küçük kızın hastalığına ?) içinden çok sevinen Şiraz 'Hekim' dizine kadar kara bata bata

yüzü gözü, üstü başı kardan bembeyaz, nefes nefese gelip şoför Hasretgile çıktı. Dört taraftan hayret verici bakışların altında herkesin ümidini kestiği bu küçük kıızı eli ile (soğuktan titreyen elini onun alınına koyup tam iki saat elini alından çekmedi) iyileştirdi. Kızın titremesi, ateşi nereye gitti, hiç kimse bilmedi.

Eryen belki on, belki de bundan on bir yıl önce vefat etmişti (küçük Humay doğduğu gün ve ay), bu yüzden onunla Seyid'in arasındaki sohbeti artık köyde çok az adam biliyordu, küçük Humay'ın ise bundan hiç haberi olamazdı. Şoför Hasret gençlik yıllarından aklına takılıp kalan ayrı ayrı, kesik kesik hatıra parçalarını toplamaya, birleştirmeye çalıştı.” (UKY: 148-149)

Ayaz: Romandaki “tip”lerden birisi olan Ayaz, F.K.nin en yakın arkadaşıdır. Afak'ı köye o götürmüştür. Ayaz çok konuşmayı seven laubali bir tiptir. Çiçekli Yazı'nın eski tarihten izler taşımadığını gören Ayaz, F.K.ye öfkeli davranmış ve bu konuda âdeta ondan hesap sormuştur. Çoşkun, beklentisi gerçekleşmediğinde hemen öfkelenen ve kolay kolay da sakinleşmeyen bir tiptir:

“Düşüncelere dalan Ayaz'ı sanki ateşe attılar, şimdiye kadar susup kalmıştı (belki de uyumuştur) birden ayıldı:

- Sen ne söylüyorsun, Afak? Sen hiçbir şey bilmiyorsun, ne söylüyorsun?! Eh... Öfkelendiği Afak'a iyice bağırarak yine F.K.ye baktı. Dalga mı geçiyorsun bizimle F.K.? Bu kadar insanla alay mı ediyorsun? Çiçekli yazı bu muydu?

- Buydu. Dedim sana, senin istediğin yoktu burda, diye cevap verdi.

Ayaz kimi müdafaa ediyor kendisi de bilmiyordu, o şimdi sadece şiddetli vuran dalganın üstünde yüzüyordu ve kesinlikle sakinleşmek istemiyordu: 'ah, vay, oy... bu aklını kaybetti, gerçekten aklını kaybetti'.

- Sen gerçekten aklını mı yitirdin?! Böyle tarih mi olur? Peki sen değil miydin diyen ki ay ne bileyim... Ayaz söz bulamadı, bağ bu, bostan bu... burda halkın tarihi, hem de en eski devrinin en önemli olayı kaleme alınmamış mı?! Peki Muhteşem Ahenk ne oldu?! Peki Patriarh bu yazıyı... o çayın adı neydi?

- Stiks Çayı. F.K. usulca hatırladı.

- Evet Stiks... Ama Patriarh bunu Stiks Çayı'na götürüyor muydu?! Aslanzade ağzından köpük saçarak Atilla'dan bahsetmiyor muydu?! Ne oldu?! Karağac neydi? Allah aşkına sen şaka mı yapıyorsunuz?

Ayaz'ın son sorusu denize düşen adamın son bir ümitle saman çöpüne sarılması gibiydi. Genellikle (F.K. bunu ayrıca çok düşünüp taşınmıştı), genellikle ümit temiz kalpten geliyorsa, denize düşeni su yüzüne çıkarır. Şimdi ise çıkarmadı.” (UKY: 474-475)

“Ayaz'ın ızdırap dolu sesi uzaktan geldi:

- Avarenin biri gidip ölen eşinin mezar taşına (?), mağaranın duvarına olsun, -Ayaz dediğini düzeltti- aklına geleni yazmış, sen de kalkıp bunu bize mi okuyorsun? Aferin...

- Peki ne yapayım, başka şey mi okuyayım? Bu defa F.K.nin (bu biraz tuhaftı) öfkelenmek, hayret etmek bile içinden gelmedi.

- Profesöre ne cevap vereceksin? Onu düşün! Adamlara ne diyeceksin? Onu söyle! Adam deli olacak.

Sonuna kadar anlamadığı, belki de anlamak istemediği bu sohbetten bitip tükenmeyen münakaşadan usanan Mübariz, nihayet, ayağa kalktı:

-Ben gideyim. Siz dinlenin. Geçirme beni! Yüzüne bakmadan F.K.ye gayet ciddi bir şekilde sağ ol, dedi.

Misafirler ayağa kalkmaya fırsat bulamadılar. Mübariz balkona çıktı. Onun sözüne aldırmayıp F.K. de onun arkasından çıktı. Ayaz içeride elini kolunu sallayarak Afak'a bir şeyleri tasdik ettirmeye çalışıyordu. Pencereden sessiz film kahramanlarına (kuklalara) benziyorlardı.” (UKY: 476)

▪ F.K.; Ayaz'ın yürek sıkıntısı çeken, ancak onun kendisini üzen şeyler hakkında kafa yormayan, bu durumun nedenleri üzerinde düşünmeyen biri olduğunu söylemiştir:

“...Bundan bir hayli zaman önce F.K.; hiç anlamadığı bir duyguyu, olayı adım adım izleyip köküne, kaynağına doğru mutlaka giderdi; asıl sebebi (ilk, derindeki sebebi!) ortaya çıkarmaya sonra ise bu yüzden mücadele vermeye çalışırdı. Bunu bir hayat prensibi hâline getirmişti. Ne kadar çok düşünmüştü; çevresi, dostu, tanıdığı en yakın dostu Ayaz sık sık nedeni olmayan yürek sıkıntısından görülmemiş bir sıkıntı çekiyor, bu sıkıntının anlamını, sebebini ise anlamıyor, bulmuyor. Adsız sıkıntı en ağırıdır. Sıkıntının adını bulduktan sonra, götür onu göğe kaldır, vur yere, çık göğsünün üstüne, al canını, yani, elinden geldiği kadar kendini ondan temizle...” (UKY: 412-413)

Mirze Pirkulu: Romanda Çiçekli Yazı'nın başlangıç serüveni Orta Çağ dönemindeki hadiseler ışığında cereyan eder. Mirze Pirkulu paralel dünyalar ekseninde

gerçekleşen bu hadiseleri yaşayan “tip”lerden birisidir. Küçük ayrıntılarda yakaladığımız benzerlikler doğrultusunda Mirze Pirkulu’nun romanın asli kahramanlarından Behram’ı anımsattığını söyleyebiliriz.

- Yaşlı, misafirperver bir insan olan Mirze Pirkulu, yalnız yaşayan bir insandır. O istediği rüyayı görebilen, ilim ve irfan sahibi yol gösteren bir alimdir. Bu özellikleri itibariyle romandaki diğer tiplerden ayrılmaktadır:

“...Mirze Pirkulu ki ilim ve irfan sahibiydi, bilinmeyenleri yorumlardı, bir yazıyı okuyabilmek ya da okutmak için onun yanına gidiyordu. Ali Kumral Yüzbaşı kararsızca uzun uzadıya biraz daha anlaşılmayan bir şeyler anlattı. Kısaca, Mirze Pirkulu bu işe razı olmuştu...” (UKY: 192)

“Rüyasına kendi isteğiyle (Mirze Pirkulu istediği rüyayı görmeyi, hatta rüya kurmayı beceren irfan sahibi birisiydi) yeşil kerpiç sobalı odada konaklarla yemek yerken ettikleri sohbet ne varsa (belki küçük, çok küçük değişmelerle) hepsi öylece rüyasına gelip girdi.” (UKY: 194)

- Ak sakallı, nur yüzlü bir ihtiyar tiplmesiyle karşımıza çıkan Mirze Pirkulu’nun asıl adı Hacı Mir Hasan’dır. Yaşadığı dönemde rüyaların yorumları ile ilgilenen ve bu sayede ünlenen bir tiptir. Ayrıca istediği insanların rüyasına da girebilmektedir:

“... Şöyle rivayet ediyorlar (veya, kaynaklar şöyle diyor), asıl adı Hacı Mir Hasan Ağa olan Mirze Pirkulu kendi zamanında rüyaların yorumu ile meşgul olmuş ve bununla ünlenmişti. O bu sanatın en yüksek en mükemmel derecesine yükselmişti, öyleki bu yüksek zirvenin fethedilmesiyle hem kendi sağlığında (rüya onun için ölümden önce meşk gibi bir şeydi) hem de özellikle, ölümünden sonra (misafirler gittikten iki saat sonra Mirze Pirkulu yeşil sobalı odasında yastığa yaslanıp bir hayli gözünü bir müddet rüyadaki canavarın boş kalan yerine, sonra sobanın içindeki hırçın alev parçalarına dikmiş, daha sonra yerdeki döşeğin üzerine uzanıp ellerini göğsünde kavuşturarak yavaşça bir ah çekmiş ve canını teslim etmişti: ‘ruhum nereye, bedenim oraya!’) Mirze çeşitli insanların rüyasına girebiliyordu. Bunu nasıl yapıyordu, nasıl beceriyordu bu konuda artık hiçbir malumat hiçbir kaynak, hiçbir hatırat yoktur.” (UKY: 211-212)

Ali Kumral Yüzbaşı: Kamer Yüzbaşı'nın bir yazıyı okutmak için Mirze Pirkullu'ya gönderdiği Ali Kumral Yüzbaşı elçi tiplemesi ile karşımıza çıkar. Pala bıyıklı, kalın kaşlı bir adamdır:

“Ali Kumral Yüzbaşı derin bir nefes aldı, bıyıklarını sıvazlayıp (sakalı bıyığına karışmıştı, ucu artık aşağı sarkıyordu), sonra yüzünü genç sefer arkadaşına çevirdi:

- Sen söyle. Efsaneyi de olduğu gibi anlat. Bizim işin anahtarı akıl ve marifet sahibi bu kişideydi, bilesin. Allah ona uzun ömürler versin.” (UKY: 196)

“Ali Kumral Yüzbaşı kalın kaşlarını çatıp konuştuğunda şevke geliyor, bütün vücudu titriyor, gözleri pırıl pırıl parlıyor, hayretten nerdeyse gözleri yuvasından çıkıyordu.” (UKY: 199)

Ali Kumral Yüzbaşı'nın Yol Arkadaşı: Romandaki “tip”lerden birisi de Ali Kumral Yüzbaşı'nın yol arkadaşı olan gençtir. Romanda bu tipin özelliklerine fazla yer verilmemiştir; ancak Mirze Pirkulu'nun gördüğü rüyada mağaranın duvarlarındaki resimleri bir kağıda çizen ressam olarak gösterilmiştir. Ali Kumral Yüzbaşı'nın yol arkadaşı, paralel dünyalar kavramının ekseninde gerçekleşen bu hadisede romanın diğer tiplerinden Cafer Hoca'yı anımsatmaktadır:

“Ali Kumral Yüzbaşı bir müddet sobadaki hırçın alev parçalarına düşünceli düşünceli baktı. Sonra başını kaldırmadan ve hiç kimseye bakmadan söyledi:

- Bu sana o hakkında bahsettiğim oğlandır...

Ali Kumral Yüzbaşı'nın genç sefer arkadaşı (içi ısındıktan sonra gözlerine iyice ışık gelmişti) ağzına dürüm götürdüğü sırada başını yavaşça Mirze Pirkulu'ya doğru salladı. Yüzbaşı sözüne devam etti:

- Evet doğrudur. Mağaranın içinde ne resim görmüşse olduğu gibi bir kağıda şeklini çizmiş. Ressamlığı var. Velhasıl...

Genç sefer yoldaşı bu kez hiç kimseye değil, kendi kendine başını salladı: ‘Evet, o böyledir.’.

- Maşallah, maşallah... Yine hiç kimsenin yüzüne bakmadan Mirze Pirkulu bunu söyledi ve dudaklarını iyice sıktı.” (UKY: 195-196)

Bozlar: Bozlar romanın dost hayvan tipidir. Bozlar'ı Behram'a dostu Medet Kirve hediye etmiştir. Bozlar'ı "ceylanım ceylanım" diyerek seven Behram için bu köpeğin özel bir yeri vardır. Bozlar onun yalnızlığını paylaşan vefalı bir dosttur âdeta:

"... Behram sabah vakti Bozlar'ı götürüp mağaranın bir köşesine zincirle bağladı. Bozlar daha el kadariken Behram'daydı, onun bahçesinde büyümüşü. Bozlar'ı ona Veng Dağı'nın öbür tarafından dostu Medet kirve getirip hediye etmişti. Bozlar'ı Behram 'ceylanım' diyerek seve seve beslemişti, her ihtiyacını karşılamıştı, o Bozlar'a, Bozlar da ona çok ısınmıştı, şimdi de onu ilk defa bahçesinden çıkarıp götürüp mağarada zincirledikten sonra ('Böyle gerekiyordu, maralim, böyle gerekiyordu') geri dönmeye ayağı asla gitmiyordu ki gitmiyordu. Köpeğin pırıl pırıl ışıldayan gözlerine bakmamaya gayret ediyordu. Ne görecekti ki?! Bozların ona dikilen gözlerinde sadakatten, bir de ışıktan başka hiçbir şey görmeyecekti." (UKY: 81)

" - Bozlar kocamandır... Bozlar gelip hayran olan F.K.nin gözünün önünde canlandı. 'Karanlıkta bu, adamı parçalar. Baskervillerin köpeğiydi'.

- Bozlar başka köpekti. Köpek değil, Bozlar vefalı dosttu, benim her sözümü anlıyor. Adam var, anlamıyor." (UKY: 214)

- Romanda Bozlar'ın nasıl bir köpek olduğunu ve onu sıradan köpeklerden farklı kılan özelliklerini yapılan tasvirlerden öğreniriz. Bozlar'ın en belirgin özelliği görenleri hayrete düşürecek ve korku uyandıracak kadar iri olmasıdır. Bozlar akıllı, sezgi kabiliyeti yüksek olan bir köpektir. Behram'ın çocuğu gibi sevdiği Bozlar, Behram'a çok sadıktır:

"Bozlar iri ve akıllı bir köpekti, bütün iri ve akıllı köpekler gibi kalın sesinin kıymetini bilirdi, nadir hâllerde havlardı (boşuna havlamazdı), şimdi ise sanki sohbetin onunla ilgili olduğunu anladı, bahçenin dağa yaslanan tarafındaki tahta yuvasından çıkıp bir ağız havaya doğru havladı. Bunu işiten Mübariz hemen sesini kesti. Onlar yine sustular." (UKY: 162-163)

- Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağaraya giren Behram, mağaranın ağızını çalılar kapatınca akıllı köpek Bozlar sayesinde kurtulmuştur:

“...Behram birinci defa karanlıkta (karanlık ise zifirî karanlıktı) hiçbir şey seçemedi. İki fener gibi yanıp sönen ve Bozlar’ın gözlerinin içinden fıskıran ışıktan başka burada hiçbir şey görmek mümkün değildi. Behram korkak adam değildi, hiç değildi; ama hissetti ki kalbinin gümbürtüsü birden bire kulaklarının perdesini delmeye başladı, eli yine cebine gitti, Alman bıçağının çelik kısmı karanlıkta parladı. Behram elleriyle sanki havaya dokunuyormuş gibi kontrol etmeye başladı, mağaranın içinin sınırlarını öğrenmeye çalıştı. Mağaranın ağzı, galiba onun ardınca yeniden kapandı. Birden hatırladı ki ‘Bunun ağzı çalıyla örtüldü, ah ah, keşke içeri girmeden çalıyı temizleseydim. Şimdi ben buradan nasıl çıkacağım, Allah’ım?!’

Gerçekten de mağaranın ağzı şaşkınlıktan gözleri dört olmuş Behram’ı ve Bozlar’ı içeri hapsedip yine sık, kalın ve dikenli çalı kolları ile kendini kapatıp örtmüştü. ‘Bu nasıl işti?! Hiç böyle işle karşılaşmamıştım.’ Köpeğe seslendi:

- Bozlar, Bozlar, gel, maralim, gel çıkart beni burdan, nerde kaldı bizim bu harabeye girdiğimiz yer?!

Köpek akıllı köpekti, kulaklarını dikti, Behram’ın sesinden anladı ki ondan bir şey bekliyor. Oraya buraya dönüp, etrafı koklayıp mağaranın ağzını çok çabuk buldu, karşısında arka pençelerinin üzerine kalkıp havladı. Onun gözündeki ışığa gidip Behram da içeri girdiği yeri görebildi. Çalı kolları Behram’ın tam yanındaymış. Güç bela, dikene eli takılarak Behram kensisine ve köpeğe yol açtı, gelişigüzel kendini dışarı attıktan sonra yüreği ancak yerine geldi. Her taraf sessizlik ve ışıkla doluydu. Yalnız kuşların güzel sesle cıvıdaması her taraftan bu sükutun içine giriyordu. İçi zifirî karanlık mağara sanki yok oldu. Bir iki ‘tanıdık’ arı vızıldayıp uçup gitti. ‘Allah’ım, çok şükür, çok şükür. Işıklı, geniş dünya başımıza dar olacaktı’. Behram rahat bir nefes aldı.” (UKY: 76-77)

“Mağaranın içi zifirî karanlık olsa da F.K.nin gözü bu karanlığa yavaş yavaş alıştı. Behram Bozlar’ı çekip mağaranın köşesinde bir taş vardı, boynundaki zincirle o taşa bağladı, uzun zinciri sanki şaşırılmış köpeğin başına bir kaç defa çevire çevire biraz daha kısalttı. F.K. dikkatle ve artık daha büyük cesaretle köpeğe bakıp gördü ki Bozlar sadece büyük köpek değil; çok iri bir köpektir. Karanlıkta ise Bozlar hem de korkunç bir köpekti. Behram diyordu, Bozlar ayıdan korkmaz; çünkü zaten o yalnız yaşayan bir kurt köpeğiydi. F.K. hayatı boyunca köpeğin bu boyda olanını hiç görmemişti, Bozlar’ın boynuna üç dört kat geçirilmiş ağır, kalın zincir sanki nazık bir ipti, Bozlar büyük başını biraz daha kuvvetli silkelese bu ip bir anda kırılacaktı.” (UKY: 174-175)

▪ Behram, Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağaraya giren çıkan çok olmasın diye Bozlar'ı götürüp zincirle mağaraya bağlar:

"...Mağaraya yazıyı öğrenmek için gelenler profesörün yollamasıyla doğru Behram'ın evine gelmeye başladılar. İlk misafirler de Behramgilde kaldılar ve onlar mağaradaki işaretlerin resmini çizdikten sonra (işaretlerin fotoğrafını çekmek, aslında onların üzerinde başka yerde de mesela şehirde, enstitüde çalışabilmek içindi) şehre dönünce Behram bahçedeki Bozlar adlı köpeğini biraz da gizli tavırla götürüp mağaranın içinde bir köşeye zincirledi. 'Girip çıkan çok olmasın...'" (UKY: 69)

▪ Bozlar, Behram'ın öldüğünü hissetmiş ve zincirlerini kırarak mağarayı terk etmiştir:

"Uzakta kurt mu uludu köpek mi havladı bu bilinmedi. Veng Dağı'ndan gelen ses belki de eskiden kalma bir iniltiydi, olayları hissedip uykudan ayılmış; dirilmişti?! Ses mağaranın içinden değil, mağaranın dışından geliyordu. Gözlerinde gizli bir telaş Ayaz, Afak'a; Afak F.K.'ye baktı. Zavallı F.K. bu sesi tanıdı. Zincirlerini kırıp mağarayı terk eden Bozlar'ın sesiydi." (UKY: 480)

▪ Çiçekli Yazı'nın okunması için F.K.nin aday gösterilmesi ve görevlendirilmesi ile ilgili hadiseler Bakü'de Dil ve Tefekkür Enstitüsünde cereyan etmiştir. Bu enstitünün karakter ve fizikî özelliklerinin yanı sıra dünyaya bakış açıları, edebi görüşleri ve düşünceleri yönüyle de dikkat çeken birçok "tip"i vardır:

Profesör: Romandaki "tip"lerden birisi de Dil ve Tefekkür Enstitüsünün başkanı olarak görev yapan Mehmet Ali Miraliev Hoca'dır. Herkes tarafından sevilen ve profesör diye çağrılan Mehmet Ali Hoca, çağdaş Azerbaycan diline büyük önem veren ve bu konuda büyük hizmetleri olan bir kişidir:

"...Profesörü hiç kimse başka türlü, başka adla çağırmadığı gibi böyle olduğunda ona 'profesör' değil de 'hoca' diye hitap edildiğinde sinirleniyordu..." (UKY: 229)

"Kolhozun başkanı Mübariz'e mektubu Dil ve Tefekkür Enstitüsünün başkanı, çoğunun akademik de olsa hepsinin her zaman büyük muhabbetle 'profesör' diyerek

çağırıldığı, çağdaş Azerbaycan dilciliğine büyük hizmetler vermiş Memmet Ali Hoca kendisi yazmıştı. Aslında, bu mektup itinatname gibi bir şeydi.” (UKY: 55)

“...Profesör hepsi üst üste yığıldığında bir şey yazdığı kağıdın üstünü yazarı olduğu ‘Azerbaycan Dili ve Tefekkürü’ adlı kara, kalın kitap ile (bu kitap geçen yıl ülkenin devlet ödülüne layık görülmüştü) kapattı, elini uzadıp kalemını şişe kelemliğe koydu, gözünün ucu ile odadakileri bir bir gözden geçirdi...” (UKY: 225)

▪ Profesör, tarihî ve kültürel değerlere büyük önem veren ve Çiçekli Yazı'nın okunmasını gönülden arzulayanların başında gelir. Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağaraya en yakın ev, Behram'ın evidir; profesör bu durumu strateji olarak değerlendirdiği için onun evinde kalır. Profesör Behram'a derin bir sevgi duyar. Onunla sohbet etmekten keyif alır:

“Enstitüden önce birkaç adam geldi. Mağaraya yakın olduğuna göre (mağaraya ilk giren adam da başkası değildi, kendisiydi) Behram'ın evine toplandılar. Bir günlüğüne işini gücünü bırakan profesör şehirden kalkıp geldi. Behram'ın gururunu, Mübariz'in renginin kaçmasını görmek lazımdı. Ne kadar ısrar ettiyse de profesör strateji (kendi dediği sözdü, strateji!) nedeniyle Behram'ın bahçesinden çıkmamıştı (belki Behram'ın yalnızlığı, üstelik böyle misafirperver olması onun hoşuna gitmişti, belki sebebi başka bir şeydi, kim bilir?!). Profesörün bu kişiye verdiği değer ortadaydı, gece yarısını geçen uzun sohbetten sonra ona güvenip şöyle demişti: ‘Behram, bu yazıyı okumak çok önemlidir, sana diyorum; çünkü görüyorum, sen beni anlıyorsun, ne pahasına olursa olsun onu okumalıyız, inan bana, bu uğurda canımı veririm...’ Behram profesörün bu azmine hayran olmuştu ve hayranlığı bütün yüzünde, hareketlerinde, sözünde açıkça görünüyordu ve hissediliyordu. Behram'ın Veng Dağı ile ilgili hatıralarına ilgiyle kulak veren profesör ‘esas bu adam sırta doluydu.’ o gecedan Behram'a hususi bir hürmetle yaklaşmaya başladı, köydeki bütün işleri onun vasıtası ve yardımıyla hayata geçirmeyi kararlaştırdı.” (UKY: 68)

“...Şevkle sanki bir kişiye değil; bütün köy halkına seslenmişti. Mektupta, Mübariz'e ve aynı şekilde bütün köy halkına, genç âlim F.K.ye büyük devlet işi, önemli bir işin üstesinden gelmek gibi sorumluluğu olan ve ağır bir görev verildiğini bildiriyordu. Bu genç alimin Çiçekli Yazı'yı deşifre edip (‘deşifre?’) okuması için köy halkı elinden gelen yardımı esirgemesin. Büyük büyük alimler kabiliyetli genç uzman F.K.ye ciddi ümitler

besliyorlar ve onun önerdiği deşifre (açıklama) usulünü destekliyorlar. Mübariz buraya geldiğinde başını mektuptan alıp ve kaşlarını çatıp F.K.yi yine, bu defa hususi dikkatle, hatta denilebilir ki gizli bir hevesle süzdü. Profesör mektupta bu usulün diğer usüllerden farkının ilmî açıklamasını da yaptı. (Mübariz'in kaşları yine çatıldı). Sonda ise arzu ve ümitlerini bildiriyordu. Çiçekli Yazı kesinlikle okunmalıdır; çünkü bu yazı halkımızın tarihi ile ilgili birçok karanlık mevzuların üstüne ışık tutabilir ve tutmalıdır. Ne bileyim, bu defa bu iş, nihayet sonuçlanmalı, önceki iki çalışmanın uğursuzluğu bizi (Profesör 'bizi' derken somut olarak kimi gözönünde tutuyor, köy halkı da bu sözün içinde mi yer alıyor, yoksa bu sadece şehirdekilere mi aittir bilinmiyordu ki?!) evet, böyle yazılmıştı: 'bizi'. Mübariz 'humm' deyip biraz ciddileşti, dikkatini topladı: 'Sorumlu olmak lazımdır'. Önceki çalışmaların ikisi de onun iyi aklındaydı, o çalışmalar öyle önceden içine sinmemiştii uzman adı ile gelenleri öyle ilk anda Mübariz'in gözü tutmamıştı, şimdi ise bu genç adam bu F.K.! 'Kendinden çok emin birine benziyor'. Özetle, ilk çalışmaların şanssızlığı, profesör yazıyordu, bizim (!) şevkimizi kırmamalı, ülke halkı bizden (yine bizden!) başarı bekliyor, bu türlü işler, sağlıcakla kalın, can sağlığı, yaratıcılık dilekleri ('yaratıcılık dilekleri?'), Bakü'ye geldiğinde görüşme arzusu, şimdiden teşekkürler vs...vs... Mektubun sonunda hürmetli zatın imzasının altında büyük ve şaşalı (onunki ile hiç kıyaslanamazdı Mübariz'in bu yerde hatta biraz kıskançlığı da tuttu) büyük bir mühür basılmıştı sanki, o mühürü onun için öyle kocaman basmıştılar ki mektuptaki sıcak, samimi sözler onu okuyanı şaşırtmasın, meseleye münasebette ciddiliği azaltmasın, aksine, mesuliyeti artırsın." (UKY: 55-56-57)

- Profesör F.K.yi bir konferansta dinlemiş ve onun yetenekli biri olduğunu görünce ona enstitüde çalışma imkanı sunmuştur. Ayrıca Çiçekli Yazı'nın okunması için gösterdiği aday da F.K.dir. Çalışma hayatında ona en büyük desteği veren profesör, F.K.nin daima minnettar olduğu bir insandır:

"...Profesörün Çiçekli Yazı'nın okunuşu ile ilgili inandığı yegâne adamı; F.K.yi, demek ki herkes çoktan 'deşifre' etmişti. Profesör kendisi de artık bunu gizlemiyordu: 'Başarırsa o başaracak. Gençti, kabiliyetliydi...'. Peki öyleyse... 'Bizi buraya niye topladılar? Mesele biliniyor, aday biliniyor. Tiyatro kurmuşlar...'. Odadakilerden bazılarının yüzünde bu 'isyankar' sözler açıkça yazılmıştı..." (UKY: 230-231)

“Buradaki her bir çalışanı F.K. beş parmağı gibi tanıyordu. ‘Kalk konuş, kalk konuş’ işaretini yapanlar onu isteyenler değildi. Profesörle böyle konuşulmaz. Yüksek lisansta okuduğu zaman (F.K. yüksek lisans eğitimini üniversitede bitirip orada da adaylık tezini savunmuştu) hangisiyse bir konferansta konuşma yaptıktan bir gün sonra onu profesörün yanına devet etmiştiler. Tamamen tesadüfen üniversitede bir konferansa ancak oturum açmaya giden, sonra ise ‘mecbur’ kalıp sadece F.K.ye değil, diğer konuşmacılara da çaresiz kalıp kulak veren profesör bu yetenekli genci yüksek lisans okurken Dil ve Tefekkür Enstitüsüne işe devet etti. O zamanın üstünden beş yıl geçiyordu. ‘Bir yiğidin ömrüdür’, az zaman değildi. F.K. biliyordu ki profesörün esas hayat tarzı beklemek ve acele etmemektir ve şimdi onun niyetini doğru düzgün ‘okuyanlar’ zaten kendi işlerini görecekler ve gördüler de (sabahki toplantıya aday olarak onun adı, başkasının değil; artık sadece onun adı söylendi). Eğer ona şimdi söz verseler, o da kendi fikrini söyler, kendi teklifini ileri sürer (Profesörle bu teklifle ilgili baş başa defalarca sohbet etmiş, onun takdirini artık kazanmıştı), söz vermeseler... demek ki böyle lazımdı. Bunun için de F.K. kalben rahatsız değildi, rahattı.” (UKY: 242)

“Hâlâ heyecanlı olan F.K. ona yaklaşanların içten veya isteksiz tebriklerini alıp bazısını kalbine, bazısını aklına yazdı; bazısı da bir kulağından girip diğer kulağından çıktı. Profesöre ise onu mum gibi eriten derin bir hayranlıkla şöyle dedi:

- Ben, profesör, her şey için ancak size borçluyum. Var gücümle çalışacağım, çalışacağım ki ümitlerinizi boşa çıkarmayayım” (UKY: 260-261)

- Profesör düşünceleri ile insanları etkileyen ve onlara nüfuz edebilen bir kişidir:

“...Profesör, elbetteki kendi etkisini ‘göstermişti’, dün akşam önce Patriarh’a, sonra Aslanzade’ye telefon edip her biri ile uzun uzadıya sohbet etmiş; görünen o ki onları neye ise inandırmıştı...” (UKY: 254-255)

Patriarh: Arkeoloji Enstitüsünün başkanı olan Patriarh’ın asıl adı Hadı Mirahmedov’dur. Mirahmadov, Tarih Enstitüsünün başkanı Aslanzade ve Miraliyev bu camiada ‘MAM’ olarak tanınmışlardır. Gençliğinde dostlarından yaşça büyük olması ve sık sık hastalanması sebebiyle ‘ihtiyar’ takma adıyla anılmıştır. Patriarh ise Mirahmedov’un gençlik döneminden sonraki lakabıdır:

“Profesör Patriarh dediğinde Arkeoloji Enstitüsü’nün başkanı Mirehmedov’u gözönünde bulunduruyordu. Aslanzade; Tarih Enstitüsünün başkanı, Mirehmedov; Arkeoloji Enstitüsünün başkanı ve o; Mireliyev bu üç ‘kit’ iki ‘M’, bir ‘A’, başka bir deyişle MAM; onları bir yerde böyle de çağırıyordular, aslında, ülkenin sosyal sahasının yaşayan ilmî ‘başarısı’ idiler. ‘Patriarh’ Mirehmedov’un gençlikten sonraki takma adıydı. Gençken önceleri dostları ona ‘yaşlı’ diyorlardı. Dostlarından yaşça büyüktü, kendisi de hepsinden çok hastalanırdı, yüz derdi vardı... Şimdi o dostlar artık hayatta değildi, Patriarh ise yaşıyor -bir ayağı çukurdaydı ama bilinci yerinde, ‘bin şükür’, yaşıyor! Hiç kimse kimin ne kadar yaşacağını bilemez- Sonraları yani, yavaş yavaş ‘yaşlı’ vefalı dostları onu terk edip öbür dünyaya göç edince ‘Patriarh’ lakabı ile anılmaya başlandı...”
(UKY: 229)

▪ Azerbaycan ilmi konusunda yetkin bir kişi olduğu için F.K., Patriarh’ın ilmî düşüncelerine ve Çiçekli Yazı hakkındaki görüşlerine çok önem vermiştir. Nitekim Veng Dağı’na gitmeden önce de Patriarh ile sohbet etme şerefine nail olan F.K., onun Çiçekli Yazı’nın temellerini niçin Stiks Çayı’na götürdüğünü de öğrenme imkanı bulmuştur:

“ - Demek Stiks Çayı ile ilgili benim ne anlatmak istediğim seni meraklandırırdı. Patriarh çoktan beyazlamış saçına elini götürdü ve memnuniyetini gizlemek bile istemedi. Deminki bunaltısı geçti.

F.K. Patriarh ile yan yana durmuştu, ancak parmaklığı dokunmadı.

- Ben sizin, demem o ki, bütün yazılarınızı okudum. O da gözüyle arayıp denizde başka bir nokta buldu. Özellikle de Çiçekli Yazı ile ilgili yazdıklarınızı. Sizin ‘Deşifreler Tarihi ve Yöntemleri’ adlı kitabınız benim masa üstü kitabımdır. Efsanevi kitaptı. Yohannes Fridrik’in, Loukotkan’ın kitapları kadar ilginçtir (‘Ben de çocuk değilim’) Stiks Çayı ile ilgili ise... itiraf ediyorum ki, ilk defadır... F.K. sözünü bitirmedi, yarıda kesti, ‘bu çok sevgi dolu bir muhabbet oldu...’ (Zabite Hanım’ın kiskanç gözlerinden uzak).”
(UKY: 269-270)

“... ‘Bu yazının kanatlarında Stiks Çayı’nın sahillerine kadar gitmek mümkün’. Bu sözlerin asıl manası hayretler içinde donup kalan F.K.ye yalnız şimdi, bütün derinliği ile ancak şimdi ayan oldu. ‘Patriarh Stiks Çayı’nın sahilinde, kesinlikle orada’. Şimşek bir daha çaktı ve sustu.

Patriarh yine deminki güçsüz takatsiz adama döndü, saçlarını düzeltmeye çalıştı; biraz önceki Patriarh nereye (Stiks Çayı'nın sahiline mi?) uçup gitti:

- Ben sana bilesin hiçbir anahtar filan vermek fikrinde değilim. Patriarh bu sözlerle F.K.ye engel olup onu yersiz yorumlardan alıkoymak ve içini rahatlatmak istedi (Anahtarı Aslanzade teklif etmişti: 'Atilla' sözünü! Güya Atilla bütün dertlerin ilacıymış. Çiçekli Yazı güya bu sözün ışığında açıklanacaktı). Patriarh yüzünü ekşitti: Önceden hazır anahtar vermek olmaz. Sen asıl metinden hareket etmelisin, aklındakini metne yansıtmamalısın. Kesinlikle! Senin toplantıda dediklerine ben katılıyorum. Anahtar yazının içinde, onun etrafındaki Muhteşem Ahenk'teydi. Ama güzel bulmuşsun: Muhteşem Ahenk! Kendin mi buldun?!

Patriarh'ın küçük gözlerinin içinde yine tebessüm belirdi, o yine şeytanca gülümsedi. F.K. onun biraz önceki hâlden sonra henüz kendine gelmemişti; öyleki 'Kendin mi buldun?!' sözleri onun hiç umrunda da olmadı. 'Evet ne fark eder?! Elbette, kendim buldum...' Hektor , Kafkas; Veng Dağı, mağara; Çiçekli yazı... Alaka! Alaka! Var mı burada alaka?! Yoktu, yoktu, ama nasıl da dikkat çekiciydi, nasıl da yağ gibi yerine oturuyor (oturabilir). 'Atilla nerde, bu nerde? Allah kahretsin!'" (UKY: 307-308)

▪ Romanda Patriarh'ın ailesi ve hayatı hakkında da bilgi verilmiştir. Ağabeyi evden kaçarak Peterburg'da inkılap maceralarına katılmıştır. Bir müddet sonra Sibirya'da vefat etmiştir. Babası Patriarh'ı küçükken Göy Mescit'in bahçesindeki medreseye verir. Falakası yanından hiç eksik olmayan Molla Güleli'den eğitim alır. Oğulları ile aile sorunları nedeniyle uzun yıllar görüşmemiştir. O, hüznü bir insandır.

▪ Romanda Patriarh'ın fiziksel özelliklerine de yer verilmiştir. Patriarh; uzun saçlı, büyük kulakları ve küçük gözleri olan bir adam olarak tasvir edilmiştir:

"...Onun içi ise görüldüğü gibi değildi, hiç değildi; görünüş bakımından ürkütücü olan Patriarh (onun derin ve küçük gözleri; iri, kırışıklarla örtülü alnı, sivri burnu, biraz büyük kulakları vardı, saçları ise sanki, çoktandır kesilmemişti, bir eli ile yüzüne döküleni düzeltiyordu), aslında hayli mülayim bir adamdı. F.K. bunu ilk sohbetinde hissetmişti..." (UKY: 268)

▪ Bilgili, kültürlü ve başarılı bir akademisyen olan Patriarh, yaşayan bir tarih gibidir. Sohbet ederken bir daha hiç susmayacakmış gibi konuşan Patriarh, aslında coşkun kişiliğinin aksine mülayim bir insandır:

“...Sadece adı değil, kendisi de gerçek Patriarh olan bu kocaman ilim fedaisi, sözün gerçek manasında, canlı tarihti. Beynindekiler, kalbindekiler Papağan Salonu’nda bilindiği gibi ‘korkulu’ kara kitap raflarının kalın camlarının arkasında tutsak olmuş gibi saklanan tozlu kitabların içindekilerden az değildi ki çoktu...” (UKY: 268)

“...Onun içi ise görüldüğü gibi değildi, hiç değildi; görünüş bakımından ürkütücü olan Patriarh (onun derin ve küçük gözleri; iri, kırışıklarla örtülü alnı, sivri burnu, biraz büyük kulakları vardı, saçı ise sanki, çoktandır kesilmemişti, bir eli ile yüzüne döküleni düzeltiyordu), aslında hayli mülayim bir adamdı. F.K. bunu ilk sohbette hissetmişti. ‘Elbette, elbetteki sizinle... sonsuza dek... birlikte...’ Patriarh ona birlikte gitme teklifi ettiğinde buna sevinen F.K. bir anda her şeyi unuttu...” (UKY: 268)

Zabite Hanım: Romanda değişik tabiatı ile dikkat çeken “tip”lerden birisi de Zabite Butayeva’dır. Uzun yıllar enstitüde “Çağdaş problemler” şubesinin müdürü olarak görev almıştır. Uzun yıllara rağmen güzelliğini koruyan Zabite Hanım; atmış yaşlarında esmer, kısa boylu bir kadın olarak tasvir edilmiştir:

“...Kısa boylu bu kadın gençlik güzelliğini hâlâ da saklıyordu (aslında, korumaya çalışıyordu). Esmer yüzüne her sabah pudra üstüne pudra sürüp yüzünde garip, tanımlanamayan bir renk almaktan usanmayan (bu şekilde ‘kendi âleminde’ yaşlanmaya itiraz mı ediyordu?!)...” (UKY: 233)

▪ Ülkenin tanınmış alimlerinden biri olan Zabite Hanım, isminin anlamında olduğu gibi ciddiyet sahibi bir kadındır. Sert mizacının yanı sıra, merhamet sahibidir. Hiç kimseden yardım elini esirgemeyen ama bunun karşılığında da sonsuz sadakat bekleyen, gençler tarafından sevilen bir alimdir:

“...Zabite Hanım ülkede tanınmış kadın alimlerden birisiydi. Tabiatı adına tam uygundu. Hepsi onu sert; ama yumuşak kalpli (herhâlde bazen o böyle de görünüyordu), hiç kimseden yardım elini esirgemeyen, hayırsever, ama bunun karşılığında insandan

sonsuz sadakat talep eden, neticede ise gençlerin (ihtiyacı olan kim olabilirdi, elbette genç, sonsuz sadakatini kim yok pahasına satabilirdi; yine elbetteki genç) sevgilisi gibi tanıyordu...” (UKY: 233)

- Zabite Hanım, fazla bilgi sahibi olmayan ve bulunduğu konumu hak etmeyen bir tip olarak tasvir edilmiştir:

“...En üzücüsü ise şuydu ki profesörün Zabite Hanım’ı desteklemesi için yeterince sebebi yoktu, Zabite Hanım ilimde yayaydı, ama bunu hiç kimse onun yüzüne vurmaya (bunu ‘cesur’ Vahid Hoca bile şimdilik aklına getirmiyordu) en azından kendine reva görmüyordu. Her şey Andersen’in meşhur masalında olduğu gibiydi; bir çocuk lazımdı, hiç kimsenin diyemediğini dile getirsin: ‘Ama bu ‘padişah’ (bu anlı şanlı, bütün ilmî unvanları bir güzel elbise gibi giyinmiş, bütün dilcilik mertebelerine ulaşmış hanım), aslında, çıplaktır!’ desin. Böyle bir ‘çocuğun’ ne zaman ortaya çıkacağı korkusu Zabite Hanım’ın şimşek gibi oynayan kara, sivri kaşlarının altındaki endişeli gözlerinin içinde ümitsiz bir soruda gizlenmişti. O soru buydu ve herkese (bazen dosta da dost olmayana da) sesleniyordu: ‘Sen benimle misin, yoksa değil misin?!’ Profesör zaman gelmişti ki bu sorunun ağırlığını (bakışların gücünü) kendisi de hissetmişti, ama soruyu başından savıp (‘kendini kurtarmış’) cevap vermemişti. Akıllı adam, bilge biri olduğu için Zabite Hanım’dan her zaman mümkün mertebe uzak durmaya çalışırdı. Ama yeri geldiğinde birbirinden nasıl ince bir şekilde istifade ettiklerine söz edilemezdi.” (UKY: 235-236)

- Profesörü kendi tarafına çekmeye çalışan Zabite Hanım’ın en büyük rakibi ise Vahid Hoca’dır. İlmî alanda birbirine zıt olan bu kutuplar birbirlerinden nefret ederler:

“Zabite Hanım Butayeva, aslında profesörü de kendi cazibesi altına almak istiyordu; ama bu durumda profesörün durumu hiç de kolay değildi, iki ateş arasında kalmıştı. Bir taraftan Zabite Hanım ve onun şirin, faydalı potansiyeli, diğer taraftan Vahid Hoca. Zabite Hanım’ın tam tersi, bildiğini babasına söylemeyen, ilminde hızlı ve gerçekçi hiçbir zaman kimseye borçlu kalmayı sevmeyen ve profesörün Zabite Hanım ile yakınlaşmaması için her türlü engeli çıkaran Vahid Hoca. Söylemeye gerek kaldı mı bu zıt kutupların ilimde de birbirinin zıttı olduğunu?! Yahut birbirine bazen açıkça, ama her

zaman gizli nefret beslediklerini (yüz yüzeyken sahte tebessüm, arkadan acı neşterler!) söylemeye gerek kaldı mı?!...” (UKY: 234-235)

▪ Entrika çevirme konusunda usta olan Zabite Hanım birçok insanın karşılaşmaktan bile çekindiği biridir:

“Akademinin muhteşem binasının önünden geçtiği zaman, F.K.ye öyle geldi ki Komünist Sokağı’nın diğer tarafında duran Zabite Hanım’dı, kötü hayal gibi onun gözüne göründü. Entrika dağarcığı olan bu hanım onları birlikte görünce kaşlarını yine oynatı; ama F.K. ‘bu çok iyi oldu’ görmemezlikten geldi...” (UKY: 267)

Vahid Hoca: Uzun yıllar profesörün yardımcısı olarak görev yapan Vahid Hoca, enstitünün en başarılı dilcilerinden birisidir. Vahid Civanşirzade, dilciliğin yanı sıra profesyonel bir tarihçi ve arkeolog gibi düşünebilen yetkin bir bilim adamıdır:

“Ülkenin görkemli ve güvenilen dilcilerinden biri olan, uzun yıllar profesörün yardımcısı olarak çalışan, kendisi yalnızca dilci değil, yeri geldiğinde profesyonel tarihçi (eski devir tarihçisi!), yeri geldiğinde hatta arkeolog gibi düşünebilen ve bunun için de üniversal bilim adamı sayılan Vahid Hoca, tahminen, buna benzer sözler söyledi ve aslında, ‘aday’ hakkında hiçbir şey demedi...” (UKY: 232)

▪ F.K.nin başarısını takdir eden ve ona ilgi duyan kişilerden birisi de Vahid Hoca’dır:

“Bu canayakın genç Vahid Hoca’nın gizli bir hürmetle, cömertçe (çok nadir zamanlarda o, birini överken cömert olurdu) dediği gibi ‘uzaklara gidecekti’.

- Ben de F.K.nin adaylığını destekliyorum. Vahid Hoca oturduğu yerden konuştu.” (UKY: 237-238)

Ayhan Hoca: Ayhan Aliekberov; orta yaşlı, açık sözlü ve alaylı konuşan bir “tip”tir. Enstitünün entellektüel fikir adamıdır. Meslektaşları onun sözlerini “Ayhan işte...” deyip önemsemiyor görünseler de aslında herkesin önemseddiği biridir:

“Orta yaşlı, dupduru, belirgin bakışını hiç kimseden hiçbir zaman gizlemeyen, biraz da burnunun dikine ‘konuşan’ Ayhan Aliekberov enstitünün entellektüel zirvesiydi, bunu hepsi itirazsız kabul ediyordu; bunu hepsi biliyordu ki herhâlde bunu bilmeyen ya da

şöyle diyelim, bunun farkına varmayan, bunu umursamayan bir adam varsa, o da Ayhan Hoca'ydı. Onun kinayeli sözleri bazen çok acımasız oluyordu, meslektaşları (onunla gerçek dost olanlar ve dost olmaya çalışanlar) 'Ayhan işte..' deyip güya onu ciddiye almıyordu (aslında öyle ciddiye alıyorlardı ki...)." (UKY: 244)

- Ayhan Hoca aynı zamanda ilimde her şeyi dağıtıp yok etmeye çalışan genç piranilere karşı kurulan ve cehaletin mahvı prensibi ile hareket eden derneğin rehberi olarak çalışır. Profesörün sevdiği kişilerden biri olan Ayhan Hoca, düşünceleri ve bu dernekteki çalışmaları ile genç piranilerin dağılmasını sağlayan akıllı bir insandır:

"...Bu kana susamışların adını boşuna alay edercesine 'genç ihtiyarlar' diye çağdırmıyorlar, zamanında onlar, genç ihtiyarlar ayırım yapmadan her şeyi (ilimde tabii) mahvediyorlardı, dağıtmaya bozmaya çalışıyorlardı. Bir dernek kurmuştlar rehberi Ayhan Hoca'ydı, 'cehaletin ortadan kaldırılması' prensibi ile çalışıyorlardı; ilmî işler, makaleler, konferanslar... Her şeyi darmadağın eden genç ihtiyarlar bilgisiz, seviyesiz ne varsa onun düşmanıydılar. ('Nenem bana cahil dedi, gelip gideni vur dedi'). Vahid Hoca da Zabite Hanım da belki yegâne insanlardı ki Ayhan'ın bu 'hunveybinlere' rehber olarak tayin edilmesini profesörün gizli ve ileri görüşlü tutumu gibi anlayıp değerlendirmiştiler ve bu, gerçekten uzak değildi. Şüphesiz, bunun için de bu ikisi enstitüde başını alıp giden ihtiraslı oyunları önemsemiyordu. Sonraları bu düşünce gerçekleşti. Genç ihtiyarların dağılmasında Ayhan Hoca'nın katı kurallara dayanan sözleri esas rollerden birini oynadı, onları profesörün de istediği (ve dediği) gibi içten zayıflattı (mesela, 'bize kim hak vermiş ki neyi kötü, neyi iyi ilan edelim?!' Veya, 'hakimler, hakimler kimlerdi, biz miyiz?' Veya 'Biz kendimiz gelin bakalım, ilmin hangi seviyesine gelmişiz ki kime ölüm cezası kesiyoruz?! Bu hakkı bize kim vermiş?!'). Ama ilk maksat, elbette güzeldi eğer 'hakimler kimdir?' prensibi yavaş yavaş beyinlere işlemeseydi, bilinmezdi bu "oyun" neyle bitecek. İlk maksat ise sonuç vermişti; artık enstitüde kimin aklında ne vardı, ne yoktu bu, açıkça ortaya çıkmıştı, biliniyordu." (UKY: 239-240)

- Çınlayan ahenkli sesiyle dikkat çeken Ayhan Hoca'nın en belirgin özelliği şakacı bir insan olmasıdır:

"...Sessizliği Ayhan Hoca'nın çınlayan sesi bozdu. Deminden bir köşeye; odanın sağ tarafında, pencerenin karşısında duran kitap dolabının yanına sıkışıp sessizce

(başkalarından soyutlanmış hâlde!) oturan ve kaşlarının çatılmasından yüz çizgilerinin gerginliğinden konuşanlara dikkatle kulak verdiği anlaşılan Ayhan Aliekberov Neriman Hoca'nın bu sözlerinden sonra (aşlında, Neriman Hoca ile eğlenmek, dostça şakalaşmak maksadıyla) çok sıradan bir şey söylüyormuş gibi ciddiyetini bozmadan, hiç kimseye seslenmeden cınlayan ve belirgin (ahenkli!) bir sesle oturduğu yerden şöyle bir cevap verdi:

- Boşa çıkarmıyorlar itimadı! Güveni ise yaşatıyorlar, besliyorlar.

Adamlar faaliyete geçtiler, yerlerinde keyifle kıpırdandılar: 'Şimdi başlayacak, şimdi başlayacak!..'

- İyi de Ayhan, yüzüne hemen sahte bir tebessüm konduran Neriman Hoca kendini bilmezliğe vurdu. Profesöre baka baka gizli öfke dolu sesine şen (yalandan!) bir ahenk vererek göz boyadı. Aman herkese bir engel çıkarmaktan geri kalma sen." (UKY: 243-244)

İbrahim Hoca: Romandaki "tip"lerden biri de İbrahim Hoca'dır. O, Dil ve Tefekkür Enstitüsünün Türkologlarından birisidir. İbrahim Hoca Azerbaycan Türkçesinin medeniyeti ile ilgilenen, yeni yeni şekiller türeten vasat bir tip olarak karşımıza çıkar:

"...Bugün biz buraya çok önemli bir mesele ile ilgili toplandık. Hepiniz biliyorsunuz ki sabah bu vakti saat 12'de Akademinin umumi okuma salonunda... Biri yerinden yavaş sesle 'Papağanın yanında dedi'. Bu, İbrahim Hoca'ydı, ne oralık adam idi ne de buralık, vasat birisiydi, öz dilimizin medeniyeti ile meşgul oluyordu, acayip acayip yeni şekiller icat ediyordu, bu konuda toplum içinde düşüncelerini paylaştığında ise (kendi girişimi ile) genellikle gülünç duruma düşüyordu. Bu toplantıya ise şunun için davet edilmişti ki güya yazı çözüldükten sonra onu çağdaş dilimizle (ana dilimizin özellikleriyle) mukayese edecek bir adam olmalıymış." (UKY: 226)

Neriman Hoca: Romandaki "tiplerden biri olan Neriman Hoca, Zabite Hanım'dan sonra Azerbaycan Türkçesinin üslubu üzerine çalışan bir Türkologdur. Dil ve Tefekkür Enstitüsündeki bütün sosyal teşkilatlarının çoğuna üyedir ayrıca bu teşkilatlara başkanlık da yapmıştır:

“Zabite Hanım’dan sonra hayatını dilimizin üsluplarını öğrenmeye adanmış (muvaffak olup olmadığı belli olmayan) Neriman Hoca (o enstitünün bütün sosyal teşkilatlarının ya başkanı ya da üyesiydi) rüzgarın bugün nerden estiğini (enstitü koridorlarının da kulağı oluyor!) kestirdiği için Zabite Hanım yerine oturduğu gibi elini kaldırıp ‘olur mu?’ diye cevap beklemeden samimiyetle ayağa kalktı. Sözüne o da ciddiyetle başladı...” (UKY: 236)

▪ Neriman Hoca, cilveli hareketleri olan ve yerli yersiz davranışlarda bulunan, birçok kimsenin hoşlanmadığı bir tip olarak karşımıza çıkar:

“Kıs kıs gülen Vahid Hoca: ‘E be Neriman, e be Neriman, Çiçekli Yazı’yı da böyle okuyabilseydin...’ eski dostu Neriman Hoca’nın cilveli hareketlerini yüreğinin derinliğinde hiçbir zaman kabul edemese de ‘dost dosttur’ iş zora düştüğünde her zaman onu desteklemekten, sanki ayrı zevk alıyordu sanki bu, onun üzerine düşmüştü...” (UKY: 236-237)

“Yüzü kızaran F.K. ayağa kalktı. Ağzını açıp konuşmak istiyordu ki Neriman Hoca her zaman olduğu gibi yine yersizce kendini ortaya atmadı mı attı; yüksek bir sesle ondan önce davrandı:

-Büyük itimattı. Öyle şeyler yapasın ki profesörün güvenini boşa çıkarmayasın.” (UKY:243)

“- İyi, Ayhan, bitirdi mi? Bitirdi! - kendi sorusuna kendisi cevap verip sabırsızlıkla (ve kesinlikle) meydana gelmekte olan tartışmayı kesti. Ayhan Hoca’yı kendi hâline bıraksaydın, sert mantığı ile hiç nedeni yokken tartışma ateşi yakar, sihirbaz gibi üfürerek bu ateşi alevi çevirirdi. - etraftakılar (tabii, Neriman Hoca’dan başka), şimdi de merak ve hevesle (sabahki aday meselesi artık herkes için sürprizliğini, sırrını yitirmişti ‘sonu belli roman!’) eski piranilerin geçmişteki rehberinden bunu beklediler. Toplantıda bir başkası (özellikle, çoğunun ‘hazmetmediği’ Neriman Hoca!) gülüş, tenkit, alay hedefi olursa nasıl sevimli ve rahat hisler duymak mümkün olur; Dil ve Tefekkürün birbiriyle daima saklambaç oynayan çalışanları bunu iyi biliyorlardı.” (UKY: 245-246)

Sabit Hoca: Romandaki tiplerden biri olan Sabit Hoca, sözde milliyetçi geçinen biridir:

“Kendi milliyetçiliği ile ‘şöhret’ kazanmış (aslında, yalancı milletçiliğiyle, sonradan anlaşıldı ki bu adam daha çok çok önceden, enstitüye işe başlamadan hayli zaman önce KOB’a hizmet ediyormuş), kendini vaktiyle piranilerin safına (grubuna) ‘sokmak’ istese de buna nail olamayan Sabit Hoca ‘Turan’ sözünü hücum nidaları çalan borazan sesi gibi kabul edip ayağa kalktı, fırsatı kaçırmadı:

- Bir dakika, bir dakika, müsaade edin. Sabit Hoca’nın bir özelliği vardı, konuştuğunda daima gizlice profesörün yüzüne bakardı; sözünün tuzunu, şekerini onun bakışlarından (arı ve çiçek meselesi!) alıyordu. Bu defa böyle olmadı. Sabit Hoca hiçbir şekilde profesörün bakışlarını yakalayamadı (Profesör hâlâ tembel tembel pencereden dışarı bakmaktaydı), onun için de ‘nutuk’ atmak zorunda kaldı, böyle durumlarda dediği sözlerin sonunu, sanki yiyordu, onları aceleyle telaffuz ediyordu:

- ...Nasıl yani, Turanda aramayalım? Niye?? Niçin?? Peki nerde arayalım? -sesi gürledikçe Sabit Hoca kendi kendini coşturuyordu- Bizim kökümüz var, canım milli mensubiyetimiz var, şimdi bırakalım kökümüzü, soyumuzu inkar mı edelim? Belki o yazının ucu Orhun Yenisey’e gidiyor, o zaman ne olacak?..Peki...” (UKY: 249)

- Zabite Hanım ve Sabit Hoca birbirlerinden nefret ederler:

“ - Profesör, dedi siz kendiniz de çok iyi biliyorsunuz bu yazıyı hepimiz okumaya çalıştık ne zorluklar yaşadık; ama olanı söylemek lazımdı (özeleştirelinin moda olduğu zamandı) okuyamadık. Ama o zaman kimin elinden kolundan tuttular ki sen bu yazıya asla Orhun Yenisey anahtarını uygulama?! Kaşlar şimşek gibi oynadı. Hiç kimse kimsenin elinden tutup yolunu kesmedi. Gerçeği söylemek gerekir. Yapsalardı. Ama yapamadılar. Hiç kimse bu vatani diğerinden daha fazla ya da az sevmiyor. Hepsi aynı adamdır. Zabite Butayeva’nın sesi nerdeyse çılgınlık derecesine ulaştı. Şimdi o açıkça Sabit Hoca’ya ‘ağızına geleni söylüyordu’ çünkü ondan nefret ediyordu. Atmış yaşına bastığında onu tebrik etmeyen tek adam Sabit Hoca olmuştu. Herkese hastaydım diye yemin ediyordu, işe gerçekten gelmemiştii; ama her şeyi (‘nereden?’) Neriman Hoca Zabite Hanım’a gizlice haber vermişti ki Sabit hasta filan değil, dün onu futbolda görmüşler.” (UKY: 250-251)

Aslanzade: Romandaki “tip”lerden biri olan Aslanzade, Dil ve Tefekkür Enstitüsünde MAM olarak bilinen üç büyük isimden biridir. Tarih enstitüsünün başkanıdır. Aslanzade Çiçekli Yazı’nın temellerini Atilla dönemine dayandıran ve Çiçekli Yazı’yı siyasi bir mesele olarak gören bir kişidir:

“Patriarh yine deminki güçsüz takatsiz adama döndü, saçlarını düzeltmeye çalıştı; biraz önceki Patriarh nereye (Stiks Çayı’nın sahiline mi?) uçup gitti:

- Ben sana bilesin hiçbir anahtar filan vermek fikrinde değilim. Patriarh bu sözlerle F.K.ye engel olup onu yersiz yorumlardan alıkoymak ve içini rahatlatmak istedi (Anahtarı Aslanzade teklif etmişti: ‘Atilla’ sözünü! Güya Atilla bütün dertlerin ilacıymış. Çiçekli Yazı güya bu sözün ışığında açıklanacaktı). Patriarh yüzünü ekşitti: Önceden hazır anahtar vermek olmaz. Sen asıl metinden hareket etmelisin, aklındakini metne yansıtmamalısın.” (UKY: 307-308)

“Hatta başkanlıkta oturan MAM (bu üç büyük) profesör, Patriarh ve Aslanzade açık bir şekilde konuşma yapanlara dikkatsiz (bunu başka türlü adlandırmak mümkün değildi, hakikaten Çiçekli Yazı ve etrafındaki sohbet artık hepsini biraz bezdirmişti) bir tutum sergiliyor, başlarını birbirlerine doğru eğerek ‘evet, hayır, elbette, ne ise...’ diyorlardı, arada bir neredeyse kendi aralarında sohbet ediyorlardı. Aslanzade’nin konuşması da, her zamanki gibi ateşli olmadı, şöyle diyelim; biraz isteksizdi, konuşma namınaydı, akılda kalan bir söz demedi. Ama hayır onun bir sözü çoğunu düşündürdü; hatta bazılarını endişelendirdi: ‘Çiçekli Yazı her şeyden önce siyasi meseledir.’” (UKY: 254)

▪ Aslanzade, profesörün isteği üzerine F.K.nin adaylığını kabul etmiş; ancak bu durumdan hiç memnun olmamıştır:

“Her şey bak, böylece çok sade (hatta şöyle de denilebilir; basit şekilde) tamamlandı. Ayağa kalkıp çantasının içindeki defter kalemi bir bir yokladıktan sonra Aslanzade profesörle vedalaşırken yüreğinden geçenleri (belki de tartışmasız galibiyetin esas sırrı burada gizlenmişti) son derece maharetle hem ifade etti, hem de örtbas:

- Profesör, haklıymışsın. Ama ben bilmiyorum şimdi seni tebrik mi edeyim, yoksa hâline mi acıyayım (samimiyetlikleri vardı, o böyle diyebilirdi) Patriarh araya yumuşaklık kattı:

- *Tebrik et, tebrik et; gerçekten akıllı oğlandı (F.K.yi kast ediyordu).*

Aslanzade ise yüreğinin derinliğinden yine de iğneli bir söz bulup çıkardı:

- *Şimdi sorumluluk tamamen senin üstüne kaldı. Bizi kurtardın. Başarılar!..”*

(UKY: 257)

▪ Profesör ve Aslanzade enstitüde birbirleriyle geçinemeyen isimlerdendir:

“Profesör MAM’ın orta üyesine (Aslanzade’ye) hiçbir zaman özel bir sempati duymamıştı. Onların ‘kanlı bıçaklı’ savaşının arasına her zaman Patriarh girmişti.”

(UKY: 509)

Mağaranın Ruhü: Mağaranın Ruhü, romandaki bütün tiplerden ayrılan farklı özellikleri itibari ile dikkat çeker. Romanın fantastik öğelerini oluşturan Mağaranın Ruhü, konuşabilen ışıklı bir küredir.

▪ Işık saçan bir kürecik olan Mağaranın Ruhü’nun bakır gibi çınlayan çok korkunç bir sesi vardır. Bu özellikleri yönüyle Mağaranın Ruhü, insanın içine korku salan korkunç bir varlık olarak tasvir edilir:

“Behram batıl şeylere inanmasa da Mağaranın Ruhü’na inanıyordu. Mağaranın Ruhü’nun ettiği tehdidin boşuna olmadığına inanıyordu. Çünkü Kulam Hüseyin Hoca elini nakışlara vurduktan sonra ruh nasıl dediyse öyle oldu birden bir gecenin içinde öldü. Behram’ı ruhun tehdidine inanmaya mecbur eden, kanını damarında donduran ruhun onun beynine gönderdiği o tuhaf sestir, bu ses korkunçtu. Mağaranın Ruhü’nun bakır gibi çınlayan, nerden geldiği bilinmeyen bu korkunç sesini Behram hatırladığında morali bozuluyordu.” (UKY: 145)

▪ Behram F.K.nin yazıyı okuyabilmesi için “Kim Yazıya elini sürse ölecek!” diyen Mağaranın Ruhü ile anlaşma yaparak kendini kurban gösterir ve sahte bir anahtar söz ile F.K.nin Çiçekli Yazı’yı okumasını sağlar:

“...Mağaranın Ruhü Behram’ın telaşlandığını görüp hemen ekledi:

- ...ama imkansız değil. Şartımızı seninle konuşmuştuk, işte o şarttı. Kurban meselesi ise taviz vermez, kurban olmalıydı. Şartımız var, kim elini değerse... Çiçeklere dokunmak

yok! Dokunursa ölecek! Ya da yerine başka bir kurban göster. Başkası. Olsun benim için fark etmez. Gerçek senin de dediğin gibi hiç kimseye lazım değil. Mağaranın Ruhu güldü, ama bu gülüş değildi bu insanın kanını donduran çirkin bir kahkahaydı. Behram'ın kederden yüzü asıldı.

- Olsun. Rازیyım. Sana kurban gerekmiyor mu? Ona dokunma! Sen sadece anahtar sözü söyle! Sahte! Bırak bu yazı olduğu gibi değil, başka türlü okusun. Ben sana kurban göstereceğim. O ise... Bırak o çiçeklerle ne istiyorsa yapsın.

- Gösterecek misin? Kimi göstereceksin? Mağaranın Ruhu sonsuz merak ve dikkat içinde sordu ve bu vakit o kadar meraklandı ki kendi etrafında dönmeyi bile bıraktı (oysa sohbet boyunca bir araba tekeri gibi kendi etrafında dönmekteydi).

- Sana kurban mı lazımdı? Kurban benim.

- Sen mi? Kurban sen mi? Mağaranın Ruhu hayretini gizleyemedi, inanmak istemedi. Küreciğin ışığı arttı ve yanıp sönmedi; hızlandı, o yeniden hareketlendi, yeniden hızla kendi dairesi etrafında dönmeye başladı.

- Neden olmasın? Günah varsa ceza da olmalıydı. Cezayı kimin çekeceği ne fark eder?! Sen diyorsun ki çiçeklere dokunmak yasaktır, cezası var. Ben de diyorum ki onun bu yazıyı okuması gerekir okuyacak. Ben, ben suçu kendi üstüme alıyorum.” (UKY:375-376)

“...- Çok güzel. Behram derinden ve rahat bir nefes aldı. Haydi, o zaman o sözü söyle. Bırak o söz onu tamamen başka bir tarafa götürsün. Söyle.

Mağaranın Ruhu nerdeyse duyulmaz oldu:

- Sen o sözü her gün görüyorsun. O, senin gözlerinin önünde yeşeriyor, büyüyor, duruyor.

Behram düşünmeye hiç fırsat bulamadı. Anahtar söz kendi gelip girdi onun aklına. Behram birden içini çekti:

- Karağac... Selvi boylu, nazlı gelin misali Balaca, bütün edasıyla gözünün önünde canlandı. Karağac, Karağac demek ki sen çözüm olabilirmişsin...” (UKY:376-377)

“Bir kenarda Bozlar'ın boynunun arkasını kaşıyarak duran Behram F.K.nin sevinçli bir hâlde elini yazıya dokundurmasını, yazının işaretelerini bazen okşamasını bazen temizlemesini tuhaf ve hüznü bir bakışla seyrediyordu. Hissediyordu ki Mağaranın Ruhu buralardaydı, çok yakındaydı; kesinlikle onları izliyordu. Bunu hissettiğinden sık sık ışığın geldiği kapıya doğru bakıp gözleriyle dönen ışıklı küreyi arıyordu. Mağaranın Ruhu Bozlar'ın beklenmeyen mırıltısı ile mağaranın en uzak ters bir

köşesinden (yalnız o köşenin etrafında Çiçekli Yazı'nın işaretleri yoktu) kendini Behram'a gösterdi 'ben burdayım, öyle zannetme!'. O tarafta güçlü ışık kümesi bir an içinde birden yanıp birden de söndü. F.K. parlayan ve sönen bu köşeye dikkat etti. Gür ışık onun da gözüne ilişmişti: 'Bu neydi?! Bu ışık kümesi de nerden geldi?! Tuhaf işlerdi. Dışarda mağaranın önünde o büyüklükte taş kendiliğinden ışık saçıyor, mağaranın içi de kendiliğinden aydınlanıyor; Behram'ın gözlerinin içinden... ışık çıkıyor...' F.K. Behram'a samimi insanlar gibi muhabbetle baktı, sonra 'olmaz, gecikmek olmaz!' yine başını çevirip duvardaki yazıya ve elindeki kağıda bakmaya devam etti...' (UKY: 424)

▪ Romanda ölenlerin çoğu Çiçekli Yazı'nın nakışlarına dokunduğu için vefat eder. Yazının bir kopyasını çıkarmak için köye ilk gelenlerden biri Cafer Hoca'dır. Cafer Hoca, Çiçekli Yazı'nın nakışlarını resmederken yazıya dokunur ve bu yüzden ölür:

"Aklı fikri Çiçekli Yazı'da olsa da F.K., sanki Behram'ın ne düşündüğünü hissetti:

- Cafer hoca vardı, ilk gelenlerdendi, yazının şeklini kağıda çizmişti, hatırlıyor musun? Somurtkan bir adamdı...

- Hatırlıyorum. Allah rahmet eylesin. Profesör ikinci kez geldiğinde niye öyle oldu, diye sordu bana.

- Hiç yoktan yere öldü. Araba tam evlerinin önünde vurdu ona. Yere yıkılmasıyla ölmesi bir olmuştu, rahmetli...

Behram bakışlarını gizledi:

- Hayat işte... 'Onun da parmakları nakışların üstünde çok gezdi, ah ah...'. " (UKY: 145-146)

▪ Romanın meraklı tipi Kulam Hüseyin Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağaraya giderek yazının ardındaki sır perdesini aralamaya çalışır. Ancak yazıya dokunması onun sonunu hazırlar. Behram Mağaranın Ruhu'nun varlığından sadece Mübariz'e bahseder; başta Behram'ın bunadığını düşünen Mübariz, Cafer Hoca'dan sonra Kulam Hüseyin Hoca'nın da ölmesi üzerine Behram'a inanır:

"Çok geçmedi iki gün sonra köye Kulam Hüseyin Hoca'nın gece yatıp uykudan uyanmadığı haberi yayıldı. İnanılacak gibi değildi. Uykudayken ölmüştü. Ölmeden önce çok ter dökmüştü. Köyün yaşlıları böyle ölüme terli ölüm diyordular, 'Havadan, sarsıntıdan...'. Ah vah sesleri... Ani ölüm ağır ölümdü, sebebini ailesi, hısım akrabası bildi

mi bilmedi. Mübariz Behram'ın dediklerini hatırlayarak onları bu hadise ile bağdaştırdı ve bu kez gerçekten çok korktu. 'Doğru söylüyormuş, ateş olmayan yerden duman çıkmaz!'. Birkaç gün Mübariz deli gibi gezdi. Nedense Kulam Hüseyin Hoca'nın yanında hatta Behram'dan uzak durmaya çalıştı. Ama hüznü bir akşam bir şey alıp onu Behram'ın avlusuna götürdü. Çoban kalpağı her zamanki gibi sırtını Veng Dağı'na yaslamıştı. Veng Dağı yoktu, yerinde büyük bir karaltı vardı. Mübariz dağ tarafına bakamadı. Balaca'nın altında yastığa yaslanıp ikisi de sessizce oturdular. Birbirlerinden bakışlarını kaçırarak:

- Gördün mü? Sessizliği bozarak ilk Behram sordu.

- Gördüm diyerek Mübariz cevap verdi." (UKY: 102-103)

▪ Romanın asli kahramanlarından Behram da Çiçekli Yazı yüzünden ölür. F.K. nin Çiçekli Yazı'yı okuyabilmesi için Mağaranın Ruhu ile kendi hayatı karşılığında anlaşır:

"Zaman kendini bekletmedi. Gerçekten, Behram'ın dediği gibi saat on biri biraz geçmiş bu olay gerçekleşmişti. Gözlerini kapatıp konuşmayan ve bazen içini çeken Behram onun yanında oturup elinden tutmuştu) birden ağır ağır nefes almaya başladı, sonra nefes almasına küçük bir ara verdi, hatta nefesi bir defa gitti, bir daha gelmedi, sonra nasıl olduysa döndü yine.. F.K.nin heyecandan boğazı kurudu (o bütün bunlara hem bakamıyor, hem de gözünü Behram'dan ayıramıyordu) omzundan soğuk ter, su gibi aktı. Sonunda Behram'ın nefesi son defa fena gitti, bir daha gelmedi. Yüzü önce oldukça ciddileşti, nefesinin geri gelmemesine sanki kendisi de şaşırды, kaşları çatıldı, yüzündeki çizgiler gerildi. Sonra bütün vücudu titredi, sanki ayaklarının bağı çözüldü. F.K. yorgan üstünden onun ayaklarını ovuşturmak için elini uzatmak istiyordu ki adamın bütün bedeni birden bire donakaldı. F.K.nin elini tuttuğu parmakları boşaldı gözleri açıldı ve bir noktaya dikildi. F.K. bir baktı ki Behram'ın yüzündeki deminki sert ifade hiç yokmuş gibi uçup gitti, şimdi onun yüzünü uysal bir tebessüm kapladı. Behram gözünü kırpmadan zarif bir ciddiyet ve dikkatle onu süzmekteydi, nefesi ise artık gelmiyordu.

...Behram böyle rahat bir şekilde ruhunu teslim ettikten biraz sonra onun yanından sessizce ayrılan F.K. evin ışığını birkaç defa yakıp söndürdü; yeşil sobalı odaya geçip yazı masasının dayandığı ve bahçeye açılan pencereye burnunu yapıştırdı. O taraf zifiri karanlıktı. Burnunun ucu pencereye yapıştığı gibi nefesi pencere camını terletti. F.K. büyük bir gayretle dikkat edip ancak şunu seçebildi ki yine yağmur yağmaya başlamıştı. Damlalar önce bir bir (seyrek) sonra ise sık sık (art arda) diğer taraftan pencereyi

takırdatmaya başladı. F.K.nin yüreği tıpkı yağmurun ahengine uymuştu, pencereye değerek su hattına dönmüş aşağı doğru (bazıları ise yukarı doğru) süzülen pencerede garip (acayip, ilginç?!) nakışlar bırakan yağmur damlaları nasıl bir hızla gelip cama konuyorsa F.K.nin yüreği de o hızla o ritimle vurmaktaydı, ne az ne çok.” (UKY: 445-446-447)

2.3. Unutmaya Kimse Yok'ta Mekân

Postmodern bir roman olan Unutmaya Kimse Yok'ta “somut mekân”ların yanı sıra “soyut mekân”lara da yer verilmiştir. Romandaki “fantastik mekân”lardan biri olan Veng Dağı'nın tasvirine romanın ilk sayfalarında yer verilmiştir. F.K.nin Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağaraya doğru arabası ile yaptığı yolculukta Veng Dağı'na götüren dar, taşlı yolun tasvirinden sonra görüntüsü ile şişman bir devi andıran Veng Dağı'nın ve civardaki köy evlerinin tasviri yapılmıştır. Veng Dağı'na ilişkin bu tasvirlerde “nesnel tasvir” ve “öznel tasvir” ölçütleri bir arada kullanılmıştır:

Veng Köyü ve Veng Dağı:

“Karanlık yoğun bir dumana bürünüp yavaş yavaş her tarafı kaplıyordu. Güneş nazdan yorulmuş utangaç kızlar gibi karşıdan araba sürati ile yaklaşan Veng Dağı'nın arkasında gizlendi. Gün arzının en ilginç vakti başladı. Güneşin batıp ayın henüz çıkmadığı vakti. Sabırsız beyaz tozucuklar henüz ışığını tam kaybetmemiş renkli perdenin yüzüne bu akşam vaktinden biraz önce birikmeye başladılar.

F.K. yazın sıcaklığında kısa kollu ince beyaz gömleğinin bütün düğmelerini açık araba camlarından içeri giren sıcak rüzgara açmıştı, ta şehirden buraya kadar nefes nefese sürdüğü bu renkli araba Veng Dağı'na doğru sağa sola yalpalayıp yoldaki çukurdan kaç kaç ilerledikçe renkli tiyatro perdesine benzeyen devasa gökyüzü sanki büyüyordu. Gökyüzü bu uzaktaki dağ, dağ eteğindeki köye götüren tozlu topraklı yolu (eğer buna yol demek mümkünse), bu yolda 'güçlkle' giden eski arabayı bir canlıymış gibi ağır ağır nefes alarak içine çekiyordu. Her şey garip bir şekilde birbirine karışmaktaydı. F.K.nin kullandığı araba Veng Dağı'nın kenarından süratle köyün ilk evlerine, bu evlerin çit arkasında havlayan köpeklerine gelip yetişecekti veya yetişmeyecekti, belki bu karışıklıkta yolunu kaybedip bağıra bağıra Veng Dağı'nı arkada bırakacak, dağın öbür kenarına götüren taşlı tozlu bir başka yola gelip inecek, böylece yeniden geldiği şehir yoluna, şehre

götüren istikamete rastlayacaktı; bunu söylemek zordu. Perdenin görünen tarafı daha tanıdık, daha ilginçti. Geçen yıl bir dostunun ona: ‘Rengi, bu arabanın rengi çok güzel demem o ki dosta kısmet olsun!’ diyerek kazıkladığı, çok pahalıya kazıklandığını sonradan anladığı bu arabanın eline sanki (aslında, tekerlerine) fırsat geçmişti, kendini ona göstermek istiyor yerli yersiz vahşi gibi kah bağılıyor, kah ağlıyor, iniliyor, yoldaki bütün delikleri bir bir ‘kontrol ediyor’, bazen yine kaçıyor, yeri geldiğinde yalpalıyordu. Dağa doğru giden böyle dar, taşlı bir yolda ilk defa araba süren F.K. ‘bizde yol yoktu, bizde istikamet var; burdan oraya kadar nasıl gidersen, git... ’ arabanın hâline acıya acıya (sanki ağlayan da oydu, deliğe düşen de) birden aklına geldi ki, bu arabanın rengini şimdiye kadar da doğru dürüst belirginleştirmemiş. ‘...Rengi, rengi çok güzeldi’diyen dostunun gülümseyişini F.K. sanki yeniden gördü. Bu tebessüm nedense gelip arabanın ön camına yapıştı. Arabanın belli olmayan rengini onun aklına, başının üstündeki bu esrarengiz renkler alemleri getirmişti, ‘F.K., F.K., sen ne zaman akıllanacaksın?!’ F.K., dostunun arabanın ön camına yapışıp kalmış gülümseyen yüz ifadesinden bakışını kaçırıp yukarı, gökyüzüne baktıkça böyle düşünüyordu: ‘Henüz bilinmiyor asıl oyun, asıl tiyatro renkli perdenin hangi tarafında vuku buluyor; seyirciler hangi taraftaydılar, oyuncular hangi tarafta?! Teselli belki de bundaydı. ’ ” (UKY: 32-34)

▪ Şişman bir devi andıran Veng Dağı, bu tuhaf görüntüsü ile Veng Köyü’ne kucak açar. Öznel tasvir tekniği ile resmedilen dağ, zihinlerde canlı bir şekilde belirir:

“Görüntüsü ile sol tarafına uzanmış şişman deve benzeyen bu dağın adı Veng Dağı’ydi. Köy onun karnının altına kurulmuştu. Güneşin batmasına yakın kasvetli vakitti. Araba ilerledikçe Veng Dağı gitgide büyüyen korkunç bir karaltıya dönüyordu. ‘Köye hava tam kararmadan önce ulaşmak fena olmazdı.’ F.K.; sivri, oynak kaşlarını çattı; ayağını gaza basıp arabanın süratini biraz daha artırdı. Sağda, solda tek tek, çift çift köy evleri, fundalıktan çitle çevrilmiş avlular, bu avlularda ise usul usul başını çevirip bu gürültülü patırtılı arabanın sesine hayretle bakınan küçük çocuklar görünmeye başladı...” (UKY: 34)

▪ F.K. ile Behram, Çiçekli Yazı’nın bulunduğu mağaraya giderken çıktıkları Veng Dağı’nın tepesinden köye kuşbakışı bakarlar. Bütün köy ayaklarının altındadır. Civardaki evler, kolhoz binası, radyo meydanı, Kehrizli Ark ve Behram’ın evi bir tablo gibi

karşılarında durmaktadır. Öznel tasvirlerle anlatılan Veng Dağı'nın eteğindeki köyün bir bütün hâlinde okuyucunun gözünde canlandığını görürüz:

“Yokuş yukarı çıktıkça köy adım adım aşağıda kalıyordu, işte ‘Çoban kalpağı’ nun yan taraftan damı görünmeye başladı, Mübariz ile F.K.nin dün geldikleri otlak yolundan doğru Kehrizli köprüye kadar (‘o adama deyin ki...’ allı güllü tuman giyinen güzeller aklına geldi, gülümsedi: ‘Bana ne oluyor, sakın ol, F.K., sakın ol. Burda ne var?! Çiçekli Yazı... Yok bir. Okuyacağız, elbette, okuyacağız, başlayacağız bu işe. Okumayıp ne yapacağız ki?! Bunu ben okumazsam... ben hiç ben değilim’) artık oldukça büyük bir arazi göz önünde canlandı.

- Bak, o yolu görüyor musun?! Otlak yolu diyoruz ona. O da Kehrizli köprüydü, diğer tarafta, sağdaki ise okuldu, kolhozdu... Bu tarafa giden yol Değirmen yolu... Kabristanlığa kadar gidiyor.

Karşısındaki (aşağıda) manzaradan gözü dört açılan, nefesi az kalsın kesilen F.K., Behram'ın değneği ile gösterdiği istikamete, elbetteki bakıyor, ‘bak, bak’ gerçekten şaşırıyordu. ‘Dünya varmış’ diyenler haklıydılar. Bu eşi benzeri olmayan manzara onu görenlerin aklından çıkar mı, çıkmaz. Göğüs dolusu nefes almaya çalışan F.K., birden nedense bu güzellikten istediği gibi lezzet alamadığını düşündü. F.K.nin akli, hayali yine gözünün önündeki bu efsanevi genişliği hayretle dolaşıp girdi; henüz görmediği mağaranın içine, Çiçekli Yazı'nın yanına. Behram'ın bundan haberi yok, ara sıra soluklanıp duruyor, değneğini (baba yadigârı eğri başlı değnek bahçeden çıktığında kapının ağzında çitin altındaydı, onu götürmüştü) ‘Arşın mal alan’ filminde kumaş satan tüccarlar gibi uzatıp köyün her tarafına hevesle bakmaya devam eden (ama akli mağarada olan) F.K.ye hevesle gösteriyordu. ‘Bak, okul şuydu, Radyo meydanı..’ F.K.nin bakışları beyninin içindikilerden ayrılmıştı, bir dakika önce ne düşündüğü gördüğünden başkaydı. Şimdi bunlar yine birleşti. Akli da hayali de yerine geldi. Artık F.K. Behram'ın gösterdikleri ile yetinmiyor, gözleri Radyo meydanının üstünden uçup göz alabildiğince uzanan sonsuzluğa dikiliyordu. ‘Hadiselerin ufuğu!’ Ufuk ilk defaydı ki sırlı yüzünü kâh gösteren kâh göstermeyen, kaybolan, sonra yeniden (adımından asılı!) peyda olan sıradan yol değildi; ufukta bir şey oluyordu, hadise ardından hadise geliyordu, hadise hadiseye karışıyordu, her şey aynı bir zamanın içindeydi, mantık yok olmuştu ,-ama hangisi, ama nasıl?...- o bunu bilmiyordu, o bunu hissediyordu...” (UKY: 167-168)

▪ Veng Dağı'nın tepesinden köyü izleyen F.K. gördüğü manzaradan o kadar etkilenir ki bu büyüleyici ve güzel mekânın Azerbaycan'dan başka bir yer olamayacağını düşünür. F.K.nin duygu ve düşüncelerinin yansıdığı gözlemlerden oluşan Veng Köyü'ne ilişkin bu tasvirler de “öznel tasvir” niteliğini taşımaktadır:

“Yine şefkat damarı kabardı. Dosdoğru baktıkça bakıyor, en uzak yerlere kadar seçemese de karaltıları görüyordu. Göz aldıkça uzanan ova, dere, yamaç tamamen avcunun içindeydi. ‘Azerbaycan budur, Azerbaycan başka yerde değil, burdaydı.’. Nasıl güzeldi, nasıl rahattı; ‘İnsanın bakışları bir engele takılmayınca beyin gerçekten dinleniyormuş.’. ‘Burada yaşamaya ne var?! Burada insan dünyanın içinde olduğunu hissediyor. Şehirde ya evdesin ya sokakta, on metreden sonra mutlaka bir şey gözüne iliştiriyor, ya trafik işaretleri, ya elektrik direği... bakışın bir şeye takılıyor. Burda ise...’.”
(UKY: 169)

“Bu büyüülü manzarayı F.K. sonraki bütün ömrü boyunca unuttu mu unutmadı. Büyüleyicilik şundandı ki aşağıda uzandıkça uzanan deminki görüntü ile F.K. şimdi artık baş başa kaldığını hissetti, yolda ilerledikçe gözüne dışardan hiçbir taş parçası, çer çöp takılmıyordu (engel yoktu). Oturduğu yerden biraz aşağı eğilip gördü ki o şimdi Çoban kalpağının tam üstünde oturuyor: Kuzgun gagasının eğri ucunda. Kayanın ucu gerçek bir iri kuş gagasıydı, hatta ön tarafı biraz da aşağı eğilmişti, kamburu vardı. Elbetteki o, bu noktadan Çoban kalpağını bütün hatlarıyla göremezdi, gözüne bahçenin köşesinde bir iki petek ancak ilişti. Bu an F.K. nerede ve ne kadar tehlikeli bir yerde durduğunu hissetti, birden bahçenin uzak bir köşesinde elma ağaçlarının arkasında, arı peteklerinin yanında (küçülmüş şekilde, ancak kırmızı kazaktan anlaşılabilirdi) kendini gördü ve panik içinde geri çekildi. Birden meltem saçlarını zarifçe okşadı.” (UKY: 172)

Behram'ın Evi:

▪ Behram'ın Veng Dağı'nın eteğindeki tek katlı evi romanda en çok dikkat çeken mekânların başında yer alır. Bu ev romandaki “fantastik mekân”lardan biridir. Bu mekânın işlevselliğine baktığımızda “kapalı mekân” kategorisinde yer aldığını görürüz. F.K.nin gözlem ve hayal gücünün yansıdığı tasvirler sayesinde bu ev, okuyunun zihninde daha belirgin bir görüntüye kavuşmaktadır. F.K., Veng Dağı'na yaslanan bu evi yassı bir çoban kalpağına benzetmiştir. Dolayısıyla bu tasvirler “öznel tasvir” özelliğini taşımaktadır:

“Behram’ın köyün yukarı ucunda arkasını Veng Dağı’na yaslamış evini gördüğü zaman F.K. onu kendince ‘Çoban kalpağı’ diye adlandırdı. Yatmış devin karnının altında çoban kalpağı?!...” (UKY: 65)

“Veng Dağı’nın eteğine (‘yatan devin ayaklarına’) sırtını yaslamış alçacık tek katlı eski evin balkonuna yaşlı bir adam çıktı. Bu adam bir koyun kürküydü, eski palto gibi omzuna atmıştı. Ağır tütün içenler gibi bir iki kere hafiften öksürüp, belki de boğazını temizliyordu; çünkü aslında Behram şimdi artık ne sigara içiyordu, ne tütün ne de pipo. Son on yılda ancak Veng Dağı’ndan gelen temiz havayı ciğerlerine çekiyordu...” (UKY: 36)

“...Ama hüznünlü bir akşam bir şey alıp onu Behram’ın avlusuna götürdü. Çoban kalpağı her zamanki gibi sırtını Veng Dağı’na yaslamıştı. Veng Dağı yoktu, yerinde büyük bir karaltı vardı. Mübariz dağ tarafına bakmadı. Balaca’nın altında yastığa yaslanıp ikisi de sessizce oturdular. Birbirlerinden bakışlarını kaçırarak...” (UKY: 103)

▪ Behram’ın evinin iç ve dış özellikleri ayrıntılı olarak tasvir edilmiştir. F.K.nin gözlemlerinin yer aldığı bu tasvirde, odaların evin içindeki konumundan balkonun nasıl inşa edildiğine kadar birçok ayrıntıya yer verilmiştir:

“Kayanın altında Behram’ın tek katlı kulübesi, hakikaten, F.K.nin dediği gibi yassı çoban kalpağına benziyordu. Bu kulübenin küçük bir balkonu vardı. Balkondan kapıyı açıp içeri girdiği gibi o kadar da küçük olmayan, hatta köy evleri için büyük sayılabilen dörtgen bir odaya giriyordun, sonra bu odanın yukarı tarafındaki iki kapı her biri tek pencerele küçük yatak odalarına açılıyordu. Bu odaların ikisinde de karyola ve giysi dolabı vardı. Hafif akşam yemeğinden sonra kapıdan içeri girildiğinde bahçeye açılan sağ taraftaki pencereye yakın itina ile seçilen yatak odasının kapısını (bu hususi oda sadece misafirler içindi) bundan iki ay altı gün önce Behram açıp elinde yol çantası yorgunluktan zorla ayakta duran F.K.ye samimiyetle şöyle demişti:

- Bak, güzel oğul, bu oda senin oldu. Dolapta her şey var, temiz çarşaf, yorgan yünü... Başka neye ihtiyacın olursa haber ver, al. Hiç çekinme. Temizlik her şeyden önemliydi. Bir şey istersen, bak, utanmayasın. Haydi yoldan gelmişsin, yorulmuşsun. Eşyalarını yerleştir, gir odana. Sabah sohbetimizi ederiz. Dinlen. Ha, neydi o ayakyolu...

bahçedeydi, balkondan indir mi, sola dön, yol seni götürecektir. Işığı balkondan yanıp söniyor.

Çoban kalpağının balkonu üç direk üstündeydi. Ayaklar kerpiç direkten. Balkonun burnundan direklerin altına yağmur oluğu inşa edilmişti. Yağmurlar burdan geçip güya evin arka tarafını çok da ıslatmadan toprağa emiliyordu. F.K. evi gördüğü gibi onu içinde ‘çoban kalpağı’ diye adlandırmıştı, karşılaştırma doğrudur; ama bu küçük balkon Çoban kalpağının bütün simetrisini bozuyordu, çünkü başındaki demir örtü bu şapkanın, aslında, lüzumsuz burnuna benziyordu. Çoban şapkası ve şapka burnu?! Kendisi de biraz yana dönük burun. Bu burun uzaktan bakınca yatmış gibi görünen o devin ayaklarının arasına ok gibi saplanmıştı. Evin üstünde dağın sivri kaya parçası gibi ileri çıkan (belki de içeri giren) sarp akbaba gagası ile balkonun bu eğri büğrü demir burnu birbirinden uzunluk ve büyüklük bakımından oldukça farklı olsalar da yine de ikiz kardeşlere benziyorlardı. ‘Ayakyolunun ışığı balkondan yanıp söniyor’. Balkonun bu biçimsiz demir burnu ayakyoluna doğru giden yolun önünü (birinci adımını) yukarıdan zorlukla tutuyordu.

Çoban kalpağı sırtını arkadan kazma ile (sanki, ustura ile) parçalanmış, itibarlı boylu boslu duvar misali yükselen Veng Dağı’na yaslanmıştı, belki de bu yüzden bütün görkeminden bir laubalilik, umursamazlık saçıyordu. Başının üstünde kanat açan akbaba kaya (Çiçekli yazının yer aldığı mağara bu akbaba gagası ile yüz yüze, ortadan geçen yolun sağ tarafındaydı) bu evin Veng Dağı’nın o yatan devin himayesi altında olmasına sanki bir işaret, herhâlde bunu böyle anlamak da mümkündür.” (UKY: 49-50-51)

▪ Behram’ın evi romandaki en önemli mekânların başında gelmektedir. Romanda bu mekânın ayrı bir önemi vardır. Çiçekli Yazı’nın bulunduğu mağaraya en yakın ev olduğu için bu yazıyı okumaya gelenler Behram’ın evinde kalmışlardır. Bu ev Dil ve Tefekkür Enstitüsünün çalışanları tarafından âdeta askerî bir karargâh hâline getirilmiştir. Profesör de köye gittiğinde bu sebepten dolayı Behram’ın evini tercih etmiştir:

“...Uzağa gitmeye gerek yok, iki gün önce profesör ona yolculukla ilgili son talimat ve tavsiyelerini verdiğinde Mübariz ve Behram çok iyi adamlardır, onlar sana yabancılık çektirmezler. Kalacağın yer Behram’ın evi olacak. (‘Peki öyleyse bu kişi neyi bekliyor?!’). Mağaraya en yakın evdir. Kendisi de akıl danışılacak adamdır...” (UKY: 55)

“...Tam iki yıl önce biraz şaşırıp kalsa da köy içinde gurur duyarak gezen Behram’ın evi de bahçesi de Dil ve Tefekkür Enstitüsünün çalışanları tarafından ‘istila’

edilip ana ‘askeri’ karargâha çevrilmişti. Veng Dağı’nın tam ortasında, yüz yıllardır insanların dağı kuşak gibi saran, ömür boyu ayak basıp gittikleri yolun sağ tarafında (sol taraftaki kaya parçası Behram’ın evinin üstüne eğilmiş tıpkı akbaba gagasıydı) bir mağara bulunmuştu. Mağaranın içinde dört duvar boyu ilginç işaretler görünmüştü ve elbetteki bu işaretler hakkında ilgili yerlere haberler verilmişti. Haber dönüp dolaşıp sonunda başkentte, Dil ve Tefekkür Enstitüsüne kadar ulaştı.

Enstitüden önce birkaç adam geldi. Mağaraya yakın olduğuna göre (mağaraya ilk giren adam da başkası değildi, kendisiydi) Behram’ın evine toplandılar. Bir günlüğüne işini gücünü bırakan profesör şehirden kalkıp geldi. Behram’ın gururunu, Mübariz’in renginin kaçmasını görmek lazımdı. Ne kadar ısrar ettiyse de profesör strateji (kendi dediği sözdü, strateji!) nedeniyle Behram’ın bahçesinden çıkmamıştı (belki Behram’ın yalnızlığı, üstelik böyle misafirperver olması onun hoşuna gitmişti, belki sebebi başka bir şeydi, kim bilir?!).” (UKY: 67-68)

“ ...Mağaraya yazıyı öğrenmek için gelenler profesörün yollamasıyla doğru Behram’ın evine gelmeye başladılar. İlk misafirler de Behramgilde kaldılar...” (UKY: 68)

“Yüzünde sabırlı ve yumuşak bir tebessüm ‘iyi iyi, rahatsız olma!’ Behram Mübariz’in ardınca kapıyı kapattı ve F.K. ile birlikte ‘Balaca’nın altına döndü. Mübariz gittikten sonra F.K.ye sanki bahçe büyümüş gibi geldi.

- Bir bardak daha çay ister misin? Hiçbir şey yemedin... diyerek Behram teklif etti.

- İçerim, zahmet olmasın. Yorulmuşum, ama uykum da gelmiyor. Yedim, niye ki? F.K. biraz peynir ve ekmek yemişti.

- Öyleydi buralar öyleydi. Buralar insanı erkenden yatmaya göndermez. Düşüncelere dalıp gidersin.

F.K. alçak, ama rahat divana oturdu, sırtını arkasına yasladı. Bunca yorgunluktan sonra tatlı bir rahatlık gelip kanına işlemeye başladı. Bütün vücudu sersemleşiyordu. Başının üstündeki yıldızlara, biraz uzakta salınan yusuvarlak, yüzü lekeli aya (dolunaya) samimi bir hayret içinde baktıkça bakıyor, yeniden kendini bu muhteşem ahengin içine salmaya, daha doğrusu, kendini bu ahengin içinde hissetmeye çalışıyordu Tahminen şöyle: ‘Oralardan bakanlara ben görünüyor muyum, görünmüyor muyum?!’” (UKY: 84)

Behram'ın Bahçesi:

▪ Romandaki “fantastik mekân”lardan biri olan Behram'ın bahçesi “öznel tasvir” ışığında yansıtılmıştır. Bu mekânın işlevselliği “açık mekân” olmasıdır. Bu mekâna ilişkin tasvirlerde de F.K.nin duygu ve düşüncelerinden oluşan gözlemlere rastlarız. F.K. ile Behram'ın en çok vakit geçirdikleri mekânlardan biri bu bahçedir. Birlikte Karağac (Balaca)'nın altında yemek yeyip uzun uzun sohbet ederler:

“F.K. gittiği yerden dönüp balkona çıktı. Esneyip gerneşerek Karağac'a doğru göz gezdirdi, yumruğu ile göğsüne vurup birden donakaldı. Behram artık Balaca'nın altındaydı; gömleğinin üstüne kolsuz kürkünü giymiş, renkli şapkasını başına takmış, semaverle uğraşıyordu. Semaverin kömürü korlanmaya başlıyordu, Behram eğilip bir de içine üfürdü. Maşayla semaverin borusunu (bacasını) alıp yere bıraktı, diğer taraftan demliğe çay koydu, üstüne kaynayan suyu döktü, demliği yeniden semaverin tepesine yerleştirdi, yerini düzeltti, sonra belini tutarak ayağa kalktı, yeniden uzun boylu, yakışıklı adama döndü. F.K.nin balkona çıkıp onu seyrettiğini nereden anladı; biraz F.K.ye doğru dönerek (bir gözü semaverde) sabah sabah şen (?) bir sesle onu selamladı:

- Hey, sabahın hayrolsun. Nasıl yattın?

- Sabahın hayrolsun Behram Dayı, iyi yattım, çok iyi... Sağ ol.

Behram çayın demine bakarak memnun bir hâlde başını salladı:

- Soğuk vurur evladım, sabah sabah hava daha serin olur. Üstüne bir şey al, buraya gel. Çayımızı burda içelim ne dersin?!” (UKY: 139)

“Telaşlı telaşlı sahile çarpan ala bula, kirli suların üzerinde deminden bir grup martı dönüyordu, gürültüleri kafa ütülüyordu. F.K. bu martıları çiçeğe gelen bal arılarına benzetti. Birkaç gün sonra Veng Dağı'nın eteğinde, Behram'ın bahçesinde Balaca'nın (Karağac'ın) altında orurup Afak'ı nefretle hatırladığı zaman vızıltili ile çiçeğe üşüşen arıları gördüğünde ilk aklına gelen bu kirli sularla oynaşan bu martılar olacaktı ‘Burda çiçek, orda pislik...’.” (UKY: 271)

“Karağac'ın altında temiz dağ havasını (elma kokusu karışan bahçe baştan başa elma ağaçları ile doludur) ciğerlerime keyifle ve derinden nefes alarak artık bu dünyadan da hiçbir şey istemiyorum, hiçbir şey hakkında düşünmek de istemiyorum. Elbetteki Çiçekli Yazı'dan başka, elbette!

- Bak. Ben elli yıl sigara içtim. Mübariz benden dört beş yaş büyüktü. ilk defa onunla birlikte ikimiz de dersten kaçmıştık. Aynı mektepte okuyorduk...

Behram Dayı uzaklara, “Hadiselerin Ufuğu’na” doğru gözlerini dikti.

- Behram Dayı, yine Hadiselerin Ufuğu’na doğru baktın, hayrola?! ‘Hadiselerin Ufuğu’ adını Karağac’ın dal dal, yaprak yaprak bize göstermeye acele etmediği (bazen bu dallar, yapraklar istemeye istemeye aralanıp o ufuğu görmeye imkan tanıyordu) uzaktaki tepelere bu adı yarı şaka yarı ciddi ben koymuştum. Elbette, oralar ufuk olmasına ufuktu. Her ne kadar ulaşmak istesen de ona yetişmek mümkün değildi; ama hem de gözle görünüyordu, yakındı. Hem uzaktı, hem yakın. Bu uzak ve yakın mekânın bir özelliği vardı: Hiçbir şey! Hadiselerin Ufuğu ve hiçbir şey! Bunların birleştiği yerde bir şey meydana gelir mi?! Aslında, Hadiselerin Ufuğu’nda hiçbir şey olmuyor. Yok, daha doğrusu, Hadiselerin Ufuğu’nda ‘hiçbir şey’ oluyor. Bundan başka... yine de hiçbir şey! Biz orda yalnız istediklerimizi, hayallerimizdekileri ‘görüyoruz’. Orda ise hiçbir şey! Orda zaman yoktur, hafıza yoktur, sağ yoktur, sol yoktur, aşağı, yukarı da yoktur. Orda hiçbir şey oluyor ve bu sadece orda oluyor. Hadiselerin Ufuğu buydu.” (UKY: 503-504)

“Akşam salıncakla yavaş yavaş ve sessizce köy evlerinin damına, ordan da usulca avlu ve evlere iniyordu. Sokakların sesi kesilmiş, etraftaki evlerde ışıklar yanmaya başlamıştı. F.K. sıkı giyindi; çünkü akşamları artık çok soğuk oluyordu. Bahçeye çıkıp Balaca’nın (Karağac’ın) altındaki sırada yerini düzeltti, yıldızların çıkmasını (gizli bir hasretle) bekleye bekleye ondan iki adım ötede semaverle uğraşan Behram’ı yorgun yorgun aslında tembel tembel süzmeye başladı. Ona yardım etmeyi hiç düşünmüyordu; biliyordu ki bunun bir faydası yoktur her işi dikkat çekmeden kendisi halledecek. Akşam yemeklerini her zamanki gibi burda yiyecektiler. Behram peyniri, lavaşı, dondurulmuş patatesi, domates, salatalığı ve... her zamanki gibi balla dolu kaseyi gelin misalı getirip masaya düzdü ve sonra semaverden iki bardak çay koyup birini F.K.nin önüne, diğerini F.K.nin karşısına koydu kendisi için. Sonra elindeki çay bezini masanın üstüne attı, geçip masanın arkasında kendi yerinde F.K. ile karşı karşıya oturdu. Çayı çekti önüne.

- Sağ ol. F.K. belli etmeden Behram’a bakıp alçak sesle (yaslı olanlar gibi) konuştu. Hâline acımaya adam arıyordu.

- Afiyet olsun. Behram görmezlikten gelerek, her zamanki gibi ciddiyetle cevap verdi.

Daha karanlık tam çökmemişti, ama gökyüzünde orda burda ışıklı yıldızlar artık görünmeye başlamıştı. ‘Hadiselerin Ufuğu’ henüz açıkça görünmüyordu. Karağac’ın dalları yapraklarını birbirine yakınlaştırıyor, değdiriyor; bu yapraklar uğursuz bir

hışırtıyla biri diğerine sarılıyordu. Sonra yine uzaklaşıyorlardı, sonra yine hışırtı... Behram sıcak çaydan bir yudum alıp boğazını temizledi:

- Şu doğrudur ki 'sen iyi bilirsin' gökte öyle yıldızlar var ki kendileri çoktan sönüp kaybolmuşlar ışıkları ise yeni yeni bize gelip ulaşıyor? Galiba onları gözle görmek hiç mümkün değil?! Behram elindeki bardağı usulca masanın üstüne koydu, peynir dürümünü alıp ısırdı: 'Şükürler olsun sana Allah'ım' diyerek her zamanki gibi zevk ve iştahla (sanki pilav yiyordu) yemeye başladı...' (UKY: 318-319)

▪ Behram'ın bahçesine ilişkin bir diğer "öznel tasvir" ise Afak'a aittir. F.K.nin arkadaşı Ayaz ile birlikte onun yanına gelen Afak, şehrin bütün yorgunluğunu bu huzurlu bahçede âdeta üstünden atmış ve bu mekândan büyülenircesine etkilenmekten kendini alıkoyamamıştır:

"... Hiç eve girmediler. Ellerindekileri (kırmızı paketleri ve küçük bavulu) balkona bırakıp 'buralar ne kadar güzelmiş, hey Allah'ım...' Afak hemen Karağac'ın altına gitti. Zihnindeki, üstündeki şehir havasını başındaki hafif ince eşarp gibi göğе uçurdu. Bahçenin her köşesini ilgiyle sağa sola bakıp incelemeye başladı, bu elma ağaçları, bu arı petekleri, bu da dağa çıkan yol... göğüs dolusu nefes aldı. Elma ıtrı bahçenin her tarafına yayılmıştı, bir uçtan öbür uca vızıltıyla uçuşuyordu. 'Ay... ay... ay...' Afak elini kolunu salladı, arıları kovmaya çalıştı, F.K. 'yapma' diye bağırarak istedi. Ama gerek kalmadı. O, gerçekten şaşırdı ki arılar 'kuzu gibi' uçup gittiler, bir tanesi bile zehirli sülük gibi yapışıp Afak'a ardı arkası kesilmeyen hücumlarda bulunmadı (elini kolunu 'arıların dostu' F.K. sallasaydı vay hâlineydi). Karağac'ın altı gün ışığı ile doluydu, Güneş Veng Dağı'nın arkasına, yana doğru eğilerek geçiyordu. Afak gözünü yumup başını arkaya doğru uzattı, yüzünü güneşin ışınlarına tuttu, bir anda baştan başa ışıklandı (nurlandı), sanki bütün vücudu havada erimiş gibi oldu. Afak güneşin battığı bu vakit onun son ışınlarını ne olursa olsun tutup saklamak içine doldurmak istedi, kalbi sevinçle çarptı. Yüzünde açık bir memnuniyet havası ev sahibi ak sakalını arada bir sıvazlayarak (başında renkli Özbek şapkası vardı) semaverle uğraşmaktaydı..." (UKY: 460-461)

▪ Behram'ın bahçesine ilişkin tasvirlerde bahçedeki ağaçlardan biri olan Karağac (Balaca)'nın tasvirine ayrıca yer verilmiştir. Karac'ın gölgesinde vakit geçirmek F.K. ve Behram'a huzur verir:

“Hava biraz daha aydınlandı. Güneşin fısıltısı uzaktan (ufukta daha kızartı şeklinde) gelmeye başladı. Karağac’ın karanlığa gömülmüş dal ve yapraklarının ağırlığı karanlıkla birlikte kaybolup gidiyordu. Onların arasına yavaş yavaş ışık giriyordu. Işığın onu kaplamasıyla ağaç, sanki uykudan uyanıyordu. F.K. Balaca’ya yaklaştığında Behram elindeki eski bez ile Balaca’nın altındaki divanın üstünü ve karşısındaki masanın üstündeki çiğ tanelerini temizleyip kuruladı:

- Otur, otur, sildim kuru.

Dallar yaprak yaprak kııldılar. F.K. dün geceki yerine geçip oturdu. Yine keyifle ellerini açıp gerindi, esnedi. Ağzını eliyle kapattı. Bütün bu ‘gerekli’ işleri yaptıktan sonra:

- Yardım edeyim mi sana? Ben de bir iş yapayım... Birden bunun doğru bir şey olmadığını anladı; Behram oraya buraya koşturuyor, o ise rahat rahat oturup yemek, çay bekliyor. Annesi böyle zamanlarda onun için şöyle derdi: ‘Ver yiyeyim, ört yatayım; bekle canım çıkmasın.’ Ama orası şehirdi, kendi eviydi burası ise...

- Behram Dayı!..

- Otur sen, otur evladım senlik bir iş yoktu. Çay hazır, yufkayı suladım; peynir yağ da... hepsi burda. Hiç rahatsız olma...

Elini uzatıp (semaverin arkasından) içinde yağ, peynir bulunan bir kap çıkardı, masanın üstüne koydu.” (UKY: 140-141)

“Karağac’ın altında temiz dağ havasını (elma kokusu karışan bahçe baştan başa elma ağaçları ile doludur) ciğerlerime keyifle ve derinden nefes alıp daha bu dünyadan da hiçbir şey istemiyorum, hiçbir şey hakkında düşünmek de istemiyorum. Elbetteki Çiçekli Yazı’dan başka, elbette!” (UKY: 503)

“Behram Dayı uzaklara, ‘Hadiselerin Ufuğu’na” doğru gözlerini dikti.

- Behram Dayı, yine Hadiselerin Ufuğu’na doğru baktın, hayrola?! ‘Hadiselerin Ufuğu’ adını Karağac’ın dal dal, yaprak yaprak bize göstermeye acele etmediği (bazen bu dallar, yapraklar istemeye istemeye aralanıp o ufuğu görmeye imkan tanıyordu) uzaktaki tepelere bu adı yarı şaka yarı ciddi ben koymuştum. Elbette, oralar ufuk olmasına ufuktu. Her ne kadar ulaşmak istesen de ona yetişmek mümkün değildi; ama hem de gözle görünüyordu, yakındı. Hem uzaktı, hem yakın. Bu uzak ve yakın mekânın bir özelliği vardı: Hiçbir şey! Hadiselerin Ufuğu ve hiçbir şey! Bunların birleştiği yerde bir şey meydana gelir mi?! Aslında, Hadiselerin Ufuğu’nda hiçbir şey olmuyor. Yok, daha doğrusu,

Hadiselerin Ufuğu'nda 'hiçbir şey' oluyor. Bundan başka... yine de hiçbir şey! Biz orda yalnız istediklerimizi, hayallerimizdekileri 'görüyoruz'. Orda ise hiçbir şey! Orda zaman yoktur, hafıza yoktur, sağ yoktur, sol yoktur, aşağı, yukarı da yoktur. Orda hiçbir şey oluyor ve bu sadece orda oluyor. Hadiselerin Ufuğu buydu." (UKY: 504)

"Sabahları güneşin ışığı yüzüme değdiği gibi hışır hışır hışıldayan enli, uzun yaprakları, yaprakların arasından süzülüp yere değen ışın yansımalarını bundan önce dal dal, kabarcık kabarcık üstünde gezdiği ağaç, o dev Balaca, Karağac gözümün önünde canlanıyor. Güneşin ışığı ve Karağac!.." (UKY: 513)

Mağara:

▪ Romanda dikkat çeken "fantastik mekânlar"dan biri de Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağaradır. Mağara aynı zamanda "kapalı mekân" özelliklerini de taşır. Mağarayı ilk fark eden kişi Behram'dır. Kamışlık köyünden köpeği Bozlar'a sakatat almaya giderken Veng Dağı (kuzgun gagası)'nda etrafı çalılarla çevrili bir mağarayı Bozlar'ın havlamasıyla fark eden Behram, daha ilk görüşte bu mağaranın diğer mağaralardan farklı; sırlı ve büyüleyici bir mekân olduğunu anlar. Mağaranın duvarlarındaki Çiçekli Yazı'yı ilk fark eden de yine Behram'dır. Bu mağarayı Veng Dağı'ndaki diğer mağaralardan farklı kılan sadece bu esrarlı yazı değildir. Mağaranın Ruhü'nün konuşması, önündeki taşın ışık saçması gibi fantastik öğelerle bu mekân, romanın en çok ilgi çeken hadiselerinin yaşandığı bir sahne konumundadır.

"...Allah için, eğri oturup doğru konuşacak olursak Behram'ın böyle davranmasında hakkı vardı, şöyle ki mağarayı bulan aslında Behram'ın (daha doğrusu; Bozların) kendisiydi. Köpeği yanına alıp komşu Kamışlık köyüne eğri yolla gittiği yerde (köpeğe sakatat alacaktı, Kamışlık'ta mal kesmişlerdi) çoban kalpağının tam tepesini gölgeleyen Kuzgun gagasına vardığında köpek havlamıştı, bir adım daha ileri gitmek istememişti. 'Kurt muydu, neydi?!' Behram tedbirli davranıp her zaman dağ yoluna çıktığında cebine koyduğu iri Alman bıçağını (Eryen'in savaştan getirdiği ve ona hediye ettiği bıçaktı) çıkarıp açtı; ama Bozlar yeri koklaya koklaya birden yolun eğri sağ tarafına, çalı kaplamış biçimsiz bir kaya parçasının karşısına döndü. Allah'ın hayvanı arka pençelerinin üstüne dikilip ön iki pençesi ile kayanın ağzını kaplamış bu dikenli çalılığı inatla eşelemeye başlamadı mı başladı. Köpeğin yavaşça mırıldanmasından Behram anladı ki mesele kesinlikle kurt meselesi değil, bıçağı katlayıp cebine koydu. Yaklaşp

çalılığı dikkatle ve merakla inceledi ve... kaşları çatıldı. Aman Allah'im, defalarca yanından (yalnızca onun değil, bütün köy halkının, Bozlar'ın da) o tarafa, bu tarafa geçtiği bu dikenli (çalı) kollarının arkasında ne ise bir şey birden ona 'gel gel' dedi. Bu kalın çalılığı eli ile gelişigüzel oraya buraya aralayıp kendiliğinden ortaya çıkan küçük kapı büyüklüğünde bir boşluk (mağaranın ağzını) gördü. Mağara böyle bulundu.” (UKY: 74-75)

“Mağara ne büyüktü ne de küçük. Beş altı adımlık uzunluğu, ondan biraz kısa eni vardı. Huzursuz Bozlar yine orayı burayı aralıksız koklamaya başladı. Zayıf kötü kokudan başka koku gelmiyordu. 'Yok, sıradan mağaraya benzemiyor. Burası yakın bir zamanda canlı ayağı değen yere de hiç benzemiyor. Ama yine de... Günahsız yer değil burası'.

Vardı böyle canlı ayağı değmeyen tabii mağaralar. Veng Dağı'nda böyle mağaralar vardı. Behram, genellikle dağ boyunda, dağ eteğinde ne varsa kayalıkları, uçurumları, mağaraları kendi bahçesi kadar iyi tanıyordu. Belki de neredense bir taş getirseydin ona, parmaklarının arasında oynatıp hangi kayanın, hangi mağaranın taşı olduğunu dosdoğru söylerdi. Burası ise bir başka yerdi. Bu, hem onun tanıdığı yerdi, onlardandı hem de onlardan değildi. Ama nedense bu mağara önceleri Behram'ın hiç hoşuna gitmedi. Kulak delen, müthiş bir sükuneti vardı. Birden Behram'ın gözü duvardaki bir şeye ilişti, orada nakışa benzeyen oyuklar hissetti. Dikkatini topladı yaklaştı.” (UKY: 78-79)

“Gün ışığının altındaki ahenk dün akşam cazibesine kapıldığı ay ışığının, yıldızların altındaki ahenkten farklı değildi, aslında ahenk bir başka muhteşem ahenkti, elbisesinin rengiydi değişen, sabahki renk geceki renk değildi. Hem de geceki renkti.

Dağın ortasına kadar yol kıvrıla kıvrıla çıkıyor, nihayet bir düzlüğe çıktı. Burası düz küçük bir yer gibi (orman?)ydi; sağ yalçın, sol uçurum.

- Geldik, deyip Behram değneğini nedense iki defa yere vurdu. (Belki mekânın görkemini özellikle göstermek için böyle yaptı?!) Bakalım, bulabilecek misin mağarayı?!

F.K. bu 'oyuna' katıldı, yüreği çarpa çarpa dört bir yana epey bakınsa da hiçbir mağara filan görmedi. Sol taraftan sıyrılan sarp kayaya sarmaşık gibi dikenli bir kol (çalı, diken kolları) üşüşmüştü bu yüzden de sarp kaya boydan boya yeşil renge bürünmüştü.

- Önce bir buraya gel. Ama dikkatli ol.

Behram hâlâ gözleriyle mağarayı arayıp bulmaya çalışan F.K.yi ters tarafa, uçurum tarafına çekip sağlam ve dikkatlice ileri üç dört adım attı:

- Gel, korkma. Eliyle gel gel yaparak onu kayanın ucuna çağırırdı.

Kayanın ucuna yakın bir yerde tuhaf bir taş vardı. İskemle gibi yüksek, enliydi ve bu taşın üstüne oturup 'Hadiselerin Ufuğu'na kadar baktıkça bakılırdı. Nerden geldiyse bu taşın buraya (gökten?!) düşmesi anlaşılır şey değildi. Taş ağaç değildi ki toprağın dibinden bitsin. Onu buraya insanlar da asla getiremezlerdi, iriydi. Peki nasıl olmuştu da bu büyüklükte, bu ağırlıkta taş gelip buraya çıkmıştı?! Taş mermer gibi cilalanmıştı, sanki kendi içinden ışık saçıyordu. Gözleri her zamanki gibi parlayan Behram:

- Bu taş, geceleri içinden yanıyor, sanki içinde nur parçası gizlenmiş.

İkisi de taşın üstüne oturdu. Gözlerini uzaklara dikip sustular. Ayaklarındaki yorgunluk yok oldu. F.K.nin beyninde alışılmadık sakin bir musiki sesi duyulmaya başladı ve F.K. susakaldı. Burada bir şey söylemek, konuşmak mümkün değildi, burada yalnız şevke gelebilirdin. Şevke gelip susabilirdin..." (UKY: 170-171)

▪ Behram Mağaranın Ruhı ile yaptığı anlaşmada kendini kurban olarak göstermiş böylece mağaranın duvarlarına dokunamayan F.K., artık rahat bir şekilde çalışma imkânı bulmuştur. Anahtar sözü bulan F.K. için Çiçekli Yazı'yı okumak artık kaçınılmazdır. Romanın en önemli mekânlarından biri olan mağarada cereyan eden hadiselerden biri de budur:

"Bozlar her zamanki gibi akıllı ve kederli gözleriyle kâh Behram'a kâh da F.K.ye bakıyordu. F.K. mağaranın duvarlarına nakşedilmiş eğri büğrü oyuklara (Çiçekli Yazı'ya) artık kaçınıcı defa uzaktan yakından dikkatle bakıyor, oyukların şeklini elindeki kağıt parçasına çekilen yazının kopyası ile mukayese ediyor bazen de kalemle kağıtta düzeltmeler yapıyordu. Anahtar sözde dört harf vardı ki (beş harften dördü!), bunlar tamamen ayrı ayrı harflerdi ve bu bilinen dört harfin yardımıyla F.K. bütün yazıyı okuyacaktı. Beşte beş olmamıştı, 'al'lar iki taneydi. F.K. 'tane pazarda armuttur...' kükreyip kıpkırmızı kızaran profesörü hatırlayıp gülümsedi..." (UKY: 421-422)

"Bir kenarda Bozlar'ın boynunun arkasını kaşıyarak duran Behram F.K.nin sevinçli bir hâlde elini yazıya dokundurmasını, yazının işaretelerini bazen okşamasını bazen temizlemesini tuhaf ve hüznü bir bakışla seyrediyordu. Hissediyordu ki Mağaranın Ruhı buralardaydı, çok yakındaydı; kesinlikle onları izliyordu. Bunu hissettiğinden sık sık ışığın geldiği kapıya doğru bakıp gözleriyle dönen ışıklı küreyi arıyordu. Mağaranın Ruhı Bozlar'ın beklenmeyen mırıltısı ile mağaranın en uzak ters bir

köşesinden (yalnız o köşenin etrafında Çiçekli Yazı'nın işaretleri yoktu) kendini Behram'a gösterdi 'ben burdayım, öyle zannetme!'. O tarafta güçlü ışık kümesi bir an içinde birden yanıp birden de söndü. F.K. parlayan ve sönen bu köşeye dikkat etti. Gür ışık onun da gözüne ilişmişti: 'Bu neydi?! Bu ışık kümesi de nerden geldi?! Tuhaf işlerdi. Dışarda mağaranın önünde o büyüklükte taş kendiliğinden ışık saçıyor, mağaranın içi de kendiliğinden aydınlanıyor; Behram'ın gözlerinin içinden... ışık çıkıyor...' F.K. Behram'a samimi insanlar gibi muhabbetle baktı, sonra 'olmaz, gecikmek olmaz!' yine başını çevirip duvardaki yazıya ve elindeki kağıda bakmaya devam etti..." (UKY: 424)

▪ F.K. Veng Köyü'den ayrılmadan önce burada yaşadıklarını günlüğüne yazar. Çiçekli Yazı'yı ilk gördüğünde müthiş bir heyecana kapılan F.K., mağaranın duvarlarındaki nakışlara hayretler içerisinde bakmış ve bu mekânın büyüleyiciliğinden kendini alıkoyamamıştır. Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağaraya ilişkin F.K.nin duygu ve düşüncelerini yansıtan bu tasvirler de "özel tasvir" tekniği ile tasvir edilmiştir:

"Behram Dayı'nın dudaklarındaki şen tebessümü görmemek (ışık çoğalmıştı) artık mümkün değildi. İşte bu vakit onun:

- Görmüyor musun, demesiyle gözlerimin önünde kıvrıla kıvrıla bir duvardan diğer duvara geçen ve mağarayı içeriden çiçekli bir kuşatmaya (belki korumaya?!) alan o işaretleri görmem ve sözümün devamını unutup ağzımın açık kalması bir oldu.

Şakaklarımda şiddetle, gümbürtüyle atan nabzımın sesini neredeyse kulaklarımda işitmeye başladım. İçimde olan her şeyin iyice gerildiğini hissettim; böyle olunca kanım dondu diyorlar. Ben büyülendim. Çünkü orda gördüklerim gerçek bir büyüydü, esrarengizdi, gece gündüz hakkında düşündüğüm nakışların, yaprakların bir mağara duvarında böyle bu derece güzel bir şekilde (nazlı güzel) olabileceğini ben aklıma bile getirmezdim. Gözlerimi kapatıp açmaya bile korkuyordum. Korkuyordum ki gözlerimi kapatsam... bu oyuklar bu işaretler kaybolur. Onlara ise kaybolma fırsatını vermek günahdır. Böyle olursa mağara, Bozlar, Behram Dayı, dört duvar boyunca nakşedilmiş nakışa benzeyen bu... kıymetli işaretler, bir muhteşem ahengin içinde kaybolup giderlerdi, gözlerini ayırmak bir kenarda dursun göz kırpmak bile imkansızdı.

Çiçekli Yazı ile ilk yakınlaşmam, açık söyleyeceğim benim kibirli, kendini beğenmiş tavrıma kesin olarak son verdi. Kendim hissediyordum ki bende böyle bir şey oluyor; giriyor kalbime, huzursuz ediyor, kemiriyor... 'Neydi ki bu yazı, onu çekirdek gibi

çitleyeceğim!’ gibi şimdi bana hayli komik gelen fikirler aklımda dolaşa dolaşa ben o köye, o mağaraya gittim.” (UKY: 494-495)

“Birinci gün mağarada Çiçekli Yazı’dan gelen gül kokusu şimdi de burnumdaydı, aklımdan çıkmadı.

Benim şaşkınlığımı gören Behram Dayı çok sonra bana şöyle dedi:

- Senin o halini, o şekilde hayret edişini hiçbir zaman unutmayacağım. Sen kendini hele bir dışardan seyredebilseydin...

Demem o ki ben gerçek ve sonsuz hayretimi saklayamayıp o kadar belli etmişim ki Behram Dayı’yı da şaşırtmışım. Behram Dayı hayret etmenin kıymetini iyi bilen bir adamdı.” (UKY: 495)

▪ Romanda Yeni Çağ döneminde Veng Dağı yakınlarındaki Günortac adlı küçük bir şehirde yaşayan Mirze Pirkulu rüyasında Çiçekli Yazı’nın bulunduğu mağarayı görür. Bu mağara Veng Dağı’nda yerleşen ve önündeki ışık saçan taşı ile Behram’ın bulunduğu mağara ile paralellik gösterir. Behram’ın bulunduğu mağara “fantastik mekân”dır; ancak Ali Kumral Yüzbaşı’nın yol arkadaşının bulunduğu mağara ise “duyusal mekân”dır. Mirze Pirkulu kendi isteği ile rüya görme yeteğine sahip bir bilgedir; bu mağarayı da kendi isteği ile rüyada görür. Söz konusu mağarada mitolojik kurt tiplemesinin de yer aldığı fantastik öğelere rastlanır:

“Uykunun devamında Mirze Pirkulu artık masanın sol tarafında (yeri daha da rahat olsun diye) misafirler ise artık masanın sağ tarafında oturmuşlardır. Masanın üstünde hiçbir şey yoktu ve Ali Kumral Yüzbaşı’nın genç sefer arkadaşı bir büyük kağıdı temiz masanın üstüne serdi, kıyısını köşesini özenle sıvazladı, düzeltti. Rüyanın bu yerinde sobanın kerpiçlerinin rengi tamamen mavi olmuştu.

Mirze Pirkulu, kağıdı gördüğü gibi rengi değişti. Ali Kumral Yüzbaşı onu dikkatle süzüp şöyle söyledi:

- Hele bir bak, bu resimler mağaranın dört tarafına resmedilmişler.

Mirze Pirkulu heyecanlanmıştı ve kağıda çizilmiş resimlere dikkatle bakarak şöyle bir soru sordu:

- Bu işaretler... onlar mağara içinde nasıl yukarıdan aşağı dizilmişler, yoksa... yan yana mı?

Ali Kumral Yüzbaşı sefer arkadaşına baktı. Cevabı sefer arkadaşı verdi:

- Mağaranın damına doğru, elini kaldırsan güçlkle ulaşırısın, yan yana bütün mağaranın dört duvarı boyunca dizilmişler.

Ali Kumral Yüzbaşı ümit ve ihtirasla gözlerini yeniden Mirze Pirkulu'ya dikti:

- Mir Hasan Ağa! Ben biliyorum ki... dosdoğru biliyorum, bu işaretleri senden başkası okumaz. Okuyamaz. Ne diyorsun? -Sonra birden bire yüzbaşı sesini kısıp fısıltıyla konuşmaya başladı.- Ne bulsak senin payın ayrı olacak.

Mirze Pirkulu, Ali Kumral Yüzbaşı'nın bu son sözlerine hiç kulak asmadı, masanın üstüne başını nasıl eğdiyse ve hâlâ da dikkat ve merak içinde kağıda özenle çizilmiş bu işaretlere bakıyordu, vücudunu birden geri çekti, hayır, geri çekmedi, hakikatte bir şey, sanki onun vücudunu geri itekledi. Mirze Pirkulu, gözlerini meçhul bir noktaya dikip durdu.

- Evet, ne diyorsun? Kendin gitmek istemedin ki oraya. Bana söz verdin, eğer bu kağıdı getirirsem, onun sırrını çözeceğini söyledin. 'Sırların Sergüzeşti' eserini sen yazmışsın. Ama... Budur sırların asıl sergüzeşti. Altının yeri, hazine!.. Burda, burda hazinenin yeri dosdoğru gösteriliyor. Çöz bunu, Mir Hasan Ağa, çöz...

Ali Kumral Yüzbaşı kalın kaşlarını çatıp konuştuğca şevke geliyor, bütün vücudu titriyor, gözleri pırıl pırıl parlıyor, hayretten nerdeyse gözleri yuvasından çıkıyordu.

Mirze Pirkulu ise oldukça sakin görünüyordu. Yine bu coşkun yüzbaşının dediği heyecanlı sözleri umursamadı, yüzünü onun sefer arkadaşı gence dönüp bu defa da şöyle sordu:

- Peki mağarayı nasıl buldun?

Genç hevesle cevap verdi:

- Bizim köyün bir tarafı dağa yaslanıyor. Dağ uzaktan bakınca sanki yatmış bir dev gibidir. Dağ yamacı ile komşu köye giden yol bu mağaranın tam yanından geçiyor. Çok dar bir ağız var; tamamen çalı ağaçları ile fundalık sarmış ağızını, hiç kimse onu görmemiş; ama içi genişti. Bir yaşlı canavar orayı kendine mesken etmiş. Arada bir ondan bundan gelip koyun kuzu götürüyordu. Sonradan gördük ki mağaranın içi kemik parçalarıyla dolu... Pusu kurduk, canavara ok attık, kanı aka aka sürünüp mağaraya girdi, orada gizlendi. Kanının izi ile onu bulduk... Evet, bir de şunu diyecektim. Mağaranın ağız ile karşısındaki uçurumun üstünde bir büyük taş var, taşın içinden... sanki... nasıl diyeyim, sanki ışık çıkıyor." (UKY: 197-198-199)

▪ Romandaki tiplerden biri olan Mirze Pirkulu'nun Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağaraya ilişkin gördüğü ikinci rüyada da mağara yine duyusal bir mekân olarak

karşımıza çıkar. Mirze Pirkulu, bu rüyada mağaradaki canavarın gözlerinin içinden geçerek bu karanlık mağaraya dahil olur. O, mağaranın dört bir yanını kuşak gibi saran Çiçekli Yazı'nın büyüüne kapılmaktan kendini alıkoyamaz:

“...Mirze Pirkulu inildemesini kesip öyle rüyadayken yavaşça bir ‘bismillah’ deyip kalktı, canavarın önünde bir daha eğildi yere, sonra kendinden beklemediği bir cesaretle: ‘ruhum neredeyse, bedenim oraya!’ diyerek canavarın gözlerinin içinden geçip o tarafa (içeriye) geçti ve kendini o an karanlık bir mağaranın içinde gördü.

Bu o tarif edilen mağaraydı. Dört bir tarafı Çiçekli Yazı ile kaplıydı. Yazı hat yazısıydı, mağarayı dört taraftan Kamergibi sarıyordu sanki can atıyordu dışarı, gün ışığına çıkmaya, harekete geçip turna katarı gibi uçup gözden kaybolmak istiyordu başaramıyordu mağara onu bırakmıyordu ‘Bunca zamandır, ben bu dünyayı tanıyorum, dünya beni tanıyor, böylesine büyüleyici bir güzelliği ben hiçbir yerde görmedim, üstelik benim bu işaretlerin gizliliğinden haberim yoktu. Bunlara nefes değemez, yoksa bu zarif çiçekler dağılır, bunlara el değemez... el değmemeliydi...

Mağaradan dışarı çıkmayı ve etrafa göz gezdirmeyi istemedi (halbuki bu bir rüyaydı, ve o rüya içinde tamamen serbest ve özgürdü, isteseydi bunu da yapabilirdi; çünkü Mirze Pirkulu'nun şöhreti bir taraftan rüya yorumlamasındaysa, öbür taraftan Mirze Pirkulu kendi ilminin zirvesine yaklaşmış hatta bir marifet sahibi gibi rüyaları idare etmeyi de üstadı Derdeçare'den mükemmel öğrenmişti).” (UKY: 206-207)

Kehrizli Ark:

▪ Veng Köyü'deki önemli mekânlardan biri de Kehrizli Ark köprüsüdür. “Fantastik mekân”lardan biri olan Kehrizli Ark “açık mekân” özelliğini taşımaktadır. Behram'ın evine giden yol bu köprüden geçmektedir. Bu arkın suyunda bulaşık yıkayan iki küskün kızın sataşmaları F.K.nin ilgisini çeker. Bu kızlardan birinin diğerine “O adama söyleyin, ne zaman kaplarımı yıkayıp bitirirsem o zaman gideceğim. Yer hiç kimsenin değil. Buranın sahibi yok.” demesi bir dilci olan F.K.nin dikkatini çeker:

“Kehrizli yolla biraz daha ark boyunca gidip sola döndüler. Artık bu yol direkt götürüyordu Behram'ın bahçesinin önüne (Veng Dağı'nın eteğine). Kehrizli Ark yolunun altından yavaş yavaş suyunun aktığı küçük köprüyü geçtiler. Sol tarafta, Kehriz'in kenarında iki küçük ve sıska kız çocuğu, üstlerinde allı güllü geniş tumanları, biri

diğerinden üç dört metre mesafede, her biri önüne bir yığın kirli kap koyup Kehriz'in suyunda yıkamaya hazırlanıyordular. Bu sıska kızlar birbirine tıpkı bacı gibi benziyordular; ikisi de karaca, saçları kirli kirli, acelece toplanmış, yalın ayakları çamurlu kirli bu kızlar on, on iki yaşlarında vardı. Bu 'bacılar' birbirlerine küsmüş gibi duruyorlardı. Ark boyu birbirinden yeterince uzakta her biri kendi kap kacağını üst üste yığımıştı. Biri diğerine bakmak bile istemiyor, yüzlerini ciddiyetle yana çeviriyor, birbirleriyle ortada olmayan 'üçüncü' adam vasıtasıyla konuşuyordular. Güya bu 'üçüncü adam' bunların öfkeli sözlerini birinden diğerine ulaştırıyordu. Onların kızgın sohbeti F.K.ye çok ilginç ve komik geldi.

- O adama söyleyin, kaplarını çabuk alıp gitsin. Burası benim yerim. Yoksa...

Öteki kızın ise bu tehdit hiç umrunda olmadı:

- O adama söyleyin, ne zaman kaplarımı yıkayıp bitirirsem o zaman gideceğim. Yer hiç kimsenin değil. Buranın sahibi yok.

Küskün kızlar hırslı hırslı arkın suyuna kapları şakırtıyla daldırıp yıkamaya başladılar. F.K. dilciydi, onun dikkatini 'buranın sahibi yok' sözleri çekti ve o, adımlarını yavaşlattı ki bu tartışmanın devamını da işitebilsin..." (UKY: 63-64)

▪ Kehrizli Ark köprüsünün Behram için ayrı bir önemi vardır. Sevdiği kızla aynı sınıfta okuyan Behram, okul çıkışında da Gülsüm'ü yalnız bırakmaz. Behram, Gülsüm ve Mübariz Kehrizli Ark'a kadar birlikte yol alır ve bu köprüden ayrılırlar:

"Gülümser Gülsüm'le yolları bir olduğu için, çoğu zaman diğer çocuklar olmadığında Kehrizli köprüünün üstüne kadar üçü birlikte gidiyorlar, köprüünün üstünden birlikte geçiyorlardı. Mübariz, Behram, bir de o, Gülsüm. Köprüyü geçip Mübariz'le Behram sola, Veng Dağı'nın eteğine, Behramgilin bahçesine (Çoban kalpağına) doğru, Gülsüm ise başını önüne eğip (ama gülmekten de geri kalmıyordu), sağa dönüyordu..." (UKY: 116-117)

"Biraz daha geçecekti, okulda yaz sınavları başlayacak ve onlar sekizinci sınıfı bitirecektiler. Anlaşılmayanı bazen rahat rahat, bazen ise gaddarcasına anlaşılır hale getiren okul yılları, bu sınıf, koridor, Kehrizli köprüye kadarki yol... her şey, her şey geride kalacaktı, uzun yıllar boyunca çok şey olacaktı; çok şey değişecekti, ya geçip gidecek,

unutulacaktı, ya da kalıp yaşayacaktı. Gülsüm asla unutulmayacaktı. O bundan emindi. Mübariz'in de böyle düşündüğünü hissediyordu. Her ikisi, her ikisi değil daha çok o; Behram o uğursuz günden bu yana sonsuza dek Gülsüm'e borçlu kaldı. Bu borcun hesabı yoktu, adı yoktu, yüreği ezen ağırlığı vardı. Behram'ın birden bire yorganın altında az kalsın nefesi kesilecekti kendine öyle acıyası geldi ki... Burnunu, ağzını hemen yorgandan çıkarıp aç gözlülükle derinden nefes alıp nefes verdi, sonra azıcık dinlendi, rahatladı (ah...), şimdi de Mübariz'e acımaya başladı. 'O zaman ben nasıl kalın kafalıydım Allah'im, o köprü'nün üstünde nasıl da şaşırıp kalmıştım?!'. ” (UKY: 122)

▪ Mübariz'in duygularını Gülsüm'e açıklamasıyla âdeta yıkılan Behram başka bir dünyada Mübariz olamadan Kehrizli köprüyü Gülsüm ile birlikte geçmenin hayalini kurar:

“Behram uzun müddet başını kaldırıp Gülsüm'ün yüzüne bakamadı. 'Acaba başka bir dünyada Mübarizsiz Kehrizli köprü geçilebilir miydi, geçilemez miydi?'. Kız da sanki ondan ürktü (soğudu mu?), artık hiçbir zaman önceki gibi özel olarak Behram için gülümsemedi. Hepsine nasılsa ona da öyle. 'Kalp kıran Behram, sana kalp kırmak nasıldı ben göstereyim, kalın kafalı Behram...' ” (UKY: 122)

▪ Gülsüm derleme yapmak için köyünü ziyaret eder. Yıllar sonra Behram ile Kehrizli Ark'ın köprüsünde karşılaşırlar:

“Behram o zaman bir defa tesadüfen Gülsüm'le karşılaştı. Üstelik çok kötü bir yerde yüz yüze geldiler, tam Kehrizli Ark'ın köprüsü üstünde ('Kehrizli Ark, söyle sende ne sır var?'). Gülsüm, hakikaten başka bir Gülsüm olmuştu, öncekinden de hayli güzelleşmiş, kendini toparlamıştı (önceleri zayıftı; 'Sen yemek yemiyor musun, Gülsüm?! Galiba sen ağacın dalında yaşıyorsun, onun için böyle inceciksin, sana dal bakıyor...').

İşitmişti, bazı kocakarılar bir müddet ortadan kaybolan kızlar tekrar köye döndüğünde önce onların karınlarına bakıyorlar: 'şiş miş mi, şişmemiş mi?'. Bu bir anlık köprü üstündeki görüşme anında Behram'ın gözleri fırsatını bulup Gülsüm'ün önce gözlerinin içine ilişti, sonra Behram Gülsüm'ün kalbine baktı. Gülsüm'ün kalbi şişmişti.” (UKY: 127)

Kolhoz Binası:

▪ Veng Köyü’deki “fantastik mekân”lardan biri de kolhoz binasıdır. Eskiden okul olan bu bina daha sonra kolhoz olarak kullanılır. Romanda bu binanın tasvirine fazla yer verilmemiştir:

“Hava kararır kararmaz kolhoza ancak ulaşabildi. Araba hırıltıyla sesini (‘hurp’) öyle kesti ki, sanki bu demir yağınından bir daha hiçbir zaman hiçbir ses çıkmayacaktı.

Tek katlı, biraz da biçimsiz bina olan (kurulurken mektep binası gibi kurulmuştu) kolhozun kapısında yaşlı halinde bu sıcakta üstüne dama şeklinde çizgileri olan, eski ama düzgün ceket giymiş, uzun burnu ve yüzü ter içinde bir erkek -yetmiş yetmiş beş yaşlarında vardı- dikilmişti ve sanki özel olarak onu bekliyordu O, gürültüsü alemi başına toplayan bu çok ilginç arabadan çıkan F.K.yi merakla süzüp, selamını önceden tanışanlar gibi oldukça samimi bir şekilde aldı ve cep mendili ile boynunun terini silip şirin şirin konuştu:

- Selam, selam, hoşgelmişsin. Herhalde, uzaktan geliyorsun?! ‘Şehirden geliyor.’ İyi yetişmişsin, ben de şimdi çıkıyordum. Girelim odaya. Gel, gel, burdan gel.

Mübariz (kapıda duran ise kolhoz başkanı Mübariz’in kendisiydi) yeniden, bu kez F.K. ile birlikte bu tek katlı binanın koridoru ile sağ taraftaki ikinci kapının karşısında durdu. Anahtarla biraz önce kilitletiği kapıyı yeniden açtı ve önce ısrarla F.K.yi içeri (neredeyse itekleyip) soktu, sonra kendisi de geçti odaya, sokağa açılan tek pencereyi aralayıp pencerenin önündeki masanın arkasında oturdu:

- Otur böyle, buraya yerleş, sıcaklığı görüyor musun bu akşam fena sıcaktı... dedi ve mendili yine yüzünde, boğazında gezdirdi.

Bu sıcakta böyle kalın ceket giyinmiş kolhoz başkanı Mübariz’in uzun burnundan ve azıcık sağ ayağının aksamasından, keskin, çok keskin bakışlarından başka hatırda kalan, mühim bir tarafı herhalde yoktu. Hı, bir de ısrar etmeyi severdi. Usulca, gizlice baka baka... Mübariz ilk bakışta ne düşündüğünü belli etmeyen adamdı.

F.K. sandalyeyi çekip Mübariz’in karşısında oturdu. Sandalye ortalıktaydı sağ solda hiçbir şey yoktu, etraf çıplak görünüyordu, bu yüzden de F. K. Mübariz’in karşısında sanki bir sanık gibi oturdu.” (UKY: 52-53)

“-Bir sebebi yok değil.- Merağı birden geçen F.K. isteksizce şunu dedi ve başını çevirip (‘ciddi bir şey değilmiş’) yeniden Kehrizli köprüyü gözleriyle arayıp buldu, sonra

kolhozun binasını buldu, Mübariz artık göze görünmüyordu, eğilen kadın (Tükez kadını) kolhozun küçük bahçesini süpürgeyle süpürüyordu; aha, bu da onun 'renkli arabası', ceylan gibi duruyor kolhozun kapısında, hey seni... 'rengi, bu arabanın rengi çok güzeldi...'. Yine aklı başka yerlere gitti. Önüne serilen bu muhteşem manzaranın içinden Afak çıkıp gözlerinin içine girmede mi girdi..." (UKY: 184-185)

"...O geçmiş yaz gecesi ise Radyo meydanında tantanalı ruhi bir durum hüküm sürüyordu. Birkaç günden sonra köyün hayatında ilk resmî mektep faaliyete başlayacaktı. Hangi vakitse inkılaptan önce burada bir dini okul açılmıştı. Sovyetler geldiğinde bu dinî okulu kapatmışlardı, binası şimdi kolhoza mahsustu, kolhozun o zamanki başkanı Allahverdi çocuk yaşında bu dinî okula ders almaya gidenlerden (bir defa hatta Molla Kebleli onun ayaklarına falakayla vurmıştı; iyi hatırlıyordu, 'öldüm, Allah, bu zulmü düşmanıma bile gösterme') biriydi, şimdi ise bu binaya kolhoz başkanı olarak gelip gidiyordu." (UKY: 111)

Radyo Meydanı:

▪ Veng Köyü'deki "fantastik mekân"lardan biri de radyo meydanıdır. Köy halkının önemli günlerde bir araya geldiği bu mekân, birlik ve beraberliğin oluşmasında önemli rol oynar. Sovyet döneminde köy halkının musiki yayınlarını takip ettiği radyo meydanı, köyün eğlence yeridir.

▪ Öznel tasvirlerin ağır bastığı bu mekân, aynı zamanda "açık mekân" özelliğini de taşımaktadır:

"Postahanenin kapısına yakın bir yüksek direk vardı, o direğe radyo hoparlörü takılmıştı, bu radyo bütün gün çalışıyordu, hırıldayıp inlediği zamanı da oluyordu, sesinin açık, ahenkli geldiği zamanı da. Akşamları köy halkı yaşlılar bir tarafta, gençler diğer tarafta; çocuklar, kadınlar ise diğer karşı tarafta bu radyo meydanına toplanıyorlardı, tahta sıra ile geliyordu çoğu, musiki yayınlarının özellikle de edebî-musiki yayınlarının (şiirli, hikâyeli sohbetlerin sonu ölümle biten hüznü aşk maceralarının) vaktini kaçırmazlardı. Radyo meydanı, aslında yarı gizli buluşma yeri idi. Arada bir kızların, kadınların (genellikle musikili yayınların verildiği zaman) grubundan gelen konuşma gülme sesleri her yeri kaplıyor (bazen hususi bir gülüş öbür tarafa, birine bir işaret gibi gönderiliyordu), bir de bakardın ki musiki de bitmiş, radyonun çalışma günü de. Sovyet

Azerbaycanı'nın devlet marşının son mırıltısıydı, hırıldayıp o da sustu, meydandan ise heves dolu sesler, sohbetler, gülüşmeler dinmek bilmiyordu.” (UKY: 109)

“Kış, sonbahar aylarında tabii ki radyo meydanı boş kalıyordu, bir tür ‘dinlenmeye’ çekiliyordu. Gece yağın ve hiç kimsenin nasıl yağdığını görmediği bembeyaz kar meydanı baştan başa beyaz örtüyle kaplıyordu (‘Yaşlılık da böyleydi’, Behram elini ağarmış saçına götürüp düşünüyordu: ‘Bir gün uykudan kalkıp görürsün ki her taraf bembeyaz kardı’). Veng Dağı’ndan soğuk rüzgarların savurup getirdiği kar tanecikleri çok çabuk bir zamanda etrafı boydan boya kaplıyor, buzlaşmış, kaygan yola cesaret edip basanlardan düşeni kahkahayla düşüyor, yüreklisi ‘nara atıp’ kayıp geçiyordu. Geceleri dolunayın ışığı bu yeni yağın karın ışığına karışarak, gerçekten Radyo meydanını göz kamaştıran, beyaz bir halıya çeviriyordu. Meydan boyunca dizilmiş çam, çınar ağaçları göklerden onlara armağan gibi gelen karlı elbiselerini öyle çabucak ve öyle hevesle üstlerine giyiniyorlardı ki köyde kız ve erkek çocuklarının yıllar sonra (yani nadir durumlarda) onlar için alınan giysiye, elbiseye gösterdikleri sevinçle bürünüyor.” (UKY: 110)

Günortac:

▪ Ali Kumral Yüzbaşı'nın bir yazıyı okuması için Mirze Pirkulu'yu ziyaret etmesini konu edinen hikâyede hadiseler, Yeni Çağ döneminde Veng Dağı'ndan çok da uzakta bulunmayan bir mekânda Günortac adlı küçük bir şehirde cereyan eder. Veng köyü gibi bu şehir de romandaki “fantastik mekân”lardan biridir. Romanda bu şehrin günümüzde sadece harabelerinin kaldığına dikkat çekilmiştir. Ali Kumral Yüzbaşı'nın genç yol arkadaşı ile yaptığı bu yolculukta Günortac adlı şehrin yanı sıra Mirze Pirkulu'nun evine giden yolun tasvirine de yer verilmiştir. Bu mekânlar “nesnel tasvir” tekniği ile resmedilmiştir:

“1657 yılının ağır kışı üç gün, üç gece sakın sakın, lapa lapa yağın kar tanelerinin titreyen omuzlarında geldi. Bu kar tanelerinin neredeyse yarısı yere dokunmaktan korkuyor, tekrar geldiği yere dönmek için havada bir aşağı bir yukarı koşuşturuyordu. Sıpsıkı yassı dağların arasındaki kuytuya sığınan Günortac adlı bu küçük şehrin dar, eğri

sokakları ile yol almak akşamadoğru çok zorlaştı. O akşam (karın yağdığı ikinci gün) bu dağ eteğinde salınmış küçük şehrin en merkezi yeri olan At meydanında hem de ona giden dört yolun her birinde insanlar artık oldukça az görünüyordu; bir gölge orda, iki karaltı burda yavaş yavaş, sendeleye sendeleye...

At meydanından Pazarbaşına götüren o dört yoldan biri Zincirli yoldu. Zincirli yol da bütün etraf gibi bembeyaz kara bürünmüştü. Bu yolla biraz önce iki atlı geçip gitmişti, atların ayak izleri önce biraz karardı, ama sonra çok geçmedi, yine bembeyaz, taze karla örtüldü. Yolun her iki yanında etraftaki dağlara benzeyen alçacık evlerin damları artık çok az (ama dikkatle bakılınca) seçiliyordu, kara tütsüsünü atların ağızından burnundan dalga dalga çıkararak soğuk, ama beyaz, buğulu nefes gibi ayaz çöle bırakan cadılar artık var güçleriyle görünmek için çabalıyorlardı ki atlılar biraz daha ilerlediler ve sağ taraftaki çığın altında batıp kararan küçük bir bahçe kapısının yanında birbiri ardınca durdular. Karşı karşıya olan evler, sağdaki, soldaki kapılar da neredeyse görünmüyorlardı. Atlar yüksek sesle sümkürip başlarını öne eğdi.” (UKY: 186-187)

Mirze Pirkulu'nun Evi:

- Romanda tasvir edilen “fantastik mekân”lardan biri de Mirze Pirkulu'nun Günortac yakınlarındaki evidir. Mirze Pirkulu'nun evi işlevselliği itibarıyla “kapalı mekân” özelliğini taşır. Bu ev ufak tefek farklılıklarla romanın asli kahramanlarından Behram'ın evini anımsatır:

“...Kara renkte olmasaydı, bu alçak evi içinde gizleyen bahçenin tahta kapısı ya görünecekti ya görünmeyecekti; onu o bir olan Allah bilirdi. Kul bunu bilmezdi...” (UKY: 187)

“İçerdeki odanın yukarı ucunda cırthacirt yanan yeşil kerpiç sobanın etrafına özenle, aynı boyda kuru odun parçaları toplamıştılar. Sobanın kenarında alçak bir masa vardı. Odanın diğer köşesinde yorğan döşek yüklüğü az kalsın tavana değiyordu. Öyle orada renkli, büyük bir sandık da sıvası yer yer dökülmüş, taşları görünen duvara dayanıp durmuştu.” (UKY: 189)

“Odanın sobanın sol tarafındaki tek, ama bu odaya göre hayli iri penceresini dışarı taraftan bembeyaz kar yağa yağa kaplamıştı. Bu sebepten oda ışıklı değildi; sobada çiturtu ile yanan odun parçalarının alevi parça parça birden sobanın içinden odaya sokulup hemen de geri çekiliyor ve bu vakit odaya zayıf ışık saçıyordu...” (UKY: 190)

- Mirze Pirkulu'nun yatak odası da romanda tasvir edilen “kapalı mekân”lar arasında yer alır. “Nesnel tasvir” tekniği ile tasvir edilen bu oda, Mirze Pirkulu'nun hem kütüphanesi hem de yatak odasıdır:

“Mirze Pirkulu kapıyı bacayı kapatıp kitap odasına geçti. Burası hem de Mirze Pirkulu'nun yatak odasıydı. Ömrünün sonlarına yapayalnız gelip yetiştiği içindi ki her gece uykusu geldiği zaman yatağını kendi hazırlıyordu. Şimdi de duvar dibinde yuvarlanmış renkli döşeği açıp bir kenara çekti, duvara dayanmış kütüphanenin üstünde mum vardı, şamdandaki mumu (onu yatak odasına girerken yakmıştı) üfleyip söndürdü; oda soğuk olduğu için öylece kıyafetleriyle, hatta başındaki şapkayı da çıkarmadan yerine girdi, yorganını gözlerine kadar çekti. Biraz bu soğuk yerinde kıpırdandı, yatağın her tarafını ısıttı, dışarda hâlâ kar yağıyordu, Mirze Pirkulu sonra derin nefes alıp gözlerini yumdu, o anda öylece derin bir uykuya daldı.” (UKY: 193-194)

Dil ve Tefekkür Enstitüsü:

- Romanda tasvir edilen “fantastik mekân”lardan biri de Dil ve Tefekkür Enstitüsüdür. Başlangıçta somut bir mekân gibi algılanan Dil ve Tefekkür Enstitüsü yazarın bir dönem çalıştığı enstitüdür. Romandaki tiplerin büyük çoğunluğunu oluşturan Dil ve Tefekkürün öğretim görevlileri yazarın çalışma arkadaşlarıdır. Ancak gerek enstitünün adı gerekse burada çalışanların isimleri değiştirilerek verildiği ve yazarın hayalî dünyasını da yansıttığı için bu mekân “fantastik mekân” olarak kurgulanmıştır. Enstitünün kütüphanesi, profesörün iş odası romanda ayrıntılı bir şekilde tasvir edilen “kapalı mekân”lardır. Enstitüdeki bu kapalı mekânlardan ilki “Papağan Salonu” olarak bilinen okuma salonudur. Bu salon ilmî toplantılara da ev sahipliği yapması bakımından enstitüde önemli bir yere sahiptir. Birçok ayrıntısıyla tasvir edilen bu salon, insan ilişkilerinde de rol oynayan sosyal bir mekândır. Bu mekâna ilişkin tasvirler “öznel tasvir” tekniği ışığında resmedilmiştir:

“Bu büyük ve geniş, sırayla dizilmiş yazı masalarının üstünde eski, çeşitli renkte abajurdan lambaları olan (bazen onlardan biri, ya da ikisi kendi kendine söniyor, bir müddet sonra yine kendi kendine yanıyordu), duvarlarına baştan başa pembe tahta döşenmiş okuma salonuna herkes ‘Papağan Salonu’ diyordu: bunun hem gerçek hem de mecazi bir anlamı vardı. Mecazi anlam kitapla düşman olanların kitapla dost olanlara sataşarak dedikleri sözlerden doğmuştu: ‘Yine Papağan Salonu’na papağanlık etmeye mi (ezberciliğe) gidiyorsun?’

Gerçek anlamda ise bu büyük okuma salonunun büyük giriş kapısının bir yanında (içeri taraftan yukarıdan; sağdan) eski sarkaç bir saat asılmıştı. Kapının diğer tarafında ise yukarıdan; soldan, saatle aynı boyda duvara asılmış kafes ve bu kafesin içinde renkli bir papağan vardı. Bu papağan mukavvaydı. Ama bu salonda yalancı bir kuş daha vardı. Saatin akrepleri her defa bir saatte bir (büyük akrep 12’nin üstüne nefes nefese geldiğinde) bir küstah kuşcağız saatin ortasından sıçrayıp (etrafına bakınıp) bir defa ‘gu gu’ derdi. Diyorlardı ki eskiden, çok eskiden bu ‘gu gu’layan kuşcağız saat kaç olursa olsun, o kadar ‘gu gu’ diyormuş. Sonraları okuma salonunda geceye kadar oturanlar haklı olarak hoşnutsuzluklarını (bu kadar ‘gu gu’ mu olur?! Her saatte bir artan ‘gu gu’lar okuma salonunu sarmıştı), nihayet ki dile getirebildiler. Ama bir yararı olmadı. Bu, tahminen Stalin’in öldüğü devre rastlıyordu. Bir müddet sonra Kruşov’un hakimiyet yıllarında harekete geçip usta çağırdılar; iyi bir saatçiydi. Doğma büyüme Bakü’nün Zergerpalan sakini, artık yaşlanıp takatten düşmüş, vaktiyle ise çok meşhur saatçi Hasan Ağa’yı (eski mahalle çocuğunu) bulup getirdiler, o da gözlüğünü takıp saatin orasına burasına dikkatle baktı, zavallı (artık ‘hayasız’lığından eser kalmamıştı) kuşcağızı alıp onun karnından (yuvasından) gelişigüzel çıkardı, yuvanın arkasında ne varsa orasını burasını kurcaladı ve boynunun arkasını kaşıyıp biraz düşündükten sonra eli ile saatin koyu kahverengi gövdesini düzelte düzelte şöyle dedi: ‘Ben bunu düzeltereğim.’” (UKY: 218-219-220)

“Papağan Salonu bütün şehirde meşhurdu, gelip gidene her zaman çok olurdu. Bu salon için birçok tedbir alınırdı. Buraya şöhretli alimlerle birlikte, ilimde daha kendi

sözünü söylememiş, bunun için ihtirasla fırsat kollayan genç uzmanlar (önceleri onların bazılarına, özellikle de Dil ve Tefekkürün gençlerine ‘genç piraniler’ diyorlardı) ve hatta dünkü, bugünkü ‘serçeler’ talebeler hevesle geliyor, büyük okuma salonunun ağır; ama samimi havasına alışıyor, öğrenci öğretmenle birlikte, profesör asistanla karşılıklı oturup gözleri kitap deftere dikili hâlde derin sükuta dalıyorlardı. Salonun yukarısında, kitap verilen yerde ne zaman ve kim yaptıysa kalın bir kağıda kırmızı kırmızı yazıp duvara slogan gibi yapıştırmıştı: ‘Burada, ölülerin yanında yüksek sesle konuşmazlar!’ Bu sloganın anlamı uysa da şekli okuma salonunun yerden yukarıya kadar pembe tahta döşenmiş duvarlarına, uzun yazı masalarına, üstündeki zevkli zevksiz lambalarına, tavandan asılan eski avizelerine (dört taneydi, birden F.K. onlara dikkatle oturduğu yerden baka baka gerçekten hayret ediyordu ki, acaba bu avize nasıl tavandan kopup yere, yani ‘başımıza’ düşmüyor?!) hiç yakışmıyordu. Bu sloganla onu yazan ne demek istemişti?! Ağır, tozlu, kalın kitapların yazarlarının ruhu mu dolaşüyor burada, bunu mu kastediyor?! Ya da belki... neyse. Okuma salonu her gün yirmi dört saat zarfında kendi hayatını yaşıyordu. Işıklar söniş kapılar kapandıktan sonra duvardaki saatin sarkacı arkasından çıkıp ‘gu gu’ diyen kuşcağızın sesini ise sabaha kadar işiten sadece renkli papağan oluyordu. Sabah erkenden salon yine kendi vaktinde açıldıktan sonra esneye esneye buraya gelip kitap sipariş edenler gün içinde sadece nadir bulunan kitap ve dergilerle, eski elyazma eserlerle meşgul olmuyorlardı; onlar bazen insanlarla da (kızlar, kadınlar ekeklerle, erkekler ise aksine) tanışıyor ve sonra ‘vakit’ geçiyorlardı bazen birbirleriyle evleniyor bazen ise birbirleriyle (uzun süreli ya da geçici) dostluk münasebeti kuruyordular...” (UKY: 220-221)

▪ Papağan Salonu olarak bilinen bu okuma salonunda birçok ilmî toplantı yapılmıştır. Çiçekli Yazı ile ilgili görüşmeler de enstitüde tarafsız bölge olarak bilinen Papağan Salonu’nda gerçekleştirilmiştir:

“İşte bu okuma salonunda (Papağan Salonu’nda) İlmî Tedkikat Enstitüsünün Çiçekli Yazı ile ilgili birkaç sosyal yönlü, periyodik ortak ilmî şuraları yapılmaya başlandı. Niye sadece burda?! Şu yüzdendi ki bu yerin adı sanı, şöhreti vardı, burası yeterince meşhur bir yerdi; hem de burası bir tür tarafsız bölgeydi, tek başına hiçbir enstitüye ait değildi; bütün akademiye aitti. Sonraları anlatıyorlardı ki Çiçekli Yazı’ya merak halk arasında o kadar etkili oldu ki başka enstitü ve teşkilatlardan hiç ilgisi olmayan adamlar da bu toplantılara gelmeye başladı. İlgisi olanlar daha hevesle geliyordu ‘Yuğ (yas)’

tiyatrosu bir kişi gibi bütün toplantılara gıkını bile çıkarmadan katılmıştı. ‘525. Gazete’, ‘Zerkalo’ gazetesi, ‘Adalet’ gazetesi her defa kendi çalışanlarını hevesle bu ihtiraslı toplantılara gönderiyorlardı ve oradaki her olayı büyük merakla izliyordular; meseleleri belirli zamanlarda kendi sayfalarına çıkarıyorlar, aynı zamanda, meşhur adamlardan bu mevzu ile ilgili arka arkaya röportaj yayınlıyorlardı (Profesör iki, Aslanzade 3 defa röportaj vermişti), fikir yürütüyorlardı, (bazen bu fikirler meselenin mahiyetinden çok uzak oluyordu), ciddi ve ciddi olmayan tartışmalar açıyor, yerli yersiz tartışma ortamları oluşturuyorlardı.” (UKY: 221-222)

- F.K.nin Veng Dağı’ndaki mağarada yer alan Çiçekli Yazı’yı okuması için aday olarak gösterilmesi ve görevlendirilmesi de Papağan Salonu’nda yapılan toplantıda gerçekleşmiştir:

“Tahminen iki saat sürdü, çok geçmedi, iki saatten sonra toplantı bitti ve Papağan Salonu’nda oturup ihtiraslı kavga hasretinde olanların arzusu gerçekleşmedi (halk arasında şöyle diyorlardı: hakikat olmadı). Toplantıyı Patriarh başlattı. Çiçekli Yazı’nın öneminden, tarihimiz için gerekliliğinden söz etti. Tarihin sınırları mitolojiye kadar dayanmalı ve orda kaybolmalıdır...” (UKY: 253)

“F.K.nin coşkun konuşması, kelimenin tam anlamıyla, çok yüksek bir seviyede geçti. Papağan salonu derin bir sessizlik içinde onu dinledi. Dün, bu zamanlar Dil ve Tefekkür Enstitüsünde profesörün odasında geçirilen “döğüşten önce meşk” zamanı (toplantıda) söylediği düşünceleri F.K. bu kez daha yavaş, daha inandırıcı şekilde dile getirmeye başladı. Bütün konuşmasının temeli yine Muhteşem Ahenk üzerine kurulmuştu. Çiçekli Yazı bu ahengin bir halkasıydı. Çiçekli Yazı’yı ahenkteki Hadiselerin Ufuğu’ndan çiçek yapraklarıyla birlikte sürükleyip hadiselerin ortasına, içine getirip salmak lazımdı. O zaman halkın tarihinde, uzak geçmişten bugüne kadar uzanan yazıda kendini gösteren kesitlerden biri (kim bilir, belki de en önemlisi?!) ortadan kalkar, yollar yeniden birleşir, kim bilir?!” (UKY: 255)

- Romanda dikkat çeken bir diğerk “kapalı mekân” ise profesörün enstitüdeki odasıdır. Çiçekli Yazı’nın okunması için kimin aday olarak gösterileceğine ilişkin gerçekleştirilecek toplantı öncesinde enstitünün ilim adamları burada toplanıp bu konuyla

ilgili görüşürler. Profesörün odası, aynı zamanda enstitünün önemli tarihî günlerinde de akademi çalışanlarının bir araya geldiği bir mekândır:

“Profesör Dil ve Tefekkür Enstitüsünde saat 12’de kendi odasında kısa bir toplantı yaptı, bu esas toplantıdan (Ortak İlmî Şuradan) bir gün önce son eğitim gibi bir şeydi.

Enstitünün esas ilmî potansiyeli; yaşlısı, genci (çoğunluğu dil ve felsefe alanlarında özel hizmeti olmuş insanlar) profesörün o kadar da büyük olmayan odasına toplandılar. Odada rahat on iki on üç kişi vardı; sıkışsalar yirmi kişi sığardı. 30 kişi artık çok nadir zamanlarda mühim ve fevkalade hadiselerde (bayram ve enstitünün önemli tarihî günlerinde) burda toplanıyordu. Bu defa ise 20 kişilik seçkin bir heyet sık sık ‘yaklaşın, biraz sandalyeni, (...) çek o tarafa... ayda yılda bir defa toplanıyoruz, dostluk güzel şeydi...’ diyerek yan tarafta kitap dolabından başlayıp pencereye kadar kuşatarak profesörün büyük yazı masasının etrafında hilal gibi kavis çizerek yer alıp oturdu. Katılımcılar tek tek davet edilmiştiler. Profesör hepsi üst üste yığıldığında bir şey yazdığı kağıdın üstünü yazarı olduğu ‘Azerbaycan Dili ve Tefekkürü’ adlı kara, kalın kitap ile (bu kitap geçen yıl ülkenin devlet ödülüne layık görülmüştü) kapattı, elini uzadıp kalemini şişe kelemliğe koydu, gözünün ucu ile odadakileri bir bir gözden geçirdi. Başı ile ‘selam’ verip hepsi ile selamlaşarak, sabırla onların oturmasını bekledi. Davet edilenler her biri yerine oturduğu gibi önce oraya buraya bakıp geleneksel olarak birbirleriyle bakiştılar. Diller suskun; manalı, manasız bakışlar konuştu. Bu da bitti. Nihayet, yüzler profesöre çevrildi. Başlayabilirdi. Profesör kısa bir ara verdi (bir, iki, üç...) ve nedense (anlaşılan meselenin hususi önemini göstermek için) oturduğu geniş, üstüne siyah renkli örtü serilmiş eski yazı masasının arkasından ciddiyetle ayağa kalktı. Elleri masanın üstünde, beli azıcık ileri eğilmiş vaziyette:

- Arkadaşlar! deyip sağa sola baktı, hepsi bir daha kendine çeki düzen verdi ve her zamanki gibi yine her biri öyle zannetti ki profesör özel olarak ona bakıyor, ama adeti üzere o hiç kimseyi özel olarak görmüyordu; ayrı ayrı yüzler, simalar onun için yine bir ‘bütün insanlar’ çokluğunda erimişti. Bugün biz buraya çok önemli bir mesele ile ilgili toplandık...” (UKY: 224-225-226)

▪ Dil ve Tefekkür Enstitüsünde yer alan mekânlardan biri de Papağan Salonu’nun arkasındaki havuzlu bahçedir. Romandaki “açık mekân”lardan biri olan havuzlu bahçe “öznel tasvir” tekniği ile tasvir edilmiştir. Bahçenin tasvirinde kütüphanenin arka kapısının

işlevi üzerinde durulması da dikkat çeker. Bu kapıdan sadece ülkenin seçkin ve saygın alimleri geçebilmektedir:

“Arka kapı geleneksel olarak Papağan Salonu’nda ‘usandım’ demeden çalışan, yazan, çizen; seçkin ve yaşlı alimler içindi. Ara sıra F.K. ve onun gibi özel yeteneğe sahip diğer genç alimlerin de arka kapıdan çıkmasına kütüphane görevlileri istisnai hâllerde göz yumuyordular. Onlar, kabiliyetlileri sanki kokudan tanıyorlardı. ‘geleceğin’ kapısını onların yüzüne şimdiden ardına kadar açıyorlardı. Yıllar önce ise yaşlı ve yüzünden zehir dökülen bu görevliler gençlerin önünü kesip ‘Ölmek var, dönmek yok, bizim arkamızdaki ancak vatandı’ diyerek onları arka bahçeye bu kapıdan bırakmadığında eli boş, hırsından deliye dönen geleceğin ilim yıldızları arasında ‘Ben arka bahçeye çıkmak istediğimde zaman gelecek siz kendiniz bana bu kapıyı açıp yüzünüzde tatlı bir... tebessüm, saygıyla, baş eğe eğe geçireceksiniz’ diye düşünenler az değildi. F.K. gibi. Bu kapıdan MAM geçiyordu, yüksek rütbeli misafirler, meşhur alimler geçiyordu ve o zaman da insan kendini kapıdan çıktığı gibi çok rahat, bir tarafında kimsesiz salkım söğüt ağacı, diğer tarafında ise perişan hâldeki iğde ağacı ve ortada küçük dairevi havuzu olan ‘küçük’ bir bahçenin tam içinde buluyordu. Hem söğüdün, hem de iğdenin altında ensiz, iki üç kişilik tahta sıralar vardı. Sıralara uzak geçmişte sürülen boya artık çoktan solmuştu, havuz da ‘uzak asırlardan beri’ susuz kalıp çatlamaş içinden kenarlarına kadar kabarmıştı. Kütüphane rehberliği akademinin başkanlığına defalarca ‘tamir’ isteği ile acizane müracaatlar da bulunsa da ne yazık ki bu istekler (daha önemli işler her zaman ortaya münasip olmayan zamanlarda çıkar) uygun bir dille ümit vererek bir yıldan diğer yıla ertelenirdi.” (UKY: 261-262)

▪ Havuzlu bahçeye ilişkin “özel tasvir”lere Patriarh’ın ruh hâlinin de yansıdığını görürüz:

“F.K., nihayet onu kuşatan, birbirinin sözünü kese kese yeni bitmiş toplantıdan kırık dökük alıntılar yapan (‘Stiks Çayı!.. Ne alakası var? Allah aşkına sen gördün mü?’) adamların arasından gelişigüzel sıvışıp arka bahçeye geçti. Gerçekten, Patriarh söğüt ağacının altındaki sırada oturup (çantasını yanına koymuştu, yanına biri gelip otursun istemiyordu), bir noktaya bakmaktan yaşarmış gözlerini suyu çoktan, çok eskiden (bundan

birkaç asır önce!) akmayan fiskiyenin boş şelale yerine, yani, aslında, havaya dikmişti. Doğruydu, sudan eser alamet yoktu; ama Patriarh bu boşluğa bakıp fiskiyenin su ile dolup taşıdığını görüyordu. Gözlerinin önünde fiskiyenin gür suyu yukarı fıskırıyor, aşağı iniyordu. Bu su, havuzun ortasındaki artık adı sadece fiskiye kalan taş kümesinin içine, kenarına, etrafına sine sine, yatarak şakır şukur akıp havuzun içine dökülüyor, parıldayan su zerrecikleri Patriarh'ın oturduğu sıraya kadar uçup geliyor, yüreğe serinlik getiriyordu.” (UKY: 263-264)

Bakü:

▪ “Fantastik mekân”ların çoğunlukta olduğu romanda “somut mekân” tasvirlerine az da olsa rastlanmaktadır. Bakü şehrine ilişkin küçük karelerin yansıtıldığı bu tasvirlerde “öznel tasvir” tekniğinin hâkim olduğunu görürüz. Çiçekli Yazı’yı okumaya hak kazanan F.K., Papağan Salonu’nun arkasındaki havuzlu bahçede tebrikleri aldıktan sonra bahçede yalnız oturan Patriarh’ın yanına gider ve onunla sohbet eder. Patriarh evine deniz kenarında yürüyerek gittiği için F.K. de ona eşlik eder ve sohbetin devamı bu yürüyüşte gerçekleşir. Patriarh’ın evi Hükümet Evinin arkasındadır. Bakü’nün İstiklal Sokağı’ndan geçip Nizami Müzesine doğru yürürler:

“Patriarh, cevap beklemeden yavaşça havuzlu bahçeden dönüp sokağa doğru yürüdü, sanki F.K.nin onun arkasından geleceğine emindi. Böyle de oldu. F.K. onun peşinden gitti. Onlar bahçeden çıkıp Komünist Sokağı (şimdiki İstiklal Sokağı!) ile yokuş aşağı, Nizami Müzesine doğru birlikte yürümeye başladılar. Patriarh bahçenin demir kapısından geçip sokağa çıktığında biraz ilerde kalmıştı; biraz durup F.K.nin yanına gelmesini bekledi ve artık her ikisi de sokakta yokuş aşağı yan yana gittiler.

Bakü’nün sıcak bir yaz günüydü. Sabahtan beri boğucu bir hava vardı. Ama bir müddet sonra deniz tarafından hafif bir rüzgarın eseceği hissediliyordu, şimdilik sadece onun zayıf bir meltem şeklinde fisiltısı iştiliyordu. Nefes almak biraz kolaylaştı.” (UKY: 266-267)

“Nizami Müzesinin dış cephesinde (ikinci katta) ülkenin edebiyat fedaileri gerçek bir heykel gibi kımıldamadan her biri kendi hücrelerinde (aslında kendi aleminde, zamanında!) yüzü onlara doğru gurur ve vakarla duruyordu. Müzenin yan tarafına ulaşılan kadar biraz ordan burdan (havadan sudan) konuştular; asistanlık yıllarından, F.K.nin doktora tezinin

konusu ile ilgili ufak tefek meselelere dair (Stiks Çayı'nı hiçbiri hatırlamıyordu) Patriarh'ın sorusuna F.K. sabırla, saygıyla cevap veriyordu. Böylece, Nizami Müzesinin yanından geçip Patriarh sağa döndü, deniz kenarına doğru yol aldı:

- Ben eve her zaman deniz kenarında yürüyerek giderim, yararlı olduğunu söylüyorlar. Sen kendine eziyet etme nereye kadar yürüyebiliyorsan oraya kadar yürü. Sohbet kaçmıyor, sohbetimizi başka bir zaman da edebiliriz. Patriarh, F.K.ye doğru yüzünü çevirmeden bunları deyip adımlarını biraz hızlandırdı.

Elbette hayır, o Patriarh ile gidecek; mutlaka onu evine kadar (evi bulvarın diğer ucunda Hükümet Evinin arkasındaydı) geçirecekti. Bu fırsatı kaçırırsa kendini hiçbir zaman affetmeyecekti..." (UKY: 267-268)

"'Azerbaycan' sinemasını (o, sağda kaldı) geçtiler. Patriarh artık yaşlı hâline uygun düşmeyen hızlı adımlarla yürüyordu. Sonra yeni kurulmuş alt geçite inip bulvara çıktılar. Biraz daha ilerlediler, budur, deniz göründü. Patriarh, -sahilin tam kenarında demirden parmaklık vardı- tanıdığı, bildiği bir yere gidiyormuş gibi bir başına gidip parmaklığa yaklaştı, elleri ile bu parmaklığı tuttu. Gözü ile arayıp denizin ortasında ancak kendisinin gördüğü o uzak noktayı buldu, ayağının altında neredeyse yavaşça, alayla gülüşüp oynayan kirli ve gri sulara hiç aldırış etmeden gözlerini hiç ayırmadan o noktaya dikti. Göğüs dolusu nefes aldı. O an serin meltem onun ak saçlarını yavaşça yaladı." (UKY: 269)

▪ Romandaki "somut mekân"lardan biri de Gülsüm'ün Bakü'deki evidir. F.K., Veng Köyü'den Bakü'ye döndükten sonra Behram'ın son arzusunu yerine getirmek için bir sonbahar akşamı Gülsüm'ün evine gider. Bu tasvirde Gülsüm'ün evine giden yol ayrıntılı bir şekilde tasvir edilir. Bu ev ve bahçesi okuyucunun gözünde canlacak bir şekilde yansıtılır. F.K.nin gözlemlerinin yer aldığı bu tasvirde de "özel tasvir" tekniğinin kullanıldığını görürüz:

"...Mahzun bir sonbahar akşamı ben taksiden 7. semt pazarının yanında indim. Rüzgar esiyordu; vıyılıtsı da vardı. Pazarla karşı karşıya olan binaya baktım, numarası 74'tü uyuyordu. Binayı diğer taraftan dolanıp bahçeye girdim. Rüzgar ortalığı dağıtıyorsa da üç bitişik 'II'şekilli binanın ortak bahçesinde tuhaf bir sakinlik vardı. Rüzgar bu

bahçenin yolunu bulamamıştı. Bahçede önce bana tarif edildiği gibi çocuk bahçesini gördüm, araba girmesin diye etrafı dairevi bir çitle çevirmişlerdi. Çitin içinde bahçedeki çocukların oynaması için barfiksler, kaydıraklar, küçük kumsal (alan) kurulmuştu, bir kenarda rengarenk sıralar dizilmişti.

Ben bahçeye girdiğim zaman oyun alanında çocuklar yoktular; bu bahçede yaşadığı bilinen, dışarıda oynama yaşı çoktan geçmiş on on iki yaşlarında rengarenk kıyafetli bir kızcağız kaydırağa çıkıyordu, çocuklar aşağı doğru kayarken kahkaha atarak eğleniyorlardı. Kenardaki iskemlede saçları ağarmış gözlüklü yaşlı bir kadın da oturmuş, sık sık okuduğu kitaptan başını kaldırıyor endişeli gözleriyle bu kızcağızlara bakıyor arada bir ‘Yavaş, yavaş olun, düşersiniz kime söylüyorsunuz?’ diyerek güya sert bir şekilde sesleniyordu. Kayan kızlardan biri tiz bir sesle bağırdı:

- Nine, bak, bak, ben birinci geldim.

- Yok, nine, o beni itekledi; bak bak benim koluma... Bu diğer kızcağız (bu, yaşca biraz küçüktü) kaçça kaçça ninesinin yanına geldi, ona sarılarak kolunu gösterip merakla bana bakmaya başladı. Görüyor musun ağrıyor...” (UKY: 517-518)

▪ Romanda Dil ve Tefekkür Enstitüsünde geçen hadiseler, Bakü’de cereyan eder; ancak Bakü’ye ilişkin çok az tasvire yer verilmiştir. Bu tasvirlerden biri de F.K.nin Veng köyü ile Bakü’yü karşılaştırdığı düşüncelerinden oluşmaktadır. F.K. Veng Köyü’den Bakü’ye dönünce kendini artık bu şehre ait hissetmediğini fark eder. Veng Köyü’de yaşadıklarını unutamaz. Kendini artık bu şehirde bir misafir gibi hissetmeye başlar:

“Bakü’de yavaş yavaş çok şey değişiyor. Bu şehir güzelleşiyor, bu şehir büyüyor, gelişiyor, taşrası ile merkezi birbirine uyuyor, ama... Ama bu şehir artık benim şehrim değil. Ben burada bir misafirim. Yok olan şehir özellikleri içerisinde ben en çok tramvaylar için üzülüyorum. Artık çok az kaldılar. Tıngırdaya tıngırdaya gelen her tramvayı gördüğümde (şimdi bu, nadir durumlarda oluyor) Moskova’da mavi tipinin içinden ışıkları parlayarak fırlayıp çıkan 39 No’lu tramvayı hatırlıyorum.” (UKY: 513)

Moskova:

▪ Romandaki “somut mekân”lardan biri de Moskova’dır. Bir konferans için Moskova’ya giden F.K., burada metro yolculuğu sırasında Afak ile tanışır ve ona âşık olur. F.K., Behram’a Afak ile nasıl tanıştıklarını ve ona nasıl âşık olduğunu anlatırken aynı zamanda karlı ve tipili Moskova’yı bir tablo gibi okuyucunun gözleri önüne serer:

“Onların derdi, sohbetleri, birbiriyle değişik bir şekilde konuşup anlaşmaları F.K. ye asla ilginç gelmiyordu düşünce yine onu uzaklara götürmüştü. Moralinin bozuk olduğu yüzünden belliydi, yüzünün asıl ifadesini hiçbir zaman saklayamıyordu. Gözlerinin içinde geçmişin sesi vardı. Şimdi o, Afak ile ilk görüşmelerini, gezintilerini, karlı Moskova sokaklarını sıcak restoranları, sinemaları, mağaza ve dükkanları hatırlıyordu. Bakü’ye geri döndükten sonra ise geceleri telefon sohbetleri. Bitip tükenmeyen gece sohbetleri... Kardeşi ile telefonda nerdeyse kavgaya tutuşmaları...” (UKY: 383)

“...Moskova’da. Otuz üç yaşındaydım, ilk kez Moskova’ya gidiyordum, ilmi konferansa. Metroda bir de başımı kaldırıp gördüm ki tam karşımda bir güzel kız oturuyordu. Bana doğru hiç bakmıyor; ama yine de sanki bana ‘gel gel’ diyordu. F.K. pencerenin önünden ayrıldı, içip bitiremediği çay bardağını iki eli ile sımsıkı sıkıp bıraktı. Sıcak kanlı, güzel. Güzelden ziyade alimliydi. Bana öyle geldi ki böyle hayranlıkla bakmam onun hoşuna gidiyor. Sonra sanki biri kulağıma bu kızın Bakü’den geldiğini fısıldadı...” (UKY: 385)

▪ Romandaki “kapalı mekân”lardan biri de Moskova’da F.K.nin Afak ile tanıştığı metronun vagonudur. Afak ile F.K.nin aşklarının filizlenmesine sahne olan bu mekân, bu yönüyle sıradan bir tren vagonu olmaktan sıyrılır ve F.K.nin hatıralarında özel bir mekân olarak yerini alır:

“‘Kapılar kapantıyor dikkatli olun! Bir sonraki durak Moskova Devlet Üniversitesidir’. Metal gibi çınlayan ses vagonun vagona yayıldı. Kapılar kapandı ve tren rayları şakırdaya şakırdaya süratle ışıkları ile birlikte dar karanlığın içine girdi. ‘tak tak’ teker seslerine kulak veren F.K. çok düşündü çok taşındı ‘mutlaka bu kızla tanışmalıyım’ nihayet ilk söz için bundan daha güzel bir şey bulamadı:

- Siz izin verseydiniz... (bunu Rusça söyledi).

Kız hayretle ona baktı. ‘Neye? Neye izin vermeliyim?!’ F.K. bu kez daha fazla ‘risk’ aldı; önceki cümlesini bitirmeden kalbi şiddetle çarpa çarpa bu defa Azerbaycan dilinde:

- Bakülü müsünüz, diye sordu. Cevap gelene kadar nefesi kesildi.

- Bakülüyüm. Afak’ın gözleri kinayeli bir tebessümle doldu. Nerden bildiniz?.. ‘Ne kadar akıllısın...’.” (UKY: 386-387)

▪ Afak ile F.K.nin ilk buluştukları yer Moskova'daki Büyük Telgraf İdaresinin önüdür. Aynı günün akşamı ise Moskova'daki bir Özbek restoranına giderler. Romandaki "somut mekân"lardan biri olan Moskova'ya ilişkin tasvirler bu iki mekânın tasviriyile son bulmaktadır:

"Artık yirmi dakika olmuştu ki F.K. soğuktan (çok soğuktu) nerdeyse titreye titreye tıpkı dünkü gibi bir ayağının üstünden diğer ayağının üstüne zıplıyordu. 'Gelmeyecek. Görüşmek için böyle ayrılmazlar. Dün yolda... yüzüme bile bakmak istemedi. Tramvaya doğru öyle hızlı gidiyordu ki... sanki hiç... ben bunun yanında değilim. Bense (bunu hatırladığında öfkesinden kanı damarında dondu) bense çocuk gibi... çocuk, çocuk gibi... düştüm bunun peşine... Allah kahretsin. Yok! On dakika daha bekleyeyim. Sonra çıkıp giderim. Dört buçuktan... bir dakika daha! O tarafa geçemez! Dörde anlaşmıştık, hayatta olmaz. Demek ki kısmet değilmiş, değilmiş... değilmiş... demek ki böyle olması gerekiyordu. Allah her şeyi kendi düzenliyor. 16:30! Ben hiç... Marilyn Monrone'yu bile bu kadar beklemem! Artık bir dakika daha beklemem!'. F.K. gözlerini gelip geçenden ayırmadan nefesi kesilerek Büyük Telgraf İdaresinin (?) duvarına asılan büyük saati de düzenli aralıklarla bakışlarıyla delmeyi unutmuyordu.

'Gelmeyecek, elbette gelmeyecek. Bende akıl mı var? Yoktu! Bende akıl yoktu! Yoktu!! Böyle bir soğukta... böyle ayazda... evden dışarı.. çıkılır mı?! Hem de ... niye gelsin ki?! Tanımıyor etmiyor... sokakta tanışmak ciddi olabilir mi?.. Gelmeyecek! Dondum, hey Allah'ım, böyle de soğuk olur mu...'

16:45'te Afak geldi. Büyük Telgraf İdaresinin kapısı önündeki 'buz heykel'e bakıp 'Mimino' filmini hatırladı, hâli çok güzeldi ve gözleri güldü:

- Gel, gel içeri, sen çok donmuşsun ki. İçeride bekleyemiyor muydun?

Onun bugün böyle samimi bir şekilde, dostça birbirlerini bin yıldır tanıyorlarmış gibi davranması, en önemlisi ise F.K.ye 'sen' diye seslenmesi (dün tısrarla 'siz' diyordu) F.K.nin buzunu bir anda eritti. Bugünkü Afak dünkü değildi. Gerçekten de sanki yıllardır tanıyorlardı birbirlerini. Gidip telgraf binasının içine girdiler." (UKY: 396-397)

"F.K.nin içi yavaş yavaş ısınıyordu. Restoran hem sıcaktı hem de yemekler lezzetliydi. Afak samimiyetle 'Oraya gidelim hoşuna gidecek!' diyerek akşam yemeğine ısrarla davet eden ama nereye gideceklerini asla kararlaştıramayan F.K.yi 'Biliyorum, hoşuna gidecek.' diyerek hiç şüphesiz 'Özbekistan' restoranına getirmişti. Böyle güzel bir hanımın yanında F.K. gözü gönüllü memnun bir hâlde ılık saadet sularında yüzüyordu ve

genellikle kadınlarla yakınlaştığında içini huzursuz eden his şimdi yoktu. Soğuk, tipi (tipi ise yeni başlamıştı, rengi de vardı, maviye çalıyordu) kalın pencerelerin ardında, sokakta coşuyordu, içeri ise sıcak, içeri ise rahat... F.K. yavaş yavaş mayışıyordu. Elbetteki sipariş ettikleri kırmızı Gürcü şarabı da 'görevini' yerine getirmekteydi. Her ikisinin yanağı iyice kızarmıştı. 'Sokağa çıktığımızda zaten tipi bizi ayıltacak, biraz, çok azıcık... ne tatlı şaraptı...'. Çiçekli Yazı hakkında Afak'a bahsettiğinde hissetti ki, kız dikkatini topladı." (UKY: 399-400)

Rüyada ve Hayalde Yer Alan Duyusal Mekânlar:

▪ Romanda "fantastik mekân"ların yanı sıra "duyusal mekân"ların da yer alması dikkat çeken özellikler arasında yer alır. Bu "duyusal mekân"lara istediği rüyayı görme yeteneğine sahip olan Mirze Pirkulu'nun rüyalarında sıkça rastlanır:

"Rüyasına kendi isteğiyle (Mirze Pirkulu istediği rüyayı görmeyi, hatta rüya kurmayı beceren irfan sahibi birisiydi) yeşil kerpiç sobalı odada konaklarla yemek yerken ettikleri sohbette ne varsa (belki küçük, çok küçük değişmelerle) hepsi öylece rüyasına gelip girdi.

İki misafir sırt sırta kırmızı kerpiç sobanın (rüyada sobanın kerpiçleri kırmızı renkteydi) karşısında, masanın sol tarafında bağdaş kurup oturmuştu, Mirze Pirkulu ise masanın sağında dizini altına koyup yerde oturmuştu. Misafirlere iştah birden nasıl gelmişse bir müddet sessiz sakin sadece yemekle meşgul oldular. Sessizliği ilk bozan Ali Kumral Yüzbaşı oldu. O ağızındakini sabırsızca çiğneye çiğneye dedi:

- Mir Hasan Ağa (Ali Kumral Yüzbaşı Mirze Pirkulu'ya rüya boyunca öyle Mir Hasan Ağa deyip durdu), Mir Hasan ağa, biz seninle nasıl ki anlaşmıştık öylece de görüştük, inşallah.

- Bu kar lapa lapaydı, yılda bir defa yağardı, bu defa yağdığı gibi ise hiç yağmadı. Dün ahaliyi çok perişan etti. Hatta şehri terk edenler oldu. -Gözünü açamayan Mirze Pirkulu sakin sakin konuştu.- Siz yol uzunluğunun eziyetini, elbetteki çektiniz. Rahat oturun. Buyurun... Rüyada, sanki sıcak oldu; Mirze Pirkulu elini uzatıp şapkasını başından çıkardı, bembeyaz uzun saçları onun yüziüne ayrı bir mülayimlik kattı.

...Mirze Pirkulu emekleyerek sobaya doğru sürünüp (rüyanın içinde) yeniden sobaya bir iki odun attı, sonra yine emekleyerek geriye, yerine çekildi. 'Çırthaçirt' şiddetlendi.

Masanın üstüne lavaş, peynir, yağ, şerbet ve helva (rüyada helva da bunlara ilave edilmişti) düzölmüştü.

Ali Kumral Yüzbaşı, bir müddet sobadaki hırçın alev parçalarına düşünceli düşünceli baktı. Sonra başını kaldırmadan ve hiç kimseye bakmadan söyledi:

- Bu sana o hakkında bahsettiğim oğlandır...” (UKY: 194-195)

▪ Bir diğler “duyusal mekân” örneğine yine Mirze Pirkulu’un gördüğü bir rüyada rastlarız. Mirze Pirkulu rüyasında gördüğü mağarada yaşayan canavarı bu kez de kendi evinde görür:

“Mirze Pirkulu rüyasında bunu görmek istedi ve bu yerde onun rüyasına nereden geldiyse bir yaşlı canavar girdi. Bu, o mağarayı mesken tutan, kanı aka aka oraya sığınan canavardı. Yaralı canavar odaya nasıl geldi misafirler bunu anlamadı, odaya geçip odanın bir köşesinde mavi kerpiç sobanın (rüyanın bu kısmında sobanın kerpiçleri maviye boyanmıştı) sol tarafında yüzüstü yere serildi. Onu o an gördüler. Canavarın bir böğrüne ok batmıştı, okun ucu daha yaranın içindeydi, okun başı ise kırılmıştı. Bu yaradan yere az az kan akıyordu. Halsizleşen canavar yere serildi, başını yavaşça ön pençelerinin üzerine koydu, sarı gözlerini kırpmadan masum masum odadakilere bakmaya başladı. Ara ara mırıldanıyordu. Canavara ne hayret eden vardı ne de ondan korkan... .” (UKY: 200)

▪ Mirze Pirkulu’nun kendi isteğı ile rüyasında gördüğü bir diğler “duyusal mekân” ise “özel tasvir” tekniğı ile tasvir edilen bir deredir:

“Mirze Pirkulu bu sahneyi kederli kederli seyrettikten sonra (rüyada bu, bir hayli zaman aldı), yine içini çekip, ah çekti ve bundan sonra daha sessiz kaldı. O, rüyadayken gözlerini yumup bu iki kişinin giremeyeceğı bir başka rüyaya yol aldı. Bu rüya Mirze Pirkulu’nun ihtiyar zamanlarında alıştığı, yer yer renk renk kurduğı sevimli bir rüyasıydı. Rüyadada bir dere vardı, tamamen yeşillige bürünmüş, çiçeğın çiçeğı, bülbülün bülbülü sevecenlikle çağırıldığı bir dere. Burada yılın her bir mevsiminde ilkbahar havası gülün çiçeğın itrına karışıp insanı mest ediyordu. Şırl şırl akan pınarların başında bitmiş, kalın yaprakları güneş ışınını o tarafa zorla bırakan bin yıllık ağaçların serin altında birbirinden hikmet irfan ve fazilet sahipleri (onlara sihirbaz da diyorlardı) oturup nezaketle birbirlerine sorular sorup, cevaplar alıyor, sohbet ve muhabbet ediyorlardı. Bu adamlar her zaman çok rahat, çok sakin oluyorlardı, kendi içinde oldukça güzel, özgür

olmaları yüz çizgilerinde yazılmıştı. Bu rahatlık, bu azatlık kendiliğinden gelmez; gelemez, o kazanılır. O, mükafat olarak verilir. Çekilen azabın, eziyetin, mahrumiyetin yerine mükafat gibi Allah tarafından bağışlanır. Bu deredeki sihirbazlar zamandan ve mekândan uzakta yaşıyorlardı; heyecanlı, değişken, telaşlı dünya; kimine hain, kimine zalim, kimine göre rezil dünya onların aklına böyle gelmiyordu, ama yok, yalnızca Mirze Pirkulu'yu gördüğünde bu sihirbazlar derenin o tarafındaki dağdan oradaki heyecanlı dünyayı hatırlıyorlardı...” (UKY: 208)

▪ F.K. ile Behram aynı rüyayı görürler. Rüyalarında gökten develer ve aslanlar yağar. Bu rüyada romanın en ilginç “duyusal mekân” örneklerine rastlanır. Deve ve aslanların konuşması gibi fantastik öğelerin de yer aldığı bu rüyada hadiseler bu hayvanların hapsedildiği bir kafes ve hayvanat bahçesinde gelişir:

“Deve yağışı nihayet kesildi. İçi deve dolu ‘Maknus-180’ler teker teker gelip hayvanat bahçesinin önünde durdular. Kafesteki aslanlar neredeyse ağızlarının suyu akarak ‘Maknus-180’lerden kuzu gibi aşağı atlayan develere bakıyor, gülmemek için kendilerini zor tutuyorlardı. Büyünün tesiriyle başı dönen uzun, sıska ayakları birbirine dolaşan develer sanki aslanları görmüyor; içi çırpan aslanlarla dolu kafeslerin yanından hiçbir şey olmamış gibi geçip hayvanat bahçesinin içine giriyorlardı. Yakın çevrede yaşayan insaanlar (Dikkat! İnsanlar giremez!) buraya toplanıp tek tek, çift çift, cesareti olan ileri çıkarak, cesareti olmayan ise bir köşeden bu manzarayı seyrediyordu.” (UKY: 358-359)

▪ Bu rüyada bir dede ile torununun ileri bir teknolojinin ürünü olan televizyonda “Çölde Gemi” adlı bir programı izlemeleri; çocuğun bu programdaki deveyi çok sevmesi ve benimsemesi konu edilir. Dede torununu gökten yağan develerin ve aslanların bulunduğu hayvanat bahçesine götürür; ancak buradaki hayvanlar çocuğun dikkatini çekmez. Onun tek derdi bir an önce eve gidip “Çölde Gemi”yi izlemektir. Dede ve torununun yaşadığı hadiselerde de fantastik öğelerin yer aldığı “duyusal mekân” örneklerine rastlanır:

“...Yaşlı biri elinden tuttuğu torununun başını develere doğru çevirdi. Çocuk kesinlikle söz dinleyip deveye bakmak istemiyordu, ağlayıp duruyordu eve dönmek istiyordu, korkmuş muydu ne?!”

- Bak, bu deve. Adam torununun gönlünü almak istiyordu ama bir gözü ile de elinde işi olmayan bir büyücü arıyordu ki çocuğu yola getirsin, onun aklına girip deveye ilgi uyandırsın. Ama ne çare! Bütün büyücüler develerle meşguldü.

- Eve gitmek istiyorum, eve gidelim!.. Sabırsızlanan çocuk giderek daha çok ısrar ediyordu.

- Hay seni, bir bak, ama sen hiçbir zaman gerçek deve görmedin ki.

- İstemiyorum bu deveyi. Ben eve gitmek istiyorum. Şimdi 'Çölde Gemi' başlayacak. Eve gidelim... 'Niye görmemişim? Ben deve gördüm... '.

'Çölde Gemi' son zamanların en meşhur, en sevilen üç boyutlu filmiydi. İçinde çeşitli hayvanlar bulunan gemi kumsalda 'yüzüyor' ve seyircinin isteğiyle televizyon ekranından çıkıp doğru odanın içine girebiliyordu. Üç boyutlu ekran son teknolojik başarı olmakla birlikte çok pahalıya mal olan eğlenceydi. Dede sonraki bütün maaşını biriktirip aileye yardım etmeseydi bu ekranı almak mümkün olmayacaktı. Torun çok yalvarmıştı; ama açık söylemek gerekirse dede de az değildi, o da gittikçe daha çok çocukluğuna yaklaşıyordu. Üç boyutlu ekrana bakmak onun için de çok keyifliydi. Bu ekran bütün aile bütçesinin zararına -annesi kesinlikle razı olmuyordu, dede onu güçlükle ikna edebildi, sonra ise annesi çocuğun gözyaşlarına dayanamadı- evet hiç şüphesiz bütçenin zararına alınmıştı ve şimdi torunu eve gidip işte bu 'Çölde Gemi' filminin o günkü bölümüne bakmaya can atıyordu.

- Hay seni, yaramazsın ki yaramaz. İyi, gidelim eve. Ama bu deve senin o gemindeki deveden değil. Bu gerçek deveydi. O ise...Eh...

- Yok, o deve iyidir. O benim dostumdur. Benimle konuşuyor. O beni bekliyor." (UKY: 359-360)

"...Büyücüler nihayet develerin hepsini (bir ikisi, belki de daha fazlası hâlâ bulunmamıştı) hayvanat bahçesine topladılar. Küçük bir toplantı yaptılar:

- Kalan gücümüz yetecek mi, bu develere aslanlara karşı dokunulmazlık verelim?! Baksanıza, nasıl da gözleri ile yiyorlar zavallıları...

- Yok gücümüz yetmeyecek. Aslanların karnını büyüyle dolduramayız.

- Bu durumdan çıkış yolu bulan var mı?

Bütün büyücüler takatsiz bir halde bu soruya cevap arıyorlardı.

İşte o vakit dede ile torunu gelip Cadılar Sokağı'ndaki evlerine vardılar. Çocuk çok acele ediyordu. Dede ise (artık onun yorgunluğu açıkça görünüyordu) güçlükle yürüyordu.

- Gel, gel gecikiyoruz.

Saat Güneş vaktinden Ay vaktine geçti. Bulutlar gökyüzünde şaha kalkıp bir noktada dondular. Şehir etrafındaki çöl kıyısında yer alan evler bir bir görünmeye başladı.

- Vakti geldi. Çabuk ol, dede çabuk ol... Çocuk çok sabırsızlandı.

- Geliyorum, hey seni. Bir dur bakayım, sen beni çok telaşlandırdın..." (UKY: 361-362)

▪ F.K. ikinci kez Çiçekli Yazı'yı okuduğunda Ayaz'ın tepkisiyle karşılaşır. Çiçekli Yazı'nın tarihî bir yazı değil de sevgi mektubu olması Ayaz'ı öfkelenendirir. Bu hadiseden sonra Afak derin bir düşünceye dalar ve Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağarayı hayal eder. Bu hadisedeki mekân da "duyusal mekân" özelliğini taşır:

"Kulaklarında hâlâ Mübariz'in hüznü sesi, F.K. elleri koynunda sakin sakin (hüznü hüznü?) oturan Afak'a ürkekçe baktı. Acaba, bu ne düşünüyor?! F.K., Ayaz'ı sakinleştirebilirdi, çoğunu sakinleştirebilirdi; ama Afak... Afak da Ayaz ve Ayaz gibi yakın gelecekte onu öfkeyle karşılayan onlarca, yüzlerce intikamcı ve sahte millet kahramanlarından biri olacaktı yoksa Mübariz'in, Behram'ın ('şimdi olmasın') yanında mı olacaktı?! F.K. bunu Afak'ın bakışlarından okumaya çalıştı, ama Afak'la hiç gözgöze gelemedi, Afak yine gözünü bahçeye, karanlığa dikmiş, derin bir düşünce içindeydi. F.K. bunu bilmiyordu; ama Afak biraz önce işittiği Çiçekli Yazı'nın adamakıllı cazibesine kapılmıştı (Afak 'takılıp kalmıştı'). F.K. Çiçekli Yazı'nın son sözlerini okuyup bitirdikten sonra Afak bu cazibeyi daha sıcak sıcak hissetmemişti, şimdi ise birden bire (karanlığa böyle, özlemle baka baka) ona öyle geldi ki kendisi o mağaranın içindeydi ve etrafı koyu karanlık kaplamış. Bir iri köpekti; dost, dikkatli, ciddi ve hatta biraz hüznü gözleri var, onun dört tarafında döne döne ayaklarını koklaya koklaya duruyor. Birden mağaranın duvarlarında bir ışık çizgisi görünüyor, bu çizgi git gide açık işaretler sırasına çevriliyor bu ışık çizgisi F.K.nin gece gündüz konuşup sayıkladığı Çiçekli yazıdır. Çiçek yaprakları rengarenk çayır çiçeklerine benziyor. Tıpkı onlar gibi kokusu geliyor. Yüzü pencereye dikilip kalan mağaradan ne kadar uzakta olsa da bu küçük odada Afak bu itri adamakıllı hissetti. Çiçekli Yazı'nın şekilleri (yapraklardaki boşluklar) ışıkla dolduktan sonra mağaranın sağ köşesindeki (Bozlar'ın zincire vurulduğu köşede) bir küçük kapı tek başına bir adamın güç bela geçebileceği bir yer var ve bu yerin çizgileri yavaş yavaş seçilmeye başlıyor. Kapı usulca açılıyor. Yok, yok, böyle olmuyor. Bu küçük kapı çitirdayarak öyle

açılıyor ki Afak o an hatta Çoban kalpağında otururken bu sestən ürperiyor. Bütün bunlar sessiz veya sesli bir şekilde oluyor. İçeride bir hücre (geniş bir türbe) görünüyor, nerden geldiyse mağaraya zayıf bir ışık düşüyor ve buralar az da olsa aydınlığa gark oluyor, ama nereye baksan baştan başa örümcek ağıdır. Örümcek ağı zamanın eskiliğini, çok eskiliğini göstermek için duman gibi her tarafı kaplıyor. Hücrenin (türbenin) ortasında, yerde saçı dağınık bir kız uzanıyor. Bu kız güzel ve genç bir kızdır. Afak önce kızın uyuduğunu zannetti, çünkü o kadar canlı görünüyordu. Sonra dikkat edip gördü ki hayır uyumamış bu kız gerçekten ölmüş. Bu kızın bugün ya da bundan binlerce yıl önce ölmesi fark etmez; yüzünde bir çizgi, bir kırışıklık bile kaybolmamış yanaklarının kırmızı rengi de yerindeydi. Türbede kızın ayak ucunda, sırtı mağaranın içine, yüzü kızın cesedine doğru bakan yaşlı bir adam çömelip oturmuş. Arkadan bu da yaşayan birine benziyor. Aslında çömelip oturmuş olsa da o genç oğlan (?) da sağ değildi. Ama yine de yanıtacak kadar canlıydı. Onlar sanki birbirleriyle sohbet ediyorlar. Hem de sanki susmuşlar. Dışardan (mağaranın içinden) bakana öyle geliyordu ki bu yaşlı adamın (şimdi ise bu adam artık yaşlıydı) inip çıkıyor ve biraz önce güçten düşene kadar ağlıyor bu adam, ağlıyor şimdi güçlülükle de olsa nihayet sakinleşiyor ama hâlâ omuzları inip çıkıyor asla hıçkırığını azaltıp kesemiyor. Bu artık son hıçkırıklardır, usul usul...

Bir de... sanki bu adam gidip bütün önemli ve önemsiz işlerini görüp, sonra ise buraya, hücreye (belki de bu hücreye türbe demek daha doğru olurdu), türbede yere yatırılmış ve canlılar gibi güzel, genç olan bu kadının (kızın) yanına ölmeye gelmiş. Kadın da ona 'hoş geldin' demiş. Afak'a öyle geldi ki, bu iki kişi küçük çocuklar misali birbiriyle 'ölüm-ölüm' oyunu oynuyorlar.

Afak'ın nefesi az kalsın kesilecekti, gözlerini bir yumup açtı, türbe, kadın ve erkeğin gözünün önündeki çizgileri (siluetleri) kaybolmaya erimeye başladı. Mağara da Bozlar da. Afak'ın gözlerinin önünde sadece pencerenin ardındaki koyu (zifirî karanlık) karanlık kaldı.

Uzakta kurt mu uludu köpek mi havladı bu bilinmedi. Veng Dağı'ndan gelen ses belki de eskiden kalma bir iniltiydi, olayları hissedip uykudan ayılmış; dirilmişti?! Ses mağaranın içinden değil, mağaranın dışından geliyordu. Gözlerinde gizli bir telaş Ayaz, Afak'a; Afak F.K.'ye baktı. Zavallı F.K. bu sesi tanıdı. Zincirlerini kırıp mağarayı terk eden Bozlar'ın sesiydi." (UKY: 477-478-479-480)

Hadiselerin Ufuğu:

▪ Mekân türlerinin zenginliği ile dikkat çeken Unutmaya Kimse Yok'ta en ilginç mekânlardan biri de F.K.nin hayal dünyasında yarattığı Hadiselerin Ufuğu'dur. Bu hayali âlem "ütopik mekân" özelliğini taşıması itibariyle romanın diğer soyut mekânlarından ayrılır:

"'Hadiselerin Ufuğu' adını Karağac'ın dal dal, yaprak yaprak bize göstermeye acele etmediği (bazen bu dallar, yapraklar istemeye istemeye aralanıp o ufuğu görmeye imkan tanıyordu) uzaktaki tepelere bu adı yarı şaka yarı ciddi ben koymuştum. Elbette, oralar ufuk olmasına ufuktu. Her ne kadar ulaşmak istesen de ona yetişmek mümkün değildi; ama hem de gözle görünüyordu, yakındı. Hem uzaktı, hem yakın. Bu uzak ve yakın mekânın bir özelliği vardı: Hiçbir şey! Hadiselerin Ufuğu ve hiçbir şey! Bunların birleştii yerde bir şey meydana gelir mi?! Aslında, Hadiselerin Ufuğu'nda hiçbir şey olmuyor. Yok, daha doğrusu, Hadiselerin Ufuğu'nda 'hiçbir şey' oluyor. Bundan başka... yine de hiçbir şey! Biz orda yalnız istediklerimizi, hayallerimizdekileri 'görüyoruz'. Orda ise hiçbir şey! Orda zaman yoktur, hafıza yoktur, sağ yoktur, sol yoktur, aşağı, yukarı da yoktur. Orda hiçbir şey oluyor ve bu sadece orda oluyor. Hadiselerin Ufuğu buydu.

- *Şahane bir isim bulmuşsun, Hadiselerin Ufuğu!.. Gülümsedi ve bir an düşündükten sonra evet ben ne diyordum, evladım?! Elli yıl sigara içtim, ama bir defada bıraktım. Bıraktım, gitti. Güya yavaş yavaş azalta azalta bırakanlar ancak kendilerini kandırıyor."* (UKY: 504)

"Daha karanlık tam çökmemişti, ama gökyüzünde orda burda ışıklı yıldızlar artık görünmeye başlamıştı. 'Hadiselerin Ufuğu' henüz açıkça görünmüyordu. Karağac'ın dalları yapraklarını birbirine yakınlaştırıyor, değdiriyor; bu yapraklar uğursuz bir hışırtıyla biri diğerine sarılıyordu. Sonra yine uzaklaşıyorlardı, sonra yine hışırtı... Behram sıcak çaydan bir yudum alıp boğazını temizledi:

- *Şu doğrudur ki 'sen iyi bilirsin' gökte öyle yıldızlar var ki kendileri çoktan sönüp kaybolmuşlar ışıkları ise yeni yeni bize gelip ulaşıyor? Galiba onları gözle görmek hiç mümkün değil?! Behram elindeki bardağı usulca masanın üstüne koydu, peynir dürümünü alıp ısırdı: 'Şükürler olsun sana Allah'ım' diyerek her zamanki gibi zevk ve iştahla (sanki pilav yiyordu) yemeye başladı..."* (UKY: 319)

“Ama ne yazık ki F.K. Karağac’ın altında oturdukça başını kaldırıp bu bütün gökyüzünü gönlünce seyredemiyordu; ağacın hareket eden dalları buna imkan vermiyordu. ‘Hadiseler’ ilerde, dalların, sık yaprakların uzanmadığı yerden hareket etmeye başlıyordu; yıldızlar aşağıya doğru, gökyüzü ile bir yerde eğilip doğrularak neredeyse köyün zorla görünen uç bir noktasında, uzaktaki tepelerin üstünde toprağa yapışmışlardı. Bu noktayı F.K. kendi âleminde ‘Hadiselerin Ufuğu’ diye adlandırmıştı. Niçin? Kendi de bilmiyordu. F.K. Hadiselerin Ufuğu’na doğru baktıkça bakıyordu (yıldızlar orada, gözden uzak yerde sanki yeryüzüne ayak basa basa geziniyorlardı) o zaman göğüs dolusu nefes alıyordu; havada uçan zarif elma itirını hazla var gücüyle ciğerlerine çekiyordu. ‘Nasıl, nasıl insandan başka ne varsa her şey bu büyüklükte ahengin içinde var olabilir? Peki biz, biz niçin bu ahenkten uzaktayız, acaba neden ona kavuşamıyoruz?!’ Aklına bu tür muammalı ve endişeli fikirler gelip girdikçe, kalbinin çarpıntısı artıyor, kanı kaynıyor, neredeyse bedeni ile ruhunun ayrılmaz temasını hissediyor, ve şaşırtıcı olan şu ki o zaman nedense anlaşılmaz bir kahır onu boğmaya başlıyordu...” (UKY: 41-42)

“...F.K.nin bakışları beyninin içindekilerden ayrılmıştı, bir dakika önce ne düşündüğü gördüğünden başkaydı. Şimdi bunlar yine birleşti. Aklı da hayali de yerine geldi. Artık F.K. Behram’ın gösterdikleri ile yetinmiyor; gözleri Radyo meydanının üstünden uçup göz alabildiğince uzanan sonsuzluğa dikiliyordu. ‘Hadiselerin Ufuğu!’. Ufuk ilk defaydı ki sırlı yüzünü kâh gösteren kâh göstermeyen, kaybolan, sonra yeniden (adımından asılı!) peyda olan sıradan yol değildi; ufukta bir şey oluyordu, hadise ardından hadise geliyordu, hadise hadiseye karışıyordu, her şey aynı bir zamanın içindeydi, mantık yok olmuştu, -ama hangisi, ama nasıl?.. - o bunu bilmiyordu, o bunu hissediyordu. ‘Anahtar söz! Anahtar söz burada bir yerlerdeydi. Havada dolanıyordu. Belki de ben şimdi onu görüyorum. Ama nerde o?! Nerde?!’” (UKY: 168)

2.4. Unutmaya Kimse Yok’ta Zaman

▪ İncelenen romanın birden fazla “nesnel zaman”ı söz konusudur. Zaman kavramının romandaki kişilerin anıları ve geriye dönüşlerle genişlediğini görmekteyiz. F.K.nin köye geldiği ilk gece Behram uyumak için odasına çekildiğinde hatıralar onu ilkokul yıllarına götürür. Behram’ın Gülsüm ve Mübariz ile geçirdiği ilkokul yıllarını anlattığı bu bölüm, romanın ilk “nesnel zaman”ı hakkında bize önemli bilgiler vermektedir. Behram’ın geçmişe yaptığı bu yolculukta tahmini bir zaman ifadesi

kullanmıştır. Bu hadiselerin geçtiği yıllar hakkında kesin bir bilgi söz konusu değildir. Behram'ın ilkokul yıllarını yansıtan bu anılarda kesin bir tarih söz konusu olmamakla birlikte yaşanan mevsimin sonbahar olması zaman kavramını kesinleştiren tek unsurdur. Romanda nesnel zamanda geçen hadiseler, “özetleme tekniği” ile ele alınmıştır:

“Yalan olmasın, bundan tahminen elli-elli beş yıl önce (tam diyecek olursak 1954 yılında) bulutlu bir sonbahar sabahı (ama hayır belki de kırk yıl önceydi) Behram köyde açılan yeni mektebe, 3.sınıfa gitmeye başladı. Mektebe geç başlamıştı, rahmetli babası onu uzağa (yakın köydeki mektebe 1 saat yürüyerek gidiliyordu) göndermek istememişti aslında yol uzak her gün gidip gelmek çocuğa ağır gelir vs. vs. diye istememişti; hayır Kamer böyle şeyleri önemsemezdi. Sadece, küçük Behram ona burada -otlak yerinde lazımdı-koyun otlatmaya gittiğinde büyük bir oğlan gibi ona can yoldaşlığı ediyordu, onun için. Behram'ın babası Kamer köyün çobanıydı.” (UKY: 107-108)

▪ 1940-1950’li yıllarda geçen bu hadiselerde “bundan tam elli yıl önce” şeklinde kesin bir ifadenin kullanılması ise hadiselerin büyük bir ihtimalle 1900’lü yıllarda cereyan ettiğini göstermektedir:

“Behram bundan tam elli yıl önce hâlâ sıcak; ama artık serin serin meltemleri esmeye başlayan eylül ayında kendinden iki üç yaş küçük çocuklarla (on beş kişiydiler) birinci sınıfa gittiği ilk günü çok iyi hatırlıyordu. Sevinçten kalbi çarpıyordu. Birinci gün uzaktan akrabaları sayılan Eryen'in iki örgüsünün biri omzunda, diğeri göğsünde olan küçük kızı Gülsüm ile aynı sırada oturdu...” (UKY: 112-113)

▪ 1900’lü yıllarda kavurucu sıcakların sona erip eylül ayının kapıya dayandığı bir sonbahar mevsiminin ilk günleri tasvir edilir:

“...O yılın sıcak yazı bitmek üzereydi, eylül hızla yaklaşıyordu. Mektebin açılışından sonra yeni müdür bölge merkezinden gelmiş, uzun yıllar merkezde mektep işinde çalışan Bayram Hoca mektep öğrencilerinin listesini düzenlemekle meşgul olmuştu. Köyde öğretmen sıkıntısı yoktu, şehre gidip okuyanlar içinde tek tük olsa da dönenler oluyordu. Tarih, coğrafya, ana dil dersleri düzenlenmişti. Bölge merkezinden son ihtimal matematik (Bayram Öğretmen matematik derine girecekti), yabancı dil ve Rus dili öğretmenleri gelecektiler şimdilik yeni mektep böyle bir güç ile köyün (hatta komşu

Kamışlık'ın) çocuklarını karşılayabilirdi. Bölge merkezinden ümit vermiştiler ki öğretmen meselesi gittikçe düzelecek. Zaman geçti, hakikaten de öyle oldu. Artık elli yıl önce kurulmuş o bir katlı, on üç sınıfı ve iki çalışma odası olan sekiz yıllık mektebe nerdeyse bitişik yeni, güzel ve geniş (en önemlisi iki katlı ve on yıllık!) mektep binası inşa edildi. Şimdi öğretmenlik yapanların çoğu dört yıl, beş yıl önce köyden çıkan gençler (genellikle kızlar)di yüksek tahsillerini şehirde bitirenler artık, Veng Dağı'nın eteğindeki bu köye hevesle (hevessiz) geri dönüyorlardı.” (UKY: 110-111)

▪ Romanda 1940-1950'li yıllardaki kolhoz hayatı dolaylı olarak anlatılmıştır. O yıllarda Veng Köyü'ne açılan yeni okulun açılış törenine kolhoz başkanı Allahverdi de katılmıştır. Bu okulun inşa edilmesinde Allahverdi'nin önemli hizmetleri olmuştur. “Vaka zamanı”ndaki bu hadiseler “özetleme” tekniği ile yansıtılmıştır:

“Kolhoz başkanının da katıldığı tertipli düzenli bir açılış oldu. Mektep postahanenin sağ tarafında inşa edilmişti. Heyecanlı, sevinçli bir gündü. Köy halkı bayram kıyafeti giyinip postahanenin önündeki meydana (radyo meydanına) semaverler, çaydanlıklar, bardak, çay tabağı, fazladan masa, sandalye getirdiler; çay meclisi kuruldu. Mübariz o zaman bıyığı yeni terleyen bir delikanlıydı. İnşaata giderek oraya buraya koşturup yardım ediyor, yaşlılarından oluşan küçük bir grup kurup onun bu gayretine bıyık altından gülen ustalara bu çocuklar güya yardım ediyorlardı; onlara çay koyuyor, yemek sofrası hazırlıyor, gün boyu biriken çöpü inşaat meydanından temizliyorlardı... Sakallı, somurtkan, fazla konuşmayı sevmeyen ustaları bölge merkezinden üstü açık bir yük arabası sabah erkenden köye getiriyor, hava kararınca ise geri götürüyordu.. Sessizce yedikleri öğle yemeğini onlara kolhoz veriyordu; her aile bir günlük yemek (ustalar sekiz-on kişi vardı) hazırlıyordu. Taşı, kerpici, çimento, direği kolhoz başkanı Allahverdi ('o idare senin, bu idare benim') yüz yere gide gele buluyordu. Bazen malzeme geciktiğinde ustalar kısa ya da uzun müddetli 'molaya' (araya) çıkıyor arka arkaya sigara içiyor, inşaat meydanında oturarak çaydan içtikçe içen yüzü daima asık suratlı ustabaşı Zerbeli'nin dediği gibi 'erzak' bekliyorlardı.” (UKY: 108-109)

▪ Söz konusu yıllarda bahsi geçen bir diğer mevsim ise Veng Dağı'nın eteğinden savrulup gelen ve etrafı bembeyaz bir örtüyle kaplayan, soğuk kıştır:

“Kış, sonbahar aylarında tabii ki radyo meydanı boş kalıyordu, bir tür ‘dinlenmeye’ çekiliyordu. Gece yağın ve hiç kimsenin nasıl yağdığını görmediği bembeyaz kar meydanı baştan başa beyaz örtüyle kaplıyordu (‘Yaşlılık da böyleydi’, Behram elini ağarmış saçına götürüp düşünüyordu: ‘Bir gün uykudan kalkıp görürsün ki her taraf bembeyaz kardır’). Veng Dağı’ndan soğuk rüzgarların savurup getirdiği kar tanecikleri çok çabuk bir zamanda etrafı boydan boya kaplıyor, buzlaşmış, kaygan yola cesaret edip basanlardan düşeni kahkahayla düşüyor, yürekli ‘nara atıp’ kayıp geçiyordu. Geceleri dolunayın ışığı bu yeni yağın karın ışığına karışarak, gerçekten Radyo meydanını göz kamaştıran, beyaz bir haliye çeviriyordu. Meydan boyunca dizilmiş çam, çınar ağaçları göklerden onlara armağan gibi gelen karlı elbiselerini öyle çabucak ve öyle hevesle üstlerine giyiniyorlardı ki köyde kız ve erkek çocuklarının yıllar sonra (yani nadir durumlarda) onlar için alınan giysiye, elbiseye gösterdikleri sevinçle bürünüyor.” (UKY: 110)

▪ Romanda yeni okulun açıldığı zamandan bahsedilirken Sovyet öncesi ve sonrası yaşanan hadiselerden de küçük detaylar sunulmuştur. Veng Köyü’ne açılan bu okulun Sovyet rejiminden önce dinî eğitim veren bir okul olduğundan bahsedilmiştir:

“... O geçmiş yaz gecesi ise Radyo meydanında tantanalı ruhi bir durum hüküm sürüyordu. Birkaç günden sonra köyün hayatında ilk resmî mektep faaliyete başlayacaktı. Hangi vakitse inkılaptan önce burada bir dini okul açılmıştı. Sovyetler geldiğinde bu dinî okulu kapatmışlardı, binası şimdi kolhoza mahsustu, kolhozun o zamanki başkanı Allahverdi çocuk yaşında bu dinî okula ders almaya gidenlerden (bir defa hatta Molla Kebleli onun ayaklarına falakayla vurmıştı; iyi hatırlıyordu, ‘öldüm, Allah, bu zulmü düşmanıma bile gösterme’) biriydi, şimdi ise bu binaya kolhoz başkanı olarak gelip gidiyordu.” (UKY: 111)

▪ Romanda Behram’ın ortaokul yıllarında Gülsüm’e duyduğu derin sevgi o yıllara ilişkin en önemli hadisedir. Behram’ı bir gece vakti uykudan alıkoyup o yıllara götüren de bu aşktır:

“Kısacası gün günü, ay ayı, yıl yılı kovaladı; altıncı sınıfa bu şekilde birbirlerine (hem yüzde, çoğu zaman ise yüreklerinde) gülümseyerek geçtiler. Altıncı sınıfta günlerden bir gün Behram kalbinde derin bir yerin Gülsüm olmadığına sıkıldığını, ezildiğini, bir şey kaybetmiş insanlar gibi hiçbir yere sığmadığını hissetti...” (UKY: 113)

“Behram şimdi o geçmiş yılların arkasında kalan (belki de gizlenen?!) günleri hatırladığında ve o an içi sıkıldığında ilk önce aklına gelen, kızaran yüzünü hemen ondan kaçırıp pencereye diken Gülsüm’ün menekşe (yeşil, mavi?!) gözlerindeki o ürkek tebessüm oluyordu. ” (UKY: 114)

▪ Behram’ın o yıllara ilişkin unutamadığı hadiselerden biri de uzun bir zamandan sonra Gülsüm ile yeniden karşılaşmasıdır. Gülsüm, derleme yapmak için köyüne gelmiş ve Kehrizli Ark’ın köprüsünde Behram ile karşılaşmıştır. Bu hadisedeki zaman dilimi bir yaz mevsimidir. “Vaka zamanı”ndaki hadiselerin hem “özetleme” hem de “genişletme” tekniği ile ele alındığını görürüz:

“...Bir defasında yaz tatili zamanı (büyük ihtimalle, dördüncü sınıfa geçmişti) derleme yapmak maksadıyla Gülsüm’ü tecrübe edinmesi için yakından tanıdığı kendi köyüne göndermişlerdi. Ev ev gezip masal, efsane, fıkra, deyim derliyordu. Gülsüm’ü köyde görenler sadece ondan bahsediyorlardı. ‘Güzel, alımlı, akıllı, edepli... masal derlemeye gelmiş, ona güzel bir masal anlatsam.’ Köyün gençleri kılık kıyafetlerine özen göstermeye başladılar. Radyo meydanında Mübariz soruları ile yeniden peyda oldu (çoktandır yoktu, bölge merkezinde teknik okulu bitirip icra komitesinde bir işe başlamıştı).

Behram o zaman bir defa tesadüfen Gülsüm’le karşılaştı. Üstelik çok kötü bir yerde yüz yüze geldiler, tam Kehrizli Ark’ın köprüsü üstünde (‘Kehrizli Ark, söyle sende ne sır var?’). Gülsüm, hakikaten başka bir Gülsüm olmuştu, öncekinden de hayli güzelleşmiş, kendini toparlamıştı (önceleri zayıftı; ‘Sen yemek yemiyor musun, Gülsüm?! Galiba sen ağacın dalında yaşıyorsun, onun için böyle inceciksin, sana dal bakıyor...’).” (UKY: 126-127)

▪ Behram bu hadiseden iki yıl sonra Bakü’deki bir akraba düğününde Gülsüm ile yeniden karşılaşmıştır. Bu süre zarfında Gülsüm evlenmiş ve bir de çocuk sahibi olmuştur:

“Köprü üstündeki tesadüf karşılaşmadan sonra (tahminen iki yıl sonra, Gülsüm o zaman artık evlenmişti, daha sonra bir evladı olduğunu da işitti) Behram Gülsüm’ü bir defa daha gördü. Bakü’de akraba düğünü vardı, Kumral Amcasının oğlu kızını evlendiriyordu. Behram restorana geldiğinde görkem, merasim onu bayağı şaşırttı, süslü püslü giyinmiş misafirler, hizmetçiler, musiki, curcuna... Restoran düğünleri yeni yeni moda oluyordu...” (UKY: 131)

▪ Paralel dünyalar kavramının işlendiği Orta Çağ döneminde Mirze Pirkulu ve Ali Kumral Yüzbaşı’nın başından geçen hadiselerin anlatıldığı hikâyede “bundan dört yüz yıl önce” ifadesinin kullanılması romanda ikinci bir nesnel zamana işaret eder. Bu hikâyenin geçtiği nesnel zaman 1657’li yıllardır:

“Bundan dört yüz yıl önce. Veng Dağı’ndan çok da uzakta bulunmayan, şimdi ise sadece harabeleri kalmış bir şehirde.

1657 yılının ağır kışı üç gün, üç gece sakın sakın, lapa lapa yağan kar tanelerinin titreyen omuzlarında geldi. Bu kar tanelerinin neredeyse yarısı yere dokunmaktan korkuyor, tekrar geldiği yere dönmek için havada bir aşağı bir yukarı koşuşturuyordu. Sıpsıkı yassı dağların arasındaki kuytuya sığınan Günortac adlı bu küçük şehrin dar, eğri sokakları ile yol almak akşamadoğru çok zorlaştı. O akşam (karın yağdığı ikinci gün) bu dağ eteğinde salınmış küçük şehrin en merkezî yeri olan At meydanında hem de ona giden dört yolun her birinde insanlar artık oldukça az görünüyordu; bir gölge orda, iki karaltı burda yavaş yavaş, sendeleye sendeleye...” (UKY: 186-187)

▪ F.K.nin Veng Dağı’ndaki Çiçekli Yazı’yı okuma serüveni yaklaşık üç ay sürer. Bu hadiselerdeki nesnel zaman doğrudan verilmemiştir. F.K.yi evinde misafir olarak ağırlayan Behram, uyuyamadığı bir gece çocukluk ve gençlik yıllarını hatırlar. Behram bu hatıraları anlatırken “bundan elli-elli beş yıl önce (belki de kırk yıl önce)” gibi tahmini bir ifade kullanarak 1954 yılına işaret eder. Behram’ın kullandığı bu tahmini ifadeye göre F.K.nin köyde yaşadığı hadiselerin nesnel tarihi de tahmini olarak ortaya çıkar. Bu nesnel zaman “bundan elli-elli beş yıl öncesiydi” ifadesine göre 2004-2009 yılları arası “belki de kırk yıl öncesiydi” ifadesine göre de 1994 yılını işaret etmektedir:

“Yalan olmasın, bundan tahminen elli-elli beş yıl önce (tam diyecek olursak 1954 yılında) bulutlu bir sonbahar sabahı (ama hayır belki de kırk yıl önceydi) Behram köyde

açılan yeni mektebe, 3.sınıfa gitmeye başladı. Mektebe geç başlamıştı, rahmetli babası onu uzağa (yakın köydeki mektebe 1 saat yürüyerek gidiliyordu) göndermek istememişti aslında yol uzak her gün gidip gelmek çocuğa ağır gelir vs. vs. diye istememişti; hayır Kamer böyle şeyleri önemsemezdi. Sadece, küçük Behram ona burada -otlak yerinde lazımdı-koyun otlatmaya gittiğinde büyük bir oğlan gibi ona can yoldaşlığı ediyordu, onun için. Behram'ın babası Kamer köyün çobanıydı.” (UKY: 107-108)

▪ F.K.nin bu köyde yaşadığı hadiselerde zaman kavramının “genişletme” tekniği ile ele alındığını görürüz. Söz gelimi yazar F.K.nin burada yaşadıklarını belirli bir sıra takibi ile vermemiş; zamanı geriye ve ileriye götürerek hadiseleri “genişletme” ve “sonradan aktarma tekniği” ile ele almıştır. Romanda zaman ifadelerinin daha çok başlıklarda görülmesi de dikkati çeken bir diğer husustur:

“Köye geldikten iki ay altı gün sonra. Akşama yakın bir zaman.

Veng Dağı'nın eteğine (yatan devin 'ayaklarına') sırtını yaslamış alçacık tek katlı eski evin balkonuna yaşlı bir adam çıktı. Bu adam bir koyun kürküydü, eski palto gibi omzuna atmıştı. Ağır tütün içenler gibi bir iki kere hafiften öksürüp, belki de boğazını temizliyordu; çünkü aslında Behram şimdi artık ne sigara içiyordu, ne tütün ne de pipo. Son on yılda ancak Veng Dağı'ndan gelen temiz havayı ciğerlerine çekiyordu. Bu adam çok geçmeden avluya indi, avlunun ortasındaki dallı budaklı Karağac'ın altında sıra vardı, o sıraya rahat rahat yayılıp oturan F.K.ye yaklaştı, omzundan kürkü çıkarıp onun omzuna attı: 'Soğuk olur evladım, akşam üstü buraların havasına güvenilmez.'.” (UKY: 36-37)

“Köye geldiği birinci akşam. Mübariz ile tanışma.

Hava kararır kararmaz köy danışma kuruluna ancak ulaşabildi. Araba hırıltıyla sesini ('hırp') öyle kesti ki, sanki bu demir yığınından bir daha hiçbir zaman hiçbir ses çıkmayacaktı.

Tek katlı, biraz da biçimsiz bina olan (kurulurken mektep binası gibi kurulmuştu) köy danışma kurulunun kapısında yaşlı halinde bu sıcakta üstüne dama şeklinde çizgileri olan, eski ama düzgün ceket giymiş, uzun burnu ve yüzü ter içinde bir erkek -yetmiş yetmiş beş yaşlarında vardı- dikilmişti ve sanki özel olarak onu bekliyordu... ” (UKY:52)

“Köye geldiği birinci gece. Behram’ın evi.

Mübariz ‘Balaca’nın altında bir hayli oturduktan sonra (öyle sürekli ordan burdan konuştu; enstitüden gelenler bile gitti, yazıyı okumak isteyenler de geldi... Nihayet anladı ki yorgundu, misafirin az kalsın gözleri kapanıyordu, onun sohbetine de artık ‘nezaket hatrına’ kulak veriyorlardı) açıkça çaresiz bir halde ve içinden bunu istemeyerek ayağa kalktı, yüzünü bir yaşlı edasıyla F.K.ye çevirdi...” (UKY: 82)

“F.K.nin köye geldiği birinci gece. Behram’ın heyecanı.

Behram arka odaya geçip yatağına girdi. Yağmur yağmasına yağıyordu ama damın üstünden tap tap sesi gelmiyordu. Behram durumu hemen anladı. ‘Acaba bu nasıl bir şeydi anladı mı? Bu yağmur bir işarettir. Keşke bu defa okunsaydı, F.K.nin şansı gülseydi, okusaydı bu yazıyı...’. Behram F.K.den hoşlanmıştı. ‘Temiz kalpli, doğru sözlü bir adama benziyor. Böylesi işini yarıda bırakmaz, hiç bırakmaz. Okumadan gitmeyecek!’.” (UKY: 104)

“F.K.nin köye geldiği günün sabahı

Hava burda şehirde olduğu gibi birden değil; yavaş yavaş aydınlandı. Etraf gökyüzünün karanlığından yavaş yavaş sıyrılıp çıktı. Dağ, yol, köyün çeşitli yerlerindeki evler yavaş yavaş görünmeye başladı. Yıldızlar göğün derinliğine çekilmişlerdi ve hava hâlâ serindi (havada soğuk bir serinlik vardı). F.K. bahçeye çıkınca üşüyecek gibi oldu (üstüne bir şey almamıştı, üstünde atleti vardı, sadece pantolonunu giyinmişti) fazla gecikmeden aceleyle ayak yoluna doğru gitti. Arılardan henüz bir haber yoktu...” (UKY: 138)

“F.K. köye geldikten 1 ay sonra. Akşam vakti ‘Balaca’nın altında. F.K. ve Behram.

Akşam salıncakla yavaş yavaş ve sessizce köy evlerinin damına, ordan da usulca avlu ve evlere iniyordu. Sokakların sesi kesilmiş, etraftaki evlerde ışıklar yanmaya başlamıştı. F.K. sıkı giyindi; çünkü akşamları artık çok soğuk oluyordu. Bahçeye çıkıp Balaca’nın (Karağac’ın) altındaki sırada yerini düzeltilti, yıldızların çıkmasını (gizli bir hasretle) bekleye bekleye ondan iki adım ötede semaverle uğraşan Behram’ı yorgun yorgun aslında tembel tembel süzmeye başladı. Ona yardım etmeyi hiç düşünmüyordu; biliyordu ki bunun bir faydası yoktur her işi dikkat çekmeden kendisi halledecek. Akşam yemeklerini her zamanki gibi burda yiyecektiler...” (UKY: 318-319)

“F.K. köye geldikten bir hafta sonra. Behram’ın bahçesi. Karağac’ın altı. Akşam vakti.

Behram elinde iş yapıyordu. Bardakları leğende çalkalıyordu; elindeki son bardağı havluyla iyice silip masanın üstüne koydu. Semaverin bacasını alıp başına taktı; çünkü semaverin ağzından kırmızı alev parçaları artık görünmeye başlamıştı sonra ellerini mendil ile silerek açık bir hayretle F.K.ye doğru çevirdi, bakışları ciddileşti:

- Ne dedin? Hangi dünyalara?” (UKY: 327)

“Bu sohbetten 24 gün sonra. Yine o yerde. Yarım kalan sohbetin devamı.

Behram gülümsedi, doğrudur onun ak sakallarla kaplı yüzünde bu tebessüm düzgün çizgilerle açık bir şekilde yansımada, adeta yüzündeki, dudağındaki tebessümü Behram’ın kır sakalı oldukça gizliyordu; ama F.K. şuna da inanıyordu ki eğer insanın içi temizse içinde tebessüm varsa o zaman o tebessüm onun yüzüne, dudaklarına, gözüne konabilir onu hiçbir şey ile gizleyemez. Yok eğer içinde tebessüm yoksa demem o ki tebessüm hiç yoktur; onu hiç yüzde arama bulamazsın senin ‘gördüğün’ o değil; sen başka bir şey görmüşsün. F.K. Behram’ın kalbindeki tebessümü şüphesiz hissediyordu, duyuyordu, onun için de bu her tarafı ağaran uzun yılların yadigarı sakalın neyi gizleyip gizlemediği onun için önemli değildi.” (UKY: 329-330)

“Bir gün sonra. Yine Behram’ın bahçesi. Yine Karağac’ın altı. Akşam.

Yağmur biraz önce kesildi. Ama kesin olarak vedalaşmadı sanki etkisi azalınca “hoşçakal” dedi azıcık dinlendi büyük ihtimalle birazdan artık adamakıllı bardaktan boşanırcasına yağacaktı. Yıldızlardan belliydi ki belirti yoktu. F.K.nin dikkatini bir çiçek kümesine (bu çiçek kümesi Karağac’ın altında değildi, üç dört metre mesafede çitin tam yanındaydı)ardı arkası kesilmeyen hücumları gerçekleştiren bir gurup arı çekti...” (UKY: 337)

▪ Romanda “vaka zamanı”nda cereyan eden hadiselerin “genişletme” tekniği ile ele alınması çok sık karşımıza çıkar. Zaman kavramında geriye ve ileriye gidışler daha çok F.K.nin başından geçen hadiselerde görülür. F.K.nin Veng Köyü’ne gelmeden altı gün önce Dil ve Tefekkür Enstitüsünde yaşadıkları da “genişletme” tekniği ile yansıtılmıştır. Zamanı ifade eden kavramların daha çok başlıklarda görülmesi roman boyunca dikkat

çeken en önemli özelliklerden biridir. Bu hadiselerde zaman kavramının “sonradan aktarma” tekniği ile ele alındığını görürüz:

“Köye gelmeden altı gün önce. Akademinin kütüphanesi. Papağan Salonu

Bu büyük ve geniş, sırayla dizilmiş yazı masalarının üstünde eski, çeşitli renkte abajurdan lambaları olan (bazen onlardan biri, ya da ikisi kendi kendine söniyor, bir müddet sonra yine kendi kendine yanıyordu), duvarlarına baştan başa pembe tahta döşenmiş okuma salonuna herkes ‘Papağan Salonu’ diyordu...” (UKY: 218)

“Papağan salonundaki esas müzakereye bir gün kala. Dil ve Tefekkür Enstitüsünde Profesörün iş odasında.

Profesör Dil ve Tefekkür Enstitüsünde saat 12’de kendi odasında kısa bir toplantı yaptı, bu asıl münakaşadan (Ortak İlmî Şuradan) bir gün önce son eğitim gibi bir şeydi.” (UKY: 224)

“...Saat 12.00’da üç enstitünün ortak ilmî şurası yapılacaktır. Bir mesele müzakereye çıkarılıyor: Çiçekli Yazı’nın okunması! -Profesör ara verdi, durumun ciddiyetini odadakilere bu kez de sesi ile anlatmaya çalıştı, sesinde güçlü notalar doğdu.- Onu okumaktan kim sorumlu olacak?! Budur bugün bizim önümüzde duran esas mesele!..” (UKY: 226-227)

“Yine Papağan Salonu. Bir gün sonra. Toplantı.

Tahminen iki saat sürdü, çok geçmedi, iki saatten sonra toplantı bitti ve Papağan Salonu’nda oturup ihtiraslı kavga hasretinde olanların istedikleri olmadı halk arasında şöyle diyorlardı: hakikat olmadı). Toplantıyı Patriarh başlattı. Çiçekli Yazı’nın öneminden, tarihimiz için gerekliliğinden söz etti.” (UKY: 253)

“Papağan Salonunda enstitülerin ortak toplantısı bitince. Arka taraftaki havuzlu bahçede. Tahminen yarım saat sonra

Hâlâ heyecanlı olan F.K. ona yaklaşanların içten, isteksiz tebriklerini alıp bazısını kalbine, bazısını aklına yazdı, bazısı da bir kulağından girip diğer kulağından çıktı. Profesöre ise onu mum gibi eriten derin bir hayranlıkla şöyle dedi:

- Ben, Profesör, her şey için ancak size borçluyum. Var gücümle çalışacağım, çalışacağım ki ümitlerinizi boşa çıkarmayayım...” (UKY: 260-261)

▪ F.K., toplantı bittikten sonra Patriarh’a evine kadar eşlik eder. Bu hadisede geçen zaman dilimi bir yaz mevsimidir:

“Bakü’nün sıcak bir yaz günüydü. Sabahtan beri boğucu bir hava vardı. Ama bir müddet sonra deniz tarafından hafif bir rüzgarın eseceği hissediliyordu, şimdilik sadece onun zayıf bir meltem şeklinde fisıltısı iştiliyordu. Nefes almak biraz kolaylaştı.” (UKY: 267)

▪ F.K., Behram’a Afak ile Moskova’da nasıl tanıştıklarını anlatır. F.K.nin anılara yaptığı bu yolculukta “vaka zamanı”nda cereyan eden hadiselerin “genişletme tekniği” ile ele alındığını görürüz. F.K.yi geçmiş günlere götüren bu hadiselerde zamanı belirgin kılan ifadelerin başında kış mevsimi gelmektedir. Belirli bir tarih kullanılmamakla birlikte F.K.nin o yıllarda kaç yaşında olduğunu söylemesi ve Afak ile buluştukları günün vaktinden bahsetmesi zaman hakkında ipucu veren bilgiler arasında yer alır. Moskova’da cereyan eden bu hadiseler “sonradan aktarma tekniği” ile anlatılmıştır:

“...Moskova’da. Otuz üç yaşındaydım, ilk kez Moskova’ya gidiyordum, ilmi konferansa. Metroda bir de başımı kaldırıp gördüm ki tam karşımda bir güzel kız oturuyordu. Bana doğru hiç bakmıyor; ama yine de sanki bana ‘gel gel’ diyordu. F.K. pencerenin önünden ayrıldı, içip bitiremediği çay bardağını iki eli ile sımsıkı sıkıp bıraktı. Sıcak kanlı, güzel. Güzelden ziyade alimliydi. Bana öyle geldi ki böyle hayranlıkla bakmam onun hoşuna gidiyor. Sonra sanki biri kulağıma bu kızın Bakü’den geldiğini fısıldadı..” (UKY: 385)

“Moskova. Metronun vagonunda. Akşam vakti Afak ve F.K. yan yana oturuyorlar.

Kapılar kapanıyor, dikkatli olun. Bir sonraki durak Moskova Devlet Üniversitesidir.’. Metal gibi çınlayan ses vagonun vagona yayıldı. Kapılar kapandı ve tren rayları şakırdaya şakırdaya süratle ışıkları ile birlikte dar karanlığın içine girdi. ‘Tak tak’ teker seslerine kulak veren F.K., ‘mutlaka bu kızla tanışmalıyım’ diye çok düşündü taşındı nihayet ilk söz için bundan daha güzel bir şey bulamadı:

- Siz izin verseydiniz... (bunu Rusça söyledi)...” (UKY: 386-387)

“F.K. sohbetine devam etti:

- O akşam Moskova’da şiddetli kar yağıyordu. Metrodan çıktığımızda her taraf bembeyaz kara bürünmüştü. Yerin altında sol taraftaki çıkışta tramvay durağı vardı. Onu o durağa yeni yağan karın üstünde neredeyse kayarak ve sendeleyerek götürüyordum. Arada bir sendelediğinden elinden tutuyordum, elini çekmiyordu. Bir defa ise bana tutundu... Şimdiki gibi aklımdaydı, 39 nolu tramvayı bekliyorduk. Vavilov Sokağındaki akademiye kadar gidecekti...” (UKY: 390-391)

▪F.K. ile Afak metroda tanıştıkları günden bir gün sonra Büyük Telgraf İdaresinin önünde saat 16.00’da buluşmak üzere ayrılırlar. Soğuktan âdeta buz kesen F.K., tam umudunu kesmişken saat 16.45’te Afak ile buluşur:

“Artık yirmi dakika olmuştu ki F.K. soğuktan (çok soğuktan) nerdeyse titreye titreye tıpkı dünkü gibi bir ayağının üstünden diğer ayağının üstüne zıplıyordu. ‘Gelmeyecek. Görüşmek için böyle ayrılmazlar. Dün yolda... yüzüme bile bakmak istemedi. Tramvaya doğru öyle hızlı gidiyordu ki... sanki hiç... ben bunun yanında değilim. Bense (bunu hatırladığında öfkesinden kanı damarında dondu) bense çocuk gibi... çocuk, çocuk gibi... düştüm bunun peşine... Allah kahretsin. Yok! On dakika daha bekleyeyim. Sonra çıkıp giderim. Dört buçuktan... bir dakika daha! O tarafa geçemez! Dörde anlaşmıştık, hayatta olmaz. Demek ki kismet değilmiş, değilmiş... değilmiş... demek ki böyle olması gerekiyordu. Allah her şeyi kendi düzenliyor. 16:30! Ben hiç... Marilyn Monrone’yu bile bu kadar beklemem! Artık bir dakika daha beklemem!’. F.K. gözlerini gelip geçenden ayırmadan nefesi kesile kesile Büyük Telgraf İdaresinin (?) duvarına asılan büyük saati de düzenli aralıklarla bakışlarıyla delmeyi unutmuyordu.

‘Gelmeyecek, elbette gelmeyecek. Bende akıl mı var? Yoktu! Bende akıl yoktu! Yoktu!! Böyle bir soğukta... böyle ayazda... evden dışarı.. çıkılır mı?! Hem de ... niye gelsin ki?! Tanımıyor etmiyor... sokakta tanışmak ciddi olabilir mi?.. Gelmeyecek! Dondum, hey Allah’ım, böyle de soğuk olur mu...’.

16:45’te Afak geldi. Büyük Telgraf binasının kapısı önündeki ‘buz heykel’e bakıp ‘Mimino’ filmini hatırladı, hali çok güzeldi ve gözleri güldü...” (UKY: 396-397)

▪ Afak ile F.K., yine aynı günün akşamı Moskova'daki Özbekistan restoranında yemek yerler:

“Aynı gün. Akşam saat 18.05. Moskova'daki ‘Özbek’ restoranı. Afak ve F.K.

F.K.nin içi yavaş yavaş ısınıyordu. Restoran hem sıcaktı hem de yemekler lezzetliydi. Afak samimiyetle ‘Oraya gidelim hoşuna gidecek!’ diyerek akşam yemeğine ısrarla davet eden ama nereye gideceklerini asla kararlaştıramayan F.K.yi ‘Biliyorum, hoşuna gidecek.’ diyerek hiç şüphesiz ‘Özbekistan’ restoranına getirmişti. Böyle güzel bir hanımın yanında F.K. gözü gönü memnun bir hâlde ılık saadet sularında yüzüyordu ve genellikle kadınlarla yakınlaştığında içini huzursuz eden his şimdi yoktu...” (UKY: 399-400)

▪ Romanda “nesnel zaman”a bağlı kalarak “vaka zamanı”nda cereyan eden hadiselerin “sonradan aktarma tekniği” ile ele alınması roman boyunca devam eder. Romanda bilhassa bölümleri oluşturan başlıklarda zaman ifadelerine yer verilmiş; ancak zaman belirgin bir şekilde yansıtılmamıştır. F.K.nin Behram’a Moskova hatıralarını anlatmasından sonra gelişen hadiseler de bu durumu destekler niteliktedir:

“Ertesi gün. Sabah erkenden. Behram ve F.K. evde. Dışarı soğuktur.

F.K. dün akşam kıymetli Moskova hatıralarını hayranlıkla (biraz da yapmacık gıpta ile) dinleyen Behram’a anlatıp bitirdikten sonra Behram’ın evden çıkıp ‘yok olması’ ile Mübariz’in gelişi arasında gördüğü o ilginç rüyayı da ‘çok kısa bir zamanda’ hemen anlatmak istedi ama hatırladı ki anası her zaman der: ‘Oğlum rüyayı gece anlatmazlar!..’. Sustu. Sabretti. ‘Sabah anlatırım. Peki niye rüya gece anlatılmaz? Anlatsam ne olur? Ne bileyim?! Belki... gecenin şerrinden, sabahın hayrı hayır tersine gecenin hayrından sabahın şerri iyidir, nedir nasıldır o söz... böyle düşünüp bu hükmü vermişler?! Belki de... eh...’. Karmaşık düşünceleri aklından kovdu.

Sabah erkenden evden çıkmayıp (gecenin soğuğu henüz gitmemişti) sabah yemeklerini yeşil kerpiç sobanın yanında yediler. Pencereden dışarı bakıldığında tamamen insanın içini bunaltan bir manzaraydı göz önünden gitmiyordu...” (UKY: 404-405)

▪ F.K., Behram’ın sayesinde anahtar sözü bulmuş ve bu sohbetin ertesi günü mağaraya giderek Çiçekli Yazı üzerinde çalışmaya başlamıştır:

“Ertesi gün sabah. Behram ve F.K. mağarada. Bozlar bir köşede sakin sakin oturuyor.

Bozlar her zamanki gibi akıllı ve kederli gözleriyle kâh Behram’a kâh da F.K.ye bakıyordu. F.K. mağaranın duvarlarına nakşedilmiş eğri büğrü oyuklara (Çiçekli Yazı’ya) artık kaçınıcı defa uzaktan yakından dikkatle bakıyor, oyukların şeklini elindeki kağıt parçasına çekilen yazının kopyası ile mukayese ediyor bazen de kalemle kağıtta düzeltmeler yapıyordu...” (UKY: 421)

F.K., mağarada yaptığı çalışmalarının üzerinden iki gün geçtikten sonra Çiçekli Yazı’yı okur. Mağaranın Ruhu ile anlaşma yaparak F.K.nin Çiçekli Yazı’yı okuması için kendini kurban gösteren Behram ise aniden hastalanır:

“İki gün sonra. Gecenin bir vakti.F.K.nin sevinci. Behram’ın ani hastalığı. ‘Okudum! Behram Dayı, okudum!’

F.K. gece yarısını hayli geçmesine aldirmayarak çalışmasını asla kesemiyordu. Keyif alıyordu, yaprakların defter kağıdı üstünde tek tek harflerle dolup anlamlı bir manzara oluşturması onu mutlu etmişti. Göğün yedinci katındaydı.

Sözler, sözlerden önce harfler bazen sırayla teker teker bazen de aceleyle defterin derinliğinden sıyrılıp çıkıyor, yapraklarla doluyor bu şekilde çiçekler gülüşe gülüşe diğer çiçekleri izliyor bütün bunlar ise sırayla okunan, işitilen, anlaşılın cümlelere dönüyordu. Bu işle (deşifreyle) meşgul olan F.K. kendini tamamen unutmuştu. Yan odada yatan Behram’ı unutmuştu, her şeyi, her şeyi unutmuştu. Sevinmesin mi sevinmeye de korkuyordu. Metnin bu şekilde rahat okunmasına nazar değdirmekten korkuyordu...” (UKY: 426-427)

“...F.K.yi uykudan (o gece şanslıydı hiç kımıldamadan uyumuştı) asla kesilmek bilmeyen boğuk öksürük sesi uyandırdı. Ses diğer odadan geliyordu Yarı uykulu, belirsiz bir şekilde de olsa F.K. bir müddet sonra anladı ki Behram’dı onun sesiydi. Adam öksürükten boğuluyordu. Bir hayli böyle ‘öhö, öhö, öhö...’ den sonra yavaş yavaş kendine geldi. ‘Ne oldu buna, gece sapsağlamdı ama yok, rengi sanki sararmışa benziyordu...’.

Behram’ın yatağının yanına getirip koyduğu iskemlenin üstünde süt dolu bardak vardı, öyle ‘öhö’ diye diye bir yudum bu süttten zorla aldı. Biraz sakinleşti. Başını yastığa güçsüzce koydu. Rengi, gerçekten sararmıştı. Eli ile dudaklarını sildi.

- Ne oldu sana Behram Dayı? Korkuya kapılan F.K.yi Behram gözünü açınca başucunda gördü.

Hiç. Hiçbir şey olmadı... İçimde bir üşüme var. Ne ise. Bütün gece öksürdüm anlaşılan seni de uyutmadım. F.K. Behram'ı böyle düşünceli bir halde sanki ilk defa görüyordu. Gözleri sulanmıştı, nefesi ağır ağır gidip geliyordu.” (UKY: 430)

“Aynı gün, aynı yer. İki saat sonra. Yazının okunması Behram'ın son isteği.

‘Bak budur, bu da son söz. Uff... Bitti! Bitti!’. Masanın arkasında oturup Çiçekli Yazı'nın sırlarına dalarak F.K. yine kendini unutmuştu, yan odadan (Behram'ın odasından) ara sıra gelen öksürük sesini kulağı yine duymuyordu. Bütün varlığı ile Çiçekli Yazı'nın şeklinin (resminin) yer aldığı sayfaların yanında daha doğrusu içinde (!)ydi. Onları sürekli birbirine tutuşturuyor, yaprakarı harflerle bir bir dolduruyor, yazıyor bozuyor uygun sözü arıyor, o sözü bulunca yine rahatlamıyor, şimdi de sözün cümlede nasıl ‘kullanıldığına’ dikkat ediyor, bir şey anlıyorsa da (metnin mantığı imkan veriyorsa da) bu sözü metne dahil ediyordu; ama eğer söz bu cümlenin içinde yabancı, üvey bir görünüşteyse... görünüşte değil, değil, mahiyette görünüyorsa onu cesaretle silip atıyor, başka bir sözün (bu yapraklara uygun) arayışına çıkıyordu. İş birden bire çok büyük hız kazandı ve her şey bitmeye başladı. Karağac-Karac bütün zorluğu halletmişti. Bitti mi gerçekten? Bitti! Bu da son söz! Bu da Çiçekli Yazı! Al, bu da harf harf dolan yapraklar! F.K. başını yazıdan alıp geriye çekildi, memnun memnun yukarıdan aşağı yaprakları harflerle dolan çiçek şekillerine baktı...” (UKY: 436-437)

▪ Mağaranın Ruhu ile yaptığı anlaşmada kendini kurban gösteren Behram, Mübariz ile Çoban kalpağında buluşup onunla vedalaşır. Bu hadise de “sonradan aktarma” tekniği ile ele alınmıştır. Bu hadise akşam saat sekiz sularında cereyan eder:

“...Akşam saat sekiz sularıydı, Mübariz aceleyle geldi. Sanki Behram'ın öksürüğünün sesine gelmişti. Yüzünde gizli bir telaş varsa da Behram'ın yanına geldiğinde asıl halini (içi sıkılıyor, gözleri kararıyordu içine doğmuştu eğer bir şey olacaksa bu gece olacak) gizlemeye çalıştı. Bu ikisi -Behram ve Mübariz- bir hayli baş başa kaldılar. Ne konuştular, ne dediler?! Belki de öylece susup kaldılar?! Sustularsa da bu üzüntülü bir sükut olmuştu. F.K. onların yanına gelmedi. Mani olmak istemedi. Bir müddet sonra Mübariz Behram'la vedalaşıp ayağa kalktı. Bunlar sanki sabah Radyo meydanında görüşücekmiş gibi vedalaştılar.” (UKY: 442-443)

▪ F.K.nin yazıyı okumasından bir gün sonra akşam vakti Behram vefat eder. Bu hadisede yaşanan zaman dilimi bir yaz mevsiminin son günleridir. Hava insanın iliklerine işleyecek kadar bir anda soğumuş ve artık yaz gününden eser kalmamıştır:

“Bir gün sonra. Behram’ı defnedip döndüler. Akşam vakti F.K. ve Mübariz Çoban kalpağında.

Yaz gününe hiç benzemiyordu, yağmur yağmasa da sanki kış gününün son imtihanı bitiyordu, havalar birden bire soğumuş ve soğuk ara ara nerdeyse insanı kesiyordu. Sanki sonbahar diye bir mevsim yoktu, gelmeyecekti mevsim direkt yazdan kışa girecekti. Behram’ın tabutunu komşular, akrabalar acele acele Kehrizli Ark’ın köprüsünden (düünkü yağmurun balçığına bata bata) geçerek köy kabristanlığına götürüp hemen defnettiler. Köprünün diğer tarafında, yolun sağında, Gülsümgilin kilitli kapılarının karşısında Mübariz’in içi (hiç böyle olmazdı) çok sıkıldı, rengi karardı. ‘Behram, Behram...’ kaşları çatıldı.” (UKY: 451-452)

▪ Bu hadisenin ertesi günü öğleden sonra Afak ile Ayaz F.K.nin yanına gelir. Bu hadisede ayrıca F.K.nin Veng Köyü’de yaklaşık üç ay kaldığına dair bilgi de verilmiştir. Bu bilgi romanının “vaka zamanı” açısından önem taşır:

“Ertesi gün. Afak ile Ayaz’ın köye ilk gelişi ‘Çoban kalpağı’nda görüşme Çiçekli Yazı’nın ikinci okunuşu.

Afak ile Ayaz köye Ayaz’ın yepyeni, bembeyaz ‘jikulisinde’ öğleden bir hayli sonra ancak geldiler. Veng Dağı, onları beklenmedik bir tebessümle karşıladı. Bu akşam düünküne hiç benzemiyordu; yaz sonunun sıcak, güneşli, nadir günlerinden biriydi. İki gün önce yağın yağmurun balçığı henüz kurumamıştı. Araba kendi kendine yolu tanıyormuş gibi gelip doğru Radyo meydanındaki postahanenin önünde durdu. Ayaz üstü lekelenen, çamur yapışmış beyazlığını unutan yeni arabasına hayıflanarak baktı. Gizli bir sızıltıyla iç geçirdi. Bu iki yabancı insan dışardan bakanların meraklı bakışları altında bundan tahminen üç ay önce F.K.nin güzergahla geldiği yoldan yavaş yavaş gelip kolhoza (mektebe neredeyse bitişik olan binaya) vardılar...” (UKY: 454-455)

▪ Romanın son bölümü F.K.nin günlüğüne kaydettiği notlardan oluşmaktadır. F.K., Çiçekli Yazı’yı okumak için Veng Köyü’de üç ay kadar vakit geçirir. Burada yaşadığı önemli hadiseleri köyden ayrılmadan iki gün önce günlüğüne kaydeder. “Vaka zamanı”nda

vuku bulan hadiselerin romanda yaygın bir şekilde görülen “sonradan aktarma” tekniği ile ele alındığını görürüz:

“Nihayet, bu köyde geçireceğim son iki gün. Buraya geldiğimde günlük tutayım daha doğrusu mevcut günlüğümü devam ettireyim diye özel boş bir defter getirmiştım, bugün sabah bu, birden aklıma geldi. Her gün aklıma gelenleri kaydetmek nerdeyse okul yıllarımdan beri alışkanlık haline gelmişti ve ben bu alışkanlığı hiç aksatmıyordum; her gün gecenin hangi vakti olursa olsun bir cümle de ‘gelse’ aklıma yazıp o günden ‘hatıra’ bırakmalıydım. Köye geldiğim ilk gün ise bu alışkanlık bozuldu güne cümleyle sözle son vermeyi unuttum. Artık Behram Dayı’nın şirin, akıllı sohbetleriyle sözlü şekilde günü bitirmeye başladım. Şimdi üç ay önceki o ilk güne dönmek ve adım adım (gün gün) ilerlemek kolay olmayacak düzensiz de olsa unutmadıklarımı kaydetmek, bence kötü olmazdı. Unutulmayanlar ise az değildi, çoktu.” (UKY: 488-489)

“Köye geldiğim ikinci gün. Mağarada. Çiçekli yazı ile ilk görüşme.

Behram Dayı ne kadar uğraştıysa da ben mağarada Bozlar’ın başına elimi sürmeye, tüylerini okşamaya cesaret edemedim. O ise bir taraftan köpeğin başını koltuğuna alıp boynunun arkasını kaşıyor ve okşuyordu. Kulağının arkasını, boynunu, boyun kemiklerini kalın parmakları ile tek tek sıvazlıyordu...” (UKY: 493)

▪ F.K. Çiçekli Yazı’yı ilk gördüğünde derin bir hayrete düşer. Bu esrarengiz yazının gizemi onun kendini beğenmiş hallerine son verir. “Sonradan aktarma” tekniği ile verilen bu hadiselerde F.K.nin aynı heyecanı günlüğüne yazarken de yaşadığı görülür:

“Çiçekli Yazı ile ilk yakınlaşmam, açık söyleyeceğim benim kibirli, kendini beğenmişliğime kesin olarak son verdi. Kendim hissediyordum ki bende böyle bir şey oluyor; giriyor kalbime, huzursuz ediyor, kemiriyor... ‘Neydi ki bu yazı, bunu çekirdek gibi çitleyeceğim!’ gibi şimdi bana hayli komik gelen fikirler aklımda dolaşa dolaşa ben o köye, o mağaraya gittim. Peki ne oldu? Üç ay! Üç ay sabah akşam ve akşam sabah (sürekli) bir an bile başka işle meşgul olmadan (sadece Afak’a iki ay telefon etmeyişi bile bunun ispatıydı), ancak bu... nasıl diyordu Behram Dayı, ‘lanet olası’ yazı!... Sonra da o anahtar sözü Muhteşem Ahenk’in içinden çıkarıp ben hiç kendim bulamadım...” (UKY: 495)

“Aynı akşam. Behram Dayı’nın evinde.

Yine ‘Balaca’nın altında oturup akşam yemeğini yedikten sonra çay içiyorduk. Semaverin közü yavaş yavaş sönüyor, üstünü kül kaplıyordu. Bu defa da gece, sanki salıncakla hissedilmeden, sessiz sedasız indi. Buralara, sonraları ben emin oldum ki gece başka şekilde gelmiyor, ancak böyle geliyor (bu yüzden de ‘gece salıncakla indi’ ifadesi kesinlikle mecaz ifade değil!).” (UKY: 496)

▪ F.K., mağaraya bir an önce gidip Çiçekli Yazı’yı görebilmek için sürekli Behram’ın başının etini yer. Nihayet beklenen gün gelir ve yazının bulunduğu mağaraya gider:

“Köye geldiğim günün sabahı. Mağaraya girdiğim ilk gün.

Ben, nihayet mağarayı artık kaçınıcı defa enine boyuna adım adım ölçtükten sonra (beş adım eni, yedi adım boyu vardı) gelip Behram Dayı’nın yanında onun gibi çömelip kuru yere oturdum ve farkında olmadan bizim aramızda fosurdayan Bozlar’ın (istem dışı) başını okşamaya başladım. Behram Dayı benim bu cesaretimi’ sonraları hatırladıkça başını salları, içtenlikle gülümserdi. ‘Çocuğun yılan öldürdüğü vakti...’ bir defa alaylı bir şekilde gülümseyip böyle dedi...” (UKY: 500)

▪ F.K., Veng Köyü’den döndükten sonra Dil ve Tefekkür Enstitüsüne giderek profesör ile görüşür:

“Profesör önce ‘tebrik ediyorum’ dedi, sonra kıymetli deşifreyi ona ulaştırdıklarını da söyledi. Buna aldırılmayarak yine beni dikkatle dinledi, ben ona yazıyı bir daha okuyunca ‘hımm’ diyerek başını salladı ve karşısındaki deftere bir şeyler kaydetti. Sonra ise küçük bir sessizlikten sonra: ‘böyle...’ her zamanki sözünü dile getirdi, bir müddet odasındaki pencereye gözünü dikip epey düşündü. Bir hayli bu şekilde sürdü. Nihayet, galiba benim de bu oda da olduğumu hatırladı başını çevirip bana sert ve ciddi bir şekilde bakarak ‘Senin ilme emrin hazır’ (men küçük ilim işçisiydim, bir basamak yukarı çıkıyordum) dedi...” (UKY: 506-507)

▪ Veng Köyü’den döndükten iki ay sonra F.K., orada yaşadıklarını unutamadığını fark eder ve hayatı farklı bir bakış açısı ile sorgulamaya başlar. F.K.nin zihnini uzun zaman meşgul eden bu hadiseler de “sonradan aktarma” tekniği ile ele alınmıştır:

“Veng Dağı’ndan döneli iki ay oldu.

Veng’in eteğindeki Çoban kalpağını terk edip şehre döndükten sonra son iki buçuk ay zarfında gördüklerimi ve bildiklerimi (öğrendiklerimi) şekil şekil, saat saat unutmaya çalıştım ama ne kadar uğraştıysam nafile. Birçok konu elbette unutuldu, hem de bazıları çok kolay unutuldu. Ama bazıları da birikip birikip bir kahramanın bir mahiyetin etrafında toplandılar, sanki unutkanlık, şuursuzluk denizinin (boşluğunun) ortasında adalara bölündüler. Beynimde dolaşan, o günlerin hatırasına, hafızamın ise yol vermeyen çalı kollarına çevrilen mekânlarını hatta şimdi ben sıralayabilirim de. Aynı mekânlar iki buçuk, üç ayın esas noktalarıdır. Bu esas (derindeki) noktalar daha açık ve daha iyi olan başka mekânların yardımıyla onların aklımı kımıldatıp iteklemesiyle ortaya çıkıyor...”
(UKY: 511-512)

▪ F.K., Veng Köyü’den döndükten dört ay sonra bir akşam vakti Behram’ın son arzusunu yerine getirmek için Gülsüm’ün evine gider. Bu hadisede yaşanan zaman dilimi sonbahardır. Sonbahar mevsiminin tasvirleri zamanı belirgin kılan unsurlar arasında yer alır:

“Veng Dağı’nın eteğinden döneli iki ay daha geçti. Artık sonbahar sona eriyor. Kiminin nefret ettiği, kiminin tuhaf da olsa (!) sevdiği sonbahar. Ben sonbaharı çok seviyorum. Sonbaharı sevdiren ne olabilir?! Dışarda viyıl viyıl bir taraftan öbür tarafa esen rüzgar ince ince yağın yağmuru getirip yoldan geçenlerin üstüne başına, yüzüne gözüne vurur; yaklaşan kışın ayazını, fısıltısını her ağacın yaprak dökümünde duyarsın, görürsün, kendin de... kendin de sıcak bir evde, rahat yatakta, pencerenin önünde... bütün bu manzarayı oturup ordan seyredersin. Bir de... Nasıldı o?! ‘Bir akşam taksiden indim sonbahara....’. Bundan daha etkili bir mısra bilmiyorum. Şahaneydi. Benim kesin fikrim şöyledir: Azerbaycan edebiyat tarihini yazardan yazara, şairden şaire değil; mısradan mısraya, şiirden şiire yazmak gerekir. ‘Bir akşam...’ Her şey olabilir bir akşam. Özellikle taksiden inilen yerde. Sonbaharın içine inebilirsin. Başka nereye ineceksin ki?! Sen bu mısranın şahane sayıldığı dünyada, taksiden yaza, ilkbahara, kışa inemezsin, hem de... ‘bir akşam’. Sen burada bir akşam ancak sonbahara inebilirsin, başka hiçbir yere inemezsin.” (UKY: 516-517)

“...Mahzun bir sonbahar akşamı ben taksiden 7. semt pazarının yanında indim. Rüzgar da esiyordu viyiltısı da vardı. Pazarla karşı karşıya olan binaya baktım, numarası

74'tü uyuyordu. Binayı diğer taarftan dolanıp bahçeye girdim. Etrafımda rüzgar ortalığı dağıtıyorsa da üç bitişik "II" şekilli binanın ortak bahçesinde tuhaf bir sakinlik vardı. Rüzgar bu bahçenin yolunu bulamamıştı." (UKY: 517)

▪ Unutmaya Kimse Yok romanının "anlatma zamanı" ise 2011 yılıdır. Yazar romandaki hadiseleri genel itibariyle "sonradan aktarma" tekniği ile ele alır:

2.5. Unutmaya Kimse Yok'ta İzlek

▪ Unutmaya Kimse Yok'ta "izlek" in belirlenmesi için romandaki "ana örge" motiflerini oluşturan hadiseleri tek tek ele alıp incelememiz gerekir. Romanda "paralel dünyalar" ve "Muhteşem Ahenk" ekseninde gelişen üç hadise, "izlek" hakkında önemli ipuçları vermektedir. Nitekim bu konuda romanın ön sözünü kaleme alan Arif Acaloğlu'nun değerlendirmeleri de bu durumu destekler niteliktedir:

"...Bunu belki daha belirgin bir şekilde görebilmek için 'Unutmaya Kimse Yok' romanına biraz daha yakından bakmak gerekir. Paralel dünyalar ve farklı olayların farklı zaman dilimlerinde (hatta aynı zaman içinde) bir arada gerçekleşebilme imkanları bu son romanda bir kural haline gelmiştir.

Romanda iki temel anlayış çok yönlü olarak işlenmiştir: 1. Paralel dünyalar; 2. Ahenk veya 'Muhteşem Ahenk' (Uyum-Denge-Muvazene)

Paralel dünyaların varlığı ve kainatın varlığını temin eden ilahi ahenk birbiriyle bağlantılı anlayışlardır; biri diğerini besler. Durum böyle olunca her olayın ve romandaki her epizotun birçok varyantı olabilir. Bunlar bazen yazar tarafından açıkça (çoğu zaman parantezlerde) gösterilir, bazen de okuyucu bunları kolaylıkla görebilir. Paralel dünyaların varlığına bariz örnek olarak sevimsiz ve sinirli bir mollanın dilinden anlatılan Paris ile tanrıçaların meşhur elma hikâyesi verilmiştir. Aslında burada başka bir hikâye de verilebilirdi. Tıpkı bunun gibi metnin diğer bölümlerinde yer alan epizotlar da ya başkalarıyla karşılanabilir ya da birbirinin yerini tutabilir..." (UKY: 16-17)

▪ Romanda "paralel dünyalar" kavramının işlendiği ilk hadise 1657 yılının ağır bir kış mevsiminde bir yazıyı okutmak için Ali Kumral Yüzbaşı ve genç yol arkadaşının Mirze Pirkulu'ya gitmelerini konu edinen hikâyede cereyan eder. Bu hikâyeye ile romanın asli kahramanlarından olan Behram ve F.K.nin Veng Köyü' de yaşadığı hadiseler arasında

benzerlikler söz konusudur. İlk benzerlik Behram ile Mirze Pirkulu'nun karakterleri arasındaki ufak benzerliklerde kendini gösterir. Yaşlı, misafirperver bir insan olan Mirze Pirkulu, yalnız yaşayan bir insandır. O istediği rüyayı görebilen, ilim ve irfan sahibi yol gösteren bir alimdir. Behram da Veng Dağı'nın eteğindeki evinde yalnız yaşayan, misafirperver bir insandır. Behram için hayat okulunu bitirmiş bir hayat alimi denilebilir. Bu durum F.K. ile sohbetlerinde hemen kendini göstermiş; F.K. de onun bu kadar akıllı ve bilgili bir insan olmasına hayret etmiştir. Bu özellikleri onu sıradan bir köy insanından farklı kılar:

“...Mirze Pirkulu ki ilim ve irfan sahibiydi, bilinmeyenleri yorumlardı, bir yazıyı okuyabilmek ya da okutmak için onun yanına gidiyordu. Ali Kumral Yüzbaşı kararsızca uzun uzadıya biraz daha anlaşılmayan bir şeyler anlattı. Kısaca, Mirze Pirkulu bu işe razı olmuştu...” (UKY: 192)

“Rüyasına kendi isteğiyle (Mirze Pirkulu istediği rüyayı görmeyi, hatta rüya kurmayı beceren irfan sahibi birisiydi) yeşil kerpiç sobalı odada konaklarla yemek yerken ettikleri sohbette ne varsa (belki küçük, çok küçük değişmelerle) hepsi öylece rüyasına gelip girdi.” (UKY: 194)

“...Profesörün anlattığına göre, mağarayı bulan yaşlı bir adamın yüreği defterdi; o yerlerin tarihini, masal ve efsanesini onun gibi bilen yoktu...”

- Behram, adı Behram'dı. Profesör F.K.yi dikkatle dinlemiyordu. Gözü penceredeydi. Düşünceli düşünceli Behram'ın adını zihninde canlandırdı.” (UKY: 248)

“...Ama bu adam hayatı boyunca ancak bir roman okumuştı, o da “Ovod”du ?! Peki bu adam benim dediklerimi nasıl böyle açık bir şekilde anlıyor; sohbet edebiliyor, kendi fikirlerini (hem de paralel dünyalar hakkında!) ifade edebiliyor, nereden geliyor bütün bunlar?! Okumasına bu konuda belli görünüyor ki hiçbir şey okumamış, duyduğuna da... inanmıyorum, kimden işiticek? Demem o ki bir tek bir şey kalıyor o da zeka! Bu derecede?! Hiç inanılacak gibi değil.” (UKY: 501)

▪ Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağarayı Mirze Pirkulu rüyasında görür. Rüyasına göre mağarayı bulan Ali Kumral Yüzbaşı'nın yol arkadaşıdır. Veng Dağı'ndaki mağarayı

bulan ise Behram'dır. Mağaranın önündeki “ışık saçan taş” her iki hadisede de söz konusudur. Her iki mağaranın da benzer özellikler taşıması bu hikâyede “paralel dünyalar” kavramını belirgin bir şekilde gözler önüne serer:

“...Allah için, eğri oturup doğru konuşacak olursak Behram'ın böyle davranmasında hakkı vardı, şöyle ki mağarayı bulan aslında Behram'ın (daha doğrusu; Bozların) kendisiydi. Köpeği yanına alıp komşu Kamışlık köyüne eğri yolla gittiği yerde (köpeğe sakatat alacaktı, Kamışlık'ta mal kesmişlerdi) çoban kalpağının tam tepesini gölgeleyen Kuzgun gagasına vardığında köpek havlamıştı, bir adım daha ileri gitmek istememişti. 'Kurt muydu, neydi?!' Behram tedbirli davranıp her zaman dağ yoluna çıktığında cebine koyduğu iri Alman bıçağını (Eryen'in savaştan getirdiği ve ona hediye ettiği bıçaktı) çıkarıp açtı; ama Bozlar yeri koklaya koklaya birden yolun eğri sağ tarafına, çalı kaplamış biçimsiz bir kaya parçasının karşısına döndü. Allah'ın hayvanı arka pençelerinin üstüne dikilip ön iki pençesi ile kayanın ağzını kaplamış bu dikenli çalılığı inatla eşelemeye başlamadı mı başladı. Köpeğin yavaşça mırıldanmasından Behram anladı ki mesele kesinlikle kurt meselesi değil, bıçağı katlayıp cebine koydu. Yaklaşıp çalılığı dikkatle ve merakla inceledi ve... kaşları çatıldı. Aman Allah'ım, defalarca yanından (yalnızca onun değil, bütüin köy halkının, Bozlar'ın da) o tarafa, bu tarafa geçtiği bu dikenli (çalı) kollarının arkasında ne ise bir şey birden ona 'gel gel' dedi. Bu kalın çalılığı eli ile gelişigüzel oraya buraya aralayıp kendiliğinden ortaya çıkan küçük kapı büyüklüğünde bir boşluk (mağaranın ağzını) gördü. Mağara böyle bulundu.” (UKY: 74-75)

“Kayanın ucuna yakın bir yerde tuhaf bir taş vardı. İskemle gibi yüksek, enliydi ve bu taşın üstüne oturup 'Hadiselerin Ufuğu'na kadar baktıkça bakılırdı. Nerden geldiyse bu taşın buraya (gökten?!) düşmesi anlaşılır şey değildi. Taş ağaç değildi ki toprağın dibinden bitsin. Onu buraya insanlar da asla getiremezlerdi, iriydi. Peki nasıl olmuştu da bu büyüklükte, bu ağırlıkta taş gelip buraya çıkmıştı?! Taş mermer gibi cilalanmıştı, sanki kendi içinden ışık saçıyordu. Gözleri her zamanki gibi parlayan Behram:

- Bu taş, geceleri içinden yanıyor, sanki içinde nur parçası gizlenmiş.

İkisi de taşın üstüne oturdu. Gözlerini uzaklara dikip sustular. Ayaklarındaki yorgunluk yok oldu. F.K.nin beyninde alışılmadık sakin bir musiki sesi duyulmaya başladı ve F.K. susakaldı. Burada bir şey söylemek, konuşmak mümkün değildi, burada yalnız şevke gelebilirdin. Şevke gelip susabilirdin...” (UKY: 171)

“Mirze Pirkulu ise oldukça sakın görünüyordu. Yine bu coşkun yüzbaşının dediği heyecanlı sözleri umursamadı, yüzünü onun sefer arkadaşı gence dönüp bu defa da şöyle sordu:

- Peki mağarayı nasıl buldun?

Genç hevesle cevap verdi:

- Bizim köyün bir tarafı dağa yaslanıyor. Dağ uzaktan bakınca sanki yatmış bir dev gibidir. Dağ yamacı ile komşu köye giden yol bu mağaranın tam yanından geçiyor. Çok dar bir ağız var; tamamen çalı ağaçları ile fundalık sarmış ağızını, hiç kimse onu görmemiştir; ama içi geniştir. Bir yaşlı canavar orayı kendine mesken etmiş. Arada bir ondan bundan gelip koyun kuzu götürüyordu. Sonradan gördük ki mağaranın içi kemik parçalarıyla dolu... Pusu kurduk, canavara ok attık, kanı aka aka sürünüp mağaraya girdi, orada gizlendi. Kanının izi ile onu bulduk... Evet, bir de şunu diyecektim. Mağaranın ağız ile karşısındaki uçurumun üstünde bir büyük taş var, taşın içinden... sanki... nasıl diyeyim, sanki ışık çıkıyor.” (UKY: 199)

▪ F.K. Behram’a insanların başka dünyalarda da yaşadığını söyler ve aralarında paralel dünyalar üzerine hararetli bir sohbet gerçekleşir. Bu sohbetin üzerinden çok geçmeden F.K. ile Behram aynı rüyayı görürler. Romanda “paralel dünyalar” kavramının işlendiği ikinci hadise de bu rüyada vuku bulur. İki de rüyalarında gökten develerin ve aslanların yağdığını, bir dede ile torununun başından geçen ilginç hadiseleri görür. Bu rüyadaki dede Behram’ı, torunu ise F.K.yi simgeler:

“F.K. tuhaf bir rüya görmeye başladı. Ona öyle geldi ki bu rüya sanki uzun bir rüyaydı; ama öyle değildi, çok kısa sürdü. Rüyanın ne yönü, ne öncesi ne de sonrası vardı, burada her şey birbirine karışmıştı. Ama yavaş yavaş farklı farklı çizgiler seçilmeye başladı; renk renkten ayrıldı sesler güzelleşti. Bu rüyada hayvanlar da insanlar gibi konuşuyordu hem de sadece birbiriyle değil; hayvanlar insanlarla da onların dilinde konuşuyordu.

Rüyasında uzun bir zamanın içine düşmüştü. Çoban kalpağında ise (kendi odasında) F.K.nin yatması ile ayılması arasında çok az bir zaman geçti. Ama en ilginç ve tuhaf olanı daha bu değildi. Tuhaf olan sır olan şeydu ki ertesi gün F.K. Behram’a gördüğü bu rüyasını anlatmaya başladığında: ‘paralel dünyalar diyorduk, bu da paralel dünya...’ bu işe şaşırıp kalan Behram ona hayretle baktı. Sonra bir hayli sustu. Sonra ise... bir iki söz sorduktan sonra onun kendisi de garip bir itirafta bulundu. Anlaşıldı ki, ne

kadar akıl almaz olsa da onların ikisi de aynı rüyayı görmüşler. Çeşitli zamanlarda -önce F.K. o rüyayı akşam vakti, Mübariz dağdan inip gelene kadar görmüş, ondan sonra ise Behram her zamanki vaktinde- gece yerine girip yattığı zaman aynı rüyayı görmüş.” (UKY: 350-351)

“Deve yağışı nihayet kesildi. İçi deve dolu ‘Maknus-180’ler teker teker gelip hayvanat bahçesinin önünde durdular. Kafesteki aslanlar neredeyse ağızlarının suyu akararak ‘Maknus-180’lerden kuzu gibi aşağı atlayan develere bakıyor, gülmemek için kendilerini zor tutuyorlardı. Büyünün tesiriyle başı dönen uzun, sıska ayakları birbirine dolaşan develer sanki aslanları görmüyor; içi çırpınan aslanlarla dolu kafeslerin yanından hiçbir şey olmamış gibi geçip hayvanat bahçesinin içine giriyorlardı. Yakın çevrede yaşayan insaanlar (Dikkat! İnsanlar giremez!) buraya toplanıp tek tek, çift çift, cesareti olan ileri çıkarak, cesareti olmayan ise bir köşeden bu manzarayı seyrediyordu.” (UKY: 358-359)

“...Yaşlı biri elinden tuttuğu torununun başını develere doğru çevirdi. Çocuk kesinlikle söz dinleyip deveye bakmak istemiyordu, ağlayıp duruyordu eve dönmek istiyordu, korkmuş muydu ne?!

- Bak, bu deve. Adam torununun gönlünü almak istiyordu ama bir gözü ile de elinde işi olmayan bir büyücü arıyordu ki çocuğu yola getirsin, onun aklına girip deveye ilgi uyandırsın. Ama ne çare! Bütün büyücüler develerle meşguldü.

- Eve gitmek istiyorum, eve gidelim!.. Sabırsızlanan çocuk giderek daha çok ısrar ediyordu.

- Hay seni, bir bak, ama sen hiçbir zaman gerçek deve görmedin ki.

- İstemiyorum bu deveyi. Ben eve gitmek istiyorum. Şimdi ‘Çölde Gemi’ başlayacak. Eve gidelim... ‘Niye görmemişim? Ben deve gördüm...’.

‘Çölde Gemi’ son zamanların en meşhur, en sevilen üç boyutlu filmiydi. İçinde çeşitli hayvanlar bulunan gemi kumsalda ‘yüzüyor’ ve seyircinin isteğiyle televizyon ekranından çıkıp doğru odanın içine girebiliyordu. Üç boyutlu ekran son teknolojik başarı olmakla birlikte çok pahalıya mal olan eğlenceydi. Dede sonraki bütün maaşını biriktirip aileye yardım etmeseydi bu ekranı almak mümkün olmayacaktı. Torun çok yalvarmıştı; ama açık söylemek gerekirse dede de az değildi, o da gittikçe daha çok çocukluğuna yaklaşıyordu. Üç boyutlu ekrana bakmak onun için de çok keyifliydi. Bu ekran bütün aile

bütçesinin zararına -annesi kesinlikle razı olmuyordu, dede onu güçlkle ikna edebildi, sonra ise annesi çocuğun gözyaşlarına dayanamadı- evet hiç şüphesiz bütçenin zararına alınmıştı ve şimdi torunu eve gidip işte bu “Çölde Gemi” filminin o günkü bölümüne bakmaya can atıyordu.

- Hay seni, yaramazsın ki yaramaz. İyi, gidelim eve. Ama bu deve senin o gemindeki deveden değil. Bu gerçek deveydi. O ise...Eh...

- Yok, o deve iyidir. O benim dostumdur. Benimle konuşuyor. O beni bekliyor.”
(UKY: 359-360)

▪ F.K. Veng Dağı’na gitmeden önce Patriarh ile Çiçekli Yazı’nın temelleri üzerine sohbet eder. Dil ve Tefekkür Enstitüsündeki ortak görüş Çiçekli Yazı’nın tarihî bir yazı olduğudur. Patriarh da bu yazının temellerini Stiks Çayı’na dayandırır. Hadiselerin farklı zaman ve mekânlarda gelişebileceğine dikkat çeken Patriarh, bu düşüncesini daha anlaşılır kılmak için hocası Molla Güleli’nin rivayet ettiği tanrıçaların ve nifak elmasının konu edildiği mitolojik bir hikâyeyi anlatır. Molla Güleli’nin rivayetine göre Paris üzerinde “En güzele ulaşacak.” yazan elmayı Hera’ya verir ve Asya’ya hükümdar olur. Homeros’a göre Paris bu elmayı Afrodit’e verir. Patriarh bu mitolojik hikâyenin iki farklı varyantı ile “paralel dünyalar” kavramına dikkat çeker. Romanda “paralel dünyalar”ı konu edinen son hadise budur:

“Tanrıçanın gözlerinin içi güldü. Sevinci ve gururu sonsuz oldu. Diğer tanrıçalar ise içlerini çekip “ah”... diyerek öfkeyle sustular, güzel yüzlerinin rengi kapkara kesildi.

- Ben seni sabah arayıp bulacağım! - Hera gözden kaybolmadan önce sevinç ve minnettarlıkla Paris’e bu sözleri dedi ve diğer tanrıçalara gururlu bir bakış atıp elindeki elmayı yükseğe, en yükseğe göklere kaldırdı. Sanki, onu kocası Baş tanrı Zevs’e göstermek istiyordu. Evet, elmanın sahibi Hera olmuştu, Paris elmayı, elbetteki Hera’ya vermişti. Ancak ve ancak Hera’ya! Asya, yani Troya üzerinde hükümdarlık! Bu artık şirin, ulaşılmayan bir hayal değil; bir hakikâtti ve tarih boyunca ileri sürülen sonraki bütün başka yorumlar anlamsızdır.

Üç tanrıça (biri memnun, ikisi perişan) Paris’ten ayrılıp defne ormanına doğru yine de ayakları az kalsın yere değmeden uzaklaşarak havada eriyip bir bir yok olmaya başladılar. Paris’in kalbi yaklaşan hakimiyetin tadını o anda hissedip heyecanla attı.

Koyun sürüsü yeniden hareketlendi, kuzular meleşti ve itişe itişe Paris’in dört bir yanını sarmaya başladılar. Bulutlar gökyüzünde yine kendi yollarına devam ettiler.

Sabah! Sabah Hera Paris'i kesinlikle arayıp bulacaktı. Sabah yaşlı Priam kayıkçı Haron'un kayığına binip Stiks Çayı'nı geçecek, çayın ortasına varırken bütün hafızasını yitirecek, dünyada meydana gelen ne varsa, onun talihini hayatı boyunca yol gösteren ne varsa, her şeyi unutacak ve ölüm tanrısı Aid'in saltanatına ayak basacaktı. Kahraman Hektor vaktiyle Promete'nin zincire vurulduğu Kaf Dağı'na kaçıp canını ölümden zorla kurtaracaktı, Paris ise arzusuna Troya'ya hükümdar olma arzusuna nihayet ki ulaşacaktı.” (UKY: 302-303)

▪ Paralel dünyalar konusu F.K.nin en çok kafa yorduğu şeylerden biridir. Patriarh'ın anlattığı mitolojik elma hikâyesi onun ufkunu açarak hayatında önemli kesişmelerin yaşanmasına sebep olacaktır:

“- Eğer sen paralel dünyalara inanıyorsan, -saçını rüzgardan eli ile tutarak Patriarh F.K.yi sarsıtan deminki sorusuna döndü- o zaman demek ki bu hikâye sana çok şeyi aydınlattı. Görüyor musun?! Bak, elma... bütün insanlığın sonraki gelişme devrinde, bütün medeniyet, edebiyat dersliklerinde, ansiklopedilerde Paris bu elmayı kime veriyor? Hay sağ ol, Afrodit'e, güzellik tanrıçasına. Peki o ne yapıyor? Paris'e verdiği vaadi yerine getiriyor. Nasıl? Paris'i güzel Yelena'ya musallat ediyor, onları birleştiriyor.

Patriarh kendisi soru soruyor, sorusuna da kendisi cevap veriyordu (üstelik bundan keyif de alıyordu). F.K. ise dikkatle dinleyerek ancak başını sallamaya fırsat buluyordu. Patriarh bu işaretleri (F.K.nin başını sallamasını) dediklerinin onayı gibi kabul etti:

- Hay sağ ol. Homeros'a inansak, Paris güzel Yelena'yı kocası olarak onu yoldan çıkarır ve onu küçük Asya'ya, Troya şehrine kaçırır. Babası Priam'ın padişahlık ettiği Troya'ya. Sonra ne oluyor?

Bu defa Patriarh sabırla F.K.nin cevabını bekledi. F.K. 'maşallah' soruyu cevapsız bırakmadı:

- Sonra yine Homeros'a inansak Troya Savaşı başlıyor.

- Evet, öyleydi. Hakikâten de bütün dünya tarihi Homeros'un tesiriyle kanlı Troya Savaşı'nın sebebini bundan biliyor ve Güzel Yelena ile Paris bu işte asıl suçlu. Güzel Yelena'nın ise aslında günahı yoktur. Onun Troya Savaşı'ndan hiç haberi bile olmamıştır. Çünkü böyle bir savaş hiçbir zaman olmadı! Molla Güleli'nin rivayeti hadiselerle başka bir yönden bakmaya davet ediyor. Anlatabildim mi?! Elma? Var! Paris? Var! Ama... Afrodit yoktur! Güzel Yelena yoktur! Onun yerine Hera var! Asya'ya hükümdarlık ihtirası var, Paris var! Peki ya Hektor? Hektor'a ne oluyor? Nereye kaçıp gidiyor?! Molla Güleli

diyor ki Hektor Promete'nin zincirlendiği Kaf Dağı'na kaçıp orda kardeşinin gazabından canını zorla kurtarıyor. Kaf Dağı, yani Kafkas sıra dağları! Ama hangi bölge? Onun izleri bizi nereye kadar götürür, hangi noktaya kadar getirebilir? Veng Dağı nasıl? Çiçekli Yazı bu konuda bir şey diyebilir mi?! Patriarh belli etmeden dikkatle F.K.yi süzdü.

...Bu sözlerin asıl manası hayretler içinde donup kalan F.K.ye yalnız şimdi, bütün derinliği ile ancak şimdi ayan oldu. 'Patriarh Stiks Çayı'nın sahilinde, kesinlikle orada'. Şimşek bir daha çaktı ve sustu. 'Bu yazının kanatlarında Stiks Çayı'nın sahillerine kadar gitmek mümkün'. Bu sözlerin asıl manası hayretler içinde donup kalan F.K.ye yalnız şimdi, bütün derinliği ile ancak şimdi ayan oldu. 'Patriarh Stiks Çayı'nın sahilinde, kesinlikle orada'. Şimşek bir daha çaktı ve sustu." (UKY: 305-307)

Çiçekli Yazı'nın okunma sürecinde yaşanan birçok hadise "izlek" hakkında önemli ipuçları vermektedir. Mağaranın Ruhu Behram'a: "Yazıya kim elini sürerse ölecek." demiştir. Nitekim Dil ve Tefekkür Enstitüsünden yazının kopyasını çıkarmak için gelen Cafer Hoca, Çiçekli Yazı'nın nakışlarına dokunduğu için ölmüştür. Yine Veng Köyü'nün öğretmenlerinden Kulam Hüseyin de mağaradaki nakışlara elini sürdüğü için ölür.

▪ Behram Çiçekli Yazı'yı okumak için gelen genç ve yetenekli F.K.yi çok sever. Onun bu yazıyı okumasını canı gönülden arzulayan Behram, Mağaranın Ruhu ile anlaşma yapar ve kendini kurban olarak gösterir. Mağaranın Ruhu, bir hazineye işaret eden Çiçekli Yazı'ya kimsenin dokunmasına izin vermez. Behram Mağaranın Ruhu'ndan şüphe uyandırmayacak sahte bir anahtar söz ister. Mağaranın Ruhu da anahtar söz olarak Behram'ın bahçesinde bulunan Karağac'ı gösterir. Böylece Çiçekli Yazı hakikatten uzak bir şekilde okunmuş olur. Herkesin tarihî dönemlere ışık tutan bir yazı olduğunu düşündükleri Çiçekli Yazı bir sevgi mektubudur:

"...- Yok ölmesin. Ben sana başka kurban gösteririm. Ne farkeder ki... Dinle. Dinle. Gerçek anahtar sözü yalnızca sen biliyorsun. Bilmiyor değilsin. İstemiyorum bana söyleme! Ama gel, sen bana yardım et. Başka bir anahtar söz söyle bana. Sahte olsun. Öyle bir anahtar olsun ki bu arkasından gideni tamamen başka bir tarafa götürsün.

- Evet. Seninki yazıyı okusun ama gerçek konuyu değil, başka bir konuyu okusun... Ortaya çıkan başka şey olsun öyle mi diyorsun? Mağaranın Ruhu düşündü.

- Öyle. Ben onun sıkıntı çekmesini istemiyorum. Senin hazinen hiç kimseye lazım değil. Yok et bu zehir zıkkım yazının izini! Yok et!! Ama öyle bir şey yap ki şüphelere de yer kalmasin. Hazine senin olsun, ona ise... ona ise kıyma. ” (UKY:375)

“ ... - Sana kurban mı lazımdı? Kurban benim.

- Sen mi? Kurban sen mi? Mağaranın Ruhü hayretini gizleyemedi, inanmak istemedi. Küreciğin ışığı arttı ve yanıp sönmedi; hızlandı, o yeniden hareketlendi, yeniden hızla kendi dairesi etrafında dönmeye başladı.

- Neden olmasın? Günah varsa ceza da olmalıydı. Cezayı kimin çekeceği ne fark eder?! Sen diyorsun ki çiçeklere dokunmak yasaktır, cezası var. Ben de diyorum ki onun bu yazıtı okuması gerekir okuyacak. Ben, ben suçu kendi üstüme alıyorum.

- Öyle mi?.. Ama niye? Seni anlamadım. Öyle... Ne diyorum, ben razıyım... Ruh biraz düşündükten sonra nihayet ikna oldu. İşte o vakit ('ben razıyım' sözlerinden sonra) mağaranın içinde Bozlar kendini parçalamaya başlamadı mı başladı ('Ben de varım!'). Mağaranın Ruhü bunu hiç umursamadı ciddiyetle tekrar etti. Ben razıyım! Onun bu sözleri beyninden girip bedenine yağ gibi yayıldı. ” (UKY:376)

▪ F.K.nin Çiçekli Yazı'yı okumasını sağlayacak sahte anahtar söz Behram'ın gölgesine ve verdiği huzura asla doyamadığı Karağac'dır:

“... - Çok güzel. Behram derinden ve rahat bir nefes aldı. Haydi, o zaman o sözü söyle. Bırak o söz onu tamamen başka bir tarafa götürsün. Söyle.

Mağaranın Ruhü nerdeyse duyulmaz oldu:

- Sen o sözü her gün görüyorsun. O, senin gözlerinin önünde yeşeriyor, büyüyor, duruyor.

Behram düşünmeye hiç fırsat bulamadı. Anahtar söz kendi gelip girdi onun aklına. Behram birden içini çekti:

- Karağac... Selvi boylu, nazlı gelin misali Balaca, bütün edasıyla gözünün önünde canlandı. Karağac, Karağac demek ki sen çözüm olabilirmişsin. 'Hey seni Balaca...'. Behram oturduğu yerden aşağı doğru Çoban kalpağına bakındı. Karağac korkunç ve ihtiraslı bir gölge gibi duruyordu. Şiddetlenen yağmuru mıknatıs gibi kendine çekiyor, kendinden aşağı belki de yukarı bir damla dahi geçirmiyordu. ” (UKY: 376-377)

▪ Unutmaya Kimse Yok'un ön sözünde Arif Acaloğlu'nun Mağaranın Ruhü ve Behram'ın yaptığı anlaşmayı örnek göstererek bu konudaki görüşlerini dile getirmesi de söz konusu düşünceleri destekler niteliktedir:

“- Evet. Seninki yazıyı okusun ama gerçek konuyu değil, başka bir konuyu okusun... Ortaya çıkan başka şey olsun öyle mi diyorsun? Mağaranın Ruhü düşündü.

- Öyle. Ben onun sıkıntı çekmesini istemiyorum. Senin hazinen hiç kimseye lazım değil. Yok et bu zehir zıkkım yazının izini! Yok et!! Ama öyle bir şey yap ki şüphelere de yer kalmasın. Hazine senin olsun, ona ise... ona ise kıyma.

- Hiç şüphe uyandırmamasın... Mağaranın Ruhü yankı gibi tekrar etti. Bu biraz zor meseleydi... Peki kurban kim olacak?

Mağaranın Ruhü Behram'ın telaşlandığını görüp hemen ekledi:

- ...ama imkansız değil. Şartımızı seninle konuşmuştuk, işte o şarttı. Kurban meselesi ise taviz vermez, kurban olmalıydı. Şartımız var, kim elini değerse... Çiçeklere dokunmak yok! Dokunursa ölecek! Ya da yerine başka bir kurban göster. Başkası. Olsun benim için fark etmez. Gerçek senin de dediğin gibi hiç kimseye lazım değil. Mağaranın Ruhü güldü, ama bu gülüş değildi bu insanın kanını donduran çirkin bir kakkahaydı. Behramın kederden suratı asıldı.

- Olsun. Razıyım. Sana kurban gerekmiyor mu? Ona dokunma! Sen sadece anahtar sözü söyle! Sahte! Bırak bu yazı olduğu gibi değil, başka türlü okusun. Ben sana kurban göstereceğim. O ise... Bırak o çiçeklerle ne istiyorsa yapsın.” (UKY: 18)

“Behram evinde kalan genç alimi çok sever onun Çiçekli Yazı'yı okumasını, başarı kazanmasını ister. Bu ise mümkün değildir; çünkü Mağaranın Ruhü yazıya dokunan herkesin öleceğini en baştan söylemiştir. Burada Deli Dumrul boyundan bildiğimiz ‘can yerine can vermek’ prensibi ileri sürülür. Hâlbuki başka birinin değil sadece yazıya dokunanın ölmesi gerekir; ama ruhun da dediği gibi bu alıntıda da denildiği gibi ‘gerçek hiç kimseye lazım değil’. Sadece mümkün varyantlardan birinin gerçekleşmesi yeterlidir. En önemlisi ise yazının gerçekten değil ‘güya’ okunmasıdır. ‘Anahtar söz de sahte!’. F.K.nin yazıyı okuyabilmesi için anahtar sözü bulması lazım. Ruhtan istenen şey bu sözü vermesidir; ama gerçek sözü vermese de olur. Ama ruhun öyle bir söz söylemesi gerekir ki yazının tamamı anlamlı bir metin gibi okunabilsin. Ve sonunda bu söz Behram'a bildirilir. F.K. de bundan haberder olur. Bütün işaretler çözülür, metin okunur ve ortaya güzel bir şiir çıkar. Hâlbuki bunun gerçek metin (gerçek okuma) olmadığı açıkça ortadadır. Peki

gerçek metin nerededir? ('Gerçek kime lazım ki?') Bence onu aramanın bir anlamı yoktur. Yazı kaç defa okunursa bir o kadar farklı metinler ortaya çıkabilir. Ve hakikat de işte budur. Biri demiş ki değişmeyen tek şey değişmek ihtiyacının kendisidir. Her şey değişir ve bütün başka şeyler gibi gerçekler de farklı yönlerden farklı şekillerde görünür.

'Eksik El Yazması'nda bunun ilginç bir örneği var. Bayındır Han'ın tahkikatı sonucunda suçlu bulunur; ama adalet ve denge namına onun değil aslında suçsuz olan Aruz Koca'nın öldürülmesi gerekir. Bu bir seçenektir. Başka bir seçenek (başka bir zaman-mekân, yani başka bir dünya) şartlarında ise tamamen başka bir adam suçlu olabilir ve başka birisi idam edilebilirdi. Bu seçenek çokluğu her üç romanın başlıca özelliğidir ve yazarın kurduğu dünyanın temel taşlarındandır.' (UKY: 18-19)

▪ Karağac'ın Çiçekli Yazı'nın şifresini çözen anahtar söz olması bu ağacı önemli kılan özellikler arasında yer alır. Hadiselerin Ufuğu'nun başlangıç noktası da yine Karağac'dır. Romanda mitoloji unsurlarını yansıtan ve Muhteşem Ahenk'in timsali olan Karağac Unutmaya Kimse Yok romanının yanı sıra yazarın diğer eserleri Eksik El Yazması ve Sihirbazlar Deresi'nde de mitolojik hadiseleri temsil etmesi bakımından dikkat çeker. Unutmaya Kimse Yok'un ön sözünde Arif Acaloğlu bu ağac imgesinin şekillenmesinde millî medeniyet metinlerinde önemli yer tutan ağaç kültürünün etkili olduğunu dile getirmiştir. Acaloğlu'nun romanın önsözündeki bu görüşleri Karağac'ın niçin anahtar söz olduğunun cevaplarını verir:

"Yukarıda romanların mitolojik özelliklere sahip metinler olduğunu kısaca ifade etmiştim. Bununla ilgili başlıca motifi de hatırlatmak gerekir. Metinlerin üçünde de Karağac imgesi var. Bu Karağac her üç metinde kahramanın faaliyetlerinin gerçekleştiği mekânlarda yetişmiştir; geniş gölgesi olan devasa bir ağaçtır. Hadiselerin zamanı çoğu zaman güneşin bu ağaca geldiği noktaya göre belirginleşir: 'Güneş Karağac'ın tam tepesine gelmişti.' vs. Özellikle 'Unutmaya Kimse Yok'ta Karağac semantik açıdan çok önemli bir yerdedir ve eğer bu romanda baş kahramandan söz etmek gerekirse ona gerçek baş kahraman demek gerekirdi. Çiçekli Yazı'nın okunabilmesi için verilen 'anahtar sözün' 'Karağac' olduğu eserin sonunda ortaya çıkar. Bütün önemli hadise ve düşünceler bir şekilde bu ağaç ile bağlantılıdır. Özellikle kainatın ahengi ile ilgili söylemler çerçevesinde Karağac bu ahengin simgesi olarak değer kazanır.

Bu ağaç imgesinin şekillenmesinde hiç şüphesiz millî medeniyet metninde önemli yer tutan ağaç kültürü etkili olmuştur. Dede Korkut boylarında gördüğümüz 'kaba ağaç' bu

mitoloji kompleksin en önemli ifade biçimlerinden biridir. Diğer taraftan ise ağaçla ilgili bir ifade Tuba ağacı inancını da gündeme getirir. Öyleki geleneksel inanışa göre cennette yetişen Tuba ağacının kökleri yukarıda olup dalları ve yaprakları aşağı doğru sallanmaktadır. Romanda ise şöyle bir cümle okuyoruz: ‘Karağac korkunç ve açgözlü bir gölge gibi artık şiddetlenen yağmuru bir miknatis gibi içine çekiyor, kendinden aşağı (belki de yukarı) bir damla da geçirmiyordu.’

Öncelikle burada ağaç dünyayı tehdit eden yağmuru içine alabilen, tahminen kainat çapında (Karağac’ın gölgesi her tarafa yayıldı’) bir varlık olarak gösterilir. İkincisi ve en önemlisi de şudur ki parantez içindeki küçük bir kayıtla ‘aşağı’ ile ‘yukarı’ arasında özdeşlik işareti konuluyor. (Bir parantez bu kadar anlamlı olabilir miş!)) (UKY: 21-22)

▪F.K., Çiçekli Yazı’yı okumadan önce kainatı Hadiselerin Ufuku’nda anlamaya ve çözümlenmeye çalışır; ancak yazıyı okuduktan sonra duğu ve düşünceleri değişir. Kainatı farklı bir bakış açısıyla sorgulayan F.K. yanıldığını fark eder. Nitekim onu bu yanılma hissine götüren ilk düşünce de Çiçekli Yazı’nın beklenenin ötesinde bir yazı olmasından kaynaklanır. F.K. artık Çiçekli Yazı’yı bir serap olarak görmektedir. F.K.nin söz konusu duygu ve düşünce dünyasındaki bu değişiklik romandaki en önemli “ana örge” motifleri arasında yer alır:

“F.K. derin bir keder içinde Çiçekli Yazı’nın bundan sonraki acı talihini bir anlığına gözünün önüne getirdi. ‘Herkes, herkes başarısızlığa uğramasına bayrak sallayacak. Bu şuna benziyor ki içinden gürültüyle aksırmak geliyor, geliyor, sonunda güçlkle ‘hapşu’ - fisilti- vessalam!.. Çiçekli Yazı buydu, Çiçekli Yazı ümitlerin boşa çıkmasıydı, geçmişin, milattan öncesinin, neredeyse maymuna kadar öncenin bir ispatının havada erimesiydi, Çiçekli Yazı seraptı. Hadiselerin Ufuku’ydu, Belki de.. ‘Belki’ varsa demek ki cevap tam değil. O zaman bir daha, biraz daha derine gidelim genel olarak yazı neydi? Çiçekli, çiçeksiz, eski çivi yazısı, Sümerce, Farsça eski Farsça yazısı... İdeogramlar, piktogramlar, bütün bu çeşitli işaretler neydi ve neye hizmet ediyor? Karmaşıklığa mı? Buradaki karmaşıklık ilk bakışta böyledir. Yazı aslında çok sadeydi, sadeden de sadeydi, iki artı iki eşittir dördtü (F.K. yazının haline acıdı). Nihayetinde yazı akla karşı isyandı. Galip gelen isyan! Başarı kazanan isyan! Hafızanın yaşlanması, zayıflaması, güçsüzleşmesiydi. Yazı buydu. Yazı senin beklediğin savaşlar, padişahların hayatı, hazinelerin sırrı, ne bileyim daha neler, neler olmayabilir. Yazı bir sevgi mektubu, sevgi itirafı olabilir Behram Dayı

doğru dedi: Asıl tarih işte budur, başka bir şey değil. Ayaz bunu nerden anlayacak?!”
(UKY: 475-476)

F.K. Çiçekli Yazı’yı okumasına rağmen mutsuzdur. Behram’ın ölümünden sonra hayatı farklı bir bakış açısıyla sorgulayan F.K., kendini derin bir yalnızlığın ve hüznün eşliğinde bulur. Hayatı ve insanları geniş ve apaçık bir pencereden izlediği “Hadiselerin Ufuğu” bile artık duygu ve düşüncelerine yön verememektedir. Bu karmaşanın içinde bocalayan F.K. “Hadiselerin Ufuğun”un bir aldatmaca olduğunu düşünmeye başlar. Gerçeği algılamamanın, insana lütfedilmediğini hakikati yalnızca yüce yaratıcının bilebileceğini düşünmeye başlar. Yaşamı ve hayata ilişkin birçok olguyu kader inancı ile algılamaya çalışır.

▪ F.K.nin söz konusu bu düşünceleri bizi “izlek”e götüren anahtar cümleleri en belirgin şekilde görmemizi sağlar. “Ana örge motifleri” ile incelediğimiz “izlek”i şu şekilde ifade edebiliriz: “İnsan, hayatın hakikatlerini tam manasıyla kavrayamaz; gerçeği tüm çıplaklığı ile bilmek yalnızca yüce yaratıcıya mahsustur.”:

“...Artık F.K. Çoban kalpağında yapayalnız kalmıştı. Ayaz ile Afak’ı öğleye yakın uğurladı. ‘Sabah ‘üç yemeği var’ burda sizin göreceğiniz bir iş yoktu ben kendim üç yemeğinden sonra dönerim. Sonra vakit bulup birlikte geliriz, buralar kesinlikle çok güzeldi. Veng Dağı daima sisli dumanlı ama yeşil manzaralı dere...’ kıllı yüzü (aslında yüzü değil, burnu) pencereye yapışmıştı, dışardaki karanlığın içinden artık bir şey seçemiyordu, karanlık, zifirî karanlık her şeyi yutmuştu ve birden bire F.K.nin içi yine sıkılmaya başladı. Biraz önceki huzur nereye uçup gitti?! ‘Niçin? Niçin?’. Artık yağmur misali gözünden akan yaş damlaları yüzündeki kılların arasından geçip çenesine kadar iniyordu ve F.K. bir de baktı ki omuzları titriyor, hıçkırık onu boğuyor. Niye böyle oldu, F.K. bundan bir şey anlamadı. Elbetteki anlayamazdı da. Çünkü biz kendimizde olan mahiyeti değil neticesini biliyoruz. Gerçeği bilmek bize lütfedilmemiş. Bunu bilmek bizim kısmetimiz değil. Hiç kimse bunu bilmiyor. Hayatını buna harcayanlar var, kalbini, bunun için satanlar var beyhude, beyhude, beyhude... Bunu ancak bu akşam, bu an göklerin yüzüne yeniden çekilen sihirli tiyatro perdesinin karşısında (belki de arkasında) oturup büyük bir merak, dikkat ve sabırla sahneye, sahnedekilere bakan o bir olan, o tek ve yalnız olan aziz Allah’ımız bilir.” (UKY: 485-486)

“‘Hadiselerin Ufuğu’ adını Karağac’ın dal dal, yaprak yaprak bize göstermeye acele etmediği (bazen bu dallar, yapraklar istemeye istemeye aralanıp o ufuğu görmeye imkan tanıyordu) uzaktaki tepelere bu adı yarı şaka yarı ciddi ben koymuştum. Elbette, oralar ufuk olmasına ufuktu. Her ne kadar ulaşmak istesen de ona yetişmek mümkün değildi; ama hem de gözle görünüyordu, yakındı. Hem uzaktı, hem yakın. Bu uzak ve yakın mekânın bir özelliği vardı: Hiçbir şey! Hadiselerin Ufuğu ve hiçbir şey! Bunların birleştiği yerde bir şey meydana gelir mi?! Aslında, Hadiselerin Ufuğu’nda hiçbir şey olmuyor. Yok, daha doğrusu, Hadiselerin Ufuğu’nda ‘hiçbir şey’ oluyor. Bundan başka... yine de hiçbir şey! Biz orda yalnız istediklerimizi, hayallerimizdekileri ‘görüyoruz’. Orda ise hiçbir şey! Orda zaman yoktur, hafıza yoktur, sağ yoktur, sol yoktur, aşağı, yukarı da yoktur. Orda hiçbir şey oluyor ve bu sadece orda oluyor. Hadiselerin Ufuğu buydu.

- Şahane bir isim bulmuşsun, Hadiselerin Ufuğu!.. Gülümsedi ve bir an düşündükten sonra evet ben ne diyordum, evladım?! Elli yıl sigara içtim, ama bir defada bıraktım. Bıraktım, gitti. Güya yavaş yavaş azalta azalta bırakanlar ancak kendilerini kandırıyor.

... Behram Dayı, niye, niye böyle oldu? Sen bu işe ne kadar da sevinecektin, senin Çiçekli Yazı’nın sırrı bulundu. Ben hiç anlamadım, ilk defa sana Çiçekli Yazı’yı okuduğumda sen işittiğini sonuna kadar anladın mı, anlamadın mı?! Gözlerinle bir şey demek istedin. Ben bunu hissettim. Neydi söylemek istediğin, Behram Dayı, neydi? Çiçekli Yazı sensiz kaldı. Senin arzun yerine geldi, çok istiyordun ‘lanet olası’ bu yazıyı okumamı ben... ben de okudum bu yazıyı, ben ‘arıların dostu’ F.K., sen ise yoksun. Behram Dayı, Behram Dayı...” (UKY: 504-505)

2.6. Unutmaya Kimse Yok’ta Sosyal Meseleler

İncelediğimiz romanda sevgi, aşk, dostluk, komşuluk ilişkileri, ahiret ve kader inancı, misafirperverlik, sadakat, aile ve evlilik gibi birçok toplumsal konu ele alınmıştır. Söz konusu kavramlar romandaki asli kahraman ve tiplerin karakter özellikleri, zihniyet yapıları, dünya görüşleri ve inançları hakkında önemli detaylar ve bilgiler sunar:

Aşk ve Sevgi: Romanda en geniş şekilde işlenen sosyal meselelerin başında aşk ve sevgi gelmektedir.

▪ Romanın asli kahramanlarından Behram'ın Gülsüm'e duyduğu derin hisler romanda işlenen aşkın ilk örneğidir. Behram, Gülsüm'e ilk ve ortaokul yıllarında âşık olur. Gülsüm, ortaokuldan sonra öğrenimini devam ettirmek için Bakü'deki Varis Amcasının yanında kalır. Bakü'de filolog olan Gülsüm Varis Amcasının oğlu Seyyaf ile evlenir. Behram ise çocuk kalbinde filizlenen bu aşkı yüreğinde bir ömür yaşatır. Gülsümsüz bir evliliği anlamsız bulduğu için evlenmez. Son nefesine kadar sevdiğinin hayali ile yaşar:

“Kısacası gün günü, ay ayı, yıl yılı kovaladı; altıncı sınıfa bu şekilde birbirlerine (hem yüzde, çoğu zaman ise yüreklerinde) güle güle geçtiler. Altıncı sınıfta günlerden bir gün Behram kalbinde derin bir yerin Gülsüm olmadığına sıkıldığını, ezildiğini, bir şey kaybetmiş insanlar gibi hiçbir yere sığmadığını hissetti. Gülsüm'ün 'ergenlik dönemi' vakti gelmişti, sıskalığına rağmen (bir deri bir kemikti) oldukça güzelleşmişti; yanakları kıpkırmızı, kaşları yay gibi, saçları kapkara, gözleri, gözleri ise menekşe renginde (aslunda, bilinmiyordu yeşil miydi, mavi miydi, gök rengi miydi, neydi ?!). Kesinlikle şunu da söylemek gerekir, -tabii ki Behram'ın bundan haberi yoktu, bu ondan özenle saklanılıyordu- Gülsüm'ün kendisi de 'kalın kafalı' Behram'ı içeri girip sınıfta görmeyince sudan çıkmış balık gibi ağzını bıçak açmıyor, sanki nefes almıyordu; böyle zamanlarda sabrı tükeniyor, ne yaparsa yapsın kendine yer bulamıyordu. Tebessüm onun yüzüne bir de Behram'ı gördükten sonra (küçük yüreği derin bir nefes aldıktan sonra) ürkek ürkek geri dönerdi. Bir aynanın iki yüzü gibiydiler o ne yapıyorsa ne duyuyorsa diğeri de tıpkı öyle.” (UKY: 113-114)

▪ Behram, Gülsüm'ü son nefesine kadar unutamaz. Yalnızlığını paylaştığı tek varlık Gülsüm'ün hayali olur. İçini onun gülüşüyle ısıtır ve ömrünü bu tatlı tebessüme adanarak yaşar:

“Biraz daha geçecekti, okulda yaz sınavları başlayacak ve onlar sekizinci sınıfa bitirecektiler. Anlaşılmayanı bazen rahat rahat, bazen ise gaddarcasına anlaşılır hâle getiren okul yılları, bu sınıf, koridor, Kehrizli köprüye kadarki yol... her şey, her şey geride kalacaktı, uzun yıllar boyunca çok şey olacaktı; çok şey değişecekti, ya geçip gidecek, unutulacaktı, ya da kalıp yaşayacaktı. Gülsüm asla unutulmayacaktı. O bundan emindi...” (UKY: 122)

“Şimdilerde akşamları evde veya Karağac’ın altında, Behram önünde bir bardak çay bir başına kaldığı zamanlar (böyle zamanlar ise ne kadar istersen çoktu) okul yıllarını, Gülsüm’ün unutulmayan tebessümünü minnettarlıkla hatırlıyor ve o an artık ilk zamanlardaki gibi acı çekmiyordu, aksine mutlu oluyordu. Rüyasına o günler giriyordu, Mübariz’in can yakan ‘itirafından’ önce elbetteki daha önce Gülsüm’ün ona evden ‘Ovod’ romanını getirip (şehirden gelen amcası ,Varis Amca’sı, bir kucak kitap getirmişti) ciddi bir şekilde ‘kesinlikle okumalısın’ tavsiyesi üzerine kitabı okuması ve okuyup bitirdikten sonra kızı kızdırmak için ‘Bu da kitap mıydı?! Okuyamadım.’ diyerek artistlik yapması...” (UKY: 123-124)

“...Ben böyle kaldım. Gülsüm bana el sallayıp çıkıp gitti. Gitti kendisi bilir, ben ise... Gülsümsüz bana hayat mı vardı?! Ah, yazık, çok yazık. O gün o yolu Kehrizli Ark’a kadar Gülsüm’ün ardınca düşüp gitmeseydi... Şimdi bir şey değişmiş miydi, yoksa...?! Gülsüm, Gülsüm acı, hayır elbette artık acı yok; şirin bir hayal gibi her zaman onunladır. Bugün de Gülsüm onun adımlarını sayıyor, hareketlerini düzenliyor, sabah uykudan kalkıp ta geceye kadar kulağında sesi ile gözünde vücudu ile kalbinde huzuru ile onun hizmetindeydi; onu azarlıyor, övüyor, onunla iftihar ediyor, kederleniyor... Gülsüm sürekli şöyle diyor:

- Ben yanında olmasaydım, biliyor musun sana hiç kimse katlanamazdı, sen bunu biliyor musun?

- Biliyorum. Behram ona cevap veriyor, belli etmeden gülüyor, ‘Sensiz ben yok olup giderdim’ yüreğinde kendi kendine konuşuyor.” (UKY: 130)

▪ Derleme yapmak için için köyünü ziyarete gelen Gülsüm’ün nişanlandığını öğrenen Behram âdeta yıkılır. Gülsüm ile Behram, Kehrizli Ark’ın köprüsünde karşılaşır; sevdiğini bu kez kesinlikle kaybettiğini anlayan Behram’ın o an hissettikleri romanın en hüzünlü sahnelerinden birini oluşturur:

“Behram o zaman bir defa tesadüfen Gülsüm’le karşılaştı. Üstelik çok kötü bir yerde yüz yüze geldiler, tam Kehrizli Ark’ın köprüsü üstünde (‘Kehrizli Ark, söyle sende ne sır var?’). Gülsüm, hakikaten başka bir Gülsüm olmuştu, öncekinden de hayli güzelleşmiş, kendini toparlamıştı (önceleri zayıftı; ‘Sen yemek yemiyor musun, Gülsüm?! Galiba sen ağacın dalında yaşıyorsun, onun için böyle inceciksin, sana dal bakıyor...’).

İşitmişti, bazı kocakarılar bir müddet ortadan kaybolan kızlar tekrar köye döndüğünde önce onların karınlarına bakıyorlar: ‘Şişmiş mi, şişmemiş mi?’. Bu bir anlık köprü üstündeki görüşme anında Behram’ın gözleri fırsatını bulup Gülsüm’ün önce gözlerinin içine ilişti, sonra Behram Gülsüm’ün kalbine baktı. Gülsüm’ün kalbi şişmişti. Bu kalbe biri girip orada yuva kurmuştu (hatıralar, hatıralar, ‘Ovod’...). ‘Ah, kocakarı, kocakarı...’ Gülsüm hamile değildi, Gülsüm’ün kalbi hamileydi. Köprünün üstü... Onların eski veda yeri... Yüz yüze geldiklerinde rengi kıpkırmızı, pancar gibi olan Gülsüm unutup elini gayri ihtiyari saçlarına attı; ama örgüleri yoktu, saçlarını modaya uygun şekilde kısa kestirmişti. Kız başını önüne eğip kalbi yaprak misali titreyen Behram’ın selamına isteksizce ‘selam’ verdi, kendisinin de yüreği aynı şekilde (ama bir şey hissettirmeden) titreye titreye geçip gitti. Vesselam. ‘Kalp kırmak neydi, ben sana gösteririm (?)’. Ama niye, niçin, neyin hatrına?! İçi öyle sıkıldı ki...” (UKY: 127-128)

▪ Behram yıllar sonra Bakü’de bir akraba düğününde Gülsüm ile yeniden karşılaşır. Anılara dalan Behram, Gülsüm ile geçirdiği o güzel günleri yüreğinin derinlerinde tatlı bir sıcaklık olarak yaşar. Gülsüm’ü asla unutamayacağını bir kez daha anlar. Sevdiğinin yüzünde beliren son tebessümü bir veda olarak algılar ve bir daha da Gülsüm’ü hiç görmez:

“Bu defa birden yüzünü çevirip bakışlarını kaçırmadan Gülsüm’e baktı. Damarında kanı donmadı mı, dondu. Gülsüm’ün yüzünün rengi giyindiği elbisenin renginin tam tersi olmuştu. Elbise kırmızı kareli siyah elbiseydi, Gülsüm’ün rengi ise şimdi bembeyazdı. Gülsüm keder ve hasret dolu yeşil (mavi, menekşe?...) gözlerini dikmişti doğru onun yüzüne ve... Gülsüm sakın sakın gülümsüyordu. Bakıyor ve gülümsüyordu. Tebessüm yine kelebek gibi onun titreyen dudaklarına uçup konmuştu. Gülsüm aynen okuldaki gibi, aynen özel olarak onun için gülümsüyordu. Onlar yine yalnız kalmışlardı. Mübariz de daha Kehrizli Ark’ın köprüsünün üstünde o ahmak sözlerini dememişti. Radyo meydanında o geride kalan zamanda olduğu gibi bütün bu düğün ahalisi; damat ve gelin, misafirler, şarkıcılar, musikiciler, hizmetçiler, şarkıyı dinleye dinleye kederli gözlerini bilinmeyen, uzak bir noktaya dikip sigarasını hevesle tütüren yüzü kıpkırmızı kızaran Seyyaf Hoca, kısaca hepsi uçup gitmişti, erimişti, yok olmuştu. Gülsüm sakın sakın, açık bir hasretle ona bakıyor, gözleriyle ‘Biliyor musun?’ diye soruyor ve ince, kelebek tebessümü ile gülümsüyordu. Bu bir veda tebessümüydü. Son defa. Özel olarak onun için.

Bitti. Bu defa gerçekten bitti.” (UKY: 135-136)

▪ Behram'a Gülsüm'den kalan tek yâdigar Ovod adlı kitaptır. Behram bu kitaba gözü gibi bakmış ve bu kitabı defalarca okuyarak teselli bulmuştur. Nitekim en son isteği de bu kitabın Gülsüm'e ulaşması olur. Behram'ın bu son arzusunun ise F.K. gerçekleştirebilir:

"...Bir defasında öğle vaktiydi, onun yatak odasına bir şey için girmiştim. Baktım, uzanıp kitap okuyor. 'Ovod'du. Bu onun benim gördüğüm okuduğu tek kitaptı, her zaman da ortadan katlanan sayfası olurdu. Bu defa da öylece ortadan katlanmıştı, 'anlaşılan bu adam hayatı boyunca bir kitap okumuş onu da yarısına kadar' diye düşündüm. Sonraları anladım ki Behram Dayı bu romanı nerdeyse ezbere biliyor. Niye 'Ovod'? Bunu ondan sorduğumda 'Ben de bilmiyorum' dedi, ama dudağının ucuna konan ılık bir tebessüm (sanki bu tebessümü birinden borç almış gibiydi, onun tebessümü değildi), bu tebessüm 'Sorma, bu benim sırrım değil.' dedi." (UKY: 498)

" - F.K., evladım, bir buraya bak...

Behram'ın güçsüz sesini işiten F.K. hemen onun yanına geçti.

... buraya gel, yaklaş.

Behram'ın elinde nerden çıkardıysa bir kitap vardı. O, bu kitabı F.K.nin yanında yastığının altından çekip çıkardığı beyaz bir bezin (torba gibi bir şeydi) içine koydu, ve torbayı güçsüz eli ile ona uzattı:

Al bunu. Hâline uymayan kalın bir sesle rica mı etti, emir mi ?!

- Neydi bu, Behram Dayı?

- Al. Söyleyeceğim. Senden son bir defa...

- O nasıl sözdü, Behram Dayı?! İçi daralan F.K. onun sözünü kesip 'maskaralık' yapmaya başladı. Diğer paralel dünyaların birinde sen bu an buradaki Behram Dayı'ya bakıp güldükçe gülüyorsun. Gülmüyor musun?

- Öyle gülüyorsunuz... Behram hafifçe gülümseyip başını salladı. Sen hele al bunu.

F.K. beyaz torbadaki kitabı eline aldı. Torbanın açık ağzından görünüyordu, baktı ki 'Ovod' kitabıydı, Voyniç'in meşhur 'Ovod'u. Behram Dayı'nın okumaktan yorulmadığı 'Ovod'. Çok eski bir yayındı, kitap çok eskimişti." (UKY: 444)

▪ Romanda işlenen bir diğer aşk ve sevgi örneği F.K. ve Afak'ın tutkulu duyguları üzerine kuruludur. Onların aşkları romanda karşılık bulan ve bir ilişki olarak yaşanan

duyguların da tek örneği olarak dikkat çeker. F.K. bir konferans için gittiği Moskova’da metro yolculuğu sırasında Afak ile tanışır ve daha ilk görüşte ona âşık olur. Afak da F.K.ye tutkulu bir aşkla bağlıdır:

“...Demin dedim. Bu kız güzel değildi; ama Behram Emmi, çok güzel... görünüyordu. Güzel görünmek hiç kimseye bu kadar yakışmamıştı. Ben onu sokakta hayran hayran seyretmeye doymuyor, yorulmuyordum; en önemlisi de utanmıyordum. Bir insana böyle baktığında o insan senin yüreğinden geçenleri hissediyor muydu acaba?! Neyse...” (UKY: 392)

“Behram Dayı ben sabahı, ertesi günü saat dördü (‘Uygun olursam vaktim olursa görüşürüz...’ Benim görüşme teklifime Afak böyle yüzeysel bir cevap vermişti) nasıl hasretle nasıl sıkıntıyla beklediğimi bir Allah bilir. Bütün gün ne yapacağımı bilemedim hiçbir iş yapmadım (yapamadım) Vurulmuştum, bir bakışa vurulmuştum. Biliyor musun, benim için adın da büyük önemi var. Adı kendinden güzeldi, kendisi adından...” (UKY: 393)

“F.K.nin içi yavaş yavaş ısınıyordu. Restoran hem sıcaktı hem de yemekler lezzetliydi. Afak samimiyetle ‘Oraya gidelim hoşuna gidecek!’ diyerek akşam yemeğine ısrarla davet eden ama nereye gideceklerini asla kararlaştıramayan F.K.yi ‘Biliyorum, hoşuna gidecek.’ diyerek hiç şüphesiz ‘Özbekistan’ restoranına götürmüştü. Böyle güzel bir hanımın yanında F.K. gözü gönü memnun bir hâlde ılık saadet sularında yüzüyordu ve genellikle kadınlarla yakınlaştığında içini huzursuz eden his şimdi yoktu...” (UKY: 399-400)

“...Gittikçe Afak’tan daha çok hoşlanan F.K. (kalbinde kendine ‘bu kıızı herkesten, bütün dünyadan korumak gerekir’ sözünü de işte o zaman verdi) başladı Afak’a eski yazılar, deşifreler, alfabeler hakkında hevesle bahsetmeye (konferans vermeye)...” (UKY: 401)

F.K. ile Afak birbirlerini çok sevmelerine rağmen ilişkilerinde sorun yaşarlar. F.K. Veng Köyü’ne gelmeden önce de Afak ile tartışır. Ona göre Afak’ın annesi ilişkilerine karıştığı için sorun teşkil etmektedir.

▪ Sevgilisi ile yaşadığı sorunları düşünmekten kendini alıkoyamayan F.K.nin yaşadığı iç sıkıntılarının en önemli sebebi Afak'tır. Nitekim Çiçekli Yazı'yı okumakta güçlük çeken F.K., buna neden olarak Afak'ı gösterir. F.K., iç dünyasının zenginliklerini Afak ile keşfetmiş, onu herkesten, her şeyden daha fazla sevmiştir. Afaksız bir hayat F.K. için bir hiçten ibarettir. Yani Afak, F.K. için hem huzurun hem de hüznün değişmeyen adresidir:

“...Kendine çok güvenerek bu işe girişmişti, bu da mükafat gözyaşı. ‘Ben ha... gözümde yaş ha?!’ Gözyaşı kimsesizdi. Bu kimsesiz gözyaşı bir taraftan dört tarafın, kainatın uzak yıldızından başlayarak Karağac’ın dalına takılıp, yuvasına gecikmiş ve sıkıcı bir vızıltıyla başının üstünde aralıksız dönen arıya kadar bütün çevrenin Muhteşem Ahenk’i karşısında sözsüz ve aciz ibadetten doğuyorsa da diğer taraftan Çiçekli Yazı karşısında F.K.nin güçsüzlüğünden haber veriyordu. Bir damla gözyaşı, ibadet ve güçsüzlüğün buluştuğu nokta. ‘Hayır bu sadece yazı ile ilgili değil, ben biliyorum o şeytan çocuğuydu sebep olan, oydu, Afak’tı...’.” (UKY: 43)

“...Afak ile bağdaki o sohbet ise hiç unutulmadı ki unutulmadı. Ne söylemediler ki birbirlerine?! Hepsini bir eşeğe yüklesen götüremezdi. ‘Böyle iyi oldu. Canımı kurtardım, sora sora kanımı içip bitirecekti beni, çok güzel oldu. Hele sen bana bir bak. Böyle sevmek mi olur, benim sevmem de adam gibi değil. Yok daha neler! Gitsin işine. Ama... Bu nasıl olabilir ki? Ben ona ispatlasam ki doğrusu benim dediğimdi o ise bana yalan diyor ben hiç haklı değilim. Off... Bende akıl mı var? Yoktu, vallahi yoktu. Bitireceksen bitir bu meşakkati, bu azabı, F.K. bitir. Bitirmezsen hiç adam değilsin!..’.” (UKY: 43-44)

“ - Böyle sevmek mi olur?! ‘Seviyor...’ Adam gibi sevmek yok mu bu dünyada?! İnsanın hayatını zehrediyorlar; gününü mahvediyorlar, adını da koyuyorlar: ‘Sevgi’. Başka şey yok, sadece beni düşün, benimle kal, beni koru... Bu muydu sevmek?! Böyle sevmek mi olur Behram Dayı? Sevgi böyle mi olur? İnsanlar sevmiyor mu? Onlar da seviyor. Bu beni seviyormuş... Yok, vallahi bana lazım değil. Billahi lazım değil. Kanımı emiyor kanımı Behram Dayı. Sence bu yazıyı okumam neden bu kadar uzadı? O yazı benim için hiçbir şeydi. ‘Yalansa...’ İnanmıyor musun? Beynimin içinde sadece onun sesi var, her an onunla kavga ediyorum. Ahmakça sözleri giriyor aklıma, çıkıyor mu ki?! Aklımı toplayamıyorum... Bak, buraya gelmemin üzerinden ne kadar vakit geçti. Bir ay... bir ay!..” (UKY: 332)

“Gerginliği bir anda uçup giden F.K. içeriyi, hoş olamayan sohbeti, Behram’ı, Afak’ın hastalığını, her şeyi, her şeyi, her şeyi unuttu, heyecanlandı; birden sert bir hareketle geriye dđnđp Afak’ın başını iki eli ile sıkıca tutup gđzlerinin içine dikkatle baktı (‘biliyor musun de ki biliyorum, de, de...’ – ‘elbette, elbette biliyorum, sensiz hiçim ben, bilmez olur muyum?’), saçlarını karıştırdı, bu sağ karıştırmayı sadece ikisi anlıyordu...” (UKY: 465)

▪ Afak ęaresi olmayan bir hastalığa yakalanır, Afak’ın annesi temiz kđy havası alması için kızını F.K.nin yanına gđndermek ister ve bunun için de F.K. ile telefonda konuşarak durumu bildirir. Haberi alan F.K.nin yaşadığı uezđntüden ve duyduğu endişeden Afak’ı ne kadar ęok sevdiğine bir kez daha şahit oluruz:

“F.K.yi bıçaklasaydın belki de kanı akmazdı, ‘Oğlanın rengi kapkara oldu, ağzına bir şey koymuyor, aklı da hayli uzaklarda... Akşam ise Mđbariz gelecek. Haftası geldi. O gelene kadar ben bir bunun derdini đđğreneyim..” (UKY: 343)

“Telefon ahizesini yavaşça yerine koyan F.K., ancak bundan sonra postanede aldığı haberin nasıl bir haber olduğunu anlayabildi. Eve ęok dđřünceli geldi bir de baktı ki oban kalpağının önündeydi, eli boştu, dđkandan alacaklarının hiçbirini almamış.” (UKY: 341)

▪ Romanda işlenen bir diğer aşk örneğine Mđbariz’in Gülsüm’e karşı duyduğu hislerde rastlarız. Behram, Gülsüm ve Mđbariz ęok iyi arkadaştırlar. Okul ęıkıřı evlerine birlikte giderler. Aslında bu dostluğu oluşturan şey Mđbariz’in Gülsüm’e duyduğu ilgidir. Okul ęıkıřında Behram’ı bekleme bahanesi ile Gülsüm ile yakınlaşmaya ęalıřır. İşte bu arkadaşlık Mđbariz’in Gülsüm’e olan duygularını itiraf etmesinden sonra bozulur. Gülsüm bu itiraftan hiç hoşlanmaz ve tepkisini birkaç gün okula gelmeyerek belli eder. Gülsüm, Behram’a ilgi duyduğu için Mđbariz’e karşı kendisini korumayan Behram’a da gönül koyar. Bu hadiseden sonra Behram’a tavır yapar. Gülsüm ile Behram’ın aralarına soğukluk girer. Mđbariz için “karaçalı” sıfatı ęok yerinde bir ifadedir. Mđbariz yaşadığı suçluluk duygusuna rağmen tıpkı Behram gibi Gülsüm’ü hiç unutamaz:

“...nihayet günlerden bir gün Mđbariz kendi kendini ele verdi... Bu her defa Behram’ın aklına geldiğinde kalbi hızlı hızlı ęarpıyor. O gün Mđbariz okuldan köprüye

kadar sürekli şunu deyip durdu: ‘İnsanların birbirinden uzakta birbirini hatırlaması nasıl oluyor, biliyor musunuz?’. Ardı arkası kesilmeden konuştu, sorularını yağdıra yağdıra o an en çok da Gülsüm’e bakıp, ‘sen acele etme, Behram, sen acele etme’ diyerek bir taraftan bir kelime söz söylemeye çalışan Behram’ı sakinleştirdi, cevabı bir tek Gülsüm’den bekledi. Behram’ın ise yüreği sabırsızlıkla atıyordu. ‘Benden herhâlde sonra soracak, kız şimdi yolu dönecekti, onun için yakasını bırakmıyor.’.

Gülsüm, elbetteki yine de gülümseyerek (gülmeden olur muydu hiç?) ‘bilmiyorum’ dedi.

- Ben diyorum ki belki... Behram bir daha ümitsizce bir şeyler söylemeye çalıştı.

- Dedim ya. Sen bekle!.. Mübariz coşmuştu, artık bu defa sabırsız ve kaba bir şekilde Behram’ın sesini kesti, yüreği titreye titreye tekrar yüzünü Gülsüm’e çevirdi, istiyorsan deneyelim mi?! Eğer... hayır, sen bu akşam evde beni hatırladığında mutlaka saate bak saat kaçtı?! Göreceksin ben de seni aynı vakitte hatırlayacağım. Sen şahit ol!” (UKY: 117-118)

“Gülsüm yine Behram’la birlikte dersler bittikten sonra okuldan çıktığı zaman Mübariz’i her zamanki yerinde görüp (ağaç kütüğünün üstünde oturmuştu) tebessümünün yerine açıkça görülen bir somurtkanlıkla cevap verdi, adımlarını hızlandırdı. Mübariz’le Behram ise hiçbir şey anlamadan onunla birlikte hızlıca yürüdüler.

- Ne oldu, dün ben aklına geldiğimde saat kaçtı?

- Konuşmayı unutan Mübariz selamsız kelamsız (beklemeden) kalbi çarpa çarpa sordu. ‘Bu niye böyle somurtuyordu?!.. Acaba ne olmuş?!’.

Gülsüm cevap vermedi, parmaklarıyla okul çantasını sıkı sıkı tuttu. Ama Mübariz cevap almadan insanın yakasını bırakmış mıydı, bırakmamıştı. Bu defa da usandırdı:

- Saata baktın mı, saat kaçtı? Öyle sordu ki artık cevap vermemek mümkün olmadı, köprüye Gülsüm’ün evlerine döndüğü yere de az bir yol kalıyordu.

- Hiç aklıma gelmedin. ‘Git başımdan! İşim gücüm bitti bir de senin uzun burnun mu aklıma gelecekti?!’.” (UKY: 119)

“‘Mahv olan’ Mübariz’in iniltili cevabını Behram sonraki zamanlarda sık sık hatırlar ve o zaman acı acı gülümser. Bir daha tekrar tekrar o yeri hatırlıyor, Gülsüm’den bakışlarını çekemeyen Mübariz’den (sanki, şimdiydi) tekrar soruyor:

- Sen! Sen! Sen ne zaman onu hatırladın? Hadise, mekân biraz öne gidiyor. Mübariz yine duruyor, Gülsüm’den gözlerini kaçırarak Behram’ın nihayet gözünün önünü

görmesini sağlayan ve yaralı kalbinde ne zamandan beri sakladığı o iniltili cevabını sanki kendi kendine (yüz bininci defa) fısıldıyor:

- *Benim onu hiç unuttuğum zaman olmuş mu?!” (UKY: 121)*

▪ Mübariz de kendini karaçalı gibi görür ve yıllarca vicdan azabı çeker. Behram’ın yanında kendini daima suçlu hisseder:

“Mübariz nefes nefese otlak yerine geldi:

- *Gelmiş. Selamsız kelamsız ‘iyi’ (‘kötü?’) haber verdi.*

- *Mübariz, sen niçin geldin?*

- *Öylesine... Geldim. Diyorlar, nişanlamış güya. Varis Amcasının oğluyula nişanlanmış.*

- *Allah mutlu etsin. Sanane?*

- *Seni düşünüyorum. Ben senin için söyledim.*

- *Mübariz başını önüne eğip yalan söyledi. Behram’ın genç kalbinde neler olup bittiğini ‘kör’ Mübariz bıktıran sorularını sora sora çoktan öğrenmişti. Mübariz’in sonraları kendi kendine zulmederek azap çektiği, uykusuz geçirdiği geceleri bir değildi, iki değildi. ‘Ben sebep oldum, ben sebep oldum. Ne onu bıraktım hareket etsin, ne de kendim... bir şey yapabildim. Zalimin kızı , zalimin kızı...’” (UKY: 128)*

“...Behram’ın tabutunu komşular, akrabalar acele acele Kehrizli Ark’ın köprüsünden (dünkü yağmurun balçığına bata bata) geçerek köy kabristanlığına götürüp hemen defnettiler. Köprünün diğer tarafında, yolun sağında, Gülsümgilin kilitli kapılarının karşısında Mübariz’in içi (hiç böyle olmazdı) çok sıkıldı, rengi karardı. ‘Behram, Behram...’ kaşları çatıldı.” (UKY: 451-452)

▪ F.K. Kehrizli Ark’ın köprüsünden geçerken arkın suyunda bulaşık yıkayan çocuk yaştaki iki kızın konuşmasına kulak misafiri olur. Birbirleriyle küs olan bu iki kız, Kehrizli Ark’ı aynı kişiye ilgi duydukları Ahmet adındaki bir kişi yüzünden bölüşemezler. Romandaki bu küçük hadisede yaşananlar da aşk ve sevgi konusuna örnek teşkil eder:

“Kehrizli yolla biraz daha ark boyunca gidip sola döndüler. Artık bu yol direkt götürüyordu Behram’ın bahçesinin önüne (Veng Dağı’nın eteğine). Kehrizli Ark yolunun altundan yavaş yavaş suyunun aktığı küçük köprüyü geçtiler. Sol tarafta, Kehriz’in

kenarında iki küçük ve sıska kız çocuğu, üstlerinde allı güllü geniş tumanları, biri diğerinden üç dört metre mesafede, her biri önüne bir yığın kirli kap koyup Kehriz'in suyunda yıkamaya hazırlanıyordular. Bu sıska kızlar birbirine tıpkı bacı gibi benziyorlardı; ikisi de karaca, saçları kirli kirli, acelece toplanmış, yalın ayakları çamurlu kirli bu kızlar on, on iki yaşlarında vardı. Bu 'bacılar' birbirlerine küsmüş gibi duruyorlardı. Ark boyu birbirinden yeterince uzakta her biri kendi kap kacağını üst üste yığmıştı. Biri diğerine bakmak bile istemiyor, yüzlerini ciddiyetle yana çeviriyor, birbirleriyle ortada olmayan 'üçüncü' adam vasıtasıyla konuşuyorlardı. Güya bu 'üçüncü adam' bunların öfkeli sözlerini birinden diğerine ulaştırıyordu. Onların kızgın sohbeti F.K.ye çok ilginç ve komik geldi.

- O adama söyleyin, kaplarını çabuk alsın gitsin. Burası benim yerim. Yoksa...

Öteki kızın ise bu tehdit hiç umrunda olmadı.

- O adama söyleyin ne zaman kaplarımı yıkayıp bitirirsem o zaman gideceğim. Yer hiç kimsenin değil. Buranın sahibi yok.

Küskün kızlar hırslı hırslı arkin suyuna kapları şakırtıyla daldırıp yıkamaya başladılar. F.K. dilciydi, onun dikkatini 'buranın sahibi yok' sözleri çekti ve o, adımlarını yavaşlattı ki bu tartışmanın devamını da işitebilsin. Açıkta ki, bu küskün kızların birbiriyle böyle eda ile konuşmasının sebebi var, büyük ihtimalle bu küçük güzeller ya komşuydular, ya da aynı sınıfta okuyordular, kısacası, bunların arkadaş oldukları belliydi. 'Hey sizi, güzeller...'. F.K gülümsedi. Mübariz kendi düşüncelerine dalıp etrafa kulak asmadan gidiyordu, kızlar umrunda değildi. Aslında, onlar da kızların hiç umrunda değildiler; çünkü kızlar da meşguldüler. Kızların tartışmasının sonunu artık köprüden yeterince uzaklaşmakta olan F.K. zorla işitiyordu.

- Kim birinci geldiyse, yer onundu. Buranın sahibi yok. O adama deyin ki yer gök dağılsa da ben Ahmet'i unutmuş değilim!..

- O adama deyin ki yer gök dağılsa da ben de Ahmet'i unutmuş değilim! Bir de o adama deyin ki benim kaplarımın işi aceleydi. Cabbar Hoca bu akşam bize misafir gelecek. 'Cabbar Hoca' adı hususi iftihar ve gururla çıktı. 'Belli oldu. Güzelller bu Ahmet kimse onu aralarında paylaşamıyorlardı.'

- O adama deyin ki benim işim ondan da acildi. Babam bu akşam yemeğini evde, bizimle birlikte yiyecek..." (UKY: 63-64)

Dostluk: Romandaki önemli sosyal meselelerden biri de dostluktur.

▪ Romanda dikkat çeken ilk dostluk münasebeti romanın asli kahramanlarından Behram ve Mübariz'in arasında kurulmuştur. Behram ve Mübariz ilkokul ve ortaokul yıllarından yetmişli yaşlarına kadar dost kalmayı başarabilmişlerdir. Aslında Mübariz, Gülsüm'den hoşlandığı ve ona daha yakın olmak istediği için Behram'a yakınlık göstermiş; fakat hatasını anladıktan sonra yıllarca kendini Behram'ın nazarında suçlu olarak görmüş ama her şeye rağmen onunla dost kalmayı başarmıştır:

“Aralarında beş altı yaş farkı olsa da Mübariz ile Behram ‘anlaşabiliyorlardı’ nasıl diyorlar ‘kafa dengiydiler’. Mübariz yeni köy mektebinde iki yıl okudu, sekizinci sınıfı bitirdikten sonra (mektepe sekiz yıllık olduğu için) bölge merkezinde köy iktisat teknik okulu vardı, gidip oraya kaydoldu, ara sıra gidiyordu kendi dersine, çoğu zaman gitmiyordu ve gitmediği zaman köye geliyordu; mektebin önüne önce altıncı, sonra yedinci, daha sonra sekizinci sınıfların mektepe çıkışına geliyordu. Onunla dost olmaktan gurur duyan Behram’ı o mektepten çıkana kadar sabırla bekliyor, yan yana Veng Dağı’nın Kamışlık’a giden yolunu yokuş yukarı çıkararak Behram’ın babasının koyunları dağ eteğine yaydığı alana kadar ordan burdan sohbet ediyorlardı...” (UKY: 114-115)

“...Behram sonraki zamanlarda sık sık hatırlar ve o zaman acı acı gülümser. Bir daha tekrar tekrar o yeri hatırlıyor, Gülsüm'den bakışlarını çekemeyen Mübariz'den (sanki, şimdiydi) tekrar soruyor:

- Sen! Sen! Sen ne zaman onu hatırladın? Hadise, mekân biraz öne gidiyor. Mübariz yine duruyor, Gülsüm'den gözlerini kaçırarak Behram'ın nihayet gözünün önünü görmesini sağlayan ve yaralı kalbinde ne zamandan beri sakladığı o iniltili cevabını sanki kendi kendine (yüz bininci defa) fısıldıyor:

- Benim onu hiç unuttuğum zaman olmuş mu?!

Bu sözlerden sonra Gülsüm bu defa yüzünde sırlı bir tebessüm kaçıp gidiyor.

...Kalın kafalı Behram yıldırım çarpmış adamlar gibi olduğu yerde donup kalmadı mı donup kaldı. ‘Ben ne kadar ahmak, ben ne kadar kalın kafalıyım. Oysaki her şey gün gibi aydınlık, ne kadar da açıktı. İki iki dördtü. Dost, dost... Bu da dost. Bu ki... bu ki bu kızı istiyormuş. Görüyor musun beni? Nasıl olmuş da ben bunu duymamışım?! Yani, belki de benden başka herkesin bundan haberi var. Aman, aman, aman... Of, of, of... Ama... Tamam da bana ne oluyor?! Ben niye bu kadar üzülüyorum? İstiyorsa istesin, seviyorsa sevsin. Banane sevsin. Hayır! Hayır!!! Gülsüm, Gülsüm... Gülsümsüz ben...’.” (UKY: 121)

▪ Mübariz dar günlerinde Behram'ın yanında olmuş; yardımını ondan esirgememiştir. Behram'ı son yolculuğuna uğurlayan Mübariz, onun cenazesinde elinden gelen her şeyi yapmış, dostluk görevini yerine getirmiştir:

"...Mübariz haftada bir kez Behram'a eşi Mensume'nin kendi ineklerinden sağdığı süttten bir bidon süt getiriyordu. Behram da borçlu kalmazdı. Aralarında sanki yazılmamış bir sözleşme vardı. Behram ayda veya iki ayda bir Mübariz için en güzel meşhur balını götürüp evlerine bırakırdı. Kısacası, el eli yıkar, el de döner yüzü yıkar, bugün haftası gelmişti..." (UKY: 343-344)

"Kabristanlıktan dönüp bahçeye gelen adamlara eve girme teklifinde bulunuldu. Teklifi Mübariz etti. Tükez kadın çay koymuştu, helva yapmıştı. İçeri geçen az oldu. Onlar da çok oturmadılar, hemen kalktılar. Akrabası yok (ya da işte burdakilerin hepsi akraba değil miydi?!) ailesi yok, kime başsağlığı dileyceklerdi, kendilerine mi?! Mübariz salavat çekti ve Fatiha okudu. 'Sabah değil, ondan sonraki gün ölümünün üçüncü günüydü, bilirsiniz'. Adamlar bir bardak çay içip 'Allah rahmet eylesin' diye diye dağılıp gittiler. Mübariz kaldı." (UKY: 452)

"- Önceki gün bu vakitlerdi. Sen gittikten sonra bu iş nihayet ki bitti. İlk defa onun için okudum. Sevindi.

Yüreği paramparça olan Mübariz: 'biliyorum, biliyorum...' hissetti ki şimdi keder onu boğacak, gözleri yaşaracak; güya boğazını temizledi, mendili ile yine boğazını sildi (bu kez ter yoktu), yine hiç kimsenin yüzüne bakmadı, gözünü dikti yere, artık bir kelime konuşmadı. F.K. onun hâlini anlıyordu. Bu defa (ilk defa) Mübariz'e tuhaf (gecikmiş?) bir samimiyetle baktı." (UKY: 469)

▪ F.K. ile Ayaz'ın dostluğu da romandaki bir diğer dostluk örneğidir. Ayaz F.K.nin Dil ve Tefekkür Enstitüsünden arkadaşıdır. Afak'ı Veng Köyü'ne Ayaz getirmiş, arkadaşının sevgilisini yalnız bırakmamıştır:

"...Ne kadar çok düşünmüştü; çevresi, dostu, tanıdığı en yakın dostu Ayaz defalarca nedeni olmayan yürek sıkıntısından görülmemiş bir sıkıntı çekiyor, bu sıkıntının anlamını, sebebini ise anlamıyor, bulmuyor. Adsız sıkıntı en ağırıdır. Sıkıntının adını

bulduktan sonra, götür onu göğe kaldır, vur yere, çık göğsünün üstüne, al canını, yani elinden geldiği kadar kendini ondan temizle...” (UKY: 412-413)

“Afak ile Ayaz köye Ayaz’ın yepyeni, bembeyaz ‘jikulisinde’ öğleden bir hayli sonra ancak geldiler. Veng Dağı, onları beklenmedik bir tebessümle karşıladı. Bu akşam dünküne hiç benzemiyordu; yaz sonunun sıcak, güneşli, nadir günlerinden biriydi. İki gün önce yağan yağmurun balçığı henüz kurumamıştı. Araba kendi kendine yolu tanıyormuş gibi gelip doğru Radyo meydanındaki postanenin önünde durdu. Ayaz üstü lekelenen, çamur yapışmış beyazlığını unutan yeni arabasına hayıflanarak baktı. Gizli bir sızıltıyla iç geçirdi. Bu iki yabancı insan dışardan bakanların meraklı bakışları altında bundan tahminen üç ay önce F.K.nin güzergahla geldiği yoldan yavaş yavaş gelip kolhoza (mektebe neredeyse bitişik olan binaya) vardılar...” (UKY: 454-455)

Misafirperverlik: Romanda işlenen sosyal meselelerden biri de misafirperverliktir.

- Veng Köyü’ne Çiçekli Yazı’yı okumak için giden F.K., yazının bulunduğu mağaraya en yakın ev olan Behram’ın evinde kalır. Behram, evinde üç buçuk ay kalan F.K.ye oğlu gibi davranır:

“...Bu odaların ikisinde de karyola ve giysi dolabı vardı. Hafif akşam yemeğinden sonra kapıdan içeri girildiğinde bahçeye açılan sağ taraftaki pencereye yakın itina ile seçilen yatak odasının kapısını (bu hususi oda sadece misafirler içindi) bundan iki ay altı gün önce Behram açıp elinde yol çantası yorgunluktan zorla ayakta duran F.K.ye samimiyetle şöyle demişti:

- Bak, güzel oğul, bu oda senin oldu. Dolapta her şey var, temiz çarşaf, yorgan yüzü... Başka neye ihtiyacın olursa haber ver, al. Hiç çekinme. Temizlik her şeyden önemliydi. Bir şey istersen, bak, utanmayasın. Haydi yoldan gelmişsin, yorulmuşsun. Eşyalarını yerleştir, gir odana. Sabah sohbetimizi ederiz. Dinlen. Ha, neydi o, ayak yolu... bahçedeydi, balkondan indin mi, sola dön, yol seni götürecektir. Işığı balkondan yapıp söniyor.” (UKY: 49-50)

“...Tam iki yıl önce biraz şaşırıp kalsa da köy içinde gurur duyarak gezen Behram’ın evi de bahçesi de Dil ve Tefekkür Enstitüsünün çalışanları tarafından ‘istila’

edilip ana ‘askeri’ karargâha çevrilmişti. Veng Dağı’nın tam ortasında, yüz yıllardır insanların dağı kuşak gibi saran, ömür boyu ayak basıp gittikleri yolun sağ tarafında (sol taraftaki kaya parçası Behram’ın evinin üstüne eğilmiş tıpkı akbaba gagasıydı) bir mağara bulunmuştu. Mağaranın içinde dört duvar boyu ilginç işaretler görünmüştü ve elbetteki bu işaretler hakkında ilgili yerlere haberler verilmişti. Haber dönüp dolaşıp sonunda başkentte, Dil ve Tefekkür Enstitüsüne kadar ulaştı.

Enstitüden önce birkaç adam geldi. Mağaraya yakın olduğuna göre (mağaraya ilk giren adam da başkası değildi, kendisiydi) Behram’ın evine toplandılar. Bir günlüğüne işini gücünü bırakan profesör şehirden kalkıp geldi. Behram’ın gururunu, Mübariz’in renginin kaçmasını görmek lazımdı. Ne kadar ısrar ettiyse de profesör strateji (kendi dediği sözdü, strateji!) nedeniyle Behram’ın bahçesinden çıkmamıştı (belki Behram’ın yalnızlığı, üstelik böyle misafirperver olması onun hoşuna gitmişti, belki sebebi başka bir şeydi, kim bilir?!). Profesörün bu kişiye verdiği değer ortadaydı, gece yarısını geçen uzun sohbetten sonra ona güvenip şöyle demişti: ‘Behram, bu yazıyı okumak çok önemlidir, sana diyorum; çünkü görüyorum, sen beni anlıyorsun, ne pahasına olursa olsun onu okumalıyız, inan bana, bu uğurda canımı veririm...’ Behram profesörün bu azmine hayran olmuştu ve hayranlığı bütün yüzünde, hareketlerinde, sözünde açıkça görünüyor ve hissediliyordu. Behram’ın Veng Dağı ile ilgili hatıralarına ilgiyle kulak veren profesör ‘esas bu adam sırla doluydu’ o geceden Behram’a hususi bir hürmetle yaklaşmaya başladı, köydeki bütün işleri onun vasıtası ve yardımıyla hayata geçirmeyi kararlaştırdı. Mağaraya yazıyı öğrenmek için gelenler profesörün yollamasıyla doğru Behram’ın evine gelmeye başladılar.” (UKY: 67-68)

“Dallar yaprak yaprak kımıldadılar. F.K. dün geceki yerine geçip oturdu. Yine keyifle ellerini açıp gerindi, esnedi. Ağzını eliyle kapattı. Bütün bu ‘gerekli’ işleri yaptıktan sonra:

- Yardım edeyim mi sana? Ben de bir iş yapayım... Birden bunun doğru bir şey olmadığını anladı; Behram oraya buraya koşturuyor, o ise rahat rahat oturup yemek, çay bekliyor. Annesi böyle zamanlarda onun için şöyle derdi: ‘Ver yiyeyim, ört yatayım; bekle canım çıkmasın.’ Ama orası şehirdi, kendi eviydi burası ise...

- Behram Dayı!..

- Otur sen, otur evladım senlik bir iş yoktu. Çay hazır, yufkayı suladım; peynir yağ da... hepsi burda. Hiç rahatsız olma...

Elini uzatıp (semaverin arkasından) içinde yağ, peynir bulunan bir kap çıkardı, masanın üstüne koydu.

F.K.nin aklına yine profesör geldi, gülümsedi. Profesör gıpta ile söylüyordu: ‘Bu Behram çok mert adamdır, ne gerekiyorsa yapacak, senin hiçbir sıkıntın olmayacak. Havası temiz, buralara (Bakü’ye) benzemez, sessizlik, sakinlik, güzel tabiat, bir de en önemlisi oğul, sevdiğin iş... Allah’tan daha ne istenir ki?’.” (UKY: 140-141)

Mübariz Veng Köyü’ne gelen Afak ve Ayaz’a karşı ilgili davranıp misafirperver bir tutum sergiler:

“- Olur, olur neden olmasın?! Buyrun, oturun. Ayakta kalma evladım otur. Mübariz tebessümle misafirlere özellikle Afak’a ilgiyle davranarak yer gösterdi, kendisi de yerine oturdu. Mendil çıkarıp yüzünün terini silmeye başladı, ilk aklına gelen burnunu saklamak oldu.” (UKY: 456)

“Çaylarını içip bitirdikten sonra biraz daha birlikte oturdular, ordan burdan konuştular ve Mübariz birden aklına ne geldiyse dizlerine tutunup ayağa kalktı:

- Ben gideyim. Misafirlere benimle gelmek isteyen varsa... soru dolu bakışlarını F.K.ye dikti. Ayaz da F.K.ye baktı.

- Yok, burda bir şekilde kalırız. Bir geceydi, nasıl olsa! Sağ ol.” (UKY: 466)

▪ Romanın tiplerinden Mirze Pirkulu’nun da misafirlerine saygıda kusur etmemesi dikkat çeker:

“- Buyrun muhterem beyler, geçin, oturun. Hoş geldiniz, sobaya yakın oturun. Misafirperverlik kurallarına her zaman uymaya çalışan Mirze Pirkulu, pırıl pırıl parlayan gözlerini kaçırarak nedense özür diledi.” (UKY: 189)

“ - Allah’ım, bizden merhametini esirgeme, Allah’ım, bizi bağışla...- Ali Kumral Yüzbaşı donu yavaş yavaş açılan ellerini ovuşturarak bu sözleri hepsi için mi dedi yoksa kendi kendine bu sözleri fısıldadı mı bilinmedi. Sonra yüzbaşı sağ tarafındaki masaya doğru döndü. Onun genç sefer arkadaşı da konuşmadan onun gibi yaptı. Mirze Pirkulu, sanki bunu bekliyordu:

- *Buyurun, beyler, 'bismillah' deyin. Elimizdeki buydu. Buyurun, ekmeğimi bölüşürseniz beni mutlu edersiniz buyurun, lütfedin...*” (UKY: 191)

Hayvan Sevgisi: Romanda insana duyulan sevginin yanı sıra hayvana duyulan sevgi de dikkat çeker:

▪ Köy hayatı ile iç içe olan Behram küçüklüğünden itibaren hayvanlarla iç içe büyür. Ortaokul yıllarında okuldan döndükten sonra çobanlık yapar, babasına yardım eder. Behram meslek olarak ise arıcılığı seçer. Ünü çevre illere yayılacak kadar iyi bir balcıdır. Behram'ın dostu Medet Kirve ona bir köpek hediye eder. Bozlar adını koyduğu bu köpeği Behram tıpkı çocuğu gibi sever. Bozlar ile Behram arasındaki bu yakınlık hayvan sevgisi konusunda dikkat çeken en önemli örnektir:

“... Behram sabah vakti Bozlar'ı götürüp mağaranın bir köşesine zincirle bağladı. Bozlar daha el kadarken Behram'daydı, onun bahçesinde büyümüştü. Bozlar'ı ona Veng Dağı'nın öbür tarafından dostu Medet Kirve getirip hediye etmişti. Bozlar'ı Behram 'ceylanım' diyerek seve seve beslemişti, her ihtiyacını karşılamıştı, o Bozlar'a, Bozlar da ona çok ısınmıştı, şimdi de onu ilk defa bahçesinden çıkarıp götürüp mağarada zincirledikten sonra ('Böyle gerekiyordu, ceylanım, böyle gerekiyordu') geri dönmeye ayağı asla gitmiyordu ki gitmiyordu. Köpeğin pırıl pırıl ışıldayan gözlerine bakmamaya gayret ediyordu. Ne görecekti ki?! Bozların ona dikilen gözlerinde sadakatten, bir de ışıktan başka hiçbir şey görmeyecekti.” (UKY: 81)

“ - Bozlar kocamandır... Bozlar gelip hayran olan F.K.nin gözünün önünde canlandı. 'Karanlıkta bu, adamı parçalar. Baskerviller'in köpeğiydi'.

- Bozlar başka köpekti. Köpek değil, Bozlar vefalı dosttu, benim her sözümü anlıyor. Adam var, anlamıyor.” (UKY: 214)

“Sık ormanlığı hatırlatan çalı kolları birbirine öylesine yapışıp sarılmıştı ki mağaranın ağzı başka bir göz için Behram Dayı'nın dediği gibi gerçekten görünmez olmuştu.

İçime ilk korku Bozlar'ın mırıltısı ile girdi. Karanlıkta gözleri parıl parıl parlayıp neredeyse etrafına ışık saçıyordu. 'Baskerviller'in köpeği' bunun yanında deve de kulak

kalırdı. Korkunç belki dana boyunda... Behram Dayı'nın ayaklarına dolanıp başını onun dizine sürte sürte parlayan gözleriyle bana öyle manalı manalı bakıyordu ki sanki diyordu: 'Sen de kimsin bakalım? Senin burada ne işin var? İyi ki sen buraya bu adam ile birlikte geldin, tek gelseydin... benden günah gitmişti!'

- ... sssss, Bozlar, güzel Bozlar'dı, Bozlar yiğit Bozlar'dı. Ceylanımdı bu benim...

Behram Dayı bu iri köpeği öyle nazlandırarak seviyordu ki insan buna imreniyordu. Bizi de böyle güzel bir sesle seven biri olsaydı... (UKY: 491)

Evlilik: Romandaki kahraman ve tiplerin evliliğe bakış açıları, bu konu hakkındaki düşünceleri onların evliliğe nasıl bir pencereden baktıklarını gösteren önemli sosyal meselelerden biridir.

▪ Çocukluk yıllarında Gülsüm'e âşık olan Mübariz, onu hiç unutmamasına rağmen evlenip çoluk çocuğa karışır:

"...Asıl hâline acınacak adam benim, Behram'dı, Mübariz değil; uzun burunlu Mübariz hiç değil. Ne olmuş ki Mübariz'e?! Evi barkı, çocukları, karısı (daha o zamanlar genç, hoplayarak gezen Tükez Karı hakkında da acı diller bazı şeyler söyledi, günahı diyenlerin boynuna)... Mübariz hayatını çoktan kurdu..." (UKY: 106)

▪ Romanın tiplerinden Gülsüm de çocukluk yıllarında Behram'a ilgi duymasına rağmen Bakü'de filoloji eğitimi aldıktan sonra yanında kaldığı amcasının oğlu Seyyaf ile evlenir, bir de çocuğu olur:

"Behram o zaman bir defa tesadüfen Gülsüm'le karşılaştı. Üstelik çok kötü bir yerde yüz yüze geldiler, tam Kehrizli Ark'ın köprüsü üstünde ('Kehrizli Ark, söyle sende ne sır var?'). Gülsüm, hakikaten başka bir Gülsüm olmuştu, öncekinden de hayli güzelleşmiş, kendini toparlamıştı (önceleri zayıftı; 'Sen yemek yemiyor musun, Gülsüm?! Galiba sen ağacın dalında yaşıyorsun, onun için böyle inceciksin, sana dal bakıyor...').

İşitmişti, bazı kocakarılar bir müddet ortadan kaybolan kızlar tekrar köye döndüğünde önce onların karınlarına bakıyorlar: 'şiş miş mi, şişmemiş mi?'. Bu bir anlık köprü üstündeki görüşme anında Behram'ın gözleri fırsatını bulup Gülsüm'ün önce gözlerinin içine ilişti, sonra Behram Gülsüm'ün kalbine baktı. Gülsüm'ün kalbi şişmişti. Bu kalbe biri girip orada yuva kurmuştu (hatıralar, hatıralar, 'Ovod'...). 'Ah, kocakarı,

kocakarı...’ Gülsüm hamile değildi, Gülsüm ’ün kalbi hamileydi. Köprüünün üstü... Onların eski veda yeri... Yüz yüze geldiklerinde rengi kıpkırmızı, pancar gibi olan Gülsüm unutup elini gayri ihtiyari saçlarına attı; ama örgüleri yoktu, saçlarını modağa uygun şekilde kısa kestirmişti. Kız başını önüne eğip kalbi yaprak misali titreyen Behram ’ın selamına isteksizce ’selam’ verdi, kendisinin de yüreği aynı şekilde (ama bir şey hissettirmeden) titreye titreye geçip gitti. Vesselam. ’Kalp kırmak neydi, ben sana gösteririm (?)’. Ama niye, niçin, neyin hatrına?! İçi öyle sıkıldı ki...” (UKY: 127-128)

“Gülsüm ise çoktan aile kurmuştu, evlat, torun (iki kız torunu vardı) büyüte büyüte herhalde o da yaşlanmıştı. Herhalde Mübariz de Behram da kalplerinin gizli bir yerinde bunu en azından ümit ediyorlardı. Gülsüm ’den çoktandır hiçbir ses seda yoktu. Babası Eryen öldükten sonra (kırkından, yildönümünden sonra) köydeki evlerinin kilidi bugüne kadar anahtar görmemişti. ’Yaşlanmış, yaşlanmış şüphesiz...’ Gülsüm güzel, genç kalsaydı, adaletsizlik olurdu (adaletsizliğin de böylesi?? Onlar yaşlansın, o yaşlanmasın??). Mübariz ’in bazen Behram ’a hüznü hüznü bakan gözlerinde bu yazıyordu.” (UKY: 130-131)

- Behram, Gülsüm ’e duyduğu derin aşktan dolayı evlenmeyi hiç istemez. Son nefesine kadar yalnız yaşar. Onun için Gülsümsüz bir hayatın anlamı yoktur; bu yüzden onun hayaliyle yaşamayı tercih eder:

“Şimdilerde akşamları evde veya Karağac ’ın altında, Behram önünde bir bardak çay bir başına kaldığı zamanlar (böyle zamanlar ise ne kadar istersen çoktu) okul yıllarını, Gülsüm ’ün unutulmayan tebessümünü minnettarlıkla hatırlıyor ve o an artık ilk zamanlardaki gibi acı çekmiyordu, aksine mutlu oluyordu. Rüyasına o günler giriyordu, Mübariz ’in can yakan ’itirafından’ önce elbetteki daha önce Gülsüm ’ün ona evden ’Ovod’ romanını getirip (şehirden gelen amcası ,Varis Amca’sı, bir kucak kitap getirmişti) ciddi bir şekilde ’kesinlikle okumalısın’ tavsiyesi üzerine kitabı okuması ve okuyup bitirdikten sonra kızı kızdırmak için ’Bu da kitap mıydı?! Okuyamadım.’ diyerek artistlik yapması...” (UKY: 123-124)

“...Ben böyle kaldım. Gülsüm bana el sallayıp çıkıp gitti. Gitti kendisi bilir, ben ise... Gülsümsüz bana hayat mı vardı?! Ah, yazık, çok yazık. O gün o yolu Kehrizli Ark ’a kadar Gülsüm ’ün ardınca düşün gitmeseydi... Şimdi bir şey değişmiş miydi, yoksa...?!”

Gülsüm, Gülsüm acı, hayır elbette artık acı yok; şirin bir hayal gibi her zaman onunladır. Bugün de Gülsüm onun adımlarını sayıyor, hareketlerini düzenliyor, sabah uykudan kalkıp ta geceye kadar kulağında sesi ile gözünde vücudu ile kalbinde huzuru ile onun hizmetindeydi; onu azarlıyor, övüyor, onunla iftihar ediyor, kederleniyor... Gülsüm sürekli şöyle diyor:

- Ben yanında olmasaydım, biliyor musun sana hiç kimse katlanamazdı, sen bunu biliyor musun?

- Biliyorum. Behram ona cevap veriyor, belli etmeden gülüyor, 'Sensiz ben yok olup giderdim' yüreğinde kendi kendine konuşuyor." (UKY: 130)

"'Neydi Mübariz'in iyi adam oluşunun ispatı?' sorusuna ise o gece yatağında oraya buraya dönen, gözlerine uyku girmeyen ve yatamayan Behram'ın tek bir cevabı yoktu. Mübariz uzun zaman önce köye dönmüştü karısı çocukları... kolhoz başkanıydı, Behram ise altmışı çoktan geçmişti; ama ailesi, karısı, çoluk çocuğu yoktu, buna önceden de hiç hevesi olmamıştı, 'külfet kadın, çocuk... yok, yok, Allah aşkına, başka şeyden konuşalım' ısrarla onu evlendirmek isteyen babası çoban Kamervefat ettikten sonra daha hiç kimseyi kandırmaya gerek kalmadı, kendisi için yaşıyordu, bir de arıcılık yapıyordu, çünkü Behram arıcıydı, hem de iyi arıcıydı..." (UKY: 129)

▪ F.K., Afak ile uzun bir birliktelik yaşamasına rağmen evlenmekten kaçınan bir erkektir. Afak'ı çok sevmesine rağmen en küçük bir soruna bile tahammül edemez. Evlenmeleri konusunda ısrarcı olan Afak'ın annesine ise çok kızgındır:

"...Afak ile bağdaki o sohbet ise hiç unutulmadı ki unutulmadı. Ne söylemediler ki birbirlerine?! Hepsini bir eşeğe yüklesen götüremezdi. 'Böyle iyi oldu. Canımı kurtardım, sora sora kanımı içip bitirecekti beni, çok güzel oldu. Hele sen bana bir bak. Böyle sevmek mi olur, benim sevmem de adam gibi değil. Yok daha neler! Gitsin işine. Ama... Bu nasıl olabilir ki? Ben ona ispatlasam ki doğrusu benim dediğimdi o ise bana yalan diyor ben hiç haklı değilim. Off... Bende akıl mı var? Yoktu, vallahi yoktu. Bitireceksen bitir bu meşakkati, bu azabı, F.K. bitir. Bitirmezsen hiç adam değilsin!.." (UKY: 43-44)

"- Böyle sevmek mi olur?! 'Seviyor...' Adam gibi sevmek yok mu bu dünyada?! İnsanın hayatını zehrediyorlar; gününü mahvediyorlar, adını da koyuyorlar: 'Sevgi'. Başka şey yok, sadece beni düşün, benimle kal, beni koru... Bu muydu sevmek?! Böyle

sevmek mi olur Behram Dayı? Sevgi böyle mi olur? İnsanlar sevmiyor mu? Onlar da seviyor. Bu beni seviyormuş... Yok, vallahi bana lazım değil. Billahi lazım değil. Kanımı emiyor kanımı Behram Dayı. Sence bu yazıyı okumam neden bu kadar uzadı? O yazı benim için hiçbir şeydi. 'Yalansa...' İnanmıyor musun? Beynimin içinde sadece onun sesi var, her an onunla kavga ediyorum. Ahmakça sözleri giriyor aklıma, çıkıyor mu ki?! Aklımı toplayamıyorum... Bak, buraya gelmemin üzerinden ne kadar vakit geçti. Bir ay... bir ay!..” (UKY: 332)

“- Vallahi ve billahi bana böyle sevgi lazım değil. Biliyor musun, -F.K.nin sesi birden bire yabancılaştı- bunun akıl hocası var, bunun cadaloz bir anası var... Sen onu tanıyorsun. Hepsini o ana yapıyor.” (UKY: 332)

“ - Niye, be evladım, nişanlın değil mi? İstiyorsan burda kalsın, istiyorsan Mübarizgile gönderelim. Orası rahattır. Hiçbir şey düşünme.

- Yok, yok, sen ne söylüyorsun?! Benim ona sarf edecek vaktim mi var? 'Bütün hayatımı zaten aldı elimden, aldı...' O burda kalırsa yazı işi kalır, mağara da cabası. Her gün diyecek, oraya gidelim, buraya gidelim. O ormanı alt üst edelim, bu kayaya tırmanalım. Gitme gözümün önünden, geçerim kendimden...' (UKY: 334)

“ - Peki ne zaman evleneceksiniz? Evlenseniz belki bu konu da kapanır, öyle değil mi? Behram ciddiyetle sordu.

- Kanımı emiyor bu benim, kanımı. Ben bununla evlensem iki ay sonra kalp krizi geçiririm. 'Eh, bu da evlenmekten başladı.'” (UKY: 335)

Meslek Aşkı: Romanda dikkat çeken sosyal meselelerden biri de mesleğe duyulan aşktır.

▪ Romanın genç ve yetenekli kahramanı F.K. Dil ve Tefekkür Enstitüsünün başarılı Türkologlarından biridir. Çiçekli Yazı'yı okumak için Veng Köyü'ne gelen F.K., hiç kimsenin okuyamadığı bu yazının sırrını çözmek için gece gündüz çalışır. O, alanında yetkin ve çok hırslı bir Türkologdur:

“...Profesörün Çiçekli Yazı'nın okunuşu ile ilgili inandığı yegâne adamı; F.K.yi demek ki herkes çoktan 'deşifre' etmişti. Profesör de artık bunu gizlemiyordu: 'Başarırsa o başaracak. Gençti, kabiliyetliydi...'” (UKY: 230)

“Oda ölü bir sessizliğe boğulmuştu. 'Bir şey mi yapılacak ilk akla gelen F.K.ydi. Konferansa gidecek bir kişi var; kim gitsin F.K., gazeteye kim röportaj versin F.K., televizyonda kim programa çıksın, F.K.. Nereye baksan F.K., sola bakıyorsun F.K., sağa bakıyorsun F.K.'” (UKY:238)

“'Nereye baksan F.K.; sağa bakıyorsun, sola bakıyorsun, ileri bakıyorsun F.K.' şeklinde düşünenler hiçbir zaman 'arkaya bakıyorsun F.K.' diye düşünmüyordular: 'Adalet dinin yarısıdır.' isteseler de böyleydi istemeseler de F.K. her zaman ilerideydi.” (UKY: 239)

“Behram gerçekten F.K.yi beğenmişti. Terbiyeli, anlayışlı, bilgiliydi; ciddiyeti de vardı. Sert mizacının altında ise mülayim, yumuşak kalpli bir gençti, karşısında oturmuş düşünceli düşünceli çayını içiyor Çiçekli Yazı'yı düşünüyordu. İşine, sanatına âşık birisiydi...” (UKY: 144)

“'Genç ve yetenekli' F.K.nin profesyonel damarı tuttu. 'İnilti' elbette bu bir anahtar söz olabilir. 'inilti' ya da 'enilti' bir fark yoktu. 'v'sesi ise... kelimenin her yerinde kullanılabilir, burda kelimenin başına gelmiş. 'v'yi çıkar at sonra da eniltiden iniltiye git veya tam tersine iniltiden eniltiye git önüne de bir 'v' getir koy bu da sana Veng Dağı'nın etimolojisi. Aklından boş boş geçen bu 'anlamsız' düşüncelerden keyfi yerine geldi; gülümsedi, sevindi.” (UKY: 86)

▪ Romanda mesleğini severek icra eden kahramanlardan biri de Behram'dır. O, eğitimini yarıda bırakmış, çocukluk yıllarında çobanlık yapmıştır. Ancak ilerleyen yıllarda arıcılığı meslek edinmiş ve bu meslekte adından övgüyle bahsettirecek kadar ün kazanmıştır:

“Behramgil bütün nesil (yalnız babası hariç, babası çobanlık ederdi) ne zamandan beri, belki de yüz yıllardır arı yetiştirirlerdi. Behram'ın balını bölge merkezinden gelip götürürlerdi; misafirler ve görevli insanlar için. Temiz olurdu, şeffaf olurdu, tatlı olurdu,

hakiki çiçek balıydı. Behram arı yuvasına ilaveten hiçbir şey katmazdı. Avludaki petekler (on beş, ya da yirmi petek olurdu) kapıdan girildiğinde sağ taraftan satranç gibi çapraz düzülmüşlerdi...” (UKY: 38-39)

“...Behram ise altmışı çoktan geçmişti; ama ailesi, karısı, çoluk çocuğu yoktu, buna önceden de hiç hevesi olmamıştı, “külfet kadın, çocuk... yok, yok, Allah aşkına, başka şeyden konuşalım” ısrarla onu evlendirmek isteyen babası çoban Kamervefat ettikten sonra daha hiç kimseyi kandırmaya gerek kalmadı, kendisi için yaşıyordu, bir de arıcılık yapıyordu, çünkü Behram arıcıydı, hem de iyi arıcıydı...” (UKY: 129)

Sadakat ve Emanet: Romandaki önemli sosyal meselelerden biri de sevgide vefa ve emanete gösterilen değerdir.

Behram'ın Gülsüm'e olan ölümsüz aşkı romanda sadakat duygusunun en güzel örneğidir. O, Gülsüm'ün aksine yalnızlığı seçer. Behram için Gülsümsüz hayat bir hiçten ibarettir. Bu yüzden asla bir başkası ile birlikte olmaz, bir gülüşe bir ömür adar.

▪ Behram'a Gülsüm'den kalan tek yadigâr Ovod adlı kitaptır. Gülsüm kitabın kahramanı Ovod kadar güçlü gördüğü Behram'a bu kitabı okuması için verir. Behram, yalnızlığına ortak olan bu kitabı defalarca okur ve kutsal bir emanet gibi ölene kadar saklar. Nitekim ölüm döşeğinde son arzusu da bu kitabın Gülsüm'e ulaşması olur. Bu emaneti sahibine ulaştırma görevi F.K.ye düşer. F.K., çok sevdiği Behram Dayısının son isteğini yerine getirerek ona en büyük iyiliği yapar:

“Şimdilerde akşamları evde veya Karağac'ın altında, Behram önünde bir bardak çay bir başına kaldığı zamanlar (böyle zamanlar ise ne kadar istersen çoktu) okul yıllarını, Gülsüm'ün unutulmayan tebessümünü minnettarlıkla hatırlıyor ve o an artık ilk zamanlardaki gibi acı çekmiyordu, aksine mutlu oluyordu. Rüyasına o günler giriyordu, Mübariz'in can yakan 'itirafından' önce elbetteki daha önce Gülsüm'ün ona evden 'Ovod' romanını getirip (şehirden gelen amcası ,Varis Amca'sı, bir kucak kitap getirmişti) ciddi bir şekilde 'kesinlikle okumalısın' tavsiyesi üzerine kitabı okuması ve okuyup bitirdikten sonra kızı kızdırmak için 'Bu da kitap mıydı?! Okuyamadım.' diyerek artistlik yapması...

- Çok da bilirsin ya?! Gerçekten hoşuna gitmedi mi? Gitmiş, gitmiş... gözlerinden anlıyorum hoşuna gitmiş, benim hoşuma gitti. -Gülsüm kızardı- Behram sen

sanki Ovod gibisin, biliyor musun? Onun gibi uzun boylu ve güçlüsün... Ver, ver şunu.”
(UKY: 123-124)

“...Bir defasında öğle vaktiydi, onun yatak odasına bir şey için girmiştım. Baktım, uzanıp kitap okuyor. ‘Ovod’du. Bu onun benim gördüğüm okuduğu tek kitaptı, her zaman da ortadan katlanan sayfaları olurdu. Bu defa da öylece ortadan katlanmıştı, ‘anlaşılan bu adam hayatı boyunca bir kitap okumuş onu da yarısına kadar’ diye düşündüm. Sonraları anladım ki Behram Dayı bu romanı neredeyse ezbere biliyor. Niye ‘Ovod’? Bunu ondan sorduğumda ‘Ben de bilmiyorum’ dedi, ama dudağının ucuna konan ılık bir tebessüm (sanki bu tebessümü birinden borç almış gibiydi, onun tebessümü değildi), bu tebessüm ‘Sorma, bu benim sırrım değil.’ dedi.” (UKY: 498)

“- F.K., evladım, bir buraya bak... Behram’ın güçsüz sesini işiten F.K. hemen onun yanına geçti.

-... buraya gel, yaklaş.

Behram’ın elinde nerden çıkardıysa bir kitap vardı. O, bu kitabı F.K.nin yanında yastığının altından çekip çıkardığı beyaz bir bezin (torba gibi bir şeydi) içine koydu, ve torbayı güçsüz eli ile ona uzattı:

Al bunu. Hâline uymayan kalın bir sesle rica mı etti, emir mi ?!

- Neydi bu, Behram Dayı?

- Al. Söyleyeceğim. Senden son bir defa...

- O nasıl sözdü, Behram Dayı?! İçi daralan F.K. onun sözünü kesip ‘maskaralık’ yapmaya başladı. Diğer paralel dünyaların birinde sen bu an buradaki Behram Dayı’ya bakıp güldükçe gülüyorsun. Gülmüyor musun?

- Öyle gülüyorum... Behram hafifçe gülümseyip başını salladı. Sen hele al bunu.

F.K. beyaz torbadaki kitabı eline aldı. Torbanın açık ağzından görünüyordu, baktı ki ‘Ovod’ kitabıydı, Voyniç’in meşhur ‘Ovod’u. Behram Dayı’nın okumaktan yorulmadığı ‘Ovod’. Çok eski bir yayındı, kitap çok eskimişti.” (UKY: 444)

“F.K.nin üzüntüden boğazı düğüm düğüm olmadı mı oldu. Nefes alamadı. Bir müddet ikisi de konuşmadı.

Bir müddet sonra:

- Dinle, kesme sözüümü. Behram'ın bakışı sertleşti. Ben kendim böyle istiyorum. Bilesin... bilesin ki benim için böylesi daha iyidir. Hasretle beklediğim son bir şey kalmıştı... onu da sen şimdi gerçekleştirdin. Sana bir söz diyeyim aklında tut. Gerçek tarih işte buydu... Her insan anlamaz. İsteğim... ise..." (UKY: 445)

" ... - 'Ovod'u mu okuyorsunuz? -Başımınla onun elindeki kitabı işaret ettim.- İlginç kitaptı.

- Evet, 'Ovod'dur. Bir daha okumak istedim. Niye sordun?

Ben daha fazla uzatmadım. Her şeyi zaten teker teker ona soramayacaktım. Aslında, söze artık öyle bir hacet de yoktu. Çantadan bir beyaz torba çıkarttım. İçinde kitap vardı. Bu da 'Ovod' kitabıydı. Behram Dayı'nın son nefesinde bana verdiği kitap. Behram Dayı'nın son isteği. Torbayı kadına uzattım:

- Bu... sizindir.

- Nedir bu?

- Bu ... bu da kitap. 'Ovod'dur...

O konuşmadı. Dikkatle yüzüme baktı. Torbayı benden alıp titrek parmaklarıyla sıvazladı. Tebessümü yüzünden kaybolmuştu.

- İstiyorum, bilesiniz...

- 'Sus...' - gözleriyle rica etti. - 'ne olur, evladım, sus... '.

Hiçbirimiz artık bir kelime konuşmadan birlikte oturup bir müddet bu kızcağızların birbirleriyle çekişmesine, kaçışıp gülüşmesine baktık. Sessizliği o bozdu:

- Torunlarım... Gülsüm Nine sesinde sıcak bir yumuşaklık, nihayet, konuştu.

- Güzel çocuklar. Ben gideyim. Bu onun son isteğiydi. Ayağa kalktım.

- Sağ ol, evladım. Onun 'sağ ol'u 'hoşçakal' demek değildi.

Gülsüm Nine elindeki beyaz torbayı ve içindeki kitabı yine de parmakları ile okşaya okşaya oturduğu yerden bana kederli kederli (hüzünle) baktı. Bu bakış yavaş yavaş yarasını korumaya çalışan çok ince, çok hazin ve çok aciz bir tebessüme büründü. Gerçekten, ben çok tebessüm görmüştüm, ama böylesini görmemiştim. Gerçekten, gülümser Gülsüm onun hakkında denildiği gibi güzeller güzeliymiş.

Ama o tebessümün gelip konuştuğu yeşil (mavi, menekşe?) gözlerin içinde benim gitmemi sabırsızlıkla (bir başka dünyada ise sabırla) bekleyen iki damla yaş vardı. Belki de bana öyle geldi, kim bilir?!" (UKY: 521-522)

Allah İnanıcı: Romanda önemi vurgulanan sosyal meselelerden biri de Allah'ın varlığına imandır. Romanda Allah inancını yansıtan birçok örnek vardır.

- F.K., Çiçekli Yazı'yı okuduktan sonra tarifsiz bir hüznün yaşar. Behram'ın ölümünden sonra içine daha çok kapanan F.K., Hadiselerin Ufuğu'nun bir aldatmaca olduğunu ve yanıldığını anlar. Gerçeği tam anlamıyla bilmenin yüce yaratıcıya mahsus olduğunu düşünür:

“...Artık F.K. Çoban kalpağında yapayalnız kalmıştı. Ayaz ile Afak'ı öğleye yakın uğurladı. ‘Sabah ‘üç yemeği var’ burda sizin göreceğiniz bir iş yoktu ben kendim üç yemeğinden sonra dönerim. Sonra vakit bulup birlikte geliriz, buralar kesinlikle çok güzeldi. Veng Dağı daima sisli dumanlı ama yeşil manzaralı dere...’ kılı yüzü (aslında yüzü değil, burnu) pencereye yapışmıştı, dışardaki karanlığın içinden artık bir şey seçemiyordu, karanlık, zifirî karanlık her şeyi yutmuştu ve birden bire F.K.nin içi yine sıkılmaya başladı. Biraz önceki huzur nereye uçup gitti?! ‘Niçin? Niçin?’. Artık yağmur misali gözünden akan yaş damlaları yüzündeki kılların arasından geçip çenesine kadar iniyordu ve F.K. bir de baktı ki omuzları titriyor, hıçkırık onu boğuyor. Niye böyle oldu, F.K. bundan bir şey anlamadı. Elbetteki anlayamazdı da. Çünkü biz kendimizde olan mahiyeti değil neticesini biliyoruz. Gerçeği bilmek bize lütfedilmemiş. Bunu bilmek bizim kismetimiz değil. Hiç kimse bunu bilmiyor. Hayatını buna harcayanlar var, kalbini, bunun için satanlar var beyhude, beyhude, beyhude... Bunu ancak bu akşam, bu an göklerin yüzüne yeniden çekilen sihirli tiyatro perdesinin karşısında (belki de arkasında) oturup büyük bir merak, dikkat ve sabırla sahneye, sahnedekilere bakan o bir olan, o tek ve yalnız olan aziz Allah'ımız bilir.” (UKY: 485-486)

- Allah inancını yansıtan bir diğer örneğe romanın tiplerinden Patriarh'ın medrese hocası Molla Güleli'nin gördüğü rüyada rastlarız. Bu örnekte Allah ve ahiret inancı açık bir şekilde görülür:

“Kendime geldiğim zaman ilk şunu gördüm ki baştan başa gökkuşağının içindeyim. Burası aslında ufuktu. Her zaman uzaktan hasretle bakıp can attığım, hiçbir insanın yaklaşmadığı mekân! Bütün gerçek hadiselerin meydana geldiği yer. Hatırladığım, hatırlamadığım, bildiğim, bilmediğim, duyduğum, duymadığım her şeyin ufkunun tam ortasına gelip düşmüştüm. Beni buraya getiren meleklere benzer (bunların da tam

omuzlarının ortasından bembeyaz kanatları açıyordu ama gökkuşağının içinde bu kanatlar son derece, son derece ahenkliydiler, toprakta sürünmüyorlardı, bu melekler meydana tavus kuşu gibi açmışlardı kanatlarını) diğer melekler, birbirinden güzel, birbirinden büyüleyiciydiler. Üçtü, beşti melekler aldılar beni aralarına. İçimden geçti ki herhalde ecelim geldi, ben de canımı teslim ediyorum. Bunu düşünüp cesaretlendim. O tarafa bu tarafa bakıp gördüm ki meleklerin arkasında büyük ve dairevi aya benzeyen düzen var, içinden ışık veriyor, yanıp sönüyor, yanıp sönüyor. Meleklerin biri baktı ki ben nihayet kendime gelmişim, gözlerimi açmışım ve her şeyi anlıyorum (ve hem de anlamıyorum!), eli ile bu diğerlerine işaret verdi ve bu diğer melekler beni omuzlarımdan itekleyip oturtular çimenliğin üstüne. Sonra bu baş melek yüzünü (güzel suretini!) benim yağmurdan ıslanan yüzüme yaklaştırıp dikkatle beni incelemeye başladı. Onun bakışları bıçak gibi (ancak ağrısız bir halde) saplanıyordu benim gözlerimin tam içine ve oradan geçip kalbimin derinine, benim aklıma gelmeyen yerlere gidiyordu. Bu hal ne kadar sürdü bilmedim. Baktı, baktı, sonra döndü arkadaşlarına. Ne ise bir cereyan geçti bunların arasından birbirine. Sonra bu baş melek bir daha yüzünü çevirdi bana, yüzünde ise ne sertlik vardı ne de mülayimlik hiçbir ifade yoktu. Bizim öz dilimizle temiz ana dilimizle bana sordu:

- Korkuyor musun?

- 'Hayır'. Ben ancak başımı sallayarak cevap verebildim, sesim ise çıkmıyordu.

- Korkma. Baş melek beni 'ışitti', benimle yine temiz öz dilimizle konuşuyordu, beni sakinleştirmek istedi. Bizden sana zarar gelmez. Senin Allah'ın var, ben biliyorum, onun için de korkma. Senin Allah'ını ben tanıyorum. Senin Allah'ın benim dostumdur. Onun için korkma, hiç korkmayasın...

- Başüstüne, Allahım'a kurban olayım. Korkma diyorsan, korkmuyorum. Allahım'a and olsun, zerre kadar korkmuyorum, dedim.

- Bak bu tarafa. İyi olacak, her şey iyi olacak. Götürecekler seni evine. Evine gitmek istiyor musun?

- Öyle istiyorum, öyle istiyorum ki... Peki ben ölmedim mi, diye ümitle sordum.

- Yok sen ölmedin. Baş melek gülümseyip bana cevap verdi. Seni buraya yanlışlıkla getirmişler. Şimdi evine geri götürecekler.

Bak, bu zaman ben, hakikaten, korktum, korku yüreğimi ikiye bölüp içine öyle inançla girdi ki kendi kendime dedim: 'Ölmemişim, ama şimdi gerçekten öleceğim! Nasıl yani, beni buraya yanlışlıkla mı getirdiler?! Nasıl yani, senin Allah'ın benim dostum mudur?! Ben şimdi Allahım'a ne cevap vereceğim kıyamet gününde?!'.

Gözlerim gayri ihtiyari kendi kendine kapandı. Bir kapatıp bir açtım, gördüm ki evimde, odamda, yorgan döşeğimin içindeyim...” (UKY: 313-314-315)

▪ Yine Behram ve F.K.nin konuşmalarında da Allah inancını yansıtan örneklere rastlanır:

“Daha karanlık tam çökmemişti, ama gökyüzünde orda burda ışıklı yıldızlar artık görünmeye başlamıştı. ‘Hadiselerin Ufuğu’ henüz açıkça görünmüyordu. Karağac’ın dalları yapraklarını birbirine yakınlaştırıyor, değdiriyor; bu yapraklar uğursuz bir hışırtıyla biri diğerine sarılıyordu. Sonra yine uzaklaşıyorlardı, sonra yine hışırtı... Behram sıcak çaydan bir yudum alıp boğazını temizledi:

- Şu doğrudur ki ‘sen iyi bilirsin’ gökte öyle yıldızlar var ki kendileri çoktan sönüp kaybolmuşlar ışıkları ise yeni yeni bize gelip ulaşıyor? Galiba onları gözle görmek hiç mümkün değil?! Behram elindeki bardağı usulca masanın üstüne koydu, peynir dürümünü alıp ısırıldı: ‘Şükürler olsun sana Allah’ım’ diyerek her zamanki gibi zevk ve iştahla (sanki pilav yiyordu) yemeye başladı...” (UKY: 319)

“Artık yirmi dakika olmuştu ki F.K. soğuktan (çok soğuktu) nerdeyse titreye titreye tıpkı dünkü gibi bir ayağının üstünden diğer ayağının üstüne zıplıyordu. “Gelmeyecek. Görüşmek için böyle ayrılmazlar. Dün yolda... yüzüme bile bakmak istemedi. Tramvaya doğru öyle hızlı gidiyordu ki... sanki hiç... ben bunun yanında değilim. Bense (bunu hatırladığında öfkesinden kanı damarında dondu) bense çocuk gibi... çocuk, çocuk gibi... düştüm bunun peşine... Allah kahretsin. Yok! On dakika daha bekleyeyim. Sonra çıkıp giderim. Dört buçuktan... bir dakika daha! O tarafa geçemez! Dörde anlaşmıştık, hayatta olmaz. Demek ki kısmet değilmiş, değilmiş... değilmiş... demek ki böyle olması gerekiyordu. Allah her şeyi kendi düzenliyor.” (UKY: 396-397)

“...Uykuya dalmak ise hastalanmak demektir. Hastalanmak? Asla!.. Hastalanmak şimdi yasak! Yasak! Bütün gücünü toplamalıydı, bütün gücünü. Son hamleye hazırlanmalı sonuncu ihtimali de gözden geçirmeli; ancak bundan sonra elini taşın altına koymalı. Allah izin verirse, böyle olmaz inşallah böyle olmaz. Tuhaf bir şefkatle Karağac’ı daldan dala budaktan budağa inceledi. Karağac yaprak yaprak hışıldıyordu.” (UKY: 44-45)

“...- Seni de... yazıyı okumaya mı gönderdiler? Çiçekli Yazı'yı, demem o ki okumaya mı geldin?

Genç adam gülümsedi, yani 'ne bileyim, bakalım Allah nasip ederse, inşallah...'. Mübariz ise başını manalı bir şekilde sallayarak 'evet diyerek' ciddiyetini yine de bozmadı ve mektubu açıp usulca (dudaklarını sessizce kıvıldatarak oldukça sessizce) içinden okumaya başladı.” (UKY: 54-55)

▪ Romanın tiplerinden Mirze Pirkulu ve Ali Kumral Yüzbaşı'nın konuşmalarında da Allah inancına rastlarız:

“Atlar yüksek sesle sümkürip başlarını öne eğdi. Kara renkte olmasaydı, bu alçak evi içinde gizleyen bahçenin tahta kapısı ya görünecekti ya görünmeyecekti; onu o bir olan Allah bilirdi. Kul bunu bilmezdi. 'Allah'ım sen bizi bağışla bağışla ki adını anmaya kendimizde bir daha kuvvet bulalım..’ .

'Allah'ım, beni bağışla!' Bu sözleri ilerdeki atın üstünde eğilip oturmuş Ali Kumral Yüzbaşı yavaşça dile getirdi. O, atın dizginini elinde birleştirerek attan aceleyle indi; o vakit diğer atlıya da başı ile işaret etti: 'İn, geldik.' dedi. Diğer atlı daha gençti, kıskıvrak bir şekilde (sanki bu ağır ve yorucu yolu gele gele nerdeyse buzdan heykele dönen sanki o değildi) atından yere atladı.” (UKY: 187-188)

“Mirze Pirkulu rüyanın bu yerinde ter içinde ürperip uyandı. Başını yastıktan kaldırıp uykulu gözleriyle pencereye baktı. Pencere dışarı taraftan tamamen beyaz perdeye bürünmüştü. Kar hâlâ yağıyordu, Mirze Pirkulu endişeli endişeli yarı soğuk yarı sıcak yatağında bir o yana bir bu yana döndü. Su içmek ve dışarı çıkmak istemiyordu. Bir ah çekti: 'Göklerin karı, yağmuru bitecek değil, kudretine şükür, Allah'a...' ve yeniden gözlerini kapadı...” (UKY: 201-202)

“-Allah'ım, bizden merhametini esirgeme, Allah'ım, bizi bağışla...- Ali Kumral Yüzbaşı donu yavaş yavaş açılan ellerini ovuşturarak bu sözleri hepsi için mi dedi yoksa kendi kendine bu sözleri fısıldadı mı bilinmedi. Sonra yüzbaşı sağ tarafındaki masaya doğru döndü. Onun genç sefer arkadaşı da konuşmadan onun gibi yaptı. Mirze Pirkulu, sanki bunu bekliyordu:

- Buyurun, beyler, 'bismillah' deyin. Elimizdeki buydu. Buyurun, ekmeğimi bölüşürseniz beni mutlu edersiniz buyurun, lütfedin...” (UKY: 191)

Sabır: Romanda önemi vurgulanan bir diğer sosyal mesele sabırdır.

▪ F.K., Çiçekli Yazı'yı okuma sürecinde en çok ihtiyaç duyduğu şeyin sabır olduğunu fark eder:

“Gözleri şaşkınlıktan büyüyüp kalmış F.K. ise Behram'ın sesini artık işitmiyordu, çünkü birden başını kaldırıp duvardaki nakışları görmüştü. O, Bozları da Behram'ı da unutmuş, donup kalmış bir halde, hayret ve merakla gözlerini mağaranın eğri büğrü duvarlarına nakşedilmiş Çiçekli Yazı'ya dikip çekemiyordu. F.K. mucizeler âlemindeydi. Kâh bu duvara, kâh öbür duvara bakdıkça bakıyor, gözü karanlıkta zor seçse de zihninde Çiçekli Yazı'nun bildiği bir suretini canlandırmaya çalışıyor, tanıdığı bir nakışa gözü iliştiğinde seviniyor, gözü gülüyordu. Yüreğinin çarpıntısı aklından geçenlere karışmıştı: ‘Bu da Çiçekli Yazı. Bu da hayatın asıl manası. Bu meydan (etrafına bakınıp -mağaranın, enini boyunu tahmini de olsa göz kararı hesapladı, eğri büğrü yerlerini sayamadı, eni dört boyu altı metreydi-), bu da... (‘şeytan’ demek istedi, söyleyemedi) bu da Çiçekli Yazı! Buyur F.K., göster maharetini. Hepsi senden maharet bekliyor. Sabır ve metanet! Sabır ve metanet!..’.” (UKY: 175)

“...Gidip telefon edeyim bakalım ana kız bunlar daha ne dolap hazırlamışlar?! F.K. sabahleyin gidip radyo meydanındaki postahanedeki Bakü'ye telefon etmeye ve Afak'ın buraya gelişini engellemeye kesin karar verdi. Bu karara varduktan sonra huzursuzluğu kuş gibi uçup gitti. O kendini, kendi meselelerini düşünmeye başladı. Çiçekli Yazı yine ‘alınmaz kale’ gibi karşıda durdu. Ama kalenin kapısının üstüne bu defa bir afiş asmışlardı: ‘Gel, gel F.K. bizi oku. Hoş geldin. Sabır ve metanet! Sabır ve metanet!’. Bunu okuyabilmişti ki... Yok, daha neler! Böyle giderse delirir...” (UKY: 335)

▪ Afak'ın hastalığını öğrenen F.K., çok üzülür; onu teselli etmeye çalışan Behram'ın F.K.ye verdiği telkin ise sabırdır:

“Düşünceli bir halde Behram avcunun içiyle sofradan ekmek kırıntılarını silip temizlemeye çalıştı:

- Bir de... Evladım bu tahlilleri götürüp bir başka doktora da gösterebilirsin?!

- Dedim, ama hiçbir anlamı yok. Başka doktorlar da bakmışlar. Cevap aynıymış.

F.K.nin sesi neredeyse titredi. Yani... yani öyle anlaşılıyor ki o ölecek, Behram Dayı?

- *Yok, güzel evladım, sen niye böyle konuşuyorsun? Niye kötü düşünüyorsun?! Allah dert verince derman da verir. İçini sıkma. Sabır. Sabret. Dinle beni: Allah sabırlı kulunu sever. Hani buraya geliyordu, ne oldu?" (UKY: 344-345)*

Ölüm: Ölüm kavramı romanda en çok işlenen sosyal meselelerden biridir.

▪ Mağaranın Ruhu Behram'a duvardaki nakışlara elini süren kişinin öleceğini söyler. Nitekim romandaki ölüm hadisesi de çoğunlukla bu yüzden gerçekleşir. Cafer Hoca'nın ölümü bu hadisenin romandaki ilk örneğidir. Cafer Hoca Çiçekli Yazı'yı okumaya ilk gelenlerdendir. Çiçekli Yazı'nın nakışlarını resmeden Cafer Hoca duvardaki nakışlara elini sürdüğü için vefat eder:

"Aklı fikri Çiçekli Yazı'da olsa da F.K., sanki Behram'ın ne düşündüğünü hissetti:

- *Cafer hoca vardı, ilk gelenlerdendi, yazının şeklini kağıda çizmişti, hatırlıyor musun? Somurtkan bir adamdı...*

- *Hatırlıyorum. Allah rahmet eylesin. Profesör ikinci kez geldiğinde niye öyle oldu, diye sordu bana.*

- *Hiç yoktan yere öldü. Araba tam evlerinin önünde vurdu ona. Yere yıkılmasıyla ölmesi bir olmuştu, rahmetli...*

Behram bakışlarını gizledi:

- *Hayat işte... 'Onun da parmakları nakışların üstünde çok gezdi, ah ah...'. " (UKY: 145-146)*

" - ... Cafer, Cafer Hoca... Hayıf ona. Ayaz kafasını salladı.

- *Yazık, çok yazık. Köye geldiğinde bir gece bizde de kaldı. Arif adamdı, çok iyi el kabiliyeti vardı. Bana göstermişti. Yaptığı resimde Çiçekli Yazı'daki çiçekleri aynen olduğu gibi benzetmişti, yazık... " (UKY: 461)*

▪ Romanın meraklı ve ihtiraslı tipi Kulam Hüseyin Çiçekli Yazı'ya dokunduğu için ölen ikinci kişidir. Ömründe bir kez olsun hastalanmamış manda gibi kuvvetli bir adamdır. Kulam Hüseyin, mağaradaki Çiçekli Yazı'yı gördükten sonra öğrencilerine de göstermek ister; asıl amacı ise Çiçekli Yazı'nın altında yatan esrarengiz sırrı öğrenmektir. Çiçekli Yazı'ya dokunduğu için ihtirasının kurbanı olur ve ölür:

“Behram batıl şeylere inanmasa da Mağaranın Ruhuna inanıyordu. Mağaranın Ruhunun ettiği tehdidin boşuna olmadığına inanıyordu. Çünkü Kulam Hüseyin Hoca elini nakışlara vurduktan sonra ruh nasıl dediyse öyle oldu birden bir gecenin içinde öldü. Behram’ı ruhun tehdidine inanmaya mecbur eden, kanını damarında donduran ruhun onun beynine gönderdiği o tuhaf sest, bu ses korkunçtu. Mağaranın Ruhunun bakır gibi çınlayan, nerden geldiği bilinmeyen bu korkunç sesini Behram hatırladığında morali bozuluyordu.” (UKY: 145)

“Behram’ın hiç hoşuna gitmedi, Kulam Hüseyin Hoca mağaranın duvarındaki nakışları (işaretleri) eli ile tek tek yokluyor, az kalsın yerinden koparacaktı.

- Ya hoca ne yapıyorsun? Dağıtıp koparırsın, etme eyleme.

- Ne yaptım ki? Kulam Hüseyim Hoca yüzünü öfkeyle Behram’a çevirdi. Hiçbir şey olmaz, korkma, sağladılar. ‘Yani, bu nakışların altında gümüş de mi yoktu? Keşke bunsuz (Behram olmadan) buraya girmek mümkün olsaydı...’.

- Ertesi gün, sabah şehirden onca âlim gelip bakacak, olmaz...

- Ben bir şey yapmıyorum. Ne yapıyorum ki ben?! ‘Hele ben çocukları getireyim, burayı dağıtsınlar da siz görün.’.

Kulam Hüseyin Hoca gözlerinde hasret ve ihtiras dört tarafı bir daha dikkatle gözden geçirdi, ‘Yok, bir şey var, bir şey var burada. Öylesine değil. Bu nakışlar burada boşuna durmuyor. Behram haber almış. İşte bunun için de buralardan gitmiyor. Nakışların altında kesinlikle bir şey var.’.

Kulam Hüseyin Hoca Behram’a manalı manalı bakıp mağaradan çıktı.” (UKY: 98-99)

“Ne olsun ki? Kulam Hüseyin Hoca’nun başına buyrukluğunu iyi bilen Mübariz önce bu sohbetten bir şey anlamadı.

- Olan şu ki bana söylemişti, kim nakışlarla dokunursa ölecek.

- Kim demişti?

- Mağaranın Ruhunu.

- Be adam sen ne anlatıyorsun! Daha fazla dayanamayan Mübariz sonunda iyice sinirlendi, yerinden kalktı pencerenin önüne geçip bekledi. Dışarı baka baka öfkesini yatıştırmaya çalıştı. Okulda derslerin bittiği vakitti. Tertipli giyinmiş, eli çantalı çocuklar iki iki, üç üç kolhozun önünden geçip evlerine gidiyorlardı. Yüksek sesle konuşa

konusa birbirinin sözünü kese kese... Her zaman bu vakitler kolhozun karşısı gürültülü olur. Akli bir an içinde mağaraya gidip gelen Mübariz Behram'a doğru dönmeden gürlledi:

- Sen ne anlattıyorsun ? Kim ölecek, nasıl ölecek, niye ölecek?! Bütün bölgede, üstelik belki Azerbaycan'da Kulam Hüseyin'den güçlü adam yoktu. Manda gibi güçlüydü o, öküzdü, bilmiyor musun, hayatı boyunca bir kez bile hastalanmamış! Komşumdu, ben biliyorum. Sen bilmiyor musun?

- Ben de biliyorum. Behram mahzun mahzun cevap verdi.” (UKY: 100-101)

“Çok geçmedi iki gün sonra köye Kulam Hüseyin Hoca'nın gece yatıp uykudan uyanmadığı haberi yayıldı. İnanılacak gibi değildi. Uykudayken ölmüştü. Ölmeden önce çok ter dökmüştü. Köyün yaşlıları böyle ölüme terli ölüm diyordular, 'Havadan, sarsıntıdan...'. Ah vah sesleri... Ani ölüm ağır ölümdü, sebebini ailesi, hısım akrabası bildi mi bilmedi. Mübariz Behram'ın dediklerini hatırlayarak onları bu hadise ile bağdaştırdı ve bu kez gerçekten çok korktu. 'Doğru söylüyormuş, ateş olmayan yerden duman çıkmaz!'. Birkaç gün Mübariz deli gibi gezdi. Nedense Kulam Hüseyin Hoca'nun yasında hatta Behram'dan uzak durmaya çalıştı. Ama hüznü bir akşam bir şey alıp onu Behram'ın avlusuna götürdü. Çoban kalpağı her zamanki gibi sırtını Veng Dağı'na yaslamıştı. Veng Dağı yoktu, yerinde büyük bir karaltı vardı. Mübariz dağ tarafına bakamadı. Balaca'nın altında yastığa yaslanıp ikisi de sessizce oturdular. Birbirlerinden bakışlarını kaçırarak:

- Gördün mü? Sessizliği bozarak ilk Behram sordu.

- Gördüm diyerek Mübariz cevap verdi.” (UKY: 102-103)

▪ Romanda ak sakallı bir derviş gibi tasvir edilen Seyid Cafer'in ölümü sebep itibari ile romanın diğer ölüm hadiselerinden ayrılır. Cafer Hoca, Kulam Hüseyin ve Behram Çiçekli Yazı yüzünden ölürlerken Seyid Cafer ise eceli ile ölür:

“Ertesi gün Eryen Seyid Cafer'e “ceddine kurban olayım” deri palto almak için büyük bir hevesle ilçe merkezine gitti, orda o palto bulunmadı, Eryen çıkıp Bakü'ye kadar gitti. Dayısının oğlu Varis'le Bakü'yü birkaç gün didik didik arayıp Seyid'in üstüne (Seyid çok zayıf birisiydi) yepyeni bir deri palto alıp iki gün dayısını oğlu ile birlikte Bakü'yü gezdikçe gezdi ve geri döndü... Nihayet bir gün Eryen otobüsle dizinde palto paketinin olduğu çantayla köye girdiği zaman otobüsün penceresinden bakıp görüyor ki bütün köy bir tabutun ardına düşüp Değirmen yolu ile köy mezarlığına doğru gidiyor. Cemaat gece

gözlerini bu fani dünyaya ebedi olarak kapamış salih ameller sahibi Seyid Cafer'i defnetmeye gidiyormuş. Seyid'in deri paltosunu Eryen gözünde yaş, kalbinde derin pişmanlıkla götürüp oğlu Şiraz'a veriyor, helallliğini ondan alıyor... ” (UKY: 155-156)

▪ Behram'ın ölümü ise şüphesiz romanın en hüznü sahnelerinden biridir. Behram, oğlu gibi sevdiği F.K.nin Çiçekli Yazı'yı okuması için Mağaranın Ruhu ile bir anlaşma yapar ve kendini kurban olarak gösterir. Nitekim bu hadise romanın en hazin sahnelerinden biri olmakla birlikte aynı zamanda fedakarlığın da en güzel örneğini teşkil eder:

“Zaman kendini bekletmedi. Gerçekten, Behram'ın dediği gibi saat on biri biraz geçmiş bu olay gerçekleşmişti. Gözlerini kapatıp konuşmayan ve bazen içini çeken Behram onun yanında oturup elinden tutmuştu) birden ağır ağır nefes almaya başladı, sonra nefes almasına küçük bir ara verdi, hatta nefesi bir defa gitti, bir daha gelmedi, sonra nasıl olduysa döndü yine.. F.K.nin heyecandan boğazı kurudu (o bütün bunlara hem bakamıyor, hem de gözünü Behram'dan ayıramıyordu) omzundan soğuk ter, su gibi aktı. Sonunda Behram'ın nefesi son defa fena gitti, bir daha gelmedi. Yüzü önce oldukça ciddileşti, nefesinin geri gelmemesine sanki kendisi de şaşırıldı, kaşları çatıldı, yüzündeki çizgiler gerildi. Sonra bütün vücudu titredi, sanki ayaklarının bağı çözüldü. F.K. yorgan üstünden onun ayaklarını ovuşturmak için elini uzatmak istiyordu ki adamın bütün bedeni birden bire donakaldı. F.K.nin elini tuttuğu parmakları boşaldı gözleri açıldı ve bir noktaya dikildi. F.K. bir baktı ki Behram'ın yüzündeki deminki sert ifade hiç yokmuş gibi uçup gitti, şimdi onun yüzünü uysal bir tebessüm kapladı. Behram gözünü kırpmadan zarif bir ciddiyet ve dikkatle onu süzmekteydi, nefesi ise artık gelmiyordu.

...Behram böyle rahat bir şekilde ruhunu teslim ettikten biraz sonra onun yanından sessizce ayrılan F.K. evin ışığını birkaç defa yakıp söndürdü; yeşil sobalı odaya geçip yazı masasının dayandığı ve bahçeye açılan pencereye burnunu yapıştırdı. O taraf zifiri karanlıktı. Burnunun ucu pencereye yapıştığı gibi nefesi pencere camını terletti. F.K. büyük bir gayretle dikkat edip ancak şunu seçebildi ki yine yağmur yağmaya başlamıştı. Damlalar önce bir bir (seyrek) sonra ise sık sık (art arda) diğer taraftan pencereyi takırdatmaya başladı. F.K.nin yüreği tıpkı yağmurun ahengine uymuştu, pencereye değerek su hattına dönmüş aşağı doğru (bazıları ise yukarı doğru) süzülen pencerede garip (acayip, ilginç?!) nakışlar bırakan yağmur damlaları nasıl bir hızla gelip cama konuyorsa F.K.nin yüreği de o hızla o ritimle vurmaktaydı, ne az ne çok.” (UKY: 445-446-447)

“Işığt söndürüp bahçede yağan yağmuru kalbinde akıl almaz bir hasretle seyreden F.K. yüzünü (daha doğrusu burnunu) hâlâ da dayamıştı pencerenin camına; karanlığın içinde karanlık iyi görünüyor, baktıkça bakıyordu gökyüzünün yağmur olarak adlanan bu lütfuna, bu merhametine ve ‘niçin, niçin, niye?!’ anlayamıyordu ki bu zalim sorularla kendi kendine yine (her zaman) niye zulmediyor; eziyet ediyor, kendi kendinden ne istiyor ve bu an F.K. nefesinin kesildiğini, kederlendiğini hissediyor, istemeyerek gözlerinden yavaş yavaş, sessizce akmaya başlayan gözyaşını asla saklayamıyordu (saklamak istemiyordu) sadece akıp giden gözyaşını elinin arkası ile silmeye çalışıyordu.

Mübariz (sanki ışığın yanıp snmesini bekliyordu) gecikmedi. Eski bir zamandan bugüne gelip ulaşmış bu işareti, oban kalpağında yanıp sönen ışığı gördüğünde meseleyi anladı, hemen üstünü giyinip evinden ıktı, Behram’ın evine yetişti. Hayret etmeden artık bir kelime söz etmeden (ama hayli asık suratlıydı, suratı sirke satıyordu, ne yapsın bunun da üzülmesi böyleydi) gelip girdi cenazenin bulunduğu odaya, yatağa yaklaştı. Ardından gelen F.K.ye dönüp şaşkınlıkla bir şey sormak istediye de (‘ya bunun gözleri niye açık kalmış?’) ne düşündüyse sormadı. Elini hafifçe okşar gibi Behram’ın yüzüne, sakalına sürdü ve F.K. gördü ki Behram sanki Mübariz’in elinin ona, yüzüne dokunmasını bekliyordu, hiç dokunulmayan gözleri kendi kendine kapandı. Bundan tam bir saniye önce ise Behram’ın l gözlerinden ışık çekildi, onlara Mübariz’in elinin gölgesi düştü. Işık evin bir köşesinde gizlendi, bu dünyada, evin bir köşesinde kalmak istedi. Sonra Mübariz beyaz arşaftı yorganın altından çekip Behram’ın ta başının üstüne kadar çekti ve bundan sonra Behram bembeyaz çarşafın altında tamamen görünmez oldu (yok oldu).” (UKY: 449-450)

“...Behram’ın tabutunu komşular, akrabalar acele acele Kehrizli Ark’ın köprüsünden (dünkü yağmurun balçığına bata bata) geçerek köy kabristanlığına götürüp hemen defnettiler. Köprünün diğer tarafında, yolun sağında, Gülsümgilin kilitli kapılarının karşısında Mübariz’in içi (hiç böyle olmazdı) ok sıkıldı, rengi karardı. ‘Behram, Behram...’ kaşları çatıldı.” (UKY: 451-452)

Görüş Farklılıkları: Romandaki sosyal meselelerden biri de görüş farklılıklarıdır.

▪ Romanda zellikle Dil ve Tefekkür Enstitüsündeki ğretim görevlilerinin iekli Yazı’nın temelleri hakkındaki fikirleri, görüş farklılıklarını en iyi şekilde yansıtır. Genç ve yetenekli F.K.nin en büyük ideali kimsenin okuyamadığı iekli Yazı’yı okumaktır. Bu

yazıyı okumak için önerdiği metot ile dikkatleri üzerine çeken F.K., Çiçekli Yazı'yı okumaya hak kazanır. Çiçekli Yazı'nın Muhteşem Ahenk'in içinde gizlenen bir sır olduğunu, anahtar sözü bulunca sır perdesinin aralanacağını düşünür. F.K. bilhassa yazının bulunduğu coğrafyada doğru araştırmaları yapmak gerektiğine dikkat çeker. Özellikle Veng Köyü'nün tarihini, masal ve efsanesini çok iyi bilen Behram'dan istifade edilmesi gerektiğini düşünür:

“F.K. profesörün kalbinden geçenleri onun bakışlarından hissetmedi mi hissetti, aslında hazırladığı büyük ilmî raporun (hem bugün için, hem de ertesi gün için akıllı ve mantıklı bir konuşma hazırlaması için onu profesör görevlendirmişti) ancak sonunu (yine de profesörün tavsiye ettiği gibi biraz üstü kapalı ve biraz da serbest şekilde) odadakilerin dikkatine sundu. Sonunda ise sözünü şöyle bitirdi:

- Uzun sözün kısası... Çiçekli Yazı'nın içinden onun şifresini, yani anahtarını bulup sonra yazıyı okumak gerekir. Anahtar sözü bulabilirsek mesele bitiyor. Yazının geç ya da çabuk okunacağını artık zaman gösterecek. Herkes kendi anahtar sözünü öneriyor; kimi bu yazıyı kahramanlık yazılarına götürüp dayandırmak istiyor (Patriarh'ın bostanına bir taş! Bu profesörün hoşuna gitmeliydi) kimi; eski Türk yazıları olan Orhun-Yenisey yazılarını (Geçmişteki ihtiyarlara darbe!) esas olarak anahtar olarak kabul etmeyi öneriyor. Anahtar ise bence yazının bulunduğu mağarayı, mağaranın yer aldığı dağı, dağın eteğindeki köyü... bir bütün halinde öğrenmekle bulunabilir. Bunların hepsi büyük bir muhteşem ahengin içindeydiler. Yazı ile bunların ilgisini araştırmak çok önemlidir. Bunun için ise yazının solgun resmini... Allah Cafer Hoca'ya rahmet eylesin, solgun resmini uzaklarda değil; aslında onun buradaki canlı muhtevasını, derinlere giden tarihini öğrenmek gerekir. Profesörün anlattığına göre, mağarayı bulan yaşlı bir adamın yüreği defterdi; o yerlerin tarihini, masal ve efsanesini onun gibi bilen yoktu...

- Behram, adı Behram'dı. Profesör F.K.yi dikkatle dinlemiyordu. Gözü penceredeydi. Düşünceli düşünceli Behram'ın adını zihninde canlandırdı.

- Evet, aklımdadır, Behram. Onun kendisini konuşurmak çok şeye ışık tutar. Her tesadüfî çizgi anahtara götüren yoldur. Esas mesele yazıyı kendi içinden sıyrılıp okumaktır. Ondan uzaklarda değil; ne İran'da, ne Turan'da... Çiçekli Yazı'nın kendi içinde, Veng Dağı'nda...” (UKY: 247-248)

“F.K.nin coşkun konuşması, kelimenin tam anlamıyla, çok yüksek bir seviyede geçti. Papağan Salonu derin bir sessizlik içinde onu dinledi. Dün, bu zamanlar Dil ve

Tefekkür Enstitüsünde profesörün odasında geçirilen ‘döğüşten önce meşk’ zamanı (toplantıda) söylediği düşünceleri F.K. bu kez daha yavaş, daha inandırıcı şekilde dile getirmeye başladı. Bütün konuşmasının temeli yine Muhteşem Ahenk üzerine kurulmuştu. Çiçekli Yazı bu ahengin bir halkasıydı. Çiçekli Yazı’yı ahenkteki Hadiselerin Ufuğu’ndan çiçek yapraklarıyla birlikte sürükleyip hadiselerin ortasına, içine getirip salmak lazımdı. O zaman halkın tarihinde, uzak geçmişten bugüne kadar uzanan yazıda kendini gösteren kesitlerden biri (kim bilir, belki de en önemlisi?!) ortadan kalkar, yollar yeniden birleşir, kim bilir?!” (UKY: 255)

▪ Sözde milliyetçi geçinen Sabit Hoca ise Çiçekli Yazı’nın temellerinin Orhun Yenisey’e kadar gidebileceğini düşünür:

“Kendi milliyetçiliği ile ‘şöhret’ kazanmış (aslında, yalancı milletçiliğiyle, sonradan anlaşıldı ki bu adam daha çok çok önceden, enstitüye işe başlamadan hayli zaman önce KOB’a hizmet ediyormuş), kendini vaktiyle piranilerin safına (grubuna) ‘sokmak’ istese de buna nail olamayan Sabit Hoca ‘Turan’ sözünü hücum nidaları çalan borazan sesi gibi kabul edip ayağa kalktı, fırsatı kaçırmadı:

- Bir dakika, bir dakika, müsaade edin. Sabit Hoca’nın bir özelliği vardı, konuştuğunda daima gizlice profesörün yüzüne bakardı; sözünün tuzunu, şekerini onun bakışlarından (arı ve çiçek meselesi!) alıyordu. Bu defa böyle olmadı. Sabit Hoca hiçbir şekilde profesörün bakışlarını yakalayamadı (Profesör hâlâ tembel tembel pencereden dışarı bakmaktaydı), onun için de ‘nutuk’ atmak zorunda kaldı, böyle durumlarda dediği sözlerin sonunu, sanki yiyordu, onları aceleyle telaffuz ediyordu:

- ...Nasıl yani, Turanda aramayalım? Niye?? Niçin?? Peki nerde arayalım? -sesi gürledikçe Sabit Hoca kendi kendini coşturuyordu- Bizim kökümüz var, canım milli mensubiyetimiz var, şimdi bırakalım kökümüzü, soyumuzu inkar mı edelim? Belki o yazının ucu Orhun Yenisey’e gidiyor, o zaman ne olacak?.. Peki...” (UKY: 249)

▪ Sabit Hoca’nın görüşlerine sert bir şekilde karşı çıkan ise Zabite Hanım olur. Sabit Hoca’dan nefret eden Zabite Hanım bu durumu fırsat bilip öfkesini kusar ve profesörün F.K.yi desteklemesine kendisi de katılır:

“...Zabite Hanım sert bir şekilde:

- Profesör, dedi siz kendiniz de çok iyi biliyorsunuz bu yazıyı hepimiz okumaya çalıştık ne zorluklar yaşadık; ama olanı söylemek gerekiyor (özeleştirinin moda olduğu zamandı) okuyamadık. Ama o zaman sen bu yazıya asla Orhun Yenisey anahtarını uygulama, diye kimin elinden kolundan tuttular ki?! Kaşlar şimşek gibi oynadı. Hiç kimse kimsenin elinden tutup yolunu kesmedi. Gerçeği söylemek gerekir. Yapsalardı. Ama yapamadılar. Hiç kimse bu vatani diğerinden daha fazla ya da az sevmiyor. Hepsi aynı adamdır. Zabite Butayeva'nın sesi nerdeyse çılgınlık derecesine ulaştı. Şimdi o açıkça Sabit Hoca'ya 'ağızına geleni söylüyordu' çünkü ondan nefret ediyordu. Atmış yaşına bastığında onu tebrik etmeyen tek adam Sabit Hoca olmuştu. Herkese hastaydım diye yemin ediyordu, işe gerçekten gelmemiştii; ama her şeyi ('nereden?') Neriman Hoca Zabite Hanım'a gizlice haber vermişti ki Sabit hasta filan değil, dün onu futbolda görmüşler.

- Şimdi biz yoldaşlar, -Zabite Hanım diyordu,- gelin uğraşmayalım, bizim gibi düşünmeyenlerin ağızına o vakit bir taş basalım. (Vahid Hoca: 'Alacağın olsun...' yerinde kıpırdandı). Böyle olmaz. Yazıyı okumak için köye F.K.nin gitmesi önerildi; işittik kendisinin de çok ilginç ilmi yaklaşma tarzı var, böyle de olmalıydı; çünkü siz profesör kendiniz yol vermişsiniz... hepimiz dinledik, hiç kimseden itiraz gelmedi, kurtuldu gitti." (UKY: 250-251)

▪ Çiçekli Yazı'yı siyasi bir mesele olarak gören Aslanzade, yazının temellerini Atilla dönemine götürür:

"...Aslanzade'nin konuşması da her zamanki gibi ateşli olmadı, şöyle diyelim; biraz isteksizdi, konuşma namınaydı, akılda kalan bir söz demedi. Ama hayır onun bir sözü çoğunu düşündürdü; hatta bazılarına endişelendirdi: 'Çiçekli Yazı her şeyden önce siyasî meseledir.'." (UKY: 254)

"...Patriarh yine deminki güçsüz takatsiz adama döndü, saçlarını düzeltmeye çalıştı; biraz önceki Patriarh nereye (Stiks Çayı'nın sahiline mi?) uçup gitti:

- Ben sana bilesin hiçbir anahtar filan vermek fikrinde değilim. Patriarh bu sözlerle F.K.ye engel olup onu yersiz yorumlardan alıkoymak ve içini rahatlatmak istedi (Anahtarı Aslanzade teklif etmişti: 'Atilla' sözünü! Güya Atilla bütün dertlerin ilacıymış. Çiçekli Yazı güya bu sözün ışığında açıklanacaktı). Patriarh yüzünü ekşitti: Önceden

hazır anahtar vermek olmaz. Sen asıl metinden hareket etmelisin, aklındakini metne yansıtmamalısın.” (UKY: 307-308)

▪ Dil ve Tefekkür Enstitüsündeki birçok öğretim görevlisi gibi Ayaz da Çiçekli Yazı'nın tarihi bir yazı olduğunu düşünür. F.K.nin yazıyı okuyup gün ışığına çıkarmasıyla birlikte beklentisi bu yönde olanlar hayal kırıklığına uğrar. F.K.nin yazıyı ilk okuduğu kişilerden biri de Ayaz'dır. Bir sevgi mektubu olan Çiçekli Yazı Ayaz'ı öfkelenendirir, Ayaz bu yüzden F.K. ile uzun uzun tartışır:

“Düşüncelere dalan Ayaz'ı sanki ateşe attılar, şimdiye kadar susup kalmıştı (belki de uyumuştı) birden ayıldı:

- Sen ne söylüyorsun, Afak? Sen hiçbir şey bilmiyorsun, ne söylüyorsun?! Eh... Öfkelendiği Afak'a iyice bağırarak yine F.K.ye baktı. Dalga mı geçiyorsun bizimle F.K.? Bu kadar insanla alay mı ediyorsun? Çiçekli Yazı bu muydu?

- Buydu. Dedim sana, senin istediğin yoktu burda, diye cevap verdi.

Ayaz kimi müdafaa ediyor kendisi de bilmiyordu, o şimdi sadece şiddetli vuran dalganın üstünde yüzüyordu ve kesinlikle sakinleşmek istemiyordu: 'ah, vay, oy... bu aklını kaybetti, gerçekten aklını kaybetti'.

- Sen gerçekten aklını mı yitirdin?! Böyle tarih mi olur? Peki sen değil miydin diyen ki ay ne bileyim... Ayaz söz bulamadı, bağ bu, bostan bu... burda halkın tarihi, hem de en eski devrinin en önemli olayı kaleme alınmamış mı?! Peki Muhteşem Ahenk ne oldu?! Peki Patriarh bu yazıyı... o çayın adı neydi?

- Stiks Çayı. F.K. usulca hatırladı.

- Evet Stiks... Ama Patriarh bunu Stiks Çayı'na götürüyor muydu?! Aslanzade ağzından köpük saçarak Atilla'dan bahsetmiyor muydu?! Ne oldu?! Karağac neydi? Allah aşkına sen şaka mı yapıyorsun?

Ayaz'ın son sorusu denize düşen adamın son bir ümitle saman çöpüne sarılması gibiydi. Genellikle (F.K. bunu ayrıca çok düşünüp taşınmıştı), genellikle ümit temiz kalpten geliyorsa, denize düşeni su yüzüne çıkarır. Şimdi ise çıkarmadı.” (UKY: 474-475)

Dil ve Tefekkür Enstitüsünün başarılı Türkologlarından Patriarh, Çiçekli Yazı'nın temellerini Stiks Çayı'na dayandırır. Bahsi geçen bu çay nifak elmasını konu edinen mitolojik bir hikâyenin mekânı olarak karşımıza çıkar.

▪ F.K., Veng Köyü'ne gelmeden önce Patriarh ile sohbet etme fırsatı bulur; Çiçekli Yazı üzerine uzun uzun konuşurlar. Patriarh F.K.ye anahtar söz tavsiye etmez; ancak bu yazının paralel dünyalar kavramı ekseninde okunabileceğini düşünür ve ona mitolojik bir hikâyeye anlatır. Paralel dünyalara ilgi duyan F.K. için bu sohbet doyumsuz olur ve Patriarh'ın engin bilgisinden etkilenir:

“...Stiks'e gelince... (küçük bir ara!) Stiks Çayı mitolojinin henüz tarih olmadığı bir devri temsil eder. Tarih olmadığına ise ne olur?! Dosdoğru, somut tarih olmadığına varyantlar oluşur. Bu böyledir. Biliyor musun şöyle bir rivayet var. Troya Savaşı'na şehzade Paris'in elması sebep olmuş. 'Paris'in elması' ifadesini herkes bilir. Bir elma alıp üzerine 'En güzel tanrıçaya ulaşacak!' sözünü yazmışlar. Şimdi Paris üç tanrıçadan birini seçip bu elmayı ona vermelidir. Neden böyle yapmışlar? Bunun farklı bir sebebi var. Şimdi pazarda elmaların üstüne neredeyse fiyatlarını kazıyıp yazıyorlar... Bütün bilinen metinler diyor ki Paris o uzak mitoloji devrinde Stiks Çayı'nın sessiz karanlık suları bizim dünyayı öbür ruhlar âleminde ayırdığı bir zamanda ('Anlatabildim mi?') elmayı Afrodit'e veriyor, güzellik tanrıçasına. O da mükafat olarak Paris'i güzel Yelena ile birleştiriyor, çünkü yapabildiği buydu, Afrodit başka ne yapabiliirdi ki?.. -Sahile çarparak hırsından köpüren dalgaları sanki umursamayan Patriarh F.K.ye çok akıllıca göz kırptı.- Anlıyor musun? Anlıyorsun...” (UKY: 276)

“... Patriarh sustu, kısa bir zaman içinde ne ise zihninde ölçüp biçti, sonra önceki gibi sakince, ama birden sordu:

- Paralel dünyalara inanıyor musun?

F.K., sanki ömrü boyunca hasretle bu soruyu beklemişti:

- İnanıyorum! Bir saniye bile düşünmeden kesinlikle cevap verdi. 'Var, var bu dünyalar. Uff. Sanki yüreğime su serpildi'.

- O zaman... dikkatle dinle...” (UKY: 277)

“...- Bir defasında, medresede okuduğum zaman, medrese hocam Molla Güleli bize (o zaman artık on, on bir yaşındaydık) tuhaf bir şey anlattı. Aslında, bu bir rivayetti, Kurandan, şeriatten uzak bir mevzu... O zaman ise denilebilir ki bütün derslerimiz Kuran'ı ezbere öğrenmekten, şeriatten ibaretti. Bu Molla Güleli her şeyi bize ezberletirdi. Bir kelimeyi bile unutsak cezamız vardı. Cezamız gerçek falakaydı (onu her gün Molla

Güleli'nin bağdaş kurup oturduğu minderin bir kenarında göze görünen yerde kendi gözlerimizle görüyorduk, ezberde dilimiz dolaştığında falaka raks ede ede gözümüzün önünde dönüyordu, 'bilek gücünü' ayağımızda hisseder ve kendisinden nefret ediyorduk), bir de bizim cezamız hiçbir zaman yüzünü görmediğimiz ve her şeyden daha fazla korktuğumuz (ama nefret etmediğimiz) cadıydı. Hocamız o rivayeti bize anlattıktan sonra biz hayretler içinde kaldık. 'Bu ne kadar tuhaf bir masaldı böyle?!'. O ise ciddiyetini bozmadan ayrıca şunları söyledi, bilirsiniz, şimdi söylediğim hikâyeyi ben size bir ceza olarak ezberleteceğim. O zaman anlayacaksınız. Niye? Neyi? Muamma! Ama... Molla Güleli dediğini yaptı. Ezberletti. Falakanın o kadar değil ama cadının korkusundan ezberledik. Dinlemek ister misin? Senin için ilginç olacak. Kulak ver..." (UKY: 279)

"...- Eğer sen paralel dünyalara inanıyorsan, -Patriarh saçını rüzgardan eli ile koruyarak F.K.yi sarsıtan deminki sorusuna döndü- o zaman demek ki bu hikâyeye sana çok şeyi aydınlattı. Görüyor musun?! Bak, elma... bütün insanlığın sonraki gelişme devrinde, bütün medeniyet, edebiyat dersliklerinde, ansiklopedilerde Paris bu elmayı kime veriyor? Hay sağ ol, Afrodit'e, güzellik tanrıçasına. Peki o ne yapıyor? Paris'e verdiği vaadi yerine getiriyor. Nasıl? Paris'i güzel Yelena'ya musallat ediyor, onları birleştiriyor.

Patriarh kendisi soru soruyor, sorusuna da kendisi cevap veriyordu (üstelik bundan keyif de alıyordu). F.K. ise dikkatle dinleyerek ancak başını sallamaya fırsat buluyordu. Patriarh bu işaretleri (F.K.nin başını sallamasını) dediklerinin onayı gibi kabul etti:

- Hay sağ ol. Homeros'a inansak, Paris güzel Yelena'yı kocası olarak onu yoldan çıkarır ve onu küçük Asya'ya, Troya şehrine kaçıtır. Babası Priam'ın padişahlık ettiği Troya'ya. Sonra ne oluyor?

Bu defa Patriarh sabırla F.K.nin cevabını bekledi. F.K. 'maşallah' soruyu cevapsız bırakmadı:

- Sonra yine Homeros'a inansak Troya Savaşı başlıyor.

- Evet, öyleydi. Hakikaten de bütün dünya tarihi Homeros'un tesiriyle kanlı Troya Savaşı'nın sebebini bundan biliyor ve Güzel Yelena ile Paris bu işte asıl suçlu. Güzel Yelena'nın ise aslında günahı yoktur. Onun Troya Savaşı'ndan hiç haberi bile olmamıştır. Çünkü böyle bir savaş hiçbir zaman olmadı! Molla Güleli'nin rivayeti hadiselerle başka bir yönden bakmaya davet ediyor. Anlatabildim mi?! Elma? Var! Paris? Var! Ama... Afrodit yoktur! Güzel Yelena yoktur! Onun yerine Hera var! Asya'ya hükümdarlık ihtirası var, Paris var! Peki ya Hektor? Hektor'a ne oluyor? Nereye kaçıp gidiyor?! Molla Güleli diyor ki Hektor Promete'nin zincirlendiği Kaf Dağı'na kaçıp orda kardeşinin gazabından

canını zorla kurtarıyor. Kaf Dağı, yani Kafkas sıra dağları! Ama hangi bölge? Onun izleri bizi nereye kadar götürür, hangi noktaya kadar getirebilir? Veng Dağı nasıl? Çiçekli Yazı bu konuda bir şey diyebilir mi?! Patriarh belli etmeden dikkatle F.K.yi süzdü.

Patriarh'ın son sorusu çok sıradan (aynı zamanda, çok anlamlı) ve yavaşça söylenmiş olsa da F.K. için bu, bir yıldırım çakması oldu. İşte bu zaman denizin uzaklarında birden bir şey parladı, hakikaten, şimşek çaktı. 'Zevs öfkelendi!' Patriarh'ın gözleri bir anda parladı ve o hevesle uzak sulara çakan şimşeğe doğru bakıp sanki bir şeyi yine beklemeğe koyuldu. Artık saçlarını tutup düzeltmeye de çalışmıyordu, saçı büyük bir ağacın budakları gibi oraya buraya dağılıyor, bütün yüzüne ise sırlı (gaddar?) bir tebessüm yayılıyordu. Tebessüm, sanki akan çaydı (Stiks Çayı mıydı?), oraya buraya akıp nihayet yüzündeki bütün gözeneklere doldu. F.K. Patriarh'ın sözlerini bir daha hatırladı: 'Bu yazının kanatlarında Stiks Çayı'nın sahillerine kadar gitmek mümkün'. Bu sözlerin asıl manası hayretler içinde donup kalan F.K.ye yalnız şimdi, bütün derinliği ile ancak şimdi ayan oldu. 'Patriarh Stiks Çayı'nın sahilinde, kesinlikle orada'. Şimşek bir daha çaktı ve sustu.

Patriarh yine deminki güçsüz takatsiz adama döndü, saçlarını düzeltmeye çalıştı; biraz önceki Patriarh nereye (Stiks Çayı'nın sahiline mi?) uçup gitti:

- Bilesin ben sana hiçbir anahtar filan vermek fikrinde değilim. Patriarh bu sözlerle F.K.ye engel olup onu yersiz yorumlardan alıkoymak ve içini rahatlatmak istedi (Anahtarı Aslanzade teklif etmişti: 'Atilla' sözünü! Güya Atilla bütün dertlerin ilacıymış. Çiçekli Yazı güya bu sözün ışığında açıklanacakmış). Patriarh yüzünü ekşitti: Önceden hazır anahtar vermek olmaz. Sen asıl metinden hareket etmelisin, aklındakini metne yansıtmamalısın. Kesinlikle! Senin toplantıda dediklerine ben katılıyorum. Anahtar yazının içinde, onun etrafındaki Muhteşem Ahenk'teydi. Ama güzel bulmuşsun: Muhteşem Ahenk! Kendin mi buldun?!

Patriarh'ın küçük gözlerinin içinde yine tebessüm belirdi, o yine şeytanca gülümsedi. F.K. onun biraz önceki halinden sonra henüz kendine gelmemişti; öyleki 'Kendin mi buldun?!' sözleri onun hiç umrunda da olmadı. 'Evet ne fark eder?! Elbette, kendim buldum...'. Hektor, Kafkas; Veng Dağı, mağara; Çiçekli Yazı... Alaka! Alaka! Var mı burada alaka?! Yoktu, yoktu, ama nasıl da dikkat çekiciydi, nasıl da cuk diye yerine oturuyor (oturabilir). 'Atilla nerde, bu nerde? Allah kahretsin!'

- Beynini yorma. Patriarh onun bu halini görüp F.K.ye şimdi de hayli yumuşak bir şekilde, dikkatle ve sınıyormuş gibi baktı. Bakışında açıkça bir canayakınlık vardı. Onların

arasındaki son set işte bu zaman dağıldı, bu ikisi birbiriyle artık yüz yüze, göz göze kaldılar. Kendini yorma, diyorum. Eğer paralel dünyalara, gerçekten inanıyorsan...

- İnanıyorum. F.K. bu defa yavaş bir sesle Patriarh'a neredeyse yalvarıyormuş gibi: 'Kaç defa demem gerekiyor?!' fısıldadı.

- İnanıyorsun. Ben de, bak onu diyorum, inanıyorsun. Çok güzel. O zaman Molla Güleli ile ilgili rivayetin bir başka dünyada, paralel dünyada olduğuna da inanmalısın. Afrodite, güzel Yelana burda! Bu dünyada! Hera ve hakimiyet ise diğer paralel dünyaların hangisindeyse... Yahut, aksine." (UKY: 305-309)

3. BÖLÜM

ROMANIN TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARILMASI

3.1. Unutmaya Kimse Yok

GİRİŞ

Bu akşam gökyüzü görkemli bir tiyatro perdesi gibiydi. Bu perdenin türlü renkleri vardı: kırmızısı yeşiline, kızılı laciverdine, sarısı siyahına karışmıştı. Renkli perdenin yüzüne bir süre sonra yıldıza benzeyen sonsuz sayıda beyaz tozcuklar üşüecekti. Bir yerde küme küme, başka yerde tane tane...

Karanlık yoğun bir dumana bürünüp yavaş yavaş her tarafı kaplıyordu. Güneş nazdan yorulmuş utangaç kızlar gibi karşıdan araba sürati ile yaklaşan Veng Dağı'nın arkasında gizlendi. Gün arzının en ilginç vakti başladı. Güneşin batıp ayın henüz çıkmadığı vakti. Sabırsız beyaz tozcuklar henüz ışığını tam kaybetmemiş renkli perdenin yüzüne bu akşam vaktinden biraz önce birikmeye başladılar.

F.K. yazın sıcağında kısa kollu ince beyaz gömleğinin bütün düğmelerini açık araba camlarından içeri giren sıcak rüzgara açmıştı, ta şehirden buraya kadar nefes nefese sürdüğü bu renkli araba Veng Dağı'na doğru sağa sola yalpalayıp yoldaki çukurdan kaç kaç ilerledikçe renkli tiyatro perdesine benzeyen devasa gökyüzü sanki büyüyordu. Gökyüzü bu uzaktaki dağı, dağ eteğindeki köye götüren tozlu topraklı yolu (eğer buna yol demek mümkünse), bu yolda “güçlülükle” giden eski arabayı bir canlıymış gibi ağır ağır nefes alarak içine çekiyordu. Her şey garip bir şekilde birbirine karışmaktaydı. F.K.nin kullandığı araba Veng Dağı'nın kenarından süratle köyün ilk evlerine, bu evlerin çit arkasında havlayan köpeklerine gelip yetişecekti veya yetişmeyecekti, belki bu karışıklıkta yolunu kaybedip bağıra bağıra Veng Dağı'nı arkada bırakacak, dağın öbür kenarına götüren taşlı tozlu bir başka yola gelip inecek, böylece yeniden geldiği şehir yoluna, şehre götüren istikamete rastlayacaktı; bunu söylemek zordu. Perdenin görünen tarafı daha tanıdık, daha ilginçti. Geçen yıl bir dostunun ona: “ Rengi, bu arabanın rengi çok güzel demem o ki dosta kısmet olsun!” diyerek kazıkladığı, çok pahalıya kazıklandığını sonradan anladığı bu arabanın eline sanki (aslında, tekerlerine) fırsat

geçmişti, kendini ona göstermek istiyor yerli yersiz vahşi gibi kah bağıyor, kah ağlıyor, iniliyor, yoldaki bütün delikleri bir bir “kontrol ediyor”, bazen yine kaçıyor, yeri geldiğinde yalpalıyordu. Dağa doğru giden böyle dar, taşlı bir yolda ilk defa araba süren F.K. “bizde yol yoktu, bizde istikamet var; burdan oraya kadar nasıl gidersen, git...” arabanın haline acıya acıya (sanki ağlayan da oydu, deliğe düşen de) birden aklına geldi ki, bu arabanın rengini şimdiye kadar da doğru dürüst belirginleştirmemiş. “...Rengi, rengi çok güzeldi” diyen dostunun gülümseyişini F.K. sanki yeniden gördü. Bu tebessüm nedense gelip arabanın ön camına yapıştı. Arabanın belli olmayan rengini onun aklına, başının üstündeki bu esrareniz renkler alemini getirmişti, “F.K., F.K., sen ne zaman akıllanacaksın?!” F.K., dostunun arabanın ön camına yapışıp kalmış gülümseyen yüz ifadesinden bakışını kaçırıp yukarı, gökyüzüne baktıkça böyle düşünüyordu: “Henüz bilinmiyor asıl oyun, asıl tiyatro renkli perdenin hangi tarafında vuku buluyor; seyirciler hangi taraftaydılar, oyuncular hangi tarafta?! Teselli belki de bundaydı.”.

Görüntüsü ile sol tarafına uzanmış şişman deve benzeyen bu dağın adı Veng Dağı’ydi. Köy onun karnının altına kurulmuştu. Güneşin batmasına yakın kasvetli vakitti. Araba ilerledikçe Veng Dağı gitgide büyüyen korkunç bir karaltıya dönüyordu. “Köye hava tam kararmadan önce ulaşmak fena olmazdı. “F.K.; sivri, oynak kaşlarını çattı; ayağını gaza basıp arabanın süratini biraz daha artırdı. Sağda, solda tek tek, çift çift köy evleri, fundalıktan çitle çevrilmiş avlular, bu avlularda ise usul usul başını çevirip bu gürültülü patırtılı arabanın sesine hayretle bakınan küçük çocuklar görünmeye başladı...”

BİRİNCİ BÖLÜM

Köye geldikten iki ay altı gün sonra. Akşama yakın bir zaman.

Veng Dağı’nın eteğine (yatan devin “ayaklarına”) sırtını yaslamış alçacık tek katlı eski evin balkonuna yaşlı bir adam çıktı. Bu adam bir koyun kürküydü, eski palto gibi omzuna atmıştı. Ağır tütün içenler gibi bir iki kere hafiften öksürüp, belki de boğazını temizliyordu; çünkü aslında Behram şimdi artık ne sigara içiyordu, ne tütün ne de pipo. Son on yılda ancak Veng Dağı’ndan gelen temiz havayı ciğerlerine çekiyordu. Bu adam çok geçmeden avluya indi, avlunun ortasındaki dallı budaklı Karağac’ın altında sıra vardı, o sıraya rahat rahat yayılıp oturan F.K.ye yaklaştı, omzundan kürkü çıkarıp onun omzuna attı: “Soğuk olur evladım, akşam üstü buraların havasına güvenilmez.”.

Avlunun dört tarafı nereye baksan elma ağacıydı, ama avlunun tam ortasında ne zamandan burda bittiği bilinmeyen dallı budaklı, iyi görünen ve boylu poslu bir ağaç olan “Balaca” adlı Karağac’ın eşi benzeri yoktu. Behram bu büyüklükte ağacı ta çocukluğundan beri “Balaca” diyerek sanki canlıymış gibi severdi.

F.K. buraya geleli “Balaca’nın” altındaki tahtı kendi sevimli meskenine çevirmişti. Taht hem de sıra gibiydi, tahtadan dayanma yeri vardı. Burada akşamları serilip oturduğunda gün boyunca taş taşıya taşıya bedenine yığılan bütün yorgunluğu F.K.nin ruhundan çıkıyordu. Sanki ağacın altında yeniden doğuyor, kendine geliyor, dinçleşiyordu. Demin sertleşen havadan (dağ tarafından artık iyice serinlik geliyordu) F.K. biraz üşümüşse de belki tembelliğinden, belki de burayı terk etmek istemediğinden kalkıp eve gitmedi, şimdi ise işe yaradı; Behram’ın getirdiği kolsuz deri kürk işe yaradı, içini biraz ısıttı.

- Peki ya sen? Kürkü omuzlarına oturma oturma F.K. nezaket hatrına (nezaketen) sesine hatta biraz samimiyet de kattı ama “Yapmacık oldu, ayıp oldu.”.

Bana aldırma, ben buranın sıcaklığını da tanırım, soğuşunu da ayazını da. Bana hiç aldırma. Sen işine bak. Akşam oldu. Bu vaktin sıcaklığına aldanılmaz. Behram’ın duru, mavi gözlerinin içi yine birden parladı. Behram başına renkli şapka takmıştı, başını eğip F.K.ye dostça ve samimi bir tebessümle göz gezdirdi ve ağır ağır avlunun diğer tarafındaki elma ağaçlarının arasında gelişigüzel yerleşen “ ayak yoluna “ doğru gidip gözden kayboldu. Yine bu defa avlunun ayak yolu tarafındaki elma ağaçlarının arasından bir iki kez aynı yumuşak öksürük sesi işitildi. Bu öksürük sesine bir arı vızıltısı karışmadı mı karıştı. Arı vızıltısı beyin delen vızıltıydı, F.K.nin bütün dikkatini tekrar kendine çekti. Şüphesiz yoktu, deminki arıydı. Biraz önce başının üstünde kulağa hoş gelmeyen bir iki daire oluşturmuştu. Sanki başının üstünde bu tür gayretle vızıldaya vızıldaya ona çok önemli bir şey demek istiyordu. Akşamın bu vakti keşke arı olmasaydı. Şaşırılmış mıydı, neydi? Arı az dolanıp “isteksizce”, uçup gitti, bir daha sesi gelmedi. “Sonra... İşte böyle pişman olursun. Seni bekleyip el kol sallaya sallaya kovalayacağımı mı sandın? Yok, daha neler! Ben seni kovalamayacağım, öldürmeyeceğim. Ben senin dostunum.”.

Behramgil bütün nesil (yalnız babası hariç, babası çobanlık ederdi) ne zamandan beri, belki de yüz yıllardır arı yetiştirirlerdi. Behram’ın balını bölge merkezinden gelip

götürürlerdi; misafirler ve görevli insanlar için. Temiz olurdu, şeffaf olurdu, tatlı olurdu, hakiki çiçek balıydı. Behram arı yuvasına ilaveten hiçbir şey katmazdı. Avludaki petekler (on beş, ya da yirmi petek olurdu) kapıdan girildiğinde sağ taraftan satranç gibi çapraz düzölmüşlerdi. Bunu Behram F.K.ye öğretmişti . Arıdan korkma, onu kovma, el kol sallama “Sakince dur, dostu olduğunu anlayacak o da sakince uçup gidecek.”. Denemişti, doğru çıktı. Kendi kendine latifelice “arıların dostu F.K.” diye bir lakap da verdi. “Otobiyografyama yazmaya başladığım zaman bu kitabın adını “Arıların Dostu” koyarım. Ama... Belki başkaları yazdılar benim hakkımda?! Neden olmasın?! Olabilir. Böyle bir kitap yazılsa, adı herhalde “Arıların Dostu” olacak. F.K.?? Hangisi, hangisiydi o? Yazıyı nihayet ki çözen. Hangi yazıyı? Hiç kimsenin okuyamadığı bu ağır metni ilim alemine kazandıran? Hangi metni “Çiçekli yazı”yı? Olamaz! Çiçekli yazının sırrını o mu buldu? O, o, elbette F.K. “Arıların dostu!”, F.K.den başka kim olacaktı ki?!”.

Çiçekli Yazı ile ilgili umut veren (hatta fantastik!) fikirler kalbine doğup ruhuna hakim oldukça diğer taraftan sevgilisi Afak ile iki ay önceki son sohbetinin acısını bilerek unutmamaya, sohbetin bütün teferruatını bir bir yerli yersiz hatırlamaya çalışıyor, zihninde canlandırmaya çaba gösteriyordu, bunun için aslında özel olarak çalışmak da gerekmiyor, hiçbir şey onsuz da unutulmamıştı; aklından çıkmaya bir “namzet” söz, cümle olduysa da zorla ,ihtirasla buna engel oluyor; o sözü, hareketi alıp o makamın içine koyuyor, yeniden makamın yerini beyninde kuvvetlendiriyor, kendine zulmederek sanki bundan da gizli bir güç (belki zevk?) alıyordu bir taraftan ruhuna azap vere vere güç kaybediyor, diğer taraftan yine de kendine eziyet ederek nedense güç alıyordu. Hem de... Kendi kendine böyle itiraf etmeye cesaret bulmayıp beyninden kovmaya çalışsa da, elini kalbinin üstüne koyup diyemezdi ki bütün bu meşakkat ve azap dolu anlar ona dahili bir haz (zevk) vermiyor.

...Behram demin gittiği bu yolla yine yokuş aşağı, yine ağır ağır gelip başka bir kelime söz etmeden balkona çıkıp eve girdi. Pencereleden avluya hoş bir ışık süzüldü.

“Arıların dostu” yayılıp oturduğu yerde nasılsa kımıldamazdı, öylece sabit bir halde, derin düşüncelere gark olarak oturup kalmıştı. O an hissetti ki sanki sağ yanı felç olmaya başlıyor.

Yerini düzeltmeye çalıştı. Düzeltti. “İyi ki bu kürkü giydim, oldukça soğuk oldu.”.

Karanlık yavaş yavaş çöktü ve akşam oldu. Civardaki evlerden, köyün merkezindeki posta ve çayhane tarafından, yakın, uzak yollardan derin derin koyun kuzu meleşmesi, inek, camız böğürtüsü gelmeye başladı. Koyun kuzu, büyükbaş hayvanlar otlaktan (bugün bir az geç!) dönüyordu. Avlu kapılarında karşılamaya gelen çoluk çocuk inekleri, koyunları gülyüzle isim isim çağırıp sesleniyorlardı; havada uçan isimlere arada bir toz toprak karışıp yakını uzağı görünmez ediyordu, sonra kayboluyordu, süt sağmaya hazırlanan uzun elbiseli, renkli çarşafli; çarşafsız kadınlar güğümleri oraya buraya takırtıyla götürüp koyuyor, avlularda meydana çıkıp göze çarpmaya başlıyorlardı. Köy nefes alıp tan vaktinden başlayan bu uzun ve üzücü gün ile sonsuza dek vedalaşmaya hazırlanıyordu; son işlerini bitiren bitiriyor, sonra ise parmakları ağzında çocuklar yuvarlanıp derin uykuya dalar gibi ağır ağır düşen akşamın hazinliğine sokuluyordu. Allı güllü bahçeler, avlular önce gümüş renge bürünüyor, sonra birer birer karanlığa gark oluyorlardı. O zaman cırcır böceklerinin tantanalı (bitip tükenmeyen) vakti geliyordu, onların usandırıcı sesinden başka bu müthiş sükutu hiçbir şey bozmuyordu. Aslına bakarsan F.K. bu vakti bekliyordu. Köy hayatından aklında kalacak, unutmayacağı bir şey olacaksa, bu vakit olacaktı ve bu vaktin asıl tacı gökyüzünün ve gökyüzünde görünen yıldızların zifiri karanlık içinde bu kadar yakında, başının tam üstünde (el uzatsaydı, eli değerdi) kendine yer bulması olacaktı. Zifiri karanlığın ışık kümeleri... “Bunlar (yıldızlar), insana bir müddet göz kırpmaktaydı. Sanki bu, cırcır böceklerinin bıktıran sesiydi çekip onları yakına getirip...”

Ama ne yazık ki F.K. Karağac’ın altında oturdukça başını kaldırıp bu bütün gökyüzünü gönlünce seyredemiyordu; ağacın hareket eden dalları buna imkan vermiyordu. “Hadiseler” ilerde, dalların, sık yaprakların uzanmadığı yerden hareket etmeye başlıyordu; yıldızlar aşağıya doğru, gökyüzü ile bir yerde eğilip doğrularak neredeyse köyün zorla görünen uç bir noktasında, uzaktaki tepelerin üstünde toprağa yapışmışlardı. Bu noktayı F.K. kendi âleminde “hadiselerin ufuğu” diye adlandırmıştı. Niçin? Kendi de bilmiyordu. F.K. hadiselerin ufkuna doğru baktıkça bakıyordu (yıldızlar orada, gözden uzak yerde sanki, yeryüzüne ayak basa basa geziniyorlardı) o zaman göğüs dolusu nefes alıyordu, havada uçan zarif elma ıtırını hazla, var gücüyle ciğerlerine çekiyordu. “Nasıl, nasıl insandan başka ne varsa her şey bu büyüklükte ahengin içinde var olabilir? Peki biz, biz niçin bu ahenkten uzaktayız, acaba neden ona kavuşamıyoruz?! “Aklına bu tür muammalı ve endişeli fikirler gelip girdikçe, kalbinin çarpıntısı artıyor, kanı kaynıyor, neredeyse bedeni ile ruhunun ayrılmaz temasını hissediyor, ve şaşırtıcı olan şu ki, o zaman nedense

anlaşılmaz bir kahr onu boğmaya başlıyordu. Hatta bir defa gözlerinin şefkatten yaşardığını da hissetmişti ve bu F.K.ye gerçekten tuhaf gelmişti. Ama nafile. Bunda tuhaf bir şey yoktu. Köye geldiği iki ay (aslında iki ay, altı gün!) bütünüyle büyük bir gerginlik içinde, hatta azap hatta meşakkatle çalıştıkça çalışmış, elinden geleni ve gelmeyenini yapmış, ama bütün bunların aksine Çiçekli yazının sırrına bir adım bile yaklaşmamıştı. Elbette bu F.K.yi çileden çıkarıyor bütün asabını bozuyor ve o yerli yersiz asabileşmekten (sessiz sedasız bir halde, bu ise iki kat ağırdı)kendini alıkoyamıyordu. Acınacak haline hâlâ başka gözle bakmaya alışık olduğundan, kendinden habersiz gözlerinden akıp yanağına düşen gözyaşına şaşırıyordu. Kendine çok güvenerek bu işe girişmişti, bu da mükafat gözyaşı. “Ben ha... gözümde yaş ha?!”. Gözyaşı kimsesizdi. Bu kimsesiz gözyaşı bir taraftan dört tarafın, kainatın uzak yıldızından başlayarak Karağac’ın dalına takılıp, yuvasına gecikmiş ve sıkıcı bir vızıltıyla başının üstünde aralıksız dönen arıya kadar bütün çevrenin muhteşem ahengi karşısında sözsüz ve aciz ibadetten doğuyorsa da diğer taraftan Çiçekli yazı karşısında F.K.nin güçsüzlüğünden haber veriyordu. Bir damla gözyaşı, ibadet ve güçsüzlüğün buluştuğu nokta. “Hayır bu sadece yazı ile ilgili değil, ben biliyorum o şeytan çocuğuydu sebep olan, oydu, Afak’tı...”. Kimsesiz gözyaşını utana utana yanağından silerken köye ilk kez arabayla geldiği o “şevkli” akşam aklına geldi. O zaman F.K. zevk ve şevkle Çiçekli yazı hakkında düşünüyordu, hatta ona öyle geliyordu ki bütün hayatı bu köyde mutlaka değişmeliydi. Unutulacak ne varsa unutulmalı yazı ile yalnız Çiçekli yazı ile beynini, kalbini, ruhunu doldurmalıydı. Şimdi bu sırlı yazıyı, hiç kimsenin şimdiye kadar okuyamadığı Çiçekli yazıyı şimdi bu dakika getirip önüne koysalar kalbine sığmayan bütün varlığından aşır taşan bir ilhamla onu okuyup çözdüğünü düşünüyordu. Şehirden onu buraya gönderenlerin güven ve itibarını haklı çıkarıyor. Önemli olan buydu, güven ve itibar. Başka hiçbir şey, hiçbir şey değil! Öyle olmalıydı. Gün günü kovaladı, ilhamı, şevki onu yavaş yavaş terk etti, yerine kalbine tereddüt, ihtimal, korku girdi, orayı kendine mesken seçti. Tuhaftı, biraz vakit geçti, F.K. yavaş yavaş sadece endişeden değil; onun ne zaman geleceğinden de korkmaya başladı, endişelendi... Afak ile bağdaki o sohbet ise hiç unutulmadı ki unutulmadı. Ne söylemediler ki birbirlerine?! Hepsini bir eşeğe yüklesen götüremezdi. “Böyle iyi oldu. Canımı kurtardım, sora sora kanımı içip bitirecekti beni, çok güzel oldu. Hele sen bana bir bak. Böyle sevmek mi olur, benim sevmem de adam gibi değil. Yok daha neler! Gitsin işine. Ama... Bu nasıl olabilir ki? Ben ona ispatlasam ki doğrusu benim dediğimdi o ise bana yalan diyor ben hiç haklı değilim. Off... Bende akıl mı var? Yoktu, vallahi yoktu. Bitireceksen bitir bu meşakkati, bu azabı, F.K. bitir. Bitirmezsen hiç adam değilsin!..”.

Biraz da bu üzücü düşüncelerle bu usandıran hatıralarla vakit gelip geçti. F.K. havada dolaşan ıtırdan başının yavaş yavaş dönmeye başladığını hissediyordu. Masallarda misk-i anber demiyorlar mı bu öyleydi. Avluda elma ıtırına otların, dağ yolu kenarında biten küçük küçük çiçeklerin ve... Kendine de tuhaf geliyordu, ancak köy yerinde özel “büyüleyici” tesiri olan davar, büyükbaş hayvan (taze gübrenin) kokusu karışıyor bütün bunların hepsi onu mest ediyordu. Belki ona göre diğer yandan uykusu da yavaş yavaş gelmeye başladı. Uykulamak ise olmaz. Ama yok... Behram’ın onun omzuna attığı bu kolsuz kürk sanki yavaş yavaş etrafı saran serinliğe mağlup olmak istiyor. Bu ise uykuya götürebilir. Uykuya dalmak ise hastalanmak demektir. Hastalanmak? Asla!.. Hastalanmak şimdi yasak! Yasak! Bütün gücünü toplamalıydı, bütün gücünü. Son hamleye hazırlanmalı sonuncu ihtimali de gözden geçirmeli; ancak bundan sonra elini taşın altına koymalı. Allah izin verirse, böyle olmaz inşallah böyle olmaz. Tuhaf bir şefkatle Karağac’ı daldan dala budaktan budağa inceledi. Karağac yaprak yaprak hışıldıyordu.

Behram yine balkona çıkıp bu kez onu ısrarla içeri çağırdı. Eve gelmesi gerekiyordu, artık bu vakit dışarda oturmazlar; karanlığın çöktüğü vakitti şimdi her taraf göze görünmez ruhlarla şeytanlarla dolmuştu, onun için lanet şeytana demek gerekirdi elbette lanet şeytana iblise ve onların bütün yardımcılara “vs. vs.”.

Behram bu kez F.K.yi sadece çağırmakla yetinmedi evin kapısını açık bırakarak balkonda sabırla onu bekledi. F.K sonunda istemeyerek (ne olursa olsun özgürlüğüne tecavüz ediliyordu), aldırmayarak, bir müddet Karağac’ın altında oturup kalmak bu muhteşem ahenge kavuşmasının ama hayır aslında kavuşamamasının sırrına vakıf olmak niyetindeydi evet ona aldırmayarak istemeyerek oturduğu ve uyuşup kaldığı divandan güçlkle kalktı (bir yanı gerçekten uyuşmuştu) eve doğru yürüdü. Uyuşmuşsun F.K. farkında değilsin...”Behram ve F.K. eve girdiler kapı örtüldü. Avluda arı peteklerinden ve başta “Balaca” olmakla birlikte elma ağaçlarından başka Abşeron bağlarında asmalardan sallanan üzüm salkımlarına benzeyen yıldızların avluya gönderdiği yanıp sönen (pırlıtlı) ışık kümesinden başka bir şey kalmadı. “Asmalardan sallanan üzüm” onun aklına yine bağ evinde Afak’la birlikte geçirdikleri son akşamı getirdi.

“Sen kendinden başka hiçkimseyi düşünmüyorsun!

- Ben mi? Allah aşkına...

- Sen! Sana demiştim, evden çıktığında telefon edersin. Demiş miydim, dememiş miydim?

- ...

- Demiş miydim, dememiş miydim??? Gözyaşı cevap mıydı?

- Hayır, cevap değil... Sen biliyorsun ki...

- Bilmiyorum! Doğru düzgün cevabın yoktu çünkü.

- Yoktu... Vallahi, acele acele çıktım. Annem telaşlandırdı beni.

- Bak, gördün mü?! Yine o! Ben sana ne diyeyim?! Diyorum da, kendinden başka hiç kimseyi...

- Ben yorulдум, vallahi yorulдум.”.

(“Allah’ım, ne olur bu defaki ayrılık gerçekten de son ayrılık olsun, ne olur...)

Behram artık sofrayı kurmuş, çayı demlemişti. Asıl çaydı. Sofranın süsü, canın sağlığı çaydı, çaysız zor olur...” Bu adamın kendine has bir çay zevki vardı. Behram çaysız Behram değildi. Nerde olursa olsun çayı kendi demlemeliydi. Semaveri de hep sıcak olurdu. Bu işten özel bir zevk alıyordu. Bunun dışında Behram yetmişe yaklaşan, bu yaşını başını aldığı halinde de hayli çalışkan bir adamdı. Evin içinde de bahçede de çalıştıkça çalışırdı; peteklerle, ağaçlarla, tavuk ve civcivle... Uzun lafın kısası, bütün işlerini kendi görsün istiyordu. Bir başkasına, hele ki misafire rahatsızlık vermek hiç istemezdi. İlk günler F.K. ona küçük ev işlerinde bazı yardımlarda bulunmayı istemişti, her ne olursa olsun Behram evinde ona yer vermişti, kıymetli misafir gibi hizmet etmiş, her şeye özen göstermişti. Ama ne kadar çabaladıysa da amacına ulaşamamıştı. Behram her defasında işi şakaya vurup onu ev içinde iş görmekten vazgeçirmişti dikkatini bir başka tarafa çevirmişti. F.K. bir an bakıp görmüştü ki Behram’ın çok “tuhaf” bir sorusu ile gidip gayretle kitapları karıştırıp bir sözü arayıp bulana kadar çay artık demlenmiş yemek kapları evin bir köşesindeki dörtgen masanın üstünde düzenlenmiş, masanın üstü ise temizlenmiş, kirli kaplar henüz yıkanmamışsa da bilinmiyor ki, nerde saklanmıştı, ama bilinmezdi, belki şimdiye kadar Behram vakit bulup onları yıkayıp kurulamıştı.

F.K., nihayet böyle birçok sonuçsuz gayretten sonra niyetinden vazgeçti; Behram’a teslim oldu. Artık ne gerçekten, ne de yalandan yemekten sonra elini hiçbir şeye vurmuyor, odadaki tek pencerenin altına Behram’ın sürükleyip dayadığı yazı masasının (aslında, bu da bir başka tür yemek masasıydı; onun şehirdeki küçük, biçimsiz, ama çeşit çeşit dolapları

olan asıl yazı masası bu dört ayaklı “kütüğe” baktığında ceylan gibiydi) arkasına geçiyor, kendi deyişle defter kitap karıştırmaya başlıyordu.

- Ne yapıyorsun? Meşgul müsün, evladım? Geçen günlerin birinde Behram getirdiği çay bardağını üst üste yığılmış kitap defterin arasına yerleştirerek ona sormuştu ve aldığı cevap karşısında şaşırıp kalmıştı.

- Kurcalıyorum diye cevap vermişti F.K. (Dil ve Tefekkür Enstitüsünde adı latife!)

- Ne yapıyorsun???

- Kurcalıyorum!

Behram’ın bahçesine büyük bahçe denilemezdi. Ama küçük de değildi. Petekler, elma ağaçları, tavuk civciv kümesi, yalnızlığının sadık yoldaşı Bozların yuvası. “Balaca” büyük ve boylu poslu Karağac... Sanki biri tazeyken bu filize fısıldamıştı ki sen sıradan ağaç değilsin, sen ağaçlar ağacısın. O da bu söze inanmıştı. Dallarını gururla yana açıp (gelinler gibi) gövdesini iftiharla göğe (adamlar gibi) yöneltmişti. Bahçe üç taraftan (dördüncü taraf evin sırtını dayadığı yer -dağın- dev ayağının eteğiydi) kaba otları, bodur dikenlerin ve çalılıarın (Behram onlara süngür kolları diyordu) birbirine karışıp sıralandığı düzensiz çitle kuşatılmıştı. Dördüncü, arka tarafta ise çite genellikle ihtiyaç yoktu. Bahçede çit adına ne varsa gökkuşağı gibi bu evi kuşatmasına alıp her iki taraftan dolanarak dördüncü dağ tarafına yaslanıyor, burada yok oluyordu. Gökkuşağı böylece kayboluyor ve dikenli çit evin arkasına geçmiyordu.

Aslında bu çit yalnızca büyükbaş hayvanlar, böcekler için değildi. Çoban kalpağı gibi yassılanıp bahçenin çitsiz duvarına Veng Dağı’na sıkışmış bu eve yaklaşmak isteyen bir kimse bu koruluk çiti geçemezdi, bu nedenle evin tam başının üstüne dağın bedeninden kopup sivri bir kaya akbaba gagası gibi uzanmıştı, aynen akbaba gibi kanat açmış evin sanki siperliğiydi, evi koruyordu, biri bu kaya parçasından kendini aşağı atarsa diye. Kaya parçası ise hayli yüksekteydi on on iki metre yükseklikten ancak insan olan buna cesaret etmezdi, hiç vahşi hayvan da kendini aşağı atmazdı.

Kayanın altında Behram’ın tek katlı kulübesi, hakikaten, F.K.nin dediği gibi yassı çoban kalpağına benziyordu. Bu kulübenin küçük bir balkonu vardı. Balkondan kapıyı açıp içeri girdiği gibi o kadar da küçük olmayan, hatta köy evleri için büyük sayılabilen dörtgen bir odaya giriyordun, sonra bu odanın yukarı tarafındaki iki kapı her biri tek pencere

küçük yatak odalarına açılıyordu. Bu odaların ikisinde de karyola ve giysi dolabı vardı. Hafif akşam yemeğinden sonra kapıdan içeri girildiğinde bahçeye açılan sağ taraftaki pencereye yakın itina ile seçilen yatak odasının kapısını (bu hususi oda sadece misafirler içindi) bundan iki ay altı gün önce Behram açıp elinde yol çantası yorgunluktan zorla ayakta duran F.K.ye samimiyetle şöyle demişti:

- Bak, güzel oğul, bu oda senin oldu. Dolapta her şey var, temiz çarşaf, yorgan yüzü... Başka neye ihtiyacın olursa haber ver, al. Hiç çekinme. Temizlik her şeyden önemliydi. Bir şey istersen, bak, utanmayasın. Haydi yoldan gelmişsin, yorulmuşsun. Eşyalarını yerleştir, gir odana. Sabah sohbetimizi ederiz. Dinlen. Ha, neydi o, ayakyolu... bahçedeydi, balkondan indir mi, sola dön, yol seni götürecektir. Işığı balkondan yanıp sönüyor.

Çoban kalpağının balkonu üç direk üstündeydi. Ayaklar kerpiç direktten. Balkonun burnundan direklerin altına yağmur oluğu inşa edilmişti. Yağmurlar burdan geçip güya evin arka tarafını çok da ıslatmadan toprağa emiliyordu. F.K. evi gördüğü gibi onu içinde “çoban kalpağı” diye adlandırmıştı, karşılaştırma doğrudu; ama bu küçük balkon Çoban kalpağının bütün simetrisini bozuyordu, çünkü başındaki demir örtü bu şapkanın, aslında, lüzumsuz burnuna benziyordu. Çoban şapkası ve şapka burun?! Kendisi de biraz yana dönük burun. Bu burun uzaktan bakınca yatmış gibi görünen o devin ayaklarının arasına ok gibi saplanmıştı. Evin üstünde dağın sivri kaya parçası gibi ileri çıkan (belki de içeri giren) sarp akbaba gagası ile balkonun bu eğri büğrü demir burnu birbirinden uzunluk ve büyüklük bakımından oldukça farklı olsalar da yine de ikiz kardeşlere benziyorlardı. “Ayakyolunun ışığı balkondan yanıp sönüyor”. Balkonun bu biçimsiz demir burnu ayakyoluna doğru giden yolun önünü (birinci adımını) yukarıdan zorlukla tutuyordu.

Çoban kalpağı sırtını arkadan kazma ile (sanki, ustura ile) parçalanmış, itibarlı boylu boslu duvar misali yükselen Veng Dağı'na yaslanmıştı, belki de bu yüzden bütün görkeminden bir laubalilik, umursamazlık saçıyordu. Başının üstünde kanat açan akbaba kaya (Çiçekli yazının yer aldığı mağara bu akbaba gagası ile yüz yüze, ortadan geçen yolun sağ tarafındaydı) bu evin Veng Dağı'nın o yatan devin himayesi altında olmasına sanki bir işaretti, herhalde bunu böyle anlamak da mümkündü. F.K.yi adamakıllı şaşkırtan şeydi ki dünyada hüküm süren bu muhteşem ahenk dışarı açık mana kesitlerine bürünmüş işaretler gönderiyordu. “Bütün bu düzen, bütün bu ahenk, bu rahatlık bir işaret değil midir,

elbetteki bir işarettir. Çiçekli yazı da o türden. Benim canımı bu beladan kurtarırsa Çiçekli yazı kurtarır. Nasıl kendi ayağımla gelip düştüm bu zulüme?! Ah... Ah... Belaydı benim işim belaydı... ” Duyan F.K. “bela” derken Çiçekli yazıyı kastediyor zannederdi. Ama hayır bela Çiçekli yazı değildi. Belanın insan gibi adı vardı. Belanın adı Afak’tı. Sıcak, güzel, çıkarsız sevgisiyle ona azaptan (aslında huzurdan) başka hiçbir şey getirmeyen Afak!..

Köye geldiği birinci akşam Mübariz ile tanışma

Hava kararır kararmaz kolhoza ancak ulaşabildi. Araba hırıltıyla sesini (“hırp”) öyle kesti ki, sanki bu demir yığınının bir daha hiçbir zaman hiçbir ses çıkmayacaktı.

Tek katlı, biraz da biçimsiz bina olan (kurulurken mektep binası gibi kurulmuştu) kolhozun kapısında yaşlı halinde bu sıcakta üstüne dama şeklinde çizgileri olan, eski ama düzgün ceket giymiş, uzun burnu ve yüzü ter içinde bir erkek -yetmiş yetmiş beş yaşlarında vardı- dikilmişti ve sanki özel olarak onu bekliyordu. O, gürültüsü alemi başına toplayan bu çok ilginç arabadan çıkan F.K.yi merakla süzüp, selamını önceden tanışanlar gibi oldukça samimi bir şekilde aldı ve cep mendili ile boynunun terini silip şirin şirin konuştu:

- Selam, selam, hoşgelmişsin. Herhalde, uzaktan geliyorsun?! “Şehirde geliyorsun.” İyi yetişmişsin, ben de şimdi çıkıyordum. Girelim odaya. Gel, gel, burdan gel.

Mübariz (kapıda duran ise kolhoz başkanı Mübariz’in kendisiydi) yeniden, bu kez F.K. ile birlikte bu tek katlı binanın koridoru ile sağ taraftaki ikinci kapının karşısında durdu. Anahtarla biraz önce kilitletiği kapıyı yeniden açtı ve önce ısrarla F.K.yi içeri (neredeyse itekleyip) soktu, sonra kendisi de geçti odaya, sokağa açılan tek pencereyi aralayıp pencerenin önündeki masanın arkasında oturdu:

- Otur böyle, buraya yerleş, sıcaklığı görüyor musun bu akşam fena sıcaktı... dedi ve mendili yine yüzünde, boğazında gezdirdi.

Bu sıcakta böyle kalın ceket giyinmiş kolhoz başkanı Mübariz’in uzun burnundan ve azıcık sağ ayağının aksamasından, keskin, çok keskin bakışlarından başka hatırdan

kalan, mühim bir tarafı herhalde yoktu. Hıı, bir de ısrar etmeyi severdi. Usulca, gizlice baka baka... Mübariz ilk bakışta ne düşündüğünü belli etmeyen adamdı.

F.K. sandalyeyi çekip Mübariz'in karşısında oturdu. Sandalye ortalıktaydı sağ solda hiçbir şey yoktu, etraf çıplak görünüyordu, bu yüzden de F. K. Mübariz'in karşısında sanki bir sanık gibi oturdu.

- Hoşgelmişsin... -Mübariz F.K.yi merakla içten bir şekilde bir daha selamladı.- Ben Mübariz'im, kolhozun başkanı, anladığıma göre uzaktan geliyorsun nasıl yardımcı olabilirim evladım, sana?

- Gününüz güzel olsun, Mübariz... Hocam, benim adım F.K. Size profesörden selam getirdim bir de bu mektubu. F.K. elindeki mektubu ona uzattı.

Mübariz, sanki dirildi, profesörün adını işitince bakışı biraz daha yumuşadı, F.K.ye güleryüzle bakmaya başladı. "Hıı, o iş için gelmiş, bu da gelmiş yazıyı okumaya". Yeni, ilginç sohbetler, şehir-köy dedikoduları, zamanda yolculuk, halkımızın aneneleri ve onların unutulma korkusu... daha neler, neler, sorular, sorular, şirin tartışmalar, karşı tarafın o zaman köşeye sıkıştırılması ve... sonunda ve yine de, elbetteki, merhametli Mübariz'in samimi sözleri." Sizin ne günahınız var, sizin günahınız yoktu..." gibi hiçbir anlam taşımayan sözler... Bütün bunların yakın gelecekte filizlenme ihtimali Mübariz'i elinde olmadan heyecanlandırdı.

- Selam getiren de sağ olsun, selam gönderen de elinde F.K.nin uzattığı mektubun orasına burasına baka baka Mübariz keskin bakışlarını birden onun direkt gözlerinin içine dikti, deminki inceliği nereye uçup kayboldu bu defa son derece ciddi bir tarzda sordu:

- Seni de... yazıyı okumaya mı gönderdiler? Çiçekli Yazı'yı, demem o ki okumaya mı geldin?

Genç adam gülümsedi, yani "ne bileyim, bakalım Allah nasip ederse, inşallah...". Mübariz ise başını manalı bir şekilde sallayarak "evet diyerek" ciddiyetini yine de bozmadı ve mektubu açıp usulca (dudaklarını sessizce kimıldatarak oldukça sessizce) içinden okumaya başladı.

Yorğunluğunu üzerinden atamayan, şimdi sadece rahat yatak, sıcak çay hakkında düşünen F.K. Mübariz'in böyle (bilerekten?) onu ihmal etmesini asla anlayamıyordu. F.K. Mübariz'i, Behram'ı profesörün sohbetlerinden tanıyordu. Uzağa gitmeye gerek yok, iki gün önce profesör ona yolculukla ilgili son talimat ve tavsiyelerini verdiğinde “Mübariz ve Behram çok iyi adamlardır, onlar sana yabancılik çektirmezler. Kalacağın yer Behram'ın evi olacak. (“Peki öyleyse bu kişi neyi bekliyor?!”). Mağaraya en yakın evdir. Kendisi de akıl danışılabilir adamdır. (“Peki kalk ayağa, gidelim de...”) Bu mektubu ise Mübariz'e verirsin. Ne sıkıntın varsa onlar halleder. Okumak, yazmak ise nasıl diyorlar, senin işin. Umudumuz bir sen kaldın. Bu, son ümitti, bu defa da başarılmazsa... bir cızık yukarıdan (üstten), bir cızık aşağıdan (alttan), Çiçekli yazının o halde, bizimle ilgisi yokmuş. Son ümit sensin, bilesin.”.

Kolhozun başkanı Mübariz'e mektubu Dil ve Tefekkür Enstitüsünün başkanı, çoğunun akademik de olsa hepsinin her zaman büyük muhabbetle “profesör” diyerek çağırdığı, çağdaş Azerbaycan dilciliğine büyük hizmetler vermiş Memmet Ali Hoca kendisi yazmıştı. Aslında, bu mektup itinatname gibi bir şeydi.

Şevkle sanki bir kişiye değil; bütün köy halkına seslenmişti. Mektupta, Mübariz'e ve aynı şekilde bütün köy halkına, genç âlim F.K.ye büyük devlet işi, önemli bir işin üstesinden gelmek gibi sorumluluğu olan ve ağır bir görev verildiğini bildiriyordu. Bu genç alimin Çiçekli Yazı'yı deşifre edip (“deşifre?”) okuması için köy halkı elinden gelen yardımı esirgemesin. Büyük büyük alimler kabiliyetli genç uzman F.K.ye ciddi ümitler besliyorlar ve onun önerdiği deşifre (açıklama) usulünü destekliyorlar. Mübariz buraya geldiğinde başını mektuptan alıp ve kaşlarını çatıp F.K.yi yine, bu defa hususi dikkatle, hatta denilebilir ki gizli bir hevesle süzdü. Profesör mektupta bu usulün diğer usüllerden farkının ilmî açıklamasını da yaptı. (Mübariz'in kaşları yine çatıldı). Sonda ise arzu ve ümitlerini bildiriyordu. Çiçekli Yazı kesinlikle okunmalıdır; çünkü bu yazı halkımızın tarihi ile ilgili birçok karanlık mevzuların üstüne ışık tutabilir ve tutmalıdır. Ne bileyim, bu defa bu iş, nihayet sonuçlanmalı, önceki iki çalışmanın uğursuzluğu bizi (Profesör “bizi” derken somut olarak kimi gözönünde tutuyor, köy halkı da bu sözün içinde mi yer alıyor, yoksa bu sadece şehirdekilere mi aittir bilinmiyordu ki?!) evet, böyle yazılmıştı: “bizi”. Mübariz “hımm” deyip biraz ciddileşti, dikkatini topladı: “Sorumlu olmak lazımdır”. Önceki çalışmaların ikisi de onun iyi aklındaydı, o çalışmalar öyle önceden içine sinmemişti uzman adı ile gelenleri öyle ilk anda Mübariz'in gözü tutmamıştı, şimdi ise bu

genç adam bu F.K.! “Kendinden çok emin birine benziyor”. Özetle, ilk çalışmaların şanssızlığı, profesör yazıyordu, bizim (!) şevkimizi kırmamalı, ülke halkı bizden (yine bizden!) başarı bekliyor, bu türlü işler, sağlıcakla kalın, can sağlığı, yaratıcılık dilekleri (“yaratıcılık dilekleri?”), Bakü’ye geldiğinde görüşme arzusu, şimdiden teşekkürler vs...vs... Mektubun sonunda hürmetli zatın imzasının altında büyük ve şaşalı (onunki ile hiç kıyaslanamazdı Mübariz’in bu yerde hatta biraz kıskançlığı da tuttu) büyük bir mühür basılmıştı sanki, o mühürü onun için öyle kocaman basmıştı ki mektuptaki sıcak, samimi sözler onu okuyanı şaşırtmasın, meseleye münasebette ciddiliği azaltmasın, aksine, mesuliyeti artırsın.

Mübariz mühürün bir müddet daha orasına burasına gizli haset hissi ile baktı, dairenin etrafındaki karmakarışık sözleri okumaya çalıştı ama olmadı nihayet derinden nefes alıp (içini çekip) “şöyle...” dedi:

- Böyle böyle işler... Mübariz bu büyüklükte mektuptan küçük bir alıntı yaparak, nihayet, mektubu itina ile katladı ve masanın çekmecesini çekip yavaşça oraya koydu. Evet, bu türlü işler. Açıklık mesele. Profesör nasıldı, iyi miydi? Mübariz hiçbir cevap beklemeden sordu, beyninde dönüp dolaşıyordu ki F.K.yi birinci gün mü götürsün kendi evine ve çeksün onu söz fikir imtihanına; “bu nasıl edecek, acaba okuyabilecek mi, yoksa?!”, yoksa mektupta yazıldığı gibi birinci günden alıp Behram’a mı götürsün?!

- İyiydi. Herkes iyiydi, herkesin selamı var. Bu defa F.K. biraz sabırsız cevap verdi.

- Böyle... “Sabırsızdı”. -Asabı demirden olan Mübariz rahat rahat sorularına devam etti.- Şehirde ne var ne yok daha ?! Şehir değişiyor mu değişmiyor mu? Sonra onu dikkatle inceleyip birden sen hiç köye geldin mi diye sordu.

Mübariz F.K.nin üstüne başına, oturuşuna, yürüyüşüne duruşuna demin bakmıştı, nihayet ki bu soruyu sordu. Dayanamadı “Hiçbir şey anlamıyorum.”

- Şehirdi işte. Duruyor yerinde ne bir yana hareket ediyor, ne de değişiyor.

Esas soruya ise (“Sen hiç köye geldin mi?”) F.K. cevap vermedi. “Yok, bu adam hiç köye gelmemiş, ilk geliyordu. Dikbaşlıydı, gözünü dikiyor adamın gözüne, ayırmıyor gözlerini; bildiğini dedesine bile söylemeyen, biraz da... yok, adamakıllı çalımı da var. Kabiliyetli genç uzman...” Zor sezilen alaylı bir tebessüm cevap gibi geldi kondu kolhoz

başkanının nazik dudağının ucuna ve o açıkça sahte bir incelik içinde onun yüzüne somurtarak bakan F.K.ye “masum” sorusunu bir daha tekrar etmek kararına vardı:

- Diyorum, bu vakte kadar hiç köye geldin mi?

Mübariz F.K.nin “edalı” cevabını (“Şehirdi işte, duruyor yerinde”) sanki hiç işitmedi “genç uzman”ın sıkılıp sıkılmadığı yorgun olup olmadığı öyle anlaşılıyordu ki umrunda bile değil “aha galiba şaşırmağa başladı bu kabiliyetli (?) genç alim.. “ Kolhoz başkanı sorduğu soruya cevap almadan hemen bırakan adama hiç benzemiyordu. F.K. hoşnutsuzlukla başını salladı, açıkça yakasını kurtarmak için:

- Gittim, gittim diyalekt derlemeye gitmişim öğrencilikte -halk deyimleri, sözler, türküler... Her yerin kendine özgü olanı olur, - dedi. Çabuk söyledi.

- Ne iyi, ne güzel... “Belki bu defalık yeter?!” -Hıı, öyleyse senin işin o kadar da zor olmaz. Köy yeri can sıkıcı yerdı.- Mübariz sesinde gizli bir endişe dikkatle F.K.yi süzdü.

- İş çok, bunalmaya fırsat olmayacak. “Bunalmak ha?!”.

“ Mübariz bu sözlerden sonra yine sinirlendi. Nasıl derler iyice şüphelendi. Yakınlık kesinlikle kurulmuyordu. “Kendini beğenmiş delikanlıydı ancak...” Bir şeyi anlayamıyordu, F.K.nin bu şekilde dikbaşlılığı (gizli de olsa), böyle kibri, böyle büyüklenmesi (daha doğru söz bulmak zordu, elbette büyüklenme!) niye onun keyfini kaçırmaya başlamıştı?! Ona tuhaf geliyordu ki, beyninin derinliğinde bir azaplı (niye azaplı?) duygu doğuyor. Kıskançlık duygusu. Çiçekli yazıyı bu uşaktan mı kıskanıyor?! Niye üzülüyordu?! İçini, kalbini, sanki kurt kemiriyordu. Sebep ise bilinmiyordu. “Şüphesiz ruh meselesinden Behram onu haberdar eder... gerekirse... Bana niye gelmiş?!”.

Pencereden içeri serin meltem doldu ve meltem kendisiyle bir anda ışık kümesi getirdi, F.K.nin yüzü ışıklandı, hemen de bu ışık yok oldu. F.K. sigara çıkarıp kibritle yakmıştı, ama yanan çöpü sigaraya tutmadı, kibrit çöpü onun bir parmağından diğer parmağına geçip öylece yana yana oraya buraya eğildi ve rengi kapkara oldu.

“Belki de birden...” İlk defa o zaman F.K.nin ışıktanmış yüzünü gizli gizli süzen Mübariz’in aklına geldi ki, olabilir, bu F.K. Çiçekli Yazı’yı umulur ki okusun. F.K.yi o ilk defa şüphesiz o an yazıyı okuyana benzetti. Gözleri ışıdayarak kibrit çöpünün nasıl yandığına bakarken: “Böylesi gururundan okur, geri çekilmez. “Fikrinden kendisi de tiksindi: “Peki sonra? Peki sonra ne olacak?! Yazı okunsa daha biz kimin işine yarayacağız?! Buydu bak, nasıl mektuplar yazıyorlar...”.

- Behram’ın evi hangi taraftaydı, bir gösteren olsaydı... F.K. yanıp bitmiş kibrit çöpünü çöp kutusuna attı, sigarayı alıp kutusuna koydu ve sohbeti toparlamaya çalıştı. Yol yorgunluğu kendini yavaş yavaş gösteriyordu. “Yüzüme bir avuç su çarpabilseydim...”.

- Telaşlanıyor musun? “Hem de çok sabırsızdı”. Acele etme, ben kendim seni götüreceğim -Hâlâ gönlünce sevinemeyen Mübariz (içini hâlâ bir şey sıkıyordu birden pencereye dikkat edip (“hava kararıyor”) ayağa kalktı.- Üniversite sana her türlü yardımı yapmamız gerektiğini yazıyor. Borcumuzdu. Gidelim.

Bunu işiten F.K. sevinçli bir samimiyyetle:

- Sağ olun, çok sağ olun, diyerek Mübariz hemen kalkınca o da hemen yerinden ayağa kalktı ve böylelikle, Mübariz’in odadan çıkma isteğini kesinleştirmiş oldu. “Aniden fikrini değiştirir. Halim yok şimdi seninle uzun sohbet etmeye. Bütün sorularına cevap vermeye vallahi, halim yok.”.

Mübariz, peşinden F.K. meclisin küçük bahçesine çıktılar. Hava henüz tam kararmamıştı. Mübariz F.K.nin kadim Karağac kütüğüne ön tekerlerini dayayıp park ettiği eğri büğrü, eski arabasına göz ucuyla bakıp “ acaba rengi nedir, bu yani, şehirden buraya kadar kendisi mi gelmiş?!” dedi:

- Bu bırak kalsın, orda park etmeye imkan yoktur. Yürüyerek gideceğiz.

“Ne oluyor?!” F.K., öğretmenin sözünden çıkmayan düzenli öğrenci gibi arabasını açıp arka koltuktan eşyalarıyla, kitaplarla dolu uzun askılı yeşil yol çantasını aldı, sonra arabanın pencerelerini sonuna kadar kaldırdı, kapılarını kilitleti, sonra bir daha kontrol etti, emin oldu ki “rengarenk” âlemine çekilmiş :

- Ben hazırım, dedi ve çantayı sol omzuna alıp (ağır geldi omzunu değiştirdi) yavaşça bekledi ki Mübariz kılavuzdu, öne düşün, yola koyulsun o da onun arkasınca gitsin.

Gizlice ona dikkat eden Mübariz topallayarak yola koyuldu. Yolları önce Kehrizli Ark'ın önünden geçiyordu, sonra azıcık sola dönüp Veng Dağı'nın doğru eteğine kadar uzanan sürü yoluna çıkacaklardı. Mübariz şaşkınlık içindeydi. Konuşma hevesi yolda yürürken nedense uçup gitmişti, diğer taraftan da susmayı doğru bulmuyordu. Ona öyle geliyordu ki iki adam birlikte yürürse, hele bu adamlardan biri buralara yabancıysa, misafirse, mutlaka onunla sohbet ede ede bu yolu yürümek gerekir. Yine cebinden mendil çıkarıp boynunun terini sildi, boğazını temizledi, eliyle köyün bu tarafından bakılınca o kadar da korkunç görünmeyen (dev yok olmuştu, havada kaybolmuştu) Veng Dağı'nı gösterdi, isteksizce dedi:

- Behram'ın evi dağın tam eteğindedir. Biraz yolumuz var.

F.K.konuşmadı. Yolu geçip Kehrizli Ark tarafına gittiler. Yol boyunca bilerek F.K.nin yüzüne bakmayan (“niye, niçin?!”) Mübariz sohbet hatrına az önceki sözüne devam etti:

- Bu yazıyı diyorum ki yani, bunu okumak bu kadar gerekli miydi? Üçüncü kişisin, gönderiyorlar, seninle üç oldu. Demek, gerekliydi. -Mübariz sorusuna kendi cevap verdi.- Profesör boşuna rahatını bozmaz. Yani sizin oralarda bir başka ciddi işiniz yok muydu?”. Mübariz dupduru, gök rengi gözlerinin içinde kurnazlık ve sahte saflık, ama yine de aynı ısrarla başını çevirip F.K.nin yüzüne baktı. Uzun burnunun ucunda ter tanecikleri damla damla olmuştu.

Yorğun argın, aç susuz F.K. kendisi de anlamadı ki neye göre ağzından yalnızca bu sözler çıktı:

- Galiba, öyleydi.

Mübariz F.K.nin “galiba, öyleydi” sözlerini dile getirmediği sorusuna cevap gibi kabul etti ve bu zaman kalben hayret etti. “Benim fikirlerimi okuyor. Boşuna bunu

göndermemişler. İçime doğmuştu. Yetenekliydi. Bu defa mendille değil elini atarak boynunun arkasını sildi, sonra yavaşça sıvazladı.

Kehrizli yolla biraz daha ark boyunca gidip sola döndüler. Artık bu yol direkt götürüyordu Behram'ın bahçesinin önüne (Veng Dağı'nın eteğine). Kehrizli Ark yolunun altından yavaş yavaş suyunun aktığı küçük köprüyü geçtiler. Sol tarafta, Kehriz'in kenarında iki küçük ve sıska kız çocuğu, üstlerinde allı güllü geniş tumanları, biri diğerinden üç dört metre mesafede, her biri önüne bir yığın kirli kap koyup Kehriz'in suyunda yıkamaya hazırlanıyordular. Bu sıska kızlar birbirine tıpkı bacı gibi benziyorlardı; ikisi de karaca, saçları kirli kirli, acelece toplanmış, yalın ayakları çamurlu kirli bu kızlar on, on iki yaşlarında vardı. Bu "bacılar" birbirlerine küsmüş gibi duruyorlardı. Ark boyu birbirinden yeterince uzakta her biri kendi kap kacağına üst üste yığılmıştı. Biri diğerine bakmak bile istemiyor, yüzlerini ciddiyetle yana çeviriyor, birbirleriyle ortada olmayan "üçüncü" adam vasıtasıyla konuşuyorlardı. Güya bu "üçüncü adam" bunların öfkeli sözlerini birinden diğerine ulaştırıyordu. Onların kızgın sohbeti F.K.ye çok ilginç ve komik geldi.

- O adama söyleyin, kaplarını çabuk alsın gitsin. Burası benim yerim. Yoksa...

Öteki kızın ise bu tehdit hiç umrunda olmadı.

- O adama söyleyin ne zaman kaplarımı yıkayıp bitirirsem o zaman gideceğim. Yer hiç kimsenin değil. Buranın sahibi yok.

Küskün kızlar hırslı hırslı arkın suyuna kapları şakırtıyla daldırıp yıkamaya başladılar. F.K. dilciydi, onun dikkatini "buranın sahibi yok" sözleri çekti ve o, adımlarını yavaşlattı ki bu tartışmanın devamını da işitebilsin. Açıkta ki, bu küskün kızların birbiriyle böyle eda ile konuşmasının sebebi var, büyük ihtimalle bu küçük güzeller ya komşuydular, ya da aynı sınıfta okuyordular, kısacası, bunların arkadaş oldukları belliydi. "Hey sizi, güzeller..." F.K. gülmüseddi. Mübariz kendi düşüncelerine dalıp etrafa kulak asmadan gidiyordu, kızlar umrunda değildi. Aslında, onlar da kızların hiç umrunda değildiler; çünkü kızlar da meşguldüler. Kızların tartışmasının sonunu artık köprüden yeterince uzaklaşmakta olan F.K. zorla işitiyordu.

- Kim birinci geldiyse, yer onundu. Buranın sahibi yok. O adama deyin ki yer gök dağılsa da ben Ahmet'i unutmuş değilim!..

- O adama deyin ki yer gök dağılsa da ben de Ahmet'i unutmuş değilim! Bir de o adama deyin ki benim kaplarımın işi aceleydi. Cabbar Hoca bu akşam bize misafir gelecek. "Cabbar Hoca" adı hususi iftihar ve gururla çıktı. "Belli oldu. Güzeller bu Ahmet kimse onu aralarında paylaşamıyordular."

- O adama deyin ki benim işim ondan da acildi. Babam bu akşam yemeğini evde, bizimle birlikte yiyecek...

Ark başında hem kızların, hem de yıkanan kapların öfkeli ve şakırtılı sesi artık işitilmez oldu. Yanından geçtikleri bahçedeki ağaçtan iki sığırcık birbirine özlemle sarılmışlardı, onların cıvıltısı kızların sesini bastırdı. Sığırcıkların cıvıltısına nerden geldiği bilinmeyen inek böğürtüsü karıştı. İtler geri kalmadı, "ses verip" onlar da bir ağızdan havladılar. Artık karanlık daha çabuk etrafı kaplıyordu. F.K. az önceki allı güllü, geniş tumanlı kızın dediği "buranın sahibi yok" sözlerini beyinde "yerin adı var, yoksa yok muydu? Mekânın adı mekânı anlamak için bize ne söylüyor?" sorusuna çevirmedi mi çevirdi ve yanında topallayarak giden, mendilini cebine koymadan sık sık yüzünün, boynunun terini ("çok sık terliyor") silen Mübariz'i birden ve doğrudan unutarak doğru Behram'ın bahçesine kadar bu sorusuyla ("ne alakası var?!") beyinde savaşa savaşa gitti. Mübariz yanında gemileri batmış insanlar gibi somurtarak giden F.K.ye yol boyunca gizlice dikkatle bakıyor, olası şüphelerine son koymak istiyordu; ama içine doğmuştu: "Bu okuyacak!"

Behram'ın köyün yukarı ucunda arkasını Veng Dağı'na yaslamış evini gördüğü zaman F.K. onu kendince "Çoban kalpağı" diye adlandırdı. Yatmış devin karnının altında çoban kalpağı?!... "Güzel kız doğru demiyormuş, yerin adı var, en azından yerin adı olmalıydı, yoksa o yer, yer değil". Mübariz başı ile (belki de uzun burnu ile) eve doğru işaret ederek, azıcık soluklanmak için durdu; F.K.yi dürttü. Çantasını uyuşmuş sağ omzundan çıkarıp eline alan F.K.ye öyle geldi ki yol arkadaşı Çoban kalpağına gizli bir kıskançlıkla baktı:

- O bahçeydi, kendisi de bahçedeydi...

Mübariz bahçeye yaklaşıp -dikenli çitin ortasında bu çitin varlığından güçlkle seçilen bir küçük tahta kapı vardı- bu kapıyı açmak isterken kapı birden kendiliğinden açıldı. F.K. şaşırmağa daha fırsat bulmadan kapının öbür tarafından başında, daha doğrusu,

tepesinde renkli şapka, üstüne uzun kollu dama şeklinde çizgileri olan bir gömlek giyinmiş, selvi boylu, yaşlı bir adam görüldü. Bu adamın oldukça cana yakın ve yumuşak suratı vardı, sesi de uysallığı ile yüzüne çok uygun düşüyordu. Bu adam sanki onları bekliyordu.

- Ay ay hoş geldiniz. Buyurun. Geçin, geçin.

Başında şapka, omzunda kolsuz kürk, ak sakalını kaşıya kaşıya Behram bir kenara çekilip misafirleri bahçeye aldı. “Şehirden gelmişe benziyordu.”

Mübariz zor anlaşılabilir samimiyetle F.K.yi bir eli ile kucaklayıp kendinden önce bahçeye geçirdi. Behram dış kapıyı örttü, sürgüsünü verdi ve kapı o saat bahçe tarafındaki dikenli çitin bir parçasına dönüştü. Bahçenin ortasında büyük bir ağacın (Karağac’ın) altında divana benzeyen, divan yeri yarım ay bir tarafı yaslanma yeri olan sıra; önünde de kare, tahtadan bir masa vardı. Behram misafirleri Karağac’ın tam altına getirdi. Başında şapka, omzunda kolsuz kürk, ak sakalını kaşıya kaşıya Behram bir kenara çekilip misafirleri bahçeye aldı. “Şehirden gelmişe benziyordu.”

- Gel, evladım geç, otur. Mübariz, geç. Geç buraya. Oturun, oturun. Ben şimdi...

Behram’ın sesindeki yumuşaklık ve cana yakınlığı akşam vakti Veng Dağı’nın bu bahçeye “özel olarak” gönderdiği gönül okşayan serin meltem gibi hissetmemek mümkün değildi. Sonraları F.K. dikkat edip görmüştü ki Behram ciddi olduğunda da mavi gözlerinin derinliğindeki ışıklı tebessüm yerinden eksilmiyor. Gözlerinin içinde sanki kandil yanıyordu.

Artık her taraf karanlıktı. Evin ışığı zayıf da olsa Karağac’ın altına kadar ulaştı. İki dakika ya sürdü, ya sürmedi, Behram elinde tepsi (sini), tepside (sinide) çay bardakları evden çıktı. Balkonda fokurdayan semaverden (“Ne zaman semaveri yaktı?!”) su koyup çay demledi, fısıltıyla “şimdi, şimdi...” diyerek getirip “Balaca” diye adlandırdığı bu kocaman ağacın altındaki kare masanın üstüne tepsiyi (siniyi) koydu.

...Tam iki yıl önce biraz şaşırıp kalsa da köy içinde gurur duyarak gezen Behram’ın evi de bahçesi de Dil ve Tefekkür Enstitüsünün çalışanları tarafından “istila” edilip ana

“askeri” karargâha çevrilmişti. Veng Dağı’nın tam ortasında, yüz yıllardır insanların dağı kuşak gibi saran, ömür boyu ayak basıp gittikleri yolun sağ tarafında (sol taraftaki kaya parçası Behram’ın evinin üstüne eğilmiş tıpkı akbaba gagasıydı) bir mağara bulunmuştu. Mağaranın içinde dört duvar boyu ilginç işaretler görünmüştü ve elbetteki bu işaretler hakkında ilgili yerlere haberler verilmişti. Haber dönüp dolaşıp sonunda başkentte, Dil ve Tefekkür Enstitüsüne kadar ulaştı.

Enstitüden önce birkaç adam geldi. Mağaraya yakın olduğuna göre (mağaraya ilk giren adam da başkası değildi, kendisiydi) Behram’ın evine toplandılar. Bir günlüğüne işini gücünü bırakan profesör şehirden kalkıp geldi. Behram’ın gururunu, Mübariz’in renginin kaçmasını görmek lazımdı. Ne kadar ısrar ettiyse de profesör strateji (kendi dediği sözdü, strateji!) nedeniyle Behram’ın bahçesinden çıkmamıştı (belki Behram’ın yalnızlığı, üstelik böyle misafirperver olması onun hoşuna gitmişti, belki sebebi başka bir şeydi, kim bilir?!). Profesörün bu kişiye verdiği değer ortadaydı, gece yarısını geçen uzun sohbetten sonra ona güvenip şöyle demişti: “Behram, bu yazıyı okumak çok önemlidir, sana diyorum; çünkü görüyorum, sen beni anlıyorsun, ne pahasına olursa onu okumalıyız, inan bana, bu uğurda canımı veririm...” Behram profesörün bu azmine hayran olmuştu ve hayranlığı bütün yüzünde, hareketlerinde, sözünde açıkça görünüyordu ve hissediliyordu. Behram’ın Veng Dağı ile ilgili hatıralarına ilgiyle kulak veren profesör “esas bu adam sırla doluydu” o geceden Behram’a hususi bir hürmetle yaklaşmaya başladı, köydeki bütün işleri onun vasıtası ve yardımıyla hayata geçirmeyi kararlaştırdı. Mağaraya yazıyı öğrenmek için gelenler profesörün yollamasıyla doğru Behram’ın evine gelmeye başladılar. İlk misafirler de Behramgilde kaldılar ve onlar mağaradaki işaretlerin resmini çizdikten sonra (işaretlerin fotoğrafını çekmek, aslında onların üzerinde başka yerde de mesela şehirde, enstitüde çalışabilmek içindi) şehre dönünce Behram bahçedeki Bozlar adlı köpeğini biraz da gizli tavırla götürüp mağaranın içinde bir köşeye zincirledi. “Girip çıkan çok olmasın...”

Behram iyi hatırlıyordu. Köye gelip ilk yazı nakışlarının resmini çizdiğinde üç gün onun evinde misafir kalan o yaşlı, somurtkan hoca vardı, ona (Cafer Hoca’ya) sabah sabah çay içtikleri zaman birden bire düşünmeden dedi ki, bu nakışlar sanki çiçektir, çiçek yapraklarıydı, bu yazı tam çiçeğe benziyor. Hakiketen de öyleydi. Baktığı gibi içinde kendi kendine öyle de demişti: “çiçektiler bunlar, çiçekli yazıydı bu...” O zaman somurtkan Cafer Hoca bir söz söylememişti, sanki Behram dediğini işitmemişti. Sonraları kiminse, adı

sonuna kadar bilinmeyen bir enstitü görevlisinin sözü ile şehirde bu yazıyı herkes “Çiçekli Yazı” diye adlandırdı. Önceleri çok adam bu adın yazarı olduğunu iddia etti, ama bundan bir şey çıkmadı, çünkü, yavaş yavaş bu ad profesöre ait edilmeye başladı. Bundan hoşlanan profesör ne “evet” dedi ne de “hayır”. Ama sükutu zaman zaman o kadar manalı oldu ki tartışmalar kendiliğinden kesildi, yavaş yavaş enstitü sahipleri “bu güzellikte adı bu adam vermeyecek de kim verecek?!” diye kesin “kanaat getirdi” ve profesör bu şekilde adın yazarı oldu. Aslında köyden ayrılırken Behram’ın yolluk koyduğu bal payı gibi içtenlikle kabul etti.

Yazının adı, hakikaten kendini doğruluyordu, yazıdaki (bunu yazının şeklini çıkarımlar diyorlardı) işaretler, hakiketen çiçek yapraklarını hatırlatıyordu; her işaret bir yapraktı. (Behram bu yerinde adı nerden bulmuştu kendisi de anlamıyordu) Yaprakların sayısı değişiyordu, çiçeklerin uzunluğu, kalınlığı inceliği değişiyordu, çiçek çiçeğe benzemiyordu, ama her işaret yine de çiçektir, başka şey değildi bu ara sıra kötü koku veren mağaranın eğri, girintili çıkıntılı taş duvarına baştan başa işlenmiş renksiz çiçektir, uzun çiçek çelengi.

Şehirde ise hadiseler hızla gelişti.

Gizemli Çiçekli Yazı’yı okumaya önce enstitünün bütün hevesli çalışanları hemen girişti. Bu; sessiz sakin, bazen açık, bazen gizli, sanki kendiliğinden oldu, yapılan “araştırmalara” komşu enstitülerin yaşlı ve orta yaşlı alimleri de katıldı. Tarih ve Arkeoloji enstitüleri ise bilhassa gayret gösterdiler. “Ortalık karışıp düzen bozulmuştu.” Her kafadan bir ses çıkıyordu. Nihayet profesör bütün bu gürültüden, dedikodudan bezip Çiçekli Yazı’nın ayrı ayrı değil de hep birlikte ortak çaba ve güç ile okunması kararına vardı, (karar vermeye hakkı vardı, çünkü Çiçekli Yazı hakkında ilk malumat ona gelmişti. Buradan ise şöyle anlaşılıyordu ki Çiçekli Yazı’yı ilk önce Dil ve Tefekkür Enstitüsü okuyacak). Tarihçiler bu teklifi, başka seçecek yolları olmadığı için kabul etmeye mecbur kaldılar ve sıralamaya karşı çıktılar. Bu itirazı profesör önce kabul etmese de sonunda (herhalde yazının okunuşunun iki başarısız çalışması artık ortaya çıkmış, onun mevkiî yeteri kadar zayıflamıştı) uzlaştı. İtiraz ise bundan ibaretti. Yazıyı okuma hakkını kazanmak için adı geçen enstitülerin (Elyazmaları Enstitüsü az kalsın unutulmuştu, onlar da işin içinde vardılar) Ortak İlmi Konferansta yazıyı okuma iddiasında olan kişinin özel metodu takdim edilmeliydi. Daha çok beğenilen ve kabul edilen metodun yazarı ancak

bundan sonra hepsinin ortak fikrine göre köye yazıyı yerinde okumaya (temize geçirdiği zaman yayımlanacak yanlışlar istisna değildi) gönderilecekti. Kendi metodunun takdimi ile İlmî Konferansta söz alanlar az değildi. Ortak İlmî Konferansın toplantıları enstitülerin başkanlarının katılımıyla gerçekleşiyordu. Toplantı ve tartışmalar son derece hararetili (ilginç, ihtiraslı, sert...) geçti. Her söz alan galip gelme ümidi olmasa da en azından “kendini göstermek”, ilme “çıkarsız” hizmetini bir daha kanıtlamak için deli divane oldu. Toplantıların sonunda esas söz ise profesörünki oldu. Profesörün özel ilgi duyduğu “Çiçekli Yazı adını ben ilk defa profesörden işittim” sözlerinin sahibi F.K.yi yürekten ve hevesle desteklemesi İlmî Konferans üyelerinin uzun sohbetten, müzakereden sonra hiç şüphesiz onu galip seçmesini sağladı. F.K.nin teklif ettiği metot ise çok sadeydi (hatta basitti diyebiliriz), bu metodun özelliği ise bütün mevcut yazı türlerinden ayırıp Çiçekli Yazı’nın şifresini, orijinal mahiyetini bulmaktan ibaretti. Başka metot önerenler mevcut veya unutulmuş yazı türlerini esas alıyorlardı. Bunları kabul etmeyen F.K. hiçbir şeyi esas almadı. Anahtar sözü araştırıp bulmak, buydu F.K.nin önerdiği deşifre prensibi. Ne latin, eski Farsça, ne de eski Türk işaretlerini yardıma çağırmadan bu kendine özgü yazıyı çözmek F.K.ye göre mümkündü, hatta tek çözüm yoluydu. Ve birçok tartışmadan sonra (özellikle, tarihçiler ve onların fikir rehberleri olan, ak kaşlarının ucunun yukarı kalkması ile vahşi aslanlara benzeyen ve sert tabiatı ile fark edilen akademik Aslanzade’nin bazen gizli, bazen açık karşı çıkmasına bakmayarak onlar bir asker gibi bir çözüm işinde sadece eski Farsça alfabelerini tercih ediyorlardı) F.K.nin önerdiği ve profesörün inarak gayretle müdafaa ettiği metot yavaş yavaş herkesin gerçekten ilgilenmesini sağladı. Bu, büyük başarıydı. O andan başlayarak iş arkadaşları, hatta diğer enstitülerin tanındık ve tanınmadık çalışanları gizli kıskançlık içinde ona özel bir yakınlık (kimi yapmacık, kimi samimi) göstermeye başladılar. Gelecek ilim kariyerinin çok önemli temel taşlarından biri böylece konuluyordu. Böylelikle, saygın ortak İlmî Konferansı onun seçimi ile ilgili kararını (Aslanzade’nin hayıflanarak dediği gibi “çaresiz kalarak”) ilan ettikten, o ise büyük şevk ve sevinçle tebrikleri kabul ettikten sonra genç uzman büyük bir hevesle Veng Dağı’nın eteğindeki köye gitmeye hazırlandı.

“Şimdi nerden çıktı bu? Bu ilmi Konferans nerden gelip düştü aklıma?” F.K. Behram’ın masanın üstüne koyduğu peynirden yufkanın içine koyup çaydan içerek onun mavi, gülen gözlerine bakıyor, aslında ne dediğini işitmeyerek sorusuna şöyle bir cevap veriyor:

- Bilmiyorum. Ama yok, zor...

Kalbi gayri ihtiyari güp güp atan Mübariz bu defa da yerinde kımıldadı, yine dikkatle F.K.yi süzdü ve şimdi o, eğer ihtiyaç olsaydı samimiyetle yemin ederdi ki bu oğlan Behram'ın ondan ne sorduğunu işitmemişti. Ama cevabı deminki gibi (kolhozda olduğu gibi) yine yerinde bir cevap olmuştu. Şaşkınlığını asla göstermek istemeyen Mübariz elindeki çay bardağını hususi bir itinayla masanın üstüne koydu. Behram ise çaydan keyifle yudumlayarak F.K.ye mavi gülen gözlerini kısıp şu soruyu sormuştu:

- Senden başka da köye bu işin arkasından gelen olacak, demem o ki sen yalnız mı kalacaksın, evladım?

- “Bilmiyorum. Ama zor...”

Sorunun sesi çok uzaktan, boğuk bir derenin dibinden geldi. Sorunun manasını ise Behram'ın gözlerinin içindeki tebessüm fısıldadı. Bu tebessümü ilk gördüğü andan beri onun “esiri” olan F.K.ye önce öyle geldi ki tebessüm bu adamın değil; onu kimdense (başka birisinden) borç almış, ama buna çok kapılmadı (“neydi, ne değildi, kimindi, kimin değildi en önemlisi de şuydu ki samimiydi”). F.K. bu güzel tebessüme belirsiz tebessümü ile karşılık verdi. Yani gülümsüyor mu yoksa tehdit mi ediyor bilinmedi. Suratının F.K. için böyle anlaşılabilir oyunları vardı. “Genç bilim adamı” Mübariz'in titremeye başlayan ellerine baka baka (bu kişiden hiç hoşlanmamıştı “adamın yüzüne bakmıyor...”) onun halinden gizli bir keyif aldı: “Mübariz, sanki ciddi ciddi bocalıyor”. Telaşa kapılan Mübariz ise artık hissetmişti ki şimdi F.K. ile Behram arasında şartsız şurtsuz bir “gönül” mukavelesi kuruldu ve F.K.yi Mübariz bu şekilde “kaybediyordu”.

- “Okuyamaz, inşallah!”.

- “Yok, okuyacak!”.

Behram mağarayı adamakıllı özelleştirmişti bu böyle de anlaşılabilirdi. Bozları bahçeden götürüp mağarada tutması (Çiçekli Yazı'nın işaretlerini mi koruyacaktı?!) yan gözle bakana sert bir göndermeydi. Göndermenin görünmeyen tarafıyla işimiz yoktu, görünen tarafı ise şuydu: “Mağaraya ben olmadan girilmez! Mağara ile şehirden gelenler arasında irtibat kuran benim! Mağara ile hiç kimsenin işi olmasın, mağara benlikti”. Allah için, eğri oturup doğru konuşacak olursak Behram'ın böyle davranmasında hakkı vardı,

şöyle ki mağarayı bulan aslında Behram'ın (daha doğrusu; Bozların) kendisiydi. Köpeği yanına alıp komşu Kamışlık köyüne eğri yolla gittiği yerde (köpeğe sakatat alacaktı, Kamışlık'ta mal kesmişlerdi) çoban kalpağının tam tepesini gölgeleyen Kuzgun gagasına vardığında köpek havlamıştı, bir adım daha ileri gitmek istememişti. “Kurt muydu, neydi?!” Behram tedbirli davranıp her zaman dağ yoluna çıktığında cebine koyduğu iri Alman bıçağını (Eryen'in savaştan getirdiği ve ona hediye ettiği bıçaktı) çıkarıp açtı; ama Bozlar yeri koklaya koklaya birden yolun eğri sağ tarafına, çalı kaplamış biçimsiz bir kaya parçasının karşısına döndü. Allah'ın hayvanı arka pençelerinin üstüne dikilip ön iki pençesi ile kayanın ağzını kaplamış bu dikenli çalılığı inatla eşelemeye başlamadı mı başladı. Köpeğin yavaşça mırıldanmasından Behram anladı ki mesele kesinlikle kurt meselesi değil, bıçağı katlayıp cebine koydu. Yaklaşıp çalılığı dikkatle ve merakla inceledi ve... kaşları çatıldı. Aman Allah'ım, defalarca yanından (yalnızca onun değil, bütün köy halkının, Bozlar'ın da) o tarafa, bu tarafa geçtiği bu dikenli (çalı) kollarının arkasında ne ise bir şey birden ona “gel gel” dedi. Bu kalın çalılığı eli ile gelişigüzel oraya buraya aralayıp kendiliğinden ortaya çıkan küçük kapı büyüklüğünde bir boşluk (mağaranın ağzını) gördü. Mağara böyle bulundu.

...Mübariz önceleri meselenin ciddiyetini şöyle diyelim, önemsemedi “Mağaraydı işte, neydi ki?! Veng Dağı'nda yalan olmasın, belki onlarca böyle mağara var. Şimdi çıkıp bunu milli park ilan edecek halimiz yok...” Yanına telaşla gelen Behram'a ilgisizce:

- Git, Behram git, işinle meşgul ol. İşin gücün yok mu senin?!
- Sana diyorum, Mübariz bu yer sıradan yer değil. Bak, sonra pişman olmayasın.
- Olmam. Ne var peki bu mağaranın içinde senin böyle aklını başından almış?!

Mübariz'in biraz önceki ilgisizliği Behram'ın onu haberdar etmesinden sonra “oldu, oldu da” merağa dönüştü.

...Behram birinci defa karanlıkta (karanlık ise zifirî karanlıktı) hiçbir şey seçemedi. İki fener gibi yanıp sönen ve Bozlar'ın gözlerinin içinden fişkırان ışıktan başka burada hiçbir şey görmek mümkün değildi. Behram korkak adam değildi, hiç değildi, ama hissetti ki kalbinin gümbürtüsü birden bire kulaklarının perdesini delmeye başladı, eli yine cebine gitti, Alman bıçağının çelik kısmı karanlıkta parladı. Behram elleriyle sanki havaya dokunuyormuş gibi kontrol etmeye başladı, mağaranın içinin sınırlarını öğrenmeye çalıştı. Mağaranın ağzı, galiba onun ardınca yeniden kapandı. Birden hatırladı ki “Bunun ağzı

çalıyla örtüldü, ah ah, keşke içeri girmeden çalıyı temizleseydim. Şimdi ben buradan nasıl çıkacağım, Allah'ım?!”

Gerçekten de mağaranın ağız şaşkınlıktan gözleri dört olmuş Behram'ı ve Bozlar'ı içeri hapsedip yine sık, kalın ve dikenli çalı kolları ile kendini kapatıp örtmüştü. “Bu nasıl işti?! Hiç böyle işle karşılaşmamıştım.” Köpeğe seslendi:

- Bozlar, Bozlar, gel, ceylanım, gel çıkart beni burdan, nerde kaldı bizim bu harabeye girdiğimiz yer?!”

Köpek akıllı köpekti, kulaklarını dikti, Behram'ın sesinden anladı ki ondan bir şey bekliyor. Oraya buraya dönüp, etrafı koklayıp mağaranın ağızını çok çabuk buldu, karşısında arka pençelerinin üzerine kalkıp havladı. Onun gözündeki ışığa gidip Behram da içeri girdiği yeri görebildi. Çalı kolları Behram'ın tam yanındaymış. Güç bela, dikene eli takılarak Behram kensisine ve köpeğe yol açtı, gelişigüzel kendini dışarı attıktan sonra yüreği ancak yerine geldi. Her taraf sessizlik ve ışıkla doluydu. Yalnız kuşların güzel sesle cıvıldaması her taraftan bu sükutun içine giriyordu. İçi zifirî karanlık mağara sanki yok oldu. Bir iki “tanıdık” arı vızıldayıp uçup gitti. “Allah'ım, çok şükür, çok şükür. Işıklı, geniş dünya başımıza dar olacaktı”. Behram rahat bir nefes aldı.

Behram birinci gün mağara hakkında hiç kimseye tek kelime etmedi. Evde oturup çok düşündü taşındı. Kalbinin derinliğinde bir ses ona diyordu ki, bu mağara sıradan mağara değil, burada bir şey var, olacaklar ise daha sonra olacaktı. Bütün geceyi çalı kolları (başka hiçbir yerde bu miha benzeyen dikenli, baş belası kola rastlamak mümkün değildi) balta darbelerine sabırla katlanıyor, incinip yaralanıyor, ama her nereden geliyorsa yukarıdan aşağıdan yeni kalın çalılar meydana çıkıyor, kol gibi açılıp Behram'ın yüzüne gözüne batıyor (şapkası iki defa başından kayıp düştü), sanki onu kucaklamak istiyordu. Çok uğraştı, yüzü dikene takılmadı mı takıldı ama bir insanın az çok rahat geçebileceği genişlikte bir yeri, nihayet ki temizleyebildi. Artık cesaretle mağaranın içine girilebilirdi. İçeri geçtiğinde burası daha önceki gibi (dünkü gibi) zifirî karanlık değildi. Mağaranın temizlenmiş ağızından ışık kümesi bu kadar geciktiği için kendini suçlu hasretliler gibi içeri nasıl soktuysa şimdi burada nasıl diyorlar, hiç olmazsa göz gözü görebiliyordu.

Mağara ne büyüktü ne de küçük. Beş altı adımlık uzunluğu, ondan biraz kısa eni vardı. Huzursuz Bozlar yine orayı burayı aralıksız koklamaya başladı. Zayıf kötü kokudan başka koku gelmiyordu.” Yok, sıradan mağaraya benzemiyor. Burası yakın bir zamanda canlı ayağı değen yere de hiç benzemiyor. Ama yine de... Günahsız yer değil burası”.

Vardı böyle canlı ayağı değmeyen tabii mağaralar. Veng Dağı’nda böyle mağaralar vardı. Behram, genellikle dağ boyunda, dağ eteğinde ne varsa kayalıkları, uçurumları, mağaraları kendi bahçesi kadar iyi tanıyordu. Belki de neredense bir taş getirseydin ona, parmaklarının arasında oynatıp hangi kayanın, hangi mağaranın taşı olduğunu dosdoğru söylerdi. Burası ise bir başka yerd. Bu, hem onun tanıdığı yerd, onlardandı hem de onlardan değildi. Ama nedense bu mağara önceleri Behram’ın hiç hoşuna gitmedi. Kulak delen, müthiş bir sükuneti vardı. Birden Behram’ın gözü duvardaki bir şeye ilişti, orada nakışa benzeyen oyuklar hissetti. Dikkatini topladı yaklaştı.

...Behram’ın zorla mağaraya getirdiği Mübariz taş duvar boyunca nakış gibi yan yana dizilmiş ilginç işaretleri gördüğü gibi anladı ki hayır onun düşündüğü gibi değil; mesele oldukça ciddiydi; bu yeni bululan mağara hakkında kesinlikle bölge merkezine haber vermek gerekiyordu. Öyle de yaptılar.

Sonra yaşananlar alelacele sinema sahnelerine benzedi. Köyde haber yayıldı. Haber ev ev dolaştı. Mağara hiç beklenmedik şekilde köy halkından büyük ilgi gördü. Herkes gelip bu işaretleri kendi gözü ile görmek istiyordu. Bir hafta sonra köye dökülen Dil ve Tefekkür Enstitüsünün görevlileri ise köy halkının yanında (onlara duyurarak) birbirleriyle konuşurken umursamaz bir eda ile çok manalı şekilde diyorlardı ki nihayet bu halkın da tarihi bulundu gün yüzüne çıktı nihayet bunu okuduktan (onlar şöyle diyorlardı:deşifre ettikten) sonra bütün dünya bilecek, biz kimdik, nereden geliyoruz ve hatta nereye gidiyoruz... Bu sözlere dikatle kulak veren bazı köy adamlarının merağı artıyordu, ama onlar hele de bu ilginç nakışların yazı gibi okunabilmesine şüphesiz ki inanmıyor, bu onlara hatta gülünç geliyordu. “İşaretlerin okunması ne kadar güçse -bunu uzmanlar diyordu- denilebilir ki tarih bir o kadar eskiydi. Biraz sabredin, kendiniz göreceksiniz, Veng Dağı, Veng köyü böylece dünyanın en meşhur tarihi yerlerinden biri haline gelecek”. Köyde herkes “mağara mağara” demeye başlamıştı. Her evde, kahvehanede, postahanede, Radyo meydanında, kısacası her yerde mağarayı gündeme koymuştular. “Yazı ne yazısıydı, tarih bize ne diyor, ne demek istiyor vs...vs...” Dikenli, kalın çalı

kolları çok kısa bir zaman içinde adet haline gelerek evlerin çitlerine örülmeye başladı (gidip dağdan kesip toplayıp getiriyorlardı), hatta böyle ilginç, sırlı bir haber de yayılmadan önce kimseye belli etmeden: “Mağaranın Ruhu var!” bir defa biri bunu dedi, ama bu söze yaşlısı genci, hepsi gülüştüler ve hiç kimse buna inanmadı. Söz ise deryada kaybolan söz değildi, hiç değildi. Bir müddet sonra o, bir başka yerden ortaya çıktı.

Mağarayı buluşma yerine çevirmek arzusunda olan köyün gençleri, hatta okul öğretmenleri (onlar ise sınıf öğrencilerini, mekteplileri buraya geziye getirmek istiyorlardı) Dil ve Tefekkür Enstitüsünün görevlilerinin isteği ile mağaraya bir daha yaklaştırılmadılar. Herkes hissediyordu ki evet meseleler görünen o ki hakikaten ciddileşiyor. Mağaraya hiç ilgisi olmayan kişiler, bölge merkezinden bazı görevli adamlar birden mağaranın ağzına kadar geliyor, orasına burasına bakıyor, geçip Kuzgun gagasından yokuş aşağı köye bakıyor, ama Mübariz’in ısrarına aldırış etmeyerek mağaranın içine girmiyordular. Yüzü sanki taş kesilen Behram’ın sessiz itirazını hissediyorlar. Ya da bir başka şeyden çekiniyorlardı?! Bu zamanlardı köye yas geldi. Kulam Hüseyin Hoca öldü. “Daha geç kalmak olmaz!” Behram sabah vakti Bozlar’ı götürüp mağaranın bir köşesine zincirle bağladı. Bozlar daha el kadarken Behram’daydı, onun bahçesinde büyümüşü. Bozlar’ı ona Veng Dağı’nın öbür tarafından dostu Medet kirve getirip hediye etmişti. Bozlar’ı Behram “ceylanım” diyerek seve seve beslemişti, her ihtiyacını karşılamıştı, o Bozlar’a, Bozlar da ona çok ısınmıştı, şimdi de onu ilk defa bahçesinden çıkarıp götürüp mağarada zincirledikten sonra (“Böyle gerekiyordu, ceylanım, böyle gerekiyordu”) geri dönmeye ayağı asla gitmiyordu ki gitmiyordu. Köpeğin pırıl pırıl ışıldayan gözlerine bakmamaya gayret ediyordu. Ne görecek ki?! Bozların ona dikilen gözlerinde sadakatten, bir de ışıktan başka hiçbir şey görmeyecekti.

Köye geldiği birinci gece. Behram’ın evi.

Mübariz “Balaca”nın altında bir hayli oturduktan sonra (öyle sürekli ordan burdan konuştu; enstitüden gelenler bile gitti, yazıyı okumak isteyenler de geldi... Nihayet anladı ki yorgundu, misafirin az kalsın gözleri kapanıyordu, onun sohbetine de artık “nezaket hatrına” kulak veriyorlardı) açıkça çaresiz bir halde ve içinden bunu istemeyerek ayağa kalktı, yüzünü bir yaşlı edasıyla F.K.ye çevirdi:

- Haydi ben gideyim, dedi. Sen de dinlen artık. Onca yoldan gelmişsin. Sabah gelirsen kolhoza konuşuruz bakalım ne yapacağız, ne yapmayacağız?

“Bakalım ne yapacağız?! Ne yapacaktık ki?! Bu adam, insana rahat veren birine benzemiyor. Yazıyı bu da benimle birlikte okumak istemesin...”

Evden çıktılar. Bahçe kapısına doğru giderken Mübariz:

- Arabayı merak etme. Aklına hiçbir şey gelmesin .Buralar tamamen güvenlidir. “Bu arabaya yan gözle bakmanı mumla arasan bulamazsın”.

... Evden çıktılar. Bahçe kapısına gidene kadar Mübariz sustu. Avludan çıktığı yerde ise yavaş ve kaygılı bir sesle Behram’a sordu:

- Bir şeye ihtiyacın var mı? Tükez’i sabah göndereyim mi?

F.K. şüphesiz “Benim bu evde kalmamla ilgili bir şey lazım mıydı, para ve erzak konusunda ne yardımı yapabilirim?!” diye düşünüyordu. Peki bu Tükez kimdi?

- Yok, lazım değil, hiçbir ihtiyacım yok, sen rahatsız olma. Behram da tıpkı onun gibi ciddi, ama biraz tebessümle “hımm” diye cevap verdi: “ Hey seni, Mübariz...”

Bir türlü gitmek bilmeyen Mübariz sonra yine F.K.ye döndü:

- Bak, oğul, Behram nasıl derse öyle yap. Mağaraya yalnız gitme! Gözlerini oraya buraya kaçırın Mübariz kapıdan çıktığı yerde dönüp F.K.ye bu ciddi sözleri söylediğinde artık biliyordu ki (içine doğmuştu) F.K. sabah kolhoza onun yanına “konuşmak için” gelmeyecek.

Yüzünde sabırlı ve yumuşak bir tebessüm “iyi iyi, rahatsız olma!” Behram Mübariz’in ardınca kapıyı kapattı ve F.K. ile birlikte “Balaca”nın altına döndü. Mübariz gittikten sonra F.K.ye sanki bahçe büyümüş gibi geldi.

- Bir bardak daha çay ister misin? Hiçbir şey yemedin... diyerek Behram teklif etti.

- İçerim, zahmet olmasın. Yorulmuşum, ama uykum da gelmiyor. Yedim, niye ki? F.K. biraz peynir ve ekme yemişti.

- Öyleydi, buralar öyleydi. Buralar insanı erkenden yatmaya göndermez. Düşüncelere dalıp gidersin.

F.K. alçak, ama rahat divana oturdu, sırtını arkasına yasladı. Bunca yorgunluktan sonra tatlı bir rahatlık gelip kanına işlemeye başladı. Bütün vücudu sersemleşiyordu. Başının üstündeki yıldızlara, biraz uzakta salınan yusuvarlak, yüzü lekeli aya (dolunaya) samimi bir hayret içinde baktıkça bakıyor, yeniden kendini bu muhteşem ahengin içine

salmaya, daha doğrusu, kendini bu ahengin içinde hissetmeye çalışıyordu. Tahminen şöyle: “Oralardan bakanlara ben görünüyor muyum, görünmüyor muyum?!”

- Mübariz, böyleydi hep dikine konuşur. Behram yavaş sesle, eski dostunu sanki temize çıkarıyordu. Ama iyi adamdır.

Bunları söyleyip sustu. F.K.nin yarı kapanmış gözlerine baktı: “Kendinde değil. Dinleniyor”. Behram F.K.ye engel olmak istemiyordu, “baksana nasıl yorulmuş...”. F.K. ise kendi sesini kendisi de tanımadı:

- Evet, iyi adama (Mübariz) benziyor.

- Çok düşüncelidir...

“Öyle mi?! Hiç benzemiyor düşünceli birine.”. F.K. başka bir söz daha söylemedi.

Başlı ile onun dediğini tasdikleyen F.K.nin böyle manalı manalı susması Behram’ın gözünden kaçmadı:

-Zamanı gelince, bir gün ben sana onun hikayesini anlatırım. Mübariz başka Mübariz’di (başka alemde).

“Nasıl Mübarizdi?” F.K. bu Mübariz sohbetini daha fazla uzatmak istemedi:

- Elbette, ne deyim ki?!.

F.K.nin aklı yine uçup uzaklara gitti, bedeni ise yavaş yavaş iyice yorgun düşüyordu. Canından katre katre, ağırlı ağırlı bir şey çıkıyor. Çıktıkça rahatlıyordu. Behram’ın getirdiği çayı içmeye başladı. Çayı içip biraz daha dinlenir gibi oldu. Yorgunluğunu sanki hissetmiyordu. Aklından “neden sormayayım?” sorusu geçti ve sordu:

Behram Dayı, diyorum ki acaba bu “Veng” sözünün, dağın adının bir manası var mı? Buralarda bununla ilgili bir bilgi var mı, yok mu? Belki bir rivayet, masal...

- Rivayet, masal bilmiyorum, işitmedim. Şunu biliyorum halk arasında şöyle bir inanış var ki bu dağdan geceleri ...ses geliyor. Rahmetli babam derdi, geceleri Veng Dağı’nın iniltisini her duyan katlanamaz... Öyle söylüyordu...

- Allah rahmet eylesin...

- Allah senin de ölenlerine rahmet eylesin...

“Genç ve yetenekli” F.K.nin profesyonel damarı tuttu. “İnilti” elbette bu bir anahtar söz olabilir. “inilti” ya da “enilti” bir fark yoktu. “V”sesi ise... kelimenin her yerinde kullanılabilir, burda kelimenin başına gelmiş. “V”yi çıkar at sonra da eniltiden iniltiye git veya tam tersine iniltiden eniltiye git önüne de bir “V”getir koy bu da sana Veng Dağı’nın etimolojisi. Aklından boş boş geçen bu “anlamsız” düşüncelerden keyfi yerine geldi; gülümsedi, sevindi.

- İnilti... çok ilginçti. Veng sözü iniltiden meydana gelmiş?! Belki de... Neden olmasın?! Olabilir.

- Öyle mi?! Gerçekten şaşırın Behram rahmetli babasının (babası çoban olsa da okuma yazma bilmeyen ama akıllı adamdı: “Ben hayat alimiyim, kitap alimi değilim.”) söylediği sözlerin zaman gelip bu şekilde ilmi hakikate uygun düşebileceğini aklına bile getirmezdi. Böyle çabuk ve etkili etimoloji yorumunun sahibi F.K. ise gizli bir gururla belli etmeden Behram’a bakmaktaydı. Behram, belli oluyordu, bu hızlı “fikir dizilişine” gerekli olan önemi göstermedi. Ama... “Ne yapmalıydı kalkıp alkışlayacak hali yoktu ya”.

- Yıldızları seyretmek galiba hoşuna gidiyor... Behram elini havaya uzatıp (yağmuru yokluyordu) oldukça yumuşak bir şekilde konuştu.

- Evet... Şehirde bunlar bu kadar yakında durmuyorlar. Niye acaba?! Yanıp sönüyorlar. Yanıp sönüyorlar. Parlıyorlar. Niye böyleydi?..

- Tar bir defa”dınk” ediyor. Söylenen: “evet”. Ediyor mu?

- “Dınk”? - F.K. şaşırdı: “konuyla ne alakası var?”

- Evet, dınkk. Ama, bak, bu dıngıltılar birleştiğinde ne doğuyor, musiki doğuyor... Hem dıngıltıydı, hem musiki.

Behram söyleyip sustu,sanki istiyordu ki, çoktandır aklında keyifle gezdirdiği bu fikre mantıki-ilmi son sözü bu genç oğlan koysun. F.K. ise zorlanıyordu:

- Dınk...

- Hem “dınk”, hem de dıngıltı... nasıl diyeyim... “Mübariz olsaydı, hemen anlardı ne demek istediğimi...”

F.K.nin, nihayet yüzü güldü:

- Dınk, nokta! Dıngıltı noktaların birliği, musiki. Nokta ve yol. Işık da yanar söner, yanar söner.

- Evet de...

- Yıldızlar da sanki, göz kırıyorlar. Parlıyorlar... “Dink” “dingilti”. Kulağına tar sesi geldi. F.K. birden cırcır böceklerinin sesini işitmeye başladı.

“Dilci ben miydım, bu muydu?” F.K. artık Behram’a gittikçe artan merak ve hürmetle bakmaya başlıyordu.

- Öyleydi. Benim de kulağıma geldi. Tar sesi. Diyorum ki kalkıp eve mi geçsek?! Bak damladı... Behram elini havaya tutup sözünü kesti başını kaldırıp göğe baktı, sonra etrafı büyük bir dikkatle inceledi.

- Yani şimdi yağmur yağabilir mi? F.K. hayretle sordu.

- Yağabilir. Bu vakit ne vaktiydi sen biliyor musun? Aklına ne gelirse olabilir. Bak, yağmur geldi mi aklına, yağabilir.

“Şimdi ne yağmuru?! Bu kadar yıldız var gökte, bir bulut bile yoktu. Hayatta yağmaz. Zordu”.

...On dakika sonra Güney Amerika nisan yağmurlarına benzeyen bir yağmur hasretle yağmağa başlamadı mı, başladı. Gökyüzünde yıldızlar yerlerini çok rahatlıkla kara bulutlara bıraktılar. Sanki önceden hiç yoktular.

- Kalk içeri gel, evladım ıslanacaksın. Behram elindeki semaveri balkona koyup eve girdi. “Islanmamış gideyim bunun yatağını açayım, geç oldu.”.

F.K.ye öyle geldi ki bu kez Behram’ın sesindeki incelik ve tebessüm birbirine uygun düşmedi. Behram eve geçtiğinde bu kez ona ,böyle diyecek olursak, tuhaf bir şekilde dikkatle baktı.

...Damlalar nereden geliyorsa F.K.nin yüzüne, saçına konuyordu. Doğruydu, Balaca’nın dalları, yarpakları bir şekilde onu gittikçe şiddetlenen yağmurdan korumalıydı ama... Yüzünden kayarak çenesine kadar inen damlaları takatsizce eli ile (yeniden mest mi olmuştu ne, artık basbayağı yarı uykuluydu, gözleri mahmurlaşıyordu) yüzünden siliyor, saçını ıslak ıslak sıvazlamaya çalışıyordu. Oturduğu yerden kalkmak istedi, ama kalkamadı. Yeniden korkunç giysisine (karanlığa) bürünen Veng Dağı’ndan (dev tekrar dönüp yerine uzanmıştı) kopup gelen boğuk inilti sesini yarı uykulu halde beyninin

derinliğinde nerdeyse bütün varlığı ile hissetti: “devden böyle ses?” önemsemedi, ancak o an beyninin derinliğinden hemen yıldırım hızıyla geçen başka bir düşünceden adamakıllı ürperdi, böylece derin bir uykuya dalıp ürperirler; ama uykudan ayılmazlar. Aslında F.K. bundan ürpermemeliydi, bundan korkmamalıydı, sadece buna hayret etmeliydi. “Uyuyor muyum ne?! Hayatta böyle olmaz, olamaz!”. Dağılan dikkatini toplamaya çalıştı.

Yağmur burada onun ömrünce bildiği gibi yukarıdan aşağı doğru yağıyordu. Yağmur burada aşağıdan yukarı doğru yağıyordu.

İKİNCİ BÖLÜM

Behram mağarayı bulduktan bir hafta sonra.

Sıcak, bunaltıcı bir yaz günüydü. Öğleye yakın Behram aceleyle (tıknafes) idareye, Mübariz’in yanına gitti. Nedense çok heyecanlanmıştı. Heyecanını zorla gizlemeye çalışıyordu. Selamsız kelamsız:

- Biliyor musun ne olmuş, Mübariz? Açık pencereden dışarı bakarak sordu.

- Yok, bilmiyorum. Otursana. Ne oldu ki? Mübariz’in dikkatini çeken Behram’ın sesindeki gizli endişe oldu.

- Mağaranın gerçekten ruhu var. Behram sandalyeyi çekip onunla karşılıklı (sanık gibi) oturdu.

- Nasıl yani... Mübariz elbette bu “ruh” sohbetine ilk gülenlerden biri olmuştu, şimdi de bir şey demek istedi; ama ne diyeceğini bilemedi, yutkundü ve ancak sözünü tekrar edebildi nasıl yani?! “Behram, Behram, ne oldu sana?!”.

- Doğru söylüyorum inan. Ben de inanmıyordum. Şimdi ise inanıyorum. Mağaranın Ruhu var. Behram son sözlerini korkunç bir fısıltıyla dile getirdi, sonra bir daha aynı şekilde, doğru söylüyorum mağaranın ruhu var!.. diye tekrar etti.

Mübariz endişelenmedi mi endişelendi, damarında kanının donduğunu hissetti, bir de şunu hissetti ki sırtından yaz kış giydiği dama çizgili ceketinin altından soğuk ter

döküyor. Yazdı, terlemeye kalsa, bütün gün işi gücü öyle çay içip terlemektir, ama şimdi sırtına gelen ter soğuk terdi. “Behram boşuna bir şey söylemez. Bu ne saçma meseleydi?!”
Bir müddet ikisi de sustu.

- Sen de böyle şeylere inandın mı?

- Evet.

- Ne zamandan beri?

- Mağaraya girdiğim andan beri.

- Tamam, tamam ... şakanın sırası değil, sabah halk toplanıyor, onca âlim Bakü'den kalkıp köye geliyor. Kalkmış “Mağaranın ruhu var” diyorsun. Görüyor musun bu yaşta senin aklından neler geçiyor?! Mübariz şaka yapmak istedi, yaşlanıyorsun...

Mübariz dikkatle Behram'ı süzdü. Başındaki şapkanın altında geriye kalan saçları da bembayazdı, yüzünü sakal kaplamış, gözleri ise her zamanki gibi oynuyor; içinde fener mi yanıyor, nedir? Acaba yine bana şaka mı yapıyor?!

Mübariz Behram'dan beş (belki de altı) yaş büyüktü. Ama şimdi gençlik dostu Behram'a keder, hayret ve dikkatle baktı: “bu yetmiş yeni giriyor, ya bu niye böyle çabuk yaşlandı?! Acaba bu böyleyse, o zaman ben ne haldeyim, insan kendisi hissedemiyor ki yaşını...”.

- Sen yaşlanmazsın, bana bakma. Behram onun aklından geçenleri duydu ama konudan uzaklaşmadı.

- Mübariz, bak bin keredir sana söylüyorum, Mağaranın Ruhu var. Bana haberler veriyor.

Mübariz “Bu nasıl bildi, benim ne düşündüğümü?!” yerinden kalktı odanın köşesindeki küçük buz dolabından su dolu bir şişe çıkardı:

- İçiyor musun?

- Hayır.

İki bardak suyu bir nefeste tepesine dikti, “tuhafı, çok tuhafı” içinin ateşi yine geçmedi. İlerleyen günlerde Mübariz dikkat edip görmüştü: içinden geçirdiği sözü, dile

getirmese de karşı tarafa malum oluyordu; “İnsanın kendi kendine düşünmesine, kendiyle baş başa kalmasına böyle engel oluyorlarmış...”.

- Sakince, insan evladı gibi yavaş yavaş ayrıntılı olarak haydi anlat bakalım ne anlatacağsın?! Herhalde bu aklını kaybetti?! ”.

Yavaş yavaş sakinleşti. Gizlice Behram’a baktı. Behram yine pencereden dışarı gözlerini dikti, ama orada hiçbir şeyi göremiyordu. “Şimdi bu inanmazsa nasıl söyleyeyim,bunu nasıl açıklayayım?”.

- Diyorum...Bir süre sonra Behram düşüncelerden uzaklaşıp konuştu. Diyorum ki galiba biz halkı mağaraya toplamakla doğru yapmadık?! O ise basbayağı tehdit ediyor, kim buraya girerse şöyle diyor, kim mağaraya girerse yazıya parmağının ucu ile dokunsa... Ölecek.

Mübariz Behram’ın halinden anladı ki şaka yapmıyor. Şaka yapmıyorsa demek oluyor ki... “Yazık çok yazık!”.

- Behram, sakin ol. Behram, bir kendine gel. Mağaranın Ruhu da ne demektir?! Mağaranın Ruhu ne geziyor buralarda? Sana ne oldu, niye beni endişelendiriyorsun?- Mübariz, -Behram şakaklarını ovuşturarak yorgun gözlerini ona dikti.- ben mağaraya girdiğimde bu sabah gitmiştim yine, birden kulağıma boğuk, korkunç bir ses geldi. Aslında ses kulağıma girmemişti, ses başımın içinde şakaklarımda güp güp ediyordu. Ben daha böyle şey görmemiştim. Ses başımın içinde ama benimle konuşuyordu. Dedi ki ben buranın ruhuyum. Sadece senin buraya girme hakkın var, bir de seninle gelenin. O da bana aydınlık dünyayı yeniden açıp gösterdiğin için. Ama... bir başkası buraya yalnız giremez; hele yazıya hiç dokunamaz, dedi. Hatta sen de dokunamazsın! Dediklerimi iyi dinle, git herkese söyle, dedi.

- Ya sen ne diyorsun? Mübariz şimdi bir yandan gülmemek için kendini zor tutuyor, diğer yandan içini bir ürperti kaplıyordu. Şimdi içini bir şey kemirmeye başladı.

Behram şaşkınlıkla: “Galiba deliriyor.” diye düşündü. Mübariz’e baktı:

- Ben? Ben ne diyebilirdim?! Hiçbir şey. Endişelendim. Behram’ın sesinde korku vardı.

Bu köyün astarını da yüzünü de iyi tanıyan Mübariz (hiç kimse olmasa da Mübariz) kesinlikle biliyordu ki Behram korkak değil. Şimdi işe bak, eğer ki Behram böyle korkmuşsa...

- Ya nasıl oldu, o gün ikimiz gittiğimizde bu ruh neredeydi?

- Bilmiyorum... Behram'ın sesi takatsiz geldi.

- Behram, bak kulağına bir ses gelmiş. Boş şeydi. Mağaranın Ruhü... Git, eve git dinlen, yat. İstiyorsan Tükez'i göndereyim, bir iki gün sana hizmet etsin mi?! Mübariz kolhozun hizmetçisi Tükez kadını ara sıra ("Eve kadın eli değsin diye...") Behramgile yollardı. "Ne de olsa yalnızdı hastalanmasın insandı."

-Yok, Tükezlik bir mesele yoktu. Diyorsan ki git, ben giderim. Ama sen, sen ise unutma ben diyeceğimi dedim.

- Dedin, dedin... İyi unutmayalım, sen bana diyeceğini dedin. Ya şimdi ben çıkıp ne diyeyim? Şehre, onca adama çıkıp buralara gelmeyin, diye mi yazayım?! Mağaranın Ruhü tarafından izin... yoktu?!

Behram nasıl baktıysa Mübariz durakladı, şakayla dediği sözün sonunu güçlkle getirdi.

- Bilesin, Behram yine o korkunç fısıltıya geçti, kulağıma ses filan gelmedi şimdiye kadar şimdi de gelmedi. İşittim! Mağaranın bir köşesinde o zalim ses girip başımın içine dolduğu zaman yumru bir şey vardı, ne ise yanan küre ışıklıydı, dolunaya benziyordu. Başımın içi gümbürdeyip geçince o kürenin ışığı da yavaş yavaş söndü, belki birden söndü, burası aklımdan çıktı.

- Be adam yeter Allah aşkına, aklını başına topla. Kim inanır bu saçmalığa hiç düşünüyor musun?! Sabrı taşan Mübariz kendisi de hissetti ki sesi artık önceki gibi güçlü çıkmıyor şimdi sesinde bir samimiyetsizlik var: "Lanet şeytana!".

- Dün Kulam Hüseyin Hoca gelmişti mağaraya. Önce kendim geldim bakıp göreyim ne var ne yok; sonra öğrencileri getireceğim, dedi. Eliyle az kalsın nakışlardan (işaretlerden) birini yerinden koparacaktı. Ben dedim:

- Ya hoca ne yapıyorsun, etme eyleme dedim... Kime söylüyorsun?! Dönüp bir de bana bağırdı.

Bir gün önce . Mağaranın içinde Kulam Hüseyin Hoca ve Behram.

Behram'ın hiç hoşuna gitmedi, Kulam Hüseyin Hoca mağaranın duvarındaki nakışları (işaretleri) eli ile tek tek yokluyor, az kalsın yerinden koparacaktı.

-Ya hoca ne yapıyorsun? Dağıtıp koparırısın, etme eyleme.

- Ne yaptım ki? Kulam Hüseyim Hoca yüzünü öfkeyle Behram'a çevirdi. Hiçbir şey olmaz, korkma, sağlamdılar. "Yani, bu nakışların altında gümüş de mi yoktu? Keşke bunsuz (Behram olmadan) buraya girmek mümkün olsaydı...".

- Ertesi gün, sabah şehirden onca âlim gelip bakacak, olmaz...

- Ben bir şey yapmıyorum. Ne yapıyorum ki ben?! "Hele ben çocukları getireyim, burayı dağıtsınlar da siz görün."

Kulam Hüseyin Hoca gözlerinde hasret ve ihtiras dört tarafı bir daha dikkatle gözden geçirdi, "Yok, bir şey var, bir şey var burada. Öylesine değil. Bu nakışlar burada boşuna durmuyor. Behram haber almış. İşte bunun için de buralardan gitmiyor. Nakışların altında kesinlikle bir şey var."

Kulam Hüseyin Hoca Behram'a manalı manalı bakıp mağaradan çıktı.

Yine kolhoz. Behram ile Mübariz karşılıklı oturuyorlar.

Ne olsun ki? Kulam Hüseyin Hoca'nın başına buyrukluğunu iyi bilen Mübariz önce bu sohbetten bir şey anlamadı.

- Olan şu ki bana söylemişti, kim nakışlarla dokunursa ölecek.

- Kim demişti?

- Mağaranın Ruhu.

- Be adam sen ne anlatıyorsun! Daha fazla dayanamayan Mübariz sonunda iyice sinirlendi, yerinden kalktı pencerenin önüne geçip bekledi. Dışarı baka baka öfkesini yatıştırmaya çalıştı. Okulda derslerin bittiği vakitti. Tertiplice giyinmiş, eli çantalı çocuklar iki iki, üç üç kolhozun önünden geçip evlerine gidiyorlardı. Yüksek sesle konuşa konuşa birbirinin sözünü kese kese... Her zaman bu vakitler kolhozun karşısı gürültülü olur. Aklı bir an içinde mağaraya gidip gelen Mübariz Behram'a doğru dönmeden gürledi:

- Sen ne anlatıyorsun ? Kim ölecek, nasıl ölecek, niye ölecek?! Bütün bölgede, üstelik belki Azerbaycan'da Kulam Hüseyin'den güçlü adam yoktu. Manda gibi güçlüydü o, öküzdü, bilmiyor musun, hayatı boyunca bir kez bile hastalanmamış! Komşumdu, ben biliyorum. Sen bilmiyor musun?

- Ben de biliyorum. Behram mahzun mahzun cevap verdi.

İki gün sonra

Çok geçmedi iki gün sonra köye Kulam Hüseyin Hoca'nın gece yatıp uykudan uyanmadığı haberi yayıldı. İnanılacak gibi değildi. Uykudayken ölmüştü. Ölmeden önce çok ter dökmüştü. Köyün yaşlıları böyle ölüme terli ölüm diyorlardı, “Havadan, sarsıntıdan...”. Ah vah sesleri... Ani ölüm ağır ölümdü, sebebini ailesi, hısım akrabası bildi mi bilmedi. Mübariz Behram'ın dediklerini hatırlayarak onları bu hadise ile bağdaştırdı ve bu kez gerçekten çok korktu. “Doğru söylüyormuş, ateş olmayan yerden duman çıkmaz!”. Birkaç gün Mübariz deli gibi gezdi. Nedense Kulam Hüseyin Hoca'nın yasında hatta Behram'dan uzak durmaya çalıştı. Ama hüzünlü bir akşam bir şey alıp onu Behram'ın avlusuna götürdü. Çoban kalpağı her zamanki gibi sırtını Veng Dağı'na yaslamıştı. Veng Dağı yoktu, yerinde büyük bir karaltı vardı. Mübariz dağ tarafına bakmadı. Balaca'nın altında yastığa yaslanıp ikisi de sessizce oturdular. Birbirlerinden bakışlarını kaçırarak:

- Gördün mü? Sessizliği bozarak ilk Behram sordu.
- Gördüm diyerek Mübariz cevap verdi.

F.K.nin köye geldiği birinci gece. Behram'ın heyecanı.

Behram arka odaya geçip yatağına girdi. Yağmur yağmasına yağıyordu ama damın üstünden tap tap sesi gelmiyordu. Behram durumu hemen anladı. “Acaba bu nasıl bir şeydi anladı mı? Bu yağmur bir işarettir. Keşke bu defa okunsaydı, F.K.nin şansı gülseydi, okusaydı bu yazıyı...”Behram F.K.den hoşlanmıştı. “Temiz kalpli, doğru sözlü bir adama benziyor. Böylesi işini yarıda bırakmaz, hiç bırakmaz. Okumadan gitmeyecek!”.

Bakü'den gelen adamların (uzmanların) onun evinde kalması Behram'ın gururunu okşuyor, halk arasında saygınlığını yüz kat artırıyor. Behram şehirden gelen misafirlerin sadece onun evinde kalmalarına belki de mağarayı (oradaki yazıyı) bulmasından ilk defa ortaya çıkarmasından bile daha çok seviniyordu. Mübariz ara sıra onun bu sevincini kaçırıyorsa da (bazen zorla misafiri televizyon izlemek bahanesiyle kendi evine yatmaya götürüyordu, bundan fazlasına gücü yetmiyordu) “kıskanıyor, kıskanıyor, kıskançlık bunun

canında, kanındaydı” Behram bunu önemsemiyor, Bakü’den gelen misafirlere (enstitü görevlilerine, onlara rehberlik eden bölge işçilerine, Mübariz’e) hizmet etmekten ayrı zevk alıyordu.

...F.K. kapıyı açıp yavaşça içeri girdi. Tedbirli olmaya çalıştıysa da ayağı bir şeye takıldı (ışığı yakmak istememişti), tabureydi onu bir kenara çekip odasına geçti, yol çantasını açıp giysilerini yerleştirmek istedi ama o kadar yorulmuştu ki tembelliği galip geldi üstünkörü soyunup kendini yatağa attı. Kurtulamadığı işin, bunca heyecanın beynine, gözüne, kalbine sokulup girmesine bakmayarak yüzü kuş tüyüne dokunduğu gibi neredeyse başına kadar ulaşmış değen yıldızları da yukarı doğru yağın yağmuru da Veng Dağı’nı da mağarayı, yazıyı da Afak’ı, onun cadaloz anasını da Mübariz’in kendisini de (F.K.nin dudağına hafif bir tebessüm kondu, belki Mübariz’in adının anıldığını o kendisi de hissetti!) unutmamı, unuttu uykuya, çok ağır bir uykuya daldı...

Behram ise yatağında bir o tarafa bir bu tarafa dönüp durmuştu. “Mübariz” sohbeti (“Mübariz, bakma iyi adamdı. Ben sana bunun evveliyatını anlatırım...” vs. vs.) Behram’ın uykusunu iyice kaçırmıştı, “keşke öyle demeseydim, hiç Mübariz’in yeri miydi? Ya da ben sana böyle anlatırım, ben sana şöyle anlatırım ne demekti, neyi anlatacaksın, be adam, neyi?..” Nedense eski, bıktırıcı hatıralar aklına geldi. Sağ tarafa döndü. Yorganı başına çekti. Yorgan altında Behram bir başına kaldı. Ah çekti: “Mübariz’in haline üzölmek bana mı kaldı?! Bu genç oğlan biraz da Mübariz’i kötü tanırsın. Asıl haline acınacak adam benim, Behram’dı, Mübariz değil; uzun burunlu Mübariz hiç değil. Ne olmuş ki Mübariz’e?! Evi barkı, çocukları, karısı (daha o zamanlar genç, hoplayarak gezen Tükez karı hakkında da acı diller bazı şeyler söyledi, günahı diyenlerin boynuna)... Mübariz hayatını çoktan kurdu. Peki ben?” Behram hep çalışmıştı, böyle ıstıraplı düşünceleri kendinden uzaklaştırmayı bazen başarmış, bazen başaramamıştı. Şimdi de hatıralar gecenin bu vakti zorla alıp onu çocukluk ve gençlik yıllarına götürmedi mi götürdü, uykusu kaçtı, hayat sinema filmi gibi gözlerinin önünden geçip geçmişe götürdü, yorganın altında Behram sıradan bir izleyici oldu... Mübariz, Behram, Gülsüm destanı çoktandır bu türlü renkli göstermemişti kendini ona. Her şey çeşitli renge bürünmüştü, etraf kırmızı elvan rengi içindeydi...

Mübariz, Behram, Gülsüm (bundan bir hayli zaman önce)

Yalan olmasın, bundan tahminen elli-elli beş yıl önce (tam diyecek olursak 1954 yılında) bulutlu bir sonbahar sabahı (ama hayır belki de kırk yıl önceydi) Behram köyde açılan yeni mektebe, 3.sınıfa gitmeye başladı. Mektebe geç başlamıştı, rahmetli babası onu uzağa (yakın köydeki mektebe 1 saat yürüyerek gidiliyordu) göndermek istememişti aslında yol uzak her gün gidip gelmek çocuğa ağır gelir vs. vs. diye istememişti; hayır Kamer böyle şeyleri önemsemezdi. Sadece, küçük Behram ona burada -otlak yerinde lazımdı- koyun olatmaya gittiğinde büyük bir oğlan gibi ona can yoldaşlığı ediyordu, onun için. Behram'ın babası Kamer köyün çobanıydı.

Bölge merkezinden köye bu iş için gelen özel inşaat ekibi mektep açılana kadar yeni mektep binasını bitirip teslim etti.

Kolhoz başkanının da katıldığı tertipli düzenli bir açılış oldu. Mektep postahanenin sağ tarafında inşa edilmişti. Heyecanlı, sevinçli bir gündü. Köy halkı bayram kıyafeti giyinip postahanenin önündeki meydana (radyo meydanına) semaverler, çaydanlıklar, bardak, çay tabağı, fazladan masa, sandalye getirdiler; çay meclisi kuruldu. Mübariz o zaman bıyığı yeni terleyen bir delikanlıydı. İnşaata giderek oraya buraya koşturup yardım ediyor, yaşlılarından oluşan küçük bir grup kurup onun bu gayretine bıyık altından gülen ustalara bu çocuklar güya yardım ediyorlardı; onlara çay koyuyor, yemek sofrası hazırlıyor, gün boyu biriken çöpü inşaat meydanından temizliyorlardı... Sakallı, somurtkan, fazla konuşmayı sevmeyen ustaları bölge merkezinden üstü açık bir yük arabası sabah erkenden köye getiriyor, hava kararınca ise geri götürüyordu.. Sessizce yedikleri öğle yemeğini onlara kolhoz veriyordu - her aile bir günlük yemek (ustalar sekiz-on kişi vardı) hazırlıyordu. Taşı, kerpici, çimento, direği kolhoz başkanı Allahverdi (“o idare senin, bu idare benim”) yüz yere gide gele buluyordu. Bazen malzeme geciktiğinde ustalar kısa ya da uzun müddetli “molaya” (araya) çıkıyor arka arkaya sigara içiyor, inşaat meydanında oturarak çaydan içtikçe içen yüzü daima asık suratlı ustabaşı Zerbeli'nin dediği gibi “erzak” bekliyorlardı.

O zaman özel bir hevesle Mübariz aklına gelen her şeyi bu ustalara üst üste soruyor (onların bölge merkezindeki işleri, evleri, eşi, çoluk çocuğu, akrabaları hakkında, “yakın” Moskava'dan, “uzak” Berlin'den), haddinden fazla ustaları bezdiriyordu. Her

zamanki gibi sessiz duran Zerbeli hayretle diyordu ki (sadece o zaman somurtkanlığı onu terk ediyordu) benim evimde neyim var, neyim yoktu Mübariz benden iyi biliyor.

Postahanenin kapısına yakın bir yüksek direk vardı, o direğe radyo hoparlörü takılmıştı, bu radyo bütün gün çalışıyordu, hırıldayıp inlediği zamanı da oluyordu, sesinin açık, ahenkli geldiği zamanı da. Akşamları köy halkı yaşlılar bir tarafta, gençler diğer tarafta; çocuklar, kadınlar ise diğer karşı tarafta bu radyo meydanına toplanıyorlardı, tahta sıra ile geliyordu çoğu, musiki yayınlarının özellikle de edebî-musiki yayınlarının (şiirli, hikâyeli sohbetlerin sonu ölümle biten hüznü aşk maceralarının) vaktini kaçırmazlardı. Radyo meydanı, aslında yarı gizli buluşma yeriydi. Arada bir kızların, kadınların (genellikle musikili yayınların verildiği zaman) grubundan gelen konuşma gülme sesleri her yeri kaplıyor (bazen hususi bir gülüş öbür tarafa, birine bir işaret gibi gönderiliyordu), bir de bakardın ki musiki de bitmiş, radyonun çalışma günü de. Sovyet Azerbaycanı'nın devlet marşının son mırıltısıydı, hırıldayıp o da sustu, meydandan ise heves dolu sesler, sohbetler, gülüşmeler dinmek bilmiyordu.

Kış, sonbahar aylarında tabii ki radyo meydanı boş kalıyordu, bir tür “dinlenmeye” çekiliyordu. Gece yağın ve hiç kimsenin nasıl yağdığını görmediği bembeyaz kar meydanı baştan başa beyaz örtüyle kaplıyordu (“Yaşlılık da böyleydi”, Behram elini ağarmış saçına götürüp düşünüyordu: “Bir gün uykudan kalkıp görürsün ki her taraf bembeyaz kardı”). Veng Dağı'ndan soğuk rüzgarların savurup getirdiği kar tanecikleri çok çabuk bir zamanda etrafı boydan boya kaplıyor, buzlaşmış, kaygan yola cesaret edip basanlardan düşeni kahkahayla düşüyor, yürekli “nara atıp” kayıp geçiyordu. Geceleri dolunayın ışığı bu yeni yağın karın ışığına karışarak, gerçekten Radyo meydanını göz kamaştıran, beyaz bir halıya çeviriyordu. Meydan boyunca dizilmiş çam, çınar ağaçları göklerden onlara armağan gibi gelen karlı elbiselerini öyle çabucak ve öyle hevesle üstlerine giyiniyorlardı ki köyde kız ve erkek çocuklarının yıllar sonra (yani nadir durumlarda) onlar için alınan giysiye, elbiseye gösterdikleri sevinçle bürünüyor.

...O yılın sıcak yazı bitmek üzereydi, eylül hızla yaklaşıyordu. Mektebin açılışından sonra yeni müdür bölge merkezinden gelmiş, uzun yıllar merkezde mektep işinde çalışan Bayram Hoca mektep öğrencilerinin listesini düzenlemekle meşgul olmuştu. Köyde öğretmen sıkıntısı yoktu, şehre gidip okuyanlar içinde tek tük olsa da dönenler oluyordu. Tarih, coğrafya, ana dil dersleri düzenlenmişti. Bölge merkezinden son ihtimal

matematik (Bayram Öğretmen matematik derine girecekti), yabancı dil ve Rus dili öğretmenleri gelecektiler şimdilik yeni mektep böyle bir güç ile köyün (hatta komşu Kamışlık'ın) çocuklarını karşılayabilirdi. Bölge merkezinden ümit vermiştiler ki öğretmen meselesi gittikçe düzelecek. Zaman geçti, hakikaten de öyle oldu. Artık elli yıl önce kurulmuş o bir katlı, on üç sınıfı ve iki çalışma odası olan sekiz yıllık mektebe nerdeyse bitişik yeni, güzel ve geniş (en önemlisi iki katlı ve on yıllık!) mektep binası inşa edildi. Şimdi öğretmenlik yapanların çoğu dört yıl, beş yıl önce köyden çıkan gençler (genellikle kızlar)di yüksek tahsillerini şehirde bitirenler artık, Veng Dağı'nın eteğindeki bu köye hevesle (hevessiz) geri dönüyorlardı.

...O geçmiş yaz gecesi ise Radyo meydanında tantanalı ruhi bir durum hüküm sürüyordu. Birkaç günden sonra köyün hayatında ilk resmî mektep faaliyete başlayacaktı. Hangi vakitse inkılaptan önce burada bir dini okul açılmıştı. Sovyetler geldiğinde bu dinî okulu kapatmışlardı, binası şimdi kolhoza mahsustu, kolhozun o zamanki başkanı Allahverdi çocuk yaşında bu dini okula ders almaya gidenlerden (bir defa hatta Molla Kebleli onun ayaklarına falakayla vurmıştu; iyi hatırlıyordu, “öldüm, Allah, bu zulmü düşmanıma bile gösterme”) biriydi, şimdi ise bu binaya kolhoz başkanı olarak gelip gidiyordu.

Allahverdi, yaşlı biriydi; o gün resmi açılıştan sonra başına toplanan insanlara şöyle dedi:

- Bakın, ben ölüyüm, siz dirisiniz, artık bizi güzel günler bekliyor. Bu toprağın büyük tarihi var. Babam anlatırdı, Veng Dağı'nın yakınlarından gelip o kadar demirden eşyalar, süs eşyaları, türbe ve mezarları bütün halinde götürmüşler ki.. Hiç kimse bilmiyor, şimdi onların nerde olduğunu?!

- Sahibi yok buraların, sahibi! Savaştan sonra Sibiryaya sürülüp en fazla üç ay “esir düşmüş” sonra kaçıp Beyaz Rusya savaşlarına katılmıştı) köye yeni dönen Eryen her zamanki gibi yine “engel” oldu.

- Yokmuş, şimdi var! Eryen'in “esir”liğiyle daha barışamayan Allahverdi bu “şüpheli” şahsa sert cevap verdi.

“Öyleydi, öyleydi...” diyenlerin kimi tasdik ettiği bilinmedi; Eryen’in dünyaya, ülkeye, devlete gizli itirazını mı, yoksa kolhoz başkanı Allahverdi’nin söylediklerini mi.

Mübariz o zamanlar on beş on altı yaşlarındaydı. Gençlerin arasında bir o yana bir bu yana gitse de açıkgozdü bir kulağı Allahverdi’deydi, öbür kulağı diğerlerinde. Behram ise on yaşındaydı ve Allahverdi hayli inatlaştıktan sonra babası Kamerunun yeni mektebe (yaşı geçmiş olsa da birinci sınıfa) gitmesine gönülden olmasa da her şeye rağmen kabul etmişti, “bak ha okuldan sonra ölsen de kalsan da kalan işlerimizi bitireceksin...”.

Behram bundan tam elli yıl önce hâlâ sıcak; ama artık serin serin meltemleri esmeye başlayan eylül ayında kendinden iki üç yaş küçük çocuklarla (on beş kişiydiler) birinci sınıfa gittiği ilk günü çok iyi hatırlıyordu. Sevinçten kalbi çarpıyordu. Birinci gün uzaktan akrabaları sayılan Eryen’in iki örgüsünün biri omzunda, diğeri göğsünde olan küçük kızı Gülsüm ile aynı sırada oturdu. Canayakın davranarak onun yanından ayrılmadı, “akrabaydı, bırak yanında durayım”. Gülsüm ise kıpkırmızı kızarıp öyle durmadan gülümsüyordu, tebessüm tıpkı renkli bir kelebek olup dudağına konmuştu, sanki bir daha hiçbir yere uçmayacaktı. Tebessüm Gülsüm’ün yüzünden eskik olmuyordu ki olmuyordu; biraz geçti, sınıfta hepsi onu “Gülümser” diye çağırılmaya başladı. Bir defasında kaçarken düşmüştü (dersler bittiği zaman böyle oluyordu) itişe itişe elbetteki farkında olmadan Gülsüm’ü düşürmüşlerdi (kalın çorap üstünden giydiği lastik ayakkabısı ayağından çıkmıştı), dizi yere çarpıp kanamıştı. Ayakkabısını onun ayağına giydiren Behram’a, bir de sıyrılmış dizine korka korka bakıp “uf... uf... uf...” diye inildeyerek kız hem ağlıyordu ,menekşe (yeşil, mavi?) gözünden yaşlar iniyordu, hem de... yalnız Behram için zorla da olsa gülmekten geri kalmıyordu.

Kısacası gün günü, ay ayı, yıl yılı kovaladı; altıncı sınıfa bu şekilde birbirlerine (hem yüzde, çoğu zaman ise yüreklerinde) gülümseyerek geçtiler. Altıncı sınıfta günlerden bir gün Behram kalbinde derin bir yerin Gülsüm olmadığına sıkıldığını, ezildiğini, bir şey kaybetmiş insanlar gibi hiçbir yere sığmadığını hissetti. Gülsüm’ün “ergenlik dönemi” vakti gelmişti sıskalığına rağmen (bir deri bir kemikti) oldukça güzelleşmişti; yanakları kıpkırmızı, kaşları yay gibi, saçları kapkara, gözleri, gözleri ise menekşe renginde (aslında, bilinmiyordu yeşil miydi, mavi miydi, gök rengi miydi, neydi ?!). Kesinlikle şunu da söylemek gerekir, -tabii ki Behram’ın bundan haberi yoktu, bu ondan özenle saklanılıyordu- Gülsüm’ün kendisi de “kalın kafalı” Behram’ı içeri girip sınıfta

görmeyince sudan çıkmış balık gibi ağzını bıçak açmıyor, sanki nefes almıyordu; böyle zamanlarda sabrı tükeniyor, ne yaparsa yapsın kendine yer bulamıyordu. Tebessüm onun yüzüne bir de Behram'ı gördükten sonra (küçük yüreği derin bir nefes aldıktan sonra) ürkek ürkek geri dönerdi. Bir aynanın iki yüzü gibiydiler o ne yapıyorsa ne duyuyorsa diğeri de tıpkı öyle.

Behram şimdi o geçmiş yılların arkasında kalan (belki de gizlenen?!) günleri hatırladığında ve o an içi sıkıldığında ilk önce aklına gelen, kızaran yüzünü hemen ondan kaçırıp pencereye diken Gülsüm'ün menekşe (yeşil, mavi?!) gözlerindeki o ürkek tebessüm oluyordu.

Aralarında beş altı yaş farkı olsa da Mübariz ile Behram “anlaşabiliyorlardı” nasıl diyorlar “kafa dengiydiler”. Mübariz yeni köy mektebinde iki yıl okudu, sekizinci sınıfı bitirdikten sonra (mektepe sekiz yıllık olduğu için) bölge merkezinde köy iktisat teknik okulu vardı, gidip oraya kaydoldu, ara sıra gidiyordu kendi dersine, çoğu zaman gitmiyordu ve gitmediği zaman köye geliyordu; mektebin önüne önce altıncı, sonra yedinci, daha sonra sekizinci sınıfların mektepe çıkışına geliyordu. Onunla dost olmaktan gurur duyan Behram'ı o mektepten çıkana kadar sabırla bekliyor, yan yana Veng Dağı'nın Kamışlık'a giden yolunu yokuş yukarı çıkararak Behram'ın babasının koyunları dağ eteğine yaydığı alana kadar ordan burdan sohbet ediyorlardı. Mübariz köyün meşhur soru soranıydı. “Uzun burnunu sokmadığı konu yoktu...” Köyde onun soru yağmuruna tutulan kim olursa olsun, yalvarıp yakasını güç bela kurtarabiliyordu:

- “Bilmiyorum, vallahi, benlik değil. Sen bilmiyor musun?
- Güzel, şunu da bil bakalım, atom bombasını kim bulmuş???
- Ya Mübariz, ben nerden bileyim bunu sen bunları da nerden biliyorsun, teknik okulun marifetini görüyor musun?!”.

En çok hayret eden ise kolhoz başkanı “duygusal” Allahverdi oluyordu. Akşamları Radyo meydanında yaşlıların sohbeti nadir durumlarda Mübarizsiz geçerdi. Kendisi olmadığında da “eee, bu nerdeydi, gelseydi, ilginç bir sohbet ederdi...” diyenlerin hatta Mübariz'e azıcık küstükleri zaman da oluyordu, hepsi onun ilmi ve siyasi bilgisine çok değer veriyordu. Allahverdi ise kesin emindi ki bu uzun burunlu Mübariz yakın gelecekte ne ise bir kahramanlık yapacak ve bununla köyün adını göklere çıkaracak. (Ama bu

“belki”yi eksen çıkmaz). Birden hiç nedeni yokken insanın tam gözlerinin içine doğru dik dik bakıp soru sorması vardı. Mesela, bir defa Allahverdi’ye birden şöyle bir soru sordu:

- Biliyor musun, BMT’nin genel sekreteri kimdir? Bilmiyorsun...

- Kimdi, ya Mübariz? Samimiyyetle onun bunun yüzüne bakan (yardım eden olmadı) Allahverdi şaşırıp merakla sordu.

- U Tan’dı. U Tan.

- Kime diyorsun utan, hıı? Ben mi utanayım? Kıpırmızı bozaran Allahverdi, öfkelen sin mi gülsün mü bilemedi.

- Yok e... etrafta duranları şeytanca inceleyen Mübariz için için güldü. Ya Allahverdi Dayı, “U Tan” insan adıdır. Kendisi aslen Birmalıdır. Birma bir ülkedir. Bütün dünyanın reisliğini vermişler ona. U Tan’a.

- Ada bak, be. Utan. Utan’ın oğlu olmuş mu?

- Olmamış, olmamış... Etraftakiler hevesle faaliyete geçtiler.

...Mübariz Behram’ın okuldan çıkacağı zamanı, hangi dersinin olup olmadığını çok iyi biliyordu, hatta Behram hayret ediyordu ki bazen son dersleri olmadığına bile okuldan çıkıp Mübariz’i okul kapısının karşısında, kurumuş Karağac kütüğünün üstüne oturduğunu görüyordu. “Çoktandır bekliyor muydu, neydi? Ya bunun kendi dersleri ne oldu?! Gerçek dosttu, gerçek dost diye buna derim...”.

Gülümser Gülsüm’le yolları bir olduğu için, çoğu zaman diğer çocuklar olmadığına Kehrizli köprünün üstüne kadar üçü birlikte gidiyorlar, köprünün üstünden birlikte geçiyorlardı. Mübariz, Behram, bir de o, Gülsüm. Köprüyü geçip Mübariz’le Behram sola, Veng Dağı’nın eteğine, Behramgilin bahçesine (Çoban kalpağına) doğru, Gülsüm ise başını önüne eğip (ama gülmekten de geri kalmıyordu), sağa dönüyordu. Gülsümgilin evi mezarlık yolundan önceydi. Vedalaşırken Mübariz her defasında kıza şakayla bir söz bulup diyordu: “Bak, sabahki derslerini iyi çalış, sabah matematik dersinde sana soru sorulacak, içime doğuyor.”. Bir gün, iki gün, üç gün... (aslında bir yıl, iki yıl, üç yıl...) nihayet günlerden bir gün Mübariz kendi kendini ele verdi... Bu her defa Behram’ın aklına geldiğinde kalbi hızlı hızlı çarpıyor. O gün Mübariz okuldan köprüye kadar sürekli şunu deyip durdu: “İnsanların birbirinden uzakta birbirini hatırlaması nasıl oluyor, biliyor musunuz?”. Ardı arkası kesilmeden konuştu, sorularını yağdıra yağdıra o an en çok da Gülsüm’e bakıp, “sen acele etme, Behram, sen acele etme” diyerek bir taraftan bir kelime

söz söylemeye çalışan Behram'ı sakinleştirdi, cevabı bir tek Gülsüm'den bekledi. Behram'ın ise yüreği sabırsızlıkla atıyordu. “Benden herhalde sonra soracak, kız şimdi yolu dönecekti, onun için yakasını bırakmıyor.”.

Gülsüm, elbetteki yine de gülümseyerek (gülmeden olur muydu hiç?) “bilmiyorum” dedi.

- Ben diyorum ki belki... Behram bir daha ümitsizce bir şeyler söylemeye çalıştı.

- Dedim ya. Sen bekle!..

Mübariz coşmuştu, artık bu defa sabırsız ve kaba bir şekilde Behram'ın sesini kesti, yüreği titreye titreye tekrar yüzünü Gülsüm'e çevirdi, istiyorsan deneyelim mi?! Eğer... hayır, sen bu akşam evde beni hatırladığında mutlaka saate bak saat kaçtı?! Göreceksin ben de seni aynı vakitte hatırlayacağım. Sen şahit ol! Behram nihayet Mübariz'in aklına geldi. Hiçbir şey anlamayan Behram da hayretler içinde bakarak (“bu ne demektir?”) onlarla birlikte gidiyordu. Behram şahit olsun. İkimiz de tam vakti ona deriz. Sonra karşılaştırırız. Ben biliyorum. Aynı vakit olacak! İçime doğuyor, sabah kendin göreceksin!

Gülsüm dudağını ısırıp başını salladı, bu defa hiçbir şey demeden, sessizce kendi yoluna dönüp gitti. Behram'ın aklına da gelmedi ki kız bu defa her zamanki tebessümünü nereye, niye sakladı; o ayrılırken her zamanki gibi gülümsemedi, birden bire ciddileşti; çok ciddi oldu “Şuna bak hele ben bunu niçin hatırlamalıyımışım?! Hey seni... şuna bak bir... Bir daha ben sen uzun burunlu Mübariz'le birlikte gider miyim, asla! Behram, Behram, işte sen böyle kalın kafalısın...”. Gülsüm adımlarını hızlandırdı.

“Kalın kafalı” Behram ise Mübariz'le yalnız kaldıktan sonra yol boyunca ikisi de sustukça sustular.

- Bugün koyuna gitmeyeceğim. Evde işlerim var. Behram yüzünü çevirip yalan söylüyordu, yalnız kalmak istiyordu, ama bilmiyordu niye?! Görünen o ki Mübariz de öyleydi. Behram bugün hatırlıyor ki Mübariz onun bu sözlerinden sonra nedense her zamanki gibi sülük gibi ona yapışmadı, otlak yerine zorla sürükleyip onu götürmedi, sınıf arkadaşları hakkında (elbette özellikle Gülsüm hakkında) bitip tükenmeyen sorularını (teneffüste kim ne yapıyor, Gülsüm kiminle konuşuyor, kiminle konuşmuyor...) yine yağdırmadı. O da hemen “hoşçakal” deyip uzaklaştı, havada mı eridi, nereye kayboldu, nereye gitti; Behram bir de bakıp gördü ki Mübariz yoktu.

Behram şimdi şunu da iyi hatırlıyor ki ertesi gün bu fare-kedi oyunu (“saklambaç?”) kesin olarak bitti. Her şey apaydın gün ışığına büründü.

Gülsüm yine Behram’la birlikte dersler bittikten sonra okuldan çıktığı zaman Mübariz’i her zamanki yerinde görüp (ağaç kütüğünün üstünde oturmuştu) tebessümünün yerine açıkça görülen bir somurtkanlıkla cevap verdi, adımlarını hızlandırdı. Mübariz’le Behram ise hiçbir şey anlamadan onunla birlikte hızlıca yürüdüler.

- Ne oldu, dün ben aklına geldiğimde saat kaçtı?

- Konuşmayı unutan Mübariz selamsız kelamsız (beklemeden) kalbi çarpa çarpa sordu. “Bu niye böyle somurtuyordu?!.. Acaba ne olmuş?!”.

Gülsüm cevap vermedi, parmaklarıyla okul çantasını sıkı sıkı tuttu. Ama Mübariz cevap almadan insanın yakasını bırakmış mıydı, bırakmamıştı. Bu defa da usandırdı:

- Saata baktın mı, saat kaçtı? Öyle sordu ki artık cevap vermemek mümkün olmadı, köprüye Gülsüm’ün evlerine döndüğü yere de az bir yol kalıyordu.

- Hiç aklıma gelmedin. “Git başımdan! İşim gücüm bitti bir de senin uzun burnun mu aklıma gelecekti?!”. Gülsüm öfkesini zorla yatıştırıp birden gülümsedi, Behram’a baktı onun nazlı sorusu oğlanlardan hangisineydi bilinmedi. Peki sen?..

Kıpkırmızı olan Mübariz:

- Ben mi?

Gülsüm gözleri Behram’da olsa da (her zamanki gibi açıkça özellikle onun için gülümsüyordu) Mübariz’e:

- Evet de insanlar aynı vakitte birbirleri hakkında düşünüyorlar diye sen demiyor muydun? Burada Behram aslında Gülsüm’ün bakışlarından ilham alıp attı kendini ortalığa, ne attı birden aklına geldi ki dünkü sohbetin özü bu sorudadır, onu da şahit göstermiştiler; Gülsüm, onun Gülsüm’ü ise şimdi ondan yardım bekliyor (???)

Mübariz çaresizce tekrar sordu:

- Ben mi?

- Sen, sen! Gülsüm’ün öfkesi kalbinden yüzüne yansıyor tebessümü birden yok oldu. Şimdi cevap almadan bırakacağı benzemiyordu o, bu defa açıkça o ısrar etti. Kaşları çatılan Gülsüm artık (“eh!”) Behram’a bakmıyordu, o artık Mübariz’in yüzünü, gözünü, burnunu öfkeli bakışı ile neşter kimi delmekteydi.

Bu yere kadar her şey, latife perdesine bürünmüşse de şaşırıp kalan Mübariz'in cevabı bu perdeyi birden aradan kaldırmadı mı, kaldırdı perde arkasında ise zayıf bir inilti kaldı. Behram bugüne kadar Mübariz'in o iniltisini iyi hatırlıyor. Bu iniltiden (cevaptan) sonra şaşırıp kalan Behram “buna ne oldu?” yüzünü çevirip Gülsüm'e bakmıştı. Kız öfkeden kıpkırmızıydı. Hiçbir şey demeden (Mübariz'in cevabı Gülsüm'ü fena sarsmıştı) Gülsüm sinirden kendisini kaybederek arkasını onlara dönüp köprüyü geçmiş, yüzünde aynı o öfkeli ifade, vedalaşmadan adeta kaçarak gitmişti. “Vedalaşmadı da.”.

“Mahv olan” Mübariz'in iniltili cevabını Behram sonraki zamanlarda sık sık hatırlar ve o zaman acı acı gülümser. Bir daha tekrar tekrar o yeri hatırlıyor, Gülsüm'den bakışlarını çekemeyen Mübariz'den (sanki, şimdidi) tekrar soruyor:

- Sen! Sen! Sen ne zaman onu hatırladın? Hadise, mekân biraz öne gidiyor. Mübariz yine duruyor, Gülsüm'den gözlerini kaçırarak Behram'ın nihayet gözünün önünü görmesini sağlayan ve yaralı kalbinde ne zamandan beri sakladığı o iniltili cevabını sanki kendi kendine (yüz bininci defa) fısıldıyor:

- Benim onu hiç unuttuğum zaman olmuş mu?!

Bu sözlerden sonra Gülsüm bu defa yüzünde sırlı bir tebessüm kaçıp gidiyor.

...Kalın kafalı Behram yıldırım çarpmış adamlar gibi olduğu yerde donup kalmadı mı donup kaldı.”. Ben ne kadar ahmak, ben ne kadar kalın kafalıyım. Oysaki her şey gün gibi aydınlık, ne kadar da açıktı. İki iki dördtü. Dost, dost... Bu da dost. Bu ki... bu ki bu kızı istiyormuş. Görüyor musun beni? Nasıl olmuş da ben bunu duymamışım?! Yani, belki de benden başka herkesin bundan haberi var. Aman, aman, aman... Of, of, of... Ama... Tamam da bana ne oluyor?! Ben niye bu kadar üzülüyorum? İstiyorsa istesin, seviyorsa sevsin. Banane sevsin. Hayır! Hayır!!! Gülsüm, Gülsüm... Gülsümsüz ben...”.

Gülsüm ertesi gün okula gelmedi. Diğer gün de öyle. İki gün sonra geldi. Behram'ın yüreği bu iki gün zarfında az kalsın çatlayacaktı, sınıfa girdiğinde her şeyden önce hemen göz gezdirip Gülsüm'ü yerinde bulamayınca yüreği “güpürdeyip” bir yere yuvarlanıyor, sonra bütün sınıfa gizli gizli göz gezdiriyordu: “Belki yerini değiştirmiştir?!” Hayır! Gülsüm derse iki gün sonra geldi. Yine sakince geçip onunla birlikte kendi yerinde oturdu. Behram uzun müddet başını kaldırıp Gülsüm'ün yüzüne bakamadı. “Acaba başka bir dünyada Mübarizsiz Kehrizli köprü geçilebilir miydi, geçilemez miydi?”. Kız da sanki ondan ürktü (soğudu mu?), artık hiçbir zaman önceki gibi özel olarak Behram için

gülümsemedi. Hepsine nasılsa ona da öyle. “Kalp kıran Behram, sana kalp kırmak nasıldı ben göstereyim, kalın kafalı Behram...”.

Biraz daha geçecekti, okulda yaz sınavları başlayacak ve onlar sekizinci sınıfı bitirecektiler. Anlaşılmayanı bazen rahat rahat, bazen ise gaddarcasına anlaşılır hale getiren okul yılları, bu sınıf, koridor, Kehrizli köprüye kadarki yol... her şey, her şey geride kalacaktı, uzun yıllar boyunca çok şey olacaktı; çok şey değişecekti, ya geçip gidecek, unutulacaktı, ya da kalıp yaşayacaktı. Gülsüm asla unutulmayacaktı. O bundan emindi. Mübariz’in de böyle düşündüğünü hissediyordu. Her ikisi, her ikisi değil daha çok o; Behram o uğursuz günden bu yana sonsuza dek Gülsüm’e borçlu kaldı. Bu borcun hesabı yoktu, adı yoktu, yüreği ezen ağırlığı vardı. Behram’ın birden bire yorganın altında az kalsın nefesi kesilecekti kendine öyle acıyası geldi ki... Burnunu, ağzını hemen yorgandan çıkarıp aç gözlülükle derinden nefes alıp nefes verdi, sonra azıcık dinlendi, rahatladı (ah...), şimdi de Mübariz’e acımaya başladı. “O zaman ben nasıl kalın kafalıydım Allah’ım, o köprünün üstünde nasıl da şaşırıp kalmıştım?!”.

Mübariz, Behram, Gülsüm (2)

Mübariz’in son gün Kehrizli Ark’ın köprüsü üstünde hüzünlü hüzünlü dile getirdiği o itiraf küçük bir gerçeğin üzerine birden bire gün ışığı saldı ve bu gerçek çok çeşitli taraflardan görünmeye başladı. Anlaşıldı ki gerçek yalnızca bundan ibaret değil meğer bu uzun burunlu Mübariz Gülsüm’e vurulup onu bu kadar seviyormuş gerçek hem de şundan ibaret ki (Behram ilk kez onu terk ediyordu) Behram Gülsüm’ü dünyalar kadar istiyor.

Şimdilerde akşamları evde veya Karağac’ın altında, Behram önünde bir bardak çay bir başına kaldığı zamanlar (böyle zamanlar ise ne kadar istersen çoktu) okul yıllarını, Gülsüm’ün unutulmayan tebessümünü minnettarlıkla hatırlıyor ve o an artık ilk zamanlardaki gibi acı çekmiyordu, aksine mutlu oluyordu. Rüyasına o günler giriyordu, Mübariz’in can yakan “itirafından” önce elbetteki daha önce Gülsüm’ün ona evden “Ovod” romanını getirip (şehirden gelen amcası ,Varis Amca’sı, bir kucak kitap getirmişti) ciddi bir şekilde “kesinlikle okumalısın” tavsiyesi üzerine kitabı okuması ve okuyup bitirdikten sonra kızı kızdırmak için “Bu da kitap mıydı?! Okuyamadım.” diyerek artistlik yapması...

- Çok da bilirsin ya?! Gerçekten hoşuna gitmedi mi? Gitmiş, gitmiş... gözlerinden anlıyorum hoşuna gitmiş, benim hoşuma gitti. -Gülsüm kızardı- Behram sen sanki Ovod gibisin, biliyor musun? Onun gibi uzun boylu ve güçlüsün... Ver, ver şunu.

Kıpkıpmızı kızaran Gülsüm Kehrizli Ark'ın köprüsünde çantasını ondan çekip aldı (Behram özellikle, çantası ağır olduğu zamanlarda mesela, kütüphaneden kitap aldığında Gülsüm'ün çantasını köprüye kadar taşıyordu), ama birden sohbeti değiştirip yine her zamanki tebessümüne "büründü". Yeşil (mavi, menekşe rengi?) gözleri merakla doldu:

- Veng Dağı'ndan geceleri korkunç korkunç sesler geliyor doğru mu? Ne oldu, niye susuyorsun? Behram çabuk söyle bakalım doğru mu?

İki örgülü, gülümser Gülsüm'ün sesine (birden yalandan öfke kattığı, hırçın sesine) kulak vermek Behram'ın çok ama çok hoşuna gidiyordu. O kadar hoşuna gidiyordu ki bazen onun sorduğu sorunun manasını anlamaz, duraklayıp kalırdı. Böyle anlarda Gülsüm'e öyle geliyordu ki gözleri dalıp giden Behram her şeyi anlıyor ve Gülsüm böyle anlarda hevesle tavus kuşuna dönüyor, küçük bir kızcağız ne kadar becerirse o kadar nazlanıp kibirleniyordu. Böyle anlarda Gülsüm'ün "Bak, Bak, Behram ben sadece sana bakıyorum; kızarma, utanma, eh, ne oluyor sana, ayıl..." menekşe (yeşil, mavi?) gözlerinde hususi bir tebessüm belirliyordu, bu hususi tebessüm yüreğinden cereyan geçen Behram için bugün de dünyadaki her şeyden değerli olup gözlerinin içinden (önünden?) gidiyor muydu, gitmiyordu.

"Ovod gibisin, uzun boylu... acaba ne demek istedi?!".

- Geliyor, Veng Dağı'ndan geceleri öyle korkunç sesler geliyor ki... Uuu... Ben korkudan uyuyamıyorum. Diyorlar ki dağda sihirbaz gizlenmiş o sihirbaz büyü yaparak büyük bir devı uyutmuş. Bu dev arada bir uykuda kendi kendine konuşuyor, ses çıkarıyor. Bir de diyorlar ki bu dağ istediğinde insanlara görünüyor, istemediğinde görünmüyor...

Kız korkudan rengi kaçıp şaşırıp kaldı. Tebessüm yüzünde dondu. Bir müddet sonra dikkatle ve korkuyla Behram'ı süzdükten sonra (Behram kendini tutamayıp kıkırdarak gülmüştü) Gülsüm'ün yüreği yerine geldi, o güzel tebessümü yeniden gözlerine, yüzüne döndü:

- Yalancı, yalancı, bu yaşta oğlansın, ama... hey seni yalancı. Gülsüm çantası ile yavaşça (hızlıca) ona vurup kaçıp gitti.

Uzun burunlu Mübariz ise elbette her şeyi bozdu. “Hayvanın hayvanı, bu ne dedi, kız aslında ona değil bana küstü.Senin yanında bu benimle niye böyle konuşuyor diye düşünmez mi?”. Çaresiz ve pişman Behram titreyen yüreğinde ağır bir taş kederli bir halde anladı ki Gülsüm; o sohbetten sonra daha önce özel olarak ona gülümseyen Gülsüm bir daha hiçbir zaman olmayacak.

Gülsüm’ün babası Eryen’in Bakü’de yakın akrabası (dayısının oğlu, belki de amcasının oğlu) Varis yaşıyordu, anlaşmışlardı Gülsüm orta öğretimi Bakü’de tamamlayacaktı ve bu müddet zarfında akrabalarında kalacaktı. Varis Hoca adlı bu dayıoğlu, hakikaten çok canayakın adamdı, Gülsüm’e iki yıl ortaöğretimde okuduğu ve beş yıl da yüksek okula gittiği zaman evinde öz çocuğu gibi baktı. “Kızım, senin yüzünün güldüğünü ne zaman göreceğim, yoksa köy için mi bu kadar çok sıkılıyorsun?! Önceleri ben de sıkılıyordum, sonra ise, eh...”.

Beşinci sınıfı bitirip filolog diplomasını aldıktan bir müddet sonra Varis Amcasının onu oğlu Seyyaf’a nişanladığı gün kızın yüzündeki tebessüm yeniden peyda oldu. Gülsüm birden bire sanki bir şey hatırlayıp o ışıklı (sırlı?) tebessümün yeniden kelebek gibi (eski dostlar gibi) dudağına konmasma izin verdi.

...Bir defasında yaz tatili zamanı (büyük ihtimalle, dördüncü sınıfa geçmişti) derleme yapmak amacıyla Gülsüm’ü tecrübe edinmesi için yakından tanıdığı kendi köyüne göndermişlerdi. Ev ev gezip masal, efsane, fıkra, deyim derliyordu. Gülsüm’ü köyde görenler sadece ondan bahsediyorlardı. “Güzel, alımlı, akıllı, edepli... masal derlemeye gelmiş, ona güzel bir masal anlatsam.”. Köyün gençleri kılık kıyafetlerine özen göstermeye başladılar. Radyo meydanında Mübariz soruları ile yeniden peyda oldu (çoktandır yoktu, bölge merkezinde teknik okulu bitirip icra komitesinde bir işe başlamıştı).

Behram o zaman bir defa tesadüfen Gülsüm’le karşılaştı. Üstelik çok kötü bir yerde yüz yüze geldiler, tam Kehrizli Ark’ın köprüsü üstünde (“Kehrizli Ark, söyle sende ne sır var?”). Gülsüm, hakikaten başka bir Gülsüm olmuştu, öncekinden de hayli güzelleşmiş,

kendini toparlamıştı (önceleri zayıftı; “Sen yemek yemiyor musun, Gülsüm?! Galiba sen ağacın dalında yaşıyorsun, onun için böyle inceciksin, sana dal bakıyor...”).

İşitmişti, bazı kocakarılar bir müddet ortadan kaybolan kızlar tekrar köye döndüğünde önce onların karınlarına bakıyorlar: “şiş miş mi, şişmemiş mi?”. Bu bir anlık köprü üstündeki görüşme anında Behram’ın gözleri fırsatını bulup Gülsüm’ün önce gözlerinin içine ilişti, sonra Behram Gülsüm’ün kalbine baktı. Gülsüm’ün kalbi şişmişti. Bu kalbe biri girip orada yuva kurmuştu (hatıralar, hatıralar, “Ovod”...). “Ah, kocakarı, kocakarı...”. Gülsüm hamile değildi, Gülsüm’ün kalbi hamileydi. Köprü’nün üstü... Onların eski veda yeri... Yüz yüze geldiklerinde rengi kıpkırmızı, pancar gibi olan Gülsüm unutup elini gayri ihtiyari saçlarına attı; ama örgüleri yoktu, saçlarını modaya uygun şekilde kısa kestirmişti. Kız başını önüne eğip kalbi yaprak misali titreyen Behram’ın selamına isteksizce “selam” verdi, kendisinin de yüreği aynı şekilde (ama bir şey hissettirmeden) titreye titreye geçip gitti. Vesselam. “Kalp kırmak neydi, ben sana gösteririm (?)”. Ama niye, niçin, neyin hatrına?! İçi öyle sıkıldı ki...

Mübariz nefes nefese otlak yerine geldi:

- Gelmiş. Selamsız kelamsız “iyi” (“kötü?”) haber verdi.
- Mübariz, sen niçin geldin?
- Öylesine... Geldim. Diyorlar, nişanlamış güya. Varis Amcasının oğluyla nişanlanmış.

- Allah mutlu etsin. Sanane?
- Seni düşünüyorum. Ben senin için söyledim.
- Mübariz başını önüne eğip yalan söyledi. Behram’ın genç kalbinde neler olup bittiğini “kör” Mübariz bıktıran sorularını sora sora çoktan öğrenmişti. Mübariz’in sonraları kendi kendine zulmederek azap çektiği, uykusuz geçirdiği geceleri bir değildi, iki değildi. “Ben sebep oldum, ben sebep oldum. Ne onu bıraktım hareket etsin, ne de kendim... bir şey yapabildim. Zalimin kızı , zalimin kızı...”.

- İyi, banane? Behram öyle sakin bir tavırla sordu ki Mübariz şaşırdı, hüznle başını kaldırdı, şaşkın şaşkın onun yüzüne bakıp (“be sen bunu”...) bir söz bulamadı söylemeye. İsteddiği sohbet gerçekleşmemişti. Birine soru sormak belki de ilk defa ona iğrenç geldi. Öylece birbirleriyle bir iki kelime daha alakası olmayan konulardan konuştular:

- Bölgeye geldiğinde bir görün. Yerimi biliyorsun. Yeni Hint filmi getirmişler. Birlikte gideriz.

- Gideriz, Mübariz... Ben koyunları ormana doğru götürecektim. Yalan söylemekten utanıp kızaran Behram yüzünü yana çevirip oturduğu taşın üstünden kalktı.

“Eh!..” deyip Mübariz daha bir kelime konuşmadı. O akşam bölge merkezine dönüp gitti.

...Şimdi Behram F.K.ye Mübariz hakkında “Mübariz iyi adamdı” derken neyi göz önünde bulunduruyor, neden böyle diyor; bunu sorsan kendisi de bilmiyordu. Behram sadece insanlar arasında daima gönül birliği olsun, herkes birbirinin yüzüne sadece gülüyle baksın ve birbirine hoş sözler söylesin, istemişti.

“Neydi Mübariz’in iyi adam oluşunun ispatı?” sorusuna ise o gece yatağında oraya buraya dönen, gözlerine uyku girmeyen ve yatamayan Behram’ın tek bir cevabı yoktu. Mübariz uzun zaman önce köye dönmüştü karısı çocukları... kolhoz başkanıydı, Behram ise altmışı çoktan geçmişti; ama ailesi, karısı, çoluk çocuğu yoktu, buna önceden de hiç hevesi olmamıştı, “külfet kadın, çocuk... yok, yok, Allah aşkına, başka şeyden konuşalım” ısrarla onu evlendirmek isteyen babası çoban Kamervefat ettikten sonra daha hiç kimseyi kandırmaya gerek kalmadı, kendisi için yaşıyordu, bir de arıcılık yapıyordu, çünkü Behram arıcıydı, hem de iyi arıcıydı. Hatırlamaya çalıştı, daha neydi Mübariz’le onu birleştiren? Geçmişin hatıraları değildi, hiçbiri bir defa da olsa o okul günlerini birbirine hatırlatmadı (başına vurmadi!) !). Ama yok. Yalnız Mübariz’in uzun burnu ara sıra onun aklına hemen o gamlı sevgi hikayesini hatırlatıyordu. “Mübariz her şeyi berbat etti, ah, Gülsüm, Gülsüm... Kehrizli Ark, Değirmen yolu, o günler, okul yılları, koyun otlattığı yerlerin geceleri neredeyse yeryüzüne dökülen yıldızları, yine Gülsüm, Gülsüm...”. Mübariz ise biliyor, yüreğinin bir köşesinde, derin bir yerinde biliyor ki suçu var, bu onun yüzünde yazılmış, yazılmamış olur mu? Ben böyle kaldım. Gülsüm bana el sallayıp çıkıp gitti. Gitti kendisi bilir, ben ise... Gülsümsüz bana hayat mı vardı?! Ah, yazık. çok yazık. O gün o yolu Kehrizli Ark’a kadar Gülsüm’ün ardınca düşüp gitmeseydi... Şimdi bir şey değişmiş miydi, yoksa...?! Gülsüm, Gülsüm acı hayır elbette artık acı yok; şirin bir hayal gibi her zaman onunladır. Bugün de Gülsüm onun adımlarını sayıyor, hareketlerini düzenliyor, sabah uykudan kalkıp ta geceye kadar kulağında sesi ile gözünde vücudu ile kalbinde huzuru ile onun hizmetindeydi, onu azarlıyor, övüyor, onunla iftihar ediyor, kederleniyor... Gülsüm sürekli şöyle diyor:

- Ben yanında olmasaydım, biliyor musun sana hiçkimse katlanamazdı, sen bunu biliyor musun?

- Biliyorum. Behram ona cevap veriyor, belli etmeden gülüyor, “Sensiz ben yok olup giderdim” yüreğinde kendi kendine konuşuyor.

Gülsüm ise çoktan aile kurmuştu, evlat, torun (iki kız torunu vardı) büyüte büyüte herhalde o da yaşlanmıştı. Herhalde Mübariz de Behram da kalplerinin gizli bir yerinde bunu en azından ümit ediyorlardı. Gülsüm’den çoktandır hiçbir ses seda yoktu. Babası Eryen öldükten sonra (kırkından, yıldönümünden sonra) köydeki evlerinin kilidi bugüne kadar anahtar görmemişti. “Yaşlanmış, yaşlanmış şüphesiz...” Gülsüm güzel, genç kalsaydı, adaletsizlik olurdu (adaletsizliğin de böylesi?? Onlar yaşlansın, o yaşlanmasın??). Mübariz’in bazen Behram’a hüzünlü hüzünlü bakan gözlerinde bu yazıyordu.

“Ama yok, Mübariz bir kelime söz etmese bile Mübariz iyi adamdı. Şüphesiz, kendini benim yanımda suçlu hissediyor, yüzünden ben onun içini okuyorum, suçlu hissediyor. Bu benim için yeterliydi.”

Köprü üstündeki tesadüf karşılaşmadan sonra (tahminen iki yıl sonra, Gülsüm o zaman artık evlenmişti, daha sonra bir evladı olduğunu da işitti) Behram Gülsüm’ü bir defa daha gördü. Bakü’de akraba düğünü vardı, Kumral Amcasının oğlu kızını evlendiriyordu. Behram restorana geldiğinde görkem, merasim onu bayağı şaşırttı, süslü püslü giyinmiş misafirler, hizmetçiler, musiki, curcuna... Restoran düğünleri yeni yeni moda oluyordu. Ağızdan çıkanı kulak duymuyordu. Uzakta, yakında gülen, gülüşen, kadeh kadehe vuranların tanıdık simaları (bazıları çoktan köyden ayrılıp şehirli olmuşlardı) dikkatini çekiyor ve bu temiz, itinayla giyinmiş, yüzü sevgi dolu (elbette, bu sevginin oluşmasında içilen arağın da “rolü” vardı) adamlara baka baka Behram düşünüyordu ki ne güzel onun akrabaları, tanıdığı, tanımadığı bu adamlar birbirleriyle böyle canayakındılar, samimiyetlerini koruyabilmişlerdi. Birbirleriyle içtenlikle sohbet ediyor, arkadaşlık ediyorlardı; bu adamların birbirlerine karşı bu adamların alınları açık yüzleri aktı. Ne güzel, ne güzel... “Devir devir değil, Allah korusun bizi...”

Düğün yavaş yavaş hareketleniyordu. Soluklanmak, içerideki musikili gürültüden, boğucu havadan hiç olmazsa kısa bir süreliğine rahatlamak için Behram lobiye çıktı.

Gözleri oraya buraya baka baka tanıdık birini aradı, bulamadı o an sola dönerken az kalsın onunla (Gülsüm'le) çarpışıyordu. Yanında kravatlı takım elbiseli, kısa boylu, yaşlı (saçları şakaklarından yeni ağarmağa başlamıştı), ama zarif bir adam vardı, Behram bu adamı hiçbir zaman görmemişti, ama: “cana yakın geldi, galiba kocasıdır”. Gülsüm onu gördüğünde yanakları birden kızarmadı mı kızardı (sadece önceki tebessümü yüzünde yoktu, ama tebessümsüz de Gülsüm aynı Gülsüm'dü, “Bu kız her defa biraz daha güzelleşiyor”). Gülsüm'ün üstündeki kırmızı kareli siyah elbisesi, boynundaki iki katlı incisi ona çok yakışıyordu. Belki de görmemezlikten gelip Gülsüm karşılaşmamak isterdi; ama mümkün olmadı göz göze gelmiştiler yakışık almazdı, durup selamlaştılar:

- Tanıştırıyım, ısrarla Behram'ın yüzüne bakmayan Gülsüm eşine onu isteksizce takdim etti. KamerAmca'nın oğludur, Behram. Köyde yaşıyor. Aynı sınıfta okuduk. Bu da...

- İşte akrabamız ki... Ben de Varis Hoca'nın oğluyum, bu hanım da ayıp olmasın (niye?) biricik evladımızın annesidir. Seyyaf Hoca; Vâris Amca'nın oğlu (güleryüzlü adamdı) jestle elini ona uzatarak kendini takdim etti.

- Behram. Behram'ın uzun boyu sanki kısaldı, bunu kendisi isteyerek yaptı (Seyyaf Hoca'nın kısa boyundan mı utandı?). Onlar birbirinin elini sıktılar. Behram uğraştı ki yüzüne bir tebessüm kondursun (eski zamanlarda yeri gelince Gülsüm'den tebessüm borç alırdı), başardı mı başaramadı mı bilmedi. Gülsüm (“ ah!..”) dudağını ısırıldı. “Demek oluyor ki başaramadı”.

- Çok oldu mu geleli? Seyyaf Hoca Behram'la bin yıldır tanışıyormuş gibi konuşmaya başladı.

- Düğüne mi? Evet, biraz oldu. Çok gürültülüydü. Dedim çıkayım bir nefes alayım... Kalbi çarpa çarpa Behram yüzünü Gülsüm'e çevirdi, ama gözlerine bakamadı. Nasılsın iyi misin? Çocuklar, Vâris Amca?..

- İyiyim. Hepsi iyi. Sizlerde ne var, ne yok?! Akrabalar, tanıdıklar, dostlar nasıldılar?.. Peri Nine yaşıyor mu? “Dostlar” sözünün hususi vurgusu vardı.

- Yaşıyor, yaşıyor. Hepsi iyi. Selamları var. Behram gizli imayı, elbetteki anlamadı.

Seyyaf Hoca eli ile kravatını düzelterek başını çevirip hevesle sağa sola bakıyor, akraba tanıdık arıyordu. İçeriden gelen musiki sesi, adamların içten oynamaları (şimdi yaşlı, genç, kadın, erkek düğüne gelenler el tutuşup halay çekiyordu) onu coşturuyor düğün salonuna çekiyordu.

- Tamam, Behram biz geciktik içeri geçelim. Bizim yanımıza da gel. Görüşürüz. Geçelim mi içeri Gülsüm?

Onlar içeri geçtiler. Behram cebinden mendil çıkarıp alınının terini silmek istediğinde parmakları titriyordu.

Bu “Gülsüm” sohbetini burada bitirmek de olurdu. Ama... Bir olay daha oldu, o olaysız mümkün değil.

...Behram yerine döndüğünde gördü ki Gülsüm ve eşi Seyyaf Hoca ondan bir masa uzaklıkta yüzü Behram’a doğru oturmuşlar. Seyyaf Hoca yanına bir arkadaş bulmuştu çok meşguldü; yiyordu, içiyordu, kadeh kadehe vuruyordu. Behram onlarla yüz yüze, göz göze gelmemeye, o tarafa bakmamaya çalıştı. Zihninde boş boş gezen bir düşünce ise ona bu düğün meclisinde asla rahat vermiyordu, kalbini eziyordu. “Ne oldu be bu kızın o gülüşüne? Hani Gülümser Gülsüm? Bu azıcık bile gülümsemiyor. Sanki ömrü boyunca bir kez olsun gülümsememiş. Bu niye böyle oldu?” Behram “lenet şeytana!” dedi gizlice Gülsüm’e doğru baktı, hemen de bakışını çekti, “sanki gemileri batmış”.

Gerçekten de Gülsüm’ün yüzünde tebessümden hiçbir eser ciddilikten başka hiçbir şey yoktu. “Yazık, çok yazık..”.

...Düğünün sonuna az kalıyordu. Hizmet edenler masanın üstündeki tabakları oraya buraya yerleştirip yemek için sofrayı kuruyorlardı. O an şarkıcı çok acıklı ve bilindik bir şarkıyı okumaya başladı. Biri sendeleye sendeleye bu şarkıda oynamaya çıktı oynayamadı alıp götürdüler. Şarkının şöyle sözleri vardı: “Götürdü seller Saran’ı...” Radyo meydanında Gülsüm kadınlarının yanında, Behram ise diğer tarafta, gençlerin arasında bu şarkıyı ilk defa orda dinlemiştiler, her ikisine öyle gelmişti ki bu şarkı sadece onların şarkısı olabilir, şimdi o an Radyo meydanında onlardan başka hiçkimse yoktur. Herkes nerdeyse bak, uçtu gitti, sadece onlar vardı birbirlerinden gözlerini ayıramıyorlar. Hayran hayran birbirlerine bakmaya doyamıyorlar. Bakışlar konuşuyor, yoruluyor, gönüller konuşuyordu. Gönüller yoruluyor, yine bakışlar konuşuyordu. Allah, Allah, yani bu anı tutup saklamak olmaz mıydı? Ama belki de o an donmuş, bizim haberimiz yoktu, eski Radyo meydanında o an donup şimdiye kadar gelmiş, neden olmasın?! Yalnız onların şarkısı, yalnız onların anı! Başka hiç kimse içinde yok. Hepsi uçup yok olmuş. Sonra (şarkı bittikten sonra) ise herkes yeniden Radyo meydanında peyda oldu, herkes yerine döndü. O şarkının onları böyle bir hale salmasını ikisi de kalbinin en derin yerinde iyice gizledi ve bu konuda birbirlerine hiçbir zaman bir kelime etmediler. Şimdi bu gürültülü düğün meclisinde o eski ve hüzünlü

şarkıya kulak vererek Behram'ın kalbi çarpa çarpa yine içinde tuhaf hisler gelip geçti: “götürdü, götürdü seller Gülsüm'ü, götürdü...”.

Bu defa birden yüzünü çevirip bakışlarını kaçırmadan Gülsüm'e baktı. Damarında kanı donmadı mı, dondu. Gülsüm'ün yüzünün rengi giyindiği elbisenin renginin tam tersi olmuştu. Elbise kırmızı kareli siyah elbiseydi, Gülsüm'ün rengi ise şimdi bembeyazdı. Gülsüm keder ve hasret dolu yeşil (mavi, menekşe?...) gözlerini dikmişti doğru onun yüzüne ve... Gülsüm sakın sakın gülümsüyordu. Bakıyor ve gülümsüyordu. Tebessüm yine kelebek gibi onun titreyen dudaklarına uçup konmuştu. Gülsüm aynen okuldaki gibi, aynen özel olarak onun için gülümsüyordu. Onlar yine yalnız kalmışlardı. Mübariz de daha Kehrizli Ark'ın köprüsünün üstünde o ahmak sözlerini dememişti. Radyo meydanında o geride kalan zamanda olduğu gibi bütün bu düğün ahalisi; damat ve gelin, misafirler, şarkıcılar, musikiciler, hizmetçiler, şarkıyı dinleye dinleye kederli gözlerini bilinmeyen, uzak bir noktaya dikip sigarasını hevesle tütüren yüzü kıpkırmızı kızaran Seyyaf Hoca, kısaca hepsi uçup gitmişti, erimişti, yok olmuştu. Gülsüm sakın sakın, açık bir hasretle ona bakıyor, gözleriyle “Biliyor musun?” diye soruyor ve ince, kelebek tebessümü ile gülümsüyordu. Bu bir veda tebessümüydü. Son defa. Özel olarak onun için.

Bitti. Bu defa gerçekten bitti.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

F.K.nin köye geldiği günün sabahı.

Hava burda şehirde olduğu gibi birden değil; yavaş yavaş aydınlandı. Etraf gökyüzünün karanlığından yavaş yavaş sıyrılıp çıktı. Dağ, yol, köyün çeşitli yerlerindeki evler yavaş yavaş görünmeye başladı. Yıldızlar göğün derinliğine çekilmişlerdi ve hava hâlâ serindi (havada soğuk bir serinlik vardı). F.K. bahçeye çıkınca üşüyecek gibi oldu (üstüne bir şey almamıştı, üstünde atleti vardı, sadece pantolonunu giyinmişti) fazla gecikmeden aceleyle ayakyoluna doğru gitti. Arılardan henüz bir haber yoktu. Havadan yüz türlü ıtır geliyordu, yeni günün başlangıcında bundan bin yıl önce olduğu gibi küçük kuşlar yine hiç durmadan cıvıldaşmaya başladılar...

F.K. gittiği yerden dönüp balkona çıktı. Esneyip gerneşerek Karağac'a doğru göz gezdirdi, yumruğu ile göğsüne vurup birden donakaldı. Behram artık Balaca'nın altındaydı; gömleğinin üstüne kolsuz kürkünü giymiş, renkli şapkasını başına takmış, semaverle uğraşıyordu. Semaverin kömürü korlanmaya başlıyordu, Behram eğilip bir de içine üfürdü. Maşayla semaverin borusunu (bacasını) alıp yere bıraktı, diğer taraftan demliğe çay koydu, üstüne kaynayan suyu döktü, demliği yeniden semaverin tepesine yerleştirdi, yerini düzeltti, sonra belini tutarak ayağa kalktı, yeniden uzun boylu, yakışıklı adama döndü. F.K.nin balkona çıkıp onu seyrettiğini nerden anladı; biraz F.K.ye doğru dönerek (bir gözü semaverde) sabah sabah şen (?) bir sesle onu selamladı:

- Güzel insan, sabahın hayrolsun. Nasıl yattın?

- Sabahın hayrolsun Behram Dayı, iyi yattım, çok iyi... Sağ ol.

Behram çayın demine bakarak memnun bir halde başını salladı:

- Soğuk vurur evladım, sabah sabah hava daha serin olur. Üstüne bir şey al, buraya gel. Çayımızı burda içelim ne dersin?!

“Güzel olur”. F.K. odasına geçip yol çantasını açtı. Traş bıçağını, tarağı, kolonya şişesini, diş macununu ve fırçasını çıkardı. Etrafına bakınıp yatağın baş ucundaki dolaba bunları yerleştirdi. Sonra giysilere; gömleğe, çoraplara baktı, elledi canı sıkıldı: “Bırak öyle çantada dursunlar.”. Sadece kazağını çantadan çıkardı. Gömleğinin üstüne giydi, “Ya bu deveyi güdeceksin ya bu diyardan gideceksin!” siyah kazaktı, kırmızı eğri çigileri vardı. Profesörü hatırladı: “Oralar serin olur yaz seni aldatmasın, üstünü sıkı giyin.”.

Hava biraz daha aydınlandı. Güneşin fısıltısı uzaktan (ufukta daha kızartı şeklinde) gelmeye başladı. Karağac'ın karanlığa gömülmüş dal ve yapraklarının ağırlığı karanlıkla birlikte kaybolup gidiyordu. Onların arasına yavaş yavaş ışık giriyordu. Işığın onu kaplamasıyla ağaç, sanki uykudan uyanıyordu. F.K. Balaca'ya yaklaştığında Behram elindeki eski bez ile Balaca'nın altındaki divanın üstünü ve karşısındaki masanın üstündeki çiğ tanelerini temizleyip kuruladı:

- Otur, otur, sildim kuru.

Dallar yaprak yaprak kımıldadılar. F.K. dün geceki yerine geçip oturdu. Yine keyifle ellerini açıp gerindi, esnedi. Ağzını eliyle kapattı. Bütün bu “gerekli” işleri yaptıktan sonra:

- Yardım edeyim mi sana? Ben de bir iş yapayım... Birden bunun doğru bir şey olmadığını anladı; Behram oraya buraya koşturuyor, o ise rahat rahat oturup yemek, çay bekliyor. Annesi böyle zamanlarda onun için şöyle derdi: “Ver yiyeyim, ört yatayım; bekle canım çıkmasın.”. Ama orası şehirdi, kendi eviydi burası ise...

- Behram Dayı!..

- Otur sen, otur evladım senlik bir iş yoktu. Çay hazır, yufkayı suladım; peynir yağ da... hepsi burda. Hiç rahatsız olma...

Elini uzatıp (semaverin arkasından) içinde yağ, peynir bulunan bir kap çıkardı, masanın üstüne koydu.

F.K.nin aklına yine profesör geldi, gülümsedi. Profesör gıpta ile söylüyordu: “Bu Behram çok mert adamdır, ne gerekiyorsa yapacak, senin hiçbir sıkıntın olmayacak. Havası temiz, buralara (Bakü’ye) benzemez, sessizlik, sakinlik, güzel tabiat, bir de en önemlisi oğul, sevdiğin iş... Allah’tan daha ne istenir ki?”.

Behram gidip evden yine bir şey getirip geldi. Bir elinde kaseinin içinde kehribar renginde bal, diğer elinde ise yarı ıslak bezin arasındaki yufkanın ucu görünüyordu. Behram balı gizli bir özenle masaya koydu (düğünlerde pilav böyle gelir) ve dedi:

- Evet, şimdi başlayabiliriz. Ama... bak, belki sen sabah sabah başka bir şey yemeye alışmışsan, söyle. Behram samimi bir şekilde endişeyle sordu.

- Yok, Behram Dayı, sen ne diyorsun, bundan güzel daha ne olabilir?! Bunlar şehirde bulunmuyor. Her şey taptaze, hele balın kokusuna bak. Behram dayı, ben ilk kez görüyorum ki balın kokusu var.

F.K.nin sözleri ona keyif verdi. Bal, gerçekten de Behram’ı misafirleri karşısında dik tutan esas gurur kaynağıydı.

- Bu balı her sabah yiyeceksin (teklif mi ediyordu ısrar mı bilinmedi), hiçbir hastalık seni bulmaz, kendi balım istiyorsan peteğini göstereyim?! Oydu bak, petekler orada! Peyniri de kendim yaptım. İnek peyniridir. İnek benim değil, Muzaffer'indir. -Gözünde tebessüm Behram özenle büyük bardaklara çayları koydu, şeker tabağını F.K.ye doğru sürükledi.- Çayını tatlandır.

Temiz dağ havası sabah yemeğinin böyle lezzetli olmasının belki de en önemli şartıydı. "Hava... buranın havası çok güzeldi". F.K. tuhaf, alışık olmadığı bir iştahla sabah yemeğine girişmedi mi girişti. Yağı bala, balı yufkaya, üstüne de bu lezzetli peynir... Hatta çayın bile bu Karağac'ın altında tadı bir başkaydı.

F.K. yedikçe doymuyordu, "Acaba şehirde sabah sabah insanın iştahı neden kapanır?!" Zevkle, iştahla yiyordu. Ona özel bir ilgiyle bakan Behram'a da bu lazım değil miydi, gizlice F.K.yi süzüyor, memnun memnun ve yudum yudum çayını içiyordu.

- Bir bardak daha şekerli çay içer misin? Behram balı F.K.ye doğru itekleyerek sordu.

Yemeği yeyip bitiriyorlardı. F.K. son lokmasını (yufka içinde peynirdi) çiğneyerek:

- Sağ ol, dedi ve bardağı bir köşeye koydu. Ben almayayım!
- Niye? O zaman acı çay iç. Balla. Biliyor musun ne çok yararı var?!
- Evet mi, hayır mı?
- Ne diyeyim?! Yarım bardak...

Behram bardağa yine çay koydu, bu defa biraz demli koydu. Bunlar acı çayı içe içe (şekerli çaydan sonra acının da ayrı lezzeti oluyormuş) gördüler ki güneş artık yarısına kadar doğup, ışığını, sıcaklığını, bugün onlara sanki daha çabuk (ve daha cömertçe) göndermek istiyor: "Sıcak olacak, yakacak...".

- Yerin, rahatsız değildi, öyle değil mi?! Behram baldan kaşıklayıp bir daha sordu:
  - Yok, çok iyiydi.
  - Sabah erkenden mi kalkarsın? Ben dedim yorgunsun, daha yatarsın.
  - Yok, ben şehirde de yorgun olayım olmayayım, erkenden kalkarım.
- Behram memnuniyetle başını salladı:
- Gecenin hayrından sabahın şerri iyidir, derler.

- Evet, öyledir... Behram Dayı mağara burdan çok uzakta mı? Yavaş yavaş sabırsızlığı galip gelen F.K. Veng Dağı'na doğru baktı ve yemeğe başladığından beri dilinin ucunda dönüp dolaşan soruyu, nihayet sordu.

- Yok, çok uzak değil, bak o yolu görüyor musun, mağaraya götürür. Behram elini uzatıp bahçe boyunca dışarı taarftan yokuş yukarı giden (Veng Dağı'na çıkan) yarı çıplak, yarı yeşil yolu F.K.ye gösterdi. Oraya bak oraya, gördün mü?

Aynen Karağac gibi içine ışık giren Veng Dağı'nın bu sabah (diğer bütün sabahlarda olduğu gibi) dünkü korkusu uçup gitmişti, doğruydu yine aynı devdi, böğrünün üstüne uzanmıştı, ama bu dev sabah sabah bir yavru deve benziyordu, yatmak istemeyen ve Çoban kalpağı ile oyuncak gibi oynamak isteyen, dikkatle onu inceleyen yavru bir deve.

Behram'ın gösterdiği yol bahçenin yanından geçiyor, kıvrılıp düzeliş taşların, çalı çırpının arasından tahminen yirmi metre yolu aralıksız yukarı bu devin karnına doğru çıkıp, sonra birden sola, Kuzgun gagasına doğru dönüyordu, döndüğü gibi de kayboluyordu, dikenli çalı kollarının arkasında gözden kayboluyordu.

- Neden acele ediyorsun? Behram deniyormuş gibi ama F.K.den cevap beklemeden sordu sonra çayını yudumlayarak sakın sakın -acele etme...- konuştu.

- Her şeyin vakti var.

F.K. merak ve hayretle dağa çıkan yoldan gözünü ayırmıyor, büyülenmiş gibi baktıkça bakıyor, sanki kendisi de o yola düşüp yokuş yukarı, tıknefes dağın eteğine çıkıyordu. Uzaktan hissedilmiyordu, ama yokuş çok çetin, dik yokuştü.

- Bir defa sizinkiler bana geceleri kulağımıza zırlı sesi geliyor kediydi galiba ağlıyor mu ne diye sordular. Geceleri şehrin eski mahallelerinde böyle oluyor, dediler... Behram'ın gözlerinin içine tebessüm çöktü, güldüğünü belli etmedi. "Kedi ağlıyor.". Dedim be evladım burda, bahçede kedi ne geziyor olsa olsa birinin evinde olur o da ağlamaz ki. Kulağınıza ses geliyorsa dağdan taştan gelir, kurt kuş sesi olur...

Behram gizlice F.K.ye (güya sınıyordu) F.K.ye baktı. “Bu da bir şey işitmiş, yoksa...”.

Behram gerçekten F.K.yi beğenmişti. Terbiyeli, anlayışlı, bilgiliydi; ciddiyeti de vardı. Sert mizacının altında ise mülayim, yumuşak kalpli bir gençti, karşısında oturmuş düşünceli düşünceli çayını içiyor Çiçekli Yazı’yı düşünüyordu. İşine, sanatına âşık birisiydi. “Biraz da gururlu, kibirliydi; ne olur olsun... Okursa da bırak bu okusun. Ne olacaksa zaten olacaktı. Eninde sonunda bu yazıyı okuyacaklar. Bırak bu okusun!”. Mağaranın Ruhü’nun korkunç sesi yine şakaklarında uğuldadı: “Hiç kimse buraya sen olmadan giremez, hiç kimse! Unutma! Nakışlara ise asla dokunamaz. Herkese söyle. Buna uymayan ölecek!”. Bu sesi hatırlayan Behram’ın tüyleri yine diken diken oldu, kanı az kalsın damarında donacaktı. “Ne olacaksa olsun. Sadece elini nakışlara sürmesin, yeter. Ben müsaade etmem. Önemli değil. Bunsuz da olur okuyacaksa okuyacak. Yeter ki tez olsun, neticede okunsun bu yazı, her şey bitsin.”.

Behram batıl şeylere inanmasa da Mağaranın Ruhü’na inanıyordu. Mağaranın Ruhü’nun ettiği tehdidin boşuna olmadığına inanıyordu. Çünkü Kulam Hüseyin Hoca elini nakışlara vurduktan sonra ruh nasıl dediyse öyle oldu birden bir gecenin içinde öldü. Behram’ı ruhun tehdidine inanmaya mecbur eden, kanını damarında donduran ruhun onun beynine gönderdiği o tuhaf sest, bu ses korkunçtu. Mağaranın Ruhü’nun bakır gibi çınlayan, nerden geldiği bilinmeyen bu korkunç sesini Behram hatırladığında morali bozuluyordu.

Aklı fikri Çiçekli Yazı’da olsa da F.K., sanki Behram’ın ne düşündüğünü hissetti:

- Cafer Hoca vardı, ilk gelenlerdendi, yazının şeklini kağıda çizmişti, hatırlıyor musun? Somurtkan bir adamdı...

- Hatırlıyorum. Allah rahmet eylesin. Profesör ikinci kez geldiğinde niye öyle oldu, diye sordu bana.

- Hiç yoktan yere öldü. Araba tam evlerinin önünde vurdu ona. Yere yıkılmasıyla ölmesi bir olmuştu, rahmetli...

Behram bakışlarını gizledi:

- Hayat işte... “ Onun da parmakları nakışların üstünde çok gezdi, ah ah... “.

Güneşin artık ısınan ışınları Karağaç'ın yaprak ve dallarından hareket edip onların yüzüne, başına dokunuyordu. Yeşil yaprakların arasından dostça süzülen ışık yaramazlık edip kah ordan, kah burdan ayna gibi göz kamaştırıyordu. Behram F.K.ye döndü:

- Benim sana demem gereken bir şey var. Ama söz vereceksin, dediğimi yapacaksın.

- Elbette, Behram dayı, o nasıl söz hiç şüphen olmasın. F.K. Behram'ın sesindeki ciddiliği hissetti ve kendine çeki düzen verdi: "Umarım istediği şeyi yerine getirebilirim, mahçup olmam inşallah...".

Ciddileşen Behram hiçbir şey sormadan önce kalkıp kendine de F.K.ye de çay koydu. Kalbinin derinliğinde ise yine tereddüt ediyordu. "Desem mi, demesem mi? Desem çocuk bunu bilse herhalde faydası olur. Tedbirli olur. Ama birden sözüme gülerse? İnanmazsa? Bu, inatçuya benziyor, inadına gidip bilerek birer birer nakışlara dokunur, ("Behram dayı, sen dünyanın bu zamanında böyle şeylere inanıyor musun?" Behram F.K.nin sesini duyar gibi oldu) ondan sonra?! Sonrası ne olacak?! Bunun da başına bir iş gelse...". Behram'ı sanki elektrik çarptı, hayale daldı, aklı karıştı.

...F.K. yatakta uzanmış ateşten yanıyor, sayıklıyordu. Behram ıslak mendili onun ateşli alnına sürerek yanında aciz ve çaresizce duran Mübariz'e fısıldadı:

- Yok, Mübariz durum bildiğin gibi değil. Keşke bu konu hakkında konuşmasaydım. İnattı bu, inatçılığından gidip elini vuracak diye ben demiştim ama. Şehre haber verebilseydik... Şiraz ne zaman gelir, yer yarıldı içine mi girdi? Başka zaman...

Şiraz köyün "hekimi"ydi. Aslında Şiraz hekim değildi. Babası Seyid Cafer okuldan sonra onu veterinerlik öğrenmesi için bölge merkezine göndermişti; ama boşuna göndermişti. Şiraz'dan koyuna, davara bakan biri çıkmazdı; çünkü Şiraz hekimlik aşkıyla yanıyor. Köye resmen veterinerlik yapmak için gelse de kendini hekim gibi gösteriyor herkesin sağlığıyla defalarca ilgileniyordu. İnsanları önce bıktırır da babası Seyid'e göre ("Bir akılsız evladım var ne olacağını Allah bilir...") yavaş yavaş herkes bunun sağlıklı ilgili gıcık sorularına üstünkörü cevaplar vermeye başladı. Bir defasında o, başının ağrısı kaç zamandır (uzun müddet) asla geçmeyen Allahverdi'nin alnına elini koydu. Ne diyorsun, adamın baş ağrısı geçmedi mi geçti; gözlerine ışık gelmedi mi geldi. İnanırlar sanki birbirlerine söz verip Şiraz'ın hekim değil de baytar olduğunu unuttular. Baş ağrıyan

da karnı ağrıyan da artık (hekim!) Şiraz'ı arayıp buluyordu. Adını Şiraz Hekim koymuşlardı. “Hekim” sözünü bazıları alayla söylüyordu. Çoğu ise onu gerçek “hekim” gibi kabul etti. Bu adamların gözünde o, çocuğun da büyüğün de işine yarayan gerçek hekimdi. İki yıl önce ise (o yılın kışı çok ağır geçmişti, kaç gün boydan boya kar yağmıştı, köy de dağ da dört taraf da bembeyaz dumanın içine girip görünmez olmuştu) kış vakti şoför Hesret'in küçük çocuğu az kalsın ölecekti, kızcağız ateşlenip yorgan döşeğe düşmüştü ve titredikçe titriyor, hatta sayıklıyordu; öyle şeyler söylüyordu ki bu kızcağız onları ömründe kendi kendine bilemezdi. Şoför Hesret'in dokuz yaşındaki bu küçük kızı Humay o Kehrizli Ark'ın kenarında bulaşık yıkamaya gelen: “o adama söyleyin...” allı şalvar giyen kızlardan biriydi (“Babam bugün yemeğini evde, bizimle birlikte yiyecek”). Bu kız yattığı yerde çırpınıp kendini o tarafa, bu tarafa vura vura aynı avludaki komşuları Eryen'e yalvarmıştı “Eryen Emmi, hey Eryen Emmi, Allah aşkına, Seyid'in adağını ver, kurban olayım, Seyid'in adağı aklından çıkmasın...”. Hepsi, evdekiler şaşırıp kalmamış mıydı, şaşırıp kalmıştı.

“Denize düşen yılana sarılır” haber geldiği gibi yararlı olduğuna, işe yaradığına (bu küçük kızın hastalığına ?) içinden çok sevinen Şiraz “hekim” dizine kadar kara bata bata yüzü gözü, üstü başı kardan bembeyaz, nefes nefese gelip şoför Hesretgile çıktı. Dört taraftan hayret verici bakışların altında herkesin ümidini kestiği bu küçük kızı eli ile (soğuktan titreye titreyen elini onun alınına koyup tam iki saat elini alından çekmedi) iyileştirdi. Kızın titremesi, ateşi nereye gitti, hiç kimse bilmedi.

Eryen belki on, belki de bundan on bir yıl önce vefat etmişti (küçük Humay doğduğu gün ve ay), bu yüzden onunla Seyid'in arasındaki sohbeti artık köyde çok az adam biliyordu, küçük Humay'ın ise bundan hiç haberi olamazdı. Şoför Hesret gençlik yıllarından aklına takılıp kalan ayrı ayrı, kesik kesik hatıra parçalarını toplamaya, birleştirmeye çalıştı.

...Savaştan sonra ilk yıllar herkes bu olay hakkında konuşuyordu. Köyün her yerinde sohbetin özü buydu. Eryen iyi bir askerdi, savaşta bulunmuştu. Ama savaş bittikten sonra bir müddet köye gelmedi, iki yıl geçti, iki yıldan sonra Eryen nihayet geri döndü. Dediğine göre onu Sibiryaya sürmüştüler, savaş bitince “prangaya vurulup” bir başına Sibiryaya en fazla iki, ya da üç ay Alman esirliğinde kalmış. Kalmış, kalmış da kaçıp canını kurtarmış... gidip Beyaz Rusya Gerilla savaşına katılmış ve savaşın sonuna kadar

oralarda, o orman senin bu orman benim gerilla mücadelesi vermiş. Hiçbir şeyi, ölümü bile gözü görmeyen Eryen gör nasıl bir cesaretle mücadele etmiş ki o tutulduktan sonra uzak Sibiryaya Beyaz Rusya'dan mektuplar (mektup üstüne mektup) gitti. Eryen'in savaş arkadaşları onun hakkında birçok yere, sadece Sibiryaya değil, Moskova'ya da adam gibi çok iyi şeyler yazdılar ve... nihayet, bunun neticesi şöyle oldu ki iki yıldan sonra... Eryen'i tutsaklıktan bıraktılar. Askeri risalesini de madalyalarını da (bir hayli madalyası vardı) tutsak olduğunda ondan alınan bazı ufak tefek eşyalarını da hepsini aldılar. Eryen daha durmadı, hemen (birkaç gün içinde) dönüp köye geldi. Üç gün evden dışarı çıkmadı, herkesin (ondan ilginç savaş sohbetlerini, savaştan sonraki maceralarını bekleyenlerin) sabrı tükendiğinde ise Eryen gerçek kahramanlar gibi birden bire Radyo meydanında peyda oldu, karşısına çıkan herbir adamla nezaketle ve samimiyetle konuştu, hem tutsaklıktan kurtulması, hem de nişanlanması münasebetiyle yaşlılardan tebrik aldı. Bir müddet (gerçeği öğrenene kadar) Eryen'in Beyaz Rusya'da eşi çocuğu kalmış diye köyde haber dolaştı; bugün yarın onlar da gelecek (falçı Peri kadın böyle diyordu). Eryen'in babası bu sözü kendine dert etti, nerdeyse işini gücünü bıraktı, işi ise çok ağır, çok sorumluluk isteyen bir işti. Allahverdi Eryen'in babası (kolhozun başkanı Allahverdi değil, bu onun adaşıydı), ilçe merkezinden köyüne bekçi olarak görevlendirilmişti. Niyeyse sebebini hiçkimse bilmiyordu, herkes onu işe yaramayan "başkasının sırtından geçinen" bir adam olarak tanıyordu. Ama herkesi şaşırtarak Allahverdi doğuştan aksayan ayağını sürüye sürüye (adına da aksak Allahverdi diyorlardı) Radyo meydanındaki kahvehaneden kaçarak aradan tüymek isteyen kaçak Sultan'ın eğri büğrü köy yolunda karşısına cin gibi çıkıp tir tir titremesine, yalvarmasına bakmayarak ellerini arkadan tutup pantolonun kayışını çıkarıp bağlayıp tutuklamamış mıydı, tutuklamıştı ve bu hadise köyün (kimi şerefli diyordu; kimi lekeli) tarihine ebediyen yazılmıştı. Kaçak Sultan köyün "sefili"ydi, bir iş bulur çalışırdı, yapayalnız bir adamdı, kendi için yaşıyordu, onu sevindirmek sevap sayılırdı. Firardaydı, çünkü savaşa çağrıldığı gibi evinden, aslında kulübesinden, kaçak olarak Veng Dağı'na, çobanlık ettiği derenin altını üstüne getirip herkesten saklanabilmişti: "Adam öldürmemişim, bundan sonra da öldürmeyeceğim. Savaş olmuyor, ne oluyorsa olsun. Ben adam öldürmeyeceğim".

Radyo meydanındaki postahaneye aksak Allahverdi tarafından tutulup getirildikten sonra (köyün küçük çocukları bunların peşine düşmüştü, bir eli ile sürekli aşağı düşen pantolonunu tutup çeken Allahverdi kahraman gibi ilerde arkasında da elleri Allahverdi'nin kayışıyla bağlı, başını önüne eğen kaçak Sultan mazlum mazlum

gidiyorlardı. Çocuklar bağışıyordu: “Kaçak Sultan, kaçak Sultan, beni de götür yanına, hey kaçak Sultan...”). Sultan Radyo meydanında olanlara (üç-beş adama) güçlkle fırsatını bulup diyebildi ki başka niyetim yoktu, Allah’a and olsun, ahbabları özlediğim için gelmişim. Allahverdi onu tutuklayıp yük arabasının kasasında ilçe merkezine götürüp komutana teslim ettiğinde ise zırıl zırıl ağlamasını asla gizleyemeyen Sultan’ın cebinden bir avuç şeker çıktı, kahvehaneden almıştı. Ne olup ne bittiği bilinmedi bir daha hiç kimse Sultan’ı ne gördü, ne de Sultan’dan bir haber çıktı.

Falcı Peri kadın bir gün Eryen’in babasına korkma oğlun sağdır; ama derin bir kuyunun dibindedir. Artık Eryen’den ümitlerini kesmekte olan anne ve babası elleri havada Allah’a defalarca dualar ediyorlardı. Ve savaş bittikten sonra (iki uzun yıl) sonra Eryen, nihayet bir gün sabah vakti çıkıp köye dönüyor. Savaşı başından sonuna dek köyde geçiren aksak Allahverdi oğlu Eryen nefes nefese eve gelip bavulunu yere koymadan onun her iki yanağından öpüp üzüntüden ağlıyor, daha fazla evde durmayıp gidiyor, yüreğinin en büyük arzusunu hayata geçiriyor, o gün Eryen’in elçiliğini yapıyor. Kısacası... Eryen bir yıl sonra o gülümseyen Gülsüm’ün (Mübariz:” Benim onu hatırlamadığım zaman oluyor mu!”) babası oluyor.

...Eryen’in esir düşmesinin ilginç bir tarihçesi vardı. Savaş zamanı günlerden dehşetli bir gün gökten de yerden de ateş saçılıyormuş, sağ da sol da mahvedilmiş savaş arkadaşlarının cesedi ile dolu, o ise derin kuyunun dibinde (falcı Peri kadının dediği gibi), cehennemnin en sıcak yerindeymiş. Bir onu biliyor ki gözünü yumup köylerinde ak sakallı Seyid vardı; Seyid Cafer, oğlu Şiraz’dan önce köyün hem hakiki hekimi, hem büyücüsü, hem de her derde çare olanıydı. Tesirli seyit sayılırdı, ondan yardım bekleyen hiçbir zaman ümitsiz, ilaçsız geri dönmezdi. Eryen gözünü yumup, dört tarafını güç bela unutup bu musibetin içinde Seyid Caferle içinden konuşmaya başlıyor:

- Ya Seyid, senin o güzel ceddine kurban olayım, ya Seyid... beni bu cehennem ateşinin içinden diri çıkart, senden... başka hiçbir şey istemiyorum, yalnızca sağ salim döneyim köye... Sana... sana deri bir palto alacağım. Yeter ki sağ kalayım... ceddine kurban olayım... yeter ki sağ kalayım.

Ardı arkası kesilmeyen makineli silah ateşlerinin arasına girip oradan bazen çıkan, bazen de çıkamayan bu sözleri aceleyle diyen Eryen’in gözünün önüne yukarıda, kuyunun

başında ona dikkatle bakan Seyid Cafer'in ak sakallı nurani sureti geliyor, Eryen zorla da olsa gülümsüyor (rahmetliğin yerli yersiz gülmesi vardı, gülümseyen Gülsüm'un babası değil miydi?!) ve bundan sonra korkudan mı, nedense kendinden geçiyor. Ayıldığında kendini sapasağlam... ama esirlikte görüyor. "Daha ne olsun, esas mesele sağ kalmak değil miydi?! Seyid sağ olsun, onun ceddine kurban olayım".

Beyaz Rusya'dan, Sibiry'a'dan itibaren Eryen dolanıp sağ salim evine geri dönüyor, artık vakit kaybetmeyip (sanki ya o birini takip ediyordu ya da birisi onu) evleniyor, ama Seyid'e verdiği sözü tutmuyor, ona vaat ettiği deri paltoyu almıyor, vaadini "unutuyor". Eryen bu konudan hiç kimseye bahsetmiyor: "Kim bilecek, bir tek ben biliyordum, başka kim biliyordu ki?..". Bu konuyu önemsemiyordu. Günlerden bir gün (geri döndükten beş ya da altı ay sonra) Eryen postahanenin karşısında utanmadan (Radyo meydanında) kahvehanede çay içen kişilere (köyün yaşlılarına) yaklaşıyor.

...Radyonun hırıltılı sesi her tarafa yayılıyordu. Kahvehanedeki ("caka buraya kadar!") herkese Eryen nezaketle selam verdi. Hepsi de saygıyla onun selamını aldı. "Sibiry'a'dan gelmiş, azap çekmiş...". Onun selamını almayan sadece ak sakallı Seyid Cafer oldu, Seyid yüzünü yana çevirdi. Ortaya kırgınlık çöktü.

- Seyid, sen bir ihtiyar adamsın, ceddine kurban olayım, benim günahım neydi, benim selamıma niye yüz çeviriyorsun? Her şeyi unutan Eryen kaşlarını çatarak yüreğinde tam bir eminlik Seyid'e samimiyetle sordu.

Seyid morali bozuk bir halde ve sakince ak sakalını sıvazlamaya başladı, sustu: "Cevap vermeyeceğim, bırak endişelensin.". Bu hepsine tuhaf geldi. Şimdi artık yalnızca Eryen değil, kahvehanedeki herkes birbirine hayretle bakıyor ve susup kalan Seyid'den bir cevap bekliyordu.

Seyid Cafer anladı ki cevap vermezse suçun sahibi o olacak, nihayet sırrı açıklama kararına varıyor:

- Git sen iyi bir adam değilsin, diyor.

- Niye? Ancak şimdi Seyid'in sesinde ne hissettiyse dehşete kapılıyor. "Kuyu dibi" birden aklına düşüyor. Ama artık geç oluyor.

- Sen bana palto sözü vermiştin, deri palto, almadın.

Bu sözleri dedikten sonra Seyid hemen kahvehaneyi terk edip gitmek istiyor, o an rengi bembeyaz olan Eryen az kalsın aklını yitiriyor (savaşta cehennem içinde olduğu gibi), güçlkle onu tutup altına bir iskemle koyuyorlar, aklını kaybediyor. Seyid bunu görüp “Allah kahretsin” diyerek gözlerini sıkıca yuman (utanıyor muydu, neydi?!) Eryen’in şakaklarına elini sürüp ovuştura ovuştura biraz bekliyor, sonra:

- Bir şeyi yok, şimdi gelir kendine...

Bir müddet sonra Eryen kendine geldi, ama önce konuşamadı. Allahverdi (kolhoz başkanı) yapmacık bir telaşla sordu:

- Ne oldu, evladım sana?

Eryen etraftan gözlerini kaçırıp “hiç...” suçlu adamlar gibi başını salladı. Bir süre konuşamadı. Konuşmaya başlar başlamaz Eryen herkesin gözü önünde Seyid’in ayaklarına kapanıp:

- Ağa, ceddine kurban olayım, beni bağışla. Hata yapmışım. Bağışla beni... bağışla... Eryen’in gözünden yaş sel gibi aktı. İnsanlar hayretler içinde kaldı. Eryen herkese meseleyi anlatmaya başlıyor. Seyid ise bir tarafta sessizce oturup çayını içiyor. Seyid’in uzak Beyaz Rusya toprağında o vahşetin içinde kuyu başında göze görünmesi, Eryen’in isteğine cevap vermesi, onu kuyunun (ölüm kuyusunun) dibinden çıkarması, vaat edilen hediyeden haberdar olması ve hediyesini (deri paltoyu) bunca zaman sabırla beklemesi herkesi hayli derinden etkiliyor. Eryen “ceddine kurban olayım, sen ki beni işittin, sen ki nurlu yüzünü o kuyunun başına gönderdin, ağa ben senin ceddine kurban olayım”...

Ertesi gün Eryen Seyid Cafer’e “ceddine kurban olayım” deri palto almak için büyük bir hevesle ilçe merkezine gitti, orda o palto bulunmadı, Eryen çıkıp Bakü’ye kadar gitti. Dayısının oğlu Varis’le Bakü’yü birkaç gün didik didik arayıp Seyid’in üstüne (Seyid çok zayıf birisiydi) yepyeni bir deri palto alıp iki gün dayısını oğlu ile birlikte Bakü’yü gezdikçe gezdi ve geri döndü... Nihayet bir gün Eryen otobüsle dizinde palto paketinin

olduğu çantayla köye girdiği zaman otobüsün penceresinden bakıp görüyor ki bütün köy bir tabutun ardına düşüp Değirmen yolu ile köy mezarlığına doğru gidiyor. Cemaat gece gözlerini bu fani dünyaya ebedi olarak kapamış salih ameller sahibi Seyid Cafer'i defnetmeye gidiyormuş. Seyid'in deri paltosunu Eryen gözünde yaş, kalbinde derin pişmanlıkla götürüp oğlu Şiraz'a veriyor, helallliğini ondan alıyor...

...F.K. yatakta sayıklıyor, Behram ve Mübariz ise melul melul birbirlerinin yüzüne bakıyor, Behram'ın gözleri dolar gibi olmuş, Mübariz'e bıçak vursan kanı çıkmaz. O an Şiraz "Hekim" içeri giriyor, sevinçli bir sesle onları selamlıyor:

- Selam, beyler, ne var ne yok... (Sabahın bu vakti hayır mıdır peşimden Tükez kadını göndermişsiniz?!...) Erken kalkmışa benziyorsunuz misafirimiz de hoşgelmiş, sefa getirmiş...

Bahçe kapısını Şiraz "Hekim" dışarı taraftan sadece kendi bildiği yöntemle yerinden oynatıp (kıvıldatıp) açtı. Şiraz "Hekim" bahçede onları görüp doğru Balaca'nın altına geldi. Mübariz nereye uçup kayboldu, F.K. yine sapasağlam yemek masasına; kendi yerine geçti. Behram'ın hayali az önce göklerde geziyordu, şimdi geri dönüp geldi Karağaç'ın altına. F.K. ile ilgili bir anda aklından geçirdiği bu korkunç durumun (F.K.nin güya Çiçekli Yazı'nın nakışlarına dokuntuktan sonra hastalanmasını, sayıklamasını vs. vs.) bir hayal, bir sayıklama olduğuna sevindi, rahat rahat nefes aldı; Şiraz "Hekimin" gelişine ilk defa içinden "Allah'a şükür" dedi.

- Ooo Şiraz, ooo Şiraz, gel gel, hoş geldin. Geç buraya otur, çay içer misin? Şiraz "Hekim" şaşırıldı. Behram onu böyle hürmetle karşılayıp masaya oturtuyor acaba nedendi hayrola; onu bu kez böylesine sıcak karşılıyor "Ya her zaman niye böyle olmuyor?! Çünkü hiçbir zaman bana sonuna kadar inanmıyor, babam Seyid Cafer'e ise yürekten inanıyordu. Belki misafir var ondandı, ama her zaman ne diyor?! Başka zaman... git ya Şiraz, git işine gücüne görüyorsun ki elimde işim var sonra, sonra gelirsin... arı sokar bizim arı kötü sokuyor, der arıyla korkutur...". Yüzünü, boynunu ağdan yapılan şapkanın içine sokup arıcılık eldivenlerini giyip arı peteğine elini sokan Behram Şiraz'a böyle zamanlarda yüz vermemeye çalışırdı. Yüz verseydi, bilirdi ki canını zor kurtaracak. Şiraz ilk önce soracaktı:

- Ne var, ne yok?
- Hiç.
- Ne olsun ki...
- Yine hiç.

Sessizlik. Bir hayli böyle geçecekti. Sonra Şiraz “Hekim” bir şey olmamış (ilk defaymış) gibi yine soracaktı:

- Daha ne var ne yok? Bir tarafın ağrıyor mu?..

Artık Behram iyice zıvanadan çıkacaktı. Şiraz’ı inciten o kötü sözlerini de işte o zaman diyecekti. Onları dile getirmemek için Behram baştan “kestirip atıyordu” Şiraz “Hekim” yıllardır buna alıştığından Behram’ın bugünkü davranışına şaşırmadı mı, şaşırdı: “Misafir var diye mi böyle samimiyetle konuşuyor?!”. Ama bu defa geçekten de mesele başka türlüydü. Şiraz “Hekim” gelişiyse Behram’ı ahmak hayalden ayırmış, dikkatini endişeli fikirlerden uzaklaştırmıştı. Bu yüzden Behram içinden “Allah’ım çok şükür sana” diyerek ona güleryüzlü davranıyordu:

- Çay iç.

- Ben, ben... ne var ne yok? Şiraz “Hekim” sanki her gün gelip burda kendine çay koyuyordu. Şimdi de semaverin yanındaki tepside kendi eliyle koymuş gibi bardak ve çay tabağı alıp kendine kapkara bir çay koydu. Bir hayli böyle geçecekti.

- Ne var, ne yok? Tekrar edip (adam ölecek, dediğine hemen pişman oldu, biliyordu ki Behram bu sorudan hoşlanmıyor masum, suçlu gözlerini Behram’ın gözlerinin içine dikti sonra da misafirin yüzüne. Misafir benzerliğe şaşırmadı mı şaşırdı: “Bu sanki bizim Mübariz Hoca’nın öz kardeşiydi. Gözleri oynuyor, burnu tahminen o büyüklükte (bunu F.K. biraz abartıyordu) soru üstüne soru...”).

Behram gülümsüyordu, biliyordu ki birinci sorusuna cevap beklemeden Şiraz “Hekim” ikinci sorusunu soracak: “Daha ne var ne yok?” Sonra üçüncü soru gelecekti: “Daha ne var ne yok?” Behram yüzünü yana çevirip merakla “tepeden tırnağa” Şiraz “Hekim’i” süzen F.K.ye:

- Köy adamıydı, deyip gülümsedi. Hekimdi (Şiraz kulağını “dikti”). Hayır başhekimdi. Seyittir. Elinde şifa damarı var. Sonra da başını çevirip kaş gözüyle F.K.ye ancak şunu diyebildi: “Boş ver bunun hakkında sonra konuşuruz, önemseme.”.

Şiraz “Hekim” çayını içip gittikten sonra.

Behram daha sakinleşememişti: “Allah’ım, bu nasıl görüntüydü, geldi gözümün önüne?! Sen koru Allah’ım sen koru...” F.K. ise her şeyden şeyden habersiz sevinç içinde, keyifle Karağaç’ın altında “kendi” divanına yayılmıştı.” Bu köy çok tuhaf bir köydü, her türlü adamı var; akıllısı var, akılsızı var... Deri palto... Bu Seyid palto vaadini rüyasında mı görmüş, nasıl olmuş?! Adam inansın mı inanmasın mı kendisi de bilmiyor”. Biraz önce Behram’ın ricası ile (aslında ricaya ihtiyaç yoktu, Behram’ın “Hekim, bir o olayı ,rahmetlinin sohbetini, misafirimiz için anlat.” demesi yeterli oldu). Şiraz “Hekim” keyifle yerinde kıpırdanıp o “deri palto” olayını çayını yudumlaya yudumlaya F.K. için ayrı bir şevkle, nane arağı içiyormuş gibi anlattı. Çayını içip bitirdikten sonra son cümlesini büyük bir şevk ile dile getirdi:

- Palto şimdi de evde. İsterseniz gösterebilirim.

...Behram’ın ise hayali artık uçup uzaklara gitmişti. Şiraz’ın sesini o artık işitmiyordu, bu ses (belki deri palto ile ilgili sırlı bir olayı anlattığından Şiraz’ın sesi de sırlı bir ahenge bürünmüştü) onun aklına o korkunç sesi bir daha getirdi. Mağaranın Ruhü ile ilgili “sohbet” yine aklına düştü, yine aynı korkunç ses beyninin içine girdi: “Kim elini nakışlara vursa, ölecek! Bunu herkese söyle, bırak bilsinler! Mağaranın Ruhü yazının sırrının bulunmasını istemiyor, hiç istemiyor, bu aşıkardır; çünkü bu ruh kötü bir ruhtur, zalim bir ruhtur... Bu ruh çok tuhaf. Servet hakkında söylenenler ise doğruymuş... Ama F.K. ister istemez o nakışların bir daha kopyasını çıkarmak isteyecek, başka türlü mümkün değil. O zaman elini kesinlikle bu nakışlara vurmamak isteyecek. Onlara dokunacak.”. Behram şöyle bir manzarayı açık şekilde canlandırdı: F.K. elini yazının nakışlarına sürüyor, hevesle onları okşuyor, tozunu siliyor... “Ya sonra?! Sonra bu zalim ruh dediğini yaparsa ne olacak? Şimdiye kadar yaptı. Cafer Hoca... ve sonuncu hadise; Kulam Hüseyin’in ölümü. Mübariz şaşırıp kalmamış mıydı?!”. Behram’ın aklı yine geçmişe gitti.

Kulam Hüseyin Hoca'nın ani ölümünden sonra Mübariz'in Çoban kalpağına gelişi. "Gördün mü?" "Gördüm!"

O gece Karağaç'ın altında ikisi de konuşmadan sessizce oturuyordu. Kulam Hüseyin Hoca'nın ani, kafa karıştıran ölümünden sonra Mübariz çıkıp gelmişti Behram'ın bahçesine. Bu gelişle sanki özür diliyordu. "Sen haber vermiştin. Ben niye sana inanmadım, bunadığını düşündüm?! Behram, ya bu niye böyle oldu?..". Behram nihayet yüzünü Mübariz'e çevirerek sordu:

- ... Gördün mü?
- Gördüm.

Aylı, yıldızlı bir geceydi; ama yeryüzü zifiri karanlığa bürünmüştü. Ayın, yıldızın ışığı yaklaşıyor, tam aşağıya kadar ulaşamıyordu. Hiçbiri yüzünü çevirip Veng Dağı'na doğru bakamıyordu, aslında dağın kendisi de görünmez olmuştu, o da zifiri karanlığın içine girip gizlenmişti. Kederli bir sesle Mübariz ortalığa bir soru attı:

- Peki şimdi biz ne yapacağız?

Behram çaresiz bir şekilde sanki kendi kendine cevap verdi:

- Bilmiyorum.

- Herhalde tedbirli olmak gerekir. Kulam Hüseyin'in ölümü tuhaf bir ölümdü. Sen gayret göster, hiçkimse bu mağaranın içine girmesin. Gençler çılgın olur, illa "gideyim kendim göreyim, dokunayım diyecek.". Ne yapacaksın?

- Ne bileyim?!... Bozlar'ı götürüp mağaraya mı bağlasam?! Hayır fikir almak için sormuyordu, Behram yine kendi kendine konuşuyordu.

- Evet! Götür. Bağla... "çıkış yolu bulundu" diye Mübariz'in keyfi biraz yerine geldi, Kesinlikle götür, böyle olursa kimse bu köpeğin korkusundan mağaranın etrafına gelmez. Bu köpek...

Bozlar iri ve akıllı bir köpekti, bütün iri ve akıllı köpekler gibi kalın sesinin kıymetini bilirdi, nadir hallerde havlardı (boşuna havlamazdı), şimdi ise sanki sohbetin onunla ilgili olduğunu anladı, bahçenin dağa yaslanan tarafındaki tahta yuvasından çıkıp bir ağız havaya doğru havladı. Bunu işiten Mübariz hemen sesini kesti. Onlar yine sustular. Bir müddet sonra Mübariz çok sevdiği ifadeyi "lanet olsun şeytana!" deyip kalktı:

- Ben gideyim. Sen ise sabah köpeği götür, kesinlikle götür. Kulak verdi, hayır Bozlar bu defa havlamadı.

- Gidiyor musun? Behram da ayağa kalktı. Diyorum ki köpeğe bir şey olmasın...

- Olmaz! Götür! -Mübariz, nedense buna kesinlikle emindi.- Olmaz, korkma. Ama Behram, bu konuda, bu... mağarada olanlar hakkında diyorum, hele ki bir kişiye dahi.. bir kelime...

- Anladım Mübariz ya, çocuk değilim ha... Allah sonunu hayretsin.

- Allah hayretsin. Dikkatli ol! Mübariz bahçeden çıktı, topallaya topallaya arkasına bakmadan gidip karanlıkta yok oldu.

Kuzgun gagasında. Mağara ve Çiçekli Yazı ile ilk görüşme. Muhteşem Ahenk ve “Hadiselerin Ufuğu”.

Şimdi bu sohbeti hatırladıkça Behram (“meseleyi F.K.den saklamaya hakkım var mıydı, yok muydu?”) tereddütlü düşüncelerini kendinden asla uzaklaştıramıyordu. F.K hissetti ki Şiraz “Hekim” gittikten sonra kaşları çatılan Behram bir konu hakkında ciddi bir şekilde etraflıca düşünüyor. “Artık vakti gelmişti, güneş birazdan tepemize vuracak. Daha hiçbir iş yapmamışız. Gitmemiz gerekiyor artık.”.

- Behram Emmi! Hey Behram Emmi! F.K. şuh bir sesle Behram “Emmisini” düşünceler âleminde çekip çıkarmaya çalıştı. Ya Behram Emmi, diyorum; çünkü çok dalgısın... yolcu yolunda gerek. Sen ne diyorsun?

Behram’ı bu ses, evet düşünceler âleminde çıkarmasına çıkardı; ama o düşünceler âleminin kendisi yok olmadı (O yaşamını Behram’ın ve F.K.nin yaşadığı âlemle yan yana getirmeye devam etti. Sonraki bütün gün zarfında zaman zaman Behram yuvarlanıp yine o âleme düştü, hemen de diğer “tanıdığı” âleme döndü).

- Gidelim diyorsun, öyle mi? Saçma fikirleri başından kovmaya çalışan Behram, zinde bir sesle F.K.ye karşılık verdi; cevap beklemedi, gidelim, dedi. “Yüreği çarpıyor, acele ediyordu, sabırsızdı, sabırsız...”.

Behram (“sen dur, sen böyle dur”) yine fırsat vermedi ki F.K. ona yardım etsin, kap kacağı toplasın. Kendisi her şeyi yerine koydu, düzenledi. Birlikte bahçeden çıktılar.

Bahçe kapısı yine onların arkasınca örtülüp çitin bir parçasına dönüştü, kapıdan eser kalmadı. Behram bahçeden çıkarken evden üstüne kolsuz kürkünü attı, “olmaz, üstüne bir şey al, mutlaka al” diyerek ince beyaz gömleğinin üstünden hiçbir şey giymek istemeyen F.K.yi (gün ışığı sırtını yaktığından F.K. kazağını üstünden çıkarmıştı) ısrarla mecbur bıraktı ve kırmızı çizgili kazağını tekrar ona giydirdi. “Bu sıcakta kazak? Anam ağlayacak. Kutuplara mı gidiyoruz?”.

- Kutuplara gitmiyoruz, ama dağ eteğindeki hava ile dağ yamacındaki hava aynı hava değil, bilesin. Göreceksin.

F.K. Behram’a arka arkaya samimi bir ilgiyle baktı: “Adamı konuşmadan, gözünden anlıyor. Nerden bildi, benim içimden kutupların geçtiğini?”.

Bahçeden çıktılar. F.K. her ihtimale karşı, kendini topladı. Beynini temizlemeye çalıştı. “Çiçekli Yazı ile ilk görüşmeye gidiyorum. Temizlenmem lazım”. Gereksiz fikirleri beyninden çıkarmaya çalıştı. Bahçeden çıkıp dağ başına çıkan yola adım attığında nabzının şiddetle atmaya başladığını hissetti (hasret çekenler uzun ayrılıktan sonra birbirleriyle görüşmeye böyle acele ederler), F.K. geçmiş Moskova kışını, Merkez Postahanenin(?) karşısında Afak’ı nasıl sabırsızlıkla beklediğini hatırladı.

- Ne oldu evladım bir şey mi oldu? Behram sanki durumu anladığından sesine mümkün mertebe sakinlik kattı.

- Yok, hiçbir şey olmadı, ayağım burkulacaktı.

- Dikkatli ol...

Şimdi Afak bu mekânda (“ne alakası var?”) aklına gelmedi mi, geldi. Daha doğrusu, zorla girdi onun aklına: “ben de varım, unutmuşsun beni; bak, iki gün oldu telefon etmiyorsun, giderken de habersiz yola koyuldun, ben sana gösteririm, kalp kırmak nasıl olur, görürsün sen...”.

Arı kovalayanlar gibi yapmak istedi, yapmadı. Hayır, “arıların dostu” bu fikirlere savaş ilan etmedi, dağ yoluna adım adım çıktıkça, fikirler adım adım kenara çekildiler, yol verdiler. Çiçekli Yazı her şeyi onun beyninde yavaş yavaş değiştirmeye başladı.

Yokuş yukarı çıktıkça köy adım adım aşağıda kalıyordu, işte “Çoban kalpağı”nın yan taraftan damı görünmeye başladı, Mübariz ile F.K.nin dün geldikleri otlak yolundan doğru Kehrizli köprüye kadar (“o adama deyin ki...” allı güllü tuman giyinen güzeller aklına geldi, gülümsedi: “Bana ne oluyor, sakın ol, F.K., sakın ol. Burda ne var?! Çiçekli Yazı... Yok daha neler. Okuyacağız, elbette, okuyacağız, başlayacağız bu işe. Okumayıp ne yapacağız ki?! Bunu ben okumazsam... ben hiç ben değilim”) artık oldukça büyük bir arazi göz önünde canlandı.

- Bak, o yolu görüyor musun?! Otlak yolu diyoruz ona. O da Kehrizli köprüydü, diğer tarafta, sağdaki ise okuldu, kolhozdu... Bu tarafa giden yol Değirmen yolu... Kabristanlığa kadar gidiyor.

Karşısındaki (aşağıda) manzaradan gözü dört açılan, nefesi az kalsın kesilen F.K., Behram’ın değneği ile gösterdiği istikamete, elbetteki bakıyor, “bak, bak” gerçekten şaşırıyordu. “Dünya varmış” diyenler haklıydılar. Bu eşi benzeri olmayan manzara onu görenlerin aklından çıkar mı, çıkmaz. Göğüs dolusu nefes almaya çalışan F.K., birden nedense bu güzellikten istediği gibi lezzet alamadığını düşündü. F.K.nin akli, hayali yine gözünün önündeki bu efsanevi genişliği hayretle dolaşıp girdi; henüz görmediği mağaranın içine, Çiçekli Yazı’nın yanına. Behram’ın bundan haberi yok, ara sıra soluklanıp duruyor, değneğini (baba yadigârı eğri başlı değnek bahçeden çıktığında kapının ağzında çitin altındaydı, onu götürmüştü) “Arşın mal alan” filmde kumaş satan tüccarlar gibi uzatıp köyün her tarafına hevesle bakmaya devam eden (ama akli mağarada olan) F.K.ye hevesle gösteriyordu. “Bak, okul şuydu, Radyo meydanı..” F.K.nin bakışları beyninin içindekilerden ayrılmıştı, bir dakika önce ne düşündüğü gördüğünden başkaydı. Şimdi bunlar yine birleşti. Akli da hayali de yerine geldi. Artık F.K. Behram’ın gösterdikleri ile yetinmiyor, gözleri Radyo meydanının üstünden uçup göz alabildiğince uzanan sonsuzluğa dikiliyordu. “Hadiselerin ufuğu!” Ufuk ilk defaydı ki sırlı yüzünü kâh gösteren kâh göstermeyen, kaybolan, sonra yeniden (adımından asılı!) peyda olan sıradan yol değildi; ufukta bir şey oluyordu, hadise ardından hadise geliyordu, hadise hadiseye karışıyordu, her şey aynı bir zamanın içindeydi, mantık yok olmuştu,- ama hangisi, ama nasıl?.. - o bunu bilmiyordu, o bunu hissediyordu. “Anahtar söz! Anahtar söz burada bir yerlerdeydi. Havada dolanıyor. Belki de ben şimdi onu görüyorum. Ama nerde o?! Nerde?!”

- Oraya bak, kolhozu görüyor musun, ben burdan görüyorum. Behram soluklanmak için durdu, değneğini dopdoğru uzattı kolhozun üstüne. F.K.nin bakışı ise Çoban kalpağının üstüne konmuştu, ona komşu olan öbür evlerde, bahçelerdeydi (o, “Hadiselerin Ufuğu’ndan artık dönmüştü). Karağac buradan bakıldığında gitgide küçük bir kola benzemeye başlamıştı. Gerçekten de “Balaca”. Ona bu adı, herhalde burdan bakıp sonra vermişler. F.K.ye birden öyle geldi ki bu ağaç da ona bakıyor. Uzakta olduğu için tanımayarak bakıyor. Sonra diğer evler gözüne ilişmeye başladı. F.K. ilk kez böyle tuhaf şekilde inşa edilmiş köy evleri görüyordu. Veng Dağı’nın bu tarafında ise bazı evler evin üstüne kurulmuştu; bir evin avlusu, altındaki evin damıydı. Küçük çocuklar avluda oraya buraya kaçıırken diğer evin damı yerinden oynuyordu. Her taraf yeşillik, sessizlik.... Köy zamandan müsaade isteyip onun içinden çıkmış, gün ışığının nuruna boğulmuştu. Yollarda tek tük adamlar gölge gibi görünüyordular, “Aha, bak bak Behram Dayı orası kahvehane değil mi?! O Mübariz Hoca değil mi?!”.

- Belki de... Hani? Ceketi varsa odur. Oydu!
- Var, var, ceketi de var. Hey seni...

Yine şefkat damarı kabardı. Dosdoğru baktıkça bakıyor, en uzak yerlere kadar seçemese de karaltıları görüyordu. Göz aldıkça uzanan ova, dere, yamaç tamamen avcunun içindeydi. “Azerbaycan budur, Azerbaycan başka yerde değil, burdaydı.”. Nasıl güzeldi, nasıl rahattı; “İnsanın bakışları bir engele takılmayınca beyin gerçekten dinleniyormuş.”. “Burada yaşamaya ne var?! Burada insan dünyanın içinde olduğunu hissediyor. Şehirde ya evdesin ya sokakta, on metreden sonra mutlaka bir şey gözüne ilişiyor, ya trafik işaretleri, ya elektrik direği... bakışın bir şeye takılıyor. Burda ise...”.

Burda ise her şey birbirine sıkıca bağlıydı. Artık, kola benzeyen Karağac toprağın altından köklerine kadar sanki avcunun içindeydi, avcunun içindeki çizgiler Karağac’ın kökleri, filizleriydi; Hadiselerin Ufuğu’na kadar uzanıyor, eğrilip doğrulup çeşitli yerlerden geçiyor; bir kök kolhozu dolanıp geçiyor, sonra Değirmen yolunda uzaklarda (belki köy kabristanlığında?) gözden kayboluyor diğeri filiz verip kütük gibi kolhozun önünde büyüyor. Radyo meydanında kesileni var, kahvehanede aşılana. “Hadiselerin Ufuğu” ise bekliyor, sabırla bekliyor; ona yetişen Karağac’ın filizlerini kaldırıyor, kaldırıp götürüyor göğün yedinci katına, sabah sabah görünmeyen yıldızların, güneşin yanına; sonra onları saçak saçak gün ışığına dönderip yeniden dönüyor, Çoban kalpağının

bahçesindeki Karağac'ın yapraklarına süzülen ışık damlası oluyor işte bu anda yüzünü yavaş yavaş toprağa dönüyor ona ulaşana kadar ya saniyenin milyonda biri geçiyor ya da milyon yıl fark etmez... Yok, gerçekten bu Karağac uzaktan onu tanımaya tanımaya ona sanki bir şey demeye çalışıyor.

Gün ışığının altındaki Ahenk dün akşam cazibesine kapıldığı ay ışığının, yıldızların altındaki ahenkten farklı değildi, aslında ahenk bir başka muhteşem ahenkti, elbisesinin rengiydi değişen, sabahki renk geceki renk değildi. Hem de geceki renkti.

Dağın ortasına kadar yol kıvrıla kıvrıla çıkıyor, nihayet bir düzlüğe çıktı. Burası düz küçük bir yer gibi (orman?)ydi; sağ yalçın, sol uçurum.

- Geldik, deyip Behram değneğini nedense iki defa yere vurdu. (Belki mekânın görkemini özellikle göstermek için böyle yaptı?!) Bakalım, bulabilecek misin mağarayı?!

F.K. bu “oyuna” katıldı, yüreği çarpa çarpa dört bir yana epey bakınsa da hiçbir mağara filan görmedi. Sol taraftan sıyrılan sarp kayaya sarmaşık gibi dikenli bir kol (çalı, diken kolları) üşüşmüştü bu yüzden de sarp kaya boydan boya yeşil renge bürünmüştü.

- Önce bir buraya gel. Ama dikkatli ol.

Behram hâlâ gözleriyle mağarayı arayıp bulmaya çalışan F.K.yi ters tarafa, uçurum tarafına çekip sağlam ve dikkatlice ileri üç dört adım attı:

- Gel, korkma. Eliyle gel gel yaparak onu kayanın ucuna çağırırdı.

Kayanın ucuna yakın bir yerde tuhaf bir taş vardı. İskemle gibi yüksek, enliydi ve bu taşın üstüne oturup “Hadiselerin Ufûğu”na kadar baktıkça bakılırdı. Nerden geldiyse bu taşın buraya (gökten?!) düşmesi anlaşılır şey değildi. Taş ağaç değildi ki toprağın dibinden bitsin. Onu buraya insanlar da asla getiremezlerdi, iriydi. Peki nasıl olmuştu da bu büyüklükte, bu ağırlıkta taş gelip buraya çıkmıştı?! Taş mermer gibi cilalanmıştı, sanki kendi içinden ışık saçıyordu. Gözleri her zamanki gibi parlayan Behram:

- Bu taş, geceleri içinden yanıyor, sanki içinde nur parçası gizlenmiş.

İkisi de taşın üstüne oturdu. Gözlerini uzaklara dikip sustular. Ayaklarındaki yorgunluk yok oldu. F.K.nin beyninde alışılmadık sakin bir musiki sesi duyulmaya başladı ve F.K. susakaldı. Burada bir şey söylemek, konuşmak mümkün değildi, burada yalnız şevke gelebilirdin. Şevke gelip susabilirdin. Korku seni sarabilirdi: “Eğer bu Çiçekli Yazı olmasaydı ben buralara, demek ki gelip çıkmayacaktım?! Bu taşın üstüne oturup Hadiselerin Ufuğu’na bakamayacaktım?!”.

Bu büyülü manzarayı F.K. sonraki bütün ömrü boyunca unuttu mu unutmadı. Büyüleyicilik şundandı ki aşağıda uzandıkça uzanan deminki görüntü ile F.K. şimdi artık baş başa kaldığını hissetti, yolda ilerledikçe gözüne dışardan hiçbir taş parçası, çer çöp takılmıyordu (engel yoktu). Oturduğu yerden biraz aşağı eğilip gördü ki o şimdi Çoban kalpağının tam üstünde oturuyor: Kuzgun gagasının eğri ucunda. Kayanın ucu gerçek bir iri kuş gagasıydı, hatta ön tarafı biraz da aşağı eğilmişti, kamburu vardı. Elbetteki o, bu noktadan Çoban kalpağını bütün hatlarıyla göremezdi, gözüne bahçenin köşesinde bir iki petek ancak ilişti. Bu an F.K. nerede ve ne kadar tehlikeli bir yerde durduğunu hissetti, birden bahçenin uzak bir köşesinde elma ağaçlarının arkasında, arı peteklerinin yanında (küçülmüş şekilde, ancak kırmızı kazaktan anlaşılabilirdi) kendini gördü ve panik içinde geri çekildi. Birden meltem saçlarını zarifçe okşadı.

- Görüyor musun, tıpkı kuzgun gagasıydı, -Behram onun gözlerinin içine baktı: “Korktu mu ne?!”- Tam bahçenin üstündeyiz.

F.K. korkmamıştı, sadece arka arkaya (“Yazık ki bu durum artık sık sık olmuyor.”) kendi kendini böyle dışardan görmüştü. Bu durum en son Afak’la bahçedeki sohbet zamanı olmuştu; şimdi üstesinden gelebilirdii artık önemsiz şeylere takılmanın yeri değil, o, zavallı ve gaddar, çaresiz ve gururluydu. İşte o an elma ağaçlarının arkasından kendi kendine de böyle göründü: yine o zavallı ve gururlu, yine o çaresiz ve gaddar! Hepsi bir arada!

Behram’ın bahçesinde, peteklerin yanında duran ve kırmızı çizgili kazağı omzuna atmış “F.K.” elini alnına tutarak gözünü kısıp (günün ışığı onun doğru gözüne vuruyordu) Kuzgun gagasından dikkatlice aşağı eğilip etrafına bakınan ve o an saçlarını meltem yalayan, kırmızı çizgili kazağı üstüne giymiş F.K.ye bakıyordu, neredeyse bağırarak: Hey zavallı orası uçurum, geri, geriye çekil!”.

- Gel, burda senin mağaran! Behram taşın üstünden ayağa kalktı F.K.yi bir eli ile kucaklayıp Kuzgun gagasından uzaklaştırdı, onun doğru diğer tarafına, o uçuruma sarmaşık gibi sarılmış çalılığın (aslında korunun) önüne getirdi. Değneğini uzatıp kolları araladı.

F.K. ancak şimdi dikkatle bakıp gördü ki çalılığın arasında küçük, çok küçük bir oyuk var, o da yeşil olduğu için birden bire görünmüyordu, “yani, mağaranın ağzı bu muydu?!”. Hakikaten, mağaranın ağzı buydu. F.K. henüz içeri geçmemişti, boğuk köpek mırıltısını karanlığın içinden işitti. Sonra zincir sesi geldi. Bir iri köpek (Bozlar) mağarada uzandığı yerden artık kalkmıştı, bütün bedeni ile silkelenmekteydi. Sanki rüzgar iri bir Karağac’ın saçını yoluyordu. Behram’ın fisiltısını duyduğundan köpek sakinleşti, havlamadı.

- Dur ,dur. Acele etme. Bekle biraz. Ben şimdi bunu bir kenara çekeyim...

Behram eli ile F.K.yi durdurdu, karanlığın içine (mağaraya) ilk kendisi girdi Bozlar inleyerek havladı, sevinç içinde kendini atacaktı Behram’ın üstüne, zincirin uzunluğu buna imkan vermedi(imkan verseydi,ön pençelerini göğsüne koyup Behram’ı nerdeyse kucaklayacaktı). “Yavaş, yavaş, ceylanım yavaş...”. Köpeğin ayakları zincire takıldı, bu defa da başını ona yaklaşan Behram’ın kah dizine, kah da ayaklarına sürmeye başladı. Arada bir mağaradan dışarı, ışığa doğru dönüyor, yabancı adamın kokusunu havadan alıyor, sonra yine fosurdaya fosurdaya ciddi ciddi bakan soru dolu gözlerini Behram’a dikiyordu: “Yanıdaki yabancı mıydı, değil miydi?!” Behram ise bir eli ile köpeğin ayaklarına dolaşan zinciri açıyor, diğer eli ile Bozların başını, kulağının dibini okşuyor, gülyüzle kulağına “ceylanım, ceylanım, yavaş, yavaş...” diyerek okşuyor ve bunları yaparken mağaranın her tarafına bakıp sanki bir şey arıyordu. Köpek büyük başı, iri bedeni ile biraz köşeye dönüp Behram’a kısılarak kalmıştı, aynı zamanda parıldayan gözlerini F.K.den de çekmiyordu. F.K. (şeytan kulağına kurşun) bu iri köpeğin korkulu bakışından dişini dişine sıkıp korkmadı, kahraman olduğu için korkmadı, belki de Bozlar’ın gözleri sakin sakin baktığı için korkmadı, sanki “Korkma, sen onunla (Behram ile!) gelmişsin, ben sana dokunmam” diye ona işaret gönderiyordu.

Mağaranın içi zifirî karanlık olsa da F.K.nin gözü bu karanlığa yavaş yavaş alıştı. Behram Bozlar’ı çekip mağaranın köşesinde bir taş vardı, boynundaki zincirle o taş

bağladı, uzun zinciri sanki şaşırılmış köpeğin başına bir kaç defa çevire çevire biraz daha kısalttı. F.K. dikkatle ve artık daha büyük cesaretle köpeğe bakıp gördü ki Bozlar sadece büyük köpek değil; çok iri bir köpektir. Karanlıkta ise Bozlar hem de korkunç bir köpekti. Behram diyordu, Bozlar ayıdan korkmaz; çünkü zaten o yalnız yaşayan bir kurt köpeğiydi. F.K. hayatı boyunca köpeğin bu boyda olanını hiç görmemişti, Bozlar'ın boynuna üç dört kat geçirilmiş ağır, kalın zincir sanki nazik bir ipti, Bozlar büyük başını biraz daha kuvvetli silkelese bu ip bir anda kırılacaktı.

- Korkma. Konuş benimle, bırak sesine alışsın. Köpek sesi aklında tutar, sese sığınır. Behram Bozlar'ı okşaya okşaya F.K.ye: “Ceylanım, ceylanımdı bu, köpek değil ha, ceylandı.” dedi.

Gözleri şaşkınlıktan büyüyüp kalmış F.K. ise Behram'ın sesini artık işitmiyordu, çünkü birden başını kaldırıp duvardaki nakışları görmüştü. O, Bozları da Behram'ı da unutmuş, donup kalmış bir halde, hayret ve merakla gözlerini mağaranın eğri büğrü duvarlarına nakşedilmiş Çiçekli Yazı'ya dikip çekemiyordu. F.K. mucizeler âlemindeydi. Kâh bu duvara, kâh öbür duvara bakdıkça bakıyor, gözü karanlıkta zor seçse de zihninde Çiçekli Yazı'nın bildiği bir suretini canlandırmaya çalışıyor, tanıdığı bir nakışa gözü iliştiğinde seviniyor, gözü gülüyordu. Yüreğinin çarpıntısı aklından geçenlere karışmıştı: “Bu da Çiçekli Yazı. Bu da hayatın asıl manası. Bu meydan (etrafına bakınıp -mağaranın, enini boyunu tahmini de olsa göz kararı hesapladı, eğri büğrü yerlerini sayamadı, eni dört boyu altı metreydi-), bu da... (“şeytan” demek istedi, söyleyemedi) bu da Çiçekli Yazı! Buyur F.K., göster maharetini. Hepsi senden maharet bekliyor. Sabır ve metanet! Sabır ve metanet!..”.

Nakışların duvar boyunca özenle yan yana dizilmesinde tuhaf bir mana vardı: rahatlık, güven (hem geçmişte yazıldığı güne ve hem de bugüne!), yakınlık... F.K. bu söz listesini zihninde uzatabilirdi, uzatmadı, elini uzatıp nakışlara sürmek, onları seve seve okşamak, sıvazlamak, onlara biraz daha yakın olmak isteği kalbine hakim oldu, elini uzatmak... Behram karanlıktan sıyrılıp birden onun gözünün önünde nasıl peyda olduysa F.K. korktu. Heyecandan yüzü eğilmiş ve çirkinleşmiş Behram (sakalı bir tarafa gitmişti, ağzı, burnu diğer tarafa) korkunç bir fısıltıyla:

- Elini vurma!!! diye fısıldadı. -Sesi tıpkı Mağaranın Ruhu gibi oldu- Dokunmak yok, ben sana demiştim ama... Bana kulak vermelisin... inanmalısın. Dokunmak yok! Yok!

Bozlar çömelip oturmuştu, Behram'ın sesindeki değişimi duyup yeniden mırıldanmaya başladı.

Behram'ın insanı şaşırtan ve ürperten sesinden sonra F.K. istemdişi duvara uzattığı elini götürüp hemen arkasında gizledi.

- Konuşmuştuk ya biz, evladım. Bu defa Behram sesine biraz uysallık ve yumuşaklık kattı. "Ceylanım, ceylanım...". Bozlar da sakinleşti.

- Sadece bak! Yüzü yine her zamanki yumuşak çizgilerini alan Behram etrafına bakıp Çiçekli Yazı'yı F.K. ye duvar duvar göstermeye başladı:

- Ama elini vurmaktan bak. Behram yine sakinleşmişti, artık yüzünden, sesinden sevecenlik yağdı. Bak, ordan nasıl kıvrılıp diğer tarafa geçiyor... Allah bilir, bunların arkasında ne yatıyor?! Sen, sen bunu çözmelisin. İçime doğuyor, bu adam sen olacaksın. Gelip gidenler neler söylemediler, neler demediler... halkın tarihi, ülkenin eski devri, ne bileyim, daha neler, neler, ... Güya burada eski tarihimizin bilinmeyen sırları gizlenmiş, güya bu yazılar tarihimize yeni ışık saçacak... Ama... okuyamadılar. Çiçek nakışlarını görüyor musun? Çok uğraştılar, okuyamadılar. Kim bilir, belki de tamamen başka şey yazılmış?! Hımm, bak ben kime ne anlatıyorum?! Bunları sen ki benden kat kat iyi biliyorsun... Karanlığa gözün alıştı mı? Korkmuyorsun değil mi? Korkma.

O korkmuyordu. Behram'ın beklenmedik kaba hareketi ve sözleri önceleri tuhafına gitse de bu küçük meseleye daha fazla önem vermedi, çünkü Çiçekli Yazı'nın sessiz güzelliği onu artık büyülemişti. F.K. yerinde öylece hereketsiz kalıp, gözlerini kısıp duvardan duvara baktıkça bu halı ilmeği kadar ince, zarif işaretlerden (çiçek yapraklarından) gözlerini kesinlikle ayıramıyordu. "Nasıl oldu unuttum, mutlaka fotoğraf makinesini buraya getirmem gerekiyor. Yazının şeklini çıkaranların (Cafer Hoca!) bu nakışların ayrıntılarını gerçek anlamda doğru uygunlukta verdiklerine hiç inanmıyorum. Zor...".

F.K. bir daha Çiçekli Yazı'nın Dil ve Tefekkür Enstitüsünde gördüğü ilk suretini aklında canlandırdı. Rahmetli Cafer Hoca'nın şeklini çıkardığı bu solgun yüz nerde, bu sana bakıp neredeyse seninle konuşan canlı canlı nakışlar nerde?! "Ben buyum, neysem oyum, gel beni oku, gir, gir benim çiçek dolu kalbime, elbette var benim kalbim, benim

kalbim var, öğren, öğren benim çiçekli sırrımı, akıllıysan, hak ediyorsan... senin de kalbin varsa ben sırrımı sana açarım, sen hayran olacaksın...”.

Nerdeyse bu çiçek kokulu sesi kulaklarıyla işiten, burnuyla hisseden F.K.yi birden bire tuhaf bir güvensizlik hissi sardı. Dışardan “böyle okurum, şöyle çözerim” demek çok kolaymış... Hatta o kadar güçlü, heybetli alimlerin, dostların ve kötü niyetli insanların karşısında, kinli kinsiz bakışların gür ışığında konuşmak, coşkun ve inandırıcı deliller sunmak, profesörün kedi gibi uysal bakışlarından ilham alarak, Aslanzade'nin derinden derine nüfuz eden kartal bakışına tahammül etmek, üzerine yürümek, kendini savunmak... demem o ki çok çok kolaymış. Katbekat zoru ise bu zarif “çiçeklerin” karşısında durup onların mağaranın dışında hüküm süren Muhteşem Ahenk ile ilgisini bulmak, ayağı ile mağaranın içine kadar gelip bu çiçek yapraklarına bir köle gibi sığınmış (ve toplanmış!) Muhteşem Ahenk'in fisiltisini nerdeyse bütün varlığıyla hissetmekteydi. Hadiselerin ufuğunda onun anlayamadığı, ama idrak ettiği kifayetsiz halka bu yazıydı, bu yazı oraya (hadiselerin ufkuna!) kadar gidip çıkamıyordu, mağaranın duvarlarına takılıp dolaşmıştı, nerden başlıyorsa orda da bitiyordu öncesi sonuna, sonu evveline (labirent, labirent) karışıyordu. O ise bu çözümü bulmalı, ilk önce yazının başlangıcını bulup sonra, bu çiçekli sırrı söz söz, art arda mantıklı bir şekilde açıklayıp herkese bildirmeliydi. F.K.hayatında ilk defaydı ki girdiği bu karanlık mağarada kendini Muhteşem Ahenk'in bir halkası gibi hissetti. Ondan sonra ancak boşluk vardı. Bu boşluğu doldurmak bu zalim yazıyı mutlaka okumak gerekiyor. Anahtar söz ! Şimdi en lazım olanı budur. Anahtar söz nerdeydi?!

“Bugünlük yeterdi, sabah buraya kesinlikle mikroskopla gelmek gerekir.”. F.K. Behram'ın “Çıkalım mı dışarı?” sorusuna cevap vermedi, (dermanı kesilmişti, hâlâ gördüklerinin tesiri altındaydı) dönüp onun ardınca mağaradan sessizce (tıpkı kuzu gibi) o da çıktı. Işıklı dünya! Gün ışığı birden direkt gözüne girdi, elinin arkası ile bu ışıktan korunmak istedi, başı döndü ve sendeler gibi oldu. Behram F.K.nin kolundan sıkı sıkı tuttu. “Bir şey yoktu, ilk defa girdin karanlık mağaraya, ondandı.”.

- İstiyorsan, bir oturup soluklanalım?! Demin sana dedim, istemedin. Behram, mağara ile karşı karşıya kuzgun gagasının sağ kenarındaki içinden ışık saçan yastı taşa değneği ile işaret etti. “İstiyorum”. Orda oturup keyifle aşağıyı seyredebileceksek bundan güzel ne olabilir?

F.K. yine sessizce önce Behram'ın oturmasını bekledi sonra o da taşın üstüne (her ikisi de aşağı doğru – köye karşı) oturdu. Behram babasından kalan kızılıcık ağacından yapılan değneğini ellerinin arasına aldı, değneğin eğri başına alnını eğip yasladı. Sesine yine sevecenlik kattı:

- Evet evladım... bu da senin bu yerlere gelip çıkmanın nedeni, bu da Çiçekli Yazı... Sen ne diyorsun? Zarif mi zarıftı. Görkemli mi görkemliydi. Ben de ilk defa gördüğümde şaşırıp kalmıştım.

Baş dönmesi artık geçen F.K.nin sesi ise hayli “sıradan” (adi)dı.

- Behram Dayı, sen mağarayı bulduğunda içinde ne var ne yoktu. Dikkatini çeken bir şey aklında kalmadı mı? Belki oyma kalem, nakış oyukları delen ucu sivri alet olabilir... delgi miydi neydi ondan...

Behram F.K.nin ciddi sorusuna ciddi şekilde cevap vermeye çalıştı:

- Hayır, gözüme senin dediğin gibi bir şey ilişmedi. Önce içerisi karanlıktı. Hiçbir şey göremedim yazı aklıma nerden gelsin?! Sıradan bir mağaraydı dedim. Veng’de böyle yüzlercesi var... Ama ikinci gün bir şey çekip beni buraya getirdi. Bu defa fundalığı elimden geldiği kadar temizledim, böylece mağaranın önü açıldı, içerisi biraz ışıklandı. Yoksa buraya ilk girdiğimde çalı ağaçları, dikenli dallar zehir zıkkım olsun ardımca kapı gibi yeniden kapanmıştı. Bozlar olmasaydı yanımda mağaranın ağzını zor bulacaktım. Sana bir sır vereyim.

- Yine mi sır?! Söyle.

- Bu sır küçük sırdı. Aslında mağarayı ben değil, Bozlar buldu inanıyor musun?

- Niye ki? İnanırım. “Bunun konuyla bir ilgisi var mı?” Bozlar sensiz mi girmişti oraya? F.K.nin aklından yıldırım hızıyla şöyle bir fikir geçti: Orda ne olabilirdi ki bu iri köpek mağaranın içine bir insanoğlu girene kadar onu yok etsin?! Hiçbir şey! Bozlar ki demir parçasını çekici (eğer kaldıysa) alıp saklayacak veya ortadan kaldıracak değil ya?!

- Keşke Bozlar’ın dili olsaydı... F.K. bunun böyle olmadığına sanki gerçekten hayıflandı.

- Evet öyleydi. Ama dili var gibiydi, dedi.

“Kalbini mi kırdım?! Keşke öyle demeseydim.” F.K. Behram’a dostça baktı.

Mağaranın içindeki Bozlar hissetti ki dışardakiler onun hakkında konuşuyor (adını yüksek sesle mi söylemiştiler?!), mağaranın sessizliği yine bozuldu, içeriden yerde sürünen birbirine dolanan zincir sesi geldi, köpek yine panik içinde sağa sola, oraya buraya kaçmaya başladı.

- Belki açtır? F.K. soru dolu gözlerini Behram'ın yüzüne dikti.

- Yok, zincirini gevşettim, suyu da önündeydi, yemeği de. Bir de sabah getireceğim. Bugün sabah erkenden geldim ben buraya. Sen yatıyordun...

“Evet, öyleydi, ben daha yatarken gelmiş.”.

- Sen yatıyordun, erken gittim erken geldim. -Sonra konuyu değiştirdi-

Behram merakla sordu:

- Evladım yazıyı ne yapacaksın? Nasıl okuyacaksın?

- Onu kim bilebilir? “Allah'tan başka!”.

Behram onu ümitli ve dikkatli bir bakışla süzdü:

- Evet, bunu Allah'tan başka hiç kimse bilemez. Ama bak biz seninle anlaştık. Elini nakışlara sürmeyeceksin, lazım olduğunda ben kendim nakışın şeklini senin için çıkartırım.

- Behram Dayı, biz buraya öylesine gelmekle hiç iyi etmedik. Hiç olmazsa mikroskobu getirseydim, lambadan, fenerden biri yanımızda olsaydı keşke... “Peki ben niye nakışa dokunamıyorum, niye?!”

- Sabah evladım, sabah getiririz. -Behram duraksadı.- Ama... evladım, mağaranın içi karanlık. Karanlıkta mikroskopla nasıl göreceksin?.. Ne bileyim?! Fener, evet, fener lazım. Onu getiririz. Senin fikrin ne, ne zaman başlıyorsun işe? “Böyle olması gerekiyordu, evladım. Sonra, sonra istersen, ben bu sırrı sana anlatırım.”.

Bu soruyu sorduğunda Behram'a öyle geldi ki F.K. düşünceli ve biraz da kederli gözlerini uzakta köy içinde arayıp bulduğu Kehrizli köprüye dikmişti, gözlerini köprüden ayırıp dudağında tebessüm Behram'a baktı. Behram telaşla sorusunu tekrar etti:

- Ne zaman işe başlayacaksın, evladım?

- Ben artık işe başladım, Behram Dayı, F.K. ciddiyetle biraz da manalı manalı cevap verdi.

Cevap beklemediği cevap olduğundan mıdır nedir Behram'ın hoşuna gitti, derin bir nefes aldı. “Bu okuyacak. İnşallah, bu okuyacak...”.

- Öyleyse, sana bir şey daha anlatayım, belki o zaman anlarsın.

F.K. (“yine mi sır ??”) kaşlarını çatıp birden bire hayli ciddileşen Behram'ı dikkatlice dinlemeye hazırlandı:

- Buyur.

- Evladım, ben buraya ilk geldiğimde, o zifiri karanlığın içinde birden içime doğdu ki mağaraya ilk giren kişi ben değilim. Buraya bir kez daha girmişler . Mağara masum değil. Hatta “çiçekli” adını da yazıya belki o zaman vermişler...

- Behram Dayı, peki unuttun mu ya yazıyı yazan?..

Behram derin bir nefes aldı, F.K.nin soru dolu bakışını elbette anladı:

- Doğru söylüyorsun, yazıyı duvara nakşeden var. Ama ben onu demiyorum. Elbette yerinde. Ben başka bir şey diyorum. Ne zamansa yakın zamanda değil çok önceden mağaraya başka bir adam girmişti. Mağaraya bir daha girmişler.

Neye göre böyle düşünüyorsun? F.K.hayretle sordu. Ne vardı içerde? Ama hayır sen mağarada bir şeyin olmadığını söylemiştin. Peki birinin buraya girmesinin belirtisi nedir?

Behram sakince cevap verdi:

- Bilmiyorum. Ben böyle hissettim. İstersen bunu akşam evde konuşalım? Hayır, eğer...

- Hayır, niye ki çok ilginçti. Şimdi konuşalım. Şu an her şeyin manası benim için çok önemli. Neydi demek istediğin Behram Dayı, söyle. F.K. sanki kendini daha iyi hissediyordu, gözünü uzaklardan ayırdı. O, artık ayrı bir ilgiyle Behram Dayı'sını dinlemeye hazırды.

Bir şey değil.Yani diyeceğim öyle bir şey yoktu. Behram'a tuhaf geldi ve hayret etti; F.K. onun söylediklerinde (aslında söylemediklerinde) gizli bir mana arıyor.

F.K.nin ise, hakikaten, “ınadı” tutmuştu, kesinlikle Behram ile edeceği sohbeti (“akşama niye erteleyelim, şimdi niye konuşmayalım?”) ertelemek istemiyordu.

“İnatı. Şimdi ben buna nasıl diyeyim kendim de bilmiyorum, niye böyle bir fikir geldi girdi aklıma?! Mağarada bunu bana öyle fısıldadılar. Belki Mağaranın Ruhu fısıldadı?! Ruh varsa eğer insan da var mı?! Nerden bileyim?!”.

- Behram Dayı!..

Behram ise artık söylediğine pişman olmuştu:

- İnanır mısın, kendim de bilmiyorum, niçin, nasıl oldu da ben bunu hissettim?!

-Bir sebebi yok değil.- Merağı birden geçen F.K. isteksizce şunu dedi ve başını çevirip (“ciddi bir şey değilmiş”) yeniden Kehrizli köprüyü gözleriyle arayıp buldu, sonra kolhozun binasını buldu, Mübariz artık göze görünmüyordu, eğilen kadın (Tükez kadını) kolhozun küçük bahçesini süpürgeyle süpürüyordu; aha, bu da onun “renkli arabası”, ceylan gibi duruyor kolhozun kapısında, hey seni... “rengi, bu arabanın rengi çok güzeldi...”. Yine aklı başka yerlere gitti. Önüne serilen bu muhteşem manzaranın içinden Afak çıkıp gözlerinin içine girmedi mi girdi. Mağarayı da, Kuzgun gagasının üstünde onunla birlikte içi ışıklı taş üstünde oturmuş, düşünceli düşünceli elindeki değneği ile bu taşın etrafında toprağa bir şey çizmeye çalışan, aklındakini ise sıkı sıkıya ondan saklayan (“ bu da laf mıydı - sen elini nakışa değme, niye, niçin dünya mı yıkılır?!”) Behram'ı da, zincir sesine karışmış bunaltan mağaranın içinde mırıltısı bitmek bilmeyen iri Bozlar'ı da

unuttu. Gözünün önündeydiler ama hem de değildiler. Yalnız Afak! Bir de Afak'ın cadoloz anası. Bir büyük dikenli kol olup (bu dikenli, çalı kolu gibi) bu kadın onların arasında bitip bütün aklı ile, bütün hareketleri ile ancak ve ancak karışıklık çıkarmakla, onları birbirinden ayırmakla meşguldür. O ise bunu istemiyor, Allah şahittir ki istemiyor. "Sen beni öyle seviyorsun, öyle seviyorsun... için gidiyor... beni nasıl sevdiğini kendin de hiç bilmiyorsun, biliyor musun?" Afak'ın sesi yanındaymış gibi nazla seslendi.

-Ben kendim de bilmiyorum ki niye bu mağaraya ilk girdiğimde böyle bir his girdi benim kalbime, inanıyor musun, evladım?!- Elindeki değneğin ucu ile yere bir şey (çiçek yaprakları?) çizmeye çalışan Behram dediğini yeniden tekrar etti ve kederli bir sesle ortalığa çökmek isteyen sükutu bozdu. Behram'ın sesi bu kez biraz uzaktan gelmeye başladı.

Bundan dört yüz yıl önce. Veng Dağı'ndan çok da uzakta bulunmayan, şimdi ise sadece harabeleri kalmış bir şehirde.

1657 yılının ağır kışı üç gün, üç gece sakin sakin, lapa lapa yağan kar tanelerinin titreyen omuzlarında geldi. Bu kar tanelerinin neredeyse yarısı yere dokunmaktan korkuyor, tekrar geldiği yere dönmek için havada bir aşağı bir yukarı koşuşturuyordu. Sıpsıkı yassı dağların arasındaki kuytuya sığınan Günortac adlı bu küçük şehrin dar, eğri sokakları ile yol almak akşamadoğru çok zorlaştı. O akşam (karın yağdığı ikinci gün) bu dağ eteğinde salınmış küçük şehrin en merkezî yeri olan At meydanında hem de ona giden dört yolun her birinde insanlar artık oldukça az görünüyordu; bir gölge orda, iki karaltı burda yavaş yavaş, sendeleye sendeleye...

At meydanından Pazarbaşı'na götüren o dört yoldan biri Zincirli yoldu. Zincirli yol da bütün etraf gibi bembeyaz kara bürünmüştü. Bu yoldan biraz önce iki atlı geçip gitmişti, atların ayak izleri önce biraz karardı; ama sonra çok geçmedi, yine bembeyaz, taze karla örtüldü. Yolun her iki yanında etraftaki dağlara benzeyen alçacık evlerin damları artık çok az (ama dikkatle bakılınca) seçiliyordu, kara tütsüsünü atların ağızından burnundan dalga dalga çıkararak soğuk, ama beyaz, buğulu nefes gibi ayaz çöle bırakan cadılar artık var güçleriyle görünmek için çabalıyorlardı ki atlılar biraz daha ilerlediler ve sağ taraftaki çığın altında batıp kararan küçük bir bahçe kapısının yanında birbiri ardınca durdular. Karşı karşıya olan evler, sağdaki, soldaki kapılar da neredeyse görünmüyorlardı. Atlar

yüksek sesle sümürüp başlarını öne eğdi. Kara renkte olmasaydı, bu alçak evi içinde gizleyen bahçenin tahta kapısı ya görünecekti ya görünmeyecekti; onu o bir olan Allah bilirdi. Kul bunu bilmezdi. “Allah’ım sen bizi bağışla bağışla ki adımı anmaya kendimizde bir daha kuvvet bulalım...”.

“Allah’ım, beni bağışla!” Bu sözleri ilerdeki atın üstünde eğilip oturmuş Ali Kumral Yüzbaşı yavaşça dile getirdi. O, atın dizginini elinde birleştirerek attan aceleyle indi; o vakit diğer atlıya da başı ile işaret etti: “İn, geldik.” dedi. Diğer atlı daha gençti, kıskıvrak bir şekilde (sanki bu ağır ve yorucu yolu gele gele nerdeyse buzdan heykele dönen sanki o değildi) atından yere atladı.

Bir müddet, tahta bahçe kapısına uyuşmuş (donmuş) elleriyle ikisi de vurdu. Kapı, tepesine indirilen bütün darbeleri içine hapsedip kendinden başka tarafa hiçbir ses seda bırakmadı. Böyle olmasına önce böyle oldu; ama az sonra bahçe tarafından boğuk öksürük sesine bürünerek şu sözler Ali Kumral Yüzbaşı’nın ve onun sefer arkadaşının kulağına ilişti:

- Geldim, geldim... Biraz bekle. Zor açılıyor zalim sürgü, tahtası kabarmış bunun.

Kapı, nihayet, yavaş yavaş açılmaya başladı. Bu iki kişi de diğer taraftan itekledi. Kapı yerdeki karı eşe eşe yarıya kadar ancak açıldı ve misafirleri gelişigüzel bahçeye aldı.

- Atları buraya bağlayın... -Üstündeki uzun kürke sımsıkı bürünmüş, başında zarif bir şapka ağzından buğu çıkan ev sahibi Mirze Pirkulu, evin kapısına giden yolun sol tarafında iki atın kalacağı üstü bembeyaz karla örtülü ahırda yer gösterdi. - Buraya!

Atları bağladılar ve Mirze Pirkulu yine ağzından buğ çıka çıka atların önüne ahırdan ot getirip döktü. Buz tutan misafirler kımıldamadan ona bakıyor, nerdeyse titreye titreye bekliyorlardı. Sonra ev sahibi “buyurun” diyerek eli ile misafirlere yol gösterdi. Mirze Pirkulu ilerde, Ali Kumral Yüzbaşı arkasında, yüzbaşının da arkasında onun genç sefer arkadaşı, ayaklarının altındaki karı çıtırdada çıtırdada giderek evin gizli yerinde kararan alçak kapıdan geçip içeri, geniş bir koridora girdiler. Burada misafirlerin her ikisi de üstlerinde çoktan yamyaş olmuş kara, kalın paltolarını çıkardılar. Mirze Pirkulu da onlar gibi üstüne konan kardan temizlenmek için (evden bahçe kapısına kadar gidip küçük

yoldan dönene kadar üstü başı karla tamamen örtülmüştü) bu üçü üstlerini silkeleyip kardan mümkün mertebe temizlendiler. Kar gitmesine gitti, ama bu defa su olup bunların saçında sakalında, yüzünde damla damla kaldı, yere dökülen kar tanecikleri ise hemen eridi.

İçerdeki odanın yukarı ucunda cırthacirt yanan yeşil kerpiç sobanın etrafına özenle, aynı boyda kuru odun parçaları toplamıştılar. Sobanın kenarında alçak bir masa vardı. Odanın diğer köşesinde yorğan döşek yüklüğü az kalsın tavana değiyordu. Öyle orada renkli, büyük bir sandık da sıvası yer yer dökülmüş, taşları görünen duvara dayanıp durmuştu.

- Buyrun muhterem beyler, geçin, oturun. Hoş geldiniz, sobaya yakın oturun. Misafirperverlik kurallarına her zaman uymaya çalışan Mirze Pirkulu, pırıl pırıl parlayan gözlerini kaçırarak nedense özür diledi.

Soba çatır çatır yanmaktaydı. Odada hoş bir sıcaklığın kokusu dolaşyordu.

Bedeninin donukluğu henüz geçmeyen Ali Kumral Yüzbaşı “Dondum, dondum, Allah...” diyerek ağır ağır geçip yeşil kerpiç sobanın karşısına güçlkle bağdaş kurup oturdu. Ali Kumral Yüzbaşı’nın genç sefer arkadaşı ise doğru onun arkasında ellerini yere koyup bağdaşını kurdu, sonra ellerini yaşarmış dizlerinin üstüne koyup başını önüne eğdi ve bir müddet bunlar böyle sessiz sakin yüzleri sobaya dönük hereketsiz oturmalarına devam ettiler. Donları çözülmüyordu ki çözülmüyordu. Sıcak içlerine yavaş yavaş işliyor; ama ondan önce yaş kıyafetleri sıcağı içine çekiyor, o vakit sıcağı içine çekiyordu. Ali Kumral Yüzbaşı’nın kalın bıyıkları tahta kıymıklarına dönmemiş miydi, dönmüştü. Bir müddet geçti, nihayet Mirze Pirkulu elinde tepsi (o, biraz önce sobalı odadan mutfağa geçmişti) mutfaktan geri döndü, tepsinin içindeki şerbeti, peyniri, yağı, lavaşı, fincan ve tabakları sobanın sağ tarafındaki alçak masanın üstüne özenle yerleştirdi. Sonra masayı üstündekilerle birlikte dikkatlice biraz arkaya itekledi. Misafirler masanın sol tarafında kaldılar. Masanın sağ tarafında ise ev sahibi, o da yüzü sobaya doğru (gözlerini sobaya dikip) bağdaş kurup yere oturdu.

Odanın sobanın sol tarafındaki tek; ama bu odaya göre hayli iri penceresini dışarı taraftan bembeyaz kar yağa yağa kaplamıştı. Bu sebepten oda ışıklı değildi; sobada çıtırtı

ile yanan odun parçalarının alevi parça parça birden sobanın içinden odaya sokulup hemen de geri çekiliyor ve bu vakit odaya zayıf ışık saçıyordu...

Kaşları çatılmış Mirze Pirkulu, unuttuğu bir şey vardı; yeniden eli ile ağır bedenini adeti üzerine itekleyip hafif bir kuş gibi yerinden kalktı, gidip kapı önündeki renkli sandığın kapağını kaldırdı, duvara yasladı, eşeleyip oradan iki mum çıkardı (mumların biri yarıya kadar yanmıştı), getirip bu mumları öylece şamdansız, masanın her iki ucuna yapıştırıp koydu, sobanın içine (tam alevin ağzına) cesaretle elini sokup bir uzun yanan çöp çıkardı, bu mumları yaktı. Mumlar yandığında odada gölgeler peyda oldu, ışığın derecesi hayli arttı. Misafirler anladılar ki sadece ışık değil, ışıkla birlikte karanlık da arttı.

-Allah'ım, bizden merhametini esirgeme, Allah'ım, bizi bağışla...- Ali Kumral Yüzbaşı donu yavaş yavaş açılan ellerini ovuşturarak bu sözleri hepsi için mi dedi yoksa kendi kendine bu sözleri fısıldadı mı bilinmedi. Sonra yüzbaşı sağ tarafındaki masaya doğru döndü. Onun genç sefer arkadaşı da konuşmadan onun gibi yaptı. Mirze Pirkulu, sanki bunu bekliyordu:

- Buyurun, beyler, “bismillah” deyin. Elimizdeki buydu. Buyurun, ekmeğimi bölüşürseniz beni mutlu edersiniz buyurun, lütfedin...

Ali Kumral Yüzbaşı dikkatle bir masanın üstündekileri süzdü, bir de gözlerini yana çevirip mahzun bir halde oturmuş Mirze Pirkulu'yu; nedense bir hüznü ah çekti, yavaşça “bismillah” dedi, elini lavaşa uzattı. Sefer arkadaşı da aynı şekilde “bismillah” diyerek o da elini sofraya uzattı...

Sakince yerine oturup tesbih çevirerek virt eden (sadece dudakları kıvıldıyordu) Mirze Pirkulu, misafirlerin gelişinin maksadını elbetteki biliyordu. Ali Kumral Yüzbaşı'yı bundan bir süre önce Mirze Pirkulu'nun eski yardımcısı, şimdi ise uzak köylerin birinde muhtarlık yapan KamerYüzbaşı, onun yanına göndermişti; Mirze Pirkulu ki ilim ve irfan sahibiydi, bilinmeyenleri yorumlardı, bir yazıyı okuyabilmek ya da okutmak için onun yanına gidiyordu. Ali Kumral Yüzbaşı kararsızca uzun uzadıya biraz daha anlaşılmayan bir şeyler anlattı. Kısaca, Mirze Pirkulu bu işe razı olmuştu ve Ali Kumral Yüzbaşı Mirze Pirkulu'dan meseleyi halletmek için davet almıştı. Bir zaman öyle oldu ki odada yalnız kaldılar, Kameryüzbaşı fısıltı ile hâlâ da şüphe içinde kalan Ali Kumral Yüzbaşı'ya:

“Davet edildiğiniz zaman, ne olursa olsun, isterse kıyamet kopsun, gidip yetişesin; karakteri sertti, yoksa seni bir daha yanına yaklaştırmaz.” dedi. Onun bu sözlerinden sonra, kendisi de nedenini bilmedi, Ali Kumral Yüzbaşı'nın şüpheleri dağıldı.

Bu sözlere göre Günortac etrafındaki tipiye aldırılmayıp bu iki arkadaş yola çıkmıştı. “Allah’a şükürler olsun, inşallah, arzumuz, maksadımız boşa gitmez. Elbet, bu zor durumun da bir çaresi vardır”.

Sohbet ede ede yemeklerini yeyip, nihayet, bitirdiler. Kaynatılmış kekik suyunu meyve kurusu ile hüpürdete hüpürdete içtikten ancak sonra misafirler hissettiler ki evet, damarlarındaki kan, sanki biraz ısındı. Sobadaki alev parçalarının tembelliği (zaman zaman birden kıvılcım saçıp hemen de sobanın derinliğine çekiliyorlardı) bunlara da sirayet etti, yorgun düştüler, gözleri mahmurlaştı. Mirze Pirkulu masayı kendinden biraz kenara çekip, duvar boyunca yığılmış yorgan döşekten getirip bunlara bir büyük yastık verdi, misafirlerin ikisi de herbiri bir taraftan bu yastığa dirseklerini dayayıp ayaklarını keyifle uzattıkça uzattılar. Birazdan esnemeye başladılar; ama ne esnemeydi, gözleri kendi kendine kapanmaya başladı, ama ne başladı. Mirze Pirkulu misafirlere dikkat ve merakla bakıyordu ve anladı ki bunlar böyle tuhaf bir haldedirler, şimdi daha hiçbir sohbet edilmeyecek, eğilip biri tamamen sönmüş ve tütsüleyen, diğer sönmekte olan her iki mumu bir eski bez ile ıslatıp tamamen söndürdü; sonra yine “bismillah” deyip ayağa kalkıp odanın köşesindeki o yorgan döşekten bir ikisini sürükleyip bunların yanına getirdi. Artık tatlı uykuya dalmış arada da birbirine cevap verip horlayan bu adamlara bir daha dikketle baktı. Ali Kumral Yüzbaşı uykusundayken korktu, sanki kuyunun dibine düştü. “Hayır, asıl sohbet sonraya kaldı”. Mirze Pirkulu sobaya bir iki kuru odun daha attı ve daha sonra ses çıkarmamaya çalışarak yavaş yavaş sobalı odadan çıktı...

Mirze Pirkulu kapıyı bacayı kapatıp kitap odasına geçti. Burası hem de Mirze Pirkulu'nun yatak odasıydı. Ömrünün sonlarına yapayalnız geldiği içindi ki her gece uykusu geldiği zaman yatağını kendi hazırlıyordu. Şimdi de duvar dibinde yuvarlanmış renkli döşeği açıp bir kenara çekti, duvara dayanmış kütüphanenin üstünde mum vardı, şamdandaki mumu (onu yatak odasına girerken yakmıştı) üfleyip söndürdü. Oda soğuk olduğu için öylece kıyafetleriyle hatta başındaki şapkayı da çıkarmadan yerine girdi, yorganını gözlerine kadar çekti. Bu soğuk yerinde biraz kıpırdandı, yatağın her tarafını

ısıttı, dışarda hâlâ kar yağıyordu; Mirze Pirkulu sonra derin nefes alıp gözlerini yumdu, o anda öylece derin bir uykuya daldı.

Rüyasına kendi isteğiyle (Mirze Pirkulu istediği rüyayı görmeyi, hatta rüya kurmayı beceren irfan sahibi birisiydi) yeşil kerpiç sobalı odada konaklarla yemek yerken ettikleri sohbette ne varsa (belki küçük, çok küçük değişmelerle) hepsi öylece rüyasına gelip girdi.

İki misafir sırt sırta kırmızı kerpiç sobanın (rüyada sobanın kerpiçleri kırmızı renkteydi) karşısında, masanın sol tarafında bağdaş kurup oturmuştu, Mirze Pirkulu ise masanın sağında dizini altına koyup yerde oturmuştu. Misafirlere iştah birden nasıl gelmişse bir müddet sessiz sakin sadece yemekle meşgul oldular. Sessizliği ilk bozan Ali Kumral Yüzbaşı oldu. O ağızındakini sabırsızca çiğneye çiğneye dedi:

- Mir Hasan Ağa (Ali Kumral Yüzbaşı Mirze Pirkulu'ya rüya boyunca öyle Mir Hasan Ağa deyip durdu), Mir Hasan ağa, biz seninle nasıl ki anlaşmıştık öylece de görüştük, inşallah.

- Bu kar lapa lapaydı, yılda bir defa yağardı, bu defa yağdığı gibi ise hiç yağmadı. Dün ahaliyi çok perişan etti. Hatta şehri terk edenler oldu. -Gözünü açamayan Mirze Pirkulu sakin sakin konuştu.- Siz yol uzunluğunun eziyetini, elbetteki çektiniz. Rahat oturun. Buyurun... Rüyada, sanki sıcak oldu; Mirze Pirkulu elini uzatıp şapkasını başından çıkardı, bembeyaz uzun saçları onun yüzüne ayrı bir mülayimlik kattı.

...Mirze Pirkulu emekleyerek sobaya doğru sürünüp (rüyanın içinde) yeniden sobaya bir iki odun attı, sonra yine emekleyerek geriye, yerine çekildi. "Çırthaçirt" şiddetlendi.

Masanın üstüne lavaş, peynir, yağ, şerbet ve helva (rüyada helva da bunlara ilave edilmişti) düzülmüştü.

Ali Kumral Yüzbaşı, bir müddet sobadaki hırçın alev parçalarına düşünceli düşünceli baktı. Sonra başını kaldırmadan ve hiç kimseye bakmadan söyledi:

- Bu sana o hakkında bahsettiğim oğlandır...

Ali Kumral Yüzbaşı'nın genç sefer arkadaşı (içi ısındıktan sonra gözlerine iyice ışık gelmişti) ağzına dürüm götürdüğü sırada başını yavaşça Mirze Pirkulu'ya doğru salladı. Yüzbaşı sözüne devam etti:

- Evet doğrudur. Mağaranın içinde ne resim görmüşse olduğu gibi bir kağıda şeklini çizmiş. Ressamlığı var. Velhasıl...

Genç sefer yoldaşı bu kez hiç kimseye değil, kendi kendine başını salladı: "Evet, o böyledir."

- Maşallah, maşallah... Mirze Pirkulu yine hiç kimsenin yüzüne bakmadan bunu söyledi ve dudaklarını iyice sıktı.

- Mir Hasan Ağa, sen ve ancak sen tesir edip öğrenebilirsin ki bu resimler ne söylüyorlar. İçime doğuyor. Vallahi ve billahi, onlar mücevherat dolu çoktan kaybolmuş bir hazinenin yerini bildiriyorlar ki bu ancak böyledir, böyle olmaması mümkün değil... Hangi hazineyi kastediyorum, sen bunu biliyorsun. Sihirbazların hazinesini diyorum. Bütün alem onun hakkında konuşuyor.

"Sihirbazların hazinesi" sözünü işittiği zaman kalbi tel gibi titrese de Mirze Pirkulu'nun yüzünde bir çizgi bile kıvıldamadı.

Sihirbazların hazinesi... Sadece o, rüyalarında bu hazineyi görebilmişti. Yerini bir insanın bilmediği bu zengin hazine Mirze Pirkulu'nun gözüne bir serap gibi görünmüştü, ruhu ile canı ile Mirze Pirkulu ona can atıyordu, ama ne fayda...

Ali Kumral Yüzbaşı derin bir nefes aldı, bıyıklarını sıvazlayıp (sakalı bıyığına karışmıştı, ucu artık aşağı sarkıyordu), sonra yüzünü genç sefer arkadaşına çevirdi:

- Sen söyle. Efsaneyi de olduğu gibi anlat. Bizim işin anahtarı akıl ve marifet sahibi bu kişideydi, bilesin. Allah ona uzun ömürler versin.

Mirze Pirkulu, bu saygı dolu sözlerin karşılığında ancak şunu yapabildi ki ak saçları neredeyse yüzünü örten başını (şapkasını çıkarıp yanına koymuştu) âcizane göğsüne indirdi.

Genç oğlan ellerini birbirine sürtüp yediği dürümün kırıntılarını yavaşça masanın bir kenarına topladı. Ağzındaki lokmayı acelece çiğneyip hemen yuttu ve sohbetine şöyle başladı:

- Allah senden razı olsun, saygıdeğer Mirze Pirkulu (bu genç de rüya boyunca Mirze Pirkulu'ya Mirze Pirkulu diye hitap etti başka bir şey demedi). Ağam nasıl ki bildirdi onun dediği gibi mağaranın resmini elimden geldiği kadar olduğu gibi çıkardım. Buyur bakabilirsin. Bunu söyledikten sonra abasının iç cebine elini sokmak için elini tam kalbinin üstüne attı ve oradan uzunlamasına sarılmış bir kağıt çıkardı.

- Bak dedi, ağam bu resimleri diyordu...

Anlaşılmayan sözler söyleyen Mirze Pirkulu uykudayken yerinde kıpırdandı. Sağ büğrü üstüne döndü ve sol eli ile rahat bir yer aradı tapmağından l gibi karnına sıkıldı.Tuhaf olan şuydu ki bu geceye kadar ne zamanki uykusu kaçmıştı devamı hiçbir zaman gelmemişti, bu gece ise geldi.

Uygunun devamında Mirze Pirkulu artık masanın sol tarafında (yeri daha da rahat olsun diye) misafirler ise artık masanın sağ tarafında oturmuştular. Masanın üstünde hiçbir şey yoktu ve Ali Kumral Yüzbaşı'nın genç sefer arkadaşı bir büyük kağıdı temiz masanın üstüne serdi, kıyısını köşesini özenle sıvazladı, düzeltti. Rüyanın bu yerinde sobanın kerpiçlerinin rengi tamamen mavi olmuştu.

Mirze Pirkulu, kağıdı grdđđ gibi rengi değişti. Ali Kumral Yüzbaşı onu dikkatle süzüp şöyle söyledi:

Mirze Pirkulu, Ali Kumral Yüzbaşı'nın bu son sözlerine hiç kulak asmadı, masanın üstüne başını nasıl eğdiyse ve hâlâ da dikkat ve merak içinde kağıda özenle çizilmiş bu işaretlere bakıyordu, vücudunu birden geri çekti, hayır, geri çekmedi, hakikatte bir şey, sanki onun vücudunu geri itekledi. Mirze Pirkulu, gözlerini meçhul bir noktaya dikip durdu.

- Evet, ne diyorsun? Kendin gitmek istemedin ki oraya. Bana söz verdin, eğer bu kağıdı getirirsem, onun sırrını ozeceğini söyledin. "Sırların Sergüzeşti" eserini sen yazmışsın. Ama... Budur sırların asıl sergüzeşti. Altının yeri, hazine!.. Burda, burda hazinenin yeri dosdoğru gösteriliyor. z bunu, Mir Hasan Ağa, z...

Ali Kumral Yüzbaşı kalın kaşlarını çatıp konuştukça şevke geliyor, bütün vücudu titriyor, gözleri pırıl pırıl parlıyor, hayretten nerdeyse gözleri yuvasından çıkıyordu.

Mirze Pirkulu ise oldukça sakin görünüyordu. Yine bu coşkun yüzbaşının dediği heyecanlı sözleri umursamadı, yüzünü onun sefer arkadaşı gence dönüp bu defa da şöyle sordu:

- Peki mağarayı nasıl buldun?

Genç hevesle cevap verdi:

- Bizim köyün bir tarafı dağa yaslanıyor. Dağ uzaktan bakınca sanki yatmış bir dev gibidir. Dağ yamacı ile komşu köye giden yol bu mağaranın tam yanından geçiyor. Çok dar bir ağız var; tamamen çalı ağaçları ile fundalık sarmış ağızını, hiç kimse onu görmemiş; ama içi geniştir. Bir yaşlı canavar orayı kendine mesken etmiş. Arada bir ondan bundan gelip koyun kuzu götürüyordu. Sonradan gördük ki mağaranın içi kemik parçalarıyla dolu... Pusu kurduk, canavara ok attık, kanı aka aka sürünüp mağaraya girdi, orada gizlendi. Kanının izi ile onu bulduk... Evet, bir de şunu diyecektim. Mağaranın ağız ile karşısındaki uçurumun üstünde bir büyük taş var, taşın içinden... sanki... nasıl diyeyim, sanki ışık çıkıyor.

- Kurtlar da yılan gibi altına geliyor, ben bir yerde duymuştum, onlar altını hissediyorlar, hissetmez olurlar mı?! Sabırsız Ali Kumral Yüzbaşı gencin sözünü keserek güya Mirze Pirkulu'yu daha çok heveslendirmek için kendinden emin bir şekilde ve ümitle herkesten önce yine attı kendini ortaya.

İstifini bozmayan Mirze Pirkulu:

- Evet, tuhaf olaydı, diyerek şimdilik yalnızca bunu söyledi ve yine başını işaretlere doğru eğdi. Ali Kumral Yüzbaşı hemen mumu onun baktığı tarafa kaydırıldı. Mumun zayıf ışığı işaretlerin üstünde titredi. Çok çok uzakta kurt mu uludu köpek mi havladı bilinmedi.

- ...tuhaf olaydı...

Mirze Pirkulu rüyasında bunu görmek istedi ve bu yerde onun rüyasına nerden geldiyse bir yaşlı canavar girdi. Bu, o mağarayı mesken tutan, kanı aka aka oraya sığınan canavardı. Yaralı canavar odaya nasıl geldi misafirler bunu anlamadı, odaya geçip odanın bir köşesinde mavi kerpiç sobanın (rüyanın bu kısmında sobanın kerpiçleri maviye boyanmıştı) sol tarafında yüzüstü yere serildi. Onu o an gördüler. Canavarın bir böğrüne ok batmıştı, okun ucu daha yaranın içindeydi, okun başı ise kırılmıştı. Bu yaradan yere az az kan akıyordu. Halsizleşen canavar yere serildi, başını yavaşça ön pençelerinin üzerine koydu, sarı gözlerini kırpmadan masum masum odadakilere bakmaya başladı. Ara ara mırıldanıyordu. Canavara ne hayret eden vardı ne de ondan korkan...

- İnanmıyorsan bak, bu canavar aynı dediğim canavar. Şahitlik etmek için geldi. Ali Kumral Yüzbaşı'nın sefer arkadaşı (canavarın avcısı) kanı yere damlayan canavara sevecenlikle baktı.

- İnanıyorum, ama önce gel bir bunun yarasını saralım. Kanı akıyor. Allah'ın hayvanıydı, sevap olur, dedi Mirze Pirkulu.

- Hangi yarasını? Ali Kumral Yüzbaşı hayret içinde yerinden kalkıp doğru canavarın yanına gitti, elini cesaretle onun başına sürdü,tüylerini okşamaya, kulağının dibini kaşımaya başladı. Hani yara? Yoktu, yoktu bunun bir yarası.Var mıydı ? Yoktu!

Yara, hakikaten, yok olmuştu. Okun başı da kan izleri de artık görünmüyordu.

-Yok muydu?! İyi. Evet, bu iyi bir iş oldu. Sevap kazandıran iş oldu. Ali Kumral Yüzbaşı'nın bu hareketinden memnun olan Mirze Pirkulu da gidip çömeldi canavarın karşısında (Ali Kumral Yüzbaşı ile karşılıklı) oturdu. Baktıkça doymadı, baktıkça baktı canavarın sarı renge çalan gözlerine. Yeniden gücünü toplayan canavarın gözlerindeki sarı renk altın gibi parlamaya başlamıştı. Yavaş yavaş kendine geliyordu. Canavar sanki doğduğu yere gelmişti; sadece dili yoktu, olsaydı odadakilerle nerdeyse sohbet edecekti. Gözüne bakanın tam gözünün içine bakıyordu. Onu okşayanın ellerine fosurdaya fosurdaya başını sürtüyordu ve o an korkunç ve keskin dişleri ağzının içinde pırlıl pırlıl parlıyordu.

Mirze Pirkulu bir müddet böyle dikkatle canavar ile bakıştı, sonra kalkıp yine yerine geçti. Ali Kumral Yüzbaşı ise canavarı son defa okşadı, elinde kan bulaşmış ok ucu vardı; onu mavi kerpiç sobanın doğru içine, aevlerin ortasına attı, sonra o da geçti yerine...

Mirze Pirkulu rüyanın bu yerinde ter içinde ürperip uyandı. Başını yastıktan kaldırıp uykulu gözleriyle pencereye baktı. Pencere dışarı taraftan tamamen beyaz perdeye bürünmüştü. Kar hâlâ yağıyordu, Mirze Pirkulu endişeli endişeli yarı soğuk yarı sıcak yatağında bir o yana bir bu yana döndü. Su içmek ve dışarı çıkmak istemiyordu. Bir ah çekti: "Göklerin karı, yağmuru bitecek değil, kudretine şükür, Allah'a..." ve yeniden gözlerini kapadı. Rüyasının devamı bu kez de şöyle geliştii.

...Mirze Pirkulu bütün vücudu ile masaya ve aslında masaya değil; masanın üzerindeki üstüne çeşitli işaretler konulmuş kağıda doğru eğilmişti.

Bu kağıda konulan işaretler sanki ressam tarafından çizilmiş tuhaf şekillere benziyordu. Dikkatle bakıldığında ise görüyordun ki bunlar resim değil, çizgiydiler.

Mirze Pirkulu bu eğri ve düz çizgileri, bu tuhaf nakışları çok dikkatle belki tek tek gözden geçiriyordu. Odada gergin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Alevin kırmızı parçaları yeşil kerpiç sobanın içinde gizlenip kalmıştı. Pencereden bir şey görünmüyordu; dışarıya karanlık var gücüyle çökmüştü. Kar hâlâ da bembeyaz, yavaş yavaş yağmaktaydı. Yukarıdan aşağı, aşağıdan yukarı iri kar tanecikleri paraşütle inip çıkıyordu. Birden pencerenin önünden bir şey “vıy” edip rüzgar gibi geçiyordu. Birden de uzaktan kurtulmasına, köpek iniltisine benzer korkunç, boğuk sesler aniden buradaki sükutu yine bozuyor, endişeli bir şekilde odada duranların kulağına geliyordu.

Mirze Pirkulu yerinde bir daha kıpraştı. Göğsünden gelip ağzından bir inilti çıktı. Ama hemen de sakinleşti...

- Hacı Ağa ne diyorsun?! Kalın kaşlarını çatan Ali Kumral Yüzbaşı bu defa yine sabırsız bir halde sordu.

- Çok, çok garip bir yazıydı bu yazı. Mirze Pirkulu aslında ona değil; kendine cevap verdi. Sonra kınalı saçlarını sıvazlamaya başladı, kağıdın resimlerini bir daha seve seve (hırslı hırslı?) seyredip yorgun gözlerini yavaşça yumdu ve derin düşüncelere daldı...

- Hacı Ağa! Hacı Mir Hasan Ağa! Ali Kumral Yüzbaşı, genç sefer arkadaşına kaş göz ile anlaşılmayan işaretler yaptı, elini masanın üstüne uzatıp Mirze Pirkulu’yu yavaşça dürttü.

- Mirze... hey Mirze... Ali Kumral Yüzbaşı’nın sefer arkadaşı da Mirze Pirkulu’yu yeniden sohbeta döndürmek umuduyla alçak bir sesle çağırdı.

Mirze Pirkulu ise gözleri artık yarı kapalı nihayet kendine geldi ve o hiçbir şeyi, hiç kimseyi umursamadan aheste aheste konuşmaya başladı, şöyle dedi:

- Ben hayatım boyunca böyle yazı görmemişim “Sırların Sergüzeşti”ni kaleme aldığım zaman üstadım Mevlana Mir Haşim Derdeçare diyordu ki Allah ona rahmet eylesin...

- Allah rahmet eylesin.

- Allah gani gani rahmet eylesin. Mekânı cennet olsun.

-...Üstadım diyordu ki -Mirze Pirkulu memnuniyet işareti olarak başını sallayarak devam etti.- meçhul ve karanlık bir meselenin üzerine ışık salmak istiyorsan ilk önce o bilinmeyenin içindeki tekrar edilen yerleri arayıp bulmak gerekir... Sonrası hayli kolaydır. Nasıl ki kilitli kapıya anahtar takılır ve açılır bunun da anahtarı var, anahtar tekrardır.

- Peki o zaman Mir Hasan Ağa tak anahtarı da bulsana işte bu kağıt, bu da tekrar! Niye bekliyorsun... Bul da ya... kalbi yerinden çıkacak gibi olan Ali Kumral Yüzbaşı gittikçe daha çok sabırsızlanıyordu, kağıdı neredeyse çekip Mirze Pirkulu'nun gözüne sokacaktı.

- Burada tekrar... elbetteki vardır. Burdaki tekrar edilmiş şekiller... Mirze Pirkulu Ali Kumral Yüzbaşı ile onun kağıdı kapmak isteyen eline gizlice, ama asla korkmadan bakıp önemsemeden yüzünü çevirdi ve sefer arkadaşı olan gence dedi:

- Bu şekiller çiçek yaprağına benziyor. Bak bak hele buraya...

Yine Mirze Pirkulu'nun ciddiyeti Ali Kumral Yüzbaşı'yı biraz sakinleştirdi. Şimdi Mirze Pirkulu'nun dudaklarına zarif bir tebessüm konmuştu. Kağıttaki resimlerin içerisinde çiçeğin yapraklarına benzeyenleri bu gence tek tek parmağı ile göstermeye başladı:

- Görüyor musun bunu çiçektir. Her üç ya da dört işaretten sonra tekrar bu çiçek geliyor, görüyor musun?!

Aynen onun dediği gibiydi. Resimlerin bazen ikisinden, bazen üçünden, ya da nadiren dördünden sonra aynı çiçek resmi geliyordu, çizilmişti kağıda, işaretin alt tarafına. Bundan ötürü, yazıya dikkatle bakan herbir kişi onun tamamen çiçekle kaplı olduğunu kesinlikle anlamalıydı. Yazı tamamen çiçekle kaplıydı.

Ali Kumral Yüzbaşı genç sefer arkadaşını ilk defa görüyormuş gibi bu çiçek resimlerine şaşkın şaşkın dikkatle bakıyordu. Bir ah çekip güçlkle ancak şu sözleri diyebildi:

- Bu çiçekleri... Ben ilk defa gördüm. Ben bunları nasıl anlayamadım?! Gerçekten de çiçekti bunlar... Elbette görünüyor, bunları çizerken... farkına varamamışım. Ama... Nasıl olmuş da onları göememeşim?! Nasıl olmuş?! Bilinmeyen sır...

Sonra Ali Kumral Yüzbaşı'nın kaşlarını çatıp ona hayli sert baktığını gören çaresiz genç içinde keder ve endişeyle başını öne eğip dediklerine alçak sesle şunu ilave etti:

-... bu çiçekleri görseydim böyle, ben bu yazıyı okuyamayacaktım.

- Bilmek istersen, Mirze Pirkulu sevecen bir bakışla gence hitaben konuştu. Bu yazıyı ben kendim de okuyamayacağım. Bunun bir başka sihri var. Belki... Ama hayır!..

Düşündüğü neyse Mirze Pirkulu sözünü yarıda bıraktı. Gözünü yazıya dikip sustu.

Kolu kanadı kırılan Ali Kumral Yüzbaşı ise yeniden ümit dolu bir bakışla onun son sözüne dört elle sarılmadı mı sarıldı:

- Belki, yani?..

- “Belki” öylesine belkiydi, yüzbaşı. Belkiyi ekmişler, bitmemişti, bilmiyor musun?! Mirze Pirkulu sert konuştu: “artık yeter!” ve başını memnuniyetsiz bir şekilde salladı.

Canavar tırnaklarıyla yeri tırmalayıp kazıdı. Bu yerde rüya bir daha karıştı. Mirze Pirkulu uykudayken nefesi az kalsın kesilmeye ve ciddi ciddi inildemeye başladı...

Rüyada canavar da iniliyordu. Bu canavar bir garip canavardı. Kâh iniliyordu, kâh fosurduyordu, kâh mırıldanıp duruyordu, kâh da tırnakları ile yeri deşiyordu, bazen de başını köpekler gibi ön pençelerinin üstüne koyup mazlum mazlum sadece Mirze Pirkulu’ya bakıyordu. Mıknatıs gibi onu yanına çekiyordu. Birden sarı göz bebekleri kapı gibi açılıp Mirze Pirkulu’yu içeri davet etti. Mirze Pirkulu inildemesini kesip öyle rüyadayken yavaşça bir “bismillah” deyip kalktı canavarın önünde bir daha eğildi yere, sonra kendinden beklemediği bir cesaretle: “ruhum nereye, bedenim oraya!” diyerek canavarın gözlerinin içinden geçip o tarafa (içeriye) geçti ve kendini o an karanlık bir mağaranın içinde gördü.

Bu o tarif edilen mağaraydı. Dört bir tarafı Çiçekli Yazı ile kaplıydı. Yazı hat yazısıydı, mağarayı dört taraftan Kamergibi sarıyordu sanki can atıyordu dışarı, gün ışığına çıkmaya, harekete geçip turna katarı gibi uçup gözden kaybolmak istiyordu; ama başaramıyordu mağara onu bırakmıyordu “Bunca zamandır, ben bu dünyayı tanıyorum, dünya beni tanıyor, böylesine büyüleyici bir güzelliği ben hiçbir yerde görmedim, üstelik benim bu işaretlerin gizliliğinden haberim yoktu. Bunlara nefes değemez, yoksa bu zarif çiçekler dağılır, bunlara el değemez... el değmemeliydi...”.

Mağaradan dışarı çıkmayı ve etrafa göz gezdirmeyi istemedi (halbuki bu bir rüyaydı, ve o rüya içinde tamamen serbest ve özgürdü, isteseydi bunu da yapabilirdi; çünkü Mirze Pirkulu’nun şöhreti bir taraftan rüya yorumlamasındaysa, öbür taraftan Mirze

Pirkulu kendi ilminin zirvesine yaklaşmış hatta bir marifet sahibi gibi rüyaları idare etmeyi de üstadı Derdeçare'den mükemmel öğrenmişti).

...Mirze Pirkulu canavarın gözünün içinden çıkıp yeşil kerpiç sobalı odaya geri döndüğünde hayli zayıf düşmüştü. Sanki, mağarada ruhunu bırakıp dönmüştü. Rengi hiç kendinde değildi. Öyle bunalıyordu ki çömeli oturamadı bile, öylece sırt üstü yere uzandı. Sıkıla sıkıla güçlkle bu sözleri ancak diyebildi:

- Okuyabildiğim... hayır, hayır, hissettiğim sadece bu oldu: "Hatırladığım bir kişi bile kalmadı..."

Mirze Pirkulu bu sözleri deyip rahat rahat nefes aldı.

Ali Kumral Yüzbaşı az kalsın bağıracaktı; ama Mirze Pirkulu'nun birden bire, kaşları dehşetle çatıldı ve bu bağırıtıyı dalkavuk bir fısıltıya dönderdi:

- Peki hani burda yazılan hazine?.. Bunu yüzbaşı sesbeses fısıldayıp birden anladı ki öfkenin, yalvarmanın artık bir anlamı yoktu ve o nefretle gözünü sefer arkadaşının yüzüne dikti.

Genç sefer arkadaşı suçlu suçlu başını önüne eğmişti ve başını kaldırmadan öfkeli Ali Kumral Yüzbaşı'ya doğru bakmaya hâlâ cüret edemiyordu.

Mirze Pirkulu bu sahneyi kederli kederli seyrettikten sonra (rüyada bu, bir hayli zaman aldı), yine içini çekip, ah çekti ve bundan sonra daha sessiz kaldı. O, rüyadayken gözlerini yumup bu iki kişinin giremeyeceği bir başka rüyaya yol aldı. Bu rüya Mirze Pirkulu'nun ihtiyar zamanlarında alıştığı, yer yer renk renk kurduğu sevimli bir rüyasıydı. Rüyadada bir dere vardı, tamamen yeşillğe bürünmüş, çiçeğin çiçeği, bülbülün bülbülü sevecenlikle çağırıldığı bir dere. Burada yılın her bir mevsiminde ilkbahar havası gülün çiçeğin ıtrına karışıp insanı mest ediyordu. Şırıl şırıl akan pınarların başında bitmiş, kalın yaprakları güneş ışını o tarafa zorla bırakan bin yıllık ağaçların serin altında birbirinden hikmet irfan ve fazilet sahipleri (onlara sihribaz da diyorlardı) oturup nezaketle birbirlerine sorular sorup, cevaplar alıyor, sohbet ve muhabbet ediyorlardı. Bu adamlar her zaman çok rahat, çok sakin oluyorlardı, kendi içinde oldukça güzel, özgür olmaları yüz çizgilerinde yazılmıştı. Bu rahatlık, bu azatlık kendiliğinden gelmez; gelemez, o kazanılır. O, mükafat

olarak verilir. Çekilen azabın, eziyetin, mahrumiyetin yerine mükafat gibi Allah tarafından başışlanır. Bu deredeki sihirbazlar zamandan ve mekândan uzakta yaşıyorlardı; heyecanlı, değişken, telaşlı dünya; kimine hain, kimine zalim, kimine göre rezil dünya onların aklına böyle gelmiyordu, ama yok, yalnızca Mirze Pirkulu'yu gördüğünde bu sihirbazlar derenin o tarafındaki dağdan oradaki heyecanlı dünyayı hatırlıyorlardı. Her defa Mirze Pirkulu orada, onların yanında sevimli rüyasında ortaya çıktığında bu şahıslar onu büyük bir saygıyla selamlıyorlardı: “Hoş geldin Mirze, sen bizim sihirbazlar deresine hoşgeldin...” Sohbet yeniden başlıyordu, bu sihirbazlar ve kalender şahıslar öyle durmadan birbirlerinin sözünü neredeyse kese kese Mirze Pirkulu'ya sorular sorup, cevaplar alıyorlardı. Mirze Pirkulu ise sabırla ve saygıyla bütün bu güzel sorulara cevap veriyordu. Bir soru hariç. Mirze Pirkulu'nun en çok sevmediği o soru şuydu: “Geldiğin yerlerde ne var, ne yok, Mirze?”. Rüyanın bu yerinde Mirze Pirkulu'nun içi daralıyor, gözleri yaşarıyordu. Onun bu hali sihirbazları gerçekten rahatsız ediyor, onlar belirgin bir telaşla oraya buraya kaçışıyor, “Mirze, ayıl, ayıl, biz senin rüyadayız, için daralmasın, Mirze” diye heyecanlanıyorlardı. Anlaşılan o ki sihirbazlar Mirze Pirkulu'nun esas isteğini dile getirmesine, esas sorusunu sormasına böyle engel oluyorlardı. Mirze bunu böyle anlıyordu. Gözü yaşarmış Mirze Pirkulu bu halde her ne kadar uğraşsa da sihirbazların hareketlerini ve dediklerini rüyasının içinde hiçbir zaman idare edemiyordu. Mirze'nin maksadı ise şuydu: Mirze hazinelerinin yerini soracaktı sihirbazlardan; ama ne kadar uğraştıysa da her zaman rüyanın bu yerinde gayriihtiyari gözleri açılıyor ve o uyanıyordu. Bu defa da böyle oldu.

Rüyanın tadı ise kursağında kalmıştı. Bu hazine sohbeti yine gelip girdi aklına ve çıkmadı. Göğe mi uçmuştu, yerin dibine mi girmişti?! Adı dillerde gezen, kendi ise çoktan kaybolmuş, nerde saklandığı rivayet üstüne rivayet oluşturan böyle bir hazine gerçekten var mıydı (belki de yoktu?!), sihirbazların zaman zaman topladıkları mücevherler, altın, gümüş nerede saklanmıştı?!

Zaman geçtikçe ve sihirbazlar deresinin sakinleri yavaş yavaş azaldıkça (yeni sihirbazlar artık bu dereye gelmez olmuştu), sonuncu yaşlı sihirbaz sağ iken daha ümit vardı, hazinenin yerini bu yaşlı sihirbazdan öğrenmek isteyen çoktu, o ise... O ise ağzını açıp bir kelime söz etmeden, onu sonsuz ihtirasla ve merakla dört taraftan sıkı sıkı kuşatmış yabancı adamlara baka baka öylece gözleri açık bu dünyadan göçüp gitti, sırrını da kendisi ile götürdü.

...Ertesi gün sessizce sabah yemeğini yiyip (artık öğleye yakın bir zamandı) ve atlarına binip Ali Kumral Yüzbaşı genç sefer arkadaşı ile yine de lapa lapa yağan kar tanelerine gömülerek geldikleri yol ile geri döndüler. Bahçede rüzgar uğulduyordu. Başında renkli şapka, üstünde kalın kürk Mirze Pirkulu onların arkasınca bahçenin tahta kapısını gelişigüzel çekip kilitledi, sürgüsünü geçirdi. Sonra bir an kapıya sırtını yaslayıp hareketsiz kaldı; yağın kara, rüzgarın hangi deliktense kendini içeri sokan bunaltıcı vıyılıtısına kulak verdi. Soğuk bıçak gibi kesiyordu. Mirze Pirkulu durduğu yerde öylece üşüye üşüye, buğulu havayı içine çekerek bir an nefesini topladı. Sonra bir yere baktı, bir göğe baktı, birbirine karışmış beyaz ve boz renkten başka hiçbir şey görmedi. “Allah’ım, sana bin şükür, Allah’ım bin şükür...” diyerek ayaklarının altına kaymamak için dikkat ede ede bir eli de kınalı sakalında kar kaplayıp kapanmış yolla (üstünde bir iki iz!) evine geçip girdi, kapıyı arkasından sıkıca kapattı.

Bu zaman yüzü somurtkanlık içinde Ali Kumral Yüzbaşı artık Günortac’ın merkezi sayılan At pazarından geçip Zincirli yola çıkmıştı, atın çiftesini çekip arkadan gelen sefer arkadaşının onun yanına gelmesini bekledi. Gözleri soğuktan ve yüzüne vakitsiz vuran kardan yaşarmıştı, ağzından nefesi buğ gibi çıkıp atının ağzından çıkan buğa karışıyordu. Yol arkadaşı yetişti. Yüzünü yana çevirmeden yüzbaşı dedi:

- Sabah gidip şahın topçu takımına katılırsın. Senin yerin ordundur. Daha da beni kandırıp yoldan çıkaramazsın... -Atın çiftesini gevşetti.- Yok sihirbazların hazinesi böyle geldi, sihirbazların serveti böyle gitti... Bunları sen diyordun, sen, sen! Velhasıl...

Ne düşündü, ne düşünmediyse daha sözünün arkasını istemediği için getirmedi. Mirze Pirkulu’nun ak sakallı, nurani yüzü gözünün önünde gelip durmadı mı, gelip durdu. “Eh” deyip atını kamçıladi.

Ali Kumral Yüzbaşı’nın genç sefer arkadaşı kalbinde sonsuz korku ve keder suçlu adamlar gibi (atı da öyle suçluymuş gibi sadece ayağının altına bakıyordu) başı göğsünde, sessizce ona kulak vermekteydi.

At meydandan geçtikten sonra her iki süvari bembeyaz kar heykele dönmüştü, sadece ağızlarından buğu çıkıyordu. Birazdan Günortac arkada kalıp görünmez oldu.

...Şöyle rivayet ediyorlar (veya, kaynaklar şöyle diyor), asıl adı Hacı Mir Hasan Ağa olan Mirze Pirkulu kendi zamanında rüyaların yorumu ile meşgul olmuş ve bununla ünlenmişti. O bu sanatın en yüksek, en mükemmel derecesine yükselmişti, öyleki bu yüksek zirvenin fethedilmesiyle hem kendi sağlığında (rüya onun için ölümden önce meşk gibi bir şeydi) hem de özellikle, ölümünden sonra (misafirler gittikten iki saat sonra Mirze Pirkulu yeşil sobalı odasında yastığa yaslanıp gözünü bir müddet rüyadaki canavarın boş kalan yerine, sonra sobanın içindeki hırçın alev parçalarına dikmiş, daha sonra yerdeki döşegin üzerine uzanıp ellerini göğsünde kavuşturarak yavaşça bir ah çekmiş ve canını teslim etmişti: “ruhum nereye, bedenim oraya!”) Mirze çeşitli insanların rüyasına girebiliyordu. Bunu nasıl yapıyordu, nasıl beceriyordu bu konuda artık hiçbir malumat hiçbir kaynak, hiçbir hatırat yoktur.

Kuzgun gagasının üstünde içi kendiliğinden ışıkla dolan taşın üstünde oturan Behram ve F.K.

Tuhaf mağaraydı. Ben hayatımda ilk defa mağaraya giriyordum. F.K. düşünceli düşünceli, nihayet ki üzücü hatıralardan uzaklaşıp (bu defa da aklına okul yılları, genç yaşında bir bir hayatı değişen okul arkadaşları gelmişti) Behram'ın yanına “döndü”.

- Mağaraydı da... - Derin bir ah çekip Behram da sanki kendi iç dünyasından döndü, F.K.nin sesini işitip ancak bundan sonra kendine geldi.- Nakışları tıpkı çiçektir, gerçekten de çiçek yapraklarıydı. Tarihi, senin anlayacağın böyle çiçek çiçek düzerler birbirinin yanına?! Behram soru sormuyordu; sadece F.K. ile biraz da kendi kendine sohbet ediyordu. Belli etmeden onu süzen F.K. de sözünü bazen Behram'a değil, kendi kendine söylüyordu; aslında Kuzgun gagasının üstünde şimdi iki Behram, iki de F.K. vardı; biri göze görünüyordu, diğeri göze görünmüyordu, sükuta dalmıştı; ancak işitebiliyordu. Bozlar bir ağız havladı.

- Bozlar kocamandır... Bozlar hayran olan F.K.nin gözünün önünde canlandı. “Karanlıkta bu, adamı parçalar. Baskerviller'in köpeğiydi”.

- Bozlar başka köpektir. Köpek değil, Bozlar vefalı dosttu, benim her sözümü anlıyor. Adam var, anlamıyor.

“Mesela, Mübariz Hoca...” F.K. gülmek için kendini zor tuttu.

- Biliyor musun, anasını bunun gözünün önünde ben vurdum; daha neydi ki körpeydi minnacıktı. Kurttu kancık. Bozlar canavardan doğmuştu. Hiç kimseye demedim.

Medet Kirve var o getirmiş. Ben istemesem kimseye yanaşmaz. Benim için hayatını verir, kimi istersen parçalar.

Nedense birden Mübariz “Hoca’yı” hatırlayan F.K. başını sallaya sallaya Behram’ı dikkatle dinliyordu. “İşte böyle, Baskerviller’in köpeği işte böyle. Demem o ki sen Mübariz Hoca’dan daha anlayışlısın...” Yine gülmek için kendini zor tuttu.

Behram başını salladı ve ister istemez o da Mübariz’i hatırlayıp gülümsedi. F.K. dudağını ısırıldı. “Yine mi aklımdan geçeni anladı. Allah Allah, adamın burda sırrı olamazmış. İçini okuyorlar.”.

F.K. yazı hakkında, onun okunması ile ilgili önerdiği “anahtar” hakkında düşünmek istiyordu; ama ne düşüneceğini bilemiyordu. “Şüphesi ki bu özgün bir yazıydı, bu yerlerde bulunan başka hiçbir yazıya benzemiyor, yani buraya nerden gelmiş, bu belli değil. Şimdi kalk bunu ilan et, yalancı millet kahramanları da çöküp otursun gırtlığına.”.

F.K.; mağarada yazıya, nakışlara dokunurken Behram’ın onu telaş içinde engellemesini hatırladı. “Belki burda da ne ise bir sır var?!” Öbür F.K. deminden beri bir kelime de etmemişti nihayet konuştu: “Ne sırrı olacaktı?! Behram bu nakışları kendisi çizmiş sonra da herkese haber verip cemaati buraya toplamış olamaz mı? Şimdi de senden saklıyor eğer dokunursan nakışların yeni olduğu ortaya çıkar, yoksa aklına bu mu geldi?!” Diğer görünmeyen F.K., bunları görünen F.K.nin kulaklarına fısıldadı ve “şırakkadak” sesini kesti.

- Behram Dayı, bu yazılar basbayağı sırdı. Ben bu kadar ummazdım. F.K. beynine üşüşen kötü fikirlerden kendisi de utandı, istedi ki Behram ile ciddi bir sohbet kursun, bir tür “kendini affettirsin” (biraz önce onun ne ise bir şey gizlediğini düşünüyordu).

- Öyleydi, sen dikkat ettin mi, evladım sendeki şekillere hem benziyor hem de benzemiyor. Behram nakışların şeklini gözünün önüne getiriyordu.

- Doğru söylüyorsun, tuhaftı. Gel şimdi buna anahtar bul .
- Ne anahtarı?! Nasıl yani, “anahtar bul?”.
- Uzun meseleydi bu anahtar meselesi, bir ara anlatırım.

F.K. bu sözü kullandığına o an pişman olsa da yüzünde hemen bir tebessüm “belirip” o tebessümle Behram’a baktı, Behram’ın yüzünde bir şey dikkatini çekti ve hiç gereği yokken bu defa F.K.nin aklına akademideki Birleşmiş İlmî Şuraların müzakereleri, büyük kütüphanenin okuma salonu ve özellikle de okuma salonunun kapısının sağ tarafında, duvara asılı bir kafese ne zamansa tıktırılmış, çeşitli renge boyanmış yalancı (mukavva) papağan gelip düşmedi mi gelip düştü. Papağan çok gürültü çıkarmıştı: “Stiks Çayı, Stiks Çayı, Stiks Çayı...” bozuk plak gibi aynı şeyi tekrar ediyor, sanki F.K.yi kızdırıyordu (elinden gelse dilini de çıkarırdı).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Köye gelmeden altı gün önce. Akademinin kütüphanesi. Papağan Salonu

Bu büyük ve geniş, sırayla dizilmiş yazı masalarının üstünde eski, çeşitli renkte abajurdan lambaları olan (bazen onlardan biri, ya da ikisi kendi kendine söniyor, bir müddet sonra yine kendi kendine yanıyordu), duvarlarına baştan başa pembe tahta döşenmiş okuma salonuna herkes “Papağan Salonu” diyordu: bunun gerçek bir anlamı vardı, bir de mecazi bir anlamı vardı. Mecazi anlam kitapla düşman olanların kitapla dost olanlara sataşarak dedikleri sözlerden doğmuştu: “Yine Papağan Salonu’na papağanlık etmeye mi (ezberciliğe) gidiyorsun?”.

Gerçek anlamda ise bu büyük okuma salonunun büyük giriş kapısının bir yanında (içeri taraftan yukarıdan; sağdan) eski sarkaç bir saat asılmıştı. Kapının diğer tarafında ise yukarıdan; soldan, saatle aynı boyda duvara asılmış kafes ve bu kafesin içinde renkli bir papağan vardı. Bu papağan mukavvaydı. Ama bu salonda yalancı bir kuş daha vardı. Saatin akrepleri her defa bir saatte bir (büyük akrep 12’nin üstüne nefes nefese geldiğinde) bir küstah kuşcağz saatin ortasından sıçrayıp (etrafına bakınıp) bir defa “gu gu” derdi. Diyordular ki eskiden çok eskiden bu “gu gu”layan kuşcağz saat kaç olursa olsun, o kadar “gu gu” ediyormuş. Sonraları okuma salonunda geceye kadar oturanlar haklı olarak hoşnutsuzluklarını (bu kadar “gu gu” mu olur?! Her saatte bir artan “gu gu”lar okuma salonunu sarmıştı), nihayet ki dile getirebildiler. Ama bir yararı olmadı. Bu, tahminen Stalin’in öldüğü devre rastlıyordu. Bir müddet sonra Kruşov’un hakimiyet yıllarında harekete geçip usta çağırıldılar, iyi bir saatçiydi. Doğma büyüme Bakü’nün Zergerpalan sakini, artık yaşlanıp takatten düşmüş, vaktiyle ise çok meşhur saatçi Hasan Ağa’yı (eski

mahalle çocuğunu) bulup getirdiler, o da gözlüğünü gözüne takıp saatin orasına burasına dikkatle baktı, zavallı (artık “hayasız”lığından eser kalmamıştı) kuşcağızı alıp onun karnından (yuvasından) gelişigüzel çıkardı, yuvanın arkasında ne varsa orasını burasını kurcaladı ve boynunun arkasını kaşyıp biraz düşündükten sonra eli ile saatin koyu kahverengi gövdesini düzeltere düzeltere şöyle dedi: “Ben bunu düzeltereğim.”.

Saatçi Hasan Ağa sözüne sadık biri gibi davrandı, saatteki kuşcağızı öyle bir “hale” saldı ki kuşcağız, ister saat 1 olsun, isterse 12 olsun, bir defa korka korka önce başını, sonra ise bedenini çıkarıp “gu-gu” diyor ve hemen de geri dönüp içeri (yuvasına) giriyordu. O an (saatçi Hasan Ağa erinmemişti, götürüp saatin sarkacına da ayrı bir ahenk vermişti) saat geldiğinde sarkaç da kuşcağızı gönülsüz gönülsüz, sağa sola yorula yorula eşlik ediyordu, bütün vücudunu yavaşça oynatıp çeng teli gibi titriyordu (“kurbağa gölüne taş atıyorlardı, gölde dairecikler oluşuyordu”).

Papağan Salonu bütün şehirde meşhurdu, gelip gideni her zaman çok olurdu. Bu salon için birçok tedbir alınırdı. Buraya şöhretli alimlerle birlikte, ilimde daha kendi sözünü söylememiş, bunun için ihtirasla fırsat kollayan genç uzmanlar (önceleri onların bazılarına, özellikle de Dil ve Tefekkürün gençlerine “genç ihtiyarlar” diyorlardı) ve hatta dünkü, bugünkü “serçeler” (talebeler) hevesle geliyor, büyük okuma salonunun ağır; ama samimi havasına alışıyor, öğrenci öğretmenle birlikte, profesör asistanla karşılıklı oturup gözleri kitap deftere dikili halde derin sükuta dalıyorlardı. Salonun yukarısında, kitap verilen yerde ne zaman ve kim yaptıysa kalın bir kağıda kırmızı kırmızı yazıp duvara slogan gibi yapıştırmıştı: “Burada, ölülerin yanında yüksek sesle konuşulmaz!” Bu sloganın anlamı uysa da şekli okuma salonunun yerden yukarıya kadar pembe tahta döşenmiş duvarlarına, uzun yazı masalarına, üstündeki zevkli zevksiz lambalarına, tavandan asılan eski avizelerine (dört taneydi, F.K. birden onlara dikkatle oturduğu yerden baktığında gerçekten hayret ediyordu; acaba bu avize nasıl tavandan kopup yere, yani “başımıza” düşmüyor?!) hiç yakışmıyordu. Onu yazan bu sloganla ne demek istemişti?! Ağır, tozlu, kalın kitapların yazarlarının ruhu mu dolaşiyor burada, bunu mu kastediyor?! Ya da belki... neyse. Okuma salonu her gün yirmi dört saat zarfında kendi hayatını yaşıyordu. Işıklar sönüp kapılar kapandıktan sonra duvardaki saatin sarkacı arkasından çıkıp “gu gu” diyen kuşcağızın sesini ise sabaha kadar işiten sadece renkli papağan oluyordu. Sabah erkenden salon yine kendi vaktinde açıldıktan sonra esneye esneye buraya gelip kitap sipariş edenler gün içinde sadece nadir bulunan kitap ve dergilerle, eski

elyazma eserlerle meşgul olmuyorlardı; onlar bazen insanlarla da (kızlar, kadınlar ekeklerle, erkekler ise aksine) tanışıyor ve sonra “vakit” geçiyorlardı bazen birbirleriyle evleniyor bazen ise birbirleriyle (uzun süreli ya da geçici) dostluk münasebeti kuruyorlardı...

İşte bu okuma salonunda (Papağan Salonu’nda) İlmî Tedkikat Enstitüsünün Çiçekli Yazı ile ilgili birkaç sosyal yönlü periyodik ortak ilmî şuraları yapılmaya başlandı. Niye sadece burda?! Şu yüzdendi ki bu yerin adı sanı, şöhreti vardı, burası yeterince meşhur bir yerdi; hem de burası bir tür tarafsız bölgeydi, tek başına hiçbir enstitüye ait değildi, bütün akademiye aitti. Sonraları anlatıyorlardı ki Çiçekli Yazı’ya merak halk arasında o kadar etkili oldu ki başka enstitü ve teşkilatlardan hiç ilgisi olmayan adamlar da bu toplantılara gelmeye başladı. İlgisi olanlar daha hevesle geliyordu “Yuğ (yas)” tiyatrosu bir kişi gibi bütün toplantılara gıkını bile çıkarmadan katılmıştı. “525. gazete”, “Zerkalo” gazetesi, “Adalet” gazetesi her defa kendi çalışanlarını hevesle bu ihtiraslı toplantılara gönderiyorlardı ve oradaki her olayı büyük merakla izliyorlardı; meseleleri belirli zamanlarda kendi sayfalarına çıkarıyorlar, aynı zamanda, meşhur adamlardan bu mevzu ile ilgili arka arkaya röportaj yayınlıyorlardı (Profesör iki defa, Aslanzade 3 defa röportaj vermişti), fikir yürütüyorlardı, (bazen bu fikirler meselenin mahiyetinden çok uzak oluyordu), ciddi ve ciddi olmayan tartışmalar açıyor, yerli yersiz tartışma ortamları oluşturuyorlardı.

Toplantının ilk günü hatta birkaç TV temsilcisi de çekime geldi, hatta büyük küçük kameralarla bir şeyler çektiler; ama yapılan röportajlarının hiçbiri televizyona çıkmadı. Birbirlerinden şüphelenmiştiler: bu demişti ki, o verecek, ben vermeyeyim, o demişti ki, bu verecek, ben niye vermeliyim ki?! TV’lerin hayatında olur böyle işler ve bütün bunlar çok ilginçti.

...Papağan Salonu’nda bugün son toplantı yapılacaktı. Onun başlamasına beş dakikadan daha az vakit kalıyordu. Hepsi bu son “toplantıyı” merakla izlemeye hazırlanıyor, Çiçekli Yazı’yı okumak için kimin seçilip köye gideceğini gerçek bir heyecanla bekliyordu. Bugün, nihayet ki uzun süren bekleyişe, nasıl diyorlar, son verilecekti. Çiçekli Yazı kesinlikle okunmalıydı, ülke dostlarını sevindirmeli düşmanlarını rezil etmeliydi. Birazdan. Artık dört dakika sonra “tiyatro” başlayacaktı. Çiçekli Yazı’yı okuyacak adamın adı ise okuma salonuna toplananlara bir ya da iki saat sonra

bildirilecekti. Son “münakaşa” son fikir mücadelesi son fikir kavgası. Ve...hepsi birazdan nefesini tutup o adı duyacak. Artık üç dakika kaldı... İnsanlar yavaş yavaş Papağan Salonu’nu dolduruyorlardı. Her taraftan alçak sesle sohbet edenlerin sesi sandalyelerin gıcirtısına karışıyor, uzaktan elini sallayıp selamlaşmalar, kaş göz işaretleri (Zabite Hanım artık kendi yerini tutmuştu, yeri ikinci sırada, ortadaydı)... Çok dinleyici katılmıştı. Enstitülerin çalışanları, seçkin alimleri, gazeteciler, ülkenin seçkin entellektüelleri asıl gladyatör savaşının keyfini önceden Papağan Salonu’nun havasından alıyordular. Sarkaçlı saat gösteriyordu ki toplantının başlamasına -saat on ikiye- iki dakika kalmış...

Papağan Salonundaki esas müzakereye bir gün kala. Dil ve Tefekkür Enstitüsünde profesörün iş odasında.

Profesör Dil ve Tefekkür Enstitüsünde saat 12.00’da kendi odasında kısa bir toplantı yaptı, bu asıl münakaşadan (Ortak İlmî Şuradan) bir gün önce son eğitim gibi bir şeydi.

Enstitünün esas ilmî potansiyeli; yaşlısı, genci (çoğunluğu dil ve felsefe alanlarında özel hizmeti olmuş insanlar) profesörün o kadar da büyük olmayan odasına toplandılar. Odada rahat on iki on üç kişi vardı; sıkışsalar yirmi kişi sığardı. 30 kişi artık çok nadir zamanlarda mühim ve fevkalade hadiselerde (bayram ve enstitünün tarihi ile ilgili belirli günlerde) burda toplanıyordu. Bu defa ise 20 kişilik seçkin bir heyet sık sık “yaklaşın, biraz sandalyeni, (...) çek o tarafa... ayda yılda bir defa toplanıyoruz, dostluk güzel şeydi...” yan tarafta kitap dolabından başlayıp pencereye kadar kuşatarak profesörün büyük yazı masasının etrafında hilal gibi kavis çizerek yer alıp oturdu. Katılımcılar tek tek davet edilmiştiler. Profesör hepsi üst üste yığıldığında bir şey yazdığı kağıdın üstünü yazarı olduğu “Azerbaycan Dili ve Tefekkürü” adlı kara, kalın kitap ile (bu kitap geçen yıl ülkenin devlet ödülüne layık görülmüştü) kapattı, elini uzadıp kalemını şişe kelemliğe koydu, gözünün ucu ile odadakileri bir bir gözden geçirdi. Başı ile “selam” verip hepsi ile selamlaşarak, sabırla onların oturmasını bekledi. Davet edilenler her biri yerine oturduğu gibi önce oraya buraya bakınıp geleneksel olarak birbirleriyle bakıştılar. Diller suskun; manalı, manasız bakışlar konuştu. Bu da bitti. Nihayet, yüzler profesöre çevrildi. Başlayabilirdi. Profesör kısa bir ara verdi (bir, iki, üç...) ve nedense (anlaşılan meselenin hususi önemini göstermek için) oturduğu geniş, üstüne siyah renkli örtü serilmiş eski yazı

masasının arkasından ciddiyetle ayağa kalktı. Elleri masanın üstünde, beli azıcık ileri eğilmiş vaziyette:

- Arkadaşlar! deyip sağa sola baktı, hepsi bir daha kendine çeki düzen verdi ve her zamanki gibi yine her biri öyle zannetti ki profesör özel olarak ona bakıyor, ama adeti üzere o hiç kimseyi özel olarak görmüyordu; ayrı ayrı yüzler, simalar onun için yine bir “bütün insanlar” çokluğunda erimişti. Bugün biz buraya çok önemli bir mesele ile ilgili toplandık. Hepiniz biliyorsunuz ki yarın bu saatlerde, saat 12.00’da akademinin umumi okuma salonunda... Biri yerinden yavaş sesle “Papağanın Salonu’nda dedi”. Bu, İbrahim Hoca’ydı, ne oralık adam idi ne de buralık, vasat birisiydi, öz dilimizin medeniyeti ile meşgul oluyordu, acayip acayip yeni şekiller icat ediyordu, bu konuda toplum içinde düşüncelerini paylaştığında ise (kendi girişimi ile) genellikle gülünç duruma düşüyordu. Bu toplantıya ise şunun için davet edilmişti ki güya yazı çözüldükten sonra onu çağdaş dilimizle (ana dilimizin özellikleriyle) mukayese edecek bir adam olmalıymış.

- ... evet, doğru diyorsun, İbrahim, Papağanın Salonu’nda. Profesör bu yaşında (yetmiş yeni bitirmişti) hâlâ kulağının iyi işittiğini göstermesine memnun kaldı: “Ben fısıltıyı da işitirim, bilirsiniz...” ve başını sallayarak İbrahim Hoca’ya yalandan öfkeli bir bakış atıp (kısa boylu İbrahim Hoca yerinde sırtta sırtta biraz daha küçüldü) hemen de gülümsedi: “sağ ol ki bana bu imkanı verdin, ya İbrahim hiç olmazsa sen de bir işe yaradın”. Sonra yine aynı ciddi tarzı ile ve özel olarak bir sükunetle profesör hiçbir şey olmamış gibi “bu da böyle...” sözüne devam etti:

...Saat 12.00’da üç enstitünün ortak ilmî şurası yapılacaktır. Bir mesele müzakereye çıkarılıyor: Çiçekli Yazı’nın okunması! -Profesör ara verdi, durumun ciddiyetini odadakilere bu kez de sesi ile anlatmaya çalıştı, sesinde güçlü notalar doğdu.- Onu okumaktan kim sorumlu olacak?! Budur bugün bizim önümüzde duran esas mesele!..

Profesör soluklandı. Dışarıdan bakana öyle gelebilirdi ki o heyecanlıydı. Ama böyle değildi. Odadaki sükut neredeyse kulak deliyordu. Odanın havası sıcak ve boğucuydu, hem de güneşin öğle vakti sıcağı yavaş yavaş artıyordu, pencereden vuran güneş içeriye iyice yakıyordu, kısacası odanın havası katlanılmaz bir hal almıştı. Buna rağmen bir kimse de bunaldığını göstermek için, “pencereyi açalım” demek istemiyordu,

“oda sahibi kendi bilir”. Profesör pantolonunun cebinden üstünde “kutu” gibi duran kostüme hiç yakışmayan rengarenk, ütüsüz bir mendil çıkarıp alınının terini yavaşça sildi, sonra mendili katlayıp nedense ceketinin içeri, sol cebine koydu: “sanki gerektiğinden oldukça fazla ciddi davranıyor, böyle de olmaz...” oraya buraya (yine “herkese”) göz gezdirip bu defa sesine incelik ve şuhluk kattı:

- Yaz hâlâ gelmedi, sıcakını görüyorsunuz ama... O pencereyi biraz açalım, diyorum. Kalk, Mehbalı.

Geniş pencerenin tam önünde oturanlar (Mehbalı ve Adil Hoca) çabucak ve sessizce sandalyelerini gelişigüzel yana çekip (diğerleri de biraz çekildiler kenara) pencerenin sürgüsünü çekiştirip profesörün dediğini, nihayet sevinçle yerine getirdiler; ama ne kadar uğraşsalar da pencereyi yarısına kadar ancak açabildiler. Tabii böyle de olmalıydı. Geçen yazdan bu yana bu pencere açılmamıştı. İçeri biraz rüzgar esip girse de bir müddet sonra o da kesildi, artık içeri girmek istemedi, pencereden dışarı çıktı odanın havası yine oldu “eski hamam, eski tas...”. Pencere açıldıktan sonra başkanın odasında yine anlamsız bir sükut belirdi. Profesörün sıcak konuşma tarzına bu defa kanak olmadı. Baş ilmi görevli İbrahim Hoca'nın “kötü” davranışından sonra odadakiler, “hiçbir şeye özellikle gerekmediği müddetçe tepki vermek doğru değil” diyerek, kendilerine biraz daha çeki düzen verdiler: “Profesör her zamanki gibiydi, çok kurnazdır.”.

Profesör ise içinden “eh” dedi, “Siz ne zaman iyilikten anladınız, ne zaman?!” ve sözüne böyle devam etti:

- Çiçekli Yazı hakkında ben şimdi size geniş ve hususi bir bilgi vermek fikrinde değilim. Kendiniz bu yazının bulunma tarihçesini, okunuş tarzlarını, sonraki talihsizliği evet evet, talihsizliği (!) burda biz bizyiz, açık konuşalım bütün bunları siz benden daha iyi biliyorsunuz. Rahmetli Cafer yazının şeklini çizip Bakü'ye getirdikten sonra...

Her yerden alçak sesler işitildi: “Allah rahmet eylesin”.

- ...Allah rahmet eylesin. Cafer Hoca işini yaptı. Ama... doğruyu söylemek gerekir, yazı da kolay yazı değil. Okunması oldukça zordu. Düşünce yazısı gibi değil, çivi yazısı

gibi değil. Şimdi nasıl olacak?! (Yine teatral ara!)... Akademinin başkanlığında bu mesele görüşüldüğünde bize üç enstitünün başkanına bana Aslanzade'ye ve Patriarh'a...

Profesör Patriarh dediğinde Arkeoloji Enstitüsü'nün başkanı Mirehmedov'u gözönünde bulunduruyordu. Aslanzade; Tarih Enstitüsünün başkanı, Mirehmedov; Arkeoloji Enstitüsünün başkanı ve o; Mireliyev bu üç "kit" iki "M", bir "A", başka bir deyişle MAM; onları bir yerde böyle de çağırıyordular, aslında, ülkenin sosyal sahasının yaşayan ilmî "başarısı" idiler. "Patriarh" Mirehmedov'un gençlikten sonraki takma adıydı. Gençken önceleri dostları ona "yaşlı" diyorlardı. Dostlarından yaşça büyüktü, kendisi de hepsinden çok hastalanırdı, yüz derdi vardı... Şimdi o dostlar artık hayatta değildi, Patriarh ise yaşıyor -bir ayağı çukurdaydı ama bilinci yerinde, "bin şükür", yaşıyor! Hiç kimse kimin ne kadar yaşacağını bilemez- Sonraları yani, yavaş yavaş "yaşlı" vefalı dostları onu terk edip öbür dünyaya geç edince "Patriarh" lakabı ile anılmaya başlandı. Profesörü hiç kimse başka türlü, başka adla çağırmadığı gibi böyle olduğunda ona "profesör" değil de "hoca" diye hitap edildiğinde sinirleniyordu; Patriarh'ın asıl adı hocaydı ve bu ad da çoktandır unutulmuştu.

- ... evet, bu işi biz üçümüze verdiler, -Profesör sözüne devam etti- meseleyi Bakü'de değil, yerinde yani o mağarada öğrenmek lazımdır; çünkü şekli çizilen resimde yanlışlıklar olabilir. Mağara -karanlık, lamba ile nakışlar güçlkle görünüyor... elbette, rahmetlinin işine önem vermek lazımdır; ama... kim bilir?! Bu yüzden de zahmet çekip gidip köyde kalmak, mağarada, başka yerde değil; sadece mağaranın içinde bu yazıyı... okumak gerekir. Peki kim bunu yapacak?! İşte soru budur! Kim o köye gitmelidir? Bu iş kime verilsin? Tarihçiye, arkeologa mı, yoksa dilciye mi? Biz karar verdik (Profesör biz derken, elbetteki MAM'ı gözönünde bulunduruyordu). Kendine güvenen her bir uzman önce kendi metodunu, tarzını açıklayacak. Herkesin karşısında. Bundan sonra ise adayı genel İlmî Şura seçecek ve üstünlüğü bir kişiye verecek. Akademi Başkanlığının kararı böyle oldu. Bunu siz bileceksiniz. Buyrun, şimdi düşüncelerinizi söyleyin... bizim enstitüden kimi aday göstereyim? Gösterin adayınızı.

Sözünü bitiren profesör yutkunup yerine oturdu. Başkanlıkta dile getirilen çeşitli, genel fikir ve talimatları kendi ağzından ulaştırmayı başardı mı, başaramadı mı?! Herhalde herkes bunu genel olarak anladı -Ortak İlmî Şura hakkında teşebbüs hiç kimsenin değil; profesörün kendi şahsi girişimiydi, diğerleri de (elbette saygı şeref hatrına) ona katılıp, onu

desteklediler, başka türlü mümkün değil. O zaman... bu toplantı niçin gereklidir?! Profesörün Çiçekli Yazı'nın okunuşu ile ilgili inandığı yegâne adamı; F.K.yi, demek ki herkes çoktan “deşifre” etmişti. Profesör kendisi de artık bunu gizlemiyordu: “Başarırsa o başaracak. Gençti, kabiliyetliydi...”. Peki öyleyse... “Bizi buraya niye topladılar? Mesele biliniyor, aday biliniyor. Tiyatro kurmuşlar...”. Odadakilerden bazılarının yüzünde bu “isyankar” sözler açıkça yazılmıştı. Adamlar birbirleriyle bakıştığında bu “yazılar” adamakıllı “okunuyordu”. Profesörle göz göze gelindiğinde ise bu yüzdeki yazıdan eser alamet kalmıyor, yazılar pencereden uçup gidiyor, dışardaki melteme karışıp yok oluyordu; yerine yüzlerde bir an içinde güzel ve samimi (?) tebessüm belirliyordu.

Profesör başkanlığın kararı ile ilgili son sözlerini derken biraz ümitsiz ve kırılgan göründü. Bunun sebebini toplantının katılımcıları (hepsi değil, bazıları; yardımcısı Vahid Hoca, şube müdürü Zabite Hanım, Ayhan Hoca..) iyi anladılar. Yazıyı okuma işini, aslında şartsız koşulsuz “Dil ve Tefekkür'un adayına vermeleri gerekiyordu. Çiçekli Yazı ile ilk meşgul olanlar kimlerdi, onlar değil miydiler?! Onlardılar. O zaman peki adalet nerde kaldı?! (Aslanzade'nin alaylı tebessümü profesörün gözünün önüne geldi: “Adalet ha? İlim ve adalet?.. Allah seni güldürsün, profesör...)

İlk sözü Vahid Hoca aldı. Profesörün kırılganlığı ona tesir etmişti. O, hoşnutsuzluğunu kesin ve hatta biraz kaba şekilde bildirdi. Genellikle böyle davranmıyordu. Zabite Hanım gözü başka yerde olsa da (kitap dolabına yaslanıp oturmuş ve akli fikri nerde olduğu bilinmeyen Ayhan Hoca'ya dikkatle, ve çok manalı şekilde bakmaktaydı) kulağı sadece ondaydı. Vahid Hoca hissediliyordu ki hakikaten öfkelenmiş. Genellikle kendini kontrol edebilse de sesi biraz titriyordu. Çiçekli Yazı'yı ilk gün yüzüne çıkararak onlar! İlk okuma gayretini gösteren yine onlar! Tarih, Arkeoloji enstitüleri niçin burunlarını (öyle de dedi: burunlarını!) onların işine sokuyorlar? Onlara kesinlikle yerlerini göstermek gerekiyor. Eski yazıların okunuşunu ancak dilci hayata geçirebilir (üniformalar şerefi?!). Talihsiz çalışmalar? Olsun! Kim ilk defada bir şeyi kesinlikle elde etmiş?! İlimde böyle olmuyor. İlim eğri büğrü, dolambaçlı yollardan geçiyor. Başarılamamış, gerçekleşmemiş çalışmalar bir tecrübedir demeli, bu yol olmuyor demeli, başka yolla gitmek gerekir. Mesele bundan ibarettir. Dili ağzında neredeyse kuruyan Vahid Hoca yüzünü profesöre çevirerek düşüncelerini şöyle tamamladı:

- Sabah bunları açıkça, ciddi bir delil gibi ortaya koymak lazımdır. Şübhesiz ki köye; Veng Dağı'nın eteğine, mağaraya kesinlikle Dil ve Tefekkür Enstitüsünün çalışanı; profesyonel bir dilci gitmelidir...

Ülkenin görkemli ve güvenilen dilcilerinden biri olan, uzun yıllar profesörün yardımcısı olarak çalışan, kendisi yalnızca dilci değil; yeri geldiğinde profesyonel bir tarihçi (eski devir tarihçisi!), yeri geldiğinde hatta arkeolog gibi düşünebilen ve bunun için de universal bilim adamı sayılan Vahid Hoca, tahminen buna benzer sözler söyledi ve aslında “aday” hakkında hiçbir şey demedi. Profesörün istediği şu oldu ki hiçbir zaman onunla dil birliği göstermeyen, “buna binayen” bütün akademi sisteminde, ilmî cemiyetlerde aksi bir adam gibi tanınan Vahid Cavanşirzade bu defa profesörü ne yazık ki genel olarak destekledi, hatta onun bazı söylemediklerini (içindekileri) dile getirdi, böylelikle aslında bütün sonraki fikir alışverişine (eğer bu olacaksa) özel bir yön verdi. İsim vermemesi ise... bu o kadar da gerekli değildi. Başkaları zaten verecek.

- Profesör biz Ortak İlmî Şuraya bir adayla çıkmalıyız!..Uzun yıllar enstitüde “Çağdaş Problemler” şubesinin müdürü olarak çalışan Zabite Hanım Butayeva, Vahid Hocadan her zaman olduğu gibi geri kalma korkusunu şimdi de dışlerinin arasında kuvvetlice sıkarak ayağa kalktı ve kaşını gözünü oynata oynata sözüne şöyle başladı.

...Kısa boylu bu kadın gençlik güzelliğini hâlâ da koruyordu (aslında, korumaya çalışıyordu). Esmer yüzüne her sabah pudra üstüne pudra sürüp yüzünde garip, tanımlanamayan bir renk almaktan usanmayan (bu şekilde “kendi âleminde” yaşlanmaya itiraz mı ediyordu?!) Zabite Hanım ülkede tanınmış kadın alimlerden birisiydi. Tabiatı adına tam uygundu. Hepsi onu sert, ama yumuşak kalpli (herhalde bazen o böyle de görünüyordu), hiç kimseden yardım elini esirgemeyen, hayırsever; ama bunun karşılığında insandan sonsuz sadakat talep eden, neticede ise gençlerin (ihtiyacı olan kim olabilirdi, elbette genç, sonsuz sadakatini kim yok pahasına satabilirdi; yine elbetteki genç) sevgilisi gibi tanıyordu. Zabite Hanım'ın kişiliğinde birçok değerli, faydalı (gerekli) taraflar vardı. Profesörün ne istediğini, yüreğinden ne geçtiğini, sanki avcunun içini görüyormuş gibi görünüyordu, onun hareketlerini tahminen, yüzde doksan tahmin edebilirdi. Burnu koku alıyor, diyorlar. Hatta bu o dereceye gelmişti ki bazı çalışanlar toplantıdan önce onun profesörle görüşülecek mesele ile ilgili özel sohbetler ettiğini düşünüyorlardı. Zabite Hanım'ın kendisi bu şüphelerin oluşmasına maharetle ortam hazırlıyordu. Zabite Hanım'ın

altmış yaşına bastığı yıl bütün enstitü tantanayla katılmıştı, hükümet taltifinin olmaması biraz tatsızlığa sebep olsa da Tiflis'ten ve Taşkent'ten gelen misafirler, Türkiye'deki Dil Kurumundan ve SSRİ Dilcilik Enstitüsünden (Moskava'dan) gönderilen (aslında: teşkil edilen) haddinden fazla sıcak tebrikler (kendisi de o zamanlar, Sovyet hükümetinin meşhur olduğu vakti) bunu hayli yumuşattı. Çeşitli gazetelerde jübile yazıları, akademinin başkanlığından fahri ferman, televizyon programı, radyoda söyleşi, güller, çiçekler, gençlerin, asistanların, küçük ilmî işçilerin, laborantların yürek dolusu sevgi gösterileri... Onların çoğu haklı olarak kendini Zabite Hanım'a borçlu hissediyordu - kiminin akrabasına yüksek okula girerken yardım etmişti, -kimine kızına düğün yapıp ailesinin alamadığı mobilyayı temin etmişti, kendisi de vadesiz borç para vererek, kimini ise belirli zamanlarda evine çağırıp samimiyetle yedirip içiriyordu- elbette, o insan da kollarını sıvayıp Zabite Hanım'ın evini bal gibi yalıyordu; süpürüyordu, yıkıyordu, pişiriyordu, hizmete gidiyordu...

Zabite Hanım Butayeva, aslında profesörü de kendi cazibesi altına almak istiyordu; ama bu durumda profesörün durumu hiç de kolay değildi, iki ateş arasında kalmıştı. Bir taraftan Zabite Hanım ve onun şirin, faydalı potansiyeli, diğer taraftan Vahid Hoca. Zabite Hanım'ın tam tersi, bildiğini babasına söylemeyen, ilminde hızlı ve gerçekçi hiçbir zaman kimseye borçlu kalmayı sevmeyen ve profesörün Zabite Hanım ile yakınlaşmaması için her türlü engeli çıkaran Vahid Hoca. Söylemeye gerek kaldı mı bu zıt kutupların ilimde de birbirinin zıttı olduğunu?! Yahut birbirine bazen açıkça, ama her zaman gizli nefret beslediklerini (yüz yüze sahte tebessüm, arkadan acı neşterler!) söylemeye gerek kaldı mı?! Profesör ip üstünde gezen, eğilip doğrulan akrobatlar gibiydi, kâh o tarafa, kâh bu tarafa eğiliyordu. Yıkılmamaya çalışıyordu. Yıkılmıyordu. En üzücüsü ise şuydu ki profesörün Zabite Hanım'ı desteklemesi için yeterince sebebi yoktu; Zabite Hanım ilimde yayaydı, ama bunu hiç kimse onun yüzüne vurmaya (bunu "cesur" Vahid Hoca bile şimdilik aklına getirmiyordu) en azından kendine reva görmüyordu. Her şey Andersen'in meşhur masalında olduğu gibiydi; bir çocuk lazımdı, hiç kimsenin diyemediğini dile getirsin: "Ama bu "padişah" (bu anlı şanlı, bütün ilmî unvanları bir güzel elbise gibi giyinmiş, bütün dilcilik mertebelerine ulaşmış hanım), aslında, çıplaktır!" desin. Böyle bir "çocuğun" ne zaman ortaya çıkacağını korkusu Zabite Hanım'ın şimşek gibi oynayan kara, sivri kaşlarının altındaki endişeli gözlerinin içinde ümitsiz bir soruda gizlenmişti. O soru buydu ve herkese (bazen dosta da dost olmayana da) sesleniyordu: "Sen benimle misin, yoksa değil misin?!" Profesör zaman gelmişti ki bu sorunun ağırlığını (bakışların

gücünü) kendisi de hissetmişti, ama soruyu başından savıp (“kendini kurtarmış”) cevap vermemişti. Akıllı adam, bilge biri olduğu için Zabite Hanım’dan her zaman mümkün mertebe uzak durmaya çalışırdı. Ama yeri geldiğinde birbirinden nasıl ince bir şekilde istifade ettiklerine söz edilemezdi.

- ... bir aday iyiydi, profesör. Bizim de dikkatimiz oraya buraya dağılmaz. Biri diyebilir ki... profesör diyorum ki öyle bir adayımız olsun! Zabite Hanım cümlesini birden kesip sözünü böyle tuhaf bir şekilde bitirerek yerine oturdu. Bir kişi anlamadı ki bu efsanevi “kimse” kimdir ve o ne diyebilir?! Söylemediler, kadını; Zabite Hanım’dı...

Zabite Hanım’dan sonra hayatını dilimizin üsluplarını öğrenmeye adanmış (muvaffak olup olmadığı belli olmayan) Neriman Hoca (o enstitünün bütün sosyal teşkilatlarının ya başkanı ya da üyesiydi) rüzgarın bugün nerden estiğini (enstitü koridorlarının da kulağı oluyor!) kestirdiği için Zabite Hanım yerine oturduğu gibi elini kaldırıp “olur mu?” diye cevap beklemeden samimiyetle ayağa kalktı. Sözüne o da ciddiyetle başladı:

-Zabite Hanım doğru söylüyor bizim bir tane temsilcimiz olmalıdır. Yazı açık konuşmak gerekirse bizim enstitünün, buluşuydu (haddini aştığını hissetti) buluşu gibiydi. Bırak bu işe bizim taraftan ... Neriman Hoca sanki, “havası” söndü. Tereddüt ve ümitle profesöre baktı, onun gözlerinde “bizim taraftan” olan bu adamın adını okumaya çalıştı, heceledi. Bence bu işin üstesinden... F.K. gelebilir.

Kıs kıs gülen Vahid Hoca: “E be Neriman, e be Neriman, Çiçekli Yazı’yı da böyle okuyabilseydin...” eski dostu Neriman Hoca’nın cilveli hareketlerini yüreğinin derinliğinde hiçbir zaman kabul edemese de “dost dosttur” iş zora düştüğünde her zaman onu desteklemekten, sanki ayrı zevk alıyordu sanki bu, onun üzerine düşmüştü. Neriman Hoca sözlerinden, yani açık oyun başladıktan sonra Vahid Hoca kendisi de içinden istedi ki bu adı, “F.K.” adını başka biri söylesin. Kendisi bunu yapmak istemedi. (“Bak, Zabite de isim söylemedi! Niye?”) Sebep? Sebebi ise... belli değildi. Sebep bir olabilirdi, yüz ola bilirdi, hiç olmayabilirdi de. Bazen Vahid Hoca’nın çok anlamlı yüz ifadesinin arkasında (fikri güya başka yerdeydi, sadece başı sallanıyordu; gel şimdi anla, bu tasdik alameti miydi, yoksa inkar mı?!) bir şey anlamak mümkün olmuyordu. Adama sanki kulak veriyordu; ama adamı işitmiyordu. Bununla güya “mevzu benlik değil” demek istiyordu. Anlayan anlıyordu. “Ama iyi oldu, hiç olmazsa, Neriman F.K.nin adını söyledi”. Vahid Hoca’nın

F.K. ye özel ilgisi vardı. Yetenekli, inatçı, tuttuğu yoldan ölse de dönmeyen, kibirli (belki de dikbaşı?!), ikiyüzlülükten, riyakarlıktan uzak (mümkün merteye uzak), herkesi ayaklarının altına alan genç ihtiyarlar grubunun belki tek akıllı üyesi, F.K.! Vahid Hoca F.K. ye söylediği “Çiçekli Yazı” adını ben ilk defa profesörden işittim” yalanını asla bağışlayamıyordu; ama adalet namına, yani gerekirse, bunu unutmak da mümkündür: “adlar önemli değil, mahiyet önemlidir!”. Bu canayakın genç Vahid Hoca’nın gizli bir hürmetle, cömertçe (çok nadir zamanlarda o, birini överken cömert olurdu) dediği gibi “uzaklara gidecekti”.

- Ben de F.K. nin adaylığını destekliyorum. Vahid Hoca oturduğu yerden konuştu.

Profesör ilgiyle (“anlıyorum”) dercesine başını salladı. Zabite Hanım dayanamadı. Yine “oyunun dışında” kalabilirdi. Vahid Hoca’nın biraz önce dediğini bu defa başka şekilde ortaya attı”. Hem de öyle “ortaya attı” ki sanki F.K. nin adını biraz önce o kendi söylemişti; şimdi ise profesörü (kimi, kimi profesörü!) buna inandırmak istiyordu. Kendini tutamadı, Zabite Hanım da yerinde konuştu:

- Gençti, yetenekli ve akılydı, (az kalsın “yakışıklı” diyecekti ama kendini tuttu) bence de o enstitüyü hakkıyla temsil edebilir. Profesör ne düşünüyorsunuz, ona güvenebilir miyiz?!

Güya profesörün ne düşündüğü ve kimin adaylığını desteklediğini o bilmiyordu. Zabite Hanım kendi âleminde ince (aslında, elbette, kaba) bir şekilde soru soruyordu. Ve kendi sorusuyla (herkes bunu aynı şekilde anladı) Vahid Hoca’ya arka arkaya iğnesini batırdı: “Sen kimsin, peki sen niye aday gösteriyorsun, bırak adam (profesör!) kendisi isim söylesin, ahlak var, medeniyet var... Son söz, elbette profesörün sözü olmalıdır!”. Ama profesör de “tecrübeli”ydi, düşüncelerini açıklamak için acele etmedi:

- Daha kim konuşmak istiyor ? Sabırla tek tek etrafa göz gezdirdi.

Oda ölü bir sessizliğe boğulmuştu. “Bir şey mi yapılacak ilk akla gelen F.K. ydi. Konferansa gidecek bir kişi var; kim gitsin F.K., gazeteye kim röportaj versin F.K., televizyonda kim programa çıksın, F.K.. Nereye baksan F.K., sola bakıyorsun F.K., sağa bakıyorsun F.K.. “.

Böyle düşünenler, elbetteki vardı, var gücüyle gizlemeye çalışsalar da özellikle bazı gençlerin; eski genç ihtiyarların ve orta yaşlıların yüzünde bu sözler yazılmıştı. Ama bir mesele de vardı ki o bu endişeli yüzlerde yazılmamıştı, tersini bulmamıştı, adamların aklına bile gelmiyordu, hissedemezlerdi. “Nereye baksan; F.K., sağa bakıyorsun, sola bakıyorsun, ileri bakıyorsun; F.K.” şeklinde düşünenler hiçbir zaman “arkaya bakıyorsun; F.K.” diye düşünmüyordular. Düşünemiyordular: “Adalet dinin yarısıdır”. İsteseler de böyleydi, istemeseler de F.K. her zaman ilerdeydi.

F.K. tevazu ile arkada, kapının yanında profesörün masasının karşısında oturmuştu. Gözleri profesördeydi. Diğer konuşanlara bakmıyordu. Onu şimdi en çok profesörün konuşulan konulara olan ilgisi meraklandırıyor. Ondan parlak konuşma bekleyenleri hiçbir zaman pişman etmeyen F.K., etrafındakilerin ona kaş göz işaretiyle “kalk konuş, sen de bir şey söyle” şeklindeki sessiz çağrışlarına bugün yabancıydı. Akranlarına ise “kan” lazımdı. Bu kana susamışların adını boşuna alay edercesine “genç ihtiyarlar” diye çağırıyorlar, zamanında onlar; genç ihtiyarlar ayırım yapmadan her şeyi (ilimde tabii) mahv ediyorlardı, dağıtmaya bozmaya çalışıyorlardı. Bir dernek kurmuştu, rehberi Ayhan Hoca’ydı, “cehaletin ortadan kaldırılması” prensibi ile çalışıyorlardı; ilmî işler, makaleler, konferanslar... Her şeyi darmadağın eden genç ihtiyarlar bilgisiz, seviyesiz ne varsa onun düşmanıydılar. (“Nenem bana cahil dedi, gelip gideni vur dedi”). Vahid Hoca da Zabite Hanım da belki yegâne insanlardı ki Ayhan’ın bu “hunveybinlere”¹⁹ rehber olarak tayin edilmesini profesörün gizli ve ileri görüşlü tutumu gibi anlayıp değerlendirmiştiler ve bu, gerçekten uzak değildi. Şüphesiz, bunun için de bu ikisi enstitüde başını alıp giden ihtirashı oyunları önemsemiyordu. Sonraları bu düşünce gerçekleşti. Genç ihtiyarların dağılmasında Ayhan Hoca’nın katı kurallara dayanan sözleri esas rollerden birini oynadı, onları profesörün de istediği (ve dediği) gibi içten zayıflattı (mesela, “bize kim hak vermiş ki neyi kötü, neyi iyi ilan edelim?!” veya, “Hakimler, hakimler kimlerdi, biz miyiz?” veya “Biz kendimiz gelin bakalım, ilmin hangi seviyesine gelmişiz ki kime ölüm cezası kesiyoruz?! Bu hakkı bize kim vermiş?!”). Ama ilk maksat, elbette güzeldi eğer “hakimler kimdir?” prensibi yavaş yavaş beyinlere işlemeseydi, bilinmezdi bu “oyun” neyle bitecek. İlk maksat ise sonuç vermişti; artık enstitüde kimin aklında ne vardı, ne yoktu bu, açıkça ortaya çıkmıştı, biliniyordu.

¹⁹ Çin’de 60’lı yıllardaki harekâtın temsilcilerine verilen ad.

Genç ihtiyarlar, sonsuza dek tabii ki sabredemezler; onlardan kimi çıkarıldı, kimi akıllandı (“Bu dert herkesin başında; herkes ne yapıyorsa sen de onu yapacaksın”), kimi de biraz önce tenkit ettiği bir tezi “sinirlenip” kendi düzeltmeye, çok geçmeden düzeltme değil, bozup yeniden, elbetteki ücretle yazmaya başladı. Böylece, yavaş yavaş bu gençler dağıldılar. F.K. ise ruhen bu gruptan çoktan ayrılmıştı. Önceleri onların “fitleme”siyle gidip bazen acımasız kararlar vermişti. Hakkı haksıza satmıştı. Adaletsiz olmuştu. Bütün yüksek ilmî potansiyelini cüce bedenli, serçe kafalı birisinin üstüne yıkmıştı. “of” da dememişti. O günler aklına geldiğinde utançtan tüyleri diken diken oluyordu. Şimdi ise... Bu defa F.K. gaza gelmek istemiyordu. Çünkü o, enstitüde çalıştığı süre zarfında yalnızca ilmî tez yazıp müdafaa etmemişti; kütüphane ve kıraathanelerde (özellikle “Papağan” Salonu’nda) boştan yere uzun uzun zaman geçirmemişti, “her gün en az bir cümle” parolasını kendine boştan yere çalışma metodu seçmemişti ve öylesine genç yaşlıların gayri resmî liderine çevrilmemişti. Nerde olursa olsun, ister ziyafette, yeme içmede ister kıraathanede coşkun, ihtiraslı tartışma ve fikir mübadelelerinden sonra ne kedar yorgun (bazen sarhoş -kıraathaneden sarhoş??-) bir halde eve dönerse dönsün, F.K. yatmadan önce en az bir paragraf, bir cümle de olsa tezini yazıp devam etmeliydi. Ama bütün bunlarla yetinmek olmazdı. Bu süre zarfında F.K. enstitünün yeraltı sularının hangi semte ve nasıl aktığını da iyice öğrendi, F.K. insanî münasebetlerin görünmeyen tarafına, içine nüfuz etmeye, onlardan doğru sonuçlar çıkarmaya alıştı. Böyle toplantıların iklimini biliyordu artık. O, iyi biliyordu ki hiç şüphesiz şimdi susmalı, yalnız profesör söz verirse konuşmalıdır. Genç ihtiyarlar ise hiçbir zaman böyle etmezdi. Atardı kendini ortaya (çoğu zaman “yıkanmamış kepçe” gibi), yumardı gözünü, açardı ağzını. F.K. artık bugün “denizin dibinde gizlenmiş” genç ihtiyarların gözünde “hain”liğini maharetle örtbas etmeyi beceren (ama ne zamana kadar?) bir menfaatçiye çevrilmişti. İthamlar ihtirassız bakışlarda, gözlerin derinliğinde gizlenmiş “Olsun! Size kan lazımdı, bana anahtar söz!”. F.K. yerinden kımıldamıyordu.

Buradaki her bir çalışmanı F.K. beş parmağı gibi tanıyordu. “Kalk konuş, kalk konuş” işaretini yapanlar onu isteyenler değildi. Profesörle böyle konuşulmaz. Yüksek lisansta okuduğu zaman (F.K. yüksek lisans eğitimini üniversitede bitirip orada da adaylık tezini savunmuştu) hangisiyse bir konferansta konuşma yaptıktan bir gün sonra onu profesörün yanına devet etmiştiler. Tamamen tesadüfen üniversitede bir konferansa sadece oturum açmaya giden, sonra ise “işin içinden” çıkamayıp çaresizce sadece F.K.ye değil, diğer konuşmacılara da kulak veren profesör bu yetenekli genci yüksek lisans okurken Dil

ve Tefekkür Enstitüsüne işe devet etti. O zamanın üstünden beş yıl geçiyordu. “Bir yiğidin ömrüdür”, az zaman değildi. F.K. biliyordu ki profesörün esas hayat tarzı beklemek ve acele etmemektir ve şimdi onun niyetini doğru düzgün “okuyanlar” zaten kendi işlerini görecekler ve gördüler de (sabahki toplantıya aday olarak onun adı, başkasının değil; artık sadece onun adı söylendi). Eğer ona şimdi söz verseler, o da kendi fikrini söyler, kendi teklifini ileri sürer (profesörle bu teklifle ilgili baş başa defalarca sohbet etmiş, onun takdirini artık kazanmıştı), söz vermeseler... demek ki böyle lazımdı. Bunun için de F.K. kalben rahatsız değildi, rahattı.

Profesör yine ağır bakışları ile odadakileri nerdeyse bir bir “röntgenden” geçirdi:

- Eğer fikirlerini paylaşmak isteyen yoksa, o zaman diyorum ki sözü F.K.ye verelim... Bakalım yazıyı okumak için o ne teklif ediyor?!

Her taraftan bu sözler işitilmeye başladı: “Doğrudur, bırak kendi konuşsun, elbette, F.K. gençti, yetenekliydi...”. Profesörün sözlerinden sonra (“sözü F.K.-ye verelim”) buz tamamen eridi, hepsi nihayet faaliyete geçti; gıpta eden gıpta etmeyene karıştı ve gıpta ahvali bu karışık turşuda öyle eriyip gitti ki genç ihtiyarların başında tek tük eski havaları kalan eski temsilcilerinin gözünde mücadele ateşinin son kıvılcımı da söndü. Zabite Hanım gözleriyle arayarak F.K.nin gözlerini buldu, kaşlarını oynatıp ona manalı bir bakış attı: “her şey güzel olacak”. Vahid Hoca profesöre doğru eğilerek (o, profesörle demek oluyor ki beraber, onun yazı masasının öbür tarafında oturmuştu) kulağına bir şey fısıldamaya başladı.

- Öyleydi, doğru söylüyorsun, doğru söylüyorsun.Vahid asıl mücadelenin ilerde olduğunu sabah aklından çıkarmadı,yüzüne baksa da başı ile Vahid Hoca’yı tasdikleye tasdikleye gözleriyle F.K.yi aradı. Nerdesin, kalk.

Yüzü kızaran F.K. ayağa kalktı. Ağzını açıp konuşmak istiyordu ki Neriman Hoca her zaman olduğu gibi yine yersizce kendini ortaya atmadı mı attı; yüksek bir sesle ondan önce davrandı:

- Büyük itimattı. Öyle şeyler yapasın ki profesörün güvenini boşa çıkarmayasın.

Bir anlığına otalığa gergin bir sessizlik çöktü. Ama bu, gerçekten bir anlık oldu, çok sürmedi. Sessizliği Ayhan Hoca'nın çınlayan sesi bozdu. Deminden bir köşeye; odanın sağ tarafında, pencerenin karşısında duran kitap dolabının yanına sıkışıp sessizce (başkalarından soyutlanmış halde!) oturan ve kaşlarının çatılmasından yüz çizgilerinin gerginliğinden konuşanlara dikkatle kulak verdiği anlaşılan Ayhan Aliekberov Neriman Hoca'nın bu sözlerinden sonra (aslında, Neriman Hoca ile eğlenmek, dostça şakalaşmak amacıyla) çok sıradan bir şey söylüyormuş gibi ciddiyetini bozmadan, hiç kimseye seslenmeden çınlayan ve belirgin (ahenkli!) bir sesle oturduğu yerden şöyle bir cevap verdi:

- Boşa çıkarmıyorlar itimadı! Güveni ise yaşıyorlar, besliyorlar.

Adamlar faaliyete geçtiler, yerlerinde keyifle kıpırdandılar: “Şimdi başlayacak, şimdi başlayacak!..”.

- İyi de güzel Ayhan, yüzüne hemen sahte bir tebessüm konduran Neriman Hoca kendini bilmezliğe vurdu. Profesöre baka baka gizli öfke dolu sesine şen (yalandan!) bir ahenk vererek göz boyadı. Aman herkese bir engel çıkarmaktan geri kalma sen.

Ortayaşlı, dupduru, belirgin bakışını hiç kimseden hiçbir zaman gizlemeyen, biraz da burnunun dikine “konuşan” Ayhan Aliekberov enstitünün entellektüel zirvesiydi, bunu hepsi itirazsız kabul ediyordu; bunu hepsi biliyordu ki herhalde bunu bilmeyen ya da şöyle diyelim, bunun farkına varmayan, bunu umursamayan bir adam varsa, o da Ayhan Hoca'ydı. Onun kinayeli sözleri bazen çok acımasız oluyordu, meslektaşları (onunla gerçek dost olanlar ve dost olmaya çalışanlar) “Ayhan işte..” deyip güya onu ciddiye almıyordu (aslında öyle ciddiye alıyorlardı ki...).

Profesöre Ayhan Hoca'nın sözleri bu defa da hoş geldi (Ayhan Hoca onun hoşlandığı biriydi: “İyi laf soktu! Neriman bırak yerini bilsin!”), ama yalandan bir ciddilik takındı, yoksa Ayhan Hoca'nın sözlerinden kaynaklanan belirsiz görüş tarzı bu toplantıda (adamlar artık sonu belli bir romanı mecburen okuduklarının farkındaydılar) sonu bilinmeyen noktaya kadar devam edebilirdi:

- Ayhan, bırak işimize bakalım...

- Ben ne dedim?! Yanlış dedimse düzeltin. Azerbaycan dilinin izahlı lügatı... Bakü, İlim neşriyatı, 1964. yıl, redaktörü budur, Zabite Hanım burdaydı, ama sayfası aklımdan çıkmış, bu lügatte böyle yazılmış. İtimadı boşa çıkarmamak gerekir, güveni ise yaşatmak! Ben kendimden hiçbir şey uydurmuyorum... Ayhan Hoca sahte temiz kalplilikle ellerini de yukarı kaldırdı: “Ben günahsızım, ben kimim ki?”.

Odanın katlanılmayan sıcağı kayboldu. Her yerden insanlar hevesle kıpırdanmaya başladı. Neriman Hoca kısa boynunu biraz daha kıstı, başını neredeyse omuzlarının arasına sokup gizlemek istedi, korkak tavşan gözleriyle Vahid Hoca’ya baktı. Bakışını kaçıran Vahid Hoca ise “sana bu daha azdı”, acımadan yüzünü yana çevirdi. Profesör meseleyi uzatıp tepki vermek isteyenleri öte yandan sakinleştirmek maksadıyla:

- İyi, Ayhan bitirdi mi? Bitirdi! -kendi sorusuna kendisi cevap verip sabırsızlıkla (ve kesinlikle) meydana gelmekte olan tartışmayı kesti. Ayhan Hoca’yı kendi haline bıraksaydın, sert mantığı ile hiç nedeni yokken tartışma ateşi yakar, sihirbaz gibi üfürerek bu ateşi aleve çevirirdi.- etraftakiler (tabii, Neriman Hoca’dan başka), şimdi de merak ve hevesle (sabahki aday meselesi artık herkes için sürprizliğini, sırrını yitirmişti “sonu belli roman!”) eski ihtiyarların geçmişteki rehberinden bunu beklediler. Toplantıda bir başkası (özellikle, çoğunun “hazmetmediği” Neriman Hoca!) gülüş, tenkit, alay hedefi olursa nasıl sevimli ve rahat hisler duymak mümkün olur; Dil ve Tefekkürün birbiriyle daima saklambaç oynayan çalışanları bunu iyi biliyorlardı.

- Kalk F.K., buyur konuş önermek istediğin metodunla ilgili bilgi ver insanlara. Sessizlik... Profesör oturanlara eli ile kaş göz işareti ile sessizliğe davet çağrısında bulunarak biraz sabırsızca F.K.ye söz verdi. Sonra Ayhan Hoca’ya doğru bakıp sahte hoşnutsuzlukla başını salladı. F.K. “şimdi başlayabilirsin” ayağa kalktı.

...F.K. zaten artık ayaktaydı. Uzun zamandan beri (Çiçekli Yazı’nın çizilen resmi ilk defa enstitüye geldikten sonra onun hakkında bu odada profesörle çok sohbetler etmişti) beyninde dolaşan fikirleri, tereddüt ve şüpheleri, inancı ve güveni ilk defa hepsinin yanında sabırla, acele etmeden dile getirmeye başladı:

- Önce biraz müsade edin, profesör bana söz verdiğiniz için size sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Eski ihtiyarlardan biri (Mehbalı Hoca'ydı) hırsından kıpkırmızı oldu..

“Olgunlaşmış!” Zabite Hanım düşünceli bir tarzda (kaşlarını böyle durumlarda çatıyordu) pembe elbisesinin menekşe rengindeki eteğini edeple düzelte düzelte belli etmeden profesörü süzdü.

- ...Benim düşüncelerim, aslında, profesörle yaptığım görüşmelerden sonra şekillendi.

“Olgunlaştı, hazır!” Vahid Hoca çok manalı bir şekilde eski dostu ile (devle güvercinin dostluğu akla gelmiyor mu geliyor) Neriman Hoca ile bakıştı.

- ...Esas meseleyi bir iki cümle ile de anlatmak mümkündür, onun için uzun uzadıya vaktinizi almak istemiyorum...

Profesör hoşnut halde başını salladı: “sırları vaktinden önce açıklamazlar. Her şey; sabah, sabah!..”

F.K. profesörün kalbinden geçenleri onun bakışlarından hissetmedi mi hissetti, aslında hazırladığı büyük ilmî raporun (hem bugün için, hem de ertesi gün için akıllı ve mantıklı bir konuşma hazırlaması için onu profesör görevlendirmişti) ancak sonunu (yine de profesörün tavsiye ettiği gibi biraz üstü kapalı ve biraz da serbest şekilde) odadakilerin dikkatine sundu. Sonunda ise sözünü şöyle bitirdi:

- Uzun sözün kısası... Çiçekli Yazı'nın içinden onun şifresini, yani anahtarını bulup sonra yazıyı okumak gerekir. Anahtar sözü bulabilirsek mesele bitiyor. Yazının geç ya da çabuk okunacağını artık zaman gösterecek. Herkes kendi anahtar sözünü öneriyor; kimi bu yazıyı kahramanlık yazılarına götürüp dayandırmak istiyor (Patriarh'ın bostanına bir taş! Bu profesörün hoşuna gitmeliydi) kimi; eski Türk yazıları olan Orhun-Yenisey yazılarını (Geçmişteki ihtiyarlara darbe!) esas olarak anahtar olarak kabul etmeyi öneriyor. Anahtar ise bence yazının bulunduğu mağarayı, mağaranın yer aldığı dağı, dağın eteğindeki köyü... bir bütün halinde öğrenmekle bulunabilir. Bunların hepsi büyük bir muhteşem ahengin içindeydiler. Yazı ile bunların ilgisini araştırmak çok önemlidir. Bunun için ise yazının solgun resmini... Allah Cafer Hoca'ya rahmet eylesin, solgun resmini uzaklarda değil; aslında onun buradaki canlı muhtevasını, derinlere giden tarihini öğrenmek gerekir.

Profesörün anlattığına göre, mağarayı bulan yaşlı bir adamın yüreği defterdi; o yerlerin tarihini, masal ve efsanesini onun gibi bilen yoktu...

- Behram, adı Behram'dı. Profesör F.K.yi dikkatle dinlemiyordu. Gözü penceredeydi. Düşünceli düşünceli Behram'ın adını zihninde canlandırdı.

- Evet, aklımdadır, Behram. Onun kendisini konuşturmak çok şeye ışık tutar. Her tesadüfî çizgi anahtara götüren yoldur. Esas mesele yazıyı kendi içinden sıyrılıp okumaktır. Ondan uzaklarda değil; ne İran'da, ne Turan'da... Çiçekli Yazı'nın kendi içinde, Veng Dağı'nda...

Onun dediklerini dikkat ve merakla dinleyen Vahid Hoca'ya, Zabite Hanım'a, Ayhan Hoca'ya baktıkça F.K. biraz daha heyecanlanıyor, giderek, sanki şevke geliyordu. Profesör ise zihninde artık tamamen başka bir işle meşguldu, masa üstündeki kara kitabı otomatikman açıp örtüyor, gözlerini düşünceli düşünceli pencereden dışarı dikip duruyordu. F.K.nin dediklerini, diyeceklerini artık bildiğinden midir nedir kafasını toplayıp onun dediklerine ilgiyle kulak veremiyordu. Birden içi sıkıldı. "Artık yaz geldi. Bu yıl da dinlenemeyeceğim. Bir müddet sonra yaz da çıkıp gidecek; sonbahar, yağışlar, rüzgar, tipi başlayacak evde rüzgarlar uğuldayacak da uğuldayacak... Acaba neden içim böyle sıkılıyor?". Profesör daralıyordu.

Kendi milliyetçiliği ile "şöhret" kazanmış (aslında, yalancı milletçiliğiyle, sonradan anlaşıldı ki bu adam daha çok çok önceden, enstitüde işe başlamadan hayli zaman önce KOB'a hizmet ediyormuş), kendini vaktiyle piranilerin safına (grubuna) "sokmak" istese de buna nail olamayan Sabit Hoca "Turan" sözünü hücum nidaları çalan borazan sesi gibi kabul edip ayağa kalktı, fırsatı kaçırmadı:

- Bir dakika, bir dakika, müsade edin. Sabit Hoca'nın bir özelliği vardı, konuştuğunda daima gizlice profesörün yüzüne bakardı; sözünün tuzunu, şekerini onun bakışlarından (arı ve çiçek meselesi!) alıyordu. Bu defa böyle olmadı. Sabit Hoca hiçbir şekilde profesörün bakışlarını yakalayamadı (Profesör hâlâ tembel tembel pencereden dışarı bakmaktaydı), onun için de "nutuk" atmak zorunda kaldı, böyle durumlarda dediği sözlerin sonunu, sanki yiyordu, onları aceleyle telaffuz ediyordu:

- ...Nasıl yani, Turan'da aramayalım? Niye?? Niçin?? Peki nerde arayalım? -sesi gürledikçe Sabit Hoca kendi kendini coşturuyordu.- Bizim kökümüz var canım, millî mensubiyetimiz var, şimdi bırakalım kökümüzü, soyumuzu inkar mı edelim? Belki o yazının ucu Orhun Yenisey'e gidiyor, o zaman ne olacak?..Peki...

Ordan burdan sesler geldi: “elbette, öyleydi, yok canım, kafidir!..”. Profesör düşüncelerinden uzaklaştı (odaya döndü!) gördü ki biraz daha geçse onun böyle toplantılar için çok dar olan odasını bu defa adamakıllı gürültü saracak (meseleyi sakin şekilde neticelendirmek zorlaşıyordu), eli ile işaret edip Sabit Hoca'yı “anlaşıldı” diyerek susturdu (köpüğünü aldı). Sabit Hoca'yı, sanki, delinen balon gibi “fısssssss...” deldiler. Sonra profesör Zabite Hanım'a başı ile ancak onun anladığı bir başka işaret yaptı. Zabite Hanım bu defa asabi halde ayağa sıçradı.

Profesör F.K.ye:

- Sen otur, dedi.

“Cavabını vermek lazımdır”, Zabite Hanım yüzünü profesöre dönerek konuştu. Onun bu son konuşmasından sonra toplantı artık bitmiş kabul edilebilirdi. Sabit Hoca'nın (demin aslandı, şimdi tavşan olmuştu) rengi tıpkı pancar rengi. (Adamı şimdi “yutar” vurur?!). Zabite Hanım sert bir şekilde:

- Profesör, dedi siz kendiniz de çok iyi biliyorsunuz bu yazıyı hepimiz okumaya çalıştık ne zorluklar yaşadık; ama olanı söylemek gerekiyor (özeleştirinin moda olduğu zamandı) okuyamadık. Ama o zaman sen bu yazıya asla Orhun Yenisey anahtarını uygulama, diye kimin elinden kolundan tuttular ki ?! Kaşlar şimşek gibi oynadı. Hiç kimse kimsenin elinden tutup yolunu kesmedi. Gerçeği söylemek gerekir. Yapsalardı. Ama yapamadılar. Hiç kimse bu vatani diğerinden daha fazla ya da az sevmiyor. Hepsi aynı adamdır. Zabite Butayeva'nın sesi nerdeyse çılgınlık derecesine ulaştı. Şimdi o açıkça Sabit Hoca'ya “ağzına geleni söylüyordu” çünkü ondan nefret ediyordu. Atmış yaşına bastığında onu tebrik etmeyen tek adam Sabit Hoca olmuştu. Herkese hastaydım diye yemin ediyordu, işe gerçekten gelmemişti; ama her şeyi (“nereden?”) Neriman Hoca Zabite Hanım'a gizlice haber vermişti ki Sabit hasta filan değil, dün onu futbolda görmüşler.

- Şimdi biz yoldaşlar, -Zabite Hanım diyordu,- gelin uğraşmayalım, bizim gibi düşünmeyenlerin ağzına o vakit bir taş basalım. (Vahid Hoca: “Alacağın olsun...” yerinde kıpırdandı). Böyle olmaz. Yazıyı okumak için köye F.K.nin gitmesi önerildi; işittik kendisinin de çok ilginç ilmî yaklaşma tarzı var, böyle de olmalıydı; çünkü siz profesör kendiniz, yol vermişsiniz... hepimiz dinledik, hiç kimseden itiraz gelmedi, kurtuldu gitti.

- Daha gitmedi, - Profesör odadaki gergiliği ve odanın ağır “havasını” (iki saata yakındı ki, toplantı devam ediyordu, sıcak artmış, açık pencere de artık yardıma gelmiyordu) bir daha şakaya vurup yumuşatsın. -Zabite, gitmedi, daha (!) gitmedi. Kimin gideceğini enstitülerin Ortak İlmî Şurası belirleyecek. Sabah. Papağan’ın yanında, İbrahim.

Kıkırdama işitildi, hemen de kesildi, İbrahim Hoca oturduğu yerde ezilip büzüldü.

Artık bütün bu değişmelerden usanmaya başlayan profesör toplantıyı sonlandırma kararına vardı:

- İşte böyle...Önerildi hepimiz (eli ile odada oturanlara işaret etti) konuştuk ve ben şöyle bir karara vardım. F.K.bizim tek adayımız olarak o toplantıda söz alıp kendi somut önerilerini sunacak. Olsun. Belki onun adaylığını yarın asla kabul etmeyecekler?! Aslanzade var, Patriarh var...İyi hazırlamak gerekir.

- Olsun, profesör... - Zabite Hanım yine de ciddiyetle kendi aleminde profesöre artık ihtiyaç olmasa da yüzde yüz “pas” verdi,- olsun! Bizim adayımız F.K.ydi.

Vahid Hoca güldü: “Hepimiz konuştuk ve ben karara vardım!..”.

- Ne diyorum?! Ben de sizin dediğinizi diyorum. -Profesör Zabite Hanım’a doğru başını salladı, Zabite Hanım hemen kendi yerine oturdu.- Evet... Diyorum ki Vahid, sonlandırılabilir. Sıcak hepimizi bir tuhaf etti. Demem o ki bizim enstitünün yarınki toplantıda adayı F.K.dir. -Profesör bir müddet sustu (“bir, iki, üç...”) yine ayağa kalktı (yani: “konuşmalar kesildi”)- İtiraz eden? Yoktu. Bitti...

- Gitti! Ayhan Hoca yine çok ciddi bir şekilde (genellikle o kendi şakalarını ciddi tarzda ederdi) oturduğu yerden kinayeli konuştu, profesörün sözünü manalı şekilde ve

lauballice “kesti”. Yani: “bitirdi, gitti köye yazıyı okumaya, vessalam”.”Hey gidi Ayhan!..” Herkes gülüştü, toplantı bitti.

Yine Papağan Salonu. Bir gün sonra. Toplantı.

Tahminen iki saat sürdü, çok geçmedi, iki saatten sonra toplantı bitti ve Papağan Salonu’nda oturup ihtirashı kavga hasretinde olanların arzusu gerçekleşmedi (halk arasında şöyle diyorlardı: hakikat olmadı). Toplantıyı Patriarh başlattı. Çiçekli Yazı’nın öneminden, tarihimiz için gerekliliğinden söz etti. Tarihin sınırları mitolojiye kadar dayanmalı ve orda kaybolmalıdır. Çiçekli Yazı’dan mitoloji geçmişimizin ıtrı geliyor. Bu yazının kanatlarında... (düşündükçe ekledi: çiçeklerin yaprağında. Herkes ilgiyle ve tebessümle Patriarh yaşlanmıyor... ona baktı.) evet çiçeklerin yaprağında uçan halı gibi uçup Stiks Çayı’nın sahillerine kadar gidilebilir. “Stiks Çayı? Bu yazının kanatlarında Stiks Çayı’nın sahillerine? Bu nasıl çaydı? Nerdeydi? Tuhaftı, nasıl?”. Bakışlar yine birbirini aradı. Sonra konuşmalar başladı. Sakince, duygusuz, heyecansız bir iki (aslında, dört) beklenen konuşmadan sonra söz, nihayet F.K. ye verildi. Ondan önce hem Tarih, hem de Arkeoloji enstitülerinin temsilcileri (Çiçekli Yazı’yı okumaya adaydılar) artık kendi prensipli tekliflerini söz alıp önermişlerdi. Ciddi ve yeni bir şey dememişler. Yüzlerinde, seslerinde başından beri örtbas edemedikleri bir uğursuzluk işareti vardı, onun için de salondakilerin dikkat ve ilgisine engel olamadılar. Hatta başkanlıkta oturan MAM (bu üç büyük) profesör, Patriarh ve Aslanzade açık bir şekilde konuşma yapanlara dikkatsiz (bunu başka türlü adlandırmak mümkün değildi, hakikaten Çiçekli Yazı ve etrafındaki sohbet artık hepsini biraz bezdirmişti) bir tutum sergiliyor, başlarını birbirlerine doğru eğerek “evet, hayır, elbette, ne ise...” diyorlardı, arada bir neredeyse kendi aralarında sohbet ediyorlardı. Aslanzade’nin konuşması da her zamanki gibi ateşli olmadı, şöyle diyelim; biraz isteksizdi, konuşma namınaydı, akılda kalan bir söz demedi. Ama hayır onun bir sözü çoğunu düşündürdü; hatta bazılarını endişelendirdi: “Çiçekli Yazı her şeyden önce siyasî meseledir.”.

F.K.nin konuşması sonda öngörülmüştü. Demek oluyor ki hepsi sadece bu konuşmayı bekliyordu. Profesör, elbetteki kendi etkisini “göstermişti”, dün akşam önce Patriarh’a, sonra Aslanzade’ye telefon edip her biri ile uzun uzadıya sohbet etmiş görünen o ki onları neye ise inandırmıştı... F.K. kürsüye çıktı. MAM sohbetlerini bırakıp her biri ayrı

bir merakla onu incelediler. Profesör ilgiyle başını salladı, “bu meydan, bu şeytan, kendin can atmıyor muydun, haydi başla, çekinme...”.

F.K.nin coşkun konuşması, kelimenin tam anlamıyla, çok yüksek bir seviyede geçti. Papağan Salonu derin bir sessizlik içinde onu dinledi. Dün, bu zamanlar Dil ve Tefekkür Enstitüsünde profesörün odasında geçirilen “döğüşten önce meşk” zamanı (toplantıda) söylediği düşünceleri F.K. bu kez daha yavaş, daha inandırıcı şekilde dile getirmeye başladı. Bütün konuşmasının temeli yine Muhteşem Ahenk üzerine kurulmuştu. Çiçekli Yazı bu ahengin bir halkasıydı. Çiçekli Yazı’yı ahenkteki Hadiselerin Ufuğu’ndan çiçek yapraklarıyla birlikte sürükleyip hadiselerin ortasına, içine getirip salmak lazımdı. O zaman halkın tarihinde, uzak geçmişten bugüne kadar uzanan yazıda kendini gösteren kesitlerden biri (kim bilir, belki de en önemlisi?!) ortadan kalkar, yollar yeniden birleşir, kim bilir?!

F.K.nin kalbi konuşmadan önce ve konuşmanın başlangıcında şiddetle çarpsa da bir iki cümleden sonra her şey onun için doğal akışında ilerlemeye başladı ve artık F.K. konuşma yağtığı kürsünün karşısında oturan Zabite Hanım’dan gözlerini ayırmadan (arayıp arayıp Vahid Hoca’yı salonda bulamamıştı, Ayhan Hoca ise en sonda, neredeyse kafesteki rengarenk papağanın altında oturmuştu) diyeceği sözleri bir bir düşünerek diline getirdikçe adeti üzere yavaş yavaş her zamanki armonisinin içine düşüyor, gittikçe sanki etraftaki korkunç; kulakları sağır eden sessizlikten yeni ilham alarak daha da serbestleşiyor, oturanların neredeyse nefes almadan onu merakla dinlemesi F.K.yi biraz da ileri, galibiyete doğru inançla ileriye can atmaya tahrik ediyordu. Onun galibiyetinin şüpheden uzakta olması konuşması bittikten sonra değil; bitmeden epey önce artık herkesçe biliniyordu. Özellikle, Patriarh onu sonsuz merak ve dikkatle dinledi, son kapanış sözünü de kendisi derken (MAM üçlüsü böyle karara vardı; toplantının açılışını Patriarh yaptığı gibi, kapanış sözünü de o yapsın) bu kocaman ve nüfuzlu ilim emekçisi bütün samimiyetiyle F.K.nin adaylığını desteklediğini ilan etti. Aslanzade sustu ve bu sefer itiraz etmedi, hiç sesini de çıkarmadı. Böylece tartışmasız, tatsızlık çıkmadan, denilebilir ki tam fikir birliği ile karar alındı; F.K.nin önerdiği metot yazıyı onun kendi içinden çıkıp etraftaki mekân ve zamanın mantığına, iklimine uygun olarak okuma yolu en doğru yoldur ve bunun için de Çiçekli Yazı’yı okumaya yalnız F.K. görevlendirildi. Elbetteki böyle tartışmasız (aslında, kavgasız) galibiyetin bir sebebi de salonda geniş cemiyetin her bir temsilcisinin de iştirak etmesiydi. “Toplum içinde rezil olmayalım! Fikir birliği edelim!”. Ama her neyse, iş artık hallolmuştu.

F.K. de hakikaten mantıklı konuşması ile salondakilerin sempatisini kazanmıştı. Şimdi mesele başka türlü halledilemezdi.

Profesör Patriarh'ın son sözlerinden sonra (galibi ilan etdikten sonra) yüzünde sahte tebessüm, ciddiyetini yine de korudu ve asıl sevincini belli etmemeye çalıştı; yalnız karşısında oturmuş Zabite Butayevaya Hanım manalı manalı bakmakla yetindi, sonra bakınıp gözleriyle Vahid Hoca'yı aradı, ama bulamadı.

Her şey bak, böylece çok sade (hatta şöyle de denilebilir; basit şekilde) tamamlandı. Aslanzade ayağa kalkıp çantasının içindeki defter kalemi bir bir yokladıktan sonra profesörle vedalaşırken içinden geçenleri (belki de tartışmasız galibiyetin esas sırrı burada gizlenmişti) son derece maharetle hem ifade etti, hem de örtbas:

- Profesör, haklıymışsın. Ama ben bilmiyorum şimdi seni tebrik mi edeyim; yoksa haline mi acıyayım (samimiyetlikleri vardı, o böyle diyebilirdi).

- Tebrik et, tebrik et. Gerçekten akıllı oğlandır. (F.K.yi kast ediyordu).

Aslanzade ise yüreğinin derinliğinden yine de iğneli bir söz bulup çıkardı:

- Şimdi sorumluluk tamamen senin üstüne kaldı. Bizi kurtardın. Tebrikler!..

Patriarh “bitti, mesele bitti, şimdi bunun sırası mıydı” onlardan ayrıldı ve yüzünde muazzam (canlı) bir tebessüm ona yaklaşmak için fırsat kollayan (problem bir miydi, iki miydi?) Zabite Hanım'a eski dostlar gibi “ne var, ne yok?” diyerek tokalaştı.

Profesör hafifçe (yine yalandan) gülümsedi; ama Aslanzade'ye karşı gelmedi, “öfkелisin seni anlayabiliyorum”.

Demin toplantıdan önce Papağan Salonu yavaş yavaş dolmuştu; ama şimdi denilebilir ki birden boşaldı. Hepsi salonu (rahatı batanlar gibi) aceleyle, biraz da pişmanca (istedikleri ölüm kalım savaşı vuku bulmamıştı) terk etti.

...O an, diğer tarafta, Veng Dağı'nın eteğinde Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağaranın içinde Mağaranın Ruhu yupyumru bir küre gibi yanıyor, ışığı azalıp çoğalıyor, sesi ise Behram'ın şakaklarında gümbürdeye gümbürdeye ona mağara içi “oyunun” (davranışın) kanun ve kaidelerini izah ediyordu. Mağaranın Ruhu'nun başka kulağa gelmeyen

bu sesi birden bakır gibi çınlıyor, arada bir yılan gibi fisıldıyordu. Behram yüreğinden geçen neydi, ne değildi bunu kendisi de hiç bilmiyordu. Bunu o bir olan Allah biliyordu, korkmasına korkmuyordu, yine her zamanki gibi cesaretle bakıyordu; ama kanı damarında donmamış mıydı, donmuştu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Papağan Salonunda enstitülerin ortak toplantısı bitince. Arka taraftaki havuzlu bahçede. Tahminen yarım saat sonra.

Hâlâ heyecanlı olan F.K. ona yaklaşanların içten, isteksiz tebriklerini alıp bazısını kalbine, bazısını aklına yazdı, bazısı da bir kulağından girip diğer kulağından çıktı. Profesöre ise onu mum gibi eriten derin bir hayranlıkla şöyle dedi:

- Ben, profesör, her şey için ancak size borçluyum.Var gücümle çalışacağım, çalışacağım ki ümitlerinizi boşa çıkarmayayım.

Nerdense “peyda olmuş” kır saçlı Vahid Hoca kara yağız sıfatının eğri büğrü; traktörün yolda bıraktığı ize benzeyen derin kırışıklıkları açılmış, yorgun gözleri gülüyordu. F.K.ye içindikileri çok kısa, iki kelime ile bildirdi:

- Başarılar, yapacaksın!

Nihayet, tebrikler bitmeye yakın, F.K. gözünün ucu ile etrafa bakınıp (“daha kim kaldı?”) salondan çıkan tek tük adamları gözü ile uğurlarken dikkatini özellikle şu çekti; Zabite Hanım Patriarh’ı arka bahçeye giden kapı ağzında “yakalayıp” ona ateşli ateşli “ağızına geleni söylüyor”. Patriarh başını önüne eğip büyük bir saygıyla (bazıları bunu Zabite Hanım’a özel yakınlık olarak kabul ediyordu) ve kuzu gibi Zabite Hanım’ı dinliyordu.

Arka kapı geleneksel olarak Papağan Salonu’nda “usandım” demeden çalışan, yazan, çizen; seçkin ve yaşlı alimler içindi. Ara sıra F.K. ve onun gibi özel yeteneğe sahip diğer genç alimlerin de arka kapıdan çıkmasına kütüphane görevlileri istisnai hallerde göz yumuyordular. Onlar, kabiliyetlileri sanki kokudan tanıyorlardı. “geleceğin” kapısını onların yüzüne şimdiden ardına kadar açıyorlardı. Yıllar önce ise yaşlı ve yüzünden zehir

dökülen bu görevliler gençlerin önünü kesip “ölmek var, dönmek yok, bizim arkamızdaki ancak vatandı”, diyerek onları arka bahçeye bu kapıdan bırakmadığında eli boş, hırslı deliye dönen geleceğin ilim yıldızları arasında “Ben arka bahçeye çıkmak istediğimde zaman gelecek siz kendiniz bana bu kapıyı açıp yüzünüzde tatlı bir... tebessüm, saygıyla, baş eğe eğe geçireceksiniz” diye düşünenler az değildi. F.K. gibi. Bu kapıdan MAM geçiyordu, yüksek rütbeli misafirler, meşhur alimler geçiyordu ve o zaman da insan kendini kapıdan çıktığı gibi çok rahat, bir tarafında kimsesiz salkım söğüt ağacı, diğer tarafında ise perişan haldeki iğde ağacı ve ortada küçük dairevi havuzu olan “küçük” bir bahçenin tam içinde buluyordu. Hem söğüdün, hem de iğdenin altında ensiz, iki üç kişilik tahta sıralar vardı. Sıralara uzak geçmişte sürülen boya artık çoktan solmuştu, havuz da “uzak asırlardan beri” susuz kalıp çatlamış içinden kenarlarına kadar kabarmıştı. Kütüphane rehberliği akademinin başkanlığına defalarca “tamir” isteği ile acizane müracaatlar da bulunsa da ne yazık ki bu istekler (daha önemli işler her zaman ortaya münasip olmayan zamanlarda çıkar) uygun bir dille ümit vererek bir yıldan diğer yıla ertelenirdi.

...Tebrik kuyruğundan Dil ve Tefekkür Enstitüsünün temsilcileri de büyük coşkunlukla istifade ettiler. Genci, yaşlısı F.K.ye yaklaşp bazıları (özellikle, eski genç ihtiyarlar) sevinç içinde F.K.nin ancak elini sıkıyor ve omuzlarına vuruyordu, bazıları nedense ona cesaret veriyordu (güya o, bir şeye şüphe ediyor ve kaygılanıyordu), bazıları da anlaşılmayan hoş sözler demeye çalışıyordu. Mesela yakın dostu, onun bütün işlerinin yorulmaz propagandacısı Ayaz’ın dediği sözleri F.K. anlamayı ne kadar istediye başaramadı. Ayaz dedi:

- F.K. hey F.K., gördün mü onların yüzünü (kimin?) gördün mü? Demem o ki hiç canımı sıkma bu yazı onlardan (kimden?) intikamını alacak...

F.K. bir de bakıp uzaktan şunu gördü ki (bir gözü deminden beri onlardaydı), Zabite Hanım artık eli kolu ile ve büyük bir hevesle yine ne ise bir şey konuşa konuşa, hayretler içinde kalan Patriarh da onun peşinden başını çaresiz bir şekilde sallaya sallaya (onun dediklerini tasdik ediyordu) arka kapıdan arka bahçeye çıkıyorlar. Zabite Hanım eline zor düşmüş Patriarh’ı kolayca elden bırakacağına benzemiyordu. Ama F.K.nin içine doğmuştu: birazdan o arka bahçeye çıktığı zaman Patriarh’ı hele de küçük havuzun kenarında, söğüt

ağacının altında görecek. Zabite Hanım ise Patriarh'ın yanında olacaktı, olmayacaktı; bunu F.K. bilmiyordu.

F.K., nihayet onu kuşatan, birbirinin sözünü kese kese yeni bitmiş toplantıdan kırık dökük alıntılar yapan (“Stiks Çayı!.. Ne alakası var? Allah aşkına sen gördün mü?”) adamların arasından gelişigüzel sıvışıp arka bahçeye geçti. Gerçekten, Patriarh söğüt ağacının altındaki sırada oturup (çantasını yanına koymuştu, yanına biri gelip otursun istemiyordu), bir noktaya bakmaktan yaşarmış gözlerini suyu çoktan, çok eskiden (bundan birkaç asır önce!) akmayan fiskiyenin boş şelale yerine, yani aslında havaya dikmişti. Doğruydu, sudan eser alamet yoktu; ama Patriarh bu boşluğa bakıp fiskiyenin su ile dolup taşığını görüyordu. Gözlerinin önünde fiskiyenin gür suyu yukarı fıskırıyor, aşağı iniyordu. Bu su, havuzun ortasındaki artık adı sadece fiskiye kalan taş kümesinin içine, kenarına, etrafına sine sine, yatarak şakır şukur akıp havuzun içine dökülüyor; parıldayan su zerrecikleri Patriarh'ın oturduğu sıraya kadar uçup geliyor, yüreğe serinlik getiriyordu.

F.K., bugün mutlaka cesaretini toplayıp Patriarh ile bir iki kelime etmek için kendine söz vermişti. Bu çoktan beri onun arzusuydu. Bugün olmayacaktı da başka ne zaman olacaktı?! Genellikle (ara sıra!) ancak uzaktan uzağa seyredemediği Patriarh onun gözünde Azerbaycan ilminin canlı, esaslı bir timsaliydi. Onunla birlikte kalmak, baş başa sohbet etmek, düşüncelerini paylaşmak, Çiçekli Yazı ile ilgili aklındakileri ona sormak, sonra onu dinlemek, sorularına cevap vermek, kendisinin de ona soru sorma imkanı bir daha ne zaman ele geçecekti?! Elbette, profesörün haberi olsaydı, bu onun hoşuna gitmeyebilirdi. Olsun! Canlı Patriarh ile yakınlık kurma arzusu bugün F.K.nin yüreğinde, hakikaten gerçek bir isteğe döndü: bahane, esas mesele bahanenin olmasıydı, o da kendiliğinden bulunmuştu. Ve bugün nihayet ki onun Patriarh' a gerçek soru sorma fırsatı doğdu. Patriarh kendi konuşmasında Stiks Çayı'ndan bahsetti nihayet şöyle dedi: “Bu yazının kanatlarında Stiks Çayı'nın sahillerine kadar gidilebilir”. F.K. konuşmasını yaptığı zaman, elbetteki buna değinmedi; ama kendi konuştuğu zaman da sonra da “niçin, nasıl?” soruları onun beynini ezip artık asla rahat bırakmıyordu. Bunun cevabını o bilmeliydi. Yoksa hayatı yakın gelecekte zehir olacaktı. Stiks Çayı'nın sihirli adı, araştırılan meseleyle olan ilgisi F.K.nin şimdi çözmek istediği asıl muammaydı.. Bilmediği ve öğrenmek hevesi ile yandığı herhangi bir mesele ona ancak azap veriyordu. Hiçbir zaman boşuna konuşmayan Patriarh niye böyle dedi, böyle derken neyi kastetti F.K.nin beyninde “öylece” döne döne kalmıştı. Onun şimdi Patriarh'a yaklaşmak için bahanesi (devin canı

güvercinin canı gibi) ancak bu soruydu, sorunun cevabını ise ancak Patriarh kendi verebilirdi. Bu sebeple F.K. ciddiyetle sıraya yaklaştı:

- Özür dilerim, size teşekkür etmek istiyordum... Güvendiğiniz için teşekkür ediyorum.

Kederli halini gizlemeye bile çalışmayan Patriarh derin fikir âleminden güçlkle, ama dudaklarının ucunda hafif tebessüm (bakışı ise bir anda sertleşti) geri döndü. Gözlerini susuz (artık susuz!) fıskıyeden ister istemez çekip F.K.yi ilk defa görüyormuş gibi dalgın dalgın hatta şaşkınlıkla onun yüzüne baktı. Önce bir şey anlamadı. Nihayet F.K.yi tanıdıktan sonra sert bakışları biraz yumuşadı, başını yine çevirdi havuzun ortasındaki taş kümesine bakarak:

- Evet, elbette... önemli değil, dedi. Patriarh yanındaki çantayı alıp dizlerinin üstüne koydu. Bu oturmaya sözsüz davet demek oluyordu. Sen hak ediyorsun, hak etmesen ben sana cevap vermezdim.

Fıskıyenin şırıl şırıl akan “suyu” F.K.nin gelmesiyle birden kesilmişti; yine kuru, cansız taş kümesi, yine evdekilerle ne vakitse başlayıp asla bitmek bilmeyen kavga (oğulları ile uzun yıllardır devam ev hissesi problemi vardı) kalbini kırmıştı, asla unutamadığı onu rahat bırakmayan, yaralayan, inciten dargınlığı...

Patriarh güçlkle “daha ne istiyorsun?” dercesine yüzünü F.K.ye çevirdi. F.K. Patriarh’ın yanına geçip oturmaya cesaret edemedi. Onun önünde ayakta durmak daha doğrudu. Kendini tereddütte kalan adam gibi göstermek isteyen F.K.nin bu yalancı tereddütü çok sürmedi, “çocuğun yılan boğduğu zaman olur” ve Papağan Salonunun bugünkü kahramanı birden bire hatta kendine bile yabancı gelen bir cesaretle sordu:

- Bir soru sorabilir miyim?

- Olur.

- Çok sağ olun. Siz biraz önce... Toplantıda Stiks Çayı’nı hatırlattınız. Niçin? Alakası var mı? Bana bu konuyla ilgili bir şeyden bahsedilmedi.

Herkese açık bir adam olan Patriarh hem bu soruyu hem de F.K.nin cesaretini çok doğal karşıladı. Sanki, soruya biraz da sevindi bile. Önce artık onunla dost olan kötü fikirleri başından kovdu, sonra oturduğu yerden (sıradan) ağır ağır ayağa kalktı, F.K. ile karşılıklı durdu, bu defa F.K.ye garip ve biraz da gizli bir şefkatle baktı:

- Öyle mi? diye sordu, -ilginçti- Sonra ne düşündüğünü ekledi. Benimle eve doğru yürür müsün çok vaktini almaz.

Patriarh, cevap beklemeden yavaşça havuzlu bahçeden dönüp sokağa doğru yürüdü, sanki F.K.nin onun arkasından geleceğine emindi. Böyle de oldu. F.K. onun peşinden gitti. Onlar bahçeden çıkıp Komünist Sokağı (şimdiki İstiklal Sokağı!) ile yokuş aşağı, Nizami Müzesine doğru birlikte yürümeye başladılar. Patriarh bahçenin demir kapısından geçip sokağa çıktığında biraz ilerde kalmıştı; biraz durup F.K.nin yanına gelmesini bekledi ve artık her ikisi de sokakta yokuş aşağı yan yana gittiler.

Akademinin muhteşem binasının önünden geçtiği zaman, F.K.ye öyle geldi ki Komünist Sokağı'nın diğer tarafında duran Zabite Hanım'dı, kötü hayal gibi onun gözüne göründü. Entrika dağarcığı olan bu hanım onları birlikte görünce kaşlarını yine oynatı; ama F.K. "bu çok iyi oldu" görmemezlikten geldi. "Sabah, hayır, bugün kaç kaç götürüp koyacak profesörün avucuna. Eh... ne olacaksa, bırak olsun".

Bakü'nün sıcak bir yaz günüydü. Sabahtan beri boğucu bir hava vardı. Ama bir müddet sonra deniz tarafından hafif bir rüzgarın eseceği hissediliyordu, şimdilik sadece onun zayıf bir meltem şeklinde fısıltısı işitiliyordu. Nefes almak biraz kolaylaştı.

Nizami Müzesinin dış cephesinde (ikinci katta) ülkenin edebiyat fedaileri gerçek bir heykel gibi kimıldamadan her biri kendi hücrelerinde (aslında kendi âleminde, zamanında!) yüzü onlara doğru gurur ve vakarla duruyordu. Müzenin yan tarafına ulaşılan kadar biraz ordan burdan (havadan sudan) konuşular; asistanlık yıllarından, F.K.nin doktora tezinin konusu ile ilgili ufak tefek meselelere dair (Stiks Çayı'nı hiçbiri hatırlamıyordu) Patriarh'ın sorusuna F.K. sabırla, saygıyla cevap veriyordu. Patriarh böylece, Nizami Müzesinin yanından geçip sağa döndü, deniz kenarına doğru yol aldı:

- Ben eve her zaman deniz kenarında yürüyerek giderim, yararlı olduğunu söylüyorlar. Sen kendine eziyet etme nereye kadar yürüyebiliyorsan oraya kadar yürü. Sohbet kaçmıyor, sohbetimizi başka bir zaman da edebiliriz. Patriarh, F.K.ye doğru yüzünü çevirmeden bunları söyleyip adımlarını biraz hızlandırdı.

Elbette hayır, o Patriarh ile gidecek; mutlaka onu evine kadar (evi bulvarın diğer ucunda Hükümet Evinin arkasındaydı) geçirecekti. Bu fırsatı kaçırırsa kendini hiçbir zaman affetmeyecekti. Sadece adı değil, kendisi de gerçek Patriarh olan bu kocaman ilim fedaisi, sözün gerçek manasında, canlı tarihti. Beynindekiler, kalbindekiler Papağan Salonu’nda bilindiği gibi “korkulu” kara kitap raflarının kalın camlarının arkasında tutsak olmuş gibi saklanan tozlu kitabların içindekilerden az değildi ki çoktu. Onun içi ise görüldüğü gibi değildi, hiç değildi; görünüş bakımından ürkütücü olan Patriarh (onun derin ve küçük gözleri; iri, kırışıklarla örtülü alnı, sivri burnu, biraz büyük kulakları vardı, saçları ise sanki, çoktandır kesilmemişti, bir eli ile yüzüne döküleni düzeltiyordu), aslında hayli mülayim bir adamdı. F.K. bunu ilk sohbette hissetmişti. “Elbette, elbetteki sizinle... sonsuza dek... birlikte...” Patriarh ona birlikte gitme teklifi ettiğinde buna sevinen F.K. bir anda her şeyi unuttu. Aslında, yola çıkmadan önce (evde, tek başına anasını, kardeşini bu işe katmadan) hazırlanmalı, bazı önemli şeyler almalıydı unuttu. Akşam Afak ile görüşmeliydi “aa bak, beni görmeden nereye gitti- yoktu!” unuttu. Profesöre telefon edip köye gideceği zamanı (doğru vakti, müddeti) kararlaştırmalıydı, unuttu. Ama... bu münasebetle her şeyi unutmak olur. Elbette, F.K. Patriarh ile hayatının en parlak sohbetini mutlaka edecek ve bu önemli sohbeti sona ulaştıracaktı, elbette!

“Azerbaycan” sinemasını (o, sağda kaldı) geçtiler. Patriarh artık yaşlı haline uygun düşmeyen hızlı adımlarla yürüyordu. Sonra yeni kurulmuş alt geçite inip bulvara çıktılar. Biraz daha ilerlediler, budur, deniz görüldü. Patriarh, -sahilin tam kenarında demirden parmaklık vardı- tanıdığı, bildiği bir yere gidiyormuş gibi bir başına gidip parmaklığa yaklaştı, elleri ile bu parmaklığı tuttu. Gözü ile arayıp denizin ortasında ancak kendisinin gördüğü o uzak noktayı buldu, ayağının altında neredeyse yavaşça, alayla gülüşüp oynayan kirli ve gri sulara hiç aldırış etmeden gözlerini hiç ayırmadan o noktaya dikti. Göğüs dolusu nefes aldı. O an serin meltem onun ak saçlarını yavaşça yaladı.

- Demek Stiks Çayı ile ilgili benim ne anlatmak istediğim seni meraklandırdı. Patriarh çoktan beyazlamış saçına elini götürdü ve memnuniyetini gizlemek bile istemedi. Deminki bunaltısı geçti.

F.K. Patriarh ile yan yana durmuştu, ancak parmaklığa dokunmadı.

- Ben sizin, demem o ki bütün yazılarınızı okudum. O da gözüyle arayıp denizde başka bir nokta buldu. Özellikle de Çiçekli Yazı ile ilgili yazdıklarınızı. Sizin “Deşifreler Tarihi ve Yöntemleri” adlı kitabınız benim masa üstü kitabımdır. Efsanevi kitaptı. Yohannes Fridrik’in, Loukotkan’ın kitapları kadar ilginçtir (“Ben de çocuk değilim”) Stiks Çayı ile ilgili ise... itiraf ediyorum ki ilk defadır... F.K. sözünü bitirmedi, yarıda kesti, “bu çok sevgi dolu bir muhabbet oldu...” (Zabite Hanım’ın kıskanç gözlerinden uzak).

F.K.nin yazının tarihi, deşifrelerin sırrı ile ilgili dünyaca meşhur klasik ilmî eser yazarlarının (Fridrik’in ve Loukotkan’ın) adlarını böyle rahat söylemesi, bu da yetmiyormuş gibi Patriarh’ı onlarla mukayese etmesi, elbette “kendi görüşünü belirtti”. Aralarındaki gizli setlerden biri aşıldı (setler vardı, F.K. bunu hissetmeyebilir miydi?!) Ama Patriarh acele etmiyordu. Dünya değil, dünyaları görmüş bu yüce insan denizden gelen temiz havayı yine istediği kadar ciğerlerine çekti, bu defa bakışını sahile çarpan, sanki kendini özellikle ona göstermek isteyen, maviliğini ise çoktan yitirmiş gri, bulanık sulara çevirip hususi bir dikkat ve hayretle baktı, sonra biraz saygısızca (şöyle diyelim: laubali) halde yanında susup kalan F.K.ye şöyle bir soru sordu:

- Hüngür mağarasının sırrı hakkında bir bilgin var mı?

“İltifat bekliyor. Bunu Azerbaycan’da birinci sınıf öğrencileri de bilir”. F.K.nin içinden geçenleri Patriarh hemen hissetti:

- İltifat beklemiyorum. Oturmak istemiyor musun? Gidelim orda boş sıra var. Sana ne var sen gençsin. Patriarh cevap beklemeden parmaklıktan uzaklaşıp ağaçların altındaki sıraya doğru gitti, önce kendi oturdu sonra eli ile davet etti. F.K.de söz dinleyen çocuklar gibi hemen geçip saygıyla onun yanında oturdu.

Telaşlı telaşlı sahile çarpan ala bula, kirli suların üzerinde deminden beri bir grup martı dönüyordu, gürültüleri kafa ütülüyordu. F.K. bu martıları çiçeğe gelen bal arılarına benzetti. Birkaç gün sonra Veng Dağı'nın eteğinde, Behram'ın bahçesinde Balaca'nın (Karağac'ın) altında orurup Afak'ı nefretle hatırladığı zaman vızıltı ile çiçeğe üşüşen arıları gördüğünde ilk aklına gelen bu kirli sularla oynaşan bu martılar olacaktı “Burda çiçek, orda pislik...”.

F.K. gözlerini martılardan ayırmayarak konuştu:

- Ben sizin “Hüngür Raporu” adlı makalenizi, denilebilir ki ezbere biliyorum.
- Güzel... Patriarh küçük gözlerini kısıp (denilebilir ki kapatıp) yine de memnuniyetle başını salladı.
- Ama Hüngür'ün tam tarihi de Stiks'e dayanmıyor...
- Dayanmıyor. Bazı şeyleri ezbere bilmek çok faydalıdır. Beyin düzene alışıdır. Ama... hem de cezadır. -Patriarh F.K.nin çok da iyi anlamadığı bu sözlerden sonra hafifçe gülümsedi.- Stiks Çayı... Stiks Çayı... Stiks, hakikaten, bu dünya ile Aid'in saltanatı arasında çok ciddi... çok önemli bir sınır çiziyor. O çayın aktığı zamanlarda bizim bildiğimiz tarih yoktu, ancak mit vardı, rivayet vardı. Haron'u duydun mu? Mitlerdeki kahramanlardan biri. Haron...

F.K.nin Yunan mitolojisi hakkında bilgisi yok derecesinde değildi; ama yeteri kadar bilgisi vardı, bunu itiraf etmeyi de utanılacak bir şey olarak görmüyordu. Gözünü sulara daire şeklinde uçarak hâlâ ne ise bir şey arayan, bazen suya dalıp aradığını bulduğunda sevincini çılgılığı ile dört bir tarafa ilan eden martılardan ayırıp:

- Hayır, aklıma gelmiyor, dedi. Aid yeraltı dünyasının tanrısı, baş tanrı Zevs'in kardeşi... Haron ise...hayır, aklıma gelmiyor.

Patriarh başını çevirip yerini rahatladı, o zaman gizlice F.K.yi süzdü, “bilmediğini itiraf edebilirse, bundan âlim olacak. Zamane için nadir özelliktir”. Kendi kendine tespit etti ki bu F.K., sanki, sohbet etmeye yeterince layıktır (bir set de ortadan böyle kaldırıldı) ve bunun için de Patriarh içinde rahatlıkla kaşlarını çatıp sohbeti artık oldukça ciddi bir şekilde (ve seviyede!) devam ettirdi:

- “Çiçekli Yazı bizi Stiks Çayı'nın sahillerine kadar götürebilir”. Niye böyle söyledim bunu şimdi kendim de bilmiyorum (İtiraf ??). Önce belki de meselenin çok eski zamanlara dayandığını göstermek için (İtiraf !!) Stiks Çayı'nı geçen ruhlar; ölmüş insanların ruhları çayın ortasında akıllarını kaybediyorlardı. Onları diğer sahile; ruhlar saltanatına götüren kayıkçı günlerden bir gün dayanamıyor kaderine karşı geliyor tanrıların ona verdiği işi yapmayı reddediyor. Çünkü bu ruhlar çayın ortasında akıllarını ona bırakıyor kendileri özgür oluyor o ise azap, eziyet, zulüm içinde bu akılları emanet gibi korumaya mahkum oluyordu. Kayıkçının adı Haron'du...

Patriarh bir eli ile hafifçe meltemin oynadığı ak saçlarını yine düzeltmeye çalıştı (saçları bembeyaz ağarsa da dökülmemişti, hepsi yerindeydi), ama aslında onları biraz da karıştırdı, saçları yüzüne gözüne düştü, sonra dediklerine küçük bir ara verdi, nefesini topladı, “Bununla bu konuda konuşulabilir mi?! Olur, buna anlatılabilir, bu cesaretle bakıyor”. Biliyor musun, en korkunç nedir? Senin hafızanda önceden belirlenmiş kodların mevcut olması. -Patriarh dikkatle bakıp gördü ki F.K. onun bu defa da ne demek istediğini anladı, dedikleri duvara çarpıp geri dönmedi, bu nedenle yine rahatlıkla devam etti.- Bu kodlar yeni olan ne varsa ona düşmandır. Onlardan (kodlardan) temizlenmek lazımdır. Birinci kural! Aklimız bizim düşmanımızdır. Anlatabildim mi?.. Ama diğer taraftan aklimız olmasa biz ilmin paradigmasını... oluşturamayız. -Yine garip bir şuhlukla, hem de dikkatle F.K.ye baktı: “anlıyor”, bu defa artık durup dinlenmeden devam etti.- Yani, ikinci kural! İnsan için en esas olan akıldır. Aklimız bizim dostumuzdur. Hem dostumuzdur, hem düşmanımız?! Ama bu nasıl olur? Çok kolay şekilde. Birinci ve ikinci kurallar yalnız ilk bakışta birbirini inkar ediyor. Aslında, onlar birbirini tamamlıyorlar. Bu ikisini aynı zamanda dert etmek lazımdır. Hem düşman, hem dost! Ya düşman, ya dost değil. Hem düşman, hem dost! Çiçekli Yazı ile alakalı. Biz akla ne derecede bağlanmalıyız ve ne derecede ondan ayrılmalıyız? Mesele budur. Anlatabildim mi?

Patriarh “anlatabildim mi?” sorusunu dile getirdiğinde yeni dostu genç ve nadir yetenek sahibi akademik Azad Mirzeczade'yi hatırladı. “anlatabildim mi?” onun sevdiği ifadesiydi. Petrol kimyasına, mekâniğe, kibernetik mühendisliğe, ilmin strateji ve yöntemine, hayata, gündelik yaşama dair bazen karmaşık, bazen ise sade izahları ile son derece mükemmel bilgiye sahip olan ve yavaş yavaş akademiden başka, geniş dairelerde meşhurlaşmaya başlayan Azad Mirzeczade aynı zamanda son derece medeni bir insan gibi karşı taraftan (ondan ne kadar genç olsa bile) sonunda her zaman “anlatabildim mi?”

diye sorardı. “Anladın mı, açık değil mi?” değil, “anlatabildim mi?” Ben akademik (yani, Azad Mirzeczade) olsam da kendi fikrimi sana (ne olmuş, sen asistansın, öğrencisin...) normal şekilde anlatabilirim, öyle değil mi?! “Anlatabildim mi?” Azad Mirzeczade’ye hürmet eden akademi üyelerinin bir tür şaka yoluyla parola ifadesine dönmüştü. F.K., tabii ki bu ifadenin nerden geldiğini bilmiyordu; ama kendince değerlendirdi (Bu Patriarh nasıl da doğal, nasıl da medeni adamdı gerçek alimdi... “Anladın mı” demiyor, “Anlatabildim mi?” diye soruyor. Bunu aklımda tutmalıyım. “Anlatabildim mi?”).

- Evet, evet, anlaşılırdı. F.K. hemen cevap verdi ve Patriarh’a artık saklayamadığı (saklamak istemediği!) bir hayranlıkla baktı. Patriarh bunu görmese de (o, yine de gözlerini sahile dokunan suların üstünden uzak ufuğa, denizin ortasına doğru dikip bu defa oralarda yavaş yavaş ağarmağa başlayan dalgaları dikkatle süzüyordu), sanki hissetti ve hafifçe gülümsedi. Bilinmedi ki onun tebessümü uzakta ağaran dalgalara mı sesleniyor yoksa F.K.ye mi? Başımı sallaya sallaya:

- Ben Çiçekli Yazı ile tanışıyorum, dedi. Rahmetli Cafer Hoca’nın çizdiği resimleri çok dikkatle inceledim. Sanki, bu yazının bizim alışkın olduğumuz sıradan bir anahtarı yoktur. Yani, bizim bildiğimiz bilişim ile bu yazının içine girmek... bu mümkün değil! Onun için de senin o Muhteşem Ahenk hakkında söylediğin sözler beni çok etkiledi. Bütün bilinmeyen yazıların nasıl olduysa bir anahtarı olmuş, bizden önceki alimler akıl vasıtasıyla, unutamadığımız şeylerin yardımıyla eski hat yazılarını, ondan önce hiyeroglifleri, fenike yazılarını, eski kahramanlık yazılarını, Orhun-Yenisey yazılarını okuyabilmişler. Meşhur Rozet taşının üstündeki Mısır hiyerogliflerini 1822 yılında okuduğu zaman Şampolyon’un da anahtarı olmuş eski Kopt dili, daha sonraki hat yazılarını çözerken Kroznı’nın da Sümerolog Kramer’in de anahtarı olmuş. Anlatabildim mi? (“Anladı!”). Ben kendim Hüngür yazısını okumaya çalıştığımda anahtardan başka bilinen dilden istifade etmiştim. Bu olmadan mümkün değil. Hüngür mağarasının metni iki dildedir; eski Azerbaycan (Türk) dilinde ve eski Yunan dilinde. Çağdaş değil, eski Yunan dilinde. Hem de Dori lehçesinde. Bu lehçede Homeros devrinden bu yana konuşuyorlardı. Anahtar da o oldu. Bu, deşifreyi oldukça kolaylaştırdı. Çiçekli Yazı ise böyle değil. Veng’deki mağarada iki metin yoktur, bir metin var. Onun açıklayıcı anahtarı yoktur. Anahtar, aslında yazının kendi içinde gizlenmiş. Bu ise meseleyi kat kat zorlaştırıyor. Temel noktası. Temel noktası olmalıydı, biliyor musun?! Çiçekli Yazı ne hiyeroglife dayanıyor, ne de çivi yazısına. Ben bunu başkanlığın toplantısında da söyledim...

F.K. “parmağını ısırıldı”, profesörün dün odasındaki toplantıyı (“savaştan önce meşki”) hatırladı. Profesörün dediği “Çiçekli Yazı ne hiyerogliftir, ne de çivi yazısı...” sözleri nerden geliyor, anlaşıldı. “Patriarh her zaman Patriarh’tır!”.

- ...Başkanlığın toplantısında ben bunu söyledim. -Patriarh F.K.nin duraksamasına aldırış etmedi yine konuşması her zamanki hızını kazandı.- Şimdi de aynı fikirdeyim. Stiks’e gelince... (küçük bir ara!) Stiks Çayı mitolojinin henüz tarih olmadığı bir devri temsil eder. Tarih olmadığına ise ne olur?! Dosdoğru, somut tarih olmadığına varyantlar oluşur. Bu böyledir. Biliyor musun şöyle bir rivayet var. Troya Savaşı’na şehzade Paris’in elması sebep olmuş. “Paris’in elması” ifadesini herkes bilir. Bir elma alıp üzerine “En güzel tanrıçaya ulaşacak!” sözünü yazmışlar. Şimdi Paris üç tanrıçadan birini seçip bu elmayı ona vermelidir. Neden böyle yapmışlar? Bunun farklı bir sebebi var. Şimdi pazarda elmaların üstüne neredeyse fiyatlarını kazıyıp yazıyorlar... Bütün bilinen metinler diyor ki Paris o uzak mitoloji devrinde Stiks Çayı’nın sessiz karanlık suları bizim dünyayı öbür ruhlar âleminde ayırdığı bir zamanda (“Anlatabildim mi?”) elmayı Afrodit’e veriyor, güzellik tanrıçasına. O da mükafat olarak Paris’i güzel Yelena ile birleştiriyor, çünkü yapabildiği buydu, Afrodit başka ne yapabilirdi ki?.. -Sahile çarparak hırısından köpüren dalgaları sanki umursamayan Patriarh F.K.ye çok akıllıca göz kırptı.- Anlıyor musun? Anlıyorsun...

F.K. bu mitoloji “alfabesi”ni, elbette, anlıyordu. Ama Patriarh köpüren sulara gizli bir işaretle niye ona göz kırptı? F.K. bunu anlamadı.

- Ama öbür tanrıça; Hera Paris’e başka bir şey vaad etmişti. Bu rivayetin başka bir paralel varyantı var. Tarihsizlik işte yorumlara, (varyantlara) imkan yaratıyor, dedik. Bu defa Patriarh, hakikaten, F.K.ye samimiyetle göz kırptı. Bu başka varyanta göre ise...

Patriarh sustu, kısa bir zaman içinde ne ise zihninde ölçüp biçti, sonra önceki gibi sakince, ama birden sordu:

- Paralel dünyalara inanıyor musun?

F.K., sanki ömrü boyunca hasretle bu soruyu beklemişti:

- İnanıyorum! Bir saniye bile düşünmeden kesinlikle cevap verdi. “Var, var bu dünyalar. Uff. Sanki yüreğime su serpildi”.

- O zaman... dikkatle dinle.

Patriarh'ın dudağına yine hafifçe tebessüm kondu, gözleri kısıldı, (kapandı?), hayal onu uzak geçmişe; çocukluk yıllarına götürdü. Önce gözlerinin önüne babası geldi. Yüzü, gözü, çizgileri aklından çıkarsa da biliyordu, bu odur! Sesini ise tamamen unutmuştu. Bu şaşılacak bir şey değildi. Babası çok konuşmayı sevmezdi, sürekli sessizce (hiç kimse işitmiyordu onu) vird ederdi, bir dindar adamdı babası. Büyük oğlunun hasreti onun belini büktü. Patriarh'ın büyük kardeşi evden kaçıp gitmişti, sesi sedası hayli zaman sonra uzak Petersburg'dan geldi. Nasıl olduysa inkilapçılara, maceracılara katılmıştı. Babası endişeli gözleriyle her gün, her saat ondan haber bekliyordu,” yeter ki sağ olsun, yeter ki selamette olsun” sessizce kendi kendine konuşuyordu. Biraz daha geçti, Sibirya'dan vefat haberi geldi. Patriarh ağabeyini, elbetteki önceden hiç hatırlamıyordu, çok küçüktü o kaybolduğunda. Aklında sadece o kalmış ki üç dört yaşlarında küçücük çocuktu, ağabeyinin kıllı yüzüne elini sürdüğünde her zaman gıdıklanmış, gülmüştü. Ağabeyi ise bu gülüşten esinlenip (bu gülüşü özel bir muhabbet kabul edip) sevinç içinde onu havaya atıp tutuyor, “kardeşim, benim küçük kardeşim” diyerek şımartıyordu. Baba ise o an şefkat dolu gözleriyle onlara bakıp her zamanki gibi endişeli endişeli vird ediyor... Bu sahne gözünün önündeydi. İki üç yıldan sonra Patriarh altı yaşına bastığı gibi babası onu götürüp Yeşil Mescid'in bahçesinde medrese vardı, oraya koydu. Medrese hayatı ise... içinde yıldızların parladığı karanlık... Bu karanlığın içinde şimdiye kadar onun aklında, kalbinde yaşayıp onunla bir hayat yolu gelen bazı hadiseler, mekânlar yıldız taneleri gibi bugün de parlıyor. Parlayan yıldız taneleri bazen karanlığın içinden sıyrılıp çıkıyor, göze görünüyor, sonra yine karanlığa iniyor, uzun bir müddete kadar onun kalbinde saklanıyordu, sanki eriyordu. Ak saçlı, kırmızı sakkallı, gözlerinin içinden ateş püsküren bir hocaları vardı. Adı Molla Güleli'ydi. Falaka elinin altında hazır dururdu. “Evet, velet, yine ezbere diyemiyor musun mukaddes sözleri?! Çabuk ayaklarını soyun. Akşam seni cadı gelip götürecektir. Gelip götürsün, sen de gör, sen de gör, gör...”.

Molla Güleli'nin sesi de, dediği sözler de yankı gibi (bir yıldan diğer yıla geçiş geçiş) yıllar boyunca Patriarh'ın aklından çıktı mı, çıkmadı yıldız taneciği karanlıkta eridi, sonra yine parladı, eridi, parladı, falakanın ağrısı bir yana, geceleri gözü yaşla dolu, dehşet içinde korkudan minik yüreği çarpa çarpa yatakta ne kadar beklerdi “cadıyı?!”.

O yılların hatırasından güçlkle geri dönen Patriarh gözlerini hevesle ona dikmiş F.K.ye “buna anlatılır!” diyerek şöyle bir olay anlatmaya başladı:

- Bir defasında, medresede okuduğum zaman, medrese hocam Molla Güleli bize (o zaman artık on, on bir yaşındaydık) tuhaf bir şey anlattı. Aslında, bu bir rivayetti, Kurandan, şeriatten uzak bir mevzu... O zaman ise denilebilir ki bütün derslerimiz Kuran'ı ezbere öğrenmekten, şeriatten ibaretti. Bu Molla Güleli her şeyi bize ezberletirdi. Bir kelimeyi bile unutsak cezamız vardı. Cezamız gerçek falakaydı (onu her gün Molla Güleli'nin bağdaş kurup oturduğu minderin bir kenarında göze görünen yerde kendi gözlerimizle görüyorduk, ezberde dilimiz dolaştığında falaka raks ede ede gözümüzün önünde dönüyordu, “bilek gücünü” ayağımızda hisseder ve kendisinden nefret ediyorduk), bir de bizim cezamız hiçbir zaman yüzünü görmediğimiz ve her şeyden daha fazla korktuğumuz (ama nefret etmediğimiz) cadıydı. Hocamız o rivayeti bize anlattıktan sonra biz hayretler içinde kaldık. “Bu ne kadar tuhaf bir masaldı böyle?!”. O ise ciddiyetini bozmadan ayrıca şunları söyledi, bilesiniz, şimdi söylediğim hikâyeyi ben size bir ceza olarak ezberleteceğim. O zaman anlayacaksınız. Niye? Neyi? Muamma! Ama... Molla Güleli dediğini yaptı. Ezberletti. Falakanın o kadar değil ama cadının korkusundan ezberledik. Dinlemek ister misin? Senin için ilginç olacak. Kulak ver..

Molla Güleli'nin rivayeti. Tarihten önceki devir. Zevs'in anlaşmazlık çıkarması. Peley ile Fetidan'ın düğün merasimine davet. Hera'nın ısrarı ve Poseydon'un onun tarafını tutması.

O zamanlar körelen bir kazma gibi torpaktan doğrulup etraftan ayırt edilmek isteyen bu dağdan yokuş aşağı baktıkça denizden denize kadar uzanan düzlüğü görüyordun; her şey, her bir hareket sana her zamanki hızını artırmış gibi görünüyordu. Bulutlar da hızla kaçıyordu; otlar, ağaçlar da hemen büyüyordu, insanlar da daha hızlı hareket ediyorlardı, şehirler, köyler daha çabuk kuruluyor daha çabuk büyüyor ve mahv oluyorlardı. Ama o zaman aşağıdan yukarı doğru kazma gibi havayı ikiye bölen bu dağa doğru başını kaldırıp bakıyordun ve o an insana öyle geliyordu ki her şey gökyüzündeki bulutlar, dağın etrafında dönen güneş, ay, bu garip yıldızlar tembellik içinde son derece sakin ve laubali bir durgunluk içindedirler.

...Her şey dünkü gibi olabilirdi, bu defa olmadı. Zevs sabah sabah aklına ne geldiyse yine kapris yaptı, şimşekleri Olimp Dağı'ndan Ellada'nın başının üstünde sağa sola fırlattı. Ona bakıp kardeşi Poseydon da (Zevs Yunanistan'ın baş tanrısıydı; Poseydon, onun kardeşi ise deniz tanrısıydı) denizin derinliğinden suyun yüzüne çıktı, harekete geçip hırçın dalgaların üzerine ince ince dokunan sakin sabah meltemini üfürüp üfürüp ortada hiçbir şey yokken muhteşem bir fırtına yarattı.

Bir anın içinde nerdeyse gök yere, yer göke karıştı. Gökyüzünde kara bulutlar ak bulutları önlerine katıp kovdukça kovdular. Gökle yerin arasında nisan yağmurları kapkara sudan engel oluşturdular. Peki bana ne oluyor, Zevs'in sesine ses vermek lazımdı diye düşünüp rüzgarlar tanrısı Borey çayları, pınarları yerinden oynattı, şaha kaldırdı. Kasırğa kalın meşe ağaçlarını birbiriyle öpüştürdü. Dağın aşağısında ise insanlar korkudan nerdeyse evlerinin tabanındaki toprağı biraz daha derin kazıp yerin dibinde saklanmak istediler. Kahinler hemen Zevs'e ve Poseydon'a kurbanlar kesip adaklar vermeye başladılar. Bilinmezdi Şimşek oynatanın (Zevs'in) şımarıklığı daha ne kadar sürecek. Aslında, onun bugünkü hareketinin bir sebebi ve anlamı yoktu, aşağıdakilerden biri onu öfkeli edenecek hiçbir şey yapmamıştı. Şımarıklık olmasına basbayağı şımarıklıktı. Zevs parmaklarının ucundan Olimp'ten yokuş aşağı nişan alıp nişan aldığı şimşeklerin kulak delen ağır sesinden hemen kendisi de doydular, aşağıdakilerin telaşını gözünün önüne getirip gizlice güldü, "bugünlük yeterdi, bırak unutmalarını ki, onların başına daha neler gelebilir" düşündü (Tanrılar kainatta çok olduğunda kainatın problemleri de çok olur).

Herkesten önce Hera, Zevs'in eşi (o; aile, nikah, yöneticilik tanrıçasıydı) yalvardı:

- Bu nasıl hengameydi?! Hiç düşünüyor musun? Ama her şeyin bir zamanı var. Unuttun mu, bugün düğün gecesiydi.

- Düğün gecesini mi???

- Peley'i, Fetidan'ı unuttun mu?

Aslında, unutmamıştı. Şimdi, sadece bunu itiraf etmek istemiyordu.

Çok geçmedi, Poseydon göründü. O, sanki Zevs'in bu sabahki şımarık oyununun böylesine çabuk bitmesinden memnun değildi. Hera'ya bakıp anladı ki onun bu işte parmağı var. "Yine bu kadınlar" diye içinden Hera'yı kötülese de bir söz etmedi. Zevs ona şeytanca göz kırptı:

- Bu gece düğünmüş. Sen ise...

- Ben ise?..

- Elbette, sen! Bu ne biçim oyundu?! Bütün Ellada'yı (Eski Yunanistan'ı) kattın birbirine... Şimşek oynatan yarı şaka, yarı ciddi bir halde bu sabahki hengamede Poseydon'u suçlamaya çalıştı.

- Ne oluyorsa beni suçluyorsun, bırak ben olayım. Poseydon hükümdar kardeşinin bu zaman zaman meydana gelen şımarıklığını da her zaman olduğu gibi samimi bir gönül rahatlığı ile kabul etti.

- İyi ki, geldin. -Keyfi yerine gelen Zevs Poseydon'u Hera'ya doğru itekledi.- Kulak ver ve dinle! Ben diyorum ki bu düğüne herkesin katılması gerekir. Hera ise itiraz ediyor; hayır diyor, onu davet etmeyelim. Sen ne diyorsun?

- Kimi? Kimden söz ediyorsunuz? Poseydon elindeki üç boynuzlu mızrağını yavaşça bir kenara koyup merakla sordu:

- Erida! Erida'yı diyor! Hera gözlerini Zevs'ten ayırmayarak Poseydon'a cevap verdi.

- Bak gördün mü güya onun düğünde anlaşmazlık çıkarabileceğini söylüyor (Erida nifak tanrıçasıydı). Sence cesaret edebilir mi? Baş tanrı Zevs bütün muhteşem görkemi, azameti ile kardeşi Poseydon'a doğru döndü. Bir anda onun bütün bedeni, bütün hücreleri iyice gerildi. Damarları, kocaman çaylar gibi oldu; kemikleri dağlara, tepelere, tüylü derisi ise buğday arazilerine benzedi. Zevs sonsuz güç ve sonu olmayan enerji toplamından ibaretti. Poseydon şaşırmişti, damarlarındaki kanın donmaya başladığını hissetti. Denizlere hükmetmek şimşeklere hükmetmekten kat kat kolaymış.

- Cesaret edemez! Hiçbir zaman! Zevs'in azametine hayran kalan Poseydon samimiyetle nifak tanrıçası Erida'nın buna cesaret edeceğine inanmadı.

- Eder! Hera aşk dolu gözlerini hiçbir zaman Zevs'in muhteşem bedeninden alamıyordu; ama sert cevabı yine de Poseydon'a doğru seslendi.

- Böyle ise Hera gerçeği söylüyor, bırak Erida bu düğüne katılmasın! Poseydon hemen kolayca Hera'nın tarafına geçti.

- Eh, sen de ne çabuk kadının sözüne uydun... -Zevs Poseydon'un Hera'ya böyle "yaltaklık etmesinden", aslında, gizli bir memnunluk duydu; ama bunu belli etmek istemedi.- İyi. O zaman bırak sizin dediğiniz gibi olsun. -Böylece, Zevs Hera'nın

söylediğine kendisinin değil, kardeşi Poseydon'un taraf çıkmasından memnun kalarak son kararını verdi.- Benim kararım şöyledir: Bırak Erida bu düğüne katılmasın!

Sonra Zevs Hera'ya baktı:

- Senin dediğin oldu, memnun oldun mu?

Zevs'in kararından memnun kalan Hera'nın gözleri güldü.

Kentavr Hiron'un mağarasında. Peley ile Fetidan'ın düğün meclisi. Mağara etrafında kalbinde intikam hissiyle dolaşan nifak tanrıçası Erida. Elma ve elmanın kabuğundaki yazı: "Güzellerin güzeline!".

Tanrılar müzakere edip karara vardılar ki Peley ile Fetidan'ın düğün meclisi kentavr (başı insan, bedeni at olan efsanevi mahluk) Hiron'un geniş mağarasında kurulsun. "Büyük memnuniyetle kabul ediyorum diyen Hiron mağarayı düzenlemek için kaç gün, kaç gece uğraştı, çalıştı. Tanrılar ziyafete toplandığı zaman mağarada her taraf, her köşe bucak düzen içinde neredeyse ışık saçıyordu.

Zevs elini eline vurup etrafa üstünkörü baktı, memnun kaldı. Yukarı tarafa geçip oturdu. Hera onun sağ tarafında, Poseydon ise sol tarafında oturdu. Sonra Hera'nın yanında bilgelik tanrıçası Afina, Poseydon'un yanında ise güzellik tanrıçası Afrodit yer aldı. Apollon (sanat ve yaratıcılık tanrısı), Ares (muharebe tanrısı), Hefest (demircilik tanrısı), Hermes (sevgi tanrısı), başka tanrılar ve tanrıçalar gürültüyle kendilerine yer bulmaya başladılar. Nihayet, bütün tanrılar büyük ve ihtişamlı ziyafet masasının etrafında oturmuş oldu. Masanın aşağı köşesindeki yerler Peley ve Fetida için ayrılmıştı. Tanrılar toplandıktan sonra onlar da yerlerini aldılar. Böylece, düğün meclisi başladı.

Ziyafet çok neşeli geçiyordu. Tanrıların, özellikle de dağ çayları gibi coşup taşan Zevs'in kahkahasından nerdeyse kulak sağırlaşıyordu. Herkes en ilginç bulduğu hadiseyi ayrı bir zevk ile Zevs için anlatıyordu. Çoğu zaman bu hadise yeryüzünde yaşayan sıradan insanların ahmak ve safça davranışları ile ilgili oluyordu. Bazen de tanrıların kendi aralarındaki anlaşmazlıklar hem Zevs ve Poseydon'u hem de Hera'yı ve Afrodit'i eğlendiriyordu. Gittikçe konuşulanı kulak duymamaya başladı. Şunu da söylemek gerekir ki hadiseler artık tekrarlanıyordu. Bütün bunlar ise düğün meclisinin her zamanki doğal

haline uygun düşmüş oluyordu. Bu gece tanrılar hem kendilerinden hem de baş tanrı Zevs'ten hayli memnundular. Birbirileri ile münakaşa etmeden geçen meclisler Olimp'in (tanrıların yaşadığı kazmaya benzeyen dağın) ölümsüz sakinleri arasında çok da sık sık yaşanmıyordu. Ve bütün görünmeyen ve uçsuz bucaksız gelecek (!) için şüphesiz bu meclisin özel bir etkide bulunacağına inanmak çok zordu.

Düğüne sadece nifak tanrıçası Erida davet edilmemişti. Ondan başka bütün ölümsüzler burdaydılar. Hera'nın ısrarı ile diğer tanrılar da böyle bir günde Erida'dan uzak durmayı gelip Zevs'ten rica ettiler, Zevs de onların isteğini reddetmedi. Zevs iyi biliyordu ki ara sıra tanrılara nifaksız, münakaşasız geçen bir gece de gerekiyor ve bir gece tanrılar tarafından ona; baş tanrı Zevs'e, kayıtsız şartsız gösterilen itaatin canını, mayasını sadece biraz daha güçlendiriyor.

Böylece, Erida'yı düğüne çağırmadılar.

Ve şimdi ağaçların arasından Hiron'un mağarasına göz dikip mağarayı haset ve nefretli bakışları ile neredeyse delen Erida böyle bir hakarettten sonra kendisine asla yer bulamıyordu. Kıskançlık, kin, alçaklık onun kalbine hâkim olmuştu. Gözleri parıl parıl parlıyor, dudakları kendi kendine bir şey fısıldıyor, aklında hızla düşünce düşünceyi kovuyordu. Artık kaçınıcı defa Hiron'un mağarasından göklere yükselen kahkaha seslerinin gürültüsü içinde Erida mağaranın etrafında gizli gizli geziniyor; ziyafette karışıklık çıkarmak için çareler arıyordu. Öfkesini kusmak için o her şeye hazır. Bir hayli düşündü ve ... Nihayet! Erida'nın aklına çok sinsi ve hatta buna akıllıca da denilebilirdi, bir fikir geldi. "Buldu!" diye kederi bir anda sevince dönen Erida en korkunç fırtınadan da hızla uçan bir kuş olup Hesperitlerin uzak bahçesine doğru uçtu. Kırmızı elma! Ona kırmızı elma lazımdı. Bir tane. Bir tane kırmızı elma! Erida bu elma ile ne yapacağını iyi biliyordu. Kızıl elma ancak bugünkü düğün ziyafetinde tatsızlık çıkaracak, hem de onu uzak uzak hadiselerin tuhaf, akla gelmeyen dolambaçlarına düşürecek. "Siz benim intikamımın acısını tadıp beni daha hayli vakit hatırlayacaksınız!". Hesperitler bahçesinden elmayı toplarken Erida keyifle böyle düşündü.

Nifak tanrıçası az sonra elinde kırmızı elma yine Hiron'un mağarasının karşısında peyda oldu. Burada yetişen defne ağacının ufakça bir dalını koparıp bıçak gibi sivri bir

kalem yaptı. Elmanın güzel yüzüne şu sözleri yazdı: “Güzellerin güzeline ulaşacak!”. Yazdığını şeytanca süzdü ve gülümsedi.

...Tanrıların başı muharabe tanrısı Ares’in büyük hevesle anlattığı korkunç bir savaşın kırıntılarına öyle karışmıştı ki hiç biri bu güzel ve kendi içinden etrafa ışık saçan kırmızı elmanın masanın en başına; Zevs’in ve etrafındaki tanrıçaların karşısına nasıl gelip düştüğünden haberi olmadı. Elma ise artık Hera, Afina ve Afrodit’in tam önünde onların her birini imrendirircesine sanki “gel gel” diyordu ve saf Poseydon elmayı görüp onu dikkatle süzdükten sonra gözlerini kıstı ve “Güzellerin güzeline ulaşacak!” sözlerini öyle yüksekte okudu ki ilginç bir muharebeden konu açan Ares de onun sözünü sık sık keserek kavga çıkararak diğer tanrılar da birden sustular. Ortalığa telaşlı bir sessizlik çöktü. Poseydon ise yavaşça kendi dediğini (aslında, buna artık ihtiyaç yoktu) bir daha tekrar etti:

- Güzellerin... güzeline... ulaşacak...

- Yani, kime? Zevs de artık elmayı görmüş ve Poseydon’un sözlerini işitmişti. Sorusu ile aklına geleni o an dile de getirdi ve hemen “yanlış yaptım” diye düşünerek pişmanlıkla önce Hera’ya baktı; sonra manalı manalı Afina’yı süzdü, sonunda ise hiçbir şeye anlam veremeyerek Afrodit’e baktı.

Yine ortalığa o tuhaf sükut gelip çöktü. Zevs’in sorusuna tanrılardan hiçbiri cesaret edip cevap vermedi. Bir müddet sonra sessizliği Hera bozdu:

- Güzellerin güzeline, yani, bana! Anlaşılan beni kastediyorlar!

- Seni mi? -Afrodit’in samimi şaşkınlığının haddi hesabı yoktu.- Seni mi? Peki ben o zaman kimim sence? Güzellik tanrıçası değil miyim ben? Unuttun mu? Elbette, elma benimdir.

- Hayır, elma bana verilecek. -Afina’nın bu yersiz tartışmaya katılacağını sanki tanrılardan hiçbiri beklemiyordu (onun güzelliği hiçbir zaman dikkati çekmemişti).- Evet, bana verilecek. Çünkü Hera ve Afrodit hiçbir zaman önce düşünüp sonra konuşmuyorlar. Ben ise önce düşünüyorum, sonra konuşuyorum. Farkı anlıyor musunuz? Benim fikrimce, en güzel tanrıça benim.

- Sen mi? Ciddi misin?

- Evet benim. Yoksa Hera artık bütün tanrıçaların adına konuşabileceğini mi sanıyor?!

- Bunlar, acaba, neyin tartışmasını yapıyorlar? Ben sussam iyi olacak. -Afrodit hiç kimseye, ama aslında hepsine hitap ederek yapmacık bir tebessüm içinde şehvetli dudaklarını büktü. -Ben kimim ki?!- Sonra birden tebessümü yüzünden kaybordu ve o öfkeli bir sesle Zevs'e baba, sen görüyor musun? diye sordu.

Zevs'in (Zevs Afrodit'in babasıydı, ama Afrodit'in annesi Hera değildi) tebessümü kaybordu, duymamazlıktan gelmeye çalıştı. Haksızlığa katlanamayan güzellik tanrıçası ise sorusunda ısrarlıydı:

- Baba! Niye konuşmuyorsun? Söyle! Ben kimim? Ben güzellik tanrıçası mıyım, yoksa değil miyim?!

- Sus! Hera iyice öfkeleni.

- Hayır, nedenmiş? -Afina (o da Zevs'in bir diğer kızıydı, o da Zevs'in aklından geçmişti) fırsattan istifade ederek bu tanrıçaların her ikisini birbiriyle kavgaya tutuşturmak istedi.- Bu hanım güzellik tanrıçası değildi de peki kimdi?

- Sen de sus! Elma benimdir, dedim! Hera'nın gürültülü sesi mağaradan dışarı yol alıp dört bir tarafı korkunç bir şekilde titretti.

Erida bu sesi ve bu sesle birlikte doğan muhteşem öfkeyi işitip saklandığı yerde sessizce nefes "aldı" oldu diye düşünüp arkasına bakmadan karanlığın derinliğine çekilerek havada kaybordu: "Biz intikamımızı aldık!".

Mağaranın içinde ise tartışmalar gittikçe şiddetleniyor, daha da büyüyordu. Ne Zevs ne de diğer tanrılar birbirleriyle didişen üç tanrıçayı sakinleştirmenin yolunu bir türlü bulamıyorlardı.

- Elma bana verilmelidir! Benim güzellik tanrıçası! Afrodit kendinden emin ve nazlı nazlı sağa sola başını çevirip durdu, sanki muhteşem güzelliğini bir daha etrafa gösterdi. Onun hasretiyle deliye dönen genç tanrılar, özellikle de Hefest, hissediliyordu ki

onu desteklemek istiyor; ama Hera'nın korkusundan bu, sözde değil, gözde ve daha çok yürekte böyleydi. Yani, "ben seninleyim".

- Hayır, elma bana sesleniyor! Afina akıllı ve dikkatli gözleriyle etrafını deneyen bakışla seyredip kendine ciddi ciddi ortak aradı. O an başka tanrılar bakışlarını Afina'dan kaçırmaya çalışıyorlardı. Yalnız Apollon ona çok gizli şekilde başı ile hafifçe "evet" işareti verdi, demek istedi ki "ben seninleyim".

- Elma yalnız ve yalnız benim olmalıdır! Hera'nın sözleri ise artık kesin hüküm gibiydi ve böyle derken o, gözlerini kırpmadan cesaretle Zevs'in tam gözlerinin içindeki dipsiz derinliğe bakıyordu.

- Durun! Yeter! -Nihayet, Şimşek oynatan da (Zevs de!) sesini yükseltti. Dağlar, dereler sanki bunu bekliyordu, gürüldedi, titredi, bir anda ışık her tarafı kapladı. Mağaradakiler anladı ki Zevs artık bu uzayıp giden tartışmadan bunalıp nihayet bir kerara varmıştır.- Yeter! Ben bu tartımayı şöyle bitirme kararına vardım. Bu tartışmayı tanrılar çözmeyecek!!

Yeterince öfkelenen Zevs derin bir nefes alıp etrafa göz gezdirdi. Sessizliğin kendisi de onun kulağına gizlice fısıldadı: "doğru karardır". Bütün diğer tanrılar ise rahat bir nefes aldılar. (Hatta Olmpliler için de ara bulucu olmak arzu edilmeyen bir cezaydı).

- Tanrılar bu sorunu çözemez! - Zevs etrafındaki tanrılarının ruhi durumunu hissetmiş olduğundan rahat rahat sözüne devam etti.- Bunu yapsa yapsa insanoğlu yapacak. O kararında daha tarafsız olur. Yani... daha ciddi olur.

- Doğrudur!

- Elbette, bu her zamanki hakikattir!..

- Peki kim? Kim bunu yapacak?

- Acaba kime böyle bir görevi vermek için güvenilebilir?

- Ciddi ve tarafsız... Doğru karardır!

Tanrılar düşündüler. Baş tanrı Zevs de düşüncelere dalmıştı. Bir müddet böyle sessizlik içinde zaman geçti. Cevap ise yine Zevs'ten geldi. Onun yüzü aydınlandı, gözleri güldü ve Zevs yüzünü Apollon'a çevirdi:

- Apollon! Sen biraz önce sevdiğin Troya padişahı Priam'ın küçük oğlu Paris'ten bahsediyordun. Dedin ki şimdi şehzade olsa da baba evine döndükten sonra yine de önceki işi ile koyun otlatmakla meşguldür.

- Evet, yüce Zevs, Paris bugün de çobanlık yapıyor.

- Güzel!!! Ben kararımı verdim. Bu sorunu Paris halledecek. Elmaları üç tanrıçadan birine; en layık olana bırak Paris versin!

...Düğün gece geç saatlere kadar devam etmiş; ama vaktinden önce böyle huzursuz ve endişeli bir şekilde bitti ve tanrılar hepsi içlerinden Erida'ya söve söve (çünkü bu tartışmayı, bu anlaşmazlığı çıkarmanın yalnız Erida olduğunu artık onlar anlamışlardı), içlerinden yarı şaka, yarı ciddiyetle Paris'in haline acıyarak yavaş yavaş Olimp'e doğru yüzünü çevirip konuşmaya başladılar. Sonuncu misafiri uğurlayıp -bu ise Ares'ti- kentavr Hiron ziyafet boyunca tanrıların huzurunda gıkını bile çıkarmadan utana utana bir köşede oturup unutulmuş Peley ile Fetida'ya dönüp şöyle dedi:

- Siz biliyorsunuz ki benim adıma bilge Hiron diyorlar. Bu gece burda olanlar sizin düğününüzden sonra nasıl gelişecekse, onun artık mahzun yüzünü gösterdi. Stiks Çayı'nın karanlık sularına and olsun ki ne olacaksa, nasıl olacaksa, onun esası bu gece belirlendi. Bunu size ben, yaşlı kentavr Hiron, söylüyorum.

İlion Kalesi'nin etrafında koyun otlatan Paris. Üç tanrıçanın vaadi ve Paris'in seçimi.

Troya'nın (Küçük Asya'da yer alan, şimdi ise izi tozu bile kalmayan şehir) altıncı padişahı yaşlı Priam'ın oğlu ve Apollon'un sevdiği Paris uzun yılların hasretinden sonra (tarihten önceki devir için şayet yılları sıralamak mümkünse de bu ise mümkün değil! ailesine yeni kavuşmuştu. Daha Paris küçükken onun Troya'ya güya bedbahtlık getireceğini söyleyenler babası Priam'ı ve annesi Gekuben'i buna inandırabilmişler. O zaman Priam küçük evladını yüksek kaleden aşağı fırlatarak bu şekilde öldürmek ister. Paris şans eseri sağ kalır, onu çobanlar bulup kendi evlatları gibi bakarlar. Priam uzun yıllar merhametsiz davranışının üzücü pişmanlığını yaşar ve nihayet tanrılar bir gün onu sevindirirler. Paris artık büyümüş yetişkin bir genç gibi Priam ve annesi tarafından bulunup tanınır ve şah ailesine verilir. Şimdi o, artık yaşlanmış Priam'ın şehzade Hektor'dan sonra en büyük ümididir. Evet, yalnız Hektor'dan sonra elbetteki Hektor'dan sonra. Çünkü hem

Troya halkı, hem saray ahalisi kahraman Hektor'un akıllı, becerikli, cesur ve güçlü olduğu için ona son derece bağlıdırlar. Paris bunu artık iyi biliyor. Paris şunu da iyi biliyor ki o, daima ikinci olacak, o, yalnız ikincidir. Moyralar; bu talih yazan tanrılar onun talihine yalnız ikinci olmayı yazmışlar. Ve bunu artık hiçbir zaman, hiçbir şekilde değiştirmek mümkün değil. Hektor, hakikaten, asıl kahraman ve asıl devlet yöneticisidir. Paris'e ise saraya döndükten sonra içindeki hisler hiçbir şekilde huzur vermiyor, kulağına "sen, sen, yalnız sen Troya'ya layık yönetici, layık padişahsın" diye ardı arkası kesilmeyen korkunç fısıltılar geliyordu.

O gün sabah erkenden sevdiği işinden (koyun otlatmaktan) asla vazgeçemeyen Paris İlion Kalesi'nden şah ailesine ait koyun sürüsünü çıkarıp ormana doğru (oralar tamamen çimenlikti) otlatmaya götürdü. Bir taşın üstünde oturup Paris derin düşüncelere daldı ve koyunlar onun dört yanında dolaşp aheste aheste otlamaya başladı. Biraz geçti. Birden Paris'in oturduğu yerden biraz uzakta (orada ise defne ağaçlarının yeşerdiği küçük bir orman vardı) ormandan üç uzun boylu kadın çıkıp yavaş yavaş doğru Paris'e doğru ilerlemeye başladı.

Paris başını kaldırıp artık ona yaklaşmakta olan bu üç kadını dikkatle süzdü, onları tanımaya çalıştı. Tanıyamadı. Ama nasıl olduysa bir güç onu ayağa kalkmaya mecbur bıraktı. Bu kadınlar ayaklarını yere basıp yürümüyorlardı, onlar nerdeyse yere hiç dokunmuyorlardı. Bu kadınlar bütün vücutları ile etrafa ışık saçıyor, güzel yürüyüşleri ile düzensiz, özensiz, daha yeni yerleşen dünya ahenginin içinden çıkıp ayrılıyorlardı. Bunu gören Paris anladı ki karşısındaki bu üç kadın sıradan kadınlar değil, onlar tanrıçalardır. Ama Paris gözlerinin kamaşmasından çekindiği için onların yüzüne bakıp her birini ayrı ayrı tanımaya çaba göstermedi. Paris böylece ayağa kalkmış ve başını aşağı eğmiş şekilde, itaat ve marifetle önlerinde eğilmiş boyu ile bu tanrıçaları karşıladı. Böyle bir duruş ayrıca saygın bir selama eş değerdi.

Tanrıçalar Paris'e iki adım mesafede durdular.

- Paris görüyorum ki sen karşında duranların kim olduğunu ve nereden geldiğini artık biliyorsun. Tanrıçalardan biri onun bu itaatkar davranışını değerlendirerek ona böyle dedi.

Paris yine de başını kaldırmaya cesaret etmeden son derece yüksek alçak gönüllülükle cevap verdi:

- Evet, biliyorum, siz Olimp'in sakinlerisiniz.
- Öyledir. İkinci tanrıça tasdik etti. Onun sesi Paris'e gerçek fülüt sesini hatırlattı.

Koyunlar otlakta sakince durmuş, tanrıçalar buraya geldikten sonra tam bir hereketsizliğe tutulmuşlardı. Havada azıcık bir meltem de esmiyordu, gökyüzünden geçip giden bulutlar durup sabırsızlıkla nefes alarak bu görüşmenin nasıl biteceğini merak ediyorlardı..

- Sen bilmelisin ki biz yalnız bize lazım olduğunda kendimizi siz insanoğullarına gösteririz. Sen ise... sen bize bakabilirsin, diye birinci konuşan tanrıça lütufkarlıkla izin verdi.

- Ben bunu biliyorum. Çok sağ olun. - Paris usulca cevap verdi, ama başını yine yukarı kaldırmadı.

Sesi ile fülütü hatırlatan diğer tanrıça daha sabırsızdı. O çabuçak asıl meseleye geçmek istedi:

- Gelin meseleyi fazla uzatmayalım. Niçin geldiğimizi ona anlatalım. Paris biz buraya Zevs'in talimatı üzerine geldik.

Henüz tanrıçaları dikkatle incelemeye cesaret edemeyen Paris damarındaki kanının donduğunu hissetti. "Ben ne günah işlemişim?" diyerek hafızasını alt üst etti, çok düşündü taşındı; ama aklına doğru dürüst bir şey gelmedi.

- Senin suçun yoktur ...henüz yoktur. Paris artık başını kaldır ve bizim her birimize ayrı ayrı bak. Dikkatli ol. -Bunu diyen Hera'ydı- Ben Hera'yım.

Paris usulca başını kaldırdı ve Hera'ya başını önüne eğip derin bir selam verdikten sonra diğer iki tanrıçayı da edeple ayrı ayrı inceledi; onların nur saçan, muhteşem varlığından şevke gelerek içinden "bravo" dedi. Dili ise:

- Siz çok lütufkarsınız, sözlerini söyledi.

- Elmayı ona göster. -Afina Hera'ya emir verdi.- Ne yapması gerektiğini anlat. Ben ise Afina'yım. İlk defa ağzını açan Afina Paris'i çok büyük dikkatle ve ona öyle geldi ki biraz da ciddiyetle süzdü.

- Paris, gel beni de tanı. Ben de Afrodit'im. Sesi ile fülütü hatırlatan tanrıça Paris'in yüzüne sıcak bir tebessüm gönderdi. Paris'in yanakları al al oldu.

Hera diğer tanrıçalarla bakıştı ve karara vardı ki Paris'e meselenin özünü anlatma vakti geldi:

- Paris, bana dikkatle kulak ver. Karşısında üç tanrıça vardır. Ben Hera'yım, bu Afina'dır, bu ise Afrodit'tir. Bu elmayı görüyor musun? Hera'nın elinde birden bir elma göründü. Paris hayatı boyunca bu güzellikte elma görmemişti.

- Bu elmayı görüyorsun, değil mi? Hera sorusuna tekrar etti.

- Elmanın üstündeki yazıyı oku! Afina Paris'e dedi.

- En güzele verilecek... Afrodit orada yazılanı Paris'in yerine dile getirdi.

Ama Paris Afrodit'in dediği ile yetinmedi, bu güzel tanrıçaya gizli bir hayranlıkla baka baka elmayı ona uzatmış Hera'nın önünde eğilerek saygıyla kabul edip üstündeki yazıya yüksek sesle kendisi bir daha okudu:

- Güzeller güzeline verilecek!

- Gördün mü? Afrodit'in gözleri yine şımarık bir tebessüm içinde süzülür.

Hera ise ciddiyetinden vazgeçmedi:

- Paris, biz üç tanrıçanın tartışmasına sen son vermeli ve elmayı bizlerden birine sen vermelisin.

- Kimi en güzel olarak düşünüyorsan, ona. Hatta Afina da burada sesine gizli bir sıcaklık kattı.

- Ben? Niye ben? Paris hayretle sordu.

- Zevs böyle istedi. Afina cevap verdi.

- Evet, Zevs'in iradesi isteği böyledir. Hera Afina'nın dediğini tasdik etti.

- Ben... ama ben bilmiyorum, sizlerden hanginiz daha güzelsiniz?! Siz üçünüz de gerçek güzellik timsalisiniz. Paris yine de büyük bir saygıyla ve sessizce (aslında, hilekarlıkla) tanrıçalara böyle dedi. İçinden ise acı acı düşündü: "Birine elmayı verince biri bana kol kanat gelecek diğer ikisi ise bana ömür boyu düşman olacak". Paris içinden

geçirdi: “Hile ile de olsa bu hakemlik vazifesinden bir şekilde kurtulsam. Kurtulabilirsem Zevs’e üç koyun kurban keseceğim.”.

- Evet, sen hakemsin. Ve sen bundan kurtulamazsın. Boşuna kendini yorma ve boşuna Zevs’e vaadler verme. Bizi buraya Zevs gönderdi. Hera Paris’İN içinden geçenleri hemen duydu.

“Zevs mi? O zaman ne yapam gerekiyor?! Öyleyse ben bu Allah’ın belası elmayı kime vereyim? Seçimimi nasıl yapayım ki güçlkle kavuştuğum saraydan beni bir daha kovmasınlar?! Ne yapayım, nasıl yapayım?”. Hera’nın sözlerinden sonra eli kolu uyuşan Paris’in aklında hızla bu fikirler gelip turna katarı gibi geçti.

- İstersen, biz sana yardım edebiliriz... Hera yine diğer tanrıçalarla bakışarak şirin bir dille Paris’in yardımına koşmak istedi.

- Nasıl? Hâlâ şaşkın olan Paris’in sesi ümitsiz ve çaresizdi.

Bu defa Afina Paris’e soru sordu:

- Sen kendi seçimini yapabilir misin, yoksa?..

Çaresiz Paris yeniden dikkatle tanrıçaları bir bir süzüp gözden geçirdi. “Ben bunların hangisine vereyim elmayı? Üçü de güzellerin güzeliydi. Hepsinin güzelliği, kabiliyeti... Hera... kimde böyle şahane, etkileyici bakış var? Hiç kimsede! Peki Afina? boya bak, endama bak... Gerçek amazondur. Hele bunun aklı... Afrodit... ağzı, burnu, gözleri şehvet dolu, ihtiras dolu, ah... Ben ne edeyim, nasıl edeyim?..”

Bu düşüncelerden sonra Paris ciddiyetle tanrıçalara şöyle cevap verdi:

- Yok, ben kendim seçim yapmakta zorlanıyorum.

- O zaman... Hera derin bir nefes alıp dikkatli gözlerini Paris’in yüzüne dikti. O zaman biz her birimiz sana en kıymetli bir hediye vermeye hazırız. Onlardan birini kabul et ve elmayı o hediyenin karşılığı olarak birimize ver!

Paris “sihirli” hediye sözünü işittiği gibi keyfi yerine geldi, gözleri kısıldı, artık sadece kulakları ile değil, gerilen bütün vücudu ile de tanrıçaları dinlemeye hazırlandı. “Buyurun...”

Söze ilk bilge Afina başladı:

- Dinle beni Paris. Sen eğer elmayı bana vermiş olsan... Afina konuşmasına hususi bir ihtişam vermeye çalıştı, o zaman ben... Ben seni dünyanın en bilge adamı yaparım!

“Kentavr Hiron’dan daha mı bilge?” Paris Afina’ya saygıyla eğildi. Sonra soru dolu gözlerini Hera’nın yüzüne dikti, “Peki sen?..”.

- Eğer elmayı bana verirsen ,hilekar Hera ciddiyetle ve ağır ağır konuşmaya başladı, eğer en güzel tanrıça olarak beni seçmiş olsan o zaman ben Hera seni bütün Asya’ya hükümdar yaparım.

“Yani, Troya’ya?!” Paris buna inanmak bile istemedi; ama kalbi yerinden çıkacak gibi oldu gözlerini aynı yere dikip hürmetle Hera’ya da eğildi, sonra aşağıdan yukarı, yukarıdan aşağı derin bir hayranlık ve sevinçle üçüncü tanrıçayı, güzellik ve sevgi tanrıçası Afrodit’i süzmeye başladı.

Bütün vücudundan şehvet akan Afrodit ise Paris’e nazlana nazlana böyle dedi:

- Dinle beni, Paris. İyi dinle beni ve iyi düşün. Sen aramızdan seçtiğin en güzele verilecek bu elmayı bana verirsen ben seni... ben seni, evet ben seni dünyanın en güzel kadınına kavuştururum.

“En güzel kadın yani, güzel Yelena! Ellada’da, bütün Asya’da ondan güzel kim var ki?..”.

Tanrıçalar sustu. Bu zaman bütün etraf da sükuta gark oldu. Sanki, sadece tanrıçalar değil; bütün dünya Paris’in kararını beklemeye başladı. Paris ise cevap vermek için hiç de acele etmiyordu; elindeki bu güzel kızıl elmanın bir o yüzünü bir bu yüzünü ışığa tutuyor dikkatle inceliyor kaşlarını çatıp çok ciddi bir şekilde düşünüyordu. Nihayet Paris karara vardı. Sabırsızlıkla ondan cevap bekleyen tanrıçaları bir daha ayrı ayrı

inceledi. “Nihayet, nihayet, arzuma ulaştım!” Yıllar boyu uykusuz geceler geçirip bu konuda düşünmemiş miydi?! Şimdi arzusunun gerçekleşmesine sadece bir adım kalıyordu. Sonuncu adım. “Elbette, elbette, sen! Sen! Güzeller güzeli, elbetteki, sensin!.. Paris tanrıçalardan birinin önüne geçip diz çöktü ve sessizce başını önüne eğip elmayı saygıyla ona uzattı.

Tanrıçanın gözlerinin içi güldü. Sevinci ve gururu sonsuz oldu. Diğer tanrıçalar ise içlerini çekip “ah”... diyerek öfkeyle sustular, güzel yüzlerinin rengi kapkara kesildi.

- Ben seni sabah arayıp bulacağım! Hera gözden kaybolmadan önce sevinç ve minnettarlıkla Paris’e bu sözleri dedi ve diğer tanrıçalara gururlu bir bakış atıp elindeki elmayı yükseğe, en yükseğe göklere kaldırdı. Sanki, onu kocası Baş tanrı Zevs’e göstermek istiyordu. Evet, elmanın sahibi Hera olmuştu; Paris elmayı, elbetteki Hera’ya vermişti. Ancak ve ancak Hera’ya! Asya, yani Troya üzerinde hükümdarlık! Bu artık şirin, ulaşılmayan bir hayal değil; bir hakikatti ve tarih boyunca ileri sürülen sonraki bütün başka yorumlar anlamsızdır.

Üç tanrıça (biri memnun, ikisi perişan) Paris’ten ayrılıp defne ormanına doğru yine ayakları neredeyse yere değmeden uzaklaşarak havada eriyip bir bir yok olmaya başladılar. Paris’in kalbi yaklaşan hakimiyetin tadını o anda hissedip heyecanla attı.

Koyun sürüsü yeniden hareketlendi, kuzular meleşti ve itişe itişe Paris’in dört bir yanını sarmaya başladılar. Bulutlar gökyüzünde yine kendi yollarına devam ettiler.

Sabah! Sabah Hera Paris’i kesinlikle arayıp bulacaktı. Sabah yaşlı Priam kayıkçı Haron’un kayığına binip Stiks Çayı’nı geçecek, çayın ortasına varırken bütün hafızasını yitirecek, dünyada meydana gelen ne varsa, onun talihini hayatı boyunca yol gösteren ne varsa, her şeyi unutacak ve ölüm tanrısı Aid’in saltanatına ayak basacaktı. Kahraman Hektor vaktiyle Promete’nin zincire vurulduğu Kaf Dağı’na kaçıp canını ölümden zorla kurtaracaktı, Paris ise arzusuna Troya’ya hükümdar olma arzusuna nihayet ki ulaşacaktı.

Patriarh’ın anlattığı Molla Güleli’nin hikâyesi burada bitiyor. Yine deniz kenarı, yine aynı yer.

Patriarh son sözlerini söyleyip sustu ve derinden nefes aldı “ah...” dedi. Sesinden biraz yorulduğu hissediliyordu. Sadece iri ve tüylü kulakları ile değil, neredeyse bütün vücudu ile onu dinleyen ve meraktan gıkını çıkarmaya bile çekinen F.K.nin yüzüne yorgun bir çocuk samimiyetiyle bakarak sordu:

- Anlatabildim mi?..

Konuşa konuşa yorulan Patriarh sohbetini bitirdiği zaman denizden yavaş yavaş esmeye başlayan meltem artık iyice rüzgara (hafif yıldız yeline) dönmüştü. Denizin ortasında birbirinin ardınca beyaz renge bürünen ve birbirinin üstüne çıkan dalgaların sayısı hayli artmıştı. Yıldız yeli serinlik getiriyordu. Bu şehirde yaz öncesi hiç böyle sıcaklar görülmemişti, halk çok sıkıntı çekiyordu. Şimdi birden bire, yıldız yelinin beklenmeden çıkması ve ak dalgaların üstünde yüzü şehre doğru dönük galip bir edayla yüzmesi hiç olmazsa kısa (belki de uzun) süreliğine insanlara serinlik vaad ediyordu. Patriarh yüzünü memnuniyetle rüzgara tutup serinliği bütün yüz çizgileri, bütün vücudu ile (saçları neredeyse dans ediyordu) kabul etmeye hazırlandı. “Borey, Borey, bu sen misin?”. Onun yorgunluğu yıldız yelinin ilk hamlesi ile uçup nereye gitti. F.K.ye öyle geldi ki deminki sohbetin ayrı ayrı sözleri de önce melteme, sonra rüzgara karıştı, kayboldu; çünkü rüzgar burada söylenen bazı sözleri Patriarh’ın ağzından alıp başka bir yere götürüyordu, saklıyordu, üstünü sıkı sıkı örtüyordu. F.K. onları bazen işitmiyordu, bazen ise anlamıyordu; sözlerin yarısı havada uçup gidiyordu.

- Eğer sen paralel dünyalara inanıyorsan, - Patriarh saçını rüzgardan eli ile koruyarak F.K.yi sarsıtan deminki sorusuna döndü- o zaman demek ki bu hikâye sana çok şeyi aydınlattı. Görüyor musun?! Bak, elma... bütün insanlığın sonraki gelişme devrinde, bütün medeniyet, edebiyat dersliklerinde, ansiklopedilerde Paris bu elmayı kime veriyor? Hay sağ ol, Afrodit’e, güzellik tanrıçasına. Peki o ne yapıyor? Paris’e verdiği vaadi yerine getiriyor. Nasıl? Paris’i güzel Yelena’ya musallat ediyor, onları birleştiriyor.

Patriarh kendisi soru soruyor, sorusuna da kendisi cevap veriyordu (üstelik bundan keyif de alıyordu). F.K. ise dikkatle dinleyerek ancak başını sallamaya fırsat buluyordu. Patriarh bu işaretleri (F.K.nin başını sallamasını) dediklerinin onayı gibi kabul etti:

- Hay sağ ol. Homeros'a inansak, Paris güzel Yelena'yı kocası olarak onu yoldan çıkarır ve onu küçük Asya'ya, Troya şehrine kaçıtır. Babası Priam'ın padişahlık ettiği Troya'ya. Sonra ne oluyor?

Bu defa Patriarh sabırla F.K.nin cevabını bekledi. F.K. "maşallah" soruyu cevapsız bırakmadı:

- Sonra yine Homeros'a inansak Troya Savaşı başlıyor.

- Evet, öyleydi. Hakikaten de bütün dünya tarihi Homeros'un tesiriyle kanlı Troya Savaşı'nın sebebini bundan biliyor ve Güzel Yelena ile Paris bu işte asıl suçlu. Güzel Yelena'nın ise aslında günahı yoktur. Onun Troya Savaşı'ndan hiç haberi bile olmamıştır. Çünkü böyle bir savaş hiçbir zaman olmadı! Molla Güleli'nin rivayeti hadiselerle başka bir yönden bakmaya davet ediyor. Anlatabildim mi?! Elma? Var! Paris? Var! Ama... Afrodit yoktur! Güzel Yelena yoktur! Onun yerine Hera var! Asya'ya hükümdarlık ihtirası var, Paris var! Peki ya Hektor? Hektor'a ne oluyor? Nereye kaçıp gidiyor?! Molla Güleli diyor ki Hektor Promete'nin zincirlendiği Kaf Dağı'na kaçıp orda kardeşinin gazabından canını zorla kurtarıyor. Kaf Dağı, yani Kafkas sıra dağları! Ama hangi bölge? Onun izleri bizi nereye kadar götürür, hangi noktaya kadar getirebilir? Veng Dağı nasıl? Çiçekli Yazı bu konuda bir şey diyebilir mi?! Patriarh belli etmeden dikkatle F.K.yi süzdü.

Patriarh'ın son sorusu çok sıradan (aynı zamanda, çok anlamlı) ve yavaşça söylenmiş olsa da F.K. için bu, bir yıldırım çakması oldu. İşte bu zaman denizin uzaklarında birden bir şey parladı, hakikaten, şimşek çaktı. "Zevs öfkeleni!" Patriarh'ın gözleri bir anda parladı ve o hevesle uzak sularda çakan şimşeğe doğru bakıp sanki bir şeyi yine beklemeye koyuldu. Artık saçlarını tutup düzeltmeye de çalışmıyordu, saçı büyük bir ağacın budakları gibi oraya buraya dağılıyor, bütün yüzüne ise sırlı (gaddar?) bir tebessüm yayılıyordu. Tebessüm, sanki akan çaydı (Stiks Çayı mıydı?), oraya buraya akıp nihayet yüzündeki bütün gözeneklere doldu. F.K. Patriarh'ın sözlerini bir daha hatırladı: "Bu yazının kanatlarında Stiks Çayı'nın sahillerine kadar gitmek mümkün". Bu sözlerin asıl manası hayretler içinde donup kalan F.K.ye yalnız şimdi, bütün derinliği ile ancak şimdi ayan oldu. "Patriarh Stiks Çayı'nın sahilinde, kesinlikle orada". Şimşek bir daha çaktı ve sustu.

Patriarh yine deminki güçsüz takatsiz adama döndü, saçlarını düzeltmeye çalıştı; biraz önceki Patriarh nereye (Stiks Çayı'nın sahiline mi?) uçup gitti:

- Bilesin ben sana hiçbir anahtar filan vermek fikrinde değilim. Patriarh bu sözlerle F.K.ye engel olup onu yersiz yorumlardan alıkoymak ve içini rahatlatmak istedi (Anahtarı Aslanzade teklif etmişti: "Atilla" sözünü! Güya Atilla bütün dertlerin ilacıymış. Çiçekli Yazı güya bu sözün ışığında açıklanacaktı). Patriarh yüzünü ekşitti: Önceden hazır anahtar vermek olmaz. Sen asıl metinden hareket etmelisin, aklındakini metne yansıtmamalısın. Kesinlikle! Senin toplantıda dediklerine ben katılıyorum. Anahtar yazının içinde, onun etrafındaki Muhteşem Ahenk'teydi. Ama güzel bulmuşsun: Muhteşem Ahenk! Kendin mi buldun?!

Patriarh'ın küçük gözlerinin içinde yine tebessüm belirdi, o yine şeytanca gülümsedi. F.K. onun biraz önceki halinden sonra henüz kendine gelmemişti; öyleki "Kendin mi buldun?!" sözleri onun hiç umrunda da olmadı. "Evet ne fark eder?! Elbette, kendim buldum..." Hektor , Kafkas; Veng Dağı, mağara; Çiçekli Yazı... Alaka! Alaka! Var mı burada alaka?! Yoktu, yoktu, ama nasıl da dikkat çekiciydi, nasıl da cuk diye yerine oturuyor (oturabilir). "Atilla nerde, bu nerde? Allah kahretsin!".

- Beynini yorma. Patriarh onun bu halini görüp F.K.ye şimdi de hayli yumuşak bir şekilde, dikkatle ve sınıyormuş gibi baktı. Bakışında açıkça bir canayakınlık vardı. Onların arasındaki son set işte bu zaman dağıldı, bu ikisi birbiriyle artık yüz yüze, göz göze kaldılar. Kendini yorma, diyorum. Eğer paralel dünyalara, gerçekten inanıyorsan...

- İnanıyorum. F.K. bu defa yavaş bir sesle Patriarh'a neredeyse yalvarıyormuş gibi: "Kaç defa demem gerekiyor?!" fısıldadı.

- İnanıyorsun. Ben de, bak onu diyorum, inanıyorsun. Çok güzel. O zaman Molla Güleli ile ilgili rivayetin bir başka dünyada, paralel dünyada olduğuna da inanmalısın. Afrodit, güzel Yelana burda! Bu dünyada! Hera ve hakimiyet ise diğer paralel dünyaların hangisindeyse... Yahut, aksine.

Patriarh bunları söyleyip "artık yeter" diyerek ciddiyetle ayağa kalktı. Rüzgar gittikçe şiddetleniyordu. Uzaklarda (belki de şiddetle) yağmaya başlayan yağmurun küçük

damlalarını dalgalar getirip cimrilikle sahile serpiyordu. F.K. Patriah'a bakıp o da sıradan kalktı. Yazın ortasında böyle "mızıkçı" bir deniz rüzgarı?! Hâlâ sahile hızla yaklaşıyordu; ama diğer dalgalar baştan başa yazın açan kiraz ve erik ağaçları gibi çiçek açmıştı, baştan başa bembeyazdılar.

- Bilirsin, Bakü'de üç tür rüzgar olur: Yıldız yeli, kızıl yel, bir de... yaz yeli (yıldız yeli miydi yoksa kızıl yel miydi; nerden gelip estiği bilinmiyor...). Bu, asıl yıldız yelidir. Gittikçe güçlenecek. Zamanı geldi. Ben artık kalkayım. Çok memnun oldum.

Patriarh hâlâ da biraz şaşkın bir halde durup bekleyen F.K.ye samimiyetle el uzattı, gururla onun yüzüne baktı.

- Çok sağ olun. Ben sizin dediklerinizi unutmayacağım. F.K. sadakatle ona baktı.

- Unutma. "Biliyorum ki unutacak değilsin!" Başarılar!

- Sağ olun.

- Sen de sağ ol.

Kendisini birden kuş gibi hafif hisseden Patriarh F.K.den ayrılıp elleri arkasında sahil boyunca uzanan parmaklıkların yanından Hükümet evine doğru yürümeye başladı. F.K. onu hayran bakışları ile uğurluyordu. Rüzgar seve seve onun saçlarını dağıtıyor, hareketlerini yavaşlatıyor, onunla sanki eğleniyor. Patriarh ise buna asla aldırıyor, o kendi halinde yavaş da olsa ilerlemekteydi. Artık F.K. de onun aklından çıkıyor öğlen yapılan toplantı da. Onun aklı yine on yıl öncesinde, kendi medresesindedir. Molla Güleli'nin karşısında bağdaş kurup ezbere bir şey anlatıyor:

"... Paris bu tanrıçanın önünde diz çöküp başını eğerek kızıl elmayı ona uzattı. Bu tanrıça ne Afrodit'ti, ne de Afina. Bu ilahe Hera'ydı..."

...Molla Güleli'nin tombul yağlı (kirli) yüzü yavaş yavaş karanlıktan ışık gibi sıyrılıp çıkıyor, o, memnun memnun başını sallıyor, gözlerinde sevgi dolu, yüzünde ise acı bir tebessüm bu küçük çocuğa bakıyor, baktıkça bakıyor. Ama bir eli ile de falakayı çocuk başını okşar gibi sıvazlamaktadır.

Bir başka sefer ise... Şimdi de Molla Güleli, ona ve medrese arkadaşlarına yeni bir hadise anlatıyor. Bu hadise de tıpkı diğerleri gibi ezbere öğretiliyor, o şekilde

ezberletiliyor ki şimdilerde ancak bakire deyiminde dile getirilebilir. Bu hadise de çok ilginç bir hadisedir. Aslında bu hadise Molla Güleli'nin rüyasıdır.

“... Şiddetli rüzgar çıktı. Ağaçların başı birbiriyle öpüşüyor. Poseydon yine öfkelenmiş”. Patriarh'ın dudağına sıcak bir tebessüm konuyor...

...Evet bu odur, Molla Güleli'dir o bir daha Patriarh'ın gözü önünde ortada bir şey yokken peyda oluyor, büyük ve hayretle açılan gözleri yine parlıyor, kırmızı sakalını eli ile sıvazlayarak sessizce bir şey anlatıyor, tıpkı yaşlı ve takatsiz babası gibi sessizce vird ediyor...

Molla Güleli'nin Rüyası. Patriarh'ın deniz kenarından evine gittiği yolda. Şiddetli rüzgar esiyor.

O gece çok şiddetli yağmur yağıyordu. Yağmurlu geceler bir başka âlemdir. Evde yattığım karanlık oda birden bire tuhaf bir ışığa bürünmeye başladı. Tuhaflığı süte benzerliğinde ve aheste ahesteydi, lambayı açsan birden aydınlanırdı, oda ise aheste aheste aydınlandı. Oda aydınlanmasına aydınlandı ama benim gözlerim önce bir şey seçmedi. Ne gördüysem sonra gördüm, bu gördüğümü de birden bire değil; yavaş yavaş seçmeye başladım. Açık pencereden (hadise sıcak yaz gecelerinin birinde gerçekleşmişti) iri, uzun bir tilki kuyruğu gibi odama süzülen ışık kümesinin tam içinden iki kanatlı melek çıktı. Omuzlarında gerçek kanatlar vardı; bu kanatlar yerde sürünüyor, melekleri rahatsız ediyordu. Önce zannettim ki bir rüya görüyorum, rüyaydı bu. Ama sonra anladım ki hayır bu rüya değil. Meleklerden biri yüzünde zarif, çok zarif (hatta mülayim) bir tebessümle bana bakıyordu. Diğer melek ise sertti, kalın bakışları vardı. Mülayim melek bana hitaben yumuşak bir sesle:

- Bizimle gelmelisin... dedi.

Diğer melek somurtkandı, susmuştu konuşmuyordu.

- Tut bizim kollarımızdan. Mülayim melek yine yüzünde tebessüm kolunu bana uzattı. Diğer sert melek de yine bir söz etmeden öbür yandan bir kolunu da o uzattı.

- Yum gözlerini! Melekler emrettiler ve ben gözlerimi sıkı sıkı yumdum. Bunların biri çok yavaşça yapıştı (aslında buna “dokunmak” diyebiliriz) bir kolumdan, diğeri yapıştı öbür kolumdan ve biz birlikte ışık kümesinin içine uçup gittik. Ben gerçekte ilk kez bu

şekilde uçuyordum. Hayal âleminde (diğer dünyalarda) çok uçtum, böyle ise ilk defa! Yağmurun altında yüzüne gözüne yağmur damlaları vuruyor, yağmur yukarıdan aşağı mı yağıyor; yoksa aşağıdan yukarıya doğru mu yağıyor bilinmiyor... Uçmak nedir? Senin canında, kanında, beyninde, zihninde, kalbinde, gönlünde artık ne varsa, onları atmalısın bir yana, çıkarmalısın içinden. Ancak o zaman sen uçabilirsin ancak o zaman sen azat olursun.

...Kendimde değildim. Yani, ben gerçekten mi uçuyorum?! Evet, uçuyorum. Nereye, niçin uçuyordum bilmiyordum; nasıl uçuyordum onu da bilmiyordum. Sadece uçuyordum! Bunu hissetmek dünyalara değerdi. Melekler kanatlarını öyle yavaş açıp örtüyorlardı ki sanki kelebek kanatlarıydı. Aşağıda şehrin orda burda ışıkları göründü, az geçti, onlar arkada kaldılar. Dereler, tepeler göller, ağaçlar... Baştan başa Karağac'dı aşağılar. Sonra dikkat edip gördüm ki bu çok sayıda ağaç bir ağacın ayrı ayrı dallarıydı; bir büyük Karağac'dı! Bir müddet sonra uçup bir çimenliğin ortasında yere indik. Ben ayaklarımın altında toprağı hissedip cesaretlendim. Dörd tarafıma bakındım. Etrafta hayret uyandıracak hiçbir şey görmedim. Ama bu, ilk bakışta böyleydi. Uçuş, sanki devam ediyordu. Beni kim ise biri sıkı sıkı silkeledi. Bundan sonra kendime geldim. İçimin yeniden dolduğunu, çekimin önceki gibi sürekli olduğunu hissettim, hafızam yeniden benimki oldu. Uçuş zamanı unuttuğum ne varsa yeniden hatırladım.

Kendime geldiğim zaman ilk şunu gördüm ki baştan başa gökkuşağının içindeyim. Burası aslında ufuktu. Her zaman uzaktan hasretle bakıp can attığım, hiçbir insanın yaklaşmadığı mekân! Bütün gerçek hadiselerin meydana geldiği yer. Hatırladığım, hatırlamadığım, bildiğim, bilmediğim, duyduğum, duymadığım her şeyin ufkunun tam ortasına gelip düşmüştüm. Beni buraya getiren meleklerle benzer (bunların da tam omuzlarının ortasından bembeyaz kanatları açılıyordu ama gökkuşağının içinde bu kanatlar son derece, son derece ahenkliydiler, toprakta sürünmüyorlardı, bu melekler meydanda tavus kuşu gibi açmışlardı kanatlarını) diğer melekler, birbirinden güzel, birbirinden büyüleyiciydiler. Üçtü, beşti melekler aldılar beni aralarına. İçimden geçti ki herhalde ecelim geldi, ben de canımı teslim ediyorum. Bunu düşünüp cesaretlendim. O tarafa bu tarafa bakınıp gördüm ki meleklerin arkasında büyük ve dairevi aya benzeyen düzen var, içinden ışık veriyor, yanıp sönüyor, yanıp sönüyor. Meleklerin biri baktı ki ben nihayet kendime gelmişim, gözlerimi açmışım ve her şeyi anlıyorum (ve hem de anlamıyorum!), eli ile bu diğerlerine işaret verdi ve bu diğer melekler beni omuzlarımdan itekleyip

oturtular çimenliğin üstüne. Sonra bu baş melek yüzünü (güzel suretini!) benim yağmurdan ıslanan yüzüme yaklaştırıp dikkatle beni incelemeye başladı. Onun bakışları bıçak gibi (ancak ağrısız bir halde) saplanıyordu benim gözlerimin tam içine ve oradan geçip kalbimin derinine, benim aklıma gelmeyen yerlere gidiyordu. Bu hal ne kadar sürdü bilmedim. Baktı, baktı, sonra döndü arkadaşlarına. Ne ise bir cereyan geçti bunların arasından birbirine. Sonra bu baş melek bir daha yüzünü çevirdi bana, yüzünde ise ne sertlik vardı ne de mülayimlik hiçbir ifade yoktu. Bizim öz dilimizle temiz ana dilimizle bana sordu:

- Korkuyor musun?

- “Hayır”. Ben ancak başımı sallayarak cevap verebildim, sesim ise çıkmıyordu.

- Korkma. Baş melek beni “ışitti”, benimle yine temiz öz dilimizle konuşuyordu, beni sakinleştirmek istedi. Bizden sana zarar gelmez. Senin Allah’ın var, ben biliyorum, onun için de korkma. Senin Allah’ını ben tanıyorum. Senin Allah’ın benim dostumdur. Onun için korkma, hiç korkmayasın...

- Başüstüne, Allahım’a kurban olayım. Korkma diyorsan, korkmuyorum. Allahım’a and olsun, zerre kadar korkmuyorum, dedim.

- Bak bu tarafa. İyi olacak, her şey iyi olacak. Götürecekler seni evine. Evine gitmek istiyor musun?

- Öyle istiyorum, öyle istiyorum ki... Peki ben ölmedim mi, diye ümitle sordum.

- Yok sen ölmedin. Baş melek gülümseyip bana cevap verdi. Seni buraya yanlışlıkla getirmişler. Şimdi evine geri götürecekler.

Bak, bu zaman ben, hakikaten, korktum, korku yüreğimi ikiye bölüp içine öyle inançla girdi ki kendi kendime dedim: “Ölmemişim, ama şimdi gerçekten öleceğim! Nasıl yani, beni buraya yanlışlıkla mı getirdiler?! Nasıl yani, senin Allah’ın benim dostum mudur?! Ben şimdi Allahım’a ne cevap vereceğim kıyamet gününde?!”.

Gözlerim gayri ihtiyari kendi kendine kapandı. Bir kapatıp bir açtım, gördüm ki evimde, odamda, yorgan döşeğimin içindeyim. İşte o tilki kuyruğuna benzeyen ışık kümesi de duman gibi yavaş yavaş çekilip odanın açık penceresinden çıkıp gitmektedir. Sonra yağmur da kesildi... “Lanet şeytana” gözlerimi sıkı sıkı yumdum, bir müddet geçti, tamamen sakinleştim, sabaha kadar derinden ve rahat nefes alarak yattım. Bu kadar. Ezbere! Ezbere öğreneceksiniz dediklerimi, veletler! Öğrenmezseniz, hortlak gelip size... ben biliyorum, size ne yapacak... ne yapacak... ne yapacak... ben biliyorum...”

Bakü rüzgarı hafif bir kuş kanadı gibi Patriarh'ı arkadan itekleye itekleye evine doğru götürüyordu.

ALTINCI BÖLÜM

F.K. köye geldikten bir ay sonra. Akşam vakti “Balaca”nın altında. F.K. ve Behram.

Akşam salıncakla yavaş yavaş ve sessizce köy evlerinin damına, ordan da usulca avlu ve evlere iniyordu. Sokakların sesi kesilmiş, etraftaki evlerde ışıklar yanmaya başlamıştı. F.K. sıkı giyindi; çünkü akşamları artık çok soğuk oluyordu. Bahçeye çıkıp Balaca'nın (Karağac'ın) altındaki sırada yerini düzeltti, yıldızların çıkmasını (gizli bir hasretle) beklerken ondan iki adım ötede semaverle uğraşan Behram'ı yorgun yorgun aslında tembel tembel süzmeye başladı. Ona yardım etmeyi hiç düşünmüyordu; biliyordu ki bunun bir faydası yoktur her işi dikkat çekmeden kendisi halledecek. Akşam yemeklerini her zamanki gibi burda yiyecektiler. Behram peyniri, lavaşı, dondurulmuş patatesi, domatesi, salatalığı ve... her zamanki gibi balla dolu kaseyi gelin misali getirip masaya düzdü ve sonra semaverden iki bardak çay koyup birini F.K.nin önüne, diğerini F.K.nin karşısına koydu kendisi için. Sonra elindeki çay bezini masanın üstüne attı, geçip masanın arkasında kendi yerinde F.K. ile karşı karşıya oturdu. Çayı çekti önüne.

- Sağ ol. F.K. belli etmeden Behram'a bakıp alçak sesle (yaşlı olanlar gibi) konuştu. Haline acımaya adam arıyordu.

- Afiyet olsun. Behram görmezlikten gelerek, her zamanki gibi ciddiyetle cevap verdi.

Daha karanlık tam çökmemişti, ama gökyüzünde orda burda ışıklı yıldızlar artık görünmeye başlamıştı. “Hadiselerin Ufuğu” henüz açıkça görünmüyordu. Karağac'ın dalları yapraklarını birbirine yakınlaştırıyor, değdiriyor; bu yapraklar uğursuz bir hışırtyla biri diğerine sarılıyordu. Sonra yine uzaklaşıyorlardı, sonra yine hışırty... Behram sıcak çaydan bir yudum alıp boğazını temizledi:

- Şu doğrudur ki “sen iyi bilirsin” gökte öyle yıldızlar var ki kendileri çoktan sönüp kaybolmuşlar ışıkları ise yeni yeni bize gelip ulaşıyor? Galiba onları gözle görmek

hiç mümkün değil?! Behram elindeki bardağı usulca masanın üstüne koydu, peynir dürümünü alıp ısırdı: “Şükürler olsun sana Allah’ım” diyerek her zamanki gibi zevk ve iştahla (sanki pilav yiyordu) yemeye başladı...

Sohbet her akşam tahminen buna benzer bir soruyla başlıyordu. Önceleri F.K.ye öyle geliyordu ki Behram böyle sorularla onu imtihana çekiyor, yoklamak istiyor ki görsün bu yetenekli âlim gibi meşhur olan gencin gerçek seviyesi ne derecededir, yaşına ve hakkında söylenene uygun mudur?! Aslında F.K. önceleri bu sohbetlere hevesiz katılıyordu. Ha bir defa, ha iki defa, Behram ile günlük görüşmesini de bunun üstüne koysak F.K., nihayet günlerin birinde anladı ki bu adam, hakikaten, yapmacık şekilde hiçbir şey söylemiyor, ne soruyorsa sadece öğrenmek için soruyor. Bunu kendisi için açığa kavuşturduktan sonra F.K. yatışıp sakinleşti. Behram yavaş yavaş onun gözünde kendini yakın hissettiği birisine döndü. Şimdi de F.K. ona yarı ciddi, yarı şaka böyle bir cevap verdi:

- Doğrudur, ben de bunu bir yerde okumuştum; ama hayır galiba (belki de) televizyondan duymuştum. Onlar sönmüşlerse elbette görünmezler. Onların yerini gökyüzünde Nesireddin Tusi dirilip gelse vallahi yine bulamaz.

Behram gülümsedi:

- Öyle değil mi?... öyle de.

Artık mahvolmuş, ama ışığı şimdiye kadar bize doğru yol alan yıldızların romantik talihleri sonraki zamanlarda Behram’ı sık sık düşündürüyor (bunu Mübariz ona anlatmıştı), o da (Mübariz gibi) herkes gibi bu yıldız talihini insan hayatının kaderine geçirmeye çalışıyordu. Öldükten sonra “namuslu”, “kıymetli”, “soylu” olarak değerlendirilen adamlar o yıldızlar gibiydiler. Bu verilen değerler yıldız ışığıydılar. Yıldızın ışığı ölmüyordu, insan ise ölüp gitse bile asilliği, ameli, insanlığı yaşamaya devam ediyordu.

- Bilirsin, Behram Dayı, ben bu yazıyı böyle bilmezdim.

F.K. onu inciten, rahatsız eden keskin bir bıçak gibi yüreğine saplanıp kalan bu acı sohbete (artık kaçınıcı defa) yeniden başladı. Yüreğinin derin bir noktasında çok istiyordu ki ona acısınlar, biraz dediğini yapsınlar.

- Üzme kendini. Okursun inşallah okursun... Behram kafasını toplayıp F.K.yi sakinleştirmeye çalıştı. “Benim de yaptığıma bak çocuk değil ki ben niye bunu sakinleştiriyorum?!”.
- Ya hiç okuyamazsam?! Ama ben buraya nasıl hevesle gelmişim... Sen ki şahitsin.

F.K. bu sözleri, bu hali ile Behram’a içindekileri ondan saklamadan (gizlemeden, aslında yıkanmış çamaşır gibi ipe asıp) açıkça inanıyordu, bir başka adama hiçbir zaman böyle itiraf etmezdi. Ama... hayır, belki sadece Patriarh’a böyle itiraf etmeye kendinde güç bulurdu. Son sohbetleri aklına geldi: Stiks Çayı’nın sahilleri, Haron, kentavr Hiron’un mağarasında toyda eğlenen tanrılar; Zevs, Hera, Paris... Hayır, F.K. Stiks Çayı’nın sahillerine kadar gidip çıkamadı, ne yazık ki. Bağlantıyı bulamadı, yazık. “Güçsüzleştim, bu zehir zıkkım olan yazı beni güçsüzleştirdi. Ah, F.K., F.K...”.

Behram’ın içi sıkıldı, F.K.nin yüzüne bakamadı, F.K.nin yüzünde dert ve hasret yerleşmişti. Ama Behram yüzüne ciddiyet verdi, sanki F.K.yi de ciddi olmaya davet etmek istiyordu. O, çocuk gibi kalbi ezilsin, kırılsın “ah vah” ruhuna hâkim olsun istemiyordu. “Okuyabilecek miyim?!”.
Keskin bakışlarını çaresiz Behram dikkatle masanın üstündeki çay bardağına dikip öylece kalmıştı, sanki bardağı bakışı ile itekleyerek yerinden oynatmak istiyordu. Aklından daha neler gelip geçiyordu, onu Allah biliyordu, gözünün bir ucu ise yine de F.K.deydi. “Yazık, yazık!... Bu oğlan kendini helak edecek. Keşke etmeseydi... Yazıktı. Acaba olan biteni buna anlatsam mı? Cesaret vereyim?! Yok. Zalim, zalim, zalim ruh... Bak nasıl da âlemi kattı birbirine.”.

Behram Mağaranın Ruhu ile ilk ve şimdilik son sohbetini, gizli “sözleşmelerini” bir daha hatırladı. “Yazıya dokunmak yok! Dokunan ölecek!” O uğursuz fısıltı, sanki yine gelip beynine girdi. “Bunu kandırmak olmaz mı?! Acaba ne yaparsak, bu bizi rahat bırakır?! Hayır! Olmaz! Bu bir yusyumru, inat ruhtur, hiçbir zaman! F.K. ise... F.K.ye baktı, ondan da inattır!”.

Bu gecenin sayısız yıldızları gökyüzünde yavaş yavaş ışımlandı, sanki biri onları nefes verip teker teker yaktı. F.K.nin hiçbir zaman bakıp bakıp doyamadığı bilindik, sevimli bir manzara yine gözünün önünde canlandı. Yıldızlar gelip kendi yerini tuttu mu

artık uzak ufuktaki hadiseler, yakın daldaki yaprakların korkulu fisiltısı, Behram'ın gözünün içindeki sırlı (ama ışıklı!) endişe hiçbir zaman vallahi ve billahi hiçbir zaman artık F.K.nin umrunda değildi. Sanki, çocuğa oyuncak vermişlerdi onu oyalayıp avutuyorlardı. Çocuk F.K.; oyuncak ise yıldızlardı. Bir anlık da olsa F.K. içinde çektiği o sıkıntıyı, o azabı unutmuş oldu:

- Behram Dayı, sen bu yıldızlardaki hayata inanıyorsun ama kendin demiştin. Ama eğer bu böyleyse eğer bu yıldızların her birinde hayat varsa, demem o ki biz her birimiz aynı zamanda hem de ordayız?! Yıldızlar sonsuz sayıdaydılar, haddi hesabı yoktu ama onların... biz onların her birindeyiz?!

- Sonsuz olmasına sonsuzdular, sayısızdılar.

- Peki bu sayısız dünyalar nasıl doluyor, neyle doluyor?

- Evet, karışık sordun. Behram kaşlarını çattıysa da yine de ciddiyetini bozmadı, eli ile yukarıda bulduğu bir yıldızla işaret etti. Bizim ayrı ayrı anımızla doluyor, evladım. Bak, belki de bir an sonra biz burda olmayacağız, bak ona, yakındaydı, görüyor musun yanıp sönüyor sanki göz kırıyor, o yıldızda peyda olacağız?! Ben böyle düşünüyorum. Bir an orda olup, sonra o yıldızı da terk edeceğiz?! Sonra bir başkası, bir başkası... Kalbimiz geziyor kainatı, kalbimiz...

Ben ise başka türlü düşünüyorum. F.K. düşünceli düşünceli gözünü Behram'ın elini uzadıp işaret ettiği yıldızdan çekmeden konuştu. Yok, öyle düşünme sen, söylediklerinde de bir hakikat var. Kalbimizin gezintisi de... hımm, kötü değil. Ama en büyük hakikat bence şudur ki eğer paralel dünyalar varsa (sen de buna inanıyorsun) o zaman onlar sonsuz sayıdadırlar ve bu sonsuz dünyaları bir şeyle (sen diyorsun, kalbimizle, ben ise cismani bir şeyle diyorum) doldurmak gerekir. Bu, doğrudur. Buraya kadar seninle aynı fikirdeyim. Ama... ben biraz başka türlü düşünmek istiyorum.

Behram “soğuk oldu” diyerek üstüne attığı deri kürkünü giyindi F.K.ye memnuniyetle (açık bir takdirle) baktı; o, sıcak kırmızı çizgili kazağını bu defa da Behram üstelemeden giymişti. Baktı ve gözü ile kazağa işaret ederek:

- İyi yapmışsın, dedi.

- Soğuk oldu değil mi?

- Birazdan iyice üşüyeceğiz. Behram mevzuya döndü. Kendine eziyet etme, evladım... (neyi kastettiği belliydi) nedir peki seni böyle üzen, gam deryasına batıran?!

Canını sıkma, demin ne diyordun, hele bir anlat bana bakalım, sen kendin ne diyorsun, nasıl izah ediyorsun bütün bunları, bu... dünyaları? İlginç şeyler anlatıyorsun.

- Eh... olan olmuş. F.K.nin sesi ümitsiz geldi. Yazının çiçekleri biçimlerini değiştirip çalı dikenini gibi gözünün önünde bitmedi mi bitti. Bence, Behram Dayı... bak, bu bardağı görüyor musun? F.K. beynini delen “yazı” mevzusundan kaçmak istedi, orayı burayı inceledikten sonra birden elini atıp Behram’ın deminden dikkatle göz koyduğu küçük çay bardağını masanın üstünden kaldırdı. Görüyor musun bunu? Diğer dünyaların birinde bu masanın (sofra) üstünde bu bardak yoktur. Vesselam. Böyle sonsuza kadar. Küçük veya büyük farklarla. Bu dünyaları, eğer sonsuzlarsa sen doğru söylüyorsun bir şeyle doldurmak gerekir. Olsun: Kalple. Bense diyorum: Birinde çay bardağı var; diğerinde yoktur. Diğerinde iki değil, üç çay bardağı var. Anlatabildim mi? F.K. yine Patriarh’ı hatırladı, zorla da olsa gülümsedi.

Behram dikkatle ona kulak veriyordu:

- Seni anladım, evladım. Anlatabildin. Ama, dikkat et, eğer böyleyse o zaman biz seninle o yıldızların birinde bu vakit oturmuşuz ordaki Karağac’ın altında ve sen bana diyorsun: Diğer yıldızda (yani artık bizimkinde) bu çay bardağı bu masanın üstünde değil. Behram bakındı, oydu bak, semaverin yanındaydı.

- Aslında, böyle diyorum: Bir başka dünyada, Karağac’ın altındaki masanın üstünde böyle bir (“ama nerden biliyorum, nasıl?”) çay bardağı var. Ya da yok, böyle değil, herhangi bir çay bardağı var. Benimle aynı fikirde misin?..

- Neden, neden yok? Bak, ben elimi kaldırıyorum... Behram elini kaldırdı.

- Diğer, başka dünyada elini kaldırmıyorsun, elini yana koyuyorsun bir başkasında ise aşağı salıyorsun, tamam başka birinde elinle değil, ayağınla... bir şey yapıyorsun.

- Evet, gerçekten de. Behram gayri ihtiyari ayaklarını masanın altına uzattı ve bir anlık daldı. Bundan anlaşılan şu ki.. Behram gerçi düşündüğünü söylemek istemedi; ama artık geçti (ok yaydan çıkmıştı), sözüne başlamıştı, F.K. de artık büyük bir merakla onun ne diyeceğini bekliyordu. Bundan anlaşılan şu ki sen bir başka dünyada bu Çiçekli Yazı’yı artık okumuşsun. Behram sessizce F.K.nin yüzüne baktı. “Korkulu yerlere ayak basıyorum”.

- Hay sağ ol. Doğruydu. Okumuşum. -Onun beklediğinin aksine, F.K.nin sevinçten gözleri güldü, hatta içinden şaka yapmak bile geçti.- Şimdi geriye şu kalıyor ki Nasrettin Tusi ya da Galileo gelip bize gösterebilirler ki bu hadise hangi yıldızda vuku buluyor, biz de

o yıldızla kantağa geçelim, ordan bize bir başka F.K. fısıldasın bu sırrı. Hayır, fısıldamasın haykırısın. Haykırsa belki işitiriz. Bunlar ki böyle yakına gelip duruyorlar, ordaki F.K. iyice haykırsa kesinlikle işitiriz. F.K.nin son sözleri Behram'a öyle geldi ki acı bir kederle çıktı, hiç olmazsa bir kelimeyi; anahtar sözü haykırırdı...

Bir başkası bunların Karağac altındaki konuşmasına kulak verseydi Behram'ın bu konularda fikir yürütmesi, F.K.nin onunla böyle ciddi (çok ciddi!) sohbet etmesi tuhafına gitmez miydi, tuhafına giderdi. Ama aslında böyle sıkça sohbet ediyorlardı. Her biri kendi duygularını, düşüncelerini çerçevelemeden diğeri ile paylaşmaktan ayrı bir zevk alıyordu. Tahminen köye gelmesinden bir hafta sonra F.K. bu Karağac'ın altında şimdiki yerinde oturmuştu; yine akşam yavaş yavaş salıncakla iniyordu aşağı ve o an öyle birden bire "hiç düşünmeden" F.K. tembellikten (şimdi bunun sırası mıydı, değildi) başını çevirip ona çay koyan Behram'a sormuştu:

- Behram Dayı, sen paralel dünyalara inanıyor musun?

F.K. köye geldikten bir hafta sonra. Behram'ın bahçesi. Karağac'ın altı. Akşam vakti.

Behram elinde iş yapıyordu. Bardakları leğende çalkalıyordu; elindeki son bardağı havluyla iyice silip masanın üstüne koydu. Semaverin bacasını alıp başına taktı; çünkü semaverin ağzında kırmızı alev parçaları artık görünmeye başlamıştı, sonra ellerini mendil ile silerek açık bir hayretle F.K.ye doğru döndü, bakışları ciddileşti:

- Ne dedin? Hangi dünyalara?

- Paralel!... Yani sonsuz, çok sayıda, akla gelmeyecek kadar bitip tükenmeyen... Yıldızları var ha, o kadar sonsuz... Paralel, yani bizim dünyamıza benzer. Hem benzeyen hem de benzemeyen... Sen böyle dünyaların varlığına inanıyor musun? Ya belki de düşünüyorsun ki bütün kainatta -F.K. gizli bir alay ile elini göğe uzatıp gökkuşağı çizdi- bizim dünyamız tekti?

İçine ne gelip girdiyse F.K.nin birden içi sıkıldı, "Nasıl bir soru sordum ben bu kişiye? Bunun ömründe başından sonuna kadar okuduğu kitap olsa olsa (alfabeyi öğreten kitaptan başka) "Ovod"dur. Her gece kurcalıyor. Ayıp oldu. Ben kendi yeteneğimi gösteriyormuşum gibi anlaşıldı". İşittiği cevap ise F.K.yi adamakıllı şaşkırttı:

- Evet, ben inanıyorum. Behram F.K.nin “görünüşte” uzun ama mahiyet bakımından tek olan sorusuna kısa ve açık cevap verdi.

- O dünyayı demiyorum ha! Gözleri parlayan F.K. ye önce öyle geldi ki “paralel” dediğinde Behram sayısız cehennemleri, cennetleri dikkate alarak ona cevap veriyor.

- Yok, zaten ben de o dünyayı düşünmedim. O dünyanın kendi yeri var. Belki o senin dediğin... Behram düşünüp gerekli olan sözü aradı.

- Paralel...

- Evet paralel, sonsuz dünyaların her birinin ayrıca “o dünyası” var?!.

Şaşırma sırası şimdi F.K.nindi: “Patriarh’ın yeri malum”. F.K. oturduğu yerde kendine çeki düzen verdi, demin yayılıp oturmuştu; şimdi oturuşuna, davranışlarına dikkat etti. Tembelliği uçup gitti, havada eridi. Onların ilk ciddi sohbeti yıldızların böyle yakın olmasının hiç şüphesiz açık tesiri ile böyle başladı.

Bu sohbetten yirmi dört gün sonra. Yine aynı yerde. Yarım kalan sohbetin devamı.

Behram doğrudur diyerek gülümsedi. Onun ak sakallarla kaplı yüzünde bu tebessüm düzgün çizgilerle açık bir şekilde yansımada. Yüzündeki, dudağındaki tebessümü Behram’ın kır sakalı âdeta gizliyordu; ama F.K. şuna da inanıyordu ki eğer insanın içi temizse içinde tebessüm varsa o zaman o tebessüm onun yüzüne, dudaklarına, gözüne konabilir onu hiçbir şey ile gizleyemez. Yok eğer içinde tebessüm yoksa demem o ki tebessüm hiç yoktur; onu hiç yüzde arama bulamazsın senin “gördüğün” o değil; sen başka bir şey görmüşsündür. F.K. Behram’ın kalbindeki tebessümü şüphesiz hissediyordu, duyuyordu, onun için de bu her tarafı ağaran uzun yılların yadigârı sakalın neyi gizleyip gizlemediği onun için önemli değildi.

... Behram gülümser gibi oldu:

- Yıldızlarla işin yoktu, akşam vakti iyisi var kötüsü var, uykunu kaçıırırsın. Belki de onlardan biri kayboldu, ışığı yol almaktaydı?!

- Behram Dayı!..

- Ne oldu?

- Behram Dayı, vallahi diyorum ki sen şehirde yaşasaydın, yüksek tahsil alsaydın, çoktan profesör olmuştun. F.K., hakikaten ciddi idi.

- Bırak ben de kendimi bir öveyim, ne olur? Behram yerinde “kıpırdandı”. Bu defa örtbas etmeye sakal için öyle bir zahmet olmadı, Behram’ın dudağına konan tebessüm çok hafif tebessümdü, onu gizlemeye ihtiyaç bile yoktu:

- Ben hayat profesörüym evladım, evet hayat profesörü “Babam, babam sağ olsaydı da işitseydi beni. Şüphesiz döverdi”. Başını salladı babasının öfkeli yüzünü gözünün önünden silip atmaya çalıştı. “Tövbe ettim, tövbe ettim”. Bunlar önemli değil evladım. Sen hele bir kendinden bahset bakalım. Sen ne zaman profesör olacaksın? “Dediğime bakar mısın? Ahmak gerçekten ahmak...”.

- Ben mi? Eski (taze?) yarası tazelenen F.K. yine içinde kendine acıya acıya yüzünde her zamanki memnuniyetsiz ifade başını salladı. Hele bu yazı ile bakalım ne yapacağız?! Başarabilecek miyiz! Zor meseleydi... Profesör olmama ise hayli var. Böyle giderse hiçbir zaman.

- Niye? Yazıyı okumalısın, sonra? Yazı sadece imtihan mı?

- Hem öyle hem de değil. Bunlar karışık işlerdi. Benim derdim bir değil iki değil. Bırakıyorlar mı ki yazıyla ciddi bir şekilde meşgul olayım, be Behram dayı? Bırakmıyorlar.

- O nasıl sözdü? Kim bırakmıyor, evladım? Beni diyorsan... Behram’ın içi daraldı.

- Yok, yok, seni niye diyeyim? F.K. az kalsın gücenen Behram’ın sözünü hemen kesti. Yok e... Sen niye kendi üstüne alınıyorsun?! Aklımdakini söylüyorum. Dün telefon etmeye gitmişim, şehre. Ya benim bir... şöyle diyeyim... nişanlım gibi birisi vardı...

- Öyle mi? İlk defa bu haberi işiten Behram başını memnuniyetle salladı. “Belliydi”...

- Öyle. Öyle. Ama bu insan bana gün veriyor ışık vermiyor. Canıma düşman oldu, Behram Dayı, düşman...

Behram çok çalıştıysa da denileni anlamadı, hayretle:

- Allah Allah! Acaba bu niye böyle davranıyor?! Ne istiyor ki?.. diye sordu.

- Bilmiyorum. Bilseydim ne istediğini söylerdim... Köye gitme, oraya gitme buraya gitme. Öyle oturacaksın gözümün önünde. Kısacası: Gözümün önünden gitme, kendimi kaybederim...

- Bunun nesi kötüydü? Seviyor seni bu insan evladım... Behram derinden nefes alıp F.K.ye dost gibi baktı.

F.K. ise hiç şüphesiz bu sözü (“seviyor”) bekliyordu. Sanki tahammül edemediği bir şeyi gösterdiler ona. Patlamadı mı patladı:

- Böyle sevmek mi olur?! “Seviyor...” Adam gibi sevmek yok mu bu dünyada?! İnsanın hayatını zehrediyorlar; gününü mahvediyorlar, adını da koyuyorlar: “Sevgi”. Başka şey yok, sadece beni düşün, benimle kal, beni koru... Bu muydu sevmek?! Böyle sevmek mi olur Behram Dayı? Sevgi böyle mi olur? İnsanlar sevmiyor mu? Onlar da seviyor. Bu beni seviyormuş... Yok, vallahi bana lazım değil. Billahi lazım değil. Kanımı emiyor kanımı Behram Dayı. Sence bu yazıyı okumam neden bu kadar uzadı? O yazı benim için hiçbir şeydi. “Yalansa...” İnanmıyor musun? Beynimin içinde sadece onun sesi var, her an onunla kavga ediyorum. Ahmakça sözleri giriyor aklıma, çıkıyor mu ki?! Aklımı toplayamıyorum... Bak, buraya gelmemin üzerinden ne kadar vakit geçti. Bir ay... bir ay!..

- Bir başka dilde (bir başka dünyada) “beynimin içinde” değil, “kalbimin içinde” derdin. Sen de onu seviyorsun, evladım. Behram F.K.yi hâlâ da canayakın bir bakışla ama ilk defa görüyormuş gibi gizli, yeni bir merakla süzdü.

- Vallahi ve billahi bana böyle sevgi lazım değil. Biliyor musun, -F.K.nin sesi birden bire yabancılaştı- bunun akıl hocası var, bunun cadaloz bir anası var... Sen onu tanıyorsun. Hepsini o ana yapıyor.

- Ne yapıyor bu cadaloz ana? “Ah, genç ki genç. Bunun derdine bak, aklındakine bak...”. Başını sallayan Behram soruyu sormasına sordu; ama böyle bir soru sormasına kendisi de o anda pişman oldu, “Birden şöyle düşündü ki ben bunun yüreğine giriyorum, burnumu sokuyorum bunun ... aile işlerine?! İyi olmadı”.

- Ne yapacaktı ki?! F.K. görüyordu ki Behram onunla aynı fikirde değil, onun için de daha çok öfkeleniyordu, Behram’ın bu sorusunu hasretle beklemiyor muydu bekliyordu yüreği bir “ses” bendiymiş, bu yürek ardına kadar açılan kapılar gibi açılmadı mı, hem de nasıl açıldı. F.K. ateşli ateşli tekrar etti, daha yapacaktı ki?! Her sözünü o öğretiyor. “Bırak gözünün önünden bir adım bile uzaklaşmasın, ne bileyim, dikkati daima sende olsun. Böyle olmazsa, at onu gitsin işinin arkasınca, sana böylesi lazım değil. Lüt kandidatdı...” Bu sözleri diyor ona, biliyorum. Böyle insanlık mı olur?!

- Şimdi bu sabırsızlık ediyor. Anaydı, yüreği yanıyor. Yanmasın mı?

- Ah, ah... Dün hele bir dinle telefonda bana ne diyor! Diyor, bu, yani Afak, adı Afak'tı, buraya gelmek istiyor yani köye. Ben ona birlikte gidelim, demiştim. Bak, Behram Dayı, bu ana bırakmadı. Şimdi ise git, yokla ne işle meşgul bak diyor! Gözünün önünden ayırma! Biliyorum ki ortalığı kızıştırıyor. Ortalığı kızıştırmakta üstüne yoktur.

- Anaydı...

- Sabah gitsem de bir telofon etsem, bakalım bu ne zaman geliyor?! Niye geliyor? Ne oldu birden bire? Sabah gelip akşam gitselerdi bari... F.K., oturduğu yerden kalkıp düşünceli düşünceli "Balaca"nın yanında bir ileri bir geri gezinmeye başladı.

- Niye, be evladım, nişanlın değil mi? İstiyorsan burda kalsın, istiyorsan Mübarizgile gönderelim. Orası rahattır. Hiçbir şey düşünme.

- Yok, yok, sen ne söylüyorsun?! Benim ona sarf edecek vaktim mi var? "Bütün hayatımı zaten aldı elimden, aldı...". O burda kalırsa, yazı işi kalır mağara da cabası. Her gün diyecek, oraya gidelim, buraya gidelim. O ormanı alt üst edelim, bu kayaya tırmanalım. Gitme gözümün önünden, geçerim kendimden...

Behram'ın içini kederli bir hasret yaktı. "Allah, Allah ben bir dönüp de genç olsaydım...". F.K. ye gıpta ile baktı: "Ah ne olacak bu??".

F.K. "bu da beni anlamadı" yeniden yerine oturdu, huzursuzluğu ise geçmiyordu. Parmakları ile masanın üstünü öfkeli öfkeli takırdattı, güya çok sevdiği "Bakü, güzel şehir, muhabbetli diyar!..." şarkısının ritmini tutuyordu. F.K. Behram'ı sanki unutmuştu, bir anlık Afak'ın gelip köyde kaldığını hayal etti deli gibi oldu. "Bununla kurtulmak lazımdır, evet diyorum, evet kurtulmak istiyorum, cadaloz anası sanki haber almış hemen arkamdan gönderiyor. Git, görüş, birden soğur senden, evlenmez. Bunların akli fikri evlenmekti, evlenmek!" ("Bakü, güzel şehir..." güçlü bir takırtıyla yarıda kaldı).

- Peki ne zaman evleneceksiniz? Evlenseniz belki bu konu da kapanır, öyle değil mi? Behram ciddiyetle sordu.

- Kanımı emiyor bu benim, kanımı. Ben bununla evlensem iki ay sonra kalp krizi geçiririm. "Eh, bu da evlenmekten başladı".

- Vay, vay, vay. Öyle deme, o nasıl sözdü ağzına ahyorsun?! Öyle deme bir de...

İkisi de sustu. Biri (F.K.) düşündü ki bana ne oluyor, ben niye kendi problemlerimi yüklüyorum bu güzel (nurani) insanın omuzlarına, yazık değil mi? Üzülebilir. Diğeri (Behram) ise böyle düşündü: "Gençti, inatçıydı, muhabbetin yüz sıfatı var. Ona rastlayan bu yüz birinci sıfatından ise bunun haberi yoktu. Üzülüp derd etmesin bari yazıktı...".

- Yok, sabah bir daha gideyim. Gidip telefon edeyim bakalım ana kız bunlar daha ne dolap hazırlamışlar?! F.K. sabahleyin gidip radyo meydanındaki postahanedeki Bakü'ye telefon etmeye ve Afak'ın buraya gelişini engellemeye kesin karar verdi. Bu karara varduktan sonra huzursuzluğu kuş gibi uçup gitti. O kendini, kendi meselelerini düşünmeye başladı. Çiçekli Yazı yine "alınmaz kale" gibi karşıda durdu. Ama kalenin kapısının üstüne bu defa bir afiş asmışlardı: "Gel, gel F.K. bizi oku. Hoş geldin. Sabır ve metanet! Sabır ve metanet!". Bunu okuyabilmişti ki... Yok, daha neler! Böyle giderse delirir. Bırakmıyor ki bırakmıyor. Yine Afak! Yine o! Sanki yanındaydı F.K. de onu "tatlılıkla yola getiriyordu". "İşim gücüm... Benim senle meşgul olmaya vaktim mi var?! Buraya geldiğin gibi baş ağrıların başlayacak. Buralar artık sıcak değil. Her gün yağmur yağıyor denilebilir. Sen de ki... azizim yağmuru sevmiyorsun. Bak havalar da hayli serinledi. Kısacası şimdi burası senin dinlenebileceğin bir yer değil. Başka bir zaman Allah kısmet ederse geliriz. Diyorum nihayet, nihayet evlendik; burada Behram'ın evinde kalırız. Senin çok hoşuna gidecek. Çok iyi bir adamdı. Şimdi ise... kendine iyi bak, hastalanma son zamanlar nedense sürekli hastalanıyorsun, Allah aşkına hastalanma niye peki kâh başın ağrıyor kâh miden bulanıyor... Olmaz olmaz böyle. (Burda "canım cicim" bitiyordu). Sadece bundan kurtulabilseydim Allah'ım, sadece bundan kurtulabilseydim!..".

Bir gün sonra. Yine Behram'ın bahçesi. Yine Karağac'ın altı. Akşam vakti.

Yağmur biraz önce kesildi. Ama kesin olarak vedalaşmadı sanki etkisi azalınca "hoşçakal" dedi azıcık dinlendi, büyük ihtimalle birazdan artık adamakıllı bardaktan boşanırcasına yağacaktı. Yıldızlardan belliydi ki belirti yoktu. F.K.nin dikkatini bir çiçek kümesine (bu çiçek kümesi Karağac'ın altında değildi, üç dört metre mesafede çitin tam yanındaydı) ardı arkası kesilmeyen hücumları gerçekleştiren bir gurup arı çekti. Patriarh ile deniz kenarındaki (bulvardaki) sohbet zamanı denizin kirli sularında bir şey arayan martıları hatırladı. Tıpkı bu vızıldaya vızıldaya dolaşan arılar gibi onlar da orda bağırişiyorlardı. "Burda güzellik, orda pislik..." Martılar aklına geldiğinde birden içi sıkıldı (Bakü güzel şehir?..). Sanki güçten düştü (Bakü, güzel şehir!). Bu anlaşılmayan durgunluğuna sebep nedir -bunu hiç açıklayamıyordu. Ne yapsın, şimdi neyle meşgul olsun?! (Yazı hesapta değildi, yazı zaten vardı, o, "helal avrat"tı). Yağmur kesilecek, F.K. evin içinde sakince oturmaya tahammül edemedi sanki keyifsizdi yeniden bahçeye çıktı.

Eli ile yokladı.- “yağmur”. Havayı göğüs dolusu ciğerlerine çekti nefesi kendiliğinden yavaş yavaş hızlandı.

Sürünün döndüğü vakitti, uzaktan davar sesi geldi. Uzaktan gelen koyunların meleşmesi, ineklerin böğürtüsü, gürültüsü F.K.nin beynini biraz sakinleştirdi ve o sabahki telefon görüşmesini bir daha başlı başına (beyninde) düzenli bir şekilde düşünüp taşınmaya çalıştı. Aklını toparlamaya çalıştı ama olmadı. Olmayacaktı da çünkü beyninin bir hür köşesi vardı, o köşede ise güçlü dikkat perdesi yer alıyordu, oraya girmek ciddi dikkat gerektiriyordu; o şimdi o hür köşesinin içinde gizlenmişti. Evet, bugün sabah aldığı haber hakikaten ağır haberd, katlanılmazdı, bu haber insanı uzun müddet yıkabilir, nefesini kesebilirdi. Ama ona o hür köşesinden tuhaf sinyaller geliyordu, “her şey güzel olacak, her şey güzel olacak. Elbette, Allah’ın dediği olurdu, belki de böyle olması gerekiyor?!”. Bu koruyucu istekleri dinledikçe (anladıkça) hem yüreği sakinleşiyordu hem de bu sakinleşen yüreğinden dolayı hayatında ilk kez kendinden nefret ediyordu. Böyle düşündüğü için nefret ediyordu. Böyle yabancı olabiliyor, böyle... Akıl alır gibi değildi.

...Telefona Afak’ın anası cevap verdi. Sesi çok üzgündü.

- Telefon ettiğin çok iyi oldu. Çok iyi oldu.

- Afak... “Hayrola, acaba bu niye böyle konuşuyor?!”.
- Afak şimdi evde değil. Beş dakikalığına işe gitti. Yalnızım ben. Seninle özel olarak görüşmek istiyorum.

Tuhaftı, cadaloz ananın öfkesi, ciddiyeti nereye uçup gitmişti, şimdi daha bir insan evladı gibi konuşuyordu, sesi her zamanki gibi buyurgan değildi, ölgündü, hatta F.K.ye öyle geldi ki kadının sesinde küçük bir yalvarış tonu da var.

- Buyurun. Şaşkına dönen F.K. ciddi olmaya çalıştı; ama aynı zamanda ihtiyatlı davranması gerektiği konusunda kendine söz verdi.

- Ne buyuracağım?! Buyurmaya daha gücüm kalmadı, ah evladım...

“Ah evladım?? Hayrola? Bu da neydi şimdi, bu niye ağlıyor?”. Telefon hattının diğer ucundan için için gelen ağlama sesi F.K.nin önce umrunda olmadı. “Çok çektirdin bana. Adam gibi kurulan münasebetleri sen böyle katlanılmaz hale getirdin. Umrumda değil, ağla. Ağla! Anlaşılan yine evlenmekten bahsedecek”.

Afak’ın anası ağlamayı birden kesip sanki sakinleşti, burnunu yüksek sesle çekti ve öksürerek boğazını temizledi galiba mendille gözyaşını sildi:

- Bu zavallının tahlil sonuçları iyi çıkmadı. Yavrum elimden gidiyor...

Ne kadar sakin olmak istese de kadın bu kez dayanamayıp hıçkırarak ağladı, gözyaşları, sanki büyük bir coşku ile herhangi bir aşılmanın seti dağıtıp aştı.

“Nasıl yani, tahlil sonuçlarını... Nerden çıktı tahlil? Bu ne anlatıyor?”. F.K. şüphelense de önce bir şey anlamadı.

- Doktorlar diyor... “Cadalo” kadın yine güçlükle sakinleşmeye çalıştı. Doktorlar diyor, durum iyi değil, hiç iyi değil. Kendisi daha bilmiyor. Babasının da hiç haberi yok. Bilsen... bizde biliyorsun böyle şeyleri insanın yüzüne demiyorlar. Bana ise dediler. Kısacası... Bunu da görecektim... Ben şimdi ne yapacağım?!

“Bu şaşırılmış mı ne? Bu neden bahsediyor, kimden bahsediyor?”.

- Ne olmuş ki? Hiçbir şey anlamadım. Biraz yüksek sesle konuşun, iyi duyamıyorum. Tahlil niçin yapıldı? Neyi vardı Afak’ın?

Gelirsen konuşuruz, telefonda konuşulacak konu değil. -Kadın artık kendine geliyordu, burnunu yine yüksek sesle çekip tamamen sakinleşti.- Ama Allah aşkına ona asla... bir kelime etmeyesin. Hiçbir şey bildirme. Baktım çok istiyor git dedim köye, yani senin yanına. Okuldan izin aldı. Bir hafta derse girmezse dünya yıkılmaz. Babasına ise ben kendim bir şekilde izah ederim. (aslında onu kandırarak bir yol bulurum, daha ne yapayım?). Şimdi ona... bilesin, ilgi, gülyüz lazım. Bırak gezsün, hava alsın, içi açılsın. Yoksa, ağırları onu çok güçten düşürecek, yorgun düştü yavrum. Görersen, tanımazsın. İki güne gelecek.

- Başka doktorlar da var. Muayene etmek gerekir, belki bir de... başka yerde..

- Ah... haberin yayılmasını istemiyorum, bir de sen de biliyorsun ki bu zıkkımın ilacı yok, yok, yok... Ama bak sözleştik ben seninle konuşmadım. Sen sabah yine telefon edersen isterse kendisi sana geleceğini haber verir. Sen ise... Senin hiçbir şeyden haberin yok. Arkadaşın vardı adı neydi onun konuşmuşlar birlikte gelecekler. Sana sürpriz yapacak güya. Olsun ne yapalım? İnşallah belki biz seninle yardımlaşıp onu bu beladan bir nevi kurtardık...

Telefon ahizesini usulca yerine koyan F.K., ancak bundan sonra postanede aldığı haberin nasıl bir haber olduğunu anlayabildi. Eve çok düşünceli geldi, bir de baktı ki Çoban kalpağının önündeydi, eli boştu, dükkandan alacaklarının hiçbirini almamış.

Yine aynı mekân. Behram ve F.K. Artık karanlık çöktü.

Behram akşam yemeğini hazırlamakla meşguldü, kap kacağı evden Karağac'ın altına getiriyordu:

-Yağmur yağar mı ki? Düşünceli düşünceli kendi kendine sordu. Eve geçsek mi, ne dersin?..

Sonra Veng Dağı'nın tepesine dikkat edip cevap beklemeden ciddiyetle:

- Kalk. Gel eve geçelim, dedi.

F.K. onun teklifini işittiği gibi hemen oturduğu yerden sıçrayıp kalktı. Behram elinde tabak dolu siniyle yarı yoldan geri dönüp eve geçti, F.K. de kuzu gibi onun arkasından gitti.

Behram evin içinde şaşkınlığı yüzünden okunan F.K.ye belli etmeden dikkatlice bakarak tabakları masanın üstüne yerleştirmeye başladı. "Bir şey olmuşa benziyor. Gerçekten bir şey olmuş. Ben bunu ilk defa böyle görüyorum".

- Ne oldu? Bir tuhafısın... çekinerek sordu.

F.K. daldığı düşüncelerden ayrılmadan:

- Bir şey yok, diye cevap verdi. Ama sesi güçlkle çıktı.

- Daha ne olsun. Görmüyor muyum? Behram bu defa sülük gibi yapıştı, bırakacağı benzemiyordu. Deyim de biraz gül, aklıma Şiraz Hekim geldi. Sırnaşık, insana hiç rahat vermez. "Daha ne olsun, daha ne olsun ...". Şimdi de ben. Daha ne olsun evladım, bakıyorum da hiç kendinde değilsin sen.

Behram mutfakta konuşa konuşa çayları koyuyordu bardaklara. Çaydanlığı sobanın üstüne, bardakları masanın üstüne koydu. Onlar karşılıklı oturdular.

- İyi, yemeğimizi yiyelim sonra söylersin. Behram "bismillah" deyip peynirden, lavaştan alıp kendine dürüm sarmaya başladı.

F.K.yi bıçaklasaydın belki de kanı akmazdı, "Oğlanın rengi kapkara oldu, ağzına bir şey koymuyor, aklı da hayli uzaklarda... Akşam ise Mübariz gelecek. Haftası geldi. O gelene kadar ben bir bunun derdini öğreneyim..".

Mübariz haftada bir kez Behram'a eşi Mensume'nin kendi ineklerinden sağdığı sütten bir bidon süt getiriyordu. Behram da borçlu kalmazdı. Aralarında sanki yazılmamış bir sözleşme vardı. Behram ayda veya iki ayda bir Mübariz için en güzel meşhur balını götürüp evlerine bırakırdı. Kısacası, el eli yıkar, el de döner yüzü yıkar, bugün haftası gelmişti, Mübariz nerde olsa gelecek, F.K. burda diye hiç fırsatı kaçırmaz.

- Yemiyorsun... Başı ile sofraya işaret eden Behram baldan bir kaşık aldı, F.K.ye bakınca (halini görüp) içi sıkıldı.

F.K. sofradan artık kalktı. Hiçbir şey yememişti (yiyememişti), boğazı iyice tıkanmıştı. Elini eline sürterek:

- Durum iyi değil Behram Dayı, dedi. Durum hiç iyi değil.

Behram da elini sofradan çekti, "Ne oldu buna acaba hangi durumdan bahsediyor?! Sabah bir şey yoktu. Telefon edip döndükten sonra oldu ne olduysa..."

- Ne oldu, be evladım, yeni bir haber mi var? Söyle bana, evladım...

F.K. bir müddet sonra ölü bir sesle konuştu:

- Behram Dayı bu Afak'ta ağır (çaresiz) bir hastalık bulmuşlar. Telefonda anası dedi. Başka zaman olsa benimle iki kelime etmez. Şimdi ise... ağlıyordu. Tahlil sonuçlarının iyi çıkmadığını söyledi. Kendisi önceden de böyle bitkindi...

Düşünceli bir halde Behram avcunun içiyle sofradan ekmek kırıntılarını silip temizlemeye çalıştı:

- Bir de... Evladım bu tahlilleri götürüp bir başka doktora da gösterebilirsin?!

- Dedim, ama hiçbir anlamı yok. Başka doktorlar da bakmışlar. Cevap aynıymış. F.K.nin sesi neredeyse titredi. Yani... yani öyle anlaşılıyor ki o ölecek, Behram Dayı?

- Yok, güzel evladım, sen niye böyle konuşuyorsun? Niye kötü düşünüyorsun?! Allah dert verince derman da verir. İcini sıkma. Sabır. Sabret. Dinle beni: Allah sabırlı kulunu sever. Hani buraya geliyordu, ne oldu?

- Gelecek, iki ya da üç güne kadar gelmesi gerekiyor. Bir dostum var, o getiriyor. Anası izin vermiş gelmesine; gezsün dolaşsın içi açılsın, diyor. Bak, derslerini bırakmış ömründe yapamazdı! Düşünebiliyor musun?! Demek ki mesele gerçekten ciddiydi. Artık ağrıları başladı diyor. İlaçsız yaşayamıyor. Kendi ise bu konuda hiçbir şey bilmiyor, hiçbir şey. Hiçbir şey...

- Kendine gel. Dedim ya Allah dert verince dermanını da verir.

- Bunun dermanı yoktur.

- Var. Derman sensin. Niye öyle söylüyorsun? Güzelleştir onun hayatını. Güzelleştir, mutlu et bu kızı. Bir de be evladım...

Behram, devam etmek istemedi. Sözünü yarıda bırakıp sustu. F.K. nedense ümitle (“denize düşen yılana sarılır”) onun yüzüne baktı. Behram yine de istemeye istemeye bu ümitli bakışın ağırlığı altında sözünün sonunu zorla getirdi:

-... bilirsin evladım... daha hiç kimse diyemez ki hiç kimse... kimin şansının güleceğini?! Bu dünyadan... çıkıp gideceğini ya da bu dünyada kalacağını. Hiç kimse bunu söyleyemez! Onun için de...

- Tek teselli...

- Evet buydu tek teselli. Sen ise güçlü ol! Şimdi senin metanetli olman gereken zamandır. Çiçekli Yazı’yı düşün, başka bir şey düşünme. Kendin söylüyordun onu okusan en çok sevinen bu kız olacak. Öyle değil mi? Öyle diyordun. Haydi sevindir onu. Sen onun şimdi belki de en büyük sevincisin yani ümit senedi. Dirilt onu! Hayat ver ona.

- Ah... Behram Dayı, söylemeye ne var? Söylemek kolaydı. Nasıl sevindireyim?! Yazı aşılmaz bir sete dönüştü. Telli sınır. Kesinlikle sınırdan öteye bırakmıyor insanı. Bulunuyor mu ki bu anahtar söz?! Bulunmuyor! Anahtar lazım! Anahtar! Onsuz mümkün değil. Anahtar bulamazsam... Öleceğim.

- Sıkılma! İçi daralmaya başlayan Behram bu kez ciddiyetle konuştu. Sıkılma, sen bulacaksın bu anahtar sözü. İçime doğuyor. Belki de bu gece sen o sözü bulacaksın. Çay içiyor musun? Hiç olmazsa bir bardak iç. Hiçbir şey de yemedin...

F.K. başını salladı yani “hayır!”. Behram’ın sesinde ne duyduysa F.K.nin yüreği serçe kadar küçük bir ümit aşkıyla çarptı. Behram’ın ciddiyeti öylesine değildi: “Bu adam hiçbir zaman boşuna konuşmaz. Bakalım.. ”.

F.K.nin hiç böyle bir duruma düştüğü olmamıştı, bu akşam kendini tamamen unutmuştu. Çiçekli Yazı’nın okunmasının ona getireceği (hayali ile yaşadığı) şan şöhreti unutmuştu, halkın tarihinin, savaşların, kılıç ve kalkanların, balta ve mızrakların acımasız sesini, ah ve imdat seslerini, Stiks Çayı ve onun sahillerini, hatta son zamanlarda (Patriarh ile ettiği sohbetten sonra) keimlikle aklından çıkaramadığı Hektor’u! Unutulmaz Hektor! Talihin doğduğu vatandan kaçırdığı (kovduğu) Hektor! Bir de Hüngür mağarası, Patriarh (“anlatabildim mi?”), profesör ve onun tavsiyeleri bir anın içinde bunlar da kaldı mı, kalmadı, unutuldu, aklından uçup nereye gitti? Şimdi her şey başka türlü oldu. Çiçekli Yazı’yı, ne olursa olsun, bu yazı hangi gerçeği veya yalanı getirirse getirsin, o bu yazıyı sadece ve sadece ölüm yatağında olan Afak için okuyup çözmelidir; kalan her şey değerini

kaybetti sadece Afak için! Bir şeyi doğru biliyordu ki bu olduğu zaman yani yazı okunduktan sonra ondan daha çok sevilen bu kız olacak. Afak onun için sevinecekti. Onun yerine sevinecekti. Sevinebilen büyüktür. Başkasının sevincini paylaşan insan merhametlidir, cömerttir, çok güçlüdür. “Derdi seninle paylaşan -F.K. düşünüyordu- senin sevincini seninle paylaşana benzemez, hiç benzemez”. Çok değil daha dün, ne dünü bugün postahaneye gitmeden önce bu kızdı ve onun cadaloz anasından nefret edenin kendinden başkası olmadığını F.K. unuttu. Artık her şey bir anın içinde değişti; kendisi de birden değişti. Şimdi bu insanlar onun için en çok sevilen, en yakın insanlar olmuşlardı. Onlar için şimdi F.K.nin içi sıkılıyordu, F.K. şimdi onlara öyle acıyordu ki... F.K.ye onlar şimdi uzaktan çaresiz ve kimsesiz bir halde görünüyorlardı, öyle sıkışıp kalmışlardı ki... Ne yapabilirdi?!

“Ben, ben nasıl ahmak, kendini beğenmiş, bencil bir adama dönmüşüm, kendimin de haberi olmamış ölüm anında (bundan o tarafa ne var?!) benden yardım bekliyorlar (kim, ne zaman???), ben ise...”. F.K. bu düşünceyi nasıl tamamlayacağını bilemedi. Aklında düşünce bir başka düşünceyi kovuyordu, telaş mantıksızlığa götürüyordu, peki doğruyu söylemek gerekirse o ne yapmıştı?! Suçu neydi? Eğer bütün suçu Afak’ı bazen nedensizce sinirlendirip ağlatmaktan ibaretse (F.K. nerden bilebilirdi ki olaylar nasıl gelişecek?!) bu yüzden gidip böyle ağır bir hastalığa hiç kimse yakalanmıyor. Şimdi belki de anası onu, F.K.yi bütün belaların günahkarı ilan etmek isteyecek. Ama... akıllı insan böyle davranır mı?! Davranmaz! Kesinlikle! Ana ise akıllıdır hatta hilekardır. Telefonda ana şöyle bir ifade kullandı: “Belki seninle yardımlaşıp onu bu beladan kurtarabiliriz”. Galiba böyle dedi.”. Neden benimle? Bensiz kurtaramazlar mı?!”. Yok öylesine dedi: “Benimle”. Demek ki ana savaş değil barış bayrağını kaldırdı. Bu da az bir şey sayılmaz ki önceleri herhangi bir bahaneyle onların ilişkisine (temiz muhabbetine) engel olmaya çalışan cılız, mızımız, bıktırıp usandıran kadın (“baban duysa ne der, utan, utan!..) bu acımasız haberden sonra kendisi kızını kayıtsız şartsız onun kucağına atıyor. “Demek ki durum ciddiye”. F.K. kaçınıcı kez çeşitli yollarla bu sıradan ve aynı gerçeğe ulaştı, içi sıkıldı eli kolu uyuştı.

Bir hayli böyle karmakarışık düşüncelerden sonra nihayet... “düşünce insanı... öldürüyor” dikkat edip gördü ki Behram odada yoktu. Nereye çıkmıştı. Pencereden bahçeye bakındı, bir şey seçemedi, “ayakyoluna gitti galiba. Şimdi Mübariz gelecek. Bari

bu beni Mübariz ile yalnız (hem de şimdi!) bırakmasaydı. Yoksa, saçma sapan sorulara cevap verene kadar benim canım çıkar”.

Sabah yemeğinde “sütümüz bitmiş, bugün Mübariz bizi hatırlar” diyen Behram nedense F.K.ye alaylı bir şekilde bakıp kaşlarını oynatmıştı, yani, “hazırlıklı ol, akşam misafirimiz geliyor, sorgu suala hazır ol”.

Mübariz’i hatırlayınca F.K. sinirlendi. Yorgun argın (sanki bütün gün taş taşımıştı) gidip odasına girdi, ışığı yakmadan geçip öylece üstünü çıkarmadan (kırmızı çizgili kazak üstünde) yerine uzandı, yorganı gözlerine kadar başına çekti. Çocukluktan beri adeti idi. En çok sinirli, keyifsiz olduğu zamanlarda (çok eskiden mesela mektepte bir dersten iki, belki de birkaç dersten “iki” alması ve babasının korkunç yüzü karşısında tir tir titremesi böyle durumlardan sayılabılırdi) onun genellikle uykusu gelirdi. Mektepten döndüğü gibi yan odaya geçip yatağına girmesi ve yerine girdiği gibi derin uykuya dalması evde herkesçe bilinirdi, onun bu durumunu ilk önce anası, kardeşi anlardı ki bugün vaziyet kötüydü. İçinin sıkılmasını, dayanılmaz azabını uykuya geçirmekle aslında onun bedeni içgüdüsel olarak onu koruyordu. F.K. bunu çok sonraları anlamıştı. Çocukluk yıllarını gülümseyerek hatırlarken vakitsizce gidip yerine girip yatması şimdi ona adamakıllı keyif veriyordu. Birazdan, onu uykudan uyandıran anası “peki gece kim yatacak, aevladım?” diyerek babasına göz kırpmıyor, “işi gücü yokmuş gibi onunla ilgileniyordu, zaten yoruluyor”, ona çay demleyip içiriyor, “konuşa konuşa ne oldu, anlat bana rahatlayacaksın, içine atma” diyordu. F.K. bunları hatırlarken artık yaşlanmış, elden ayaktan düşmüş, gözlerinin ışığı sönmüş anası için değil; o genç, şefkatli, F.K.yi herkesten, herkesten daha fazla seven anası için üzülüyordu, keder onu boğuyordu. Şimdi ise güçlkle yürüyen, gece ile gündüzü daima karıştıran, gününü yatağında uzanmakla geçiren ve F.K.ye zaman zaman hayli yabancı bir bakışla bakan anası, sanki gerçeklikten uzakta, durgunluk ile yaşıyordu, onun için son artık başlamıştı, şimdiki hayatı artık sondan ötede kendi kendine öylesine devam ediyordu. Sondan önceki ve sondan sonraki hayatlar arasında hiçbir bağ kalmamıştı. Hiç kimse ona meraklı değildi, hatta F.K. de. İçine öyle çekilmişti ki... F.K. zaman zaman onun soru dolu gözlerinde açıkça bunu okuyordu: “Niye, niye, niçin??”.

Ve F.K. bu sorunun manasını kalbinin gizli yerinde iyi anlıyor, burada o da yaş dolu, soruya bürünen ümitsiz gözleriyle anasının yüzüne bakmamaya çalışıyordu, bakışlarını kaçıırıyordu. Soru ise aynıydı: “Niye, niye, ana, niçin??”.

Aynı o eski çocuklukta kalan perişan hali bugün de vardı. O zaman olduğu gibi şimdi de uyku ona nasıl zor geldiyse küçük odasında yorganı başına çekmesiyle uykuya dalması bir oldu.

F.K. tuhaf bir rüya görmeye başladı. Ona öyle geldi ki bu rüya sanki uzun bir rüyaydı; ama öyle değildi, çok kısa sürdü. Rüyanın ne yönü, ne öncesi ne de sonrası vardı, burada her şey birbirine karışmıştı. Ama yavaş yavaş farklı farklı çizgiler seçilmeye başladı; renk renkten ayrıldı sesler güzelleşti. Bu rüyada hayvanlar da insanlar gibi konuşuyordu hem de sadece birbiriyle değil; hayvanlar insanlarla da onların dilinde konuşuyordu.

Rüyasında uzun bir zamanın içine düşmüştü. Çoban kalpağında ise (kendi odasında) F.K.nin yatması ile ayılması arasında çok az bir zaman geçti. Ama en ilginç ve tuhaf olanı daha bu değildi. Tuhaf olan, sır olan şeydu ki ertesi gün F.K. Behram'a gördüğü bu rüyasını anlatmaya başladığında: “paralel dünyalar diyorduk, bu da paralel dünya...” bu işe şaşırıp kalan Behram ona hayretle baktı. Sonra bir hayli sustu. Sonra ise... bir iki söz sorduktan sonra kendisi de garip bir itirafta bulundu. Anlaşıldı ki ne kadar akıl almaz olsa da onların ikisi de aynı rüyayı görmüşler. Çeşitli zamanlarda -önce F.K. o rüyayı akşam vakti, Mübariz dağdan inip gelene kadar görmüş, ondan sonra ise Behram her zamanki vaktinde- gece yerine girip yattığı zaman aynı rüyayı görmüş.

F.K. ile Behram'ın aynı rüyayı görmesi.

Rüya şöyle başlıyordu. Büyük bir televizyon ekranı yavaş yavaş aydınlanıyor ve ekranda renkli bir papağana benzeyen (belki papağan?!) hanım görünüyor. Bu hanım papağan “haberler” bülteninin sunucusudur. Akşamdır. O haber sunuyor; ama dudakları kıvılda da sesi işitilmiyor. Ses tamamen başka yerden geliyor (hem de bu başka taraftan gelen ses erkek sesidir). Ses metal gibi çınlayıp yavaşça ses çıkartarak böyle başlıyor. Ses ekran arkasından diyor:

...Bu akşam haberlerin sonunda verilen hava durumunu bütün şehir dinledi ve rahat bir nefes aldı. “Sabah haberde gökten yere deve yağacağı söyleniyordu”. F.K.nin beyni hızla televizyon ekranından uzaklaştı. O hatırladı ki iki gün önce gökten yere aslan

yağmıştı ve bu daha tehlikeliydi. Rüyanın bu kısmında hanım papağanın dudakları (gagası?) alaylı bir tebessüme büründü.

F.K. ile Behram'ın gördükleri aynı rüyanın devamı. Şehre yağan aslanlar.

İki gün önce aslanları bir nevi hile ile kandırıp -aslında bu onların en çok nefret ettiği şeydi, buna büyülemek diyorlardı- onları hayvanat bahçesine göndermişlerdi. Ama hepsine kafes de hiç yetmemişti. Bu nedenle de şimdi şehrin en büyük problemi beşer beşer, onar onar bir kafeste saklanan, büyüden daha tam ayılmamış bu aslanları bir şekilde bir yere yerleştirmek olmuştu. Çeşitli öneriler geliyordu ve her bir öneri o vakit çeşitli televizyonlar tarafından sosyal mükakireye çıkarılıyordu. Önerilerin en ilginç olanı buydu ve güya İlimler Akademisinden gelmişti. F.K. rüyanın bu yerinde gülümsedi. Behram ise zihninin derin bir yerinde profesörü hatırladı.

- Aslanları eğitip onlardan esas askerî birlikler oluşturmak gerekir. Aslan dili bilenleri ve askerleri bu işe çekmek faydalı olurdu.

Yani, büyük hayvanat bahçesi kurup aslanları oraya yerleştirmek, aslanlar için arazi başka bir sözle esas savanna kurmak, tabiatı doğal yollarla aslanların hayat tarzına uygun bir hale getirme önerisiyle Kültür Bakanlığı konuşma yaptı. Hem de bu işe dış sermayeye merak uyandırma çabası da ortaya atdı.

Bu oldukça sert ve hatta çoğuna acımasız bir karar gibi geldi; öneriyi müşterek “Tüylü deri - Deri - Kürk” “Azad Müstevi” Birliğinin işçileri verdi:

- Aslanları öldürüp derilerini ihraç etmek şehre çok ciddi yıldız akını getirir.

Önerilerden biri ise yeterince komik olduğundan hatta televizyon sunucusu bu öneri söylendiği zaman tebessümünü asla saklayamamıştı. Arka taraftan gelen erkek sesi diyordu:

- Aslanlar için mektep açmak gerekir. Onların dilinde ders vermek, onların kültürünü geliştirmek biz insanların ırksal borcudur. Bu öneriyi Hayvanları Koruma Derneği, Tahsil Bakanlığı ile birlikte ileri sürmüştü. Rüya F.K. bu yere vardığında “burası gerçek çocuk bahçesiydi “ telaşlı bir halde yerinde kıpırdandı.

Behram ise aynı yerde “bak bu başka mesele...” elini uzatıp başının altındaki yastığı düzeltmişti.

Aynı şehre bugün artık develer yağıyor.

Develer yukarıdan dolu gibi yağıyordu. Büyücüler iki gün önce bütün güçlerini aslanlara harcayıp güçten düşüklerinden dinlenmek için izin alsalar da deve yağışı hızla yağdığından onların yani büyücülerin yardımından vaktinden önce istifade etme meselesi bir ihtiyaç olarak ortaya çıktı.

Gökten inerken bir deve diğerine diyordu:

- Bu insanlar hiç de korkak değilmişler.

Diğeri cevap vermek istiyordu:

- Ama sen bilmiyordun ki... Fakat sözünü bitiremedi; çünkü gümbürtüyle yere düştü, çabalayıp ayağa kalktı. Oraya buraya bakınıp gördü ki diğer develer de onun gibi böğrünün üstüne yıkılıp kalmış (anlaşılan düzgün aerodinamik mevkiyi seçemedikleri için) diğer düzgün yeri bulanlar ise güçlkle de olsa ayağa kalkıyor. Onun gibi hemen kendine gelenlerin sanki hiçbir şey umrunda değildi; kamburlarını doğrultup sanki çölde yelken gibi yükselip oraya buraya kaçışıyorlar. Her biri kendi sıra arkadaşını arıyor.

Büyücüler gelene kadar böyle bir karışıklık (karışıklık mı yoksa düzensizlik mi?) devam etti.

Büyücüler yarı uykuluydular ve sanki büyüleri etkisini istedikleri gibi göstermiyordu üstelik develerden biri de biri de gönüllü olarak gelen “Maknus -180” adlı bu yeni hizmete sunulan elektromanyetik motorlu dev uçakaların içine girmek istemiyordu. Onları buraya özel develeri götürmek için getirmişlerdi.

- Gelip girdiler bu arabaya, peki sonra ne olacak?!

Büyücüler nereye götüreceğiz bunları, diye söyleniyorlardı.

- Önce savannayı kurmak lazımdı sonra bu konuda düşünmek gerekiyordu.

- Aslanlar, bunları aslanların yanına bırakmak gerekir, hengameyi asıl o zaman görün. -Biri kötü şaka yapmıştı.- Biz de dinlenirdik.

Dede ve torunu. Üç boyutlu ekran ve “Çölde Gemi”.

Deve yağışı nihayet kesildi. İçi deve dolu “Maknus-180”ler teker teker gelip hayvanat bahçesinin önünde durdular. Kafesteki aslanlar neredeyse ağızlarının suyu akarak “Maknus-180”lerden kuzu gibi aşağı atlayan develere bakıyor, içlerinden gülmek için kendilerini zor tutuyorlardı. Büyünün tesiriyle başı dönen uzun, sıska ayakları birbirine dolaşan develer aslanları sanki görmüyor, içi çırpınan aslanlarla dolu kafeslerin yanından hiçbir şey olmamış gibi geçip hayvanat bahçesinin içine giriyorlardı. Yakın çevrede yaşayan insanlar (Dikkat! İnsanlar giremez!) buraya toplanıp tek tek, çift çift, cesareti olan ileri çıkarak, cesareti olmayan ise bir köşeden bu manzarayı seyrediyordu.

- Deve etinin güzel kebabı olur. “Eski yemek türleri ve mutfaklar” kitabında gördün mü? Yaşlı biri elinden tuttuğu torununun başını develere doğru çevirdi. Çocuk asla deveye bakmak istemiyordu; ağlayıp duruyordu eve dönmek istiyordu, korkmuş muydu ne?!

- Bak, bu deve. Adam torununun gönlünü almak istiyordu; ama bir gözü ile de elinde işi olmayan bir büyücü arıyordu ki çocuğu yola getirsin, onun aklına girip deveye ilgi uyandırsın. Ama ne çare! Bütün büyücüler develerle meşguldü.

- Eve gitmek istiyorum, eve gidelim!.. Sabırsızlanan çocuk giderek daha çok ısrar ediyordu.

- Hey seni, bir bak, ama sen hiçbir zaman gerçek deve görmemişsin.

- İstemiyorum bu deveyi. Ben eve gitmek istiyorum. Şimdi “Çölde Gemi” başlayacak. Eve gidelim... “Niye görmemişim? Ben deve gördüm...”.

“Çölde Gemi” son zamanların en meşhur, en üç boyutlu filmiydi. İçinde çeşitli hayvanlar bulunan gemi kumsalda “yüzüyor” ve seyircinin isteğiyle televizyon ekranından çıkıp doğru odanın içine girebiliyordu. Üç boyutlu ekran son teknolojik başarı olmakla birlikte çok pahalıya mal olan eğlenceydi. Dede bütün maaşını biriktirip aileye yardım etmeseydi bu ekranı almak mümkün olmayacaktı. Torun çok yalvarmıştı; ama açık söylemek gerekirse dede de az değildi, o da gittikçe daha çok çocukluğuna yaklaşıyordu. Üç boyutlu ekrana bakmak onun için de çok keyifliydi. Bu ekran bütün aile bütçesinin zararına -annesi kesinlikle razı olmuyordu, dede onu güçlkle ikna edebildi, sonra ise annesi çocuğun gözyaşlarına dayanamadı- evet hiç şüphesiz bütçenin zararına alınmıştı ve

şimdi torunu eve gidip işte bu “Çölde Gemi” filminin o günkü bölümüne bakmaya can atıyordu.

- Hey seni, yaramazsın ki ne yaramaz. İyi, gidelim eve. Ama bu deve senin o gemindeki deveden değil. Bu gerçek deveydi. O ise... Eh...

- Yok, o deve iyidir. O benim dostumdur. Benimle konuşuyor. O beni bekliyor.

Aslanların kandırılması. Savanna vaadi.

...Büyücüler nihayet develerin hepsini (bir ikisi belki de daha fazlası hâlâ bulunmamıştı) hayvanat bahçesine topladılar. Küçük bir toplantı yaptılar:

- Kalan gücümüz yetecek mi bu develere aslanlara karşı dokunulmazlık verelim?! Baksanıza, nasıl da gözleri ile yiyorlar zavallıları...

- Yok gücümüz yetmeyecek. Aslanların karnını büyüyle dolduramayız.

- Bu durumdan çıkış yolu bulan var mı?

Bütün büyücüler takatsiz bir halde bu soruya cevap arıyorlardı.

İşte o vakit dede ile torunu gelip Cadılar Sokağı'ndaki evlerine vardılar. Çocuk çok acele ediyordu. Dede ise (artık onun yorğunluğu açıkça görünüyordu) güçlükle yürüyordu.

-Gel, gel gecikiyoruz.

Saat Güneş vaktinden Ay vaktine geçti. Bulutlar gökyüzünde şaha kalkıp bir noktada kaldılar. Şehir etrafındaki çöl kıyısında yer alan evler bir bir görünmeye başladı.

- Vakti geldi. Çabuk ol, dede çabuk ol... Çocuk çok sabırsızlandı.

- Geliyorum, hay seni. Bir dur bakayım, sen beni çok telaşlandırdın.

Kapıyı onlara açan anne kıpkırmızı olan çocuğu gördüğü gibi yüzüne telaşlı bir tebessüm kondu: “Buna ne oldu?”.

Hemen annesinin yanından içeri geçen çocuk ise gelişi güzel üç boyutlu ekranın karşısına geçti. “Ben geldim” parola sözünü öyle yüksek sesle söyledi ki evdeki eşyalar az kalsın çınliyordu. Onun bağışını işiten üç boyutlu ekran hemen aydınlandı. Çocuk oturduğu yerde öylece donup kalmadı mı donup kaldı, aç gözlerini ekrana dikti, sanki o vakit ekranı yiyecekti, yanına gelip sessizce koltuğa uzanan dedesine yavaşça:

- Dede, dede, bak, bak... Şimdi göreceksin. Bu deve o develerden daha güzeldi, dedi.

...Büyücülerin ayaküstü yaptığı toplantıda son sözü şehrin “insanlarla hayvanlar arasındaki sorunların çözüm heyetinin” organı dile getirdi ve onun teklifi artık iyice güçten düşen büyücüler tarafından o vakit kabul edildi. Öneri ise bundan ibaretti. Biz elçiler birliğini harekete geçirelim. Onlar gidip aslanlardan develere dokunmayacaklarına dair söz alsınlar. Ta ki büyücüler güçlerini topladıktan sonra aslanlara yeniden büyü yapmakla develerin akibetinin nasıl olacağı etraflıca düşünülebilir”. Ortaya çıkan “Peki aslanlara neyin sözünü verebiliriz?” sorusuna “Çözüm” Komitesinin organı anlaşılmayan bir şekilde “onlar için savanna yapmayı” diye mırıldandı. Toplumdan gelen önerilerden biri de işte buydu.

Hiç kimse meselenin böyle kolaylıkla hallolacağına inanmıyordu. Ay vakti artık başlamış, herkes hayli yorulmuştu. Elçiler birliğinin temsilcisi aslanların yanından dönüp önce devlet televizyonuna, sonra da özel televizyonlara röportaj verdi ki aslanlar kısa süren fikir alışverişinden sonra onlara edilen teklifi kabul ettiler. Kendi aralarında: “Yeter ki büyücüler gelmesin. Biz her şeye razıyız” dediler. Böylece, hepsi rahat bir nefes aldı. “Yağış vakti” ile ilgilenen koordinator bilge aslan ve “genel barış saati”nin temsilcisi ortaya çıkıp her biri kendi tarafında düzenlerini kurmaya başladılar.

Çocuk, dede ve üç boyutlu ekrandaki deve.

Gemi uzaktan gelip kum denizinde yavaş yavaş büyümeye başlamıştı. Çocuk ekranın altındaki “virzaniye” düğmesine basacağı anı bekliyordu; çünkü geminin içindekiler ancak o zaman odanın içine girebiliyorlardı. Dede çok sabırsızlandı.

- İşte tam zamanı! diye bağırdı çocuk ve gemi virtual-vizual alana burnunu soktuğu gibi “virzaniye” düğmesine bastı. Bu defa fısıltıyla deveyi istiyorum, dedi.

Bu büyük geminin üç boyutlu ekranı paramparça edip odaya gireceği şeklinde bir düşünce oluştu. Elini uzatsan gemiye dokunabileceksin. Artık kaçınıcı defa çocuk da böyle düşündü. Önceleri dede de neredeyse bu tuzağa düşmüştü. Ama şimdi başka türlü oldu. Geminin burnundan bir yol açıldı. Oyoldan odanın içine doğru yürüyen deve görüldü.

Deve önce küçüktü, sonra büyümeye başladı. Deve üç boyutlu ekrandan odaya girince kendi doğal boyutunu aldı. Çocuk sevinç ve şaşkınlıktan donup kaldı. Karşısında onun yarattığı onun seçtiği canlı, üç boyutlu ekrandaki bir deve vardı.

- Bak işte güzel, daha iyi götürelim onu gemiye. Buraları tamamen mahvedecek. Dede; öyle değil mi evladım, dedi. Ay vakti de bitmek üzere, sen ise hâlâ kendi masalının içine hiç girmemişsin. Kapatalım bu ekranı. Bu gecelik yeter, diyorum. Dede son devrin bütün hususi teknolojik yeniliklerine biraz da şüphe ile yanaşıyordu. Bak, masal da artık seni bekliyor.

- Yok ben masal istemiyorum. Ben bu deveyi istiyorum. Bizde kalsın!.. Çocuk nihayet içindeki arzusunu dile getirdi. Sanki yavaş yavaş inatlaşıyordu.

- Tamam işte yeter. Dedenin sözünü tut. -Anne de m utfaktan gelip onların sohbetine katıldı.- Masala girme vaktidir. Dün ay vakti ormanda nereye kadar gittin?

- Hayır, ben söyledim. Ben masal istemiyorum. Ne olur anne izin ver bu deveyi evde saklayalım, hiç olmazsa bir gün...

O an dede annenin, anne de dedenin yüzüne baktı. Ne yapacaksın? Çocuğun inadı tutmuştu. Bu hiç de iyi sonuç vermeyecekti. Masala girmemesi iyi uyumaması demektir. Bu ise güneş vaktinin zerresine ulaşamamak neredeyse dünyanın öbür ucunda yerleşen “Dövüşen öküzler” okuluna gecikmek demektir.

- Tamam, anlaştık. Deveyi bahçeye çıkar. Ama seninle şartımız şarttı. O, yarın akşam gemiye döner. Anne kendi kararını verdi: “Ne yapabiliriz?” diye dedeye baktı.

Çocuk sevinçli bir halde üç boyutlu ekranı sürekli enerji moduna geçirdi ve sonra dedesine doğru zafer kazanmış, on beşinci güneşin dört bin yıl öncesinin kum zabiti gibi gerildi ve elini uzatıp devenin boynundan asılmış hiç kimsenin görmediği şimdi ise açıkça görünen bir ipten tuttu. Onlar, çocuk ve deve bahçeye çıktılar.

Aslanların kafesten çıkması ve Ay ışığı. Büyücülerin işe girişmesi.

Aslanların kafeslerinin kapısının açılması teklifi ile Çözüm Komitesine müracaat etme kararına vardıklarına dair haber gelmişti. “Bir konuda anlaşma yapılmıştır ve biz develere dokunmayacağız o zaman bizi bu dar kafeslere koyup kapısını kitlemek de ne demek oluyor?! Fakat bize inanmıyorlar mı? Bu bize hakarettir. Biz ki söz verdik.”.

Yağmur vaktiyle ilgilenen koordinatör Çözüm Komitesinin başkanına böyle bir malumat göndermişti. Bu isteği mantıklı bularak kafeslerin kapısını açtılar. Aslanlar kafeslerden çıktılar ve develerin arasında uslu uslu dolaşmaya başladılar. Ama bu sakinliğin gizli bir endişesi vardı. Develer henüz büyülü olsalar da tir tir titriyorlardı. Herkes ne olacağını bekliyordu. Nihayet, Ay akşamı vaktinin yol bilmeyenlere yardım zamanı geldi... Ay'dan tam hayvanat bahçesinin dış kapısına kadar ışık dolu Ay ışığı çıktı. O ışıkla dışardan gıkları bile çıkmayan ve şimdi nihayet rahat nefes alan develeri aya yollamaya başladılar. Bu vakit aslanlar anladı ki onlarla insanlar arasındaki anlaşmanın birinci maddesi yerine getirilmeye başladı.

Sonuncu devenin görüntüsü Ay ışığında henüz kaybolmamıştı ki hayvanat bahçesinin karşısında garip bir sessizlik başladı Ama bu sessizlik uzun sürmedi. Kısa bir süre sonra bu sessizlik birden oluştuğu gibi birden de bozuldu. Dinlenip güçlerini toplayan büyücüler gelmeden onların kokusunu havadan alan aslanlar meseleyi işte o an anladılar. “İhanet! İhanet! Savanna yalanmış. Büyücüler geliyor. Bizi kandırdılar! Bizi kandırdılar!”. Aslanlar arasında telaş ve gürültü başladı. Ama aslanların bu gürültüsü daha hiç kimse için korkunç değildi. Çünkü bu vakit büyücüler dışardan anlaşılmayan çevik hareketlerle artık aslanları gafil avladılar. Kısa bir süre sonra aslanların biri bile ayakta duramadı. Güçlerini toplayan büyücüler yeni büyüden sonra üst üste toprağa serilen aslanları kuş tüyü gibi kaldırıp kafesin içine atıyorlardı. Kandırılan aslanlar her şeyi unutmuşlardı. Onların göz kapaklarını ekstra manyetik taş parçaları yavaş yavaş örtüyordu. Aslanlar yavaş yavaş uykuya dalıyordu. Bir hadise oldu, o olmasaydı aslanların akıbeti şehir adına uzun bir süre halledilmeyecekti.

Çocuk ve arkasında deve (bu sonradan televizyon haberlerinde ancak böyle açıklanmıştı) evin bahçesine çıktığı zaman deve tuhaf bir şekilde kendini idare etmeye başlıyor. O, çocuğun resmî emirlerine uymuyor, hiçbir şeyi umursamıyor bahçeden doğru Cadılar Sokağı'na çıkıyor. Üç boyutlu ekran artık onu kontrol edememişti. Hiç kimsenin beklemediği bir şekilde Sansür Kozmik İdare Usulü tarafından komuta olmadan deve güvenle (biliyormuş gibi) sokak sokak hayvanat bahçesi istikametinde ilerliyor. Sonraki açıklamaya göre deve Ay ışığına giren develerin ardından kaçmaya başlıyor. Bu ışığa girmek istiyor. Maksudı üç boyutlu ekrandan çıkmakmış.

Çocuk devenin ardına düşüp hayvanat bahçesine kadar geliyor. Zorla deveye yetişebiliyor. Hayvanat bahçesinin tam önünde artık biliniyor ki Ay ışığının üstüne sonuncu deve geçmektedir. Deve Ay ışığının önünde toprağa çakılıp kalmış. Gözlerinden gayri ihtiyari yaş akmağa başlıyor. Boşuna zaman kaybediliyor. Işık ve sonuncu deve gözden kayboluyorlar. Bir özel televizyon kanalı yasak bölgeye girip (sonraları bu televizyon kanalı ciddi cezaya maruz kaldı, ay programlarından mahrum edildi) bu konuda böyle demişti: Ay ışığı sanki deveden kaçıp canını kurtarmak istiyordu.

Ve bu vakit işte o hadise meydana geldi. Çocuk bunu şöyle anlatıyor: Ben gidip gördüm ki devenin gözlerinden artık yaş akıyordu. Bu vakit kafeslerin içindeki aslanlar büyüden ayılıp dışarı çıkmaya başladılar en tuhaf ve sırlı an da buydu). Elbette böyle bir umursamazlığı sonraları büyücüler oluşturulan inceleme heyetine asla izah edemediler. Televizyon haberleri de büyücüler de bunu kendinden eminlik hali gibi düşündü. Aslanların kendi başına büyüden kurtulmalarını ise akademiden olan uzmanlar Ay ışığından sonraki elektromanyetik atmosfere bilinmeyen güçlü enerjilerin (bu ise devenin sulu karışımdan ibaret olan gözyaşından yayılan ışınları) dahil olmasının ardından meydana geldiğini iddia ettiler. Sonraları bu teorinin doğruluğu ilmî yönden de ispat edildi, bilinmeyen karışımın derin termoelektrik analizi yapıldı iddia doğrulandı ve o karışım (gözyaşı) bundan sonra büyüden kurtulma kanununun esas maddelerinden birine çevrildi.

Uzmanlara şaşırtıcı gelen şeydi ki kendine gelerek kafesi terkeden aslanlar hayvanat bahçesinin kapısından dışarı çıkıp önce çocuğun ve devenin etrafını sarmış çevrelerinde bir müddet iri pençelerini usul usul yere basarak gezinmişlerdi. Çocuk ve deve ise birbirine sıkışıp kalmışlardı. Aslanların çoğu “Bizi kandırdılar, intikam, intikam!” diye haykırmıştı. Burada olay yerine anne ve dede gelmişti. Hatta elçiler birliği de buraya gelmişti. Ama ne onlar ne de diğer emniyet güçleri öfkeli aslan setlerini geçip çocuğa ve deveye ulaşamıyorlardı. Büyüden kurtulan aslanlar son derece tehlikeliydiler. Facia ise beklenmedik bir şekilde önlendi.

- Biz bunu yapmayacaktık! Arka pençelerinin üstüne çöküp biraz önce kısıp gözlerini doğrudan devenin gözü ve yaşlı yüzüne dikmiş yağmur vaktiyle ilgilenen koordinatör bilge aslan nihayet konuştu.

Aslanların öfkesi biraz daha arttı. Bilge aslan ikinci kez mecburen:

- Biz bunu yapmayacaktık! dedi. Sonra dediklerine şunları ilave etti:
- Biz gidiyoruz. İnsanlar bizi kandırdılar. Biz gidiyoruz ve bir daha yağmur gibi insanların şehrine yağmayı ben sonsuza dek yasaklıyorum.

Bundan sonra aslanlar emre uyarak konuşmadan (boğuk bir sesle mırıldanarak) çocukla deveye hiç kulak vermeden uzunca bir safa katılıp şehrin çıkış kapısına doğru yol aldılar...

Aslanların şehir kapısından çıkmalarıyla F.K.nin rüyası böylece karışıyor ve bitiyordu. Bundan sonra olayları sözle anlatan ses kesiliyordu. F.K. uykudan ayıldığında önce bu rüyayı hatırlamadı. Yavaş yavaş ayrı ayrı olaylar, yerler, çocuk, onun dedesi, aslanlar ve büyücüler birbiriyle alakasız bir halde hafızasında canlanmaya başladı. En son deve aklına geldi. Ayrı ayrı yerlerin sağlam bir çizgi üzerinde güçlenmesi ise ancak gece yeniden yatmak için yatağına geçtiğinde sonuç verdi. Uzun süre uykuya dalamayan F.K. develerin yağışını, aslanların yürüyüşünü yeniden gözünün önüne getirdi. “Sabah ben bunu Behram Dayı’ya kesinlikle anlatmalıyım. “Paralel dünyalar, paralel dünyalar... Bu değil mi?!” Bu düşünce daha sonra gece onun beynine dolacaktı. Geceye ise henüz vardı. İşte o vakit...

Behram mağaranın önünde. Behram ve Mağaranın Ruhu.

F.K. akşama doğru yatağında uzanıp aslanlar, develer, çocuklar ve insanlarla ilgili rüyasını gördüğünde Behram o vakit hızla ve biraz da korkuyla avlunun önündeki dar yola koyulup Veng Dağı ile yokuş yukarı çıkıyor, mağaraya doğru gidiyordu. Yorulduğundan (yolun zor çıkılmasından ve acele ettiğinden değil; heyecanından) nefesi kesiliyor, kalbinin neredeyse gümbürdeyen sesini işitiyordu. Mağaraya daha vardı. Behram yolun sağ tarafındaki dönemeçten (dereye kıvrılan yoldan) geçtiği gibi kulağına Bozlar’ın mırıldayan sesi geldi. Köpek mağaradan onun kokusunu almıştı, zinciri arkasından sürüye sürüye sabırsızca mırıldanarak mağarayı o duvardan bu duvara kadar ölçüyor, havlamasına arada bir havlıyordu; ama buna havlamak denmezdi, buna ulumak demek daha doğru olurdu.

Bir, iki, üç... Yağmur damlaları takırtıyla Behram’ın tahta gibi kurumuş renkli şapkasına değip yüzüne sonra da sakalına doğru kayarak düştü. Behram eli ile yüzünü silip

bu yağmuru umursamadı ne de olsa hızlı yürüyordu. Ancak mağaranın ağzındaki düzlüğe vardıktan sonra soluklanmak için biraz durdu. Hâlâ damla damla yağın yağmura aldırış etmeden beklemeye başladı.

Mağaranın Ruhu onun kokusunu mu duymalıydı, nefesinin sıcaklığını mı hissetmeliydi, ne yapıyorsa yapsın ama ortaya çıkmalıydı, gelmeliydi. Bu taşın üstünde gecenin bu vakti öylesine gelip bir kimse oturmaz. Elbette, bu gelişin bir amacı vardır.

Önce fısıltı işitildi, sonra yuvarlak ışık kümesi teker gibi döne döne yıldırım hızıyla geldi (aslında, peyda oldu).

“Gelir mi, gelmez mi?!” bunu bir daha düşünmüştü ki... Mağaranın Ruhu bekletmedi. Behram o tarafa bu tarafa bakınmaya hiç fırsat bulamadı. Mağaranın Ruhu (bu kapkara teker boyunda bir küreydi) döne döne onun karşısında peyda oldu. O uğursuz ses yine Behram’ın şakaklarında uğuldadı:

- Dönemecin olduğu yerde baktım ki sensin hayırdır?

Ama bu ses daha korkunç değildi. Uğursuzdu, yine yılan gibi fis fis fısıldıyordu ama korkunç değildi. Behram çok sakin bir şekilde tereddütsüz bir rahatlıkla Mağaranın Ruhu’na; ışığı yanıp sönen küreciğe yüzünü dönüp konuştu:

- Hayırdı şerdi ne fark eder?! Seninle anlaşmaya geldim sohbetimizi bitirmeliyiz.

- Yine mi anlaşma? Oyunun olsun be Behram, başka hiçbir şey demiyorum oyunun olsun. Şimdi ne istiyorsun?

Behram “bir şey istemeye geldim” mümkün olduğunca yumuşak bir şekilde rica etti:

- İzin ver... bu yazıyı o okusun. Hak ediyor.

- Olmaz. O bu yazıyı okumayacak. Hiç kimse bu yazıyı okumayacak! Mağaranın Ruhu onun sözünü sert bir şekilde kesti.

- Niye? Hazinenin yeri yazıldığı için mi?

- Niye geldin sen buraya, Behram? Behram’ın kafası karıştı, Mağaranın Ruhu’nun sesi onun bu yersiz sorusundan sonra gerginleşti.

- Olmaz mı?! O zaman hiç olmazsa bir şey okusun. Bir şey okut ona. İhtiyacı var. Behram bu defa neredeyse yalvarıyordu.

- Ne? Nasıl?

Behram önce gözleriyle “Ne bileyim?!” dedi, sonra birden korktu:

- Anahtar söz ver ona. Sahte anahtar söz ver. Gerçek değil, sahte. Bırak başka bir şey okusun.

- Elini benim nakışlarıma sürerse ölecek...

-Yok ölmesin. Ben sana başka kurban gösteririm. Ne farkeder ki... Dinle. Dinle. Gerçek anahtar sözü yalnızca sen biliyorsun. Bilmiyor değilsin. İstemiyorum bana söyleme! Ama gel, sen bana yardım et. Başka bir anahtar söz söyle bana. Sahte olsun. Öyle bir anahtar olsun ki bu arkasından gideni tamamen başka bir tarafa götürsün.

- Evet. Seninki yazıyı okusun ama gerçek konuyu değil, başka bir konuyu okusun... Ortaya çıkan başka şey olsun öyle mi diyorsun? Mağaranın Ruhü düşündü.

- Öyle. Ben onun sıkıntı çekmesini istemiyorum. Senin hazinen hiç kimseye lazım değil. Yok et bu zehir zıkkım yazının izini! Yok et!! Ama öyle bir şey yap ki şüphelere de yer kalmasın. Hazine senin olsun, ona ise... ona ise kıyma.

- Hiç şüphe uyandırmasın... Mağaranın Ruhü yankı gibi tekrar etti. Bu biraz zor meseleydi... Peki kurban kim olacak?

Mağaranın Ruhü Behram'ın telaşlandığını görüp hemen ekledi:

- ...ama imkansız değil. Şartımızı seninle konuşmuştuk, işte o şarttı. Kurban meselesi ise taviz vermez, kurban olmalıydı. Şartımız var, kim elini değerse... Çiçeklere dokunmak yok! Dokunursa ölecek! Ya da yerine başka bir kurban göster. Başkası. Olsun benim için fark etmez. Gerçek senin de dediğin gibi hiç kimseye lazım değil. Mağaranın Ruhü güldü, ama bu gülüş değildi bu insanın kanını donduran çirkin bir kahkahaydı. Behram'ın kederden yüzü asıldı.

- Olsun. Razıyım. Sana kurban gerekmiyor mu? Ona dokunma! Sen sadece anahtar sözü söyle! Sahte! Bırak bu yazı olduğu gibi değil, başka türlü okusun. Ben sana kurban göstereceğim. O ise... Bırak o çiçeklerle ne istiyorsa yapsın.

- Gösterecek misin? Kimi göstereceksin? Mağaranın Ruhü sonsuz merak ve dikkat içinde sordu ve bu vakit o kadar meraklandı ki kendi etrafında dönmeyi bile bıraktı (oysa sohbet boyunca bir araba tekeri gibi kendi etrafında dönmekteydi).

- Sana kurban mı lazımdı? Kurban benim.

- Sen mi? Kurban sen mi? Mağaranın Ruhü hayretini gizleyemedi, inanmak istemedi. Küreciğin ışığı arttı ve yanıp sönmedi; hızlandı, o yeniden hareketlendi, yeniden hızla kendi dairesi etrafında dönmeye başladı.

- Neden olmasın? Günah varsa ceza da olmalıydı. Cezayı kimin çekeceği ne fark eder?! Sen diyorsun ki çiçeklere dokunmak yasaktır, cezası var. Ben de diyorum ki onun bu yazıyı okuması gerekir okuyacak. Ben, ben suçü kendi üstüme alıyorum.

- Öyle mi?.. Ama niye? Seni anlamadım. Öyle... Ne diyorum, ben razıyım... Ruh biraz düşündükten sonra nihayet ikna oldu. İşte o vakit (“ben razıyım” sözlerinden sonra) mağaranın içinde Bozlar kendini parçalamaya başlamadı mı başladı (“Ben de varım!”). Mağaranın Ruhü bunu hiç umursamadı ciddiyetle tekrar etti. Ben razıyım! Onun bu sözleri beyninden girip bedenine yağ gibi yayıldı.

- Çok güzel. Behram derinden ve rahat bir nefes aldı. Haydi, o zaman o sözü söyle. Bırak o söz onu tamamen başka bir tarafa götürsün. Söyle.

Mağaranın Ruhü nerdeyse duyulmaz oldu:

- Sen o sözü her gün görüyorsun. O, senin gözlerinin önünde yeşeriyor, büyüyor, duruyor.

Behram düşünmeye hiç fırsat bulamadı. Anahtar söz kendi gelip girdi onun aklına. Behram birden içini çekti:

- Karağac... Selvi boylu, nazlı gelin misali Balaca, bütün edasıyla gözünün önünde canlandı. Karağac, Karağac demek ki sen çözüm olabilirmişsin. “Hey seni Balaca...”. Behram oturduğu yerden aşağı doğru Çoban kalpağına bakındı. Karağac korkunç ve ihtiraslı bir gölge gibi duruyordu. Şiddetlenen yağmuru mıknaş gibi kendine çekiyor, kendinden aşağı belki de yukarı bir damla dahi geçirmiyordu.

O, yeniden başını çevirip Mağaranın Ruhü’nun olduğu (küreciğin döndüğü!) yere baktığında bu defa ruhu orda görmedi. Ruh yok olmuştu.

Bozlar sakinleşti, mağaradan ne onun sesi (yere uzanmış sadece pofurduyordu) ne de zincirin sesi geldi. Behram içinden nur saçan ve bu karanlıkta etrafı mağaranın ağzına kadar zarif ışığa bürüyen bu sıcak taşın üstünden istemeyerek (niye?) kalkıp parmakları ile

taşı bir iki kez okşadı, içi hem sıkılıyor hem de çok hafif bir rahatlık içinde yine aynı yolla bu defa yokuş aşağı Çoban kalpağına doğru hızla yürümeye başladı. Hava artık kararmıştı.

Mübariz'in gelişi. Karağac'ın altında morali bozuk bir halde oturan F.K. ve arıların vızıltısı.

Mübariz elinde süt dolu bidon bahçe kapısını arka taraftan elini uzatıp çok kolayca açtı ve bahçeye girdi. F.K.yi Karağac'ın altında görünce doğru onun yanına yöneldi, bidonu yavaşça semaverin yanına koydu:

- Selam evladım, akşamın hayır olsun, nasılsın ne var ne yok? İşlerin nasıl gidiyor? Hal hatırdan sonra çizgili ceketinin cebinden renkli mendilini çıkarıp boynunun terini sildi, geçip F.K. ile karşılıklı oturdu. F.K.nin dikkatini çeken yine bu adamın çok garip (gerçekten çok büyüktü) burnu oldu, “evet normalden oldukça uzundu, kara yağız, uzun burun, hep sağa sola kaçan göz bebekleri... Gerçek Hudayar Bey gibi duruyordu.”

F.K. nazik bir şekilde Mübariz'in selamını aldı, “Selam, sağ olun, işler idare eder fena değil, iyidir...” dedi, dikkati ise elinde olmadan çiçeklerin etrafında vızıltı ile uçuşan bir grup arıya yöneldi. Tuhaf olan şeydi ki arılar ne çiçeğin üstüne konuyorlardı (bunun için onlara engel olan hiçbir şey yoktu) ne de çiçekten uzaklaşıyorlardı. Çiçekler heyecanlı, arılar ise vızıltıları ile kulak deliyorlardı. F.K. “burda güzellik, çiçek vs. orda (Hazar'da) ise pisliğe gelen martıların güürültüsü... Bu dünyanın hiçbir yerinde sessizlik arama, kardeşim!”. Ondand cevap bekleyen Mübariz'e (o şimdi bir şey demişti ve F.K.den sabırla cevap bekliyordu) ilk defa görüyormuş gibi hayli dikkatlice baktı. Mübariz bu dikkatli bakışın arkasındaki umursamazlığı hissetse de ciddiyetini bozmadı, F.K. onun sorusunu tekrar zorla işitince anladı:

- Ne var, ne yok, diyorum...

- Hiç. İyilik... diyorum. Şaka yapmak istedi. Olmadı, çünkü Mübariz ciddiyetini bozmadı:

- İşlerden ne haber? Yazıdan, diyorum bir haber, yeni bir gelişme var mı yani...

- Yani. Yani yoktu, henüz bir yenilik yoktu.

F.K.nin sabırsızlığını görüp böyle şaka yapmakla sohbetten kaçmak istediğini (insanları iyi tanınmasına iyi tanyordu) anladı. “Sabırsızdı yani mağluptu.”. Çoban kalpağına doğru bakındı:

- Ya bu Behram nerde, evde mi? “Men oturmaya gelmedim iş için geldim.”

- Buralardaydı, şimdi gelir. Çay içer misin Mübariz Hoca? F.K. bu kez saygıyla sordu.

F.K. hâlâ Behram’ın nerde olduğunu bilmiyordu. Biraz önce daha o yatarken evden çıkmıştı. F.K. önce onu bahçede sandı; ama galiba bahçede de yoktu...

- Buralardaydı nerde olacak ki. Bana bir şey demedi. Seni bekliyordu, şimdi gelir. Konuşacak bir şey kalmayınca F.K. tekrar etmek zorunda kaldı. Çay içer misin Mübariz Hoca? “Ne de olsa misafirdi, gelmiş...”.

Mübariz “Hoca” ilginç sohbet ve dedikodu dolu akşamın, belki de gecenin lezzetini kaybetme endişesi duyduğundan üzülererek “şimdi gelir” sözlerinden hareketle rahatça oturdu. Çay teklifine ise daha çok başıyla cevap verdi: “şimdilik istemiyorum”.

F.K. Mübariz’in uzun burnuna yine dikkatlice baktı. Aslında gözlerini kaçırmaya çalışsa da bu burun ister istemez takılıyordu gözüne. Mübariz bunu hissetti, zavallı Mübariz gerçekten bazen burnunu nereye saklayacağını kendisi de bilmiyordu yerli yersiz cebinden mendili çıkarıp özenle burnunu siliyordu. F.K.nin aklına yine Mirze Celil’in Hudayar Bey’i gelmedi mi geldi ve o gülmek için kendini zor tuttu: “İnsanlar, onların duyguları, kulakları, burunları zaman geçtikçe değişmiyor. Değişen dış görünüştür; giysisi, saçının şekli, kişisel bakım türleriydi, biraz da aklın (o da eğer varsa) azlığı çokluğuydu... ”.

- Çoktandır bizim oralara uğramıyorsun... Mübariz boynunun terini mendille silerek konuştu. Arabanın üstüne örtü örtmelerini istedim, örttüler; gün ışığı vuruyor, yağışlar da başladı...

- Sağ ol, çok sağ ol, zahmet verdim...

- Yok, yok, ne demek zahmet felan vermedin. Vaktin olduğunda ara sıra çık gel bizim oralara. Profesörden haber var mı telefon ediyorsun şehre?

- Ediyorum (“Etmez olaydım”. Bu söz “telefon” yine Afak’ın anasıyla ettiği son sohbeti F.K.nin aklına getirdi). Selamı var profesörün. (Arabadan dolayı teşekkür yerine! Aslında hiçbir selam felan yoktu). Konuşuruz sık sık...

- Öyle... Sağ olsun... Hiç buralara gelip gitme fikri yok muydu? Mübariz içinde tuttuğu gizli niyeti (profesörün misafir gelmesini) her zaman olduğu gibi bu sefer de derin sularda görünmeyen sualtı kayıklara benzeyen dolaylı soru gibi ortaya çıkardı.

- Bilinmez. Hiç bilinmez. Neden olmasın?! Belki bu yazıları buradan müzeye götürme fikri ortaya çıksa, o zaman... neden olmasın?!

- Hımm. Öyle bir fikri mi var? Mübariz ok gibi gerildi.

F.K. “Başıma iş aldım nasıl oldu da sohbeti yazıya getirdim, ah...” yavaş yavaş sabrı tükense de sabırla Mübariz’in ordan burdan sorularına cevap vermeye başladı; ama belli etmeden bir gözü ile de Çoban kalpağından evin ardındaki elmalığa doğru giden yola bakıyordu. “Yok, oraların da ışığı yanmıyor. Bu karanlıkta?.. Nerde kaldı peki bu zalim?!”.

Karağac’ın altına evin penceresinden sızan zayıf bir ışık düşüyordu. Arılar artık uçup gitmiş, çiçekler sakinleşmiş, yıldızlar ise henüz görünmüyordu. Çekirgeler seslerini etrafa yaymaya hazırlanıyorlardı. Gökyüzünü sisli bir perde kapladı o perdeden aşağı doğru (bu kez aşağı doğru!) önce yavaş yavaş, biraz sonra ise hızını artıran yağmur damlaları yağmaya başladı. F.K.:

- Eve geçsek mi yağıyor, dedi. Balaca’nın altından ayağa kalkmak istiyorlardı ki birden bahçe kapısı açıldı, Behram düzgün adımlarla bahçeye girdi. Mübariz’i görünce canlı sesle:

- Geldin mi, dedi. İçeri neden geçmiyorsunuz? Bu şiddetlenecek. Geçin, kalkın geçin içeri.

Yağmurla ıslanıp gelen Behram balkona çıktı. Mübariz ile F.K.yi bekledi, ayakkabılarının çamurunu (ayakkabıları olduğu gibi çamurdu) merdivenin sivri ucuna sürtüp temizledi.

Oda biraz sıcaktı yağmurun varlığı balkonun köşesine takırtıyla ve aynı ritimle degen damlaların sesinin ucundan tutunmuştu.

Mübariz soru dolu bakışlarıyla: “nerdeydin?”, elindeki süt dolu bidonu Behram’a uzattı:

- Bunu, bir yere koy...

Behram “sonra, sonra”... bidonu alıp odanın penceresinin önüne koydu, burası genellikle serin oluyordu:

- Sağ ol, dedi.

Mübariz, doğruydu yolumuzu yapacaklar?! Ortalıkta konuşuyorlardı. Behram ıslanan şapkasını başından alıp sobanın yanındaki duvara astı, çaydanlığı ve bardakları masanın üstünden toplayarak sordu. Ama ne iyi olur...

- Öyle bir sohbet var. Mübariz düşünceli bir şekilde (kısık bir sesle) belli etmeden F.K.ye bakıp böyle belirsiz bir cevap verdi. Bakalım...

- Olsaydı...

Onların derdi, sohbetleri, birbiriyle değişik bir şekilde konuşup anlaşmaları F.K.ye asla ilginç gelmiyordu düşünce yine onu uzaklara götürmüştü. Moralinin bozuk olduğu yüzünden belliydi, yüzünün asıl ifadesini hiçbir zaman saklayamıyordu. Gözlerinin içinde geçmişin sesi vardı. Şimdi o, Afak ile ilk görüşmelerini, gezintilerini, karlı Moskova sokaklarını, sıcak restoranları, sinemaları, mağaza ve dükkanları hatırlıyordu. Bakü’ye geri döndükten sonra ise geceleri telefon sohbetleri. Bitip tükenmeyen gece sohbetleri... Kardeşi ile telefonda neredeyse kavgaya tutuşmaları...

- Sen beni seviyor musun? Ama bak, doğruyu söyle!

- ... Evet, peki sen?

- Böyle cevabı gidip müstakbel hayat arkadaşına veriyorsun. “Evet, peki sen?”

Bitti! Tamam!

- Ne söylüyorsun sen?! Nerde ben o şans?.. (Elbetteki, şakayla!)

- Aha! İç yüzün buydu senin. Demek... şansın olsaydı ayrılırdık?!

- Yeter be çenebaz ortada bir şey yokken söz çıkartan dünyalar güzeli...

F.K.nin hatırladıklarının “ritminde” yüzünün ifadesi değişiyor, kâh gülümsüyor, kâh yüzünü ekşitiyor; kaşlarını çatıyordu. Mübariz gözlerini Behram’ın yüzüne dikti “Ne oldu buna?” Behram başını salladı, “Üstünde durma, önemli bir şey değil, sonra...”.

- Çay içer misin, Mübariz? Behram bunu öyle bir sordu ki (yani “Gidiyor musun Mübariz?”) Mübariz bu sorunun altındaki manayı anladı hatta kalmanın sırası değildi; “Bunları başbaşa konuşmak lazım”:

- Yok Behram, içmiyorum, evden geliyorum. Ben gideyim. Bardaktan boşanırcasına yağacağa benziyor. Sen gelme, gelme. Zaten ıslanmışsın. “Acaba nereye gitmişti bu?”.

- Evet, öyleydi. Fena yağıyor. Bugünlerde mutlaka uğrarım sana. “O zaman sohbet ederiz”.

Behram ve Mübariz yine çok manalı şekilde bakiştılar.

Mübariz daha fazla kalmadı, kalktı. Ne kadar çabaladıysa bırakmadı ki Behram onu geçirsin, evden dışarı çıksın, vicdanen F.K.nin de geçirme teklifini kabul etmedi. O gittikten sonra bunlar (Behram ve F.K.) bir hayli derin sükut içinde masanın etrafında oturup çay içe içe gittikçe şiddetlenen yağmurun başlarının üstündeki damı dövüp takırdatan sesine kulak verdiler. F.K. oturduğu yerden başını yana çevirip pencereye yaklaştı, burnu cama değdi. Yaş pencereden dışarı baka baka bu yağmurlu gecede bir şey seçmeye çalıştı; ama seçemedi, nihayet o karanlığa bakarak sakin bir sesle sessizliği bozdu:

- Ben onunla dört yıl önce Moskava’da tanıştım.

Behram çay takımını yeşil kerpiç sobanın üstündeki dolaba yerleştiriyordu, elindekileri bırakıp yerine oturdu, F.K.nin bardağını bir tarafa koyup sofrayı örtüsünün kırışıklıklarını düzelttikçe düzeltti, sonra da elini yüzüne koyup masaya dirseklerini dayadı ve merakla hem de ciddi bir merakla “içini dökmek istiyor” onu dinlemeye hazırlandı. F.K. yine pencereden gözünü ayırmayarak (biraz da duygusalca) devam etti:

...Moskova’da. Otuz üç yaşındaydım, ilk kez Moskova’ya gidiyordum, ilmi konferansa. Metroda bir de başımı kaldırıp gördüm ki tam karşımda bir güzel kız

oturuyordu. Bana doğru hiç bakmıyor; ama yine de sanki bana “gel gel” diyordu. F.K. pencerenin önünden ayrıldı, içip bitiremediği çay bardağını iki eli ile sımsıkı sıkıp bıraktı. Sıcak kanlı, güzel. Güzelden ziyade alımlıydı. Bana öyle geldi ki böyle hayranlıkla bakmam onun hoşuna gidiyor. Sonra sanki biri kulağıma bu kızın Bakü’den geldiğini fısıldadı...

- Öyle mi? Behram sırf söz söylemek için sordu.

- Öyleydi. F.K. hüznle cevap verdi. Diğer durakta yanındaki yer boşaldı, geçtim oturdum yanına...

Moskova. Metronun vagonunda. Akşam vakti Afak ve F.K. yan yana oturuyorlar.

“Kapılar kapanıyor dikkatli olun! Bir sonraki durak Moskova Devlet Üniversitesidir.”. Metal gibi çınlayan ses vagonun yanına yayıldı. Kapılar kapandı ve tren rayları şakırdaya şakırdaya süratle ışıkları ile birlikte dar karanlığın içine girdi. “Tak tak” teker seslerine kulak veren F.K., “Mutlaka bu kızla tanışmalıyım.” diye çok düşündü taşındı nihayet ilk söz için bundan daha güzel bir şey bulamadı:

- Siz izin verseydiniz... (Bunu Rusça söyledi).

Kız hayretle ona baktı. “Neye? Neye izin vermeliyim?!” F.K. bu kez daha fazla “risk” aldı; önceki cümlesini bitirmeden kalbi şiddetle çarpa çarpa bu defa Azerbaycan dilinde:

- Bakülü müsünüz, diye sordu. Cevap gelene kadar nefesi kesildi.

- Bakülüyüm. Afak’ın gözleri kinayeli bir tebessümle doldu. Nerden bildiniz?.. “Ne kadar akıllısın...”.

Yine Çoban kalpağı. Behram ile F.K. yine karşılıklı oturuyorlar. Yine hüznü Moskova hatıraları.

Behram ayağa kalkıp “Ben yeni bir çay koyayım... ne dersin?!” diyerek ocağa gitti. Ama aklına ne geldiyse şefkatle F.K.ye sordu:

- Çay mı içersin yoksa süt mü? Mübariz süt getirmiş. Semizin (ineğin) sütü bir başkaydı. Belki?..

- Bilmem ki... Çayını zaten daha bitirmeyen F.K. için bir fark yoktu.

“O zaman süt içse daha iyiydi. Güç verir.”. Behram hemen gidip pencerenin önünden süt bidonunu aldı, ocağın üstüne bir kap koyup bu kabı ağzına kadar sütle doldurdu:

- Ben de bir bardak süt içeceğim. F.K. süt içmekten vazgeçmesin istiyordu.

Artık nisan yağmurunun vaktiydi. Balkonun burnu az kalsın yerinden oynayacaktı. Yağmur sanki buraların itimat edilmeyen yazının son sıcak fısıltısını yıkayıp götürmek bahçenin kara toprağının derinliğine yavaş yavaş emilip kaybolmak istiyordu. “Yağıyor, kötü yağıyor; hiç kesileceğe benzemiyor. Sabaha kadar yağacak.” Behram sıcak süttü bardaklara koyup getirdi, “Şeker atacak mısın?” diye sordu “hayır” cevabını aldı:

- Behram ben de sütü şekerli içemiyorum, deyip sıcak süttten bir yudum aldı; dudakları biraz yansa da bedenine sıcaklık yayıldı; gözleri süttün verdiği hazdan kısıldı.

Yine Moskova hatıraları. Yine Çoban kalpağı. F.K. ve Behram.

F.K. sohbetine devam etti: O akşam Moskova’da şiddetli kar yağıyordu. Metrodan çıktığımızda her taraf bembeyaz kara bürünmüştü. Yerin altında sol taraftaki çıkışta tramvay durağı vardı. Onu o durağa yeni yağın karın üstünde neredeyse kayarak ve sendeleyerek götürüyordum. Arada bir sendelediğinden elinden tutuyordum, elini çekmiyordu. Bir defa ise bana tutundu... Şimdiki gibi aklımdaydı, 39 nolu tramvayı bekliyorduk. Vavilov Sokağı’ndaki akademiye kadar gidecekti. Benim yolum ise ters taraftaydı ve yayan gidiliyordu. 15 dakikalık yol. Üniversitede kalıyordum, onların izinli gelenler için misafir evleri vardı, orda. Karın altında... ve üstünde yayan 15 dakikalık yol...

- İzin verin, sizi gideceğiniz yere kadar götüreyim. “Akrabalarım” diyorsunuz, şey diyorum... akrabalarınız bizi nerden görecek? Hem de bu karda. Ben kaçınıcı kez ağzımdan buğ çıka çıka, soğuk beni kese kese aynı ricada bulunuyordum. Nerdeyse yalvarıyordum. Kendi kendimden nefret ettim. “Diz çök, yalvar, boyunu...”.

- Yok, gerek yok. Öncelikle, o kadar da geç değil, ikincisi de burası... Yüzüme dikkatle baktı, burası Bakü değil. Korkulacak bir şey yok.

F.K. derin derin soluklanmak için biraz durdu, sanki gözüne bir şey göründü. Karın altında ve buzlu yolda hızlı hızlı elini kolunu sallaya sallaya (kayıp düşmemek için) giden, o vakit onu görmezlikten gelen Afak mı geldi gözünün önüne?!

- Moskava'ya annesi ile gelmişti. Bana dedi ki akrabalarımızda kalıyoruz. Beş altı durak sonra akademinin bahçesindeydi akrabaları. Ne yaptıysam oraya kadar onu geçirmeme izin vermedi. 39 nolu tramvay nihayet ki mavi kar tanelerini yarararak çingirak çala çala geldi. Kar tanecikleri yıldızcıklar gibi Afak'ın güzel deri şapkasının üstünde, paltosunun omuzlarında eriyip kaybolmuyordu, damla olup (ve donup) kalıyordu. Böyle bir halde tramvaya bindi, içeride üstünü başını yalandan çırpıtı, geçip doğru benim tarafımdaki pencerenin önüne oturdu ve sanki ben onun aklından birden silindim. Son durak olduğundan (39 nolu tramvay bu civarda dolanıp geri dönecekti) tramvayın yola çıkması gecikiyordu. Diğer 39 numaralı tramvay gelmeliydi. Ben yüzüzlüğe vurmuştum, sokakta tramvayın penceresinin önünde, soğuktan ayaklarımın üstünde zıplaya zıplaya duruyor, ellerimi nefesimle ısıtmaya çalışıyordum umursamıyordu; ama yine de gitmiyordum çünkü ondan ayrılamıyordum. O ise oturakta rahatça oturup yüzünde son derece ciddi bir ifade başını benim olduğum tarafa hiç çevirmeden ileri ("ileri?") bakıyordu. Sanki vagonun içinde sürücünün odasında bir şey var bu da gözünü ondan ayıramıyor. Demin dedim. Bu kız güzel değildi; ama Behram Emmi çok güzel... görünüyordu. Güzel görünmek hiç kimseye bu kadar yakışmamıştı. Ben onu sokakta hayran hayran seyretmeye doymuyordum, yorulmuyordum en önemlisi de utanmıyordum. İnsana böyle baktığında o insan senin yüreğinden geçenleri hissediyor muydu acaba?! Neyse...

Tramvay hareket ettiğinde başını hafifçe çevirip bana "hâlâ burda mısın? Vah, vah, donacaksın..." der gibi baktı ve "yalandan" el salladı. Yüzünün ciddi ifadesi ise asla değişmedi. Sanki emindi ki ben yerimde mihlanıp kalmışım, (kalmalıyım!) ve onun esmer yüzünü (profilini!) bakışlarımla nerdeyse delmeliyim. Ve bu hep böyle devam edecek. Bu benim talihimdi...

Behram Dayı, benim sabahı, ertesi günü saat dördü (“Uygun olursam, vaktim olursa görüşürüz...” Benim görüşme teklifime Afak böyle yüzeysel bir cevap vermişti) nasıl hasretle, nasıl sıkıntıyla beklediğimi bir Allah bilir. Bütün gün ne yapacağımı bilemedim hiçbir iş yapmadım (yapamadım). Vurulmuştum, bir bakışa vurulmuştum. Biliyor musun, benim için adın da büyük önemi var. Adı kendinden güzeldi, kendisi adından...

Behram “öyle...” sütünü içip bitirdi:

- Soğutma sütünü evladım. İç sıcak sıcak tadını kaçırma. Kendin de acele etme. Yavaş yavaş anlat. Gece uzun, acele edecek durumumuz... yok. Anlat, aç dök içini, rahatlırsın.

F.K.ye bu sözler annesini hatırlattı. Annesi derdi “anlat, ne oldu, ne bitti, anlat, rahatlayacaksın...” Şimdi annesi böyle demiyor. Şimdi denilebilir ki o gün boyunca hiçbir şey demiyor. “Bana ne oldu? Niye ben bunları bu adama (ne olacak ki iyi adamdı, mertti, samimiydi...) anlatıyorum, yüreğimi böyle açıyorum?! Belki de samimi olduğu için annemin sözlerini diyebildiği için!”.

F.K. hüzünlü ve dost bir bakışla (neredeyse talihsiz adamlar gibi) Behram’ı süzdü, süt dolu bardağı alıp bir nefeste başına dikti, eliyle dudaklarındaki sütün ak izini sildi, birden bir şey hatırlayıp mazlum mazlum şöyle sordu:

Behram başını pencereye doğru çevirdi, bu beklenmedik soruya cevap vermedi. En azından şimdi cevap vermek istemedi. “Söz üstüne söz etmeyelim...”. Belirsiz (kurtarıcı!) bir söz biliyordu, onu attı ortaya:

- Bak soğudu, dedi. Bu vakitte ayaz nerden geldi?! Sobayı yaksak mı?!

Soba eski bir odun sobasıydı, yeşil kerpiçten dayanacak yeri vardı. Yansa sığacağı yalnızca bu odaya değil, diğer iki odaya da yeterince ulaşırdı. “Yakalım!”.

- Belki... hafif... F.K. soru dolu bakışını yeşil kerpiç sobaya dikti.

- Sen otur, ben şimdi...

Sobanın sağ köşesine itinaıyla bir kucak kuru odun yığılmıştı, Behram kalkıp bir ikisini alıp sobanın içine soktu. Üstüne, etrafına eski sararmış gazete parçaları soktu Kibritle tutuşturdu. Önce gazete yandı sonra bu ateş yavaş yavaş tahta parçalarının içine işlemeye başladı, gazete yanıp bitti ve gür ateş yok oldu, gazetenin yanık kokusu gitti, sonra önce karanlıktan ateşin ışığı ve renkleri görüldü, odun parçaları tamamen tütsüyle doldu; önce odunlar kızıştı, sonra ise etraf, biraz geçti sobanın üstündeki kalın demir örtü ısındı, sıcaklık baş döndüren narkoz gibi odaya yayılmaya başladı.

Moskova F.K. ile Afak'ın ilk görüşmesinden bir gün sonra. Büyük Telgraf İdaresinin önünde. Saat 16.20.

Artık yirmi dakika olmuştu ki F.K. soğuktan (çok soğuktan) nerdeyse titreye titreye tıpkı dünkü gibi bir ayağının üstünden diğer ayağının üstüne zıplıyordu. “Gelmeyecek. Görüşmek için böyle ayrılmazlar. Dün yolda... yüzüme bile bakmak istemedi. Tramvaya doğru öyle hızlı gidiyordu ki... sanki hiç... ben bunun yanında değilim. Bense (bunu hatırladığında öfkesinden kanı damarında dondu) bense çocuk gibi... çocuk, çocuk gibi... düştüm bunun peşine... Allah kahretsin. Yok! On dakika daha bekleyeyim. Sonra çıkıp giderim. Dört buçuktan... bir dakika daha! O tarafa geçemez! Dörde anlaşmıştık, hayatta olmaz. Demek ki kismet değilmiş, değilmiş... değilmiş... demek ki böyle olması gerekiyordu. Allah her şeyi kendi düzenliyor. 16:30! Ben hiç... Marilyn Monrone'yu bile bu kadar beklemem! Artık bir dakika daha beklemem!”. F.K. gözlerini gelip geçenden ayırmadan nefesi kesile kesile Büyük Telgraf İdaresinin (?) duvarına asılan büyük saati de düzenli aralıklarla bakışlarıyla delmeyi unutmuyordu.

“Gelmeyecek, elbette gelmeyecek. Bende akıl mı var? Yoktu! Bende akıl yoktu! Yoktu!! Böyle bir soğukta... böyle ayazda... evden dışarı.. çıkılır mı?! Hem de ... niye gelsin ki?! Tanımıyor etmiyor... sokakta tanışmak ciddi olabilir mi?.. Gelmeyecek! Dondum, hey Allah'ım, böyle de soğuk olur mu...”.

16:45'te Afak geldi. Büyük Telgraf binasının kapısı önündeki “buz heykel”e bakıp “Mimino” filmini hatırladı, hali çok güzeldi ve gözleri güldü:

- Gel, gel içeri, sen çok donmuşsun ki. İçeride bekleyemiyor muydun?

Onun bugün böyle samimi bir şekilde, dostça birbirlerini bin yıldır tanıyorlarmış gibi davranması, en önemlisi ise F.K.ye “sen” diye hitap etmesi (dün ısrarla “siz” diyordu) F.K.nin buzunu bir anda eritti. Bugünkü Afak dünkü değildi. Gerçekten de sanki yıllardır tanıyorlardı birbirlerini. Gidip telgraf binasının içine girdiler.

- Hay Allah senin iyiliğini versin, inşallah hastalanmazsın yoksa kendimi hiç affetmem... Gel bu tarafa gel...

Afak F.K.yi girişte bir kenara çekip üstünün karını temizlemeye başladı. Kar dünkü gibi yağmasa da (bugün soğuk daha etkiliydi), kar tanecikleri havada tembel tembel dönüyorlardı ve onların bazıları F.K.nin paltosuna düşüp konduğu yerde donuyordu sonra pırl pırl yanan yıldızcığa dönüyordu.

Afak içinde bir şeye seviniyor yüzü nur içinde gülüyor, sevincini gizlemiyordu, F.K.nin üstünü başını kendi elleriyle çırpa çırpa silerek bu yıldızcıklardan temizledi.

Aynı gün. Akşam saat 18.05. Moskova'daki “Özbek” Restoranı. Afak ve F.K.

F.K.nin içi yavaş yavaş ısınıyordu. Restoran hem sıcaktı hem de yemekler lezzetliydi. Afak samimiyetle “Oraya gidelim hoşuna gidecek!” diyerek akşam yemeğine ısrarla davet eden ama nereye gideceklerini asla kararlaştıramayan F.K.yi “Biliyorum, hoşuna gidecek.” diyerek hiç şüphesiz “Özbekistan” restoranına getirmişti. Böyle güzel bir hanımın yanında F.K. gözü gönlü memnun bir halde ılık saadet sularında yüzüyordu ve genellikle kadınlarla yakınlaştığında içini huzursuz eden his şimdi yoktu. Soğuk, kar ve tipi (tipi ise yeni başlamıştı, rengi de vardı, maviye çalıyordu) kalın pencerelerin ardında, sokakta coşuyordu; içeri ise sıcak, içeri ise rahat... F.K. yavaş yavaş mayışıyordu. Elbetteki sipariş ettikleri kırmızı Gürcü şarabı da “görevini” yerine getirmekteydi. Her ikisinin yanağı iyice kızarmıştı. “Sokağa çıktığımızda zaten tipi bizi ayıltacak, biraz, çok azıcık... ne tatlı şaraptı...”. Çiçekli Yazı hakkında Afak'a bahsettiğinde kızın dikkatini topladığını hissetti.

- Yani gerçekten o kadar eski bir zamanda yazılan yazıyı okumak mümkün müdür? Şaşkınlığını saklamak bile istemeyen Afak, fal taşı gibi açılmış (çok anlamlı) gözleriyle F.K.ye baktı. Bakışı ile onun içini titretti.

- Mümkindür, mümkindür... Ondan daha eski yazılanları okumuşlar.

- Onu sen okuyacaksın. İçime doğuyor, bu işi sana verecekler! -Afaq hayli ciddi bir şekilde nerden geldiyse beynine giren garip bir sonuca vardı.- Bunun şerefine! Şarap kadehlerini tokuşturdu.

F.K. “bu benim içimden geçenleri okuyor” sustu, böyle susmakla da kendini, içindekileri belli etti.

- Susuyorsun, demek ki bir şey var. Hiç bu konuda düşünmedin mi?

- Hangi konuda? - F.K. bilmemezlikten geldi.

-Yazının nasıl okunacağı hakkında? Onu okumak istemiyor musun? Afak'ın gözlerinin içinde şımarık bir kıvılcım yandı, söndü.

- ...

- İstemiyorsun. Gözlerinde görüyorum, şöyle istiyorsun... -Afaq elindeki çatalı, bıçağı tabağın içine bırakıp, ellerini mektepli kızlar gibi dizlerinin üstüne koydu, bu defa ona sadık ve masum bir bakışla baktı.- Peki niye Çiçekli? Yazının adı niye Çiçekli'ydi?

- Biliyorsun... Gittikçe Afak'tan daha çok hoşlanan F.K. (kalbinde kendine “bu kızı herkesten, bütün dünyadan korumak gerekir” sözünü de işte o zaman verdi) başladı Afak'a eski yazılar, deşifreler, alfabeler hakkında hevesle bahsetmeye (konferans vermeye):

- Düşün eski Mısır yazılarının okunuşunu eski Pehlevi, Bisitun yazılarına götüren bir anahtar var. Finikiyalılar ise... eski Yunan alfabesinin esasını ise... Sanki yavaş yavaş ben demleniyorum?! Sen bir şey hissetmiyor musun?

- Hayır... Sohbeta oldukça merakla kulak veren Afak “bu adam gerçekten çok akıllı adamdı” dikkatle ve son derece ciddi bir şekilde F.K.nin gözlerinin doğru içine bakmaya çalıştı. F.K.yi ise bu vakit nedense gülme tuttu ve o, bakışını kaçırdı.

- Kaçırma, kaçırma gözünü. İstersen falına bakayım.

- Falima mı? Bak.

- Ancak sakın gözünü kaçırma. Göz kaçırmak yok! Gözümün içine bak. Afak onun avcunu ellerinin içine alıp avcundaki eğri büğrü çizgileri dikkatle inceledikten sonra ürkek ürkek parmaklar parmaklara dolandı. - Böyle. Böyle... Sen... sen o Çiçekli yazıyı okuyacaksın. İster inan, ister inanma. Ben diyeceğimi dedim.

Sohbet kızıştı. F.K. beyninin bir yerinde bir köşe vardı orada durup birden kendine başka gözle bakardı şimdi de bakıp gördü ki bu sevimli kız onun dediklerine, ilmî izahlarına neredeyse hayran olmuş öyle dikkat kesilmiş ki ... “İnsana bundan başka ne gerekir ki?!”.

Bugünkü Afak dünkü soğuk, burnu havada, etrafındakileri görmemezlikten gelen (biraz da kibirliydi) o yabancı kıza hiç benzemiyordu. Bugünkü Afak başka birisiydi, bu Afak çok cana yakındı, Afak çok samimiydi, Afak ile sanki bin yıldır dost ve sevgiliydiler ve bu başka Afak bir daha o önceki soğuk Afak olmadı. Belki arada... olmaya çalıştı, F.K.ye münasebetini biraz düzeltmek, dizginlemek, yani ateşli sevgisinin (gerçek sevgisinin) derecesini biraz azaltmak hafif bir soğukluk (yabancılık) göstermek istedi; ama ne kadar uğraştıysa F.K.ye hissettiğinin içine azacık da olsa yabancı bir şey katamadı, önceki Afak o kış gecesi 39 nolu tramvaya binip başka bir yere (akademinin bahçesine, akrabalarına?) gitti, kesin gitti.

YEDİNCİ BÖLÜM

Ertesi gün. Sabah erkenden. Behram ve F.K. evde. Dışarı soğuktur.

F.K. dün akşam kıymetli Moskova hatıralarını hayranlıkla (biraz da yapmacık gıpta ile) dinleyen Behram’a anlatacaklarını bitirdikten sonra Behram’ın evden çıkıp “yok olması” ile Mübariz’in gelişi arasında gördüğü o ilginç rüyayı da “çok kısa bir zamanda” hemen anlatmak istedi; ama annesinin her zaman şöyle dediğini hatırladı: “Oğlum rüyayı gece anlatmazlar!...” Sustu. Sabretti. “Sabah anlatırım. Peki niye rüya gece anlatılmaz? Anlatsam ne olur? Ne bileyim?! Belki... gecenin şerrinden, sabahın hayrı; hayır tersine gecenin hayrından sabahın şerri iyidir, nedir nasıldır o söz... böyle düşünüp bu hükmü vermişler?! Belki de... ah...”. Karmaşık düşünceleri aklından kovdu.

Sabah yemeklerini erkenden bahçede değil (gecenin soğuğu henüz geçmemişti) yeşil kerpiç sobanın yanında yediler. Pencereden dışarı bakıldığında tamamen insanın içini bunaltan bir manzaraydı, göz önünden gitmiyordu. Hatta bu sabah biraz rüzgar da vardı, bodur elma ağaçları dal dal eğilip iniyorlardı. “Balaca” yine de muhteşem (sanki taş, kayaydı) bir karaltıya dönmüştü. Bütün gece yağmur yağdığından bahçenin çeşitli

yerlerinde küçük göl, balçık oluşmuştu. Hava ayazla nefes alıyordu. “Yazın sonu burda böyle olurmuş. Şehrin sonbaharından da beter”.

Denilebilir ki F.K. çay içerken düşünüp dün akşamki rüyasını Behram’a anlatmak için fırsat kolladı. Çok hevesliydi bu esrarengiz rüyayı anlatmaya: “Belki yorumlardı?!” Behram’ın da dünkü şen, hareketli Behram olmadığı bu sabah onun, her zamankinden daha ciddi (hatta belki somurtkan), daha düşünceli olduğu dikkatinden kaçmadı.

- Ben istemiyorum! F.K. çaydanlığı ona doğru uzadıp bir bardak daha çay içmeyi teklif eden Behram’a teşekkür etti, sağ ol, içtim, kafiydi.

- Süt içer misin? Behram ümit ederek sordu.

- Yok, süt de içmeyeceğim.

Behram çaydanlığı çekti. “Ne diyeyim?!”.

“Anlatayım mı, anlatmayayım mı?! Belki... Rüyaydı işte bunda ne var ki? Paralel dünyalardan bahsetmiyor muyduk?! Bu da sana paralel dünya...”.

- Behram Dayı! Adamın içi sıkılıyor. Hava da hava değil. Duyuyor musun? Dün akşama doğru, Mübariz Hoca henüz gelmemişti, sen ise yoktun. “Nereye gitmiştin?”. Vakitsizce uykum geldi... Yattım. Hemen de uyandım; ama uzun bir rüya gördüm. Çok ilginç bir rüyaydı...

- Öyle mi? İlginç olan neydi? Ben de bu gece çok ilginç bir rüya gördüm. Asla anlayamıyorum neydi bu gördüğüm... Sen anlat...

- Benim rüyamda, biliyor musun, F.K. gülümsemek için küçük bir gayret gösterdi, hayır, bilemezsin, gökten yere yağmur yerine deve yağıyordu...

F.K. susup yüzünde tebessüm dedikleri şeyin nasıl etki edeceğini gözlüyordu, onun dünyasında Behram şimdi “Ah, bak sen, Allah aşkına, ne diyorsun?” deyip şaşkınlığının ardı arkası (haddi hesabı!) olmamalıydı. Behram ise bir kelime konuşmadı, sustu. Elindeki bardağı yavaşça alıp yerine koydu. Yüzünde bir çizgi bile değişmedi; ancak gözleri kısıldı, bakışları daha keskin oldu. Sessizlik devam edecekti ki nihayet Behram nadir durumlarda yaptığı şeyi yaptı, renkli şapkasını başından çıkarıp, masanın üstüne koydu, sonra gözlerini yeşil kerpiç sobanın soğuk ağzına (odun konulan yere) dikip ağır ağır F.K.nin son sözlerini tekrar etti:

... gökten yere yağmur yerine deve mi yağdı?! Behram gözlerini çevirip soru dolu gözleriyle F.K.yi süzdü. İki gün önce ise insanların (!) şehrine gökten yağmur yerine aslan yağmıştı, öyle mi?! Bu... daha tehlikeliydi...

Şaşırıp kalan F.K.nin tebessümü yüzünde dondu, şaşkınlığı sonsuz oldu. Gözleri ve ağzı şaşkınlıktan açık kalmadı mı kaldı. Saçları diken diken olmadı mı oldu.

Behram ise onun bu halini laubali bir şekilde, önem vermeden süzüp yine usulca sözüne devam etti:

- Ben seni dinleyince daha iki kelime demiştin ki anladım: Biz seninle aynı rüyayı görmüşüz, evladım. Böyle şey hayatta... olmuyor. İlginçti. Çok ilginçti. Kibirlenmeye çalışsa da şimdi Behram gergin ve heyecanlıydı sanki dara çekilmişti.

- Büyücüler, çocuk, dedesi, ilginç bir televizyon, Ay ışığı... bunlar da var mıydı senin rüyada? F.K. duyduğuna inanmak istemiyordu “Nasıl olabilir ama bu nasıl olabilir???”.

- Büyücüler aslanları büyüleyip develeri Ay ışığı ile Ay’a gönderiyorlardı, aslanlar ise birden bire büyüün etkisinden kurtuldular... Behram masanın arkasına geçip oturdu, üzgün bir şekilde konuştu:

- Benim rüyamda devenin; televizyondan çıkan suni devenin gözünden yaş akmıştı, deve ağlamıştı...

- Öyleydi. Aynen öyleydi. Benim de rüyamda deve Ay ışığına ulaşamıyordu; kaçmak, kurtulmak için bu onun son ümidiydi. Başaramıyor. Buna dayanamayıp deve ağlıyor, bir damla gözyaşının kudreti aslanların büyüün etkisinden kurtulmasını sağlıyor. Aslanlar etrafta ne varsa her şeyi, herkesi parçalamaya, dağıtmaya hazırdılar. Bilge aslan, aslanların başkanı buna engel oluyor, bırakmıyor ki diğer öfkeli aslanlar çocuk ile deveye zarar versinler. Doğru mu söylüyorum?

F.K., sanki o başa bela rüyasını yeniden görmeye başladı. Uykusundaki çınlayan genç erkek sesi (rüyayı anlatan ses) şimdi artık Behram’ın sesi olmuştu, rüyayı sanki F.K.ye Behram anlatmıştı. “Tuhaftı, çok tuhaftı... Aynı rüya... ama bu nasıl olabilir? Yok, hiçbir şey anlamıyorum. Ama... Burda anlaşılacak ne var ki?! Ben bu garipliklere çoktan alışmış olmalıydım. Bir yerde ki, yağışlar canı istediği zaman aşağıdan yukarı doğru

yağsın...”. F.K. adamakıllı şaşırmişti, bu yüzden bir şey anlamıyordu ona öyle geldi ki aynı rüyayı anlatmaya başladıklarında Behram bunu biraz soğukkanlı karşıladı, sıradan bir şey gibi. “Böyle olmaması gerekiyordu, niye böyle oldu?”. F.K. bir daha dikkat edip gördü ki artık üçüncü büyük bardakta çay içiyor.

- Behram Dayı, belki de ben rüyada konuştum? “Böyle şeyler olur”. F.K. sorusundan o anda utandı; çünkü Behram güleryüzle ona öyle baktı ki “Ama evladım ben sen küçük uykuna daldığımda evde değildim mağaranın önündeydim...”.

- Ne olacak bundan sonra? Kime soru sorduğu bilinmeyen F.K.ye öyle geldi ki dünyanın şimdiye kadar bilinen terazisinde bir şey kırıldı hem de öyle kırıldı ki bir daha aynı yerden birleşmesi çok zordu. “Muhteşem Ahenk peki nereye bakıyor, böyle bir uygunsuzluğa nasıl izin veriyor, nasıl katlanıyor?! Bu da ahenk bu da sistem bu da ... Hadiselerin Ufuğu! Hadiselerin Ufuğu! Elbette Hadiselerin Ufuğu görüyor bu işi. Böyle durumlar ancak onun mekânında olabilir. Dün Hadiselerin Ufuğu buraya, bu eve gelmiş. Alem de bu yüzden karışmış birbirine. İki farklı adam, aynı rüya! Biz Behram Dayı ile milyonda bir olabilecek tesadüf neticesinde uzak, sonsuz gelecekteki paralel bir dünyada (bu artık başka özellikte bir paralelliktir, neydi adı Lobaçevski'nin paraleli!) görüşmüşüz. Belki rüyada o dünyadaki dede Behram'dı?! Belki çocuk bendim?!” Ortaya sessizlik çökmüştü.

...Sabah erken olmasına bakmayarak odanın içindeki ışık, sanki azaldı. Dünkü gördükleri ilginç rüyanın rengi (bu renk ise pembeydi herhalde şimdi ona öyle geliyordu) odanın tabii renginin yerini almaya başladı, her şey yavaş yavaş pembeye çalmaya başladı. F.K.nin birden aklına geldi ki konuşmalıydı, bir şey demeliydi, bu vakit, bu an en korkulu şey sükuttur. Sükut biraz daha devam etse onlar ikisi de bu pembe odayla birlikte yine aynı rüyanın içine gidip girecekler, gerçekten gidecekler. Ne diyeceğini bilemeyerek “yeter ki sükut bozulsun”, nihayet:

- Behram Dayı... peki şimdi nasıl olacak? Çaresiz F.K.nin tüyleri diken diken olmuş, içine korku girmişti; böyle korktuğuna kendisi de inanmak istemiyor.

- Hiçbir şey. Hiçbir şey olmayacak, evladım, hiçbir şey. Şimdi artık sen Çiçekli Yazı'yı okuyabileceksin. Şimdi artık yazının yolu açıldı. Ay ışığı gibi. Ben sana asıl anahtar sözü diyeceğim. Senin aradığın anahtar sözü...

- Sen onu biliyor muydun, Behram Dayı? F.K.nin sesi güçsüz olsa da kalbine teselli verdi; çünkü dışardan içeri yavaş yavaş bembeyaz ışık dolmaya başlamıştı. Güneş geç de olsa uzakta, çok uzakta yerini almıştı.

- Ben onu bilmiyordum F.K., ben onu dün öğrendim. Sanki bana bir yerden ses geldi sanki biri fısıldadı bu sözü benim kulağıma. Söyle bu sözü F.K.ye dedi. O hak ediyor, onun geleceği var, o seviyor, onu seviyorlar, ona inanıyorlar, onu hatırlıyorlar... - Behram'ın sesi gittikçe kalınlaşıyordu.- O ses bana bunu dedi, bilesin, evladım.

Artık odanın ışığı ile dışarının ışığı yine birbirine uymuştu. Pembe renk kaybolup gidiyordu. Ama yine de susup durmak olmazdı:

- Neydi o söz, Behram Dayı? Son bir ümit hissederek F.K. güçsüz ve yavaş bir sesle sordu, nefes bile almadan cevap bekledi.

Behram ayağa kalktı. Yeşil kerpiç sobanın etrafında avare avare dolandı. Çaydanlığı arıyordu. "Bahçeye mi çıkalım, Karağac'ın yanına mı gidelim, burda mı diyeyim? Ne fark eder? Hiç fark etmez. Bırak burda olsun. Burda diyeceğim!". Yeniden yerine oturdu:

- Oğlum otur, sen bir otur hele. O anahtar söz... Babam derdi ki Veng Dağı'nın kerişinde... keriş diye dağın beline derler... dağın kerişinde (belinde) bir mağara var. Onu hiç kimse görmemiş. Öyle gizlenmiş ki çalı kollarının içinde... kaybolmuştu. Birden yok olmuştu. O mağaranın adına...

Yerine sanki mıhlanan F.K. birden bire ona güç gelen (gelmek isteyen) bütün romantik ve esrarengiz hislerden kurtuldu, sanki elini ayağını çoktan bağlamış; gözünü de kara bir mendille kapatmışlardı, şimdi, bu dakika o mendil gözünden düştü, gözü açıldı, şimdi bu dakika, nihayet ki odanın içine sabah yerine gelmeye geciken güneşin ışığı tamamen doldu. F.K. her şeyi unuttu ve her şeyi yeniden tamamen yeni bir şekilde görmeye başladı. O, bütün dikkati ile (sadece kulakları ile değil, gözleriyle de) denilenleri (denileceği) işitmeye hazırlandı. Ve o an birden (aslında o bunu görmüyordu,

o bunu hissediyordu) Patriarh, profesör ve bir de Aslanzade nerden çıkıp geldiyse bu küçük yeşil sobalı odada peyda oldular, onlar da masanın etrafında bir araya gelip gelişigüzel oturdular, kederli bir halde Behram'ın ne diyeceğini bekleyerek dikkatli ve mahzun (sabırsız ve şaşkın?) gözlerini doğru onun ağzının içine diktiler.

- Mağararan adına, babamın sözüydü... Karağac'ın mağarası derlerdi. Çiçekli Yazı'nın yazıldığı mağaraya. Behram sustu, bu esas kelimeyi (Karağac'ı) telaffuz edip işte o anda derin nefes alıp rahatladı, her şey yüzüne güldü, sanki ne zamandır ona sıkıntı veren büyük bir çıban delinmişti. Ama çıbanın yüz bir kökü vardı, sanki burda delindi orda çıktı. Gerçekten, çıban şimdi de F.K.nin yüreğinde çıkmadı mı çıktı.

Patriarh, profesör, Aslanzade nasıl geldilerse öyle de gittiler, kayboldular. Odaya nerden geldiyse iki arı girdi. Vızıltıları kulak delmeye başladı.

Nabzı şiddetle şakaklarında atan F.K. Behram'dan böyle bir cevabı bekliyor muydu, hiç beklemiyordu. Daha doğrusu, F.K. herhangi bir cevabı önceden bilmediği için, tabii ki bu cevabı da bekleyemezdi; aslında o hiçbir cevap beklemiyordu. Ama arada bir şey daha oldu ki bu, F.K.yi heyecanlandırdı. Kendisi ile alakalıydı. F.K. Behram'ın ona açıkladığı sırra (anahtar söze) yabancı kalmıştı. Şakaklarını sıkı o ağır ses kayboldu gitti. Bekleyesin, bekleyesin, arayasın... Böyle olmamalıydı. Beklediği, kederle aradığı ve bulamadığı işte bu değil miydi? Hem buydu hem de değildi. Karağac'ın altında oturup "Hadiselerin Ufuku'na" hayran hayran hasretle baktığı geceler bu ağacın ona bir şey dediğini (demek istediğini) o neden hissetmemişti?! Ağaç ona her akşam mutlaka bir şey fısıldıyordu, o ise ağaç dinleme dersini bilmiyordu. Bilseydi... Karağac!.. Yani bu kadar mı açık bu kadar mı yakın bu kadar mı basit?.. Evet anlaşılan bu kadar. Peki öyleyse neden sevinemiyordu, hoplayıp zıplamıyor gülüp kahkaha atmıyordu?! İçini sıkı üzüntü neyse niye ondan kurtulamıyordu?

Ama hayır! Olamaz. Elbette, olamaz! "Hiç kılım bile kıpırdamadı. Belki kılım kıpırdasaydı o zaman anlardım ki burada bir şey var. Tüyüme inanıyorum. Hiçbir şeye ne beynime, ne kalbime! Yalnız bedenimdeki tüyüme inanıyorum. O ise kımıldamadı. Karıncalar tüylerime üşüşmedi. Demek ki önemsizdi". Bu yabancılığa dışardan baktığında hatta bundan biraz rahatsız da olduğu dikkatini çekti. Sevinmek yerine yabancılık! Böyle de oluyormuş... Bunun kesinlikle bir sebebi var. Bundan bir hayli

zaman önce F.K. hiç anlamadığı bir duyguyu, olayı adım adım izleyip köküne, kaynağına doğru mutlaka giderdi; asıl sebebi (ilk, derindeki sebebi!) ortaya çıkarmaya sonra ise bu yüzden mücadele vermeye çalışırdı. Bunu bir hayat prensibi haline getirmişti. Ne kadar çok düşünmüştü; çevresi, dostu, tanıdığı en yakın dostu Ayaz defalarca nedeni olmayan yürek sıkıntısından görülmemiş bir sıkıntı çekiyor, bu sıkıntının anlamını, sebebini ise anlamıyor, bulmuyor. Adsız sıkıntı en ağırdır. Sıkıntının adını bulduktan sonra, götür onu göğe kaldır, vur yere, çık göğsünün üstüne, al canını, yani elinden geldiği kadar kendini ondan temizle. Ancak bundan sonra gerçek rahatlığı bulabileceksin. Yok eğer, sen sıkıntının adını bulmaya tembellik edip onu unutmaya çalışırsan (bu ise en kolay yoldur!), hatta o an sen sıkıntıyı unutsan da aslında o seni terk etmeyecek. Sen onu beyninin, kalbinin derinliğine, böyle giremediğin (belki de girmeye cesaret etmediğin) bir hücre sine kovabilirsin. Sıkıntı orda gizlenir ve zamanı sabırla beklemeye başlar. Zaman geldiğinde ise bu müddet zarfında vahşileşmiş sıkıntı gizlendiği yuvasını terk edip derinlikten sıyrılıp yeni bir güç ile meydana çıkıyor, ama... Sıkıntı gizli yuvasını terk ettikten sonra onun yerinde derin ve açık bir yara (çizik, iz) kalır. O yara artık bir daha iyileşmeyecek.

... Niçin anahtar sözü işittikten sonra F.K.nin hali, düşüncesi değişmedi?! Niçin bu kadar yabancı kaldı?! Her gün gördüğü, adını işittiği, adını söylediği, gözleriyle sevdiği, yakın bildiği bu ağacı bazen biraz annesine, biraz da babasına benzetirdi, bu kadar yakındı bu ağaç ona. O zaman niçin Karağac şimdiye kadar gerçek yüzünü (içini) ona göstermedi, niye o bilemedi?! F.K. bu yüzden mi sıkılıyordu?! O şimdi bu ağaçtan nefret mi ediyordu?! Ama niye? Niçin? Elbetteki bu sorulara doğru düzgün cevaplar bulmak kolay değildi; ama gerekliydi. Zaman... zaman... Biraz zaman geçince ona “Karağac” sözünü o önceden biliyormuş gibi gelecekti. Ya yüreğinin dibindeydi, ya beyninin derinliğinde?! Çoktandır elbetteki çoktandır. Şimdilik ise F.K. hiçbir şey işitmemiş gibi gözlerini pencereden bahçeye dikip hayır, Karağac’a doğru farkında olmadan güneş ışınlarının artık dal dal, yaprak yaprak yaladığı bodur elma ağaçlarına doğru gözlerini dikip susmaktaydı. Ona bakıp Behram da konuşmuyordu, F.K.nin “somurtkanlığı” (asık yüz lülüğü) hiç olmazsa şimdi bari kaybolsun, yüzü bahçedeki ahmak sonbahar havasını andırmasın (bu sabah güneş sanki istemeye istemeye görünmüştü) bir söz desin istiyordu nihayet...

Hava yaz sonrası bu yerlerde ne iyi olurdu ne de kötü. Başka yerler, özellikle şehir yeri, bilhassa da başkent Bakü'nün son yaz günlerini güneş ışınları, sıcak (şimdilik sıcak) harareti ile okşuyorsa da (meltem aracılığıyla o da nadir zamanlarda) böyle dağ eteğindeki köyler, mesela Veng Dağı'nın eteğindeki güneşi misafir gibi ağırlayan bu köy artık kesinlikle sonbahar mevsiminin tam üstüne ayak basmıştı.

- ...galiba evladım, dediklerimden hoşlanmadın? Behram nihayet dayanamadı F.K.nin yabancılığı ona tesir etmeye başladı.

F.K. ister istemez bu acı düşüncelerden ayrılıp (yüzünü pencereden çekip) böyle tembel bir cevap verdi:

- Yok, niye ki... Sağ ol. Kalbin kırılmasın ama Behram Dayı ama bu söz uygun değil.

- Ne uygun değil? Niye? "Kim olsa kırılır..."

- "Karağac" kelimesi uygun değil. F.K. ciddiyyetle Behram'ın yüzüne baktı.

- Olamaz! Behram şaşırdı.

- Yazının çiçeklerindeki yaprakların sayısı boşuna değil, sen biliyorsun manası var. F.K. istemeye istemeye açıklama yapması gerektiğinden nerdeyse sinirleniyordu. Sabretti (Behram dayısının hatrına) ve devam etti:

- ... Behram Dayı, her çiçeğin beş yaprağı var. Hepsinin. Sen biliyorsun. Her yaprak bir harftir, bu yüzden anahtar sözde beş harf olması gerekir. Anlatabildim mi? (Allah Patriarh'ı korusun!).

- Evet. Peki o zaman Karağac uymuyor mu? Behram pişman bir halde şaşırp kalmıştı.

- Uymuyor. Karağac'da yedi harf var. Karağac...

- Harf dediğin ses midir, evladım? Sanki Behram'ı F.K.nin söyledikleri daha yeterince inandıramamıştı.

- Ses?.. Öyle de düşünülebilir. Her zaman değil. Öyle sözler var ki... bazı sözler... nasıl demiştin?

F.K.yi sanki birden yıldırım çarptı. Birden sözünü kesip, bir şey hatırlayan (hatırlamak isteyen) adamlar gibi aklı karıştı, aklındakiler hızla birbirinin içine girmeye

başladı, F.K. parmakları ile alnını kuvvetlice sıkıp sıvazladı “sabret, sabret!”. Sonra, nihayet sakinleşip gözünü şaşkın şaşkın Behram’ın yüzüne dikti. Behram’ın sorusunda gizli bir mana mı hissetti?! Ama Behram sorusunu sorarken art niyet filan gütmemişti. Onun belirgin ve dupduru gözlerinde böyle bir niyet yoktu. Behram her zaman olduğu gibi şimdi de açık kitaptı.

- ... her zaman değil. F.K. düşünceli düşünceli kendi kendine tekrar etti. Söz vardır yazıldığından başka türlü telaffuz edilir. Gizli olanla bilinen aynı şey değil. Yazılış ile... F.K.nin ifade ettiği sözler telaffuz süratini yavaş yavaş yitiriyordu ve o an F.K.nin aklında hızla birbiri ardına gelen birbirini izlemeye çalışan fikirlere yer (ve yol) açılıyordu. Yazılış ile telaffuz arasındaki farktan mı bahsediyorsun Behram Dayı?! Evet! Elbette! Ve F.K.nin gözleri ışıkla doldu. Çok önemli bir şeyi birden hatırladı. “Elbette!!”.

- Behram Dayı, Behram Dayı... Sözler F.K.nin aklına girip çıkma süratini artırdı. Düşünceler ise güçlü bir şekilde aklına yerleşti, sanki... sanki gerçekten... “ah seni F.K., ah seni F.K... ”.

F.K. demin suratını asmıştı şimdi ise yüzü güldü, elini eline vurdu. “Elbette! Nasıl oldu da ben bunu önceden... nasıl oldu anlamadım?! Karağac. Karağac! Bu Allah’ın belası yedi harf nerden geldi de yapıştı aklıma?! Adam gül gibi söz söylüyor. Sorusu, onun sorusu beni ayılttı. Ses ve harf. Cahil adamın sorduğu soruyu önemsemiyor musun?! Ama nasıl sordu? Ses harf midir, değil midir?”. F.K. dört gözle ondan cevap bekleyen (“buna ne oldu?”) Behram’a hayranlıkla bakarak büyük bir coşku içinde (heyecanı henüz geçmemişti) böyle dedi:

- Uyuyor, Behram Dayı, “Karağac” uyuyor! Ama doğru olup olmadığını şimdilik söyleyemem. Uymasına tam uyuyor. Bak, Behram Dayı, “Karağac”da harflerin sayısı yedidir, öyle değil mi? Bize ise beşi lazımdır.

- Öyle. Yaprakların sayısı beştir.

- Hay sağ ol. Ama bu yedi harf yazılışta yedidir. Harf ses mi derken sen doğru söyledin. Okunurken yani harf sese dönüştüğü zaman bu sayı... azalıp beş oluyor... olabilir. “Karağac” yazıyoruz ama... “Karac” şeklinde okuyabiliriz. İkinci “a”yı o zaman biraz uzatıyoruz. Telaffuzda sözün biraz anlamı değişiyor. Ama söz yine aynı sözdür.

- Peki bu...

- Sorun açıktı. Peki “ğa” nereye gidiyor? Onu demek istemedin mi, Behram Dayı? F.K. sabırsız genç öğretmen gibiydi.

- Öyle.

- Evet... “Genç öğretmen” razılıkla başını salladı ve sözüne daha büyük hevesle devam etti:

- Behram Dayı, Türk dillerinde böyle bir... kural diyelim, durum diyelim, ne ise... böyle bir ses olayı var. “Ga” ses birliği (iki sesin birleşmesi) telaffuzda bazen düşüyor. Kayboluyor. Yokluyormuş gibi F.K. Behram’a baktı, “anlatabildim mi?!”.
 Behram’ın gözündeki çaresiz soruyu gören F.K. alnını kırıştırdı, “örneksiz olmayacak”. Örneği hemen buldu:

- “Hakan” sözü. Behram Dayı, “hakan” sözünü ele alalım, tamam mı?

- Tamam.

Peki “han” sözü? Behram Dayı, “hakan”, aslında “han”dır. Başka şey değil. “Ğa”, görüyor musun, telaffuz ederken kayboldu. Ne kaldı? “han” kaldı. Sonra da bu şekilde (yani “han” şeklinde) söz yazıya alınıyor, hatta 'hakan' ve “han” birbirinin yerine de kullanılıyor. İşte çağdaş dilimizde bunu görüyoruz.

Vessalam. F.K. coşmuştu. Ayaz’ın dediği gibi onun “motorunu çalıştırmışlardı”. Gözleri parlıyordu, beyninde süratle fikir fikri kovuyordu, şimdi ise onun bir isteği vardı hemen bir köşeye çekilip bu anahtar sözü yazıya geçirmek! Artık “Karağac” dal dal, yaprak yaprak onun kalbine, beynine girmiş, orda mesken tutup gururla durmuştu; yaprakları söz söz hışırıyordu. Karağac onun bütün şüphelerine son vermişti. İçine doğuyordu ki sayıca uygun olduğu gibi (Karac beş harf!) bu söz anlamca da aynı anahtar söz olacak ve yazıya uygulanabilecek. “Beş dakika önce ben kördüm, kör. Bu büyüklükte ortada olan gerçek, gözünün tam önünde... duruyor sen ise F.K... Ah, F.K., F.K....”.

Behram gözünün önünde F.K.nin böyle söylenmesini (durgunluğunun böyle coşkuya, heyecana geçtiğini) görünce üstünden büyük bir yük kalktı, rahat rahat nefes aldı:

- Yeter ki işine yarasın, evladım. Bunca zamandır uğraşıyorsun, ne gecen belli ne gündüzün. Yeter ki işin görülsün. Düşünmek seni üzdü.

- Karağac ve yalnız Karağac! Öyle şimdi gidecem. Bak, Behram Dayı, “gidecem” dedim. F.K. çocuk gibi sevindi. Aslında, “gideceğim” demeliydim. “Ği”yi ne yaptım “yedim”. “ye” - “ge”, veya “ğa” sesden sese geçişi görüyor musun?! “Y” ile “Ğ” aynı türden seslerdir, birbirinin yerine geçebilir. Sesliler ise... a, u, ü, i... onlar dilde şimdiye kadar ne istedilerse yaptılar. Göçmen kuş gibidirler...

Ok yaydan çıkmıştı. Şimdi artık geriye yol yoktu. Behram rahatlamıştı, tedbiri ise yine de elden bırakmadı.

- Ne diyorum?! Yeter ki işine yarasın. Ama... O, her ihtimale karşı yine de F.K.yi mağaraya yalnız bırakmak istemedi. Birlikte gidelim.

- Nereye?

- Nereye olacak?! Mağaraya gitmiyor musun? Mağaraya birlikte gidelim diyorum. Benim için de çok ilginçti. Gerçekten. Çok. Karac... Karac mı? Fena olmazdı bu Karac'ı harf harf yaprağın içinde görmek... Bu başlangıçtı anlaşılmalı?! Sonrası ise sen diyordun, kolay olacak. Yeter ki olsun. Biliyorum, okuyacaksın, Allah'ın yardımıyla okuyacaksın bu... Çiçekli Yazı'yı. Keşke kısmet olaydı da ben de işiteydim... Behram üzüntüyle dedi.

F.K. son numarayı (...), nasıl derler, “yemedi”. “. Öfkeliydi yazıya, bunu anlamak mümkündür. “Lanetlenmiş” deseydi kötü olmazdı. “değersiz” demek ise yakışmaz. Halkın tarihidir, kim bilebilir orda ne yazdığını?!”. F.K. Behram'ın dediklerini inançla tasdik etti:

- Okuyacağım! Sonra ne düşündüyse okuyacağım, diye vurguladı. Bu sözü derken (Okuyacağım!) her sesi ayrı ayrı telaffuz etti özellikle “ğı”yı. Sonra dönüp Behram Dayı'sına göz kırptı “anladın mı şimdi sana ne dediğimi?!” elini eline vurdu.

F.K.nin artık her şeyi unutan (unutmuş) beyni sadece çiçek yaprakları ve onların içine doldurulan seslerin (harflerin!) yanındaydı ve bu vakit F.K.nin birden bire aklına (yeniden aklına) Afak gelip düşmedi mi, düştü. Ama önceki gibi öfkelenmedi. Üstünü sıkı giyinip (kalkıp hemen kazağını giydi) bahçeye çıktı, Karağac'ın altına geldi, ağacın gövdesini, yüzünü dallarını, yapraklarını sanki ilk defa görüyordu. Elini ağacın yüzüne

sürdükçe Çiçekli Yazı'nın işaretlerini bu yüzde aradı. Hafif esen meltem yine Karağac'ı yaprak yaprak dolaştı. Hışırtı sesi bu defa F.K.ye en sevilen, en yakın bir sesi, bilindik bir nefesi hatırlattı.

- Balaca, Balaca... onun arkasında gölge gibi duran Behram Karağac'a üzüldüğünden mi bu sözleri böyle kendi kendine hazin hazin fisıldıyor, yoksa Behram Dayı bu "Balaca" sözünün içine ancak onun bildiği başka gizli bir hikmet mi koyup söylüyor bilinmezdi.

Ertesi gün sabah. Behram ve F.K. mağarada. Bozlar bir köşede sakin sakin oturuyor.

Bozlar her zamanki gibi akıllı ve kederli gözleriyle kâh Behram'a kâh da F.K.ye bakıyordu. F.K. mağaranın duvarlarına nakşedilmiş eğri büğrü oyuklara (Çiçekli Yazı'ya) artık kaçınıcı defa uzaktan yakından dikkatle bakıyor; oyukların şeklini elindeki kağıt parçasına çekilen yazının kopyası ile mukayese ediyor bazen de kalemle kağıtta düzeltmeler yapıyordu. Anahtar sözde dört harf vardı ki (beş harften dördü!) bunlar tamamen ayrı ayrı harflerdi ve bu bilinen dört harfin yardımıyla F.K. bütün yazıyı okuyacaktı. Beşte beş olmamıştı. "a"lar iki taneydi. F.K. "tane pazarda armuttur..." kükreyip kıpkırmızı kızaran profesörü hatırlayıp gülümsedi. Dil ve Tefekkür Enstitüsünün geleneksel seminerinde hangi konudaysa utanarak (utanıyor muydu, kızarıyor muydu bilinmiyordu ağzını burnunu eğiyordu, "ciddi" düşüncelere dalan bir alime benzemek için küçük alnının kırışıklarını zorla gerginleştiriyor, bu kırışıklıklar ise inatla gerginleştirmek istemiyorlardı) profesör konuşan Ayaz'ın sözünü kesip neredeyse hırsla böyle demişti: Dur, dur, nasıl? Ne dedin? Üç tane söz? Evladım, "tane" pazarda armut olur, elma olur... Başka hiçbir şey "tane" olmaz!

F.K.nin mağaranın alaca karanlığında güldüğünü Behram'ın keskin gözleri anında sezdi: "işler yolunda gidiyor, şükür, işler yolunda...".

Her şeyi unutmuştu, çeşitli harfleri yaprakların içine koyuyor, defterine bir şey kaydediyor ve o an sözlerin eski görüntüsü ortaya çıkıyordu. Harflerin hangisi gerekiyor, hangisi gerekmiyor bu, cümleye göre belli olur, gerekmeyeni atılır bir kenara, gerekeni kalır ve böylece metnin bir sözü daha bulunuyor (meydana çıkıyor), okunuyor, sonra da

sıradaki yaprağa çiçeğe doğru! “Bu çiçekler önce böyle değildiler, bunlar şimdi basbayağı hoş koku veriyorlar, ıtrıları varmış” F.K.nin burnuna ince çiçek ıtrı doluyor ve F.K. her tarafı kapalı bir mağaranın içinde az kalsın ıtrıdan mest oluyordu...

Bir hayli bu şekilde çalıştı. Öğle vaktini geçmişti. “Bugünlük yeterdi”. F.K. ye öyle geldi ki az kaldı çok az kaldı biraz daha sabretmek gerekir söz söze bak nasıl da uyuyor, az kaldı, işin sonuna yaklaştı. Gerçekten de Çiçekli Yazı'nın yüzüne çekilen esrarlı perde bu dört harfin (işaretin) yardımıyla yavaş yavaş açılmaktaydı:

- Behram Dayı, hele bir buraya bak. Bak bu çiçeğin birinci yaprağının işaretini görüyor musun?! İşarete dokunup gösterdi. Eğriydi, sanki bizim “c” idi, ama “c” değil, bu Karağac'ın birinci harfiydi, nerede yazı boyunca bu eğri işarete rastlasak, demek ki “k” idi. Karağac'ın birinci harfi. Nerde buna rastlasak, F.K. parmakları ile çiçeğin ikinci yaprağını elleyip sanki okşadı, oyuk yerini toz topraktan silip temizledi, bunun oyuğu daha büyüktü, o zaman bu işareti “a” gibi tanıyacağız. Bütün metinde bu harfleri düzenledikçe sözlerin... neydi o, iskeleti çıkacak ortaya. Bu sözleri bütünlükte tanıya tanıya yeni işaretleri deşifre (ortaya çıkaracağız) edeceğiz, onlar da yeni bilinmeyelerin önce iskeletine, sonra da bedenine çevrilecek. Gittikçe iş kolaylaşacak. Metin baştan sona kadar böyle okunacak. Bu yüzden ben diyordum; esas olan anahtar söz diye. Bak sen bana dört harfin, dört işaretin sırrını açtın. Bu büyük işti! Bak, bak, hele buna, dördüncü yaprak ikinci yaprağın aynısı. Aynı işaretti “a” işareti. Çiçeğin ikinci ve dördüncü yaprağı... Vallahi, anahtar söz Karac'dı ki Karac'dı... F.K. artık buna emin olmuştu.

Bir kenarda Bozlar'ın boynunun arkasını kaşıyarak duran Behram F.K.nin sevinçli bir halde elini yazıya dokundurmasını, yazının işaretlerini bazen okşayıp bazen temizlemesini tuhaf ve hüzünlü bir bakışla seyrediyordu. Engel olmuyordu. “Söz sohbetten geçer”. Hissediyordu ki Mağaranın Ruhu buralardaydı, çok yakındaydı; kesinlikle onları izliyordu. Bunu hissettiğinden sık sık ışığın geldiği kapıya doğru bakıp gözleriyle dönen ışıklı küreyi arıyordu. Mağaranın Ruhu Bozlar'ın beklenmeyen mırıltısı ile mağaranın en uzak ters bir köşesinden (yalnız o köşenin etrafında Çiçekli Yazı'nın işaretleri yoktu) kendini Behram'a gösterdi “Ben burdayım, öyle zannetme!”. O tarafta güçlü ışık kümesi bir an içinde birden yanıp birden de söndü. F.K. parlayan ve sönen bu köşeye dikkat etti. Gür ışık onun da gözüne ilişmişti: “Bu neydi?! Bu ışık kümesi de nerden geldi?! Tuhaf işlerdi. Dışarda mağaranın önünde o büyüklükte taş kendiliğinden

ışık saçıyor, mağaranın içi de kendiliğinden aydınlanıyor; Behram'ın gözlerinin içinden... ışık çıkıyor...". F.K. Behram'a samimi insanlar gibi muhabbetle baktı, sonra "olmaz, gecikmek olmaz!" yine başını çevirip duvardaki yazıya ve elindeki kağıda bakmaya devam etti, neyi neyle ilişkilendirdi?

Bir kenarda Bozlar'ın boynunun arkasını kaşıyarak duran Behram F.K.nin sevinçli bir halde elini yazıya dokundurmasını, yazının işaretlerini bazen okşamasını bazen temizlemesini tuhaf ve hüzünlü bir bakışla seyrediyordu.

Nihayet, her şey mantıklı sonun eşiğine gelip dayandı. Artık vakit öğleyi geçmiş ve akşama az bir vakit kalıyordu. F.K. hissetti ki artık beyni yorulup heyecanı yavaş yavaş geçse de akli bir noktaya odaklanamıyor. "Geç oldu" onlar mağaradan çıktılar. Mağaranın Ruhü şimdi de uçurumun yanındaki içinden nur saçan taşın yanındaydı. Sadece Behram'ın beyinde seslenen bir fısıltı "Sözümüz sözdü. Hazır ol!" diye fısıldadı ve yine yıldırım hızıyla dönüp bir anda yok oldu. Behram ve F.K. daha fazla durmadılar, yokuş aşağı Çoban kalpağına doğru yol aldılar. F.K.nin kalbi heyecandan şiddetle atıyordu tıpkı mağaraya geldiği birinci gün kalbinin sesini "güp güp" kulaklarında nasıl işittiyse şimdi de öyle olmuştu. Hayatının en büyük en sırlı anlamı bugün onun için güzel yüzünü gösterip onu içine; hiç kimseye görünmeyen derinliğine davet ediyordu. Obruktan geçtiği yerde Behram dere boyunca sağa sola göz atıp ne kadar aradıysa Mağaranın Ruhü'ndan hiçbir eser görmedi.

...Obruktan aşağıda yeşillik içinde bir dere yüzüyordu. Sessizliği kulak deliyordu, muhteşem bir görüntüsü vardı. İnsana öyle geliyordu ki derenin her kolu, her taşı sır içinde bir perdeye büründü. Belki de gizlilik şundaydı ki otlar, taşlar derenin üstünü yavaş yavaş kaplamakta olan süt renkli dumanın içinde göz göre göre eriyordu yok oluyordu görünmez oluyordu dumanın kendisiyle getirdiği (nerelerdense getirdiği) küçük, narin yağmur taneleri (yıldız taneleri?!) yine de sır gibi (her biri bir dünya gibi?!) serpelenip dereye çiseleniyordu. Süt renkli duman etrafa yayılıp derenin içindekileri gizleyebildikçe gizliyordu; gizleyemedikleri ise başının üstünde durup hiçbir yere dağılmıyordu. Yalnızca bu manzaranın ışıldayan (ve hışırdayan) yuvarlak nur küreciği görünmüyordu. "Senin hazinenin...". Behram adımlarını hızlandırdı.

İki gün sonra. Gecenin bir vakti. F.K.nin sevinci. Behram'ın ani hastalığı. "Okudum! Behram Dayı, okudum!"

F.K. gece yarısını hayli geçmesine aldırıyor, çalışmasını asla kesemiyordu. Keyif alıyordu, yaprakların defter kağıdı üstünde tek tek harflerle dolup anlamlı bir manzara oluşturması onu mutlu etmişti. Göğün yedinci katındaydı.

Sözler, sözlerden önce harfler bazen sırayla teker teker bazen de aceleyle defterin derinliğinden sıyrılıp çıkıyor, yapraklarla doluyor bu şekilde çiçekler gülüşe gülüşe diğer çiçekleri izliyor bütün bunlar ise sırayla okunan, işitilen, anlaşılan cümlelere dönüyordu. Bu işle (deşifreyle) meşgul olan F.K. kendini tamamen unutmuştu. Yan odada yatan Behram'ı unutmuştu; her şeyi, her şeyi unutmuştu. Sevinmesin mi, sevinmeye de korkuyordu. Metnin bu şekilde rahat okunmasına nazar değdirmekten korkuyordu. Harf harfi arkasından uzun ve karanlık trenin takırtıyla giden vagonu gibi ardınca çekip götürüyordu, F.K. artık yaprakları harflerle doldurulan çiçeklere muhabbetle uzun bir hasretten sonra sevgilisine kavuşan bir sevgili nazarıyla bakıyor; sonra bundan gözünü güçlkle ayırıp yeni çiçek boşluğuna (boş yapraklara) gözlerini ayırmadan bakıyordu. Bazı cümlelerin içinde hâlâ harfle doldurulmamış yapraklar vardı onlar da bir müddet sonra (iki üç cümleden sonra) yeni bulunan harflerin hesabına katılıyordu; cümlelerin genel çizgileri bilindikten sonra yarım kalan söz kolaylıkla onun içine "yerleştirilebilir". F.K.nin kalbi şiddetle atıyordu; çünkü deşifre sona yaklaşıyor, zorluklar çiçek çiçek arkada kalıyordu. Biraz daha yazdı çizdi. Yavaş yavaş yorgunluk göz kapaklarını aşağıdan yukarı, yukarıdan aşağı sarmaya başladı. Başını işten alıp gördü ki, gece hayli ilerlemiş ve sabaha da az kalmış, pencerenin yüzü yavaş yavaş ışıklanmaktaydı. Ayağa kalkıp yine kırmızı çizgili kazağını üstüne aldı. "Soğuk adamı mahv eder!", evden dışarı çıktı. Sabah erkendi ve dünyanın saf (temiz) vaktiydi. Elini kolunu sallaya sallaya uykusunu kovalayarak biraz da hararetlenen F.K. balkonun korkuluğuna yaslandı. Yorgun da olsa uykusuz da olsa bunu hissetmiyordu. Yüreği hiç böyle rahat olmamıştı. Artık gülümsüyordu. İlk defa görüyormuş gibi dikkatle baktı "ben artık seni tanıyorum!" Karağac'a doğru baktı. Karağac bu alaca karanlıkta yine her zamanki gibi muhteşemdi, samimiydi, dosttu ve o, şimdi bu vakit Karağac'ı dünyalar kadar seviyordu. Arı peteklerine baktı. Arılardan henüz haber yoktu. "Arıların dostu!" arıları seviyordu. Elma ağaçları... Seviyordu! Gökyüzünde yıldızlar birer birer sönmekteydi. Yıldızları seviyordu. "Acaba bu dünyada, herhangi başka bir dünyada böyle fevkaledede bir şey var mı ki ben

onu sevmeyeyim?! Yoktu, olamaz da”. Mağara... Mağarada ne ise bir şey kalmıştı. O, bunu hissediyor, kalbi ile hissediyor ama bilmiyordu ki yitirdiği nedir?! Mağarayı? Seviyordu! Veng Dağı! Veng Dağı unutuldu. Yatan devi seviyordu. Hele Bozlar’ı, Bozlar’ı nasıl seviyordu?! Onun akıllı, hüzünlü gözleri... F.K. hepsini seve seve elma ağaçlarının arasından neredeyse kaçarak ayakyoluna gidip “işini” hemen gördü ve yine içinde bu çöşkun tükenmeyen sevgiyle neredeyse kaçça kaçça (soğuk kesmiyor muydu tıpkı öyle kesiyordu...) geri döndü: “Vvvvvv...” hareket ederek (güya ısınıyordu) balkondan içeri girdi, kapıyı arkasından sıkıca kilitledi.”. Daha kimi seviyorum?!”. Yağmuru, Behram Dayı’yı, Hadiselerin Ufuğu’nu ve onu... Afak’ı elbette onu!”. Birden başının kötüleştiğini hissetti, birazdan ağrıyacak.

“Sabaha ne kaldı ki?!” Kesinlikle yatmalıydı. Dinlenmezse olmaz. Ne yapsın?! Odasına geçti. Ama odaya geçmeden önce her zamanki gibi beyaz kalın bir sofraya örtüsünü “yazı masası”nın üstüne serdi. Defter kitabının ve çalışma kağıtlarının üstünü örttü. Gizli olmasına gizli değildi; ama yine de... İçine sinmiyordu. Yarım kalan ne varsa her zaman saklamıştı. Yarım makale, yarım yazı, yarım eser... Sofra örtüsü ile bunların üstünü örttüktan sonra örtünün altındaki defter kitabı eli ile düzeltti..

Yerine girdiği gibi soyunmadan yorganı başına çekti, yeri soğuktu, ısınmak için ayaklarını soğuk döşeğe sürttüğünde dişleri birbirine değdi, gözlerini sıkıca yumdu, zihnini bu son günün yorgunluğundan temizlemeye çalıştı Unutmaya çalıştı. Her şeyi, hepsini. Hayır bu mümkün değildi. Belli oldu uyuyamayacaktı. Kendini yatmaya zorlamak ise şimdi çok önemliydi. Hatta belki şanslı yaver gider rüya da görürdü. Ama ne kadar uğraşırsa nafile ilk defa hiçbir şekilde uyuyamadı. Zihni çok uyanıktı. Beyni yıldırım hızıyla sözleri, cümleleri toplayıp saklamak, saklamak korumak istiyordu sözler, cümleler ise sonsuz... hızla birbirinin yerine geçerek dudaklarının ucundan asılıp düşmeye bahane arayan tebessümvari kırışığa ilişiyor, yeniden beyin çizgilerine doğru yukarı ve içeri tırmanıyor bu an F.K.nin göz kapakları yavaş yavaş ağırlaşıyor, ağırlık tartı taşlarına dönüyor, artık kapalı gözlerine Karağac’ın yaprak dolu gözleri gelip sokulmak için can atıyor; ama F.K.nin artık gücü yetmiyor, göz kapaklarını açamıyor. Bu kimdi bu mezar da neydi yeni kazılmış, hayır mezar değil türbeydi; ama bu... bu adam niye mezarın önünde öylece çaresiz diz çöküp ağlıyor hayır hıçkırıyor muydu neydi?!

...F.K.yi uykudan (o gece şanslıydı hiç kımıldamadan uyumuştı) asla kesilmek bilmeyen boğuk öksürük sesi uyandırdı. Ses diğer odadan geliyordu. Yarı uykulu, belirsiz bir şekilde de olsa F.K. bir müddet sonra anladı ki Behram'dı onun sesiydi. Adam öksürükten boğuluyordu. Bir hayli böyle “öhö, öhö, öhö...” den sonra yavaş yavaş kendine geldi. “Ne oldu buna, gece sapsağlamdı ama yok, rengi sanki sararmışa benziyordu...”.

Behram'ın yatağının yanına getirip koyduğu iskemlenin üstünde süt dolu bardak vardı, öyle “öhö” diye diye bir yudum bu süttten zorla aldı. Biraz sakinleşti. Başını yastığa güçsüzce koydu. Rengi, gerçekten sararmıştı. Eli ile dudaklarını sildi.

- Ne oldu sana Behram Dayı? Korkuya kapılan F.K.yi Behram gözünü açınca başucunda gördü.

- Hiç. Hiçbir şey olmadı... İçimde bir üşüme var. Ne ise. Bütün gece öksürdüm anlaşılan seni de uyutmadım. F.K. Behram'ı böyle düşünceli bir halde sanki ilk defa görüyordu. Gözleri sulanmıştı, nefesi ağır ağır gidip geliyordu.

- Yok, o nasıl sözdü? Ben senin sesini şimdi işittim. Geç yatmışım.

- Evet... gece, galiba yatmadın.

- Yatmadım. Bütün gece... F.K. duraksadı, bütün gece çalıştım ama senin sesini... nasıl oldu da duymadım?!

- Nasıl gidiyor, bitiyor mu? Behram'ın yüzü güler gibi oldu.. Sıcaktı. Şapkayı başından çıkarıp yorganın altına koydu.

- Bitiyor, hayır. Bitti! Senin sayende Behram Dayı senin sayende. Hiçbir zaman unutmam.

- Unut. Kesinlikle unut! Ben bir şey yapmadım. Ne yaptınsa sen yaptın. Bunu aklında iyi tut. Sen! Sen!.. Bana okur musun? Bir de baktın... öhö, öhö...

Behram'ı yine öksürük tuttu ve başladı bu öksürüğü dışarı atmak için uğraşmaya. Bıyığına, sakalına öksürüğün balgamlı tükürüğü yapıştıyordu. Bu vakit F.K.nin aklına gelen ilk düşünce bu oldu: Öksürük Behram'ın içinden, ciğerinden, boğazından gelmiyor, öksürük dışardan giriyor bunun ağzına, göz ve burun deliklerine (burnunun tüyleri nasıl kımıldıyorsa o da görünüyordu), kulaklarının içine...

- Sen... bana bakma, evladım git yat... bari biraz dinlen. İşin çoktu senin. Ama bugün oku nihayet bu lanet olası... Behram'ın sesi son sözleri derken ilk defa böyle öfkeli çıktı, öksürüğün hırıltısı sesine mi karışmıştı ne?!

Onun halini hiç beğenmeyen F.K. konuyu değiştirmek istedi:

- Sana bir şey getireyim mi Behram Dayı?! Hekime haber mi versek? “Ben ne söylüyorum, kime?! Kime?! Şiraz’a mı?! “.

Behram yine F.K.nin aklından geçenleri hissetti ve bu halde (güçsüz bir halde) gülümsedi, “Şiraz’a mı?”.

Çaresiz F.K. şimdi ne yapacağını bilmiyordu. Gidip Mübariz’e haber mi versin yoksa eczaneye mi gitsin?! “Eczane!” Behram’ın sapsarı benzi, bulanık gözleri F.K.yi iyice heyecanlandırmıştı.

- Yok, sıkılma, bir şey lazım değil. Behram F.K.yi rahatlatmak için kendini topladı ve bu defa sakin, belirgin bir sesle: Dinlenmek, dinlenmek istiyorum dedi. Uyuyabilirsem yatacağım. Akşam olsun hele... Benim derdimin dermanı, evladım... bak buydu. Behram süt dolu bardağın yanındaki ağzı fincan tabağı ile örtülü kaseyi gösterdi, bal kasesiydi, ben bunu bir kaşık yedim ya ölü olsam, inan, dirilirim Sen git. Git.

Behram dermansızca baldan bir kaşık alıp bardağın içine koyup sütle karıştırdı, bir yudum aldı “ahhh...” diyerek yine başını güçsüz bir halde yastığın üstüne koydu:

- Git, dedim, git işinle meşgul ol, bir şey olursa ben sana seslenirim

- Buralardayım. F.K. Behram’ın üstündeki yorganın kırıksıklığını düzeltti, şapkayı alıp yastığın altına koydu, morali bozuk bir şekilde odadan çıktı.

Uykusu artık kaçmıştı: “Ne oldu, ne oldu bu adama?! Dün sapaşağlamdı şimdi ise...”. Elinde olsaydı, gidip biraz açık havada gezerdi, Karağac’ın altına giderdi, okuduğunu ona anlatırdı “Bu neydi, bu nasıl yazıydı, Karağac?! Ben ki bir şey anlamadım, sen nasıl?!” diye soruyordu. Hayır, ama hayır. Şimdi evden hatta bahçeye çıkmak doğru olmazdı. Behram’a her an bir şey lazım olabilir. Hayır! “Doğrusu buydu, gideyim,

bitireyim bu... nasıl dedi... bu lanet olasıca Çiçekli Yazı'yı. Lanet olasıca!.. Elbette, lanet olasıca!.. Çok doğru dedi...”.

Afak'ın Ayaz ile sabah değil, ertesi gün köye geleceğini F.K. Behram'a söylemeye daha vakit bulamamıştı. “Aman Allah'ım bu adamın hastalığı uzun sürerse acaba nasıl olacak?! Şimdi ben gidip şehre telefon edeyim ki durum böyle gelişinizi erteleyin. Afak ortalığı birbirine katar. Sen böylesin, kendin istemiyorsun, ben oraya geleceğim, sen beni sevmiyorsun, hiçbir zaman da sevmemişsin. Bu ve buna benzer saçma sapan sözler... İyiler Allah'a şükür iyiler ama ... bu birden oldu, yeni bulaşan grip miydi?! Gripse Afak'a geçebilir. Kesinlikle geçer. Bünyesi zayıf... bütün mikroplara açık! Düşünme F.K. düşünme, vaktinden önce düşünme! Kendine zulmetme, azap verme. Her şey, her şey kendi zamanında! Bırak hele bir gelsinler, ne yapacağımıza ona göre bakarız. Belki Behram Dayı doğru söylüyor (adamın sanki içine doğmuştu), bunları Mübarizgile göndersek daha iyi olur?! Bakalim. Bakalim... ”.

Behram yine öksürmeye başladı. Bu defa öksürüğe ne süt ne de bal engel olabildi. “Öhööö, öhö”ler epey sürdü sonunda sanki o değil öksürük yoruldu ve kısa bir süre için bu zalim öksürüğün köklü, yapışkanlı, sulu kolları boşaldı ve Behram'ın boğazından çekildi. Adam biraz sakinleşti. Ama zihni hâlâ bulanıktı, gözleri yine kapanıyordu. İçeri onun uzandığı odaya bakınan F.K.nin elini güçsüz kuvvetsiz havada sallayıp “git git” diye kovaladı.

...Gecesi gündüzüne karışan F.K. odada oturup yazı masasının yaslandığı pencereye gözlerini dikmişti, bu pencereden dışarı doğru görünmeyen bir noktaya baktıkça bakıyordu. Pencere içerden terlediği için bir şey seçilmiyordu. Dışarı çok soğuktu. Soğuk, delik yerleri bulup içeriye de giriyordu. “Sobayı yakmak fena olmaz”. Behram yeşil kerpiç sobanın ağzını (kapağını) açıp içindeki yarı yanmış bir iki parça (üç parça) odun parçasının üstüne gazete koydu, kibritle yaktı. Odun parçaları o an alevlenip yanmaya başladı, bunu beklemiyordu.

F.K. bu defa da çatır çatır yanan odun parçalarından gözlerini alamıyordu. Yine Behram hakkında düşündü. Behram niye böyle oldu, öksürüğü hiç iyi öksürüğe benzemiyor, kendisi de bir tuhaftı. Yazının okunmaya başladığı, hadiselerin hızla kendi sonuna yaklaştığı bir zamanda böyle bir şey keşke hiç olmasaydı. Bitirmek, tamamlamak

lazımdı bunu. Adamın gözleri nerdeyse yazının yolunu bekliyor. Ona yazıyı okumak, anahtar sözün yazıya nasıl uyduğunu kesinlikle göstermek lazımdır. Sevinmeyecek mi sevinecek. En çok da Mübariz'in yanında göklere uçacak. Gel gelelim F.K. anahtar söz hakkındaki hakikati (Behram'ın anahtar sözü ona söylemesini) açıkladıktan sonra nasıl gururlanacak. Ama!.. Peki orda yazılanların neden ibaret olduğunu bildikten sonra?! Behram ve başkaları ne düşünecekler, ne diyecekler?! Eh... Cehennem dibine, başkaları ne diyecek?! Metnin konusunu bırak bunu herkes bilsin hiçbir önemi yok. Yok! Genellikle konunun önemi yoktur, hiçbir zaman da olmadı. Önemli olan yazıdır yani biçimdir. Okunduysa demek ki işler bitti. “Neler arzuladık ve neler kazandık?!” pişmanlığı konusunda F.K. hiç düşünmek bile istemiyor. Her değersiz, faydasız gerçekleşmeyen mesele ile meşgul olsa o; hayatını elinde tutamaz hayatı parmaklarının arasından kayıp süzülür, akıp gider kaybolur. Hayat ise... belki de F.K. ona verilen vaktin yarısına geldi. Hayat her zaman genç insana uzun görünür, hayat yaşlıya daha yakındır. “Bitirmek, bitirmek!.. Bitirmek ve kurtulmak! Biraz daha böyle gitse son hadde geleceğim, aklımı kaybedeceğim. Başlayacağım hayatın manası hakkında düşünmeye”.

Aynı gün, aynı yer. İki saat sonra. Yazının okunması Behram'ın son isteği.

“Bak budur, bu da son söz. Uff... Bitti! Bitti!!”. F.K. masanın arkasında oturup Çiçekli Yazı'nın sırlarına dalarak yine kendini unutmuştu, yan odadan (Behram'ın odasından) ara sıra gelen öksürük sesini kulağı yine duymuyordu. Bütün varlığı ile Çiçekli Yazı'nın şeklinin (resminin) yer aldığı sayfaların yanında daha doğrusu içinde (!)ydi. Onları sürekli birbirine tutuşturuyor, yaprakları harflerle bir bir dolduruyor, yazıyor bozuyor uygun sözü arıyor, o sözü bulunca yine rahatlamıyor, şimdi de sözün cümlede nasıl “kullanıldığına” dikkat ediyor, bir şey anlıyorsa da (metnin mantığı imkan veriyorsa da) bu sözü metne dahil ediyordu, ama eğer söz bu cümlenin içinde yabancı, üvey bir görünüşteyse... görünüşte değil, mahiyette görünüyorsa onu cesaretle silip atıyor, başka bir sözün (bu yapraklara uygun) arayışına çıkıyordu. İş birden bire çok büyük hız kazandı ve her şey bitmeye başladı. Karağac-Karac bütün zorluğu halletmişti. Bitti mi gerçekten? Bitti! Bu da son söz! Bu da Çiçekli Yazı! Al, bu da harf harf dolan yapraklar! F.K. başını yazıdan alıp geriye çekildi, memnun memnun yukarıdan aşağı yaprakları harflerle dolan çiçek şekillerine baktı. Şimdi artık kesinlikle denilebilirdi ki F.K. üzerine aldığı (ona güvenilen) bu ağır işin üstesinden nihayet ki geldi, Çiçekli Yazı'yı diriltti, yani okudu. Birden içindeki bir ses ona itiraz etti: “Gerçekten de bu böyle miydi?! Okudun mu?! Buna

okumak, metne vakıf olmak denilir mi? Denilmez!”. Her cümleyi, her sözü evet F.K. okudu. Ama... dur, dur. Ama bu şeytani ses doğru diyor. Genel konu neydi?! Çiçekli Yazı neden bahsediyor, F.K. bunu biliyor muydu, bilmiyordu. Her söz her cümle başlı başına bir kale, bir istihkâm, bir çember gibi! Ama evlerin birbirinin yanında sokak, sokakların mahalle, mahallenin şehir oluşturması bak, bu yoktu. F.K. Çiçekli Yazı'nın son sözünü okuyup “ufff...” derinden nefes aldıktan sonra Çiçekli Yazı ne söylüyor, neden bahsediyor, bunu ondan sorsalardı ne cevap verebilecekti, hiçbir şey. Sanki onunla bu yazı arasında bilinmeyen, göze görünmeyen bir set çekilmişti, tıpkı pencerenin içeriden terleyen camı gibi dışarı göstermeyen tavrı vardı, dışarıyla F.K. arasında bu ağaran (süt rengini alan) cam parçasında olduğu gibi, yazı ile de onun arasında (konu ile onun arasında!) bir set vardı. F.K. biçime galip gelebilmişti, sözleri cümleleri okuyabilmişti; konuya ise F.K. galip gelebilmiş miydi, hayır bir daha hayır F.K. konuya galip gelememişti. Bunun için önce bu konuya vakıf olmak gerekiyordu. Bunun için yazıyı dikkatle (söz söz değil, bir bütün olarak) baştan sonuna kadar hissetmek (anlamak?) lazımdı. Konuyu incelemek (vakıf olmak!) için F.K. bülün dikkatini bir noktaya verip bir başka konunun içine girmeliydi. Şimdilik ise... Her sözünü ezbere bilmesine rağmen F.K. Çiçekli Yazı'nın baştan sonuna kadar neden bahsettiğini hatırlayamıyordu. Daha doğrusu o, bu metni bütün halinde anlayamıyor belki de kavrayamıyordu. “Niye? Niçin? Bu metin ne diyor, neden bahsediyor?”. Bu gibi cevapsız sorular onu rahat bırakmıyordu. “Ben niye kendime böyle zulmediyorum?! Bu bana hiç lazım mı?! Değil. Benim işim bu değil. Benim işim bitti. Konu ise benlik değil. Hangi konu olursa olsun! Ben kendi işimi gördüm! Sona erdi. Her şey sona erdi”. Gerçekten de böyle miydi?!

- Behram Dayı! Behram Dayı! F.K. kesin karara varıp nihayet, onu rahat bırakmayan şüphe ve tereddütlere son verdi, bu dirilen yazıyı ilk olarak Behram için okumak istedi. Ellerini genişçe açarak aşağı ve yukarı birkaç defa gerindi. Behram'ın yanına girdi, zorla sevinmeye çalışarak:

- Behram Dayı, Behram Dayı! Müjde! Müjdem i isterim! Yüksek sesle ve yalandan (güya adamı neşelendiriyordu) bir de kalkıp oynadı.

Onu tuhaf ve endişeli gözlerle süzen Behram bu defa gözüne kötü görünmedi, sanki biraz kendi gelmiş gibiydi. Yastığını doğrultmuş, yatakta yarı oturmuş bir vaziyetteydi. Öksürüğü kesilmişti. F.K. Behram'ın bu an zihninde başka hiçbir

düşüncenin olmadığını, sadece onu düşündüğünü, daha doğrusu ondan sabırsızlıkla yazının okunduğu haberini gözlediğini zannediyordu. Gerçekten böyle miydi; Behram'ın gözleri dalıyordu?! Eğer böyleyse neyi düşünüyordu?! Kimi hatırlıyordu?! Behram F.K.nin sevinç dolu sesini işitip daldığı düşüncelerden ayıldı, (aklı başına geldi) yavaş yavaş yüzüne hafif bir tebessüm yayıldı. Kalbi çarptı, anladı ki asıl zaman geldi, nihayet geldi. Sakalı; yüzüne ışık, nur veren ak sakalı, sanki yana dağıldı, bu gösterişli, renkli tebessüme nezaketle müsaade etti, o ise boğuk bir sesle ama sözleri belirgin bir şekilde telaffuz ederek bunu fısıldayabildi:

- Bravo, evladım sağ ol. Sevindim... Sevindirdin sen beni. Sağ ol...
- Okuyayım mı? İlk sana okuyacağım. F.K.nin içi sıkıldı ve heyecanla titredi.

Behram şefkatle ona bakıp başını takatsizce salladı, yani, “oku” sonra biraz daha doğruldu, gelişigüzel boynunun altındaki yastığı düzeltti, yine başını güçsüz bir halde yastığa dayayıp nedense gözlerini yumdu. F.K.ye öyle geldi ki hafifçe bir ah da çekti. İşte bu an (Behram gözlerini yumduğu zaman) onun uzandığı demir kollu yatağın arkasında (yatağın yaslandığı) üstünde halı olan (üstünde ceylan resmi resmi vardı) duvar göz göre göre erimeye, yok olmaya başladı. Küçük oda birden bire hayli genişledi, ordan burdan telaşlı ve heyecanlı simalar görünmeye, vücuda gelmeye başladı. Onlara bakmasa da (F.K.nin gözleri Behram'daydı) onları görmese de F.K.ye öyle geldi ki o bu yüzleri, gözleri, elleri, kolları, başları, kısacası bu adamları çoktandır tanıyor bu mekâna da aşınaydı, elbette elbette, burası Papağan Salonudur, başka neresi olacaktı ki?! Bu da sarkaçlı saat bu ise içinde papağan olan kafes, sıra sıra düzülen yazı masaları, abajurlu masa üstü lambalar, başkanlık ve orada profesör, Patriarh, Aslanzade... karşı tarafta ise Dil ve Tefekkür Enstitüsünün, Tarih, Arkeoloji Enstitülerinin saygıdeğer alimleri, cemiyetin seçkin adamları, daha kimler, kimler... Hepsi burdaydı. Çok kişi var, ama hepsi merak içinde sustu. Daha kim var?! Elbette, bu da o!.. Afak da burdaydı, sanki anası, cadaloz anası ile gelmişti. Allah Allah bu adamlar niçin böyle hayret ve merakla, bazıları açık, bazıları ise gizli istekle (hem de biraz gıpta ile!) ona bakıyorlardı, kimisi sabırla kimisi sabırsızlıkla ondan bir şey bekliyor?! Hepsi sabırsızlık içinde bekliyorlardı. Behram da böyle sabırsızca yatağa uzanıp gözlerini yumup F.K.yi daha açık, daha iyi işitmek için neredeyse bütün hücreleri gerildi, hatta öksürüğü de unuttu..

- Okuyorum. Kulak ver. Kulak ver Behram Dayı. Okuyorum. İlk sana, senin için. Sayende okuyorum...

Dolukmuş muydu neydi eğer ağlamaklı olduysa neden böyleydi, F.K. kendisi de bunu anlayamıyordu. İki damla yaş Behram'ın kapalı gözlerinden süzülüp önce yanağından sonra ak sakalının arasından yüzündeki kırışık çizgilere yayıldı, yüzüne bulaşıp kurudu. F.K. "Çiçekli Yazı"yı okumaya başladı...

Aynı gün. Çoban kalpağı. Mübariz ile Behram'ın vedalaşması.

...Akşam saat sekiz sularıydı, Mübariz aceleyle geldi. Sanki Behram'ın öksürüğünün sesine gelmişti. Yüzünde gizli bir telaş varsa da Behram'ın yanına geldiğinde asıl halini (içi sıkılıyor, gözleri kararıyordu; içine doğmuştu eğer bir şey olacaksa bu gece olacak) gizlemeye çalıştı. Bu ikisi -Behram ve Mübariz- bir hayli baş başa kaldılar. Ne konuştular, ne dediler?! Belki de öylece susup kaldılar?! Sustularsa da bu üzüntülü bir sükut olmuştu. F.K. onların yanına gelmedi. Mani olmak istemedi. Bir müddet sonra Mübariz Behram'la vedalaşıp ayağa kalktı. Bunlar sanki sabah Radyo meydanında görüşecekmiş gibi vedalaştılar.

- Sen git, kalma. Sağ ol. Selametle kalasın, Mübariz. Behram nefes nefese (sanki yüreği o denilen sözlerin ardından ağzından çıkacaktı) söyledi.

- Sen de. Allah'a emanet ol!.. diye Mübariz cevap verdi.

Mübariz'in gözleri ise fırsatını bulup başka bir şey dedi. Bu gözler dikkatle Behram'ı süzüp az daha yaşarmak isteyecekti, yaşarmadı. "Söylediği" üç kelimedden ibaretti:

- "Affet beni, Behram".

Behram kişi Mübariz'e tıpkı onun gibi gözleriyle cevap verdi:

- "Allah affetsin. Ben seni çoktan affettim".

Mübariz topallayarak bahçe kapısından çıkıp gitmeden önce (F.K. onu bahçe kapısına kadar geçirdi) yine ihtiyarlığı aklına düştü ve F.K.ye nedense başladı cesaret vermeye:

- Üzülme, görüyorum çok etkileniyorsun. Ama her şeye hazırlıklı olmak lazım. Hali gerçekten de iyi değil. Çok umut yok. Asıl önemli olan şu ki korkmayasın. Işığı birkaç defa aç kapat, yanındayım.

“Şu büyük buruna bakar mısın?! Bu nasıl konuşmaydı, bu ne diyor?! Güya bu bana böyle cesaret veriyor?! Allah aşkına, sadece çık git, sapasağlam adamı bak nasıl da öldürüyor?!” Mübariz’i açıkça hoşnutsuz bir bakışla (asık suratla) kapıya kadar geçiren F.K. hemen geri eve döndü, kalbine ise artık hançerler saplanmaktaydı, kalbini neşterler deşiyordu.

- F.K., evladım, bir buraya bak...

Behram’ın güçsüz sesini işiten F.K. hemen onun yanına geçti.

- ... buraya gel, yaklaş.

-

Behram’ın elinde nerden çıkardıysa bir kitap vardı. O, bu kitabı F.K.nin yanında yastığının altından çekip çıkardığı beyaz bir bezin (torba gibi bir şeydi) içine koydu, ve torbayı güçsüz eli ile ona uzattı:

- Al bunu. Haline uymayan kalın bir sesle rica mı etti, emir mi ?!

- Neydi bu, Behram Dayı?

- Al. Söyleyeceğim. Senden son bir defa...

- O nasıl sözdü, Behram Dayı?! Kalbinden kanlar sızan F.K. onun sözünü kesip “soytarılık” yapmaya başladı. Diğer paralel dünyaların birinde sen bu an buradaki Behram Dayı’ya bakıp güldükçe gülüyorsun. Gülmüyor musun?

- Öyle gülüyorum... Behram hafifçe gülümseyip başını salladı. Sen hele al bunu.

F.K. beyaz torbadaki kitabı eline aldı. Torbanın açık ağzından görünüyordu, baktı ki “Ovod” kitabıydı, Voyniç’in meşhur “Ovod”u. Behram Dayı’nın okumaktan yorulmadığı “Ovod”. Çok eski bir yayındı, kitap çok eskimişti.

- Kulağını getir, eğil, eğil aşağı... Behram bu defa zor güç fısıldadı, başını biraz daha kaldırmak istedi, yapamadı: ah... oh... Ben birazdan... gece yarısına kadar... ruhumu teslim edeceğim bilesin. Ama... dur, sabret, dinle beni. Sen... korkma. Işığı açıp kapatırsın... gözü burda olacak... Mübariz gelecek. O her şeyi biliyor... ben ona dedim. Ne gerekiyorsa yapacak.

F.K.nin üzüntüden boğazı düğüm düğüm olmadı mı oldu. Nefes alamadı. Bir müddet ikisi de konuşmadı.

Bir müddet sonra:

- Dinle, kesme sözümü. Behram'ın bakışı sertleşti. Ben kendim böyle istiyorum. Bilesin... bilesin ki benim için böylesi daha iyidir. Hasretle beklediğim son bir şey kalmıştı... onu da sen şimdi gerçekleştirdin. Sana bir söz diyeyim aklında tut. Gerçek tarih işte buydu... Her insan anlamaz. İsteğim... ise...

Behram öskürme de sesinin gitgide güçsüzleştiğini F.K. açıkça hissediyordu sesi de hareketleri de hayli güçsüzleşmişti. Artık Behram'ın fısıltısı sessiz dudak kıvılcıklarına döndü. Sesini işitmek, sözünü anlamak için F.K. kulağını getirip doğru Behram'ın ağzına tuttu...

Zaman kendini bekletmedi. Gerçekten, Behram'ın dediği gibi saat on biri biraz geçmiş bu olay gerçekleşmişti. Gözlerini kapatıp konuşmayan ve bazen içini çeken Behram onun yanında oturup elinden tutmuştu) birden ağır ağır nefes almaya başladı, sonra nefes almasına küçük bir ara verdi, hatta nefesi bir defa gitti, bir daha gelmedi, sonra nasıl olduysa döndü yine.. F.K.nin heyecandan boğazı kurudu (o bütün bunlara hem bakamıyor, hem de gözünü Behram'dan ayıramıyordu) omzundan soğuk ter, su gibi aktı. Sonunda Behram'ın nefesi son defa fena gitti, bir daha gelmedi. Yüzü önce oldukça ciddileşti, nefesinin geri gelmemesine sanki kendisi de şaşırды, kaşları çatıldı, yüzündeki çizgiler gerildi. Sonra bütün vücudu titredi, sanki ayaklarının bağı çözüldü. F.K. yorgan üstünden onun ayaklarını ovuşturmak için elini uzatmak istiyordu ki adamın bütün bedeni birden bire donakaldı. F.K.nin elini tuttuğu parmakları boşaldı gözleri açıldı ve bir noktaya dikildi. F.K. bir baktı ki Behram'ın yüzündeki deminki sert ifade hiç yokmuş gibi uçup gitti, şimdi onun yüzünü uysal bir tebessüm kapladı. Behram gözünü kırpmadan zarif bir ciddiyet ve dikkatle onu süzmekteydi, nefesi ise artık gelmiyordu.

...Behram böyle rahat bir şekilde ruhunu teslim ettikten biraz sonra onun yanından sessizce ayrılan F.K. evin ışığını birkaç defa yakıp söndürdü; yeşil sobalı odaya geçip yazı masasının dayandığı ve bahçeye açılan pencereye burnunu yapıştırdı. O taraf zifiri karanlıktı. Burnunun ucu pencereye yapıştığı gibi nefesi pencere camını terletti. F.K.

büyük bir gayretle dikkat edip ancak şunu seçebildi ki yine yağmur yağmaya başlamıştı. Damlalar önce bir bir (seyrek) sonra ise sık sık (art arda) diğer taraftan pencereyi takırdatmaya başladı. F.K.nin yüreği tıpkı yağmurun ahengine uymuştu, pencereye değerek su hattına dönmüş aşağı doğru (bazıları ise yukarı doğru) süzülen pencerede garip (acayıp, ilginç?!) nakışlar bırakan yağmur damlaları nasıl bir hızla gelip cama konuyorsa F.K.nin yüreği de o hızla o ritimle vurmaktaydı, ne az ne çok.

F.K. pencerede çeşitli nakışlar bırakan yağmur damlalarının cam üzerindeki “seyahati”ne baktıkça birden hayretle içini yavaş yavaş ılık bir rahatlığın kapladığını hissetti. “Böyle mi olmalıydı!?” bilmiyordu ve F.K. bu konuda (diğer odada yatakta sıcak cesedi uzanıp duran Behram hakkında) düşünmek istemiyordu. Zihni, zihni bu konuda düşünmekten çekiniyordu. Doğru da ediyordu. Kendini “helak” etseydi daha mı iyi olacaktı?! Artık ne değişecekti?! Hiçbir şey! Behram diğer odada iki gözü açık (cesaret edip F.K. elini onun yüzüne, gözüne dokunduramamıştı) uzanıp hareketsizce durmasına devam etmeyecek miydi, devam edecekti. Şimdi Allah bilir, hangi dünyadaysa yine yatmadan önce “çay koyayım mı, evladım yeni çay içelim mi?” diye ona soruyor, belki de “korkma, niye gözümü kapatmıyorsun, korkma” diyor. F.K. sadece şunu hissetti ki o kendisi de çok çok sancılı bir hasretle (azapla) şimdi aynı dünyada, Behram’ın yeşil kerpiç belki de kırmızı kerpiç) sobasının etrafında elinde bezle bir o tarafa bir bu tarafa döndüğü, her yeri arayıp şapkasını bulamadığı bunun için kendisine söylendiği o başka dünyada olmak istiyor. Başka hiçbir şey istemiyor. “Böyle mi olmalıydı? Yakın, dost bildikleri, alıştıkları, belki de sevdikleri bir adamın ölümünü böyle mi hissediyorlar, böyle mi üzüyorlar?!” Belki Behram ölüp gitmeden önce gözle görünmeyen cereyanlar geçti?! Geçti ki F.K., ilerde onu bekleyen ölümlere alışsın?! Annesi var, Afak var... Geçti ki onun gidişi son derece hoş, son derece yumuşak bir şekilde olsun?! F.K.nin kalbi huzurunu yitirmesin, Muhteşem Ahenk’in fısıltısı bozulmasın?! Şimdi Behram’ın cesedi (naaşı) değil; kendisi, kendisi, ruhu şimdi nerdeydi?! Stiks Çayı’nın kenarında mı?! Haron ile mi anlaşıyor?! Fırsatını bulup ona her şeyi anlattı mı?! Sırrını, bilip bilmediklerini aklında olanları çayın ortasına varana kadar Haron’a anlatabildi mi, huzurlu muydu gölgeler âlemine herkesi, buradaki herkesi Mübariz’i, Gülsüm’ü, Veng Dağı’nı, mağarayı, Bozlar’ı, Karağac’ı, bu yağın yağmuru, onu (F.K.yi) unutup (unutabilip) sonra gidebildi mi?!

Yağmur oldukça şiddetlenmişti. Aşağı doğru şırl şırl, çok ince ince yağıyordu, rengarenk iplikler (onlar haddinden çoktular) yukarıdan aşağı sallana sallana düşüyorlardı.

Yağmur aşağı doğru ince ince yağdıkça toprağın (yassı Çoban kalpağının bahçesinin) toprağındaki ağzı açılan açgözlü gözenekleri (boşlukları) şakırtıyla dolduruyor, toprağın dibine nüfuz ederek özlemle orada rahatça kalıyor (yılın, ayın bu vaktinde buharlaşmadan söz edilemezdi), ihtirasla yeni derinliklere yol alıyor, kendine yeni gözenekler bulup onların içine süzülüyor karşı konulamayan bir şevkle hevesle kara sert toprağı nemlendiriyor, temizliyordu. Toprak balçığa döndükçe daha rahat nefes alıyordu.

Işığı söndürüp bahçede yağın yağmuru kalbinde akıl almaz bir hasretle seyreden F.K. yüzünü (daha doğrusu burnunu) hâlâ da dayamıştı pencerenin camına; karanlığın içinde karanlık iyi görünüyor, baktıkça bakıyordu gökyüzünün yağmur olarak adlanan bu lütfuna, bu merhametine ve “niçin, niçin, niye?!” anlayamıyordu ki bu zalim sorularla kendi kendine yine (her zaman) niye zulmediyor; eziyet ediyor, kendi kendinden ne istiyor ve bu an F.K. nefesinin kesildiğini, kederlendiğini hissediyor, istemeyerek gözlerinden yavaş yavaş, sessizce akmaya başlayan gözyaşını asla saklayamıyordu (saklamak istemiyordu) sadece akıp giden gözyaşını elinin arkası ile silmeye çalışıyordu.

Mübariz (sanki ışığın yanıp sönmesini bekliyordu) gecikmedi. Eski bir zamandan bugüne gelip ulaşmış bu işareti, Çoban kalpağında yanıp sönen ışığı gördüğünde meseleyi anladı, hemen üstünü giyiniş evinden çıktı, Behram’ın evine yetiştii. Hayret etmeden artık bir kelime söz etmeden (ama hayli asık suratlıydı, suratı sirke satıyordu, ne yapsın bunun da üzülmüşü böyleydi) gelip girdi cenazenin bulunduğu odaya, yatağına yaklaştı. Ardından gelen F.K.ye dönüp şaşkınlıkla bir şey sormak istedişse de (“ya bunun gözleri niye açık kalmış?”) ne düşündüyşse sormadı. Elini hafifçe okşar gibi Behram’ın yüzüne, sakalına sürdü ve F.K. gördü ki Behram sanki Mübariz’in elinin ona, yüzüne dokunmasını bekliyordu, hiç dokunulmayan gözleri kendi kendine kapandı. Bundan tam bir saniye önce işe Behram’ın ölü gözlerinden ışık çekildi, onlara Mübariz’in elinin gölgesi düştü. Işık evin bir köşesinde gizlendi, bu dünyada, evin bir köşesinde kalmak istedi. Sonra Mübariz beyaz çarşafı yorganın altından çekip Behram’ın ta başının üstüne kadar çekti ve bundan sonra Behram bembeyaz çarşafın altında tamamen görünmez oldu (yok oldu).

Bir gün sonra. Behram’ı defnedip döndüler. Akşam vakti. F.K. ve Mübariz Çoban kalpağında.

Yaz gününe hiç benzemiyordu, yağmur yağmasa da sanki kış gününün son imtihanı bitiyordu, havalar birden bire soğumuş ve soğuk ara ara nerdeyse insanı kesiyordu. Sanki sonbahar diye bir mevsim yoktu, gelmeyecekti mevsim doğrudan yazdan kışa girecekti. Behram'ın tabutunu komşular, akrabalar acele acele Kehrizli Ark'ın köprüsünden (dünkü yağmurun balçığına bata bata) geçerek köy kabristanlığına götürüp hemen defnettiler. Köprünün diğer tarafında, yolun sağında, Gülsümgilin kilitli kapılarının karşısında Mübariz'in içi (hiç böyle olmazdı) çok sıkıldı; rengi karardı. "Behram, Behram..." kaşları çatıldı.

Kabristanlıktan dönüp bahçeye gelen adamlara eve girme teklifinde bulunuldu. Teklifi Mübariz etti. Tükez Kadın çay koymuştu, helva yapmıştı. İçeri geçen az oldu. Onlar da çok oturmadılar, hemen kalktılar. Akrabası yok (ya da işte burdakilerin hepsi akraba değil miydi?!) ailesi yok, kime başsağlığı dileyeceklerdi, kendilerine mi?! Mübariz salavat çekti ve Fatiha okudu. "Sabah değil, ondan sonraki gün ölümünün üçüncü günüydü, bilirsiniz". Adamlar bir bardak çay içip "Allah rahmet eylesin" diyerek dağılıp gittiler. Mübariz kaldı.

Bir müddet Mübariz ile F.K. konuşmadan karşılıklı oturdular. Tükez Kadın çay bardaklarını yıkayıp temizledi, sobaya bir iki odun attı (gelenler kendileri ile birlikte içeri kabristanlığın soğuşunu da getirmişlerdi), sonra elleri koynunda, sırtını duvara yasladı, sessizce gözlerini Mübariz'e dikti, bekledi.

- Bizde cemaat bir defa üç verir, bir defa da kırk. Sabah değil, ondan sonraki gün üçü. Başını önüne eğen F.K.ye bakmadan gözünü yeşil kerpiç sobadan ayırmayan Mübariz ona; sen olacak mısın, diye sordu.

- Burda olacağım. F.K. başını kaldırmadan cevap verdi. "Bunlar ne tuhaf adamlardı, öyle rahat konuşuyorlar ki... ölüm, sanki umurlarında değil. Sanki bu adam ölmemiş, şimdi kapıyı açıp içeri girecek".

Mübariz ile Tükez Kadın birlikte çıkıp gittiler. "Yok, geçirme, çıkma, soğuktu" F.K.yi Mübariz zorlayarak dışarı çıkarmadı. Böylece onlar çıkıp gittiler ve F.K. arkalarından evin kapısını sıkı sıkı kapattı. Sonra ise... Sonra ise tek kaldı (yapayalnız).

Ertesi gün. Afak ile Ayaz'ın köye geldiği ilk gün. “Çoban kalpağı”nda görüşme. Çiçekli Yazı'nın ikinci okunuşu.

Afak ile Ayaz köye Ayaz'ın yepyeni, bembeyaz “jikulisinde” öğleden bir hayli sonra ancak geldiler. Veng Dağı, onları beklenmedik bir tebessümle karşıladı. Bu akşam dünküne hiç benzemiyordu; yaz sonunun sıcak, güneşli, nadir günlerinden biriydi. İki gün önce yağın yağmurun balçığı henüz kurumamıştı. Araba kendi kendine yolu tanıyormuş gibi gelip doğru Radyo meydanındaki postanenin önünde durdu. Ayaz üstü lekelenen, çamur yapışmış beyazlığını unutan yeni arabasına hayıflanarak baktı. Gizli bir sızıltıyla iç geçirdi. Bu iki yabancı insan dışardan bakanların meraklı bakışları altında bundan tahminen üç ay önce F.K.nin güzergahla geldiği yoldan yavaş yavaş gelip kolhoza (mektebe neredeyse bitişik olan binaya) vardılar. Koridor boştu, etrafa bakınıp gördüler ki bir yaşlı kadın odaların birinin karşısında durup açık kapıdan içeriye bir şey söylüyor. Bu, Tükez Kadın'dı. Elinde süpürge Mübariz'in odasından çıkıp misafirleri gördüğü gibi aceleyle:

- Ben Hakikat'e kendim de söylerim. Ama sen de söyle. Allah aşkına bırak gelsin. Ben tek başıma yetişemiyorum.

- İyi söylerim, içeriden kalın bir erkek sesi geldi, Mübariz'in sesiydi. Söylerim ne olacak?! Çayı, şekeri ben kendim... sabah erkenden getireceğim. Geçin, gelin, gelin...

Mübariz Tükez Kadın'ın arkasından içeri bakınan bu iki kişinin yabancı olduğunu o an tahmin etti. Tükez Kadın kenara çekilip yol verdi, çıkıp gitti. Afak ve Ayaz odaya geçtiler. Mübariz ayağa kalkıp onlara oturmak için yer gösterdi ve gizli bir dikkatle bu güzel (ama güzelden çok alımlı) yüzünden şehirlilik akan genç kadına, onun yanındaki genç (tahminen F.K.nin yaşında) ama artık başının keli (kuş yuvası) görünmeye başlayan Ayaz'a “nişanlı mıydılar, karı koca mıydılar neydiler?!” bakakaldı ama bir şey konuşmadı. İlk sözü adeti üzere onlardan bekledi. İlk söz ise böyle manasız bir soru oldu:

- Olur mu? Bunu Ayaz sordu ve alaylı bir şekilde gülümsedi, sorunun anlamsızlığını kendisi de anladı; çünkü onlar artık odanın içindeydiler. Kadın da çok güzel bir teebssümle gülümsedi, sıcak bakışları ile Mübariz'i süzmeye başladı: “Ne tuhaf burnu var bunun ...”.

- Olur, olur neden olmasın?! Buyrun, oturun. Ayakta kalma evladım otur. Mübariz tebessümle misafirlere özellikle Afak'a ilgiyle davranarak yer gösterdi, kendisi de yerine oturdu. Mendil çıkarıp yüzünün terini silmeye başladı, ilk aklına gelen burnunu saklamak oldu.

Bu uzun burunlu, çizgili kalın ceket (hem mevsim için uygun değildi, hem de üstüne biraz büyüktü) giyen “müdür” daha ilk bakışta Afak'ın hoşuna gitti “komik biriydi, tuhaf bir burnu var, kendisi de sanki bizi görünce şaşırdı” (“şehirli köylü” oyunu Afak'ın hoşuna gidiyordu). Afak sessiz sessiz oturup “komik” adamın oraya buraya kaçan ve asla rahat edemeyen gözlerine (yabancı birine öyle geliyordu ki Mübariz'in gözleri şaşıydı) kâh sağ kâh sol gözüne tebessüm göndererek içinden geçenleri şen bir edayla yavaşça o tebessüme geçiriyordu.

- Uzaktan gelmişe benziyorsunuz, hayırdır inşallah?! Biraz kendini kaybeder gibi olan Mübariz Ayaz'a dönüp (ama bir gözü de Afak'taydı) sordu.

- Şehirden geliyoruz... “Yani Bakü'den, başkentten bilirsin. Zaten bilirsin”.

Ayaz Mübariz ile karşı karşıya sandalyeye oturdu. Afak kenarda, pencereye yakın bir yerde geçip sandalyeye oturdu. Buradan sokak da görünüyordu, sokak boyunca karşıda duran arabalar da. Onun dikkatini binanın önündeki kılıflı tek araba çekti, “bu kılıf altındaki araba ...” Afak; gelene gidene baka baka içinde uyanan sıcak, aynı zamanda şiddetli bir haz hissine (aslında ihtirasa) engel olmaya çalışıyor, onun büyümesine izin vermek istemiyordu; F.K. ile görüşmenin birazdan vuslata çevrilecek hoş intizarını (!) önceden yaşıyordu. “Özledi mi özlemedi mi?! Yüzüne baktığımda anlayacağım. Üç ay, üç aydı... Bana bakar mısınız?! Kalbim öyle çarpıyor öyle çarpıyor ki sanki on sekiz yaşımdayım”. Afak böyle düşünme düşünme F.K.yi; onun uzun boyunu, geniş omuzlarını kaba, kalın parmaklarını, güçlü kollarını ve nihayet yakışıklı ama her zamanki gibi kırgın yüzünü (“neden, niye?”) hatırlayıp gözlerinin önüne getirdi. Akli F.K.de olan Afak gülmekten de geri kalmıyordu. Yüzünde hoş bir tebessüm sık sık başını çevirip içinde alev gizlenen gözlerini Mübariz'e dikiyordu: “özledi mi özlemedi mi sen biliyor musun?!”.

Mübariz çoktandır böyle güzel kız (gelin?) görmemişti. “Bu bana bir şey sormak istiyor. Kime, kime benziyor?! Birine benziyor ama ben hatırlayamıyorum...”.

Yalana gerek yok, iyi hatırlıyordu. Sık sık hatırlıyordu. Ama Behram'ın ölümünden hemen sonra bunun yaşanmasını istemezdi. Şimdi de Mübariz'in aklına gülümser Gülsüm gelmemiş miydi gelmişti ("Acaba bu saat bu dakika Gülsüm de beni hatırlıyor mu?") içi çok sıkıldı. Bu şehirli kız niye böyle sırtıp duruyor?! Bu kız mı sebep oldu? Gülsüm'ü onun aklına unutulmuş yılların boşluğundan çekip tebessümlü (gülüşünü zorla tutan) bu şehirli kız mı getirdi, bu kız getirdi.

... Kehrizli Ark'ın köprüsünden geçilen yerde:

- Bak orası. Biçimsiz ev var ya orası. Adına Çoban kalpağı diyoruz. Mübariz elini Veng Dağı'na doğru uzatıp Çoban kalpağını işaret etti. Veng'in tam eteğindeydi, arkasını dağa yasladığından kalpağa benziyor. Bu yüzden Çoban kalpağı diyoruz. Benziyor mu? (Mübariz "Çoban kalpağı" adını kimin "icat" ettiğini iyi hatırlasa da bu konuda hiçbir şey demedi. "Böyle adlar yazarsız olur. F.K. bir şey kaybetmez").

Bahçeye kadar topallayarak gelen Mübariz yol boyunca hiç susmadı, sürekli uzun uzadıya konuştu. Ordan burdan... yakından, uzaktan... Çiçekli Yazı'dan, profesörden, F.K.den... F.K.nin kaldığı evin sahibi hakkında ise bastığı yere dikkat ederek Kehrizli köprüden Gülsümgilin evine bakıp hemen iki kelime söz etti ve adımlarını hızlandırdı:

- Dün defnettik...

Afak bahçe kapısını açmaya gelen F.K.nin tavrından durumu o dakika anladı. Bildirmese de aslında hali çok perişandı. F.K.yi ondan iyi hiç kimse tanımıyordu. F.K. sanki bundan üç ay önce Afak'tan hiç ayrılmamıştı, dün ayrılmıştı. Afak tereddüt içindeydi: "bu niye böyle davranıyor, ne oldu buna?! Ayaz'ın yanında bile yabancı davranıyor yoksa gerçekten, bu adamın ölümü buna böyle tesir mi etti?! Konuşmak istemiyor ki bu. İnsanın yüzüne bile bakmıyor. Hiç sıkılmışa benzemiyor, hiç... Hele biraz bekle...".

- Geldiniz mi?! F.K. selamsız kelamsız sadece bunu (onu da isteksizce) dedi. Sonra ise hiçbir şey olmamış gibi arkasını dönüp eve doğru gitti. Ayaz hayretle Afak'ın yüzüne baktı, Afak da Ayaz'ın. "Geldiniz mi" soru muydu, değil miydi bilinmedi. Kız omuzlarını silkti, kalbi kırılmıştı: "Geldik de görmüyorsun, bu ne biçim insan karşılamaktı?!". Tuhaf olan şu ki Mübariz Behram'ı defnettikten sonra bir başka Mübariz olmuştu. F.K.nin yanında

az konuşuyordu. Bahçeye girdiği gibi yine sustu. Üstelik bugünkü Mübariz bir müddet sonra F.K.yi yine şaşırtacaktı; ama hoşuna gitti, belki de Mübariz'i tanıyalı iki gün oldu; çünkü o gereksiz konuşarak F.K.yi gıcık etmiyordu.

F.K. bahçe kapısından evin balkonuna kadar geldiğinde durumu sakın kafayla değerlendirmek istedi: “Eğer ben Çiçekli Yazı'yı şimdi geldikleri gibi bunlara okusam (asla bırakmayacaklar zaten okutacaklar susup konuşmamaları buna en iyi işarettir), eğer şimdi metni okusam, belki de bu fena olmaz, Mübariz de elden çıkmış sayılır. Ona yazıyı okumasam ayıp ederim. Er ya da geç okumalıyım. Hiç olmazsa Behram Dayı'nın hatrına ruhu şad olur. Diğer taraftan...”.

... Önce bu gelenler F.K.nin arkasından geçip eve girdiler. Afak kırıngılığını bir nevi örtbas edip gizledi, edalı bir bakışla etraftaki düzensizliğe bakıp “belliydi” elindeki torba paketleri (üstünde o devrin az bulunan “Malboro” yazılı kırmızı paketleriydi) götürüp yeşil kerpiç sobanın yanında yere koydu. Ayaz da elindeki çantayı oraya bıraktı. Sonra evden “evin içinde ne var?!” bahçeye çıktılar. Karağac'ın altına çok ince, çok nazik halıya benzeyen bir gölge düşmüştü. Güneşin battığı vakitti, Veng Dağı'nın arkasına geçtiği vakti. İnsanın içine gamlı bir akşamın hüznü çöküyordu.

... Hiç eve girmediler. Ellerindekileri (kırmızı paketleri ve küçük bavulu) balkona bırakıp “buralar ne kadar güzelmiş, hey Allah'ım...” Afak hemen Karağac'ın altına gitti. Zihnindeki, üstündeki şehir havasını başındaki hafif ince eşarp gibi göğe uçurdu. Sağa sola bakıp bahçenin her köşesini ilgiyle incelemeye başladı; bu elma ağaçları, bu arı petekleri, bu da dağa çıkan yol... göğüs dolusu nefes aldı. Elma ıtrı bahçenin her tarafına yayılmıştı, bir uçtan öbür uca vızıltıyla uçuşuyordu. “Ay... ay... ay...”. Afak elini kolunu salladı, arıları kovmaya çalıştı, F.K. “yapma” diye bağırarak istedi. Ama gerek kalmadı. O, gerçekten şaşırdı çünkü; arılar “kuzu gibi” uçup gittiler, bir tanesi bile zehirli sülük gibi yapışıp Afak'a ardı arkası kesilmeyen hücumlarda bulunmadı (elini kolunu “arıların dostu” F.K. sallasaydı vay halineydi). Karağac'ın altı gün ışığı ile doluydu, Güneş Veng Dağı'nın arkasına, yana doğru eğilerek geçiyordu. Afak gözünü yumup başını arkaya doğru uzattı, yüzünü güneşin ışınlarına tuttu, bir anda baştan başa ışıklandı (nurlandı), sanki bütün vücudu havada erimiş gibi oldu. Afak güneşin battığı bu vakit onun son ışınlarını ne olursa olsun tutup saklamak içine doldurmak istedi, kalbi sevinçle çarptı. Yüzünde açık bir memnuniyet havası ev sahibi ak sakalını arada bir sıvazlayarak (başında renkli Özbek şapkası vardı) semaverle uğraşmaktaydı.

Onları (Afak'ı, Ayaz'ı) buraya getiren Mübariz ise Karağac'ın altında (güneşin son ışınları onun da tepesini yalayıp geçiyordu) rahatça oturdu. Ayaz mı Mübariz'i yoksa Mübariz mi Ayaz'ı yoruyor bilinmiyordu. Dil ve Tefekkür Enstitüsünün başta profesör olmak şartıyla birçok meslektaşı hakkında birbirinin neredeyse sözünü kese kese devam eden sohbetleri bitip tükenmek bilmiyordu (bitip tükenmek bilmiyordu ki bilmiyordu).

- ... Cafer, Cafer Hoca... Yazık ona. Ayaz kafasını salladı.

- Yazık, çok yazık. Köye geldiğinde bir gece bizde de kaldı. Arif adamdı, çok iyi el kabiliyeti vardı. Bana göstermişti. Yaptığı resimde Çiçekli Yazı'daki çiçekleri aynen olduğu gibi benzetmişti, yazık...

... Behram (ev sahibi başına şapka takmıştı, sakalı ise bu defa yoktu, çoktandır tıraş olmamıştı; yüzündeki kıllar uzaktan ak sakala benziyordu) semaverin bacasını yerine oturtup dumanına dikkat etti, ellerini bir eski bez ile (çay mendiliydi) sile sile şen bir sesle onlara seslendi:

- Hey çocuk, hele bir söyleyin bakalım, çayı burda mı içersiniz yoksa evde mi?

- Okunmuyor, bu zalim yazı okunmuyor ki okunmuyor, ben ne yapabilirim?.. F.K. suçlu çocuklar gibi fısıltıyla (sesini kısıp) bir kenarda Afak'a hesap veriyordu. Behram o taraftan bunlara bakıp kafasını salladı.

- Burda, burda içelim, Behram Hoca, elbette burda. Buranın havası... havası... Beti benzi yerine gelen ve keyiflenen Ayaz sürekli konuşuyordu.

...Sessiz sedasız eve geçtiler. Ayaz yüzünü ekşitip elindeki eşyaları (kırmızı renkli, üstü "Malboro" yazılı torbaları, küçük bavulu ve kalın çantasını) eğilip yeşil kerpiç sobanın bir tarafına koydu, belini doğrultup derinden nefes aldı, "bunca yoldur ben bunları taşıdım...":

- Arabayla buraya kadar gelebilseydik... Arabayı diyorum sen nereye park ettin, ben bir şey göremedim.

- Mübariz Hoca'nın binasının önünde, üstü kılıfla örtülü.

- Evet...

- "Evet...".

Sobadan daha sıcaklık gelmiyordu ya sıcaklık yoktu ya da çok çok derindeydi. F.K. evin köşesinde su dolu güğümlerin yanından üç odun parçası alıp sobanın ağızından içeri soktu, oradaki zayıfça parlayan artık köz olan parçalara vurarak eski közü yeni tahtaların üstüne dağıttı, kısaca...

- Dışarısı soğuk olur, akşam oldu, birazdan ayaz olacak.
- Kendi hayal dünyasında olan Mübariz dalgın dalgın konuştu.
- Buralarda yaz erken bitiyor.

F.K. birden kendine geldi; misafirler ayakta kaldılar. “Galiba hoş olmadı”. Misafiri böyle karşılamazlar. Her ne olursa olsun o şimdi ev sahibi sayılırdı... Ben çayla meşgul olayım, yoldan geldiniz... Mübariz Hoca oturun, siz de geçin, Afak, buraya geç... Geç de olsa F.K. hatasını anladı.

Herkes bir yer bulup oturdu, Afak kendisine yine pencerenin karşısındaki (genellikle F.K.nin oturduğu) yeri seçti. Ortadaki masanın üstü tertemizdi, bir kenarına ise altında kitap defter olduğu bilinen beyaz sofra örtüsü serilmişti. “Bilindik manzaraydı, yine bir şey saklıyor, (ama neyi?) inşallah uğurlu olsun, yeter ki okunsun âlemi birbirine katan bu... yazı.”. Afak kaşlarını çattı.

F.K. bakraçla sobanın kenarındaki güğümden su alıp çaydanlığa koydu, sonra onu sobanın demir kapağının üstüne koydu. Demir biraz sıcak olduğu için çaydanlık değince cızırdadı.

- Gaz yoktu, ama canınızı sıkmayın, soba şimdi ısınacak.
- Bu adam diyorum, Behram... neden bu böyle oldu? Ayaz öylesine sohbet hatrına sordu. Sesindeki yabancılığı ise ne yazık ki saklayamadı.

Ortalığa kötü bir sükut çöktü. Ne Mübariz ne de F.K. bu mevzuyu açmak, özellikle de açıklamak istemiyordu. F.K. çaydanlığı demirin üstünden alıp buraya koydu. Bardakları duvara asılmış dolaptan bir bir çıkardı, temiz olsalar da yine de onları bezle özenle silmeye başladı. Bu kötü havayı hisseden Mübariz bir müddet sonra ortalığa çöken sükutu bozmak, Ayaz’ın laubali sorusuna cevap vermek için:

- Hastaydı... yavaşça dedi.

- Şehirde ne var, ne yok? Sohbetin bu yönde değişmesinden içi sıkılan F.K. Mübariz'in sözünü mülayimce (biraz da kaba şekilde) kesti.

- Hiç... Bildiğin şehirdi... Ayaz bir şey anlamadı, ona buna baktı: "Ne oldu ki?!".

- ... hastalandı. Mübariz sanki bu defa kendi kendine konuşuyormuş gibi tekrar etti. Herkes sustu. Mübariz'in sesi ilk defa böyle güzel, böyle yumuşak geldi. ...Havadan, sarsıntıdan. Ansızın. Alnındaki yazısı böyleymiş, buraya kadarmış. Mübariz başını kaldırıp önce Ayaz'ın, sonra Afak'ın yüzüne çaresizce baktı. İyi bir insandı; yaşittik, dosttuk. Allah ona rahmet eylesin.

- Allah rahmet eylesin. Ayaz yüzünde ümitsizlik ama yine de önemsemeden tekrar etti.

- Allah rahmet eylesin". Afak başını salladı.

Asabileşmeye başlayan F.K., (sanki bir şey yüreğini mengene gibi sıkıyordu) bu sözlere bu insanların yanında özellikle Ayaz'ın yanında kulak vermek istemiyordu, kapıyı açıp balkona çıktı. Mübariz onun arkasından baktı: "Ah Behram, Behram herkesi hayrete düşürmedin mi düşürdün...".

Afak etrafına bakınıp gözleriyle güya bir şey aradı, sobanın köşesindeki çaydanlığı aldı, "bunun suyunu değiştirmek lazım" diyerek o da dışarı çıktı. F.K. eliyle balkonun parmaklığından tutup dayanmıştı. Afak arkadan ona sarıldı:

- Selam, canayakınlıkla başını onun geniş omuzuna yaslayıp zarifçe konuştu.

- Selam... Afak'ın ince kokusunu alan F.K. aynı canayakınlıkla cevap verdi.

Gerginliği bir anda uçup giden F.K.; içeriyi, hoş olmayan sohbeti, Behram'ı, Afak'ın hastalığını, her şeyi, her şeyi, her şeyi unuttu, heyecanlandı. Birden sert bir hareketle geriye dönüp Afak'ın başını iki eli ile sıkıca tutup gözlerinin içine dikkatle baktı ("biliyor musun de ki biliyorum, de, de..." "elbette, elbette biliyorum, sensiz hiçim ben, bilmez olur muyum?"), saçlarını karıştırdı, bu saç karıştırmayı sadece ikisi anlıyordu. Afak böyle başını kaçırmaya çalışıyor, F.K. ise onun başını tutup alevlenen dudakları ile onun dudaklarını arıyor, arıyor, güya bulamıyordu, nihayet buldu; kızın yarı kapalı, şehvetle süzülen gözlerini, yüzünü, ona uzanan ihtiraslı dudaklarını önce yavaş yavaş, sonra hızlı hızlı, hatta dişleye dişleye öpmeye başladı. Dudağı dudağına değdiği gibi yine geri çekildi, dudak dudaktan kaçtı, bir defa, iki defa... sonra birden "yavaş, yavaş, ne yapıyorsun ayıp..." fısıldaya fısıldaya titreyen bedenini ona biraz daha kuvvetlice kısıtıran Afak'ın açık kalan ağızına yıllar boyunca suya hasret çöl

yolcuları gibi dudakları ile yapışmadı mı yapıştı ve ağzında aynı tanıdık hoş kokuyu bir daha (yeniden) hissetti.

- “Biliyor musun?”.

- “Biliyorum!”.

Çiçekli Yazı. Mübariz sessiz. Uzaktan Bozlar’ın sesi...

Çaylarını içip bitirdikten sonra biraz daha birlikte oturdular, ordan burdan konuştular ve Mübariz birden aklına ne geldiyse dizlerine tutunup ayağa kalktı:

- Ben gideyim. Misafirlerden benimle gelmek isteyen varsa... soru dolu bakışlarını F.K.ye dikti. Ayaz da F.K.ye baktı.

- Yok, burda bir şekilde kalırız. Bir geceydi, nasıl olsa! Sağ ol.

- Hoşçakalın... Mübariz vedalaştı. Sağ olun. Sabah erkenden geleceğim. Görüşürüz. Yarından sonraki gün rahmetlinin üçüdür. İyi oldu siz de enstitü adına gelmiş sayılırsınız.

F.K. bir şey söylemedi. Misafirler de kalktılar. Mübariz’in kafası karıştı, tereddüt içinde bir daha “haydi, hayırlı geceler” deyip kapıdan dönüp çıktığı yerde durdu. Sonra “ah...” elini kapıya dayadı. O vakit F.K. bir an içinde bir şey hatırlayarak: “bu işi bitirmek lazım”, kesin karara vardı arkasından Mübariz’e seslendi, gitmesine engel oldu:

- Mübariz Hoca biraz gelebilir misin?

Mübariz bunu bekliyordu sanki F.K.nin ona sesleneceğinden emindi, hiçbir şey sormadan hemen dönüp yerine oturdu. F.K. Afak ve Ayaz’a dönüp:

- Siz de. Siz de bekleyin. Bir dakika. Şimdi.

F.K. Afak’ı kenara doğru itekleyip (omuzlarının üstünden eğilip) yazı masasının bir köşesindeki örtüyü kaldırdı, altından bir defter arayıp buldu, sonra doğrulup yeşil kerpiç sobanın yanına geçip avcı karşısında hedef misali durdu. Herkes böyle anladı: F.K. çok önemli bir şey söyleyecek. Ayaz hemen yerine oturdu, yerini düzeltip Afak gibi o da merak ve hevesle dinlemeye hazırlandı. Ortaya kısa bir sessizlik çöktü.

- Nihayet bu iş bitti, okudum. Eliyle saçlarının orasını burasını karıştıran F.K. bu kısa sessizlikten sonra boğuk bir sesle konuştu. Sesinde ise zerre kadar sevinç yoktu.

Yine sessizlik.

- Okudum, diyorum. Çiçekli Yazı'yı... okudum.

- Deme!.. Aferin sana, aferin.. Donakalan Ayaz konuyu şimdi anladı, o bağırıp sevinçle ayağa fırladı; ona buna baktı sonra zorla tutup F.K.nin orasını burasını ovuşturup kucaklamaya başladı. Afak'ın gözleri güldü. İçindeki ağırlık yok olup gitti; ama hayır tam gitmedi içinde az da olsa bir heyecan kalmıştı. F.K.nin heyecanlı hali ona geçmişti. Mübariz konuşmuyordu.

- Ne zaman ? Afak nihayet F.K.nin bakışını yakaladı. Niye haber vermiyorsun? Tebrikler, tebrikler!..”Bu niye böyle, sanki matem haberi veriyor.”.

- Sen... sen hiç biliyor musun, ne yaptığının farkında mısın? Sana heykel dikecekler canım üzerine yemin ederim dikecekler (“canım” sözünün son sesi “m” miydi yoksa “n” miydi bilinmedi. Ayaz şakayla Afak'a göz kırıp yüzünde kocaman bir sevinç Mübariz'e yüksek sesle: “Siz biliyordunuz, gördünüz bile değil mi?!”. Mübariz ise yine sessizce duruyor... Aslında o heyecanını saklamak için hiç kimsenin yüzüne bakmıyordu, pantolonunun cebinden bir mendil çıkarıp terleyen boynunu sildi, sonra mendili dizinin üstüne koydu.

Coşkulu tebrikler ise devam ediyordu. Bir tek alkış tutmuyorlardı. (Behram olsa buna “doğru yapmıyorlar” derdi).

- Gizli gizli iş yapıyorsun... Afak'ın gözlerinde nazlı bir ima vardı.

Sen bunu görüyor musun Afak?! Bak nasıl da sakın?! Ne zaman oldu bu? Ne zaman okudun? Peki niye hiç kimseye haber vermedin? Sürpriz!! Gerçekten sürprizdi. Biliyorsun, profesör nasıl sevinecek?! Sen onu yücelttin, herkesin içinde onu yücelttin. Enstitünün şerefini korudun, F.K., anlıyor musun?.. Ayaz yine coşmuştu, nedense bütün sözlerini Afak'a bakıp söylüyordu.

Adamakıllı gururlanan Afak ise rahat bir nefes alıp bakışlarını usulca karanlık pencerenin ardındaki karanlık boşluğa dikti. Gözünü kısıp öylece bakıyor; oralarda bir şey seçmeye çalışmıyordu.

- Neymiş, ne yazıyorlar eski atalarımız? Mantıklı bir şeyler demişler mi? Afak pencereden dışarı bakmaya devam ederek sordu. O, Ayaz'ın istem dışı sevincini kesinlikle paylaşamıyordu. Bu nasıl beklenmedik bir kederdi gelip girdi sesindeki inceliğin içine kendisi de anlamadı. Başı da birden bire ağırlaştı, sanki ağrıyacak.

F.K. içinde bir şeyleri kestirip atmış insanlar gibi Afak'a cevap vermedi, yüzünü Mübariz'e çevirdi:

- Önceki gün bu vakitlerdi. Sen gittikten sonra bu iş nihayet ki bitti. İlk defa onun için okudum. Sevindi.

Yüreği paramparça olan Mübariz: “biliyorum, biliyorum...” az kalsın kederin onu boğup gözlerinin yaşaracağını hissetti; güya boğazını temizledi, mendili ile yine boğazını sildi (bu kez ter yoktu), yine hiç kimsenin yüzüne bakmadı, gözünü dikti yere, artık bir kelime konuşmadı. F.K. onun halini anlıyordu. Bu defa (ilk defa) Mübariz'e tuhaf (gecikmiş?) bir samimiyetle baktı.

- Çiçekli Yazı... Sizin beklediklerinizin bu yazıda olmamasından korkuyorum. Yalancı bir tebessümle F.K. Ayaz'a döndü.

- Nasıl yani?! Ayaz hiçbir şey anlamadı.

Afak'ın ise sabrı tükendi:

- Hele bir oku, oku görelim ne diyor bu senin Çiçekli Yazı'n. Hayli zaman oldu artık. Yıprandık. Tükendi sabrımız. Çiçekli Yazı, Çiçekli Yazı...

F.K. başını sallayıp “eh” diyerek elindeki defteri açtı, lazım olan sayfayı çevirip buldu, derin bir nefes aldı. Odadakiler bundan sonra yerlerinde kıpırdamaya bile cesaret etmediler. Sessizlik öyle bir sessizlikti ki, kulak deliyordu. Bu defa oda büyümedi, duvar ortadan kaldırılmadı, bir yabancı adam gelip buraya girmedi (belki de ilk, masum okunuş değildi ondan). Odada F.K.den başka nasıl ki üç kişi vardı (Afak, Ayaz, Mübariz), öylece de o üç kişi kaldı. F.K.nin sesi, hiç kimsenin değil; yalnız Afak'ın anlayacağı kadar

kederliydi, Afak bu sesi, bu sesin her titreyişini iyi tanıyordu, Afak biliyordu ki F.K.nin kalbi bu an neler çekiyor, nasıl üzüüyor, çırpınıyor, asla rahatlık bulamıyor. Günahı mı vardı, ne yaptı, bu neyledi?! Hiçbir şey; burda iki taşın arasında ne yapabilirdi ki?! Yok. Yok. Günah meselesi değil. Ama niye, niçin, sebep ne?! Kim söyler?! Nihayet, ciddiyetle F.K. sessizliği bozdu:

- Çiçekli Yazı buydu, dedi. Kulak verin:

“Çiçekli Yazı” budur!

Hayır elbette hayır bu günah meselesi değil. Ama niye, neden, sebep ne?! Kim bunu söyleyebilir kim?!

F.K. cesaretsiz bir şekilde sessizliği bozmaya gayret etti:

- Çiçekli Yazı’yı istemiyor muydunuz?! Çiçekli Yazı buydu. Kulak verin.

Odadakiler nefeslerini tuttular. Herkes sadece kulakları ile değil; nerdeyse gözleri bütün hücreleri ile dikkat kesilip dinlemeye hazırlandı.

F.K. ah mı çekiyor, yoksa derinden nefes mi alıyor bilinmedi, Çiçekli Yazı’yı okumaya başladı:

“ Karağac’ın gölgesi her tarafı kapladı.

Ama sen gölgenin altında yoksun.

Sen yoksun.

Karağac seni unuttu.

Sen Karağac’ı unutmadın.

Karağac şimdi seni anıyor.

Karağac’ın yüreği parçalanıyor.

Paramparça oluyor.

Gök de yer de sen diyor.

Karağac’ın gölgesi her tarafı kapladı.

Sen yoksun.

Karağac seni unuttu.

Hatırlayan yok.

Unutan da yok.

Karağac seni unuttu.

Yerin altında tahtını kurdun.

Karağac'ı yüreğinde sakladın.

Karağac seni unuttu.

Karağac'ın gölgesi seni anıyor.”.

- Bu neydi?? Telgraf mıydı? F.K. sözünü bitirir bitirmez (bir başka dünyada ise ortalığa çöken uzun ve korkunç sessizlikten sonra) Ayaz hiddetle (belki alayla?) ve de şaşkın bir halde yine nedense Afak'a dönüp sordu.

Birden bire huzursuzlaşıp yorgun düşen F.K. ise sustu. Sanki sırtından ağır bir yük götürmüşlerdi. Mübariz sıkılan yüreğinde elindeki mendilin nakışlarını sayıyordu. Karışık fikirlerle dolu beyni şimdi artık işittiklerinin yanında değil de sanki uçup mağaranın karşısındaki o ışıklı kaya parçasına zincire vurulmuştu. Artık hiçbir şey aklına girmiyordu: “Doğru söylüyordu, Behram doğru söylüyordu, hepimizin hayatıydı, hepimizin hayatıydı bu...”.

F.K. elindeki defterin orasına burasına baktı: “Hiçbir şey unutulmadı ki?! metni tam okudum, okumadım mı?!” Yok, tam okudu, unutulacak bir şey kalmadı.

F.K. defteri kapattı.

- Bana su ver. Afak artık ne yapacağını bilmeyen, bitkin bir halde susup kalan F.K.nin gözündeki (bilindik ifadeydi!) ona yöneltilen soruya işveli bir cevap vermeye çalıştı. İlaç içeceğim.

- Ne ilacı? F.K. bu “ilaç” sözünden ürperdi, bir anda her şey mahv oldu. O; her şeyi dünü, ondan önceki günü, telefon görüşmelerini, her şeyi yeniden hatırladı, her şey yeniden zihninde canlandı, şöyle söyleyelim, zihninin “örtüsü” açıldı. Afak'ın annesi, hekimler, hastalık... Çaydanlıktan bardağa su koyarak:

- Sen ne zamandan beri ilaç içiyorsun?.. Afak bir şey hissetmesin diye sessizce (ve güya hilekarca) sordu.

- Bu zamandan... “Sonra... sonra... bu konuda sonra konuşalım!” diyerek Afak nazlı bir edayla cevap verdi.

Afak küçük çantasını açıp kırmızı kutudan ilaç çıkardı, F.K.nin ona uzattığı su dolu bardağı aldı. Sonra ise ciddi bir şekilde:

- Yok doğru söylüyorum, belli oluyor o zamanlarda da akıllı insanlar varmış... dedi.

Düşüncelere dalan Ayaz'ı sanki ateşe attılar, şimdiye kadar susmuştu (belki de uyumuştur) birden ayıldı:

- Sen ne söylüyorsun, Afak? Sen hiçbir şey bilmiyorsun, ne söylüyorsun?! Ah... Öfkelendiği Afak'a iyice bağırarak yine F.K.ye baktı. Dalga mı geçiyorsun bizimle F.K.? Bu kadar insanla alay mı ediyorsun? Çiçekli Yazı bu muydu?

- Buydu. Dedim sana, senin istediğin yok burda, diye cevap verdi.

Ayaz kimi müdafaa ediyor kendisi de bilmiyordu, o şimdi sadece şiddetli vuran dalganın üstünde yüzüyordu ve kesinlikle sakinleşmek istemiyordu: "ah, vay, oy... bu aklımı kaybetti, gerçekten aklımı kaybetti".

- Sen gerçekten aklını mı yitirdin?! Böyle tarih mi olur? Peki sen değil miydin diyen ki ya ne bileyim... Ayaz söz bulamadı, bağ bu bostan bu... burda halkın tarihi, hem de en eski devrinin en önemli olayı kaleme alınmamış mı?! Peki Muhteşem Ahenk ne oldu?! Peki Patriarh bu yazıyı... o çayın adı neydi?

- Stiks Çayı. F.K. usulca hatırladı.

- Evet Stiks... Ama Patriarh bunu Stiks Çayı'na götürüyor muydu?! Aslanzade ağzından köpük saçarak Atilla'dan bahsetmiyor muydu?! Ne oldu?! Karağac neydi? Allah aşkına sen şaka mı yapıyorsun?

Ayaz'ın son sorusu denize düşen adamın son bir ümitle saman çöpüne sarılması gibiydi. Genellikle (F.K. bunu ayrıca çok düşünüp taşınmıştı) ümit temiz kalpten geliyorsa, denize düşeni su yüzüne çıkarır. Şimdi ise çıkarmadı.

- Karağac neydi? Ayaz sorularından birini korkunç bir fısıltıyla tekrar edip teatral role büründü, sanki (garipti, değil mi?) onun mahv eden bu sorusunu F.K.den başka hiç kimse, Mübariz işitsin istemiyordu. Ayaz, şimdi F.K.yi kimden koruduğunu zannediyor?

- Ben ne bileyim, Karağac neydi?! Yazıda böyle yazılmış; Karağac! Anahtar söz Karağacdır! Daha fazla dayanamayan F.K. birden sinirlendi: “Benim, benim günahım neydi?!”. Sonra güçlkle de olsa kendi kendini sakinleştirdi: “Bunların günahı nedir?!”.

F.K. derin bir keder içinde Çiçekli Yazı'nın bundan sonraki acı talihini bir anlığına gözünün önüne getirdi. “Herkes, herkes başarısızlığa uğramasına bayrak sallayacak. Bu şuna benziyor ki içinden gürültüyle aksırmak geliyor, geliyor, sonunda güçlkle “hapşu” -fısıltı- vessalam!.. Çiçekli Yazı buydu, Çiçekli Yazı ümitlerin boşa çıkmasıydı, geçmişin, milattan öncesinin, neredeyse maymuna kadar öncenin bir ispatının havada erimesiydi, Çiçekli Yazı seraptı. Hadiselerin Ufuğu'ydu, Belki de... “Belki” varsa demek ki cevap tam değil. O zaman bir daha, biraz daha derine gidelim genel olarak yazı neydi? Çiçekli, çiçeksiz, eski çivi yazısı, Sümerce, Farsça eski Farsça yazısı... İdeogramlar, piktogramlar, bütün bu çeşitli işaretler neydi ve neye hizmet ediyor? Karmaşıklığa mı? Buradaki karmaşıklık ilk bakışta böyledir. Yazı aslında çok sadeydi, sadeden de sadeydi, iki artı iki eşittir dördtü (F.K. yazının haline acıdı). Nihayetinde yazı akla karşı isyandı. Galip gelen isyan! Başarı kazanan isyan! hafızanın yaşlanması, zayıf düşüp güçsüzleşmesiydi. Yazı buydu. Yazı senin beklediğin savaşlar, padişahların hayatı, hazinelerin sırrı, ne bileyim daha neler, neler olmayabilir. Yazı bir sevgi mektubu, sevgi itirafı olabilir. Behram Dayı doğru dedi: Asıl tarih işte budur, başka bir şey değil. Ayaz bunu nerden anlayacak?!” F.K. kederle dostunun yüzüne baktı.

Ayaz'ın ızdırıp dolu sesi uzaktan geldi:

- Avarenin biri gidip ölen eşinin mezar taşına (?), mağaranın duvarına olsun, -Ayaz dediğini düzeltti- aklına geleni yazmış, sen de kalkıp bunu bize mi okuyorsun? Aferin...

- Peki ne yapayım, başka şey mi okuyayım? Bu defa F.K.nin (bu biraz tuhaftı) öfkelenmek, hayret etmek bile içinden gelmedi.

- Profesöre ne cevap vereceksin? Onu düşün! Adamlara ne diyeceksin? Onu söyle!
Adam deli olacak.

Sonuna kadar anlamadığı, belki de anlamak istemediği bu sohbetten bitip tükenmeyen münakaşadan usanan Mübariz, nihayet, ayağa kalktı:

- Ben gideyim. Siz dinlenin. Geçirme beni! Yüzüne bakmadan F.K.ye gayet ciddi bir şekilde sağ ol, dedi.

Misafirler ayağa kalkmaya fırsat bulamadılar. Mübariz balkona çıktı. Onun sözüne aldırılmayıp F.K. de onun arkasından çıktı. Ayaz içeride elini kolunu sallayarak Afak'a bir şeyleri tasdik ettirmeye çalışıyordu. Pencereden sessiz film kahramanlarına (kuklalara) benziyorlardı.

Balkonda Mübariz'e doğru dönüp birden ve sessizce yüzüne akan gözyaşlarına hiç aldırmadan:

- Sağ ol, dedi. Gel bir seni yanaklarından öpeyim. Sağ ol, ama dön misafirleri yalnız bırakma, dön...

Mübariz'in güzelleşen sesiyle hâlâ kendinden geçen (bu sesi ile o, F.K.ye Behram'ı hatırlattı) F.K. söze kulak verip başını eğdi, Mübariz gözleri yaşlı F.K.nin boynuna sarıldı, hıçkırdı, yüzünü yüzüne sürdü, yüzünden öptü; "Behram işte bunu bekliyordu, bunu, bunu, buu..." sonra hemen balkondan inip burnunu çekerek ve topallayarak bahçe kapısına yöneldi.

Mübariz'in gözyaşlarının acı tadını dudaklarında hisseden F.K. içini çekip içeri geçtiğinde (Afak ne yapmıştı?) Ayaz bayağı yatışmıştı. Sıcak sobanın karşısında oturup dalgın dalgın sobanın içinde hareket eden alev parçalarına gözlerini dikip kendi diliyle diyecek olursak "hayran kalmıştı".

- Bana bak e... Ayaz arada bir kendi kendine hayıflana hayıflana (ama artık öfkeden, sinirden uzak) sitem edip mızıldanıyordu. Bunca zaman işimi gücümü bıraktım, bunca zaman herkes işini gücünü bırakıp bundan bir sonuç bekliyor; halkın, milletin tarihinden

yeni yeni, şanlı sayfalar bekliyor... bu da sana tarih, bu da sana eski Türkler... Allah aşkına beni dinliyor musun?!

Kulaklarında hâlâ Mübariz'in hüznü sesi, F.K. elleri koynunda sakin sakin (hüznü hüznü?) oturan Afak'a ürkekçe baktı. Acaba, bu ne düşünüyor?! F.K., Ayaz'ı sakinleştirebilirdi, çoğunu sakinleştirebilirdi; ama Afak... Afak da Ayaz ve Ayaz gibi yakın gelecekte onu öfkeyle karşılayan onlarca, yüzlerce intikamcı ve sahte millet kahramanlarından biri olacaktı yoksa Mübariz'in, Behram'ın ("şimdi olmasın") yanında mı olacaktı?! F.K. bunu Afak'ın bakışlarından okumaya çalıştı; ama Afak ile hiç göz göze gelemedi, Afak yine gözünü bahçeye, karanlığa dikmiş, derin bir düşünce içindeydi. F.K. bunu bilmiyordu; ama Afak biraz önce işittiği Çiçekli Yazı'nın adamakıllı cazibesine kapılmıştı (Afak "takılıp kalmıştı"). F.K. Çiçekli Yazı'nın son sözlerini okuyup bitirdikten sonra Afak bu cazibeyi daha sıcak sıcak hissetmemişti; şimdi ise birden bire (karanlığa böyle, özlemle baka baka) ona öyle geldi ki kendisi o mağaranın içindeydi ve etrafı koyu karanlık kaplamış. Bir iri köpekti; dost, dikkatli, ciddi ve hatta biraz hüznü gözleri var, onun dört tarafında döne döne ayaklarını koklaya koklaya duruyor. Birden mağaranın duvarlarında bir ışık çizgisi görünüyor, bu çizgi git gide açık işaretler sırasına çevriliyor bu ışık çizgisi F.K.nin gece gündüz konuşup sayıkladığı Çiçekli Yazı'dır. Çiçek yaprakları rengarenk çayır çiçeklerine benziyor. Tıpkı onlar gibi kokusu geliyor. Yüzü pencereye dikilip kalan Afak mağaradan ne kadar uzakta olsa da bu küçük odada bu ıtırı adamakıllı hissetti. Çiçekli Yazı'nın şekilleri (yapraklardaki boşluklar) ışıkla dolduktan sonra mağaranın sağ köşesindeki (Bozlar'ın zincire vurulduğu köşede) bir küçük kapıdan tek başına bir adamın güç bela geçebileceği bir yer var ve bu yerin çizgileri yavaş yavaş seçilmeye başlıyor. Kapı usulca açılıyor. Yok, yok, böyle olmuyor.

Bu küçük kapı çıtırdarak öyle açılıyor ki Afak o an hatta Çoban kalpağında otururken bu sestən ürperiyor. Bütün bunlar sessiz veya sesli bir şekilde oluyor. İçeride bir hücre (geniş bir türbe) görünüyor, nerden geldiyse mağaraya zayıf bir ışık düşüyor ve buralar az da olsa aydınlığa gark oluyor, ama nereye baksan baştan başa örümcek ağıdır. Örümcek ağı zamanın eskiliğini, çok eskiliğini göstermek için duman gibi her tarafı kaplıyor. Hücrenin (türbenin) ortasında, yerde saçı dağınık bir kız uzanıyor. Bu kız güzel ve genç bir kızdır. Afak önce kızın uyuduğunu zannediyor, çünkü o kadar canlı görünüyor. Sonra dikkat edip görüyor ki hayır uyumamış bu kız gerçekten ölmüş. Bu kızın bugün ya da bundan binlerce yıl önce ölmesi fark etmez; yüzünde bir çizgi, bir kırışıklık bile

kaybolmamış, yanaklarının kırmızı rengi de yerindeydi. Türbede kızın ayak ucunda, sırtı mağaranın içine, yüzü kızın cesedine doğru bakan yaşlı bir adam çömelip oturmuş. Arkadan bu da yaşayan birine benziyor. Aslında çömelip oturmuş olsa da o genç oğlan (?) da sağ değildi. Ama yine de yanıtacak kadar canlıydı. Onlar sanki birbirleriyle sohbet ediyorlar. Hem de sanki susmuşlar. Dışardan (mağaranın içinden) bakana öyle geliyordu ki bu yaşlı adamın (şimdi ise bu adam artık yaşlıydı) inip çıkıyor ve biraz önce güçten düşene kadar ağlıyor bu adam, ağlıyor şimdi güçlülükle de olsa nihayet sakinleşiyor ama hâlâ omuzları inip çıkıyor asla hıçkırığını azaltıp kesemiyor. Bu artık son hıçkırıklardır, usul usul...

Bir de... sanki bu adam gidip bütün önemli ve önemsiz işlerini görüp, sonra ise burada, hücrede (belki de bu hücreye türbe demek daha doğru olurdu), türbede yere yatırılmış ve canlılar gibi güzel, genç olan bu kadının (kızın) yanına ölmeye gelmiş. Kadın da ona “hoş geldin” demiş. Afak’a öyle geldi ki bu iki kişi küçük çocuklar misali birbiriyle “ölüm-ölüm” oyunu oynuyorlar.

Afak’ın nefesi az kalsın kesilecekti, gözlerini bir yumup açtı; türbe, kadın ve erkeğin gözünün önündeki çizgileri (silüetleri) kaybolmaya erimeye başladı. Mağara da Bozlar da. Afak’ın gözlerinin önünde sadece pencerenin ardındaki koyu (zifirî karanlık) karanlık kaldı.

Uzakta kurt mu uludu köpek mi havladı bu bilinmedi. Veng Dağı’ndan gelen ses belki de eskiden kalma bir iniltiydi, olayları hissedip uykudan ayılmış; dirilmişti?! Ses mağaranın içinden değil, mağaranın dışından geliyordu. Gözlerinde gizli bir telaş Ayaz, Afak’a; Afak F.K.’ye baktı. Zavallı F.K. bu sesi tanıdı. Zincirlerini kırıp mağarayı terk eden Bozlar’ın sesiydi.

Behram’ın vefatından sonra. FK. Çoban kalpağında tek başına. Gerçeği bilmek bizim kismetimiz değil.

Behram ruhu bedeninden (naaşından) ayrıldıktan biraz sonra F.K. evde ışığı birkaç defa yakıp söndürdü, ve diğer odaya yeşil kerpiç sobanın yanına geçti, sakin görünse de aslında oldukça şaşkındı; aklını toplayamıyordu ve hiçbir şey anlamıyordu, bir günün içinde hastalanmak, ölmek... bu, bir muammaydı kendisi de bilmiyordu ne yapacağını.

Pencereden dışarıyı net görünmüyordu. F.K. kıl kaplayan yüzünü (daha doğrusu burnunu) pencerenin soğuk, terleyen camına yasladı. Elbetteki birkaç gündür tıraş olmadığı için yüzünü şimdi iyice kıl kaplamıştı biraz daha böyle devam etseydi Behram'ın sakalına benzeyen; ama siyah renkte sakal onun da yüzünü kaplayacaktı. F.K. çökmüş gözlerini kısıp bahçeye oldukça dikkatle baktıktan sonra zor da olsa seçebildi ki evet artık yine yağmur yağmaya başlamış. “Yine!”. Damlalar pencere camına önce tek tek sonra ise hızlı hızlı ve aralıksız değdikçe F.K.nin yüzünde ter damlaları peyda oluyordu. Yağmur damlaları pencerenin diğer tarafından cama gittikçe artan bir süratle çarpıyordu. F.K.nin yüreğinin ahengi bu hıza uyum sağlamadı mı sağladı. İçine hem de koyu bir karanlık çöktü, belki de bu karanlık tek bir tane de olsa yıldızı görünmeyen karanlık göklerin uğursuz bir parçasıydı, yukarılardan kayıp doğru içine akmıştı. Bedeni, başı ağırlaşmış hareketleri hissizleşmişti; kemiklerinin içinde iliğine kadar boşluk vardı. Ama şu da vardı ki bununla birlikte böyle garip, bilmediği bir rahatlık da ruhuna hâkim oluyordu; bedenine sıcak kan gibi yayılıyordu, yüreğindeki sert karanlığı yumuşatıyordu ve F.K. derin bir nefes aldı: “Sabah olmasa diğer gün olsun, bir hafta olsun, bir ay sonra... her şey değişecek, her şey unutulacak. Unutulacak? Elbette, unutulacak. Biz ne birinciyiz, ne de sonuncu!”. Her zaman olduğu gibi F.K. bu anlaşılmayan rahatlığın peyda olmasının asıl (derin, gizli) sebebini aramaya çalıştı. Tuhaftı, kendisi de şaşırıldı; çünkü sebep hemen bulundu. Bu, yağın yağmurla ilgiliydi. Bir daha dikkatle dışarı, bahçeye baktı. Yağmur bu gece aklına nasıl geldi, nerden geldi, bir de en önemlisi aşağıdan yukarı doğru yağmıyordu. Muhteşem Ahenk, nihayet ki her şeyi yerli yerine koymuştu. Yağmur bu gece yukarıdan aşağı doğru yağıyordu. F.K. Behram ile gördükleri aynı rüyayı hatırladı. Gökten yere, ne deve yağıyordu ne de aslan; yağmur damlalarıydı ince ince dizilmişlerdi birbirlerinin ardına, sanki dergâhtan geliyorlardı toprağın dibine, Karağac'ın binbir yere gidip çıkan köklerine kadar... F.K. köye geldiği birinci gün Mübariz ile Behram'ın evine giderken ark başında (Kehrizli köprü'nün yanında) gördüğü, önlerine bir yığın kirli kap kakak alıp yıkamaya hazırlanan ve birbirine laf atan rengarenk fistan giyinmiş ayakları çarıklı iki küskün kızcağız gelip durdu camı ıslanan pencerenin tam önünde. Bu kızcağızların şimdi sadece dudakları kımıldıyordu yine birbirine öfke ile bir şey söylüyorlardı, yüzleri ağızlarından daha çok (ve daha açık) söz diyordu. F.K. hatırlamaya çalıştı: bunların birbirine dedikleri neydi?! O kadar da uzun zaman geçmemişti, üç aya yakın bir zaman olmuştu F.K. bu köye geleli, bundan başka arada bir bu kızcağızları (özellikle, Kehrizli köprüden geçtiğinde onların oturdukları yere baka baka giderdi) defalarca hatırlamıştı, sohbetleri aklındaydı aklına geldiğinde gülümsüyordu. Şimdi ise... unutmamıştı. Unutmamıştı,

vesselam. Bu kızcağızların görüntüsünü pencere camına yeni değen yağmur damlaları yıkayıp sildi. F.K. onların dediklerini unuttuğu gibi bir anda kendilerini de unuttu görünmüşler miydi görünmemişler miydi Allah bilir!

... Yağmur gökyüzünden aşağı doğru ince ince akıp yağdıkça hızlanıyordu. Yağmur toprağın (bahçenin) yüzündeki kırışıkları, boşlukları, elma ağacının dibindeki karınca yuvalarını yine cömertçe şakırtıyla dolduruyor, yine acımasızca yok ediyor, sonra da toprağın içine işliyordu. Kendisine yer bulup emilemediği yerlerde ise çamurdan yollar açıp bahçenin çeşitli yerlerinde bataklık oluşturunuyordu. Yüzeyde kalan su böyle balçığa dönüyordu, fırsat bulup toprağın içine çekilen damlalar ise, yeni bir hevesle yeni derinliklere emiliyorlardı. Tekrar, tekrar, tekrar...

O, talihsiz miydi bunu söylemek kolay değildi; bunu kim söyleyebilir?! Bundan birkaç ay önce yazıyı okumak talihsizliğin zirvesi değil miydi?! Şimdi F.K. hem o zirvedeydi, hem de derenin dibinde. Niçin?! Niye?! Bu hisler çelişkili, zıt özellikteki hisler niye aynı yerde, birbirine karışmış, birbirinin içinde erimiş gibiydiler?! Hayatının manası bu ise o hadiselerin ufuğunun tam eşiğine gelmişse peki o zaman niye şimdi çaresizlik onun kalbine hâkim olmuştu?! Hadiselerin Ufuğu ne yaş, ne tarih, ne zaman, ne hafıza... Hiçbir şey. Tam hürriyet. Stiks Çayı'nın o tarafı. Gölgeler âlemi. Bu karışık hisler niye onun kalbine hâkim olup huzurunu elinden aldı?! İlk defa can veren, hayatını kaybeden bir Allah kulunun son nefesinde yanında olmuştu, bütün bu karışık durum, anlaşılmayan üzüntüler bu yüzden miydi?! Sebep, sebep nedir? İçinde bir şüphe vardı yazıyı okumasıyla Behram'ın ölümü arasında bir alakanın olduğu içine doğmuştu. Bu alakayı o göremiyordu belirsiz şekilde hissediyordu. Ama bu da yeterliydi. F.K. bundan sonra bu şüpheyile bu ağrıyla nasıl yaşayacaktı?! Kim bilir aslında gerçekten böyleydi, ya da değil, belki de?! Niye belki?! Elbette! Elbette, bu yüzden. Sebep Behram'dı. Ama yok, sadece o değildi. Sebep hem de Afak'tı. Sebep Ayaz'dı, profesördü, Patriarh'tı, ona yabancılaşmış, ona tükürmeye, onu "taşlamaya" hazırlanan, onun ise nefret etmeye başladığı biçimsiz, anlamsız yüzler, gözlerdi. F.K., F.K.... Sen ne zaman insanlara insan gibi bakmayı öğreneceksin, anlaşılın hiçbir zaman. Mübariz, Mübariz unutuldu sebep elbetteki hem de Mübariz'di... Böyle dünya mı olur?! Böyle dünyanın (elbette, asıl sebep dünyanın kendisiydi) içine, yüzüne tükürmeyeceksin de ne yapacaksın?! Nihayet, bulundu. Asıl sebep nihayet bulundu. Bu dünyaydı asıl sebep herkes, herkeste onu her taraftan üzen,

sıkan, mahv etmeye çalışan, F.K.nin mahv olmasını kendisine amaç edinen herkes! Aklından bunları geçirip sonra biraz rahat nefes alabildi. İcini çekti hafifleşti.

Artık F.K. Çoban kalpağında yapayalnız kalmıştı. Ayaz ile Afak'ı öğleye yakın uğurladı. “Sabah “uç yemeği var” burda sizin göreceğiniz bir iş yoktu ben kendim üç yemeğinden sonra dönerim. Sonra vakit bulup birlikte geliriz, buralar kesinlikle çok güzeldi. Veng Dağı daima sisli dumanlı ama yeşil manzaralı dere...” kılı yüzü (aslında yüzü değil, burnu) pencereye yapışmıştı, dışardaki karanlığın içinden artık bir şey seçemiyordu, karanlık, zifirî karanlık her şeyi yutmuştu ve birden bire F.K.nin içi yine sıkılmaya başladı. Biraz önceki huzur nereye uçup gitti?! “Niçin? Niçin?”. Artık yağmur misali gözünden akan yaş damlaları yüzündeki kılların arasından geçip çenesine kadar iniyordu ve F.K. bir de baktı ki omuzları titriyor, hıçkırık onu boğuyor. Niye böyle oldu, F.K. bundan bir şey anlamadı. Elbetteki anlayamazdı da. Çünkü biz kendimizde olan mahiyeti değil neticesini biliyoruz. Gerçeği bilmek bize lütfedilmemiş. Bunu bilmek bizim kısmetimiz değil. Hiç kimse bunu bilmiyor. Hayatını buna harcayanlar var, kalbini, bunun için satanlar var beyhude, beyhude, beyhude... Bunu ancak bu akşam, bu an göklerin yüzüne yeniden çekilen sihirli tiyatro perdesinin karşısında (belki de arkasında) oturup büyük bir merak, dikkat ve sabırla sahneye, sahnedekilere bakan o bir olan, o tek ve yalnız olan aziz Allah'ımız bilir.

SEKİZİNCİ (BAĞIMSIZ) BÖLÜM

F.K.nin günlüğünden notlar.

Nihayet, bu köyde geçireceğim son iki gün. Buraya geldiğimde günlük tutayım daha doğrusu mevcut günlüğümü devam ettireyim diye özel boş bir defter getirmiştım; bugün sabah bu, birden aklıma geldi. Her gün aklıma gelenleri kaydetmek nerdeyse okul yıllarımdan beri alışkanlık haline gelmişti ve ben bu alışkanlığı hiç aksatmıyordum; her gün gecenin hangi vakti olursa olsun bir cümle de “gelse” aklıma yazıp o günden “hatıra” bırakmalıydım. Köye geldiğim ilk gün ise bu alışkanlık bozuldu güne cümleyle sözle son vermeyi unuttum. Artık Behram Dayı'nın şirin, akıllı sohbetleriyle sözlü şekilde günü bitirmeye başladım. Şimdi üç ay önceki o ilk güne dönmek ve adım adım (gün gün) ilerlemek kolay olmayacak; düzensiz de olsa unutmadıklarımı kaydetmek, bence kötü olmazdı. Unutulmayanlar ise az değildi, çoktu.

Birinci gece yağmurun aşağıdan yukarı doğru yağmasını bugüne dek anlamadım bu durum belki yarı uykulu belki de tam uykulu halim ile açıklanmalıydı; yoksa bu, gerçekten herhangi bir mistizmden uzakta, gerçeklikte mi olmuştu yani, sebep nedir ki nasıl olur ki Veng Dağı'nın eteğinde yağmurlar böyle yağabilir?! Birkaç defa bu meseleyi açıklığa kavuşturmak için açmak istemişim, doğrudu cesaret edememişim; ama sadece bir kez de olsa Behram Dayı'dan bu konuyu sormak gerekirdi vessalam ben ise sormamış, sormaya... tembellik etmişim. Her defasında sonraya saklamışım. "Niçin, ne manası var?! Yağmurdu işte nasıl istiyorsa öyle yağıyor".

Şimdi ise o ilk geceyi hatırladığımda yağmurun böyle yukarı doğru yağmasını her türlü sihirden ve fantastik dünyadan uzakta; gerçek ve doğru düzgün bir hadise gibi kabul ediyorum. Esas ispatım, delilim ise budur. Boşuna halk arasında demiyorlar: Tut yağmurun ucundan çık göğel!..

Bir de şunu hatırlıyorum; işte o gece yağmur yukarı doğru yağmaya başladığında rahmetli (Behram Dayı) bana gözleriyle özel bir şey demeye çalışıyordu. Kendisi için bir şeyi kesinleştirmek istiyordu yoksa benim hadiseyi mekânın sırrını görmemi mi istiyordu?..

Ben şimdi nihayet eminim ki Behram Dayı o zaman yağmurun böyle aşağıdan yukarıya doğru yağmasının sırrını dosdoğru biliyordu.

Mağaraya ilk defa girdiğim zaman.

Bu nasıl oldu?

Behram Dayı üstünü çalılık kaplamış sarp kaya çıkıntısının karşısında önce durup dikkatle bu "yeşil" duvara baktı, sonra elindeki değnekle birbirinin içine giren çalılığın orasına burasına vurup onları araladı. Daha sonra... Behram Dayı başını eğip ileriye çalılığın tam içine doğru cesaretle bir adım attı ve birden bire bu vahşi yeşilliğin içinde kayboldu.

Bana bu hayret edilecek bir şey gibi gelmedi; çünkü Behram Dayı'nın sesini hâlâ da işitiyordum:

- Gel, sesime gel, evladım. Geç burdan. Sesime gel!

Ben Behram Dayı'nın kendi dediği gibi "sesine giderek" tereddüt etmeden çalılığın içine başımı soktum; başım bir oyuğa girdi, bu oyuk, sanki kendi kendine açıldı. Burası mağaranın ağzıydı, ben de oradan geçip içeriye, karanlığa girdim.

Sık ormanlığı hatırlatan çalı kolları birbirine öylesine yapışıp sarılmıştı ki mağaranın ağzı başka bir göz için Behram Dayı'nın dediği gibi gerçekten görünmez olmuştu.

İçime ilk korku Bozlar'ın mırıltısı ile girdi. Karanlıkta gözleri parıl parıl parlayıp neredeyse etrafına ışık saçıyordu. "Baskerviller'in köpeği" bunun yanında devede kulak kalırdı. Korkunç belki dana boyunda... Behram Dayı'nın ayaklarına dolanıp başını onun dizine sürte sürte parlayan gözleriyle bana öyle manalı manalı bakıyordu ki sanki diyordu: "Sen de kimsin bakalım? Senin burada ne işin var? İyi ki sen buraya bu adam ile birlikte geldin, tek gelseydin... benden günah gitmişti!".

- ... sssss, Bozlar, güzel Bozlar'dı, Bozlar yiğit Bozlar'dı. Ceylanımdı bu benim...

Behram Dayı bu iri köpeği öyle nazlandırarak seviyordu ki insan buna imreniyordu. Bizi de böyle güzel bir sesle seven biri olsaydı...

Sonra Behram Dayı bana dönerek:

- Gözün alıştı mı karanlığa? şimdi, şimdi ışık çoğalacak. Yaklaş, korkma benim yanımda o sana dokunmaz. Korkma.

Ben korkuyordum.

Bunu anlayan Behram Dayı yumuşak bir sesle bir daha bana cesaret verdi:

- Konuş Bozlar'la. Konuş ki sesini tanısn. Köpek sese sığınır. Adını sık sık söyle. Bozlar, Bozlar de.

Bozlar mırıltısını birden kesip Behram Dayı'nın sesine hayran olmuştu; çünkü mağaranın içinde bu ses her zamanki yumuşaklığına açıklanamayan sırlı bir ahenk, büyüleyicilik katmıştı.

Bu sırlı büyüleyiciliği ben bir de onun sesinde o, ölüm yatağındaiken bunları yazdığım vakitten bir ay önce duydum. Özellikle Mübariz ile son sohbeti benim çok tuhafıma gitti. Behram Dayı'nın yanına gelip hüzünlü hüzünlü oturan Mübariz onun elini eline aldı, güya ovuşturup ısıtacaktı bir müddet sonra:

- Affet beni Behram hakkını helal et, diye fisiltıyla konuştu.

Behram Dayı kısılan gözlerini halsiz bir şekilde onun gözlerine dikti:

- Boşuna konuşma, sen de hakkını bana helal et, diye fisiltıyla konuştu.

Ancak ikisi anlıyordu, bu sözler niçindi, bu sözlerin arkasında ne saklı?! Sonra Mübariz ile Behram Dayı öylece el ele verip (Mübariz Behram Dayı'nın halsiz sol elini iki avcunun içine almıştı) göz göze birbiriyle sessiz sedasız bir hayli "konuştular". Nihayet, Mübariz Behram Dayı'nın elini usulca alıp göğsüne koydu.

- Sağ ol Behram, sesi çok yavaş çıktı; aslında sadece Behram Dayı'nın işitebilmesi içindi.

Behram Dayı da hemen güzel sesi ile (ben hissettim ki son gücünü topladı) o da yavaşça:

- Sağ ol, Mübariz, dedi.

Bunlar birbiriyle böyle helalleşip vedalaştılar. Öyle sakince vedalaştılar ki sanki sabah Radyo meydanında bir daha görüşecektiler.

Köye geldiğim ikinci gün. Mağarada. Çiçekli Yazı ile ilk görüşme.

Behram Dayı ne kadar uğraştıysa da ben mağarada Bozlar'ın başına elimi sürmeye, tüylerini okşamaya cesaret edemedim. O ise bir taraftan köpeğin başını koltuğuna alıp

boynunun arkasını kaşıyor ve okşuyordu. Kulağının arkasını, boynunu, boyun kemiklerini kalın parmakları ile tek tek sıvazlıyordu. O an “Baskerviller’in köpeğinin” hazdan ve keyiften neredeyse gözleri akıp gidiyordu. Behram demin söylediklerini bir daha tekrar etti. Mağaranın boşluğu onun ses ahengini gerçekten de sırlı ve büyüleyici bir hale getirmişti. Bu ses ağızdan çıkıp o an kulağa girmiyordu. Mağaradan dışarda, elbette, böyle oluyordu. Mağaranın içinde ise bu ses önce mağarayı dolaşıyor, bir duvardan diğer duvara çarpıyor, Çiçekli Yazı’nın oyuklarına bir bir giriyor, fazlaca bir güç topladıktan sonra muhatabı ancak bu sesi işitiyordu. Behram Dayı dedi:

- Köpek sesi unutmaz, sese sığınır. Konuş Bozlar’la, sesini tanısn. Öylesine. Ne istiyorsan söyle. Yeter ki sesin gelsin.

Ben düşündüm: “Ne konuşayım, bilmiyorum ki...”. Sonra ışığın mağara içinde yavaş yavaş arttığını hissettim, sağa sola bakmaya duvarları seçmeye çalıştım:

- Ben bir şey görmüyorum. Ama...

Behram Dayı’nın dudaklarındaki şen tebessümü görmemek (ışık çoğalmıştı) artık mümkün değildi. İşte bu vakit onun:

- Görmüyor musun, demesiyle gözlerimin önünde kıvrıla kıvrıla bir duvardan diğer duvara geçen ve mağarayı içeriden çiçekli bir kuşatmaya (belki korumaya?!) alan o işaretleri görmem ve sözümün devamını yutup ağzımın açık kalması bir oldu.

Şakaklarımda şiddetle, gümbürtüyle vuran nabzımın sesini neredeyse kulaklarımda işitmeye başladım. İçimde olan her şeyin iyice gerildiğini hissettim böyle olunca diyorlar ki kanım dondu. Ben büyüdüm. Çünkü orda gördüklerim gerçek bir büyüydü, esrarengizdi, gece gündüz hakkında düşündüğüm nakışların, yaprakların bir mağara duvarında böyle bu derece güzel (nazlı güzel) olabileceğini ben aklıma bile getirmezdim. Gözlerimi kapatıp açmaya bile korkuyordum. Korkuyordum ki gözlerimi kapatsam... bu oyuklar, bu işaretler kaybolur. Onlara ise kaybolma fırsatını vermek günahdır. Böyle olursa mağara, Bozlar, Behram Dayı, dört duvar boyunca nakşedilmiş nakışa benzeyen bu... kıymetli işaretler bir muhteşem ahengin içinde kaybolup giderlerdi, göz ayırmak bir kenarda dursun göz kırpmak bile imkansızdı.

Çiçekli Yazı ile ilk yakınlaşmam, açık söyleyeceğim benim kibirli, kendini beğenmiş tavrıma kesin olarak son verdi. Kendim hissediyordum ki bende böyle bir şey oluyor; giriyor kalbime, huzursuz ediyor, kemiriyor... “Neydi ki bu yazı, bunu çekirdek gibi çitleyeceğim!” gibi şimdi bana hayli komik gelen fikirler aklımda dolaşa dolaşa ben

o köye, o mağaraya gittim. Peki ne oldu? Üç ay! Üç ay sabah akşam ve akşam sabah (sürekli) bir an bile başka bir işle meşgul olmadan (sadece Afak’a iki ay telefon etmeyişiim bile bunun ispatıydı), ancak bu... nasıl diyordu Behram Dayı, “lanet olası” yazı!... Sonra da o anahtar sözü Muhteşem Ahenk’in içinden çıkarıp ben hiç kendim bulamadım. Behram Dayı o sözü bana demeseydi... Kısacası...

Birinci gün mağarada Çiçekli Yazı’dan gelen gül kokusu şimdi de burnumdaydı, aklımdan çıkmadı.

Benim şaşkınlığımı gören Behram Dayı çok sonra bana böyle dedi:

- Senin o halini, o şekilde hayret ettiğini hiçbir zaman unutmayacağım. Sen kendini hele bir dışardan seyredebilseydin...

Demem o ki ben gerçek ve sonsuz hayretimi saklayamayıp öylesine belli etmiştim ki Behram Dayıyı da şaşırtmışım. Behram Dayı hayret etmenin kıymetini iyi bilen adamdı.

Aynı akşam. Behram Dayı’nın evinde.

Yine “Balaca”nın altında oturup akşam yemeğini yedikten sonra çay içiyorduk. Semaverin közü yavaş yavaş sönüyor, üstünü kül kaplıyordu. Bu defa da gece, sanki salıncakla hissedilmeden, sessiz sedasız indi. Buralara, sonraları ben emin oldum ki gece başka şekilde gelmiyor, ancak böyle geliyor (bu yüzden de “gece salıncakla indi” ifadesi kesinlikle mecaz ifade değil!).

Ben hâlâ sabah mağarada gördüğüm Çiçekli Yazı’nın tesiri altındaydım:

- Bu yazının nakışları nerde, Cafer hocanın çizdiği o solgun resim nerde?! Nihayet sabahtan beri aklımı rahat bırakmayan o “imalı” sorumu şimdi dile getirebildim. Elbette bu soruya cevap beklemiyordum soru “süslü” soruydu.

Behram Dayı ise beklenmedik bir şekilde dediklerimi beni teşvik ederek onayladı:

- Öyleydi. Yerden göğe kadar fark var.

Mağaradan döndükten sonra ben bizim enstitünün görevlisi rahmetli Cafer Hoca'nın (bu adam mağaraya girip yazının şeklini ilk çizen şahıstı, Bakü'ye geri döndükten sonra evinin yanında bir araba ona çarpıp kaçmış, ölümüne sebep olmuştu) çıkardığı Çiçekli Yazı'nın kopyasını Behram Dayı'ya göstermiştim.

- ... elbette, gerçekte onun gölgesi aynı değil. Behram Dayı çayını içip bitirdi. Bardağı çay tabağı ile birlikte semaverin yanındaki tepsiye koydu. Ben eski köy adamlarının bilgeliğine hiçbir zaman inanmadım. Özellikle de romanlarda tasvir edilen “ölümsüz” halk bilgelerine. Bana hep öyle geldi ki bu adamlar yapmacık, robot gibi ondan bundan şimdi ise televizyondan işittiklerini yapmacık, ağır bir tarz ile ve en önemlisi çokbilmişler gibi anlatıyorlar, yok anlatmıyorlar; bildiriyorlar: “Yarısını söylüyorum, diğer yarısını ise söylemiyorum kendin anla...” (mesela buna en iyi örnek Mübariz'di).

Başı daima şapkalı, sakalı birbirine karışmış Behram Dayı'yı ise ilk günden itibaren ne kadar uğraştıysam böyle adamlarla bir tutamadım itiraf ediyorum, istedim... olmadı. O her sözünde, her hareketinde doğal ve samimiydi, ne yapıyorsa hem akli hem de kalbi ile yapıyordu. Bir defasında öğle vaktiydi, onun yatak odasına bir şey için girmiştim. Baktım, uzanıp kitap okuyor. “Ovod”du. Bu onun benim gördüğüm okuduğu tek kitaptı, her zaman da ortadan katlanan sayfası olurdu. Bu defa da öylece ortadan katlanmıştı, “anlaşılan bu adam hayatı boyunca bir kitap okumuş onu da yarısına kadar” diye düşündüm. Sonraları anladım ki Behram Dayı bu romanı neredeyse ezberde biliyor. Niye “Ovod?” Bunu ondan sorduğumda “Ben de bilmiyorum” dedi, ama dudağının ucuna konan ılık bir tebessüm (sanki bu tebessümü birinden borç almış gibiydi, onun tebessümü değildi), bu tebessüm “Sorma, bu benim sırrım değil.” dedi.

... Bu sefer de Behram Dayı sıradan bir şekilde asla soytarılık etmeden (Mübariz'den farklı olarak) şöyle dedi:

- ... Gerçekle gölgesi aynı olamaz! Doğrusu, ben de öyle düşünüyorum ki Çiçekli Yazı gerçeğin ta kendisi, rahmetli Cafer Hoca'nın çıkardığı kopya ise gölgedir. Solgun gölge! Mağaranın içinde ben çiçek yapraklarının her birinin ayrı ayrı dizilme yörüngesini, akıl almayan ahenkli (taş duvara bunu nakşetmek ne kadar zordur bunu heykeltıraşlar iyi bilir) yazının devamını görüp hayran kalmıştım. Bu hareketli geçitler açıkça görünüyor ki

çıkarılan kopyada yer alamazdı. Onlar, ne yazık ki yok olmuşlardı. İncelikler kaybolmuştu. Çizilen şekiller ne kadar kuru, cansız, enerjiden mahrum eğri büğrü çizgilerin birbirine yapıştırılmasıysa Çiçekli Yazı'nın kendisi de bir o kadar canlı, bir o kadar etkili, bir o kadar gücünü içine toplamış ve bu yüzden de sırlı ve büyüleyici (demin yazmıştım, hatta kıymetli!) işaretlerin demir gibi sağlam sistemi, kadın parmakları gibi ince nakışların ihtişamıydı.

- Senin diğer gelenlerden farkın neydi biliyor musun? Behram Dayı bana bir defasında birden böyle bir soru sordu. O Çiçekli Yazı'nın bulunması ile doğan canlanmayı, öylesine gelip gidenleri, gerçekten çiçeklerin sırrını çözme niyetinde olanları hepsini birlikte göz önünde bulunduruyordu.

Ben ne diyebilirdim? Soru böyle geldiye arkasından cevabı da gelmelidir. Cevabın gelmesi çok sürmedi:

- Diğerleri evladım şaşırmadılar. Hatta bazıları şaşkınlıklarını gizlemeye, örtbas etmeye çalıştı. Olmaz!..

Behram Dayı içini çekerek:

- Sen ise şaşırdın ve şaşkınlığını gizlemek aklına bile gelmedi. Eğer şaşırabildinse ben (bunu Behram Dayı bile düşündü!) Çiçekli Yazı'nın sana bir şey demek istediğini düşündüm. Demem o ki aranızda bir şey oldu... Gözümün önündeydi, ilk gün mağarada Çiçekli Yazı'yı gördüğünde... ağzın açık kalmıştı, şaşkın şaşkın bakıyordun, baktıkça bakıyordun, doymuyordun. Bu böyle de olmalıydı! Behram Dayı bunları söyleyip kendisi de o anı hatırladı ve bütün yüzüne özellikle gözlerinin içine sıcak bir tebessüm yayıldı.

Köye geldiğim günün sabahı. Mağaraya girdiğim ilk gün.

Ben, nihayet, mağarayı artık kaçınıcı defa enine boyuna adım adım ölçtükten sonra (beş adım eni, yedi adım boyu vardı) gelip Behram Dayı'nın yanında onun gibi çömelip kuru yere oturdum ve farkında olmadan bizim aramızda fosurdayan Bozlar'ın (istem dışı) başını okşamaya başladım. Behram Dayı benim bu "cesaretimi" sonraları hatırladıkça başını salları, içtenlikle gülümserdi. "Çocuğun yılan öldürdüğü vakti..." bir defa alaylı bir şekilde gülümseyip böyle dedi. Onun sözlerine benim de inanasım (özellikle,

“Baskerviller’in köpeğini” yakından gördükten sonra) gelmiyordu: “Ben böyle cesaret sahibi??”.

Bir defa ise!.. Buna artık hiç kimse inanmaz (şimdi ben kendim de buna inanmıyorum, hatta düşünüyorum ki iyiki de böyle yapmışım?!), düşünebiliyor musunuz bu kesinlikle gerçekten böyle oldu, onunla aynı rüyayı gördük. Bunu hiçbir zaman hiç kimseye anlatmayalım diye birbirimize söz verdik, inanılacak gibi değil! Akşam yine Karağac’ın (“Balaca”nın) altındaydık. Sohbet döndü dolaştı, nasıl olduysa (galiba gökten az kalsın başımızın üstüne kadar sallanan yıldızların da bu işte eli vardı), o an aklımda değil nasıl olduysa, sohbet dönüp dolaşıp paralel dünyalara geldi. “Ama bu adam hayatı boyunca ancak bir roman okumuştur, o da “Ovod”du?! Peki bu adam benim dediklerimi nasıl böyle açık bir şekilde anlıyor; sohbet edebiliyor, kendi fikirlerini (hem de paralel dünyalar hakkında!) ifade edebiliyor, nerden geliyor bütün bunlar?! Okumasına bu konuda belli görünüyor ki hiçbir şey okumamış, duyduğuna da... inanmıyorum, kimden işiticek? Demem o ki bir tek bir şey kalıyor o da zeka! Bu derecede?! Hiç inanılacak gibi değil.

Rüyalar ise tam aynı olmasa da birbirine çok benzeyen rüyalardı. Doğrudur o zaman hiç kimseye bu konudan bahsetmeyeceğim diye söz verdim ama, Behram Dayı affet sen beni, biz şehirlilerin de küçük “hileleri” var şimdi ben bunu anlatıyorum, bunu yazıyorum. Görüyorum öyle açık görüyorum ki sakalını kaşıya kaşıya (az kalsın tırnağın yüzünün derisine batacak) yapmacık bir kederle “evladım... evladım...” deyip yine başını sallıyorsun (“Hangi dünyada, nerede?”).

Mağaradan ilk döndüğümde Behram Dayı ilerde, ben ise onun arkasından daha sonraları bahçede, dağda, Kuzgun gagasında her yerde bana öyle geliyordu ki biri bizi izliyor, peşimize biri düşüp, biz nereye gidiyorsak o da oraya gidiyor. Nerdeyse ben bu kişinin hışırtısını hissediyordum; akşamları, geceleri Veng Dağı’ndan bu hışırtıyı yavaş yavaş serinleyen dağ yelleri getiriyordu. Bir defa ise...

Sesimi kesip etrafa dikkat kesildim, circır böcekleri birden seslerini kesti, bütün etraf sükut içinde iken, ben yine o hışırtıyı hissediyordum. Ama kulağımda değil, daha çok beynimde işittim. Ben onu anlamaya, tanımaya çalıştım. Sanki, yatan dev ağır ağır nefes mi alıyordu neydi? Behram Dayı benim heyecanımı görüp sakince yalnız bunu dedi:

- Bir şey değil. Önemseme, olabilir, Bozlar'dı. Ama Behram Dayı bunu dedikten sonra gözünü kısıp bakışını benden kaçırdı.

O, gözlerini böyle kaçırdığı zaman ben kesinlikle anladım: Bozlar değildi.

Bu cümle çok hoşuma gidiyor: Akşam bu köye sıradan bir şekilde düşmüyor, akşam buraya salıncakla iniyor, yıldızların arasından. Yıldızlar o kadar aşağı inip duruyorlar ki insanın tam başının üstünde... ışıltı ışıltı parlıyorlar. "Güzellik bütünlükse o işte budur. Başka hiçbir şey değil". Hatta ben bazen Balaca'nın altında yayılıp sevimli işimle gökyüzünü seyretmekle "meşgul olduğum" zaman bazen yıldızların böyle yaklaşmasından ürperdiğim oluyordu, saklamak istemiyorum. "Bu kadar daha aşağı inseler, boncuk gibi saçılıp dökülseler başımıza, o zaman ne olur?!".

Kuşlar o akşam (sanki diğer akşamlar da) seslerini kesip şarkı söyleme sıralarını yine cırcır böceklerine vermişlerdi. Onlar da bir nefeste, bir saniye bile dinlenmeden vakti kendi dillerinde kulağa hoş gelmeyen, bıktıran "şarkılarını" aralıksız söylüyorlardı (onların sesi kulağımdaydı, gitmedi). İlk defa o akşam (köye geleli artık bir hafta olmuştu) aklıma geldi ki sanki Bakü'den geldikten sonra bir tane bile sigara içmemiştim?! Sen deme bir hafta sigarasız mı durulmuş. Düşündüm: "Afak sevinecek". Ama Afak bu haberi işittiğinde sevinip sevinmediği hissedilmiyordu. Sadece, yabancılaştı. Şimdi anlıyorum. Kendi canıyla uğraşiyor: "Yine başladın F.K.?! Bitirdik ama bu sohbeti, hem de kesin olarak!".

Karağac'ın altında temiz dağ havasını (elma kokusu karışan bahçe, baştan başa elma ağaçları ile doludur) ciğerlerime keyifle ve derinden nefes alıp daha bu dünyadan da hiçbir şey istemiyorum, hiçbir şey hakkında düşünmek de istemiyorum. Elbetteki Çiçekli Yazı'dan başka, elbette!

- Bak. Ben elli yıl sigara içtim. Mübariz benden dört beş yaş büyüktü. ilk defa onunla birlikte ikimiz de dersten kaçmıştık. Aynı mektepte okuyorduk...

Behram Dayı uzaklara, "Hadiselerin Ufuku'na" doğru gözlerini dikti.

- Behram Dayı, yine Hadiselerin Ufuku'na doğru baktın, hayrola?!

“Hadiselerin Ufuğu” adını Karağac’ın dal dal, yaprak yaprak bize göstermeye acele etmediği (bazen bu dallar, yapraklar istemeye istemeye aralanıp o ufuğu görmeye imkan tanıyordu) uzaktaki tepelere bu adı yarı Şaka yarı ciddi ben koymuştum. Elbette, oralar ufuk olmasına ufuktu. Her ne kadar ulaşmak istesen de ona yetişmek mümkün değildi; ama hem de gözle görünüyordu, yakındı. Hem uzaktı, hem yakın. Bu uzak ve yakın mekânın bir özelliği vardı: Hiçbir Şey! Hadiselerin Ufuğu ve hiçbir Şey! Bunların birleştiği yerde bir Şey meydana gelir mi?! Aslında, Hadiselerin Ufuğu’nda hiçbir Şey olmuyor. Yok, daha doğrusu, Hadiselerin Ufuğu’nda “hiçbir Şey” oluyor. Bundan başka... yine de hiçbir Şey! Biz orda yalnız istediklerimizi, hayallerimizdekileri “görüyoruz”. Orda ise hiçbir Şey! Orda zaman yoktur, hafıza yoktur, sağ yoktur, sol yoktur, aşağı, yukarı da yoktur. Orda hiçbir Şey oluyor ve bu sadece orda oluyor. Hadiselerin Ufuğu buydu.

- Şahane bir isim bulmuşsun, Hadiselerin Ufuğu!.. Gülümsedi ve bir an düşündükten sonra evet ben ne diyordum, evladım?! Elli yıl sigara içtim, ama bir defada bıraktım. Bıraktım, gitti. Güya yavaş yavaş azalta azalta bırakanlar ancak kendilerini kandırıyor.

... Behram Dayı, niye, niye böyle oldu? Sen bu işe ne kadar da sevinecektin, senin Çiçekli Yazı’nın sırrı bulundu. Ben hiç anlamadım, ilk defa sana Çiçekli Yazı’yı okuduğumda sen işittiğini sonuna kadar anladın mı, anlamadın mı?! Gözlerinle bir Şey demek istedin. Ben bunu hissettim. Neydi söylemek istediğin, Behram Dayı, neydi? Çiçekli Yazı sensiz kaldı. Senin arzun yerine geldi, çok istiyordun “lanet olası” bu yazıyı okumamı ben... ben de okudum bu yazıyı, ben “arılardan dostu” F.K., sen ise yoksun. Behram Dayı, Behram Dayı...

Çok zordu bunları yazmak. Bu adam nasıl oldu da bu kadar kıymetli, sevilen bir adam haline geldi bunu ben bilmiyorum. Sabah buralardan ayrılıp gidiyorum. Benlik burada artık bir Şey kalmadı. Ustalar, nakkaŐlar gelip bu nakışları mağara duvarlarından itinayla oyup çıkarıp götürecekler akademinin “Eski tarih” müzesine. “Çiçekli Yazı” mağarayı kesin olarak terk edecek. Behram Dayı Çoban kalpağını terk etti. Ben burayı terk ediyorum. Bunların birbiriyle alakası var mı?! Çiçekli Yazı tavus kuşu gibi cilvelenip kendini müzelerde ona buna gösterecek Kuzgun gagasının, mağaranın, Bozlar’ın gözünden uzak, yatan devin gözünden uzak. Behram Dayı, Behram Dayı, belki de iyi oldu, sen bu vakti seçip dünyadan gittin. Çiçekli Yazı’sı oyulmuŐ, çalınmıŐ mağarada

senin için yanmaz mıydı yanardı, Behram Dayı. Behram Dayı, bak, yine tebessüm dudağına konmuş yine bir şey söylemek istiyorsun, başka bir paralel dünyadan mı bize bakıp bir şey söyleyeceksin, sen o dünyada var mısın, şimdi bu yıldızların hangisinden bakıyorsun buralara?!

Dil ve “Tefekkür Enstitüsü” profesörle görüşme.

Profesör önce “tebrik ediyorum” dedi, sonra kıymetli deşifreyi ona ulaştırdıklarını da söyledi. Buna aldırmayarak yine beni dikkatle dinledi, ben ona yazıyı bir daha okuyunca “hımm” diyerek başını salladı ve önündeki deftere bir şeyler kaydetti. Sonra ise küçük bir sessizlikten sonra: “böyle...” her zamanki sözünü dile getirdi, bir müddet odasındaki pencereye gözünü dikip epey düşündü. Bir hayli bu şekilde devam etti. Nihayet, galiba benim de bu odada olduğumu hatırladı başını çevirip bana sert ve ciddi bir şekilde bakarak “Senin ilme emrin hazırdır” (ben küçük bir ilim işçisiydim, bir basamak yukarı çıkıyordum) dedi. Daha sonra başını yine manalı manalı salladı. “Aslanzade adamakıllı öfkelenecek”. Gizli bir keyifle gülümsedi, alaylı bir şekilde: “biz ne yapabiliriz?! Neyse oydu. Kendi kendimize sahte tarih oluşturacak halimiz yok ya?!” dedi. Bunu doğru söyledi. Ben yalnız bir şey eklemek istiyorum. Bunu eğer Aslanzadeler, profesörler, Patriarhlar dünyanın rahat bir vaktinde yapsalardı, her halkın kendi tarihini yazmakla meşgul olduğu zamanda, daha doğrusu halk değil tarihçiler...” profesörün keyifle gülmesini ise içinden gizlice sevindiğinin bir işareti olarak kabul ettim ve böyle yorumladım: “Sen, F.K., bizim işimizi oldukça kolaylaştırdın. Yoksa şimdi herkes işini gücünü bir kenara bırakıp milattan öncesine hücum edecekti. Bu... gerekli miydi?”.

Ayağa kalkıp gitmek isterken , sanki içimden geçenleri bakışlarımdan hissetti ve eli ile bana “otur” diye işaret ederek:

- Acele etme, dedi. Biliyorsun gözü tok olmak bir başka şeydir. Her şeyin çaresi var, sadece açgöz olmanın çaresi yoktur. Dünya malı senin olsun, açgözlüysen düşün bir kuruşun bile sahibi değilsin. Niçin bunları söylüyorum?! İlimde de açgözlülük olur. Bu Hüngür mağarasının tarihini işte bu tür açgözlülüğten hemen götürdüler milattan öncesine. Aslanzade elinde kırmızı bayrak önde gidiyordu. Ne bileyim gidip milattan önce kaç bininci asırdan çıkmıştı. Doğru değil, vallahi doğru değil. Hiçkimse inanmadı, bir ciddi âlim Moskova’da, dışarda destek vermedi. Ben işte o zaman diyordum bunu.

- Hüngür mağarasının tarihi Günortac'ın tarihiyle alakalıdır, diye yavaşça söyledim.

- Doğrudur! Ama Günortac harabelerine ulaşabiliyoruz ki?! Batı Azerbaycan'da, şimdiki Azerbaycan SSR'de bize araştırmalar, buluntular bulmaya imkan tanıyorlar ki?! Böyle baktığında Günortac, Oğuzların eski başkenti...

- Dede Korkut destanlarında da bu ad geçiyor...

Profesör dediğimi tembel tembel tasdikledi:

- Öyleydi. Ama şimdi neyi kaldı? Harabelikleri kaldı. Milattan öncesine sen bunu nereye götüreceksin?! Dede Korkut metni buna imkan tanır mı?! Tanımaz. Çünkü bu metin, metindeki hadiseler yok; yazar, Günortacı gören yazar Muhammet peygamber (s.a.v) zamanında meydana çıkmış. Nasıldı onun ilk cümlesi?

- “Resul eleyhisselam devrine yakın Bayat boyundan Korkut Ata derler bir er ortaya çıktı”, Ben “Kitab-ı Dede Korkut”un başlangıç cümlesini bir nefeste söyledim.

- Görüyor musun?! Peygamberimizin yaşadığı devre yakın. Hüngür de ondan biraz önceki devre ait olsun. Sonunda belli oldu ki milattan sonraki devre ait bir metindi. İncil'in ilk tercümesi milattan önce olabilir miydi? Olamazdı. Hüngür metninde ne çıktı? İncil'in Oğuzcaya ilk tercümesi... Aslanzade de eliboş bir şekilde tarihimizin o dönemlerinden geri döndü.

- Hüngür'ün sırrı çözülmeseydi, hâlâ da oralardaydı.

- Evet, öyleydi. Oralarda kaybolmuştu. Profesör gülümsedi, dikkatle bana baktı.

Profesör MAM'ın orta üyesine (Aslanzade'ye) hiçbir zaman özel bir sempati duymamıştı. Onların “kanlı bıçaklı” savaşının arasına her zaman Patriarh girmişti.

- Hüngür metni eski bir zamanda M.Ö., M.Ö. değil miladi devrin 1. ve 3. asırları arasında bugünkü Ermenistan SSR'nin arazisinde yerleşmiş eski Oğuzların başkenti Günortac'ın yakınlarındaki bir mağarada saklanan yazılardır. Bu kadar. Vesselam. Acele etmeden, adım adım... Özellikle de geriye; tarihin içine giderken zıplaya zıplaya değil

adım adım gitmek gerekir. Bak o zaman görürsün, gidip... neydi o çayın adı? Patriarh'ın dediği?

- Stiks Çayı.

- Evet gidip Stiks Çayı'nın sahillerine de çıkmışsın.

Profesör soluklandı. Yüzüne alaylı bir tebessüm yayıldı.

- Yoksa ki, Atilla böyle geldi, Atilla öyle giti?! Atilla nerde, Veng Dağı'nın Çiçekli'si nerde?! Hiç böyle anahtar söz olur mu? Hatırlıyor musun, ortak ilmî konferansta Aslanzade sana Atilla'yı anahtar söz olarak öneriyordu. Ne alakası var?!

- Atilla uygun olmazdı, hiç olmazdı.

- Elbette, olmazdı. Çiçekli Yazı daha çok insanı perişan edecek. Ama bunu bil. Bütün eski yazılar sıradan, basit ekonomi hesaplarından, alışveriş mukavelelerinden ibaretti. Eski Sümerlerde de böyle oldu, eski Mısırlılarda da ...

Ben onun soluklanmasından istifade edip onun sözünü kesmeye cesaret ettim:

- Orhun Yenisey Yazıtları...

- Hay sağ ol. Eski Türklerde de böyle oldu. Çiçekli Yazı bir muhabbet mektubuydu.

- Evet, mezar kitabesiydi.

- Hüzünlü mektuptu. İşte bu yüzden de... o daha eski devre mahsustur.

- ???- Daha eski! Böyle yazıları tarih hayata geçtikten sonra yazmıyorlar. Ondan önce yazıyorlar.

- Profesör başını manalı manalı sallayıp sesini alçalttı. Bu bazılarının düşündüğünden de Stiks'in akıp gittiği zamanlardan da daha önceydi.. Allah'a dua edelim ki...

Profesör sözünü yarıda kesti, bir daha bana dikkatle baktı. Bu defa ben onun bakışlarının derinliğinde hüzün ve keder gördüm.

- Yazık o adama, diyerek sözünü değiştirdi. Behram'ı diyorum. Yazık ona. Mübariz de kötü biri değil. Ama Behram... Yazık. Onsuz oralar yetim kaldı.

Veng Dağı'ndan döneli iki ay oldu.

Veng'in eteğindeki Çoban kalpağını terk edip şehre döndükten sonra son iki buçuk ay zarfında gördüklerimi ve bildiklerimi (öğrendiklerimi) şekil şekil, saat saat unutmaya çalıştım ama ne kadar uğraşıysam nafiye. Birçok konu elbette unutuldu, hem de bazıları çok kolay unutuldu. Ama bazıları da birikip birikip bir kahramanın, bir mahiyetin etrafında

toplandılar, sanki unutkanlık, şuarsuzluk denizinin (boşluğunun) ortasında adalara bölündüler. Beynimde dolaşan, o günlerin hatırasına, hafızamın ise yol vermeyen çalı kollarına çevrilen mekânlarını şimdi ben hatta sıralayabilirim de. Aynı mekânlar iki buçuk, üç ayın esas noktalarıdır. Bu esas (derindeki) noktalar daha açık ve daha iyi olan başka mekânların yardımıyla onların aklımı kımıldatıp iteklemesiyle ortaya çıkıyor. Mesela gelip geçen, faydasız olan ne varsa hepsi benim için hatırladığım “yağmur” sözünde yer alıyor. Yağmur benim aklıma böyle geliyor. Bir yerde sakin olarak gördüğüm her şey bana Veng Dağı'nın eteğine (eteğinden?) yağan o hüzünlü yağmurları hatırlatıyor.

Kendime çelişkiler tesbit ettim. Zıt olaylar hem de aynı zamanda! Aynı noktada, aynı yerde! İyi kötü aynı insanda. Sıcak soğuk aynı yerde! Aşağı yukarı aynı noktada! Sevinç keder aynı yürekte! Bu ise ancak ve ancak Hadiselerin Ufuğu denilen yerde olabilir. Zamanın ve mekânın, aşağının ve yukarının, sınırın ve merkezin olmadığı veya birbirinin içinde olduğu bir yerde. Hadiselerin Ufuğu'na can atmak, onun hiç olmazsa en azından varlığına inanmak bende artık hastalık haline geldi. Nerde zıt karşı karşıya durma özelliği (imkanı!) seziyorsam aklıma Balaca'nın altında tahtın üstüne yayılıp oturduğum yerden Hadiselerin Ufuğu'nu gözlerimle aramam geliyor. Hadiselerin Ufuğu ise peşinden Çiçekli Yazı'yı çekip getiriyor. Tarih ve aşk! Zenginlik ve itibar! Ayrılık ve kavuşma! Cefa ve vefa! Bütün bunlar Çiçekli Yazı'da var. Çiçekli Yazı işte bunlardan, bundan bahsediyor, Hadiselerin Ufuğu'ndan.

Uykum geldiğinde ve yatmaya gittiğimde veya yatan birini gördüğümde hemen rahat rahat uzanıp uykuya dalan dev hatırlıyorum o da peşinden sürükleyip aklıma Veng Dağı'nı getiriyor.

Behram Dayı... Behram Dayı aklıma mağarayı getiriyor.

Sabahları güneşin ışığı yüzüme değdiği gibi hışır hışır hışıldayan enli, uzun yaprakları, yaprakların arasından süzülüp yere değen ışın yansımalarını bundan önce dal dal, kabarcık kabarcık üstünde gezdiği ağaç, o dev Balaca, Karağac gözümün önünde canlanıyor. Güneşin ışığı ve Karağac!..

Akşamları gökyüzünde yıldız gördüğümde ise (burada onlar çok uzaktaydılar, parlamaları “tın” ve “tıngırtıları” ayrılıp seçilmiyor) bana öyle geliyor ki onların böyle

hüzünlü görünmelerinin kendilerinin bilmediği bir sebebi var. Bu an Bozlar'ı (o dev köpeği) ve onun hüzünlü gözlerini hatırlıyorum.

Bakü'de yavaş yavaş çok şey değişiyor. Bu şehir güzelleşiyor, bu şehir büyüyor, gelişiyor, taşrası ile merkezi birbirine uyuyor, ama... Ama bu şehir artık benim şehrim değil. Ben burada bir misafirim. Yok olan şehir özellikleri içerisinde ben en çok tramvaylar için üzülüyorum. Artık çok az kaldılar. Tıngırdaya tıngırdaya gelen her tramvayı gördüğümde (şimdi bu, nadir durumlarda oluyor) Moskova'da mavi tipinin içinden ışıkları parlayarak fırlayıp çıkan 39 No'lu tramvayı hatırlıyorum. O tramvay aklıma geldiği gibi Afak da onunla birlikte gelip yine aklıma düşüyor. “Niye, niye böyle oldu? Niye hayat böyle kurulmuş? Niçin hayat böyle de başka türlü değil?” soruları ile kendi kendime yine zulmediyorum ve bana Hadiselerin Ufuğu'ndan cevap geliyor, Afak'ın sesi: “Bizim bu yaşadığımız hayatın kendisi bir cevaptır, hayat niçin böyle de başka türlü değil sorusuna verilen sonsuz cevaplardan birini o söylüyor. Üzülme, tramvaylar yakında bu şehirden son defa çingiraklarını çala çala çıkıp gidecekler (bak, bu da son tramvay!..), artık böyle sorularla sen de kendini yormayacaksın...”. Hadiselerin Ufuğu'nda artık ebediyen yaşayacak olan Afak her gün bazen kederli, bazen de neşeli gözleriyle bana bakıyor, adeti üzere:

- Biliyor musun, diye soruyor.

- Biliyorum, diye cevap veriyorum.

Bu köklü mekânlar öylesine taş kesilip benim beynime, kalbime girmişler ki onları oradan çıkarıp atmak, bence artık mümkün olmayacak. Su, yazı, dağ, mağara, ağaç, köpek ve kadın. Onların hepsi birbirinin yanında, birbirinin içinde, birbirinin toplamı gibi bazen bana Muhteşem Ahenk'i hatırlatıyor, bazen de hatırlatmıyor. Muhteşem Ahenk!.. Onu aramak boşmuş. Kendini senin rüyana, hayaline salabilir, bu kadar! Kendi varlığını, bütün her şeyin toplamı olduğunu iddia edebilir ama! Her şey nasıl da sadeden daha sadeymiş. O kadar sade ki göze de görünmüyor. Göze görünmeyense demem o ki yoktur! Bense ona inanmıştım. Şimdi artık ben dosdoğru biliyorum: Muhteşem Ahenk beni aldatmış.

Yine günlükten. Son notlar.

Veng Dağı'nın eteğinden döneli iki ay daha geçti. Artık sonbahar sona eriyor. Kiminin nefret ettiği, kiminin tuhaf da olsa (!) sevdiği sonbahar. Ben sonbaharı çok seviyorum. Sonbaharı sevdiren ne olabilir?! Dışarda vıyıl vıyıl bir taraftan öbür tarafa esen rüzgar ince ince yağın yağmuru getirip yoldan geçenlerin üstüne başına, yüzüne gözüne vurur; yaklaşan kışın ayazını, fisiltısını her ağacın yaprak dökümünde duyarsın, görürsün, kendin de... kendin de sıcak bir evde, rahat yatakta, pencerenin önünde... bütün bu manzarayı oturup ordan seyredersin. Bir de... Nasıldı o?! “Bir akşam taksiden indim sonbahara...”. Bundan daha etkili bir mısra bilmiyorum. Şahaneydi. Benim kesin fikrim şöyledir: Azerbaycan edebiyat tarihini yazardan yazara, şairden şaire değil; mısradan mısraya, şiirden şiire yazmak gerekir. “Bir akşam...”. Her şey olabilir bir akşam. Özellikle taksiden inilen yerde. Sonbaharın içine inebilirsin. Başka nereye ineceksin ki?! Sen bu mısranın şahane sayıldığı dünyada, taksiden yaza, ilkbahara, kışa inemezsin, hem de... “bir akşam”. Sen burada bir akşam ancak sonbahara inebilirsin, başka hiçbir yere inemezsin.

...Mahzun bir sonbahar akşamı ben taksiden 7. semt pazarının yanında indim. Rüzgar da esiyordu vıyılı da vardı. Pazarla karşı karşıya olan binaya baktım, numarası 74'tü uyuyordu. Binayı diğer taraftan dolanıp bahçeye girdim. Etrafımda rüzgar ortalığı dağıtıyorsa da üç bitişik “II” şekilli binanın ortak bahçesinde tuhaf bir sakinlik vardı. Rüzgar bu bahçenin yolunu bulamamıştı. Bahçede önce bana tarif edildiği gibi çocuk bahçesini gördüm, araba giremesin diye ortalığı dairevi bir çitle çevirmişlerdi. Çitin içinde bahçedeki çocukların oynaması için barfiksler, kaydıraklar, küçük kumsal (alan) kurulmuştu, bir kenarda rengarenk sıralar dizilmişti.

Ben bahçeye girdiğim zaman oyun alanında çocuklar yoktular, bu bahçede yaşadığı bilinen, dışarıda oynama yaşı çoktan geçmiş on on iki yaşlarında rengarenk kıyafetli bir kızcağız kaydırağa çıkıyordu, çocuklar aşağı doğru kayarken kahkaha atarak eğleniyorlardı. Yaşlı, saçları ağarmış gözlüklü bir kadın da kenardaki sırada oturmuştu ve okuduğu kitaptan sık sık başını kaldırıyor, endişeli gözleriyle bu kızcağızlara bakıyor, arada bir “yavaş, yavaş olun, düşersiniz, kime söylüyorum?” güya ki sert bir şekilde sesleniyordu.

- Nine, bak, bak, ben birinci geldim, kayan kızlardan biri tiz sesle bağırdı.

- Yok, nine, o beni itekledi, bak, bak benim koluma... Bu diğerk kızcağız (bu, yaşca biraz küçüktü) kaçak kaçak ninesinin yanına geldi, ona kısıla kısıla kolunu gösterip merakla bana bakmaya başladı. Görüyor musun, ağrıyor...

Nine, menekşe renkli gözlerinde (gözlük de bu rengi gizleyememişti) sırlı bir tebessümle torununa “hey seni... iftira atma hiçbir şey yok” dedi. Ben onlara yaklaştığım için başını kaldırıp yüzünde hâlâ o tebessüm biraz da hayretle beni dikkatlice inceleyip tanımaya çalıştı; ama elbette tanımadı. Onun sırlı tebessümü benim, şöyle söyleyeyim kalbimi yerinden oynattı.

- Selam. Ben elimden geldiğince kibar bir şekilde selam verdim.

- Selam. Biz tanışıyor muyuz? -Nine kızcağızını kucaklayıp onun kırışmış elbisesini çekip düzeltti- git, git, ama yavaş oynayın, itişmeyin.

Kadın hissetti ki ben de bu (o oturan) sırada oturmak istiyorum, biraz gönülsüz bir şekilde kenara çekildi; yer verdi, ama yine bana hayretle bakmaktaydı. Etrafta birkaç boş sıra vardı.

Ben ise: “büyük ihtimalle doğru gelmişim” diye düşünüp hiçbir şey olmamış gibi ciddiyetle onun yanında geçip oturdum, elimdeki çantayı ayaklarımın arasına koydum:

- Allah başışlasın. Bağırarak, aşağı yukarı kaçarak birbiriyle itişen kızcağızlar başımla işaret ettim.

- Çok sağ ol. Kadın gözlüğünü çıkarıp bu defa da beni dikkatle süzdü, yine yüzünde sakın bir ifade, gözlüğünü takıp başını garip, biraz da teatral bir güleryüzlülükle kitaba doğru eğdi.

Ben gözucu ile hemen kitaba baktım. Ama bakmasaydım da emindim ki artık kitabın adını biliyordum. Çünkü bu yaşlı kadın bana ilk baktığında ben onu tanımıştım. Şaşkınlığa bürünerek kâh kendini gösteren, kâh saklayan tebessümünden tanımıştım. Ak saçları, yüzündeki kırışıklıklar, boğazını saran küçük ve iri çizgiler (yaş, yaş...) bu tebessümün tantanalı gelişine zerre kadar engel olamıyordu.

Gözlerim bu yaramaz çocuklarda, aklıma Kehrizli Ark'ın altındaki tıpkı bunlar gibi rengarenk şalvar giymiş o uzak ve diğer bahçedeki iki kızcağız gelip düşmedi mi düştü:

- O adama deyin ki -kızcağızlardan biri kendini beğenmiş bir şekilde yüzünü yana çevirip havaya konuşuyordu- çıkıp başka yere gitsin, burası benim yerim.

Diğer kızcağız aynı kendini beğenmiş tavrı ile yüzünü havaya kaldırıp böyle diyordu:

- O adama deyin ki hayır ben hiçbir yere gitmeyeceğim. İlk ben geldim yer de benimdir, gidecekse kendisi gitsin.

Artık üstü yavaş yavaş kabuk tutan bir kederle hatırladığım Kehrizli Ark'ın o kızları ile gözümün önünde canlanan bu kızlar arasında hem fark vardı, hem de yoktu. “Kehrizli ark, benim sende neyim kaldı?..” Kısacası, gelişimin maksadı bu değildi.

- Beni bağışlayın, size tuhaf gelmesin, ben birini arıyorum, bir hanım... bu avluda yaşıyor olmalı. -Yüzümü bu güzel, gülümseyen nineye çevirip böyle dedim.

- Ben bu avluda yaşıyorum, hem de çok uzun zamandır, kimi arıyorsun, evladım?

“Evladım”, “evladım”, elbette, “evladım”... Tüylerim diken diken olmadı mı oldu. Yüreğimi sanki, mengeneyle koyup sıktılar. Kadının gülümseyen yüzüne bakıp görmek istediğimi, elbette bakıp görmedim.

Onun ise gözlerindeki şaşkınlık kayboldu, yerine samimi, dostça bir merak belirdi:

- Ben burda demem o ki herkesi tanıyorum...

Ben yine de cevabını önceden bildiğim sözleri söyledim.

- Gülsüm Hanım'ı arıyorum, adı Gülsüm'dü.

Yüzümü çevirip ona baktım, gözlerinden anladım ki bir an duraksasa da sevinir gibi oldu:

- Benim, beni arıyorsun. Hayırdır inşallah. Kimsin sen? Tanıyamadım.
- “Ovod”u mu okuyorsunuz? -Başımınla onun elindeki kitabı işaret ettim.- İlginç kitaptı.
- Evet, “Ovod”dur. Bir daha okumak istedim. Niye sordun?

Ben daha fazla uzatmadım. Her şeyi zaten teker teker ona soramayacaktım. Aslında, söze artık öyle bir hacet de yoktu. Çantadan bir beyaz torba çıkarttım. İçinde kitap vardı. Bu da “Ovod” kitabıydı. Behram Dayı’nın son nefesinde bana verdiği kitap. Behram Dayı’nın son isteği. Torbayı kadına uzattım:

- Bu... sizindir.
- Nedir bu?
- Bu ... bu da kitap. “Ovod”dur...

O konuşmadı. Dikkatle yüzüme baktı. Torbayı benden alıp titrek parmaklarıyla sıvazladı. Tebessümü yüzünden kaybolmuştu.

- İstiyorum, bilesiniz...
- “Sus...” - gözleriyle rica etti. - “ne olur, evladım, sus...”.

Hiçbirimiz artık bir kelime konuşmadan birlikte oturup bir müddet bu kızcağızların birbirleriyle çekişmesine, kaçışıp gülüşmesine baktık. Sessizliği o bozdu:

- Torunlarım... Gülsüm Nine sesinde sıcak bir yumuşaklık, nihayet, konuştu.
- Güzel çocuklar. Ben gideyim. Bu onun son isteğiydi. Ayağa kalktım.
- Sağ ol, evladım. Onun “sağ ol”u “hoşçakal” demek değildi.

Gülsüm Nine elindeki beyaz torbayı ve içindeki kitabı yine de parmakları ile okşaya okşaya oturduğu yerden bana kederli kederli (hüzünle) baktı. Bu bakış yavaş yavaş yarasını korumaya çalışan çok ince, çok hazin ve çok aciz bir tebessüme büründü. Gerçekten, ben çok tebessüm görmüştüm, ama böylesini görmemiştim. Gerçekten, gülümser Gülsüm onun hakkında denildiği gibi güzeller güzeliymiş.

Ama o tebessümün gelip konduğu yeşil (mavi, menekşe?) gözlerin içinde benim gitmemi sabırsızlıkla (bir başka dünyada ise sabırla) bekleyen iki damla yaş vardı. Belki de bana öyle geldi, kim bilir?!

- Elveda, Behram Dayı!

- Elveda, Çiçekli Yazı!

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın kavramsal çerçevesini Unutmaya Kimse Yok adlı romanından hareketle Kemal Abdulla'nın edebî kimliğini yansıtan olay örgüsü, şahıs kadrosu, mekân, zaman, izlek ve sosyal meseleler belirlemektedir. “Unutmaya Kimse Yok” adlı roman, Türkiye Türkçesine aktarılarak edebî yönden incelenmiştir. Nihayetinde Unutmaya Kimse Yok adlı roman doğrultusunda yazarın romancılığı ve edebî kimliği hakkında bir sonuca varılmıştır. Böylece günümüz Azerbaycan edebiyatı içerisinde Kemal Abdulla'nın yeri ve önemi belirtilmiştir.

Azerbaycan'ın Umberto Eco'su olarak görülen yazar, çağdaş Azerbaycan edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Eserlerinin yalnızca ülkesi Azerbaycan ile sınırlı kalmayıp birçok ülkede çeşitli dillere çevrilip yayınlanması da yazarın edebî başarısının evrensel bir boyut kazandığını göstermektedir. Türkiye'de Kemal Abdulla'nın eserleri üzerine akademik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Yazarın eserleri Türkiye'de yeni yeni aktarılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada edebî inceleme metotları ile yazarın edebî şahsiyeti incelenmeye çalışıldı. Çalışmada Günümüz Azerbaycan insanının dünya görüşü, hayata bakış açısı ve kültürel değerleri gibi önemli bilgilere yer verilerek romanın Türk dünyası edebiyatı araştırmacılarının ilgi alanına kazandırılması hedeflenmiştir. Böylece daha önce böyle bir çalışmaya konu olmamış Kemal Abdulla ve Unutmaya Kimse Yok adlı romanının edebî bakımdan değeri ortaya konmuştur.

İçinde yaşadığımız devirde kaleme alınan Unutmaya Kimse Yok adlı roman, günümüz Azerbaycan edebiyatının modern çizgilerinden kesitler yansıtmaktadır. Bu eserde günümüz Azerbaycan hayatından canlı örnekler görmek mümkündür. Roman için seçilen karakter ve tiplerden ele alınan sosyal meselelere dair birçok konuda gerçek hayatın izleri vardır. Yazar, romanı postmodernist anlayışla kurgulayarak Çağdaş Azerbaycan edebiyatına yeni bir soluk getirmiştir.

Romanın çok geniş bir şahıs kadrosu vardır. Asli kahramanlar ve tipler, incelenen çalışmanın edebî inceleme bölümünde geniş bir şekilde ele alınmıştır. Romanın ilk asli kahramanı genç ve yetenekli Türkolog F.K.dir. Mesleğine âşık olan bu adamın bir yandan hüznüne ve sevinçlerine ortak olurken diğer yandan da hayal dünyasının şaşırtıcı ve gizemli taraflarına şahitlik ederiz. Gülsüm'e duyduğu aşk ile okuyucunun hafızasına

kazınan Behram; ikinci asli kahramandır. Hayatı bilge bir kişi edasıyla yaşayan Behram, F.K. ile güzel bir dostluk kurarak onun hayatına önemli ölçüde yön verir. Romanın bir diğer asli kahramanı Behram'ın çocukluk arkadaşı Mübariz'dir. Kolhozun başkanı olan Mübariz, uzun burnuyla dikkat çeker. Uzun burnunu sokmadığı hiçbir konu yoktur.

Eserde asli kahramanların yanı sıra tiplerin şahıs kadrosunda geniş bir yere sahip olduğunu görürüz. En dikkat çeken tiplerden Gülsüm ve Afak romandaki sevgi ve aşk konularında sıkça karşımıza çıkar. Afak, F.K. nin kendi ile çatışmasının en önemli sebebi iken Gülsüm ise Behram'ın yalnız bir hayatı tercih etmesine ve son nefesine kadar gönül yarası ile yaşamasına sebep olur. Bir diğer dikkat çeken tip ise Seyid Cafer'in oğlu Şiraz Hekim'dir. Gerçek mesleği veterinerlik olan Şiraz, hekimlik aşkıyla yanıp tutuşan birisidir. Bu yüzden de kendini hekim gibi göstermektedir. Cahil tavırları ile güldürü ögesini oluşturan Şiraz, art arda tekrarladığı sorularla insanları bunaltır ve bu yönüyle romanın asli kahramanlarından Mübariz'i anımsatır.

Zaman ve mekân kavramlarının da postmodernizm akımı doğrultusunda kurgulandığı görülür. Yazar, romanda birden fazla nesnel zaman kullanırken aynı zamanda romandaki kişilerin anıları ve geriye dönüşlerle zaman kavramını genişletmiştir. Romanın asli kahramanlarından Behram'ın başından geçen hadiseler, 1940-1950'li yıllarda cereyan eder. Yine asli kahramanlardan F.K. nin Çiçekli Yazı'yı okuma sürecinde yaşadığı hadiseler ise 1994 veya 2004-2009 yıllarında cereyan eder. Zaman kavramında en çok dikkat çeken nokta kesin ifadelerin kullanılmamasıdır. Yazar, Orta Çağ dönemini yansıtan hadiselerin konu edildiği hikâyenin nesnel zamanını ise 1657'li yıllar olarak yansıtmıştır. Romanda 1940-1950'li yıllardaki kolhoz hayatının da dolaylı olarak anlatıldığını görürüz.

Mekân, postmodern romanlara özgü özellikler taşımaktadır. Soyut ve somut mekânlar bir arada kullanılmıştır. Romanda fantastik, ütöpik ve duyuşal mekânlar çok geniş bir şekilde kurgulanırken somut mekânlara ise çok az yer verilmiştir. Romanda cereyan eden hadiselerin büyük bir çoğunluğu, fantastik mekân olarak kurgulanan Veng Dağı'nda gerçekleşir. En şaşırtıcı ve en ilginç fantastik mekân da Çiçekli Yazı'nın bulunduğu mağaradır. Veng Dağı'nda yerleşen bu mağara, gizemli özellikleri itibariyle okuyucuda merak ögesini canlı tutan bir mekân konumundadır. Çiçekli Yazı'yı okuması için F.K.nin görevlendirilmesi ile ilgili olan hadiseler Bakü'de Dil ve Tefekkür Enstitüsünde cereyan eder. Bu enstitü de romanda en çok dikkat çeken fantastik

mekânlardan biridir. Romanda fantastik mekân olarak kurgulanan bu enstitü, yazarın bir dönem çalıştığı üniversitede yaşadıklarından yola çıkarak hayatından gerçek kesitleri hayal örgüsüyle harmanlayıp sunduğu fantastik bir mekâna bürünür.

Hadiselerin Ufuğu, Muhteşem Ahenk adlı ütöpik mekânlar ise yazarın hayal dünyasının zenginliğini okuyucu ile buluşturur. Behram ve F.K. nin gördüğü aynı rüyalar ile istediği rüyayı görme yeteneğine sahip Mirze Pirkulu'nun rüyaları duyuşal mekân özelliklerini yansıtmaktadır. Romanda bu soyut mekânların yanı sıra Bakü, Moskova gibi mekânlarda çok az da olsa somut mekân tasvirlerine yer verilmiştir. Mekânlar anlatılırken açık mekân ve kapalı mekân özelliklerinin iç içe girdiğini görürüz. Yazar söz konusu mekânları tasvir ederken öznel ve nesnel tasvir ölçütlerini bir arada kullanmıştır.

Kadere iman ve Allah inancını “izlek”te işleyen yazar, hayatta gerçek ve yaşanmış olan olguların ardındaki sır perdesini ancak yüce yaratıcının aralayabileceğine vurgu yapar. Yazar, ana düşünceyi doğrudan vermek yerine “ana örge motifleri” ile harmanlayarak verir. Romanda aşk, sevgi, dostluk, misafirperverlik gibi birçok sosyal meselenin altını çizen yazar; günümüz Azerbaycan insanının sosyal kimliği ve kültürel özellikleri hakkında önemli detaylar sunar.

Postmodern bir roman olan Unutmaya Kimse Yok'ta “Mağaranın Ruhı, ışık saçan taş” gibi fantastik varlıklara da yer verilmiştir. Nitekim Mağaranın Ruhı'nun Behram ile yaptığı anlaşma doğrultusunda F.K.nin hayatı farklı bir yön kazanır.

Unutmaya Kimse Yok adlı roman gerek kurgusu gerekse ele aldığı konular itibari ile farklı özellikler taşıyan ve Azerbaycan romancılık geleneğine özgün ifadeler kazandıran bir eserdir. Yazar, romanın esas hadiselerini anlatırken birçok hikâyeye ile romanı zenginleştirmiştir. 1657'li yıllardaki Orta Çağ dönemini konu edinen hikâyeye bunlardan ilkidir. Ali Kumral Yüzbaşı'nın esrarengiz bir yazıyı okutmak için Günortac'daki Mirze Pirkulu'yu ziyaret etmesi bu hikâyede konu edilir. Bu hikâyelerden ikincisi Patriarh'ın F.K. ile Çiçekli Yazı üzerine olan sohbetlerinde cereyan eder. Paralel dünyalar kavramına değinen Patriarh, bunu F.K.ye daha iyi anlatabilmek için medrese hocası Molla Güleli'nin rivayet ettiği bir hikâyeyi paylaşır. Yunan mitolojisini yansıtan bu hikâyede üç tanrıçadan en güzel olanın kazanacağı elma hadisesi konu edilir. Patriarh'ın medrese yıllarında ezberlediği hocası Molla Güleli'nin rüyası da paralel dünyalar kavramına farklı bir bakış

sunar. Behram ile F.K.nin aynı rüyayı görmeleri romanda masal tadında bir hikâyenin oluşmasını sağlar. Bir dede ile torununun ileri bir teknolojinin ürünü olan Çölde Gemi adlı üç boyutlu programı ilgiyle izlemeleri ve içinde buldukları zamanda gökten yağmur yerine deve ve aslanların yağması bu hikâyede konu edilir. Söz konusu bu hikâyelerin romanın esas konusunu zenginleştirdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca romanda en çok üzerinde durulan paralel dünyalar kavramının bu hikâyeler ışığında daha belirgin bir şekilde anlaşıldığını görürüz.

Yazar eserde genel itibariyle her kesime hitap eden anlaşılır bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Felsefî düşüncelerin yer aldığı ifadelerde yer yer dilin ağırlaştığı görülür. Hayal dünyasının zenginliklerini üslubuna yansıtan yazarın edebî dil ve üslubunda özgün bir çizgiyi yakaladığı görülür. F.K., Günortac, Karağac, Bozlar, Muhteşem Ahenk, Hadiselerin Ufuğu, insansalar gibi özgün kavramlar yazarın eserde en dikkat çeken ifade özellikleri arasında yer alır.

Abdulla'nın edebî dilinde dikkati çeken bir diğer husus “mI” soru edatı ve “ki” bağlacı ile dilin anlamını güçlendirmesidir. Yazarın “Hiç unutulmadı ki unutulmadı, damarında kanı donmadı mı dondu, baş ağrısı geçmedi mi geçti, hayret etmedi mi etti” gibi ifadeleri yaygın bir şekilde kullandığını görürüz.

Kemal Abdulla'nın romanda en çok göze çarpan dil ve üslup özelliklerinden biri de aynı anlam veya yakın anlama gelen ifadelerden birini parantez içinde tekrar vermesidir:

“...Bazen malzeme geciktiğinde ustalar kısa ya da uzun müddetli ‘molaya’ (araya) çıkıyor arka arkaya sigara içiyor, inşaat meydanında oturarak çaydan içtikçe içen yüzü daima asık suratlı ustabaşı Zerbeli'nin dediği gibi ‘erzak’ bekliyorlardı.” (UKY: 108-109)

Baş dönmesi artık geçen F.K.nin sesi ise hayli “sıradan” (adi)di. (UKY:180)

Abdulla'nın ünlem(!) ve soru işareti(?)ni arka arkaya birden fazla kullanması da dil ve üslubunda hemen göze çarpar:

“...- Güzel!!! Ben kararımı verdim. Bu sorunu Paris halledecek. Elmaları üç tanrıçadan birine; en layık olana bırak Paris versin! ” (UKY:292)

“...Tamam da bana ne oluyor?! Ben niye bu kadar üzüliyorum? İstiyorsa istesin, seviyorsa sevsin. Banane sevsin. Hayır! Hayır!!! Gülsüm, Gülsüm... Gülsümsüz ben... ” (UKY:121)

“Gülsüm güzel, genç kalsaydı, adaletsizlik olurdu (adaletsizliğin de böylesi?? Onlar yaşlansın, o yaşlanmasın??). Mübariz'in bazen Behram'a hüznü hüznü bakan gözlerinde bu yazıyordu.” (UKY: 131)

“-...

- Demiş miydim, dememiş miydim??? Gözyaşı cevap mıydı?

- Hayır, cevap değil... Sen biliyorsun ki...

- Bilmiyorum! Doğru düzgün cevabın yoktu çünkü. ” (UKY:46)

İncelenen bu çalışma ile dünya çapında tanınan ve Azerbaycan'ın Umberto Eco'su olarak ünlenen Kemal Abdulla'nın “Unutmaya Kimse Yok” adlı romanı ilk defa Türkiye Türkçesine aktarılmış eser Türk dünyası araştırmacılarının ilgisine kazandırılmıştır.

Türkiye’de kardeş dillerin dostluğu, ortak ve farklı kültürel özelliklerin korunması, geliştirilmesi adına yapılan aktarma çalışmalarının sayısı azımsanmayacak ölçüde olmakla birlikte bu sahada yapılacak edebî çalışmaların daha çok ivme kazandığında söz konusu ilişkileri sıcak tutacağı ve Türk kültür beraberliğinin daha güçlü bağlar kazanacağı görüşündeyiz.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Y. (1999). *Azerbaycan Türkçesinden Türkiye Türkçesine Büyük Sözlük*. İstanbul: Beşir Yay.
- Akkuş, M. (2006). *“Klasik Edebiyatta Tipler”*. İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. (cilt 2).
- Aktaş, Ş. (2013). *Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yay.
- Altaylı, S. (1994). *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I*. İstanbul: MEB.Yay.
- Altaylı, S. (1994). *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü II*. İstanbul: MEB.Yay.
- Çetin, N. (2012). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Kaplan, M. (1996). *Tip Tahlilleri*. Ankara: Dergâh Yay.
- Kaplan, M. (1979). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Karakaya, E. (2011) *Kırgız Hikâyeci Murza Gaparov ve “Ak Poezd” “Künöstüü Aral” “Darıyalardın Şookumu” Adlı Hikâyeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Keskin, F. (2011). *Üzeyir Hacıbeyli’nin “Er ve Arvad” “O Olmasın Bu Olsun” ve “Arşın Mal Alan” İsimli piyeslerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Musaoğlu, M. (2010). *Kemal Abdulla’nın Eserleri Türkiye Türkçesinde*. Ankara: Kültür Ajans Yay.
- Musaoğlu, M. (2013) “Kemal Abdulla’nın Unutmağa Kimse Yok Romanı (Kavramlar Dünyası ve Bazı Özel Metin Kurucu İşaretlerin Kullanılması Üzerine)”, Prof. Dr. Leyla Karahan Armağanı, Ankara: Akçağ, 741-758.
- Türkçe Sözlük* (1998). Ankara: TDK Yay.
- İnternet: http://az.wikipedia.org/wiki/Kamal_Abdulla adresinden 22 Temmuz 2014’te alınmıştır.
- İnternet: <http://www.kamalabdulla.az/> adresinden 15 Haziran 2014’te alınmıştır.
- İnternet: http://mehmanmusayev.com/pdf/mk_8.pdf adresinden 15 Eylül 2014’te alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : BORAN, Rukiye
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 27.07.1986, Ankara,
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0555 587 54 47
Faks : -
e-posta : rkybrn@hotmail.com

Eğitim Derecesi	Okul /Program	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi /Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü	2014
Lisans	Gazi Üniversitesi /Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü	2008
Lise	Abidinpaşa Lisesi	2003

İş Deneyimi

.....

Yabancı Dili

İngilizce

GAZİ GELECEKTİR..

